
3 1761 03552 8124

Aktstykker og Oplysninger

til

Rigsraadets og Stændermødernes Historie

i

Kristian IV's Tid,

udgivne ved

Kr. Erslev

af

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie.

Andet Binds (1627—1643)



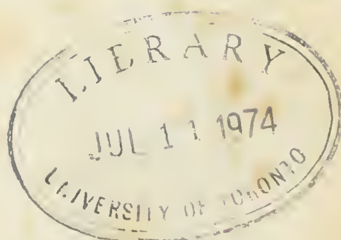
Med Understøttelse
af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet
og det Kgl. danske Videnskabernes Selskab.

Kjøbenhavn.

I Kommission hos Rudolph Klein.

Trykt hos Nielsen & Lydiche.

1887—88.


LIBRARY
JUL 11 1974
UNIVERSITY OF TORONTO

1627.

I Raadet optoges 28 Januar Hans Lindenov, Otte Skel, Jost Høg og Frans Rantzau, hvoraf den sidste udnævntes til Statholder i Kjøbenhavn. Jørgen Skel udnævntes til Rigsmarsk i Maj; 9 Juli aflagde han sin Ed paa Segeberg Slot[1], *men først allersidst paa Aaret optoges han i Raadet*[2].

29 Januar. Raadsmøde og Stændermøde i Odense[3], med forudgaaende Provinsmøder.

7 Oktbr. 1626 bad Kr. V i Anledning af Kongens Brev af 29 Septbr. (I, 488) Raaderne Hr. *Albret Skel*, *Iver Jul*, *Kristian Holk*, *Jakob Ulfeld*, *Holger Rosenkrans*, *Mogens Kaas* og *Kristian Thomesen* at samle Adelen dèr i Landet, (ɔ: Jylland), siden Gejstligheden og endelig Borgerskabet og forhandle med dem om, hvad de vilde gjøre for Landets Defension (*n. 105 A*)[4]. De to fynske Raader *Jakob Ulfeld* og *Holger Rosenkrans* befaledes det strax at begive sig til Jylland og siden medtage til Sjælland, hvad dèr besluttedes[5]. Derefter skulde der da afholdes lignende Stændermøder i Fyn, Sjælland og Skaane; herom tilskreves Hr. *Kristen Fris*, *Jakob Ulfeld,* Hr. *Anders Bille, Holger Rosenkrans, Klavs Daa og Kristoffer Ulfeld* (*n. 105 B*). — For J y l l a n d mødtes

---

[1] Jørgen Skels Dagbog (Hist.-geneal. Arkiv 8vo Nr. 3). Jfr. herom Egenh. Br. n. 228 og Hist. Tidsskr. 4 R. III, 586 Anm.

[2] Kongen tænkte paa at gjøre *Klavs Daa* til Rigsadmiral (Egenh. Br. n. 254 § 4, jfr. S. 292 Anm.), hvad han dog først blev 1630.

[3] Omtalt af Kr. IV (Danske Saml. 2 R. III, 379), Jørgen Skel (Dagbog), Slange S. 614. Jfr. Danske Mag. 3 R. V, 204.

[4] De tilskrevnes Navne angives i Sjæl. T. XXIII, 252.

[5] Fynske T. III, 950.

Kjøbstædernes Udsendinge i Novbr. i Viborg[1]. — Den fynske Adel mødte 13 Januar 1627 »paa Raadhuset i Odense, hvor *Jakob Ulfeld* og *Holger Rosenkrans* paa Kongens Vegne proponerede, at Adelen samt de andre Stænder vilde underholde her i Riget 5000 Mand til Fods og 1000 gevorbene Heste: blev svaret, at til den 29 Januar, da alle Stænderne mødte, vilde vi os med dem erklære. Blev saa givet Vota paa Fuldmægtige til den Tid at møde, som var Markus Bille, Korfits Rud, Jørgen Brahe og Henrik Podbusk«[2]. »Den 14 mødte vi i Odense igjen, og eftersom Korfits Rud var syg, blev givet Vota endda paa tre, nemlig Ejler Quitzow, Johan Fris og Henning Valkendorf«[3]. — 18 Januar erklærede nogle skaanske Adelige, forsamlede til en Begravelse i Ystad[4], at en Skrivelse til Adelen om at møde i Odense var modtaget fra *Kristen Fris*, *Anders Bille* og *Kristoffer Ulfeld*, men for sent til at Ridderskabet kunde samles for at vælge Udskud; de tilstedeværende befuldmægtigede derfor Palle Rosenkrans til Ørup, Holger Rosenkrans til Frøllinge og Jørgen Vind til Gundestrup til paa deres Vegne at samtykke, »om det endskjønt kunde eragtes denne Gang noget imod vores Privilegier at være« (*n. 106*).

14 Decbr. 1626 indkaldte Kongen fra Stade Raadet til at deliberere om Rigets Defension og Nødtørft, idet han tilføjede: Udi lige maade bede vi eder och naadigst begiere, at I stenderne ofver alt vort rige Danmark ochsaa thil forskrefne thid och sted forskrifver[5]. Af Raadet mødte 8, idet *Jakob Ulfeld, Iver Jul, Anders Bille, Jens Jul* og *Klaus Daa* udeblev[6]; 28 Januar optoges *Hans Lindenov*, *Otte Skel*,

[1] Notits efter Ribe Bys Regnskab: Adler, Efterr. ang. Ribe III. Bilag S. 7.

[2] Jørgen Brahe (Vedel Simonsen S. 41).

[3] Smstds. (S. 42).

[4] Det var Karen Bille, der begravedes (Siverd Urne, Danske Mag. 4 R. IV, 74). Jfr. Hist. Tidsskr. 4 R. III, 584 Anm.

[5] Sjæl. T. XXIII, 263.

[6] Jørgen Brahe nævner dog kun de fire sidste som udeblevne (Vedel Simonsen S. 42). I Herredagsdombogen siges under 5 Febr. »alt Raadet« at have været til Stede, men der nævnes dog i Opregningen ingen af de ovenfor som fraværende anførte.

Jost Høg og *Frans Rantzau* i Raadet[1], men af disse var *Otte Skel* den Gang dog fraværende (i Stade)[2]. *Frans Rantzau* aflagde 19 Febr. sin Ed som Statholder i Kbhvn.[3]

Stændermødet[4]. I Anledning af Kongens Proposition (dateret Dalum 27 Januar[5], men nu tabt), spurgte Raadet 29 Januar (*n. 110*), om Kongen ønskede, at de begjærede Bevillinger skulde forelægges Stænderne; hertil maa Kongen have svaret Ja. Om de derefter følgende Forhandlinger fortæller Jørgen Brahe: »Den 31 foregav os Kansleren Hr. *Kristen Fris* i Raadets Nærværelse Hans Maj.s Vilje, hvilket vi begjærede skriftlig[6], saa og Dilation til at svare til om anden Dagen; gik saa hver hen for sig at deliberere. Samledes saa i S. Knuds Kirke af alle Landene, hvor vi da med hinanden sluttede, og det skriftlig af Niels Krag blev konciperet; blev for de andre Stænder proponeret. Den 1 Febr. ved Et slet mødte vi igjen i Kirken og underskrev vor Erklæring, hvilket Jørgen Skel strax derefter til Kansleren og Raadet overantvortede, saa og svarede mundtlig i alle vores Nærværelse. Den 2 mødte vi igjen i Kirken og underskrev Gjenparterne af vor Erklæring, hvoraf hvert Land fik en; var hos Kongen alt Raadet uden Kansleren[7]. . . .

---

[1] Kr. IV (Danske Saml. 2 R. III, 379); han angiver de tre Raaders Edsaflæggelse og nævner derfor ikke Otte Skel. Jørgen Brahe (Vedel Simonsen S. 42) henfører Raadernes Udnævnelse til 29 Februar; Siverd Grubbe meddeler, at Kongen havde til Hensigt at sætte ham selv ind i Raadet, hvilket han dog fik afvendt af Hensyn til sin fremrykkede Alder. (Danske Mag. 4 R. IV, 74). Siverd Grubbe nævnes ogsaa blandt Raaderne i *n. 112* § 6 og hos Slange S. 615.

[2] Jørgen Brahe (anf. St.); hans Ed: Kopi i Diplomatariet.

[3] Kr. IV (anf. St.). Jfr. Fridericia I, 81.

[4] Notits efter Ribe Bys Regnskab: Adler, Efterr. ang. Ribe III, Bilag S. 8.

[5] Jfr. *n. 112*.

[6] Propositionerne findes, afskrevne af Langebek, i Diplomatariet; de er helt optagne i Adelens Svar (*n. 107*), dog undtagen Punkt 5: »At adelen hans maist. til hans artoilerie med nogen sterke rostvogneheste ville undsætte«. Saadanne Heste vides Adelen ogsaa at have bevilget (jfr. *n. 112* § 10).

[7] »Den 4 var det første Kansleren Hr. *Kristen Fris* havde været til Bords med Hans Maj.; thi det var noget uklart«.

Den 3 fik Adelen deres Afsked ved Kansleren, saa Hans Maj. takkede dem og lod deres Erklæring sig vel gefalde. ... Den 4 gav de andre Stænder Svar fra dem. Den 5 drog Kongen over til Sjælland«[1].

1 Febr. bevilgede Adelens Fuldmægtige (*n. 107*) at ville give $^1/_5$ af deres Indkomst og 2 % af deres Rentepenge samt — for at deres Bønder kunde fritages for Skat — 1 Td. Hartkorn af Læsten (36 Td.). — Ogsaa Gejstligheden[2] bevilgede overordentlige Ydelser (jfr. *n. 112* § 8; Aarhus Kapitel: *n. 108*). — Kjøbstædernes udskikkede gik 2 Febr. ind paa at bevilge den foreslaaede Krigsskat, dobbelt saa stor som den, der var udgivet i det foregaaende Aar (*n. 109 a*, jfr. *b—c*), om end enkelte af Byerne bad sig forskaanede (*n. 109 d—h*). Derimod nægtede Byerne først at yde 2 Procent af Rentepenge (*n. 109 a*), men under fortsatte Forhandlinger gik dog de fleste Byer ogsaa ind paa denne Afgift, Kalundborg og Rønneby allerede 2 Febr., de andre, som det synes, i de følgende Dage (*n. 109 i—u*)[3].

I Anledning af de af Adelen bevilgede Ydelser befalede Kongen 18 Febr. fra Odense *Klavs Daa* og *Hans Lindenov* at gjøre Anordning, at Pengene indkrævedes af Ritmestrene og fremsendtes til Rentemestrene, medens Kornet leveredes fra Sjælland til Lensmændene i Kjøge og Korsør og fra Laaland-Falster i Nakskov. Lignende Breve udgik til *Jakob Ulfeld* og *Holger Rosenkrans* for Fyn og Langeland, og til *Kristian Holk* og Hr. *Albret Skel* for Nørrejylland: begge Steder skulde Pengene gjennem Ritmestrene fremskikkes til Koldinghus, Kornet derimod fra Fyn til Nyborg og fra Jylland til Koldinghus og Aalborghus[4].

Raadsmødet. 5 Febr. afgaves en Dom. — Kongens Propositioner besvaredes 10 Febr. af Raadet ved en omfattende

[1] Jørgen Brahe (Vedel Simonsen S. 42—43).

[2] Om dennes Indkaldelse jfr. Hans Mikkelsen (Saml. t. Fyens Hist. V. 400); i Dagbogen er derefter et Hul fra 21 Jan. til 3 Marts.

[3] Jfr. Suhms Nye Saml. I, 207-08.

[4] Sjæl. T. XXIII, 276; Fynske T. III, 973; Jydske T. VIII, 112; jfr. Danske Saml. 2 R. III, 131—32. Regnskab for Skatten, smstds. 132—45.

Betænkning (*n. 112*[1]), efterat det allerede 30 Januar havde udtalt sig om Raadseden (*n. 111*). Raadet bevilgede, at 12,000 Dl. af Smaatolden maatte anvendes til Fæstningernes Forsyning med Proviant (*n. 112* § 2)[2], og tilraadede, at én af Raadet med en anden god Mand skulde forordnes til at fordele Arbejdet. Til Bygningen ved S. Annæ Bro i Kjobenhavn bevilgede Raadet en Toldforhøjelse (§ 4), hvorom Brevet udgik 25 Marts fra Stade[3]; dernæst tilraadede det at hæve Forbudet mod Indførsel af fremmed Øl og at afskaffe Accisen paa dansk Øl (§ 5); videre herom se Raadsmødet i Avgust. Raadet anførte i sin Betænkning, hvad Stænderne havde bevilget, og bevilgede selv en Dobbeltskat (§ 8), der derefter udskreves 25 Marts fra Stade[4]. Kornet til Hæren skulde tages af det, som Adelen og Bonderne leverede (§ 9); Rustvognheste havde Adelen bevilget at stille (§ 10).

Desuden meddelte Raadet en Liste over, hvilke Raader der i det kommende Aar skulde være hos Prinsen (§ 6), bevilgede, at Kongens Søn Ulrik maatte forlenes med Schwabstedt (§ 7), og udtalte sig om den politiske Situation (§ 8). Endelig berørte Raadet forskjellige af Kongen senere proponerede Punkter og fremforte nogle Onsker fra Adelen og Borgerskabet. Adelen ønskede, at Kongen til Gjengjæld for dens Bevilling vilde udstede en Revers; en saadan afgav Kongen 19 Marts fra Kiel[5]. Et andet af Adelens Ønsker var, at der maatte forordnes en Rigens Marsk; i den Anledning kundgjorde Kongen 18 Febr. fra Dalum, at han efter den Assistens, Adelen havde udlovet paa Odensemødet, bevilgede, »at I eder en oprigtig og duelig Rigensmand blandt menige Adel og Ridderskab maa eligere og nævne, hvilkensomhelst enhver formener

[1] *Kristian Holks* Underskrift fattes.

[2] 10 Avgust skrev Regeringsraadet til Hr. *Anders Bille* om Udgivelsen af de fastsatte 10,000 (sic) Dl. af Tolden til Fæstningernes Restitution: Skaanske T. V, 264.

[3] Kbhvns. Dipl. V, n. 191, jfr. n. 193. Jfr. Fridericia I, 114 Anm. 2.

[4] Sjæl. T. XXIII, 280—87; Norske Rigsreg. V, 586. Jfr. Jahn. Krigshist. II, 257, 509—10.

[5] Orig. med Segl: RR. n. 44 T (Sjæl. R. XVIII, 179).

med Guds Hjælp at være dygtig til at være vor og Rigens Marsk«[1]. Indsamlingen af Stemmerne skete provinsvis ved 6 Adelsmænd[2]. 12 Maj meddelte Kongen fra Lauenburg Hr. Jørgen Skel, at Adelens fleste Vota var faldne paa ham, hvorfor det befaledes ham at begive sig til den udvalgte Prins og aflægge sin Ed hos ham[3].

A. *De indledende Provinsmøder.*

105. Den udvalgte Prins til Raadet, 7 Oktbr.

A: Til 7 Raader angaaende Jylland: Jydske T. VIII, 99.
B: Til 6 andre Raader angaaende de øvrige Landskaber: Orig. med Spor af Segl: Justitsmin. Aflev. Skab 14, n. 48 (Sjæl. T. XXIII, 261).

C. 5tus. Vor synderlig gunst thilforne. Vieder, at eftersom rigens raad, som her kort forleden hafve verit forsamlede, kong. mayestets voris elskelig hierte kiere och naadigste her faders resolution och betenckende underdanigst hafve verit begerendis om it defension verck udi denne høigfarlige thid at anstille, och hoitbemelte h. k. m. och saadant sielf naadigst raadsomt[a] eractedt efter hosfølgende[b] h. k. mayestets naadigste handskrifvelse, menige raadet tilskrefvet, och efterdy faren er for handen och som i døren, och bedre er at bruge de middel, Gud allermectigste forlent hafver sig self med Guds naadige raad och bistand thil beskermelse alene och icke til offension, end med en ubetencksom forskonsel saadant spare til finden med at underholde, da bede vi eder och naadigst begiere, at I [c]først adelen, der udi Jylland, som nest faren ere besidende, paa it beqvemt sted[c], med første ske kand, forsamler, forfarendis, hvad de for deris personer ville der thil bevilge saa vel af lehn som gods, saa och af deris bønder, ugedags och andre, anseende vy naadigste befrycte, at saa frembt alle och hver, adel och uadel, geistlige och verslige, sig her udi icke ville lade befinde villige, at det da skal vere til forgefves der paa at gøre sig tan-

a Glemt i A. b Glemt i B. c B: (efter hvis 1 Jackop Ulfeldt och Holgier Rosenkrandts med de judsche raadt forretter och hid ofver med eder tager) adelen her udi Sieland, Skaane, Fyen och Smaalandene paa it beqvemt sted udi hvert land.

[1] Sjæl. R. XVIII, 175.
[2] Sjæl. T. XXIII, 275, jfr. Hist. Tidsskr. 4 R. III, 585. Jørgen Brahe (Vedel Simonsen S. 44).
[3] Jydske T. VIII, 128. Odensemødet kaldes heri: sidste forledne Herredag. Om Edsaflæggelsen se ovfr. S. 1.

cker, och saa frembt Gud den allermectigste vil gifve gode raad ind och hafve disse lande och undersatter reddede, da skal vel uden tvifl ingen udi denne thid med nogen exemsion vilde undrage sig fra sin egen velferdts beskytning, och synis dennem sielf, som mest hafver at tabe, raadeligst mest och villigst at hielpe. I lige maader at I och derefter forsamler geistligheden och med dennem i lige maader handle, som forbemeldt er, och der efter nogle dage borgeskabet. I lige maade at I och derforuden betencker andre middel och veye, om det ske kunde, ved hvad tilleg, paaleg eller contribution saadan rigens defension kunde fructbarlig stillis i vercket, och med Guds naadige hielp blifve bestandigt landet med indbyggernis egen thilhielpning for gevalt och ofvervold at defendere. [a]Och hvis I foretter, at I det os elskelig her Christen Fris thil Kragerup, rider, k. m. chandtseler, om hand til stede er, her Anders Bilde thil Rosendal, rider, befalingsmand paa Helsingborig slot, Clavs Daa thil Ravnstrup, befalingsmand paa Dracksholm slot, och Christoffer Ulfeld thil Svenstrup, befalingsmand paa Lavgholm slot, samptligen Danmarkis riges raad, meddeler, at de i lige maader udi Sieland, Skaane och Smaalandene det kunde stille udi verket och derefter fremdelis udi Norge kunde anordnis[a], ey tvilendes, I jo saadant med beste føye och discretion angifvende vorder, och som I erachte riget saa vel som undersaatternis velmacht och bistand at vere magt paa ligende och der med udi denne thid voris federne rige kand være tient och ehrholdet. Disligeste bede vi eder och naadigst begere, at I eders betenkende om contribution af kirkernis indkomst fremskicker. [b]Der med etc. Actum Hafniæ[b] den 7 octobris anno 1626.

106. *Skaanske Adels Fuldmagt, Ystad 18 Januar.*

Afskrift af Langebek, skrevet 16 Juli 1736: Diplomatariet. En anden Afskrift: Gml. kgl. Saml. 4to 2022.

Underskrifter: Sigvort Grubbe paa Knud Grubbes og mine egne vegne. Sten Bilde. Otte Marsvin. Axel Rosenkrands. Palle Urne. Eiler Holk. Heinrich Gyldenstiern. Sophie Jørgensdatter s. Borchardt von Weydens. Else Grubbe s. Jochim Biulowes. At jeg paa min kiære moders vegne erlig og velbyrdig frue Anne Basses vegne haver underkrevet: Holger Rosenkrands. Anne Brade s. Otte Lindenovs paa min egen og min søn Henrich Lindenows vegne.

a Udeladt i B. *b* B: Dermed sche vor vilge, befallendis eder Gud. Schrefvit paa Kiøbenhafns slot.

B. Stændernes Forhandlinger.

107. Adelens Bevilling, 1 Febr.

A: Kopi blandt Jakob Ulfelds Papirer: Ny kgl. Sml. Fol. 616 c, III. B. En med A beslægtet Afskrift: Danske Kg. Hist. n. 88 b. C og D: Gamle, men unøjagtige Afskrifter: RR. n. 44 G a og b. E. Nyere Afskrift: Kgl. Bibl., Kallske Mskr. 4to n. 435. F. Nyere Afskrift: Gml. kgl. Saml. 4to 2622. Gjengivet efter E: Danske Magazin 3 R. IV, 68. Underskrifterne fattes i A og B.

Efter som kong. mayt. voris allernaadigste herre os ved hans mayt[s] candtseler och rigens raadt naadigste hafver ladet til gemütte førre[a] dend stoere fare, vore federne rige henger ofver hofvet, formedelst dend skadelige krig udi Thyschlandt er anstiftet, som nu fast, efter at fienden sig et herres land efter det andet hafver impatronerit, til voris neste angrendtsende naboer sig henstrecker och uformodeligt os i dette kongerige at kunde forbiegaae, med mindre samptlige stender tenchte paa nogen contributions middel, ved hvilcke høybemelte hans mayt[s] armee kunde holdis paa foede, begierer fordi naadigste, at samptlige ridderschab udi dette lovglige kongerige, en hver udaf sin indkomst efter sin jordbogh, til des fornødenhedt for er rørt, underdannigste efter sin goede thøcke ville contribuere, disligeste tilholde deris bønder och thiennere, saavel uggedags bønder som andre, at udgifve nogen korn eller proviant til for[ne] hans mayt[s] armee[b] och skibsflode at proviantere och holde ved lige, och det altsammen paa thilforordnede steder hver fierding aar en hver sin anpart at erlegge, saa lenge ridderschabet samme contribution at udgifve bevilgendis vorder: udi lige maade, at adelens neste omkringliggendis bønder sampt med chronens thiennere til festninger at bygge och underholde motte tilhielpe, hvor til indbyggerne, der (det Gud forbiude) finden fick ofverhaand, kunde hafve deris tilflucht, med videre vitloftigen er blefven proponerit,

Da endog kong. mayt. vor allernaadigste herre sielf naadigste nochsom er bevest om dend største part af adelen deris tilstand her udi riget, baade formedelst gield, løfter och udi andre maader, dog alligevel, efterdi vi denne hans mayt[s] naadigste begiering efter denne nerverrende thids leylighed och tilstand hans mayt. som voris allernaadigste herre och konning icke ville udslaae udi dend forhobning nest Gud dend almegtigstes hielp och bistandt end och ved saadan middel at motte erholdis et ynschelige fred, hvor til vi och hans mayt[s] undersotter ingenlunde thvitler,

a A: fort. b E: armade.

medens os fast mere underdannigste tilforser, dermed voris federne landts ruin och uløcke faderligen at forekomme, hans mayt., der nogen billig och lideligh middel kunde blifve forslagen, joe naadigste at verre afexioneret,

Da hafve vi samptlige ridderschab her udi riget underdannigste bevilget til dette for^{ne} verck at contribuere udi dette nerverrendis aar dend fembte part indkomsten udaf alle voris visse landgilde[a] efter voris jordbogh, sedegaardenis taxte derudi med beregnid, altingest ellers udi hartkorn anslagen efter sedvanlige taxt, och da[b] beregnid en hver thønde hartkorn for halfanden rix daler in specie, som sig paa en hver thønde hartkorn beløber 29 ß danske, och for^{ne} contribution halfparten [c]udi enckende rix daler in specie och dend anden halfve part[c] udi goede[d] sølf mønt at betalle. Der hoes ochsaa bevilget, at en hver udaf adelen, saa mange som ofver sin gield och besverring hafver liggendis penge eller och penge paa rente, skulle ved deris ed contribuere thoe rix daler inspecie pro cento, os utvilachtigen tilforseendis, efterdi der (det Gud forbiude) finden fick ofverhaand, det da joe saavel dendt geislige och borgerstand deris velfert som voris ville angaae, di joe ochsaa dennom sielf och deris federne land til beste accomoderer, medens efterdi voris bønder och thiennere deris tilstand allerede dend største part formedelst uvanlige[d] schatter, indfallende[e] dyr tid och anden tilfald saaledis er beschaffen, at di, saa frembt goedtset ellers schal blifve udi sin esse, stoer contribution at udstaae ingenlunde kunde formaae, da paa det voris samptlige bønder, uggedagstiennere saavelsom andre, dend begierte hielp kunde forbigaae, ville vi samptligen bevilge sielf, foruden hvis som for er rørt och allerede indgaaet[f], [g]udaf en hver lest hartkorn, beregnid[g] 36 smal thønder korn thil lesten, at contribuere til denne for^{ne} brug en thønde hartkorn, half rugh och half[h] malt, voris sedegaarde dog derudinden exciperede. Hvilcke for^{ne} penges contribution efter hans mayt^{s} egen naadigste begiering udaf tilforordnede goede mend udi en hver land, provins och stift schal indkrefvis, och til hver fierring aar leveris, beregnid den første termin til Philippi Jacobi dagh først kommendis. Hvad for^{ne} korn sig belanger, da naar hans mayt. naadigste anordner, paa hvilcken sted udi enhver stift eller provins skibene[i] paa foraaret [k]maa indkomme, kornet[k] kunde

a C og D: landt. *b* Fattes i C. *c* Fattes i C og D. *d* B: umuelige. *e* A: indfalde. *f* B: midgahid; C og D: undgaaet. *g* Fattes i C og D. *h* Ligeledes. *i* D: scheifs (sic). *k* Fattes i D.

annamme, da ere vi underdannigste erbødige, der som hans mayt. naadigste der udinden kunde sche nogen gefallen, da paa en tid ald for^{ne} korn til en hans mayt^{s} lensmand nest der hoes besiddendis med scheppe maal at lade levere, saa det siden kunde indschibis och forschickis paa di steder, hans mayt. naadigste lader forordne.

Der som och nogen sig efterlader loed befinde, naar contributionen schal erleggis, at dend icke til sin forordnede tid udkomb, da di forordnede commissarier at verre fuldmegtiget uden[a] nogen forfølling, domb eller rettergang udi hvilcket hans jordegoeds eller løesøere dennom løster at thage udlegh[b] for hans resterende quota, och det saaledis, at di strax af des oppebørsel, visse och uvisse, paa hans mayt^{s} vegne kunde giøre dennom schadisløes betald, som di siden schulle føre hans mayt. til regenskab, och naar resten er clarerit med sin interesse, da hannom goedtset strax igien ubehindret at efterfølge.

Forser os der hoes underdannigste til, at høybemelte hans mayt. sig naadigste [c]emoed os reverserer, denne voris underdannigste[c] bevillingh icke for nogen pligt, medens som en consents paa hans mayt^{s} naadigste begierning udaf en underdannig frie vilge, hans mayt. til naadigste gefallen, udaf os som hans mayt^{s} throe undersaatter at verre sked, och at hans mayt. eller hans mayt^{s} efterkommere, konger udi Danmarck, os eller voris efterkommere om slig contribution eller udgift efter denne dagh icke videre skulle anmode.

Och efterdi høybemelte hans mayt. os naadigste lader anmelde[d] faren at vere os saa nehr ofver hofvedet, at samptlige stenders hielp til hans mayt^{s} armee at holde paa bennen endeligen udkrefvis, som for er omrørt, da vil det falde umueligt saa snart nogen festning udi landet til dend perfection at kunde forferdiges, at deraf kunde gioris nogen vern, ey heller landsens indbyggere der til at kunde hafve nogen sicher tilflucht. Och fordi efter denne farlige thids tilstand och leylighed snarere kunde eragtes at kunde verre landet til skade end gafns, begierer ridderschabet paa det underdannigste for denne hans mayt^{s} anmoding at maa verre forschaanet. Vi for voris personer findis altid som hans mayt^{s} villige och throe undersaatter med lif och blodt hans mayt. och voris federne rige udi alle muelige och schyldige maader at tienne

a C og D: udi. *b* C og D: villig. *c* Fattes i A. *d* C, D og E: anmoede.

altid forobligerede, vil och her medt under dend allerhøyestes protection hafve hans mayt. throeligen ofverandtvordet. Actum Ottense dend 1 februarii anno 1627.

Paa mennige ridderschabs vegne udi Jullandt vi underschrefne: Jørgen Skiel, Jørgen Fris, Thomis Jul, Erick Jul[a], Chresten Høg, [b] Knudt Gyldenstiern, Verner Pasbierg, Niels Krag, Thøne Fris[b], Falck Giøe[c].

Paa mennige addelens vegne udi Fyen vi underschrefne: Markus[d] Bilde, Erick Urne, Jørgen Brahe, Johan Fris, Henningh Valckendorf, Hendrick Podebusch.

Paa menige adelens vegne i Siellandt vi underschrefne: Jørgen Urne, Ernst Normand, f. Birete Schafve och jeg samthycker dette for[ne], dog pengene anlangendis samthøcker jeg, som jeg faar rente pendinge af: [e] Otte Brahe St.[e] Fredrich Redts[f], Mogens Pax, Chresten Grube, Fredrich Pasbierigh, Eschiel Giøe. Dette underschrifver jeg paa mine egne vegne[g]: Holger Lindenov.

Af adelen udi Schaane vi underschrefne: Tage Tot Andersen, Hendrick Hvitfeld, Falck Locke, Henrick Rommel. Vi thrende underschrefne paa voris och andre efter fuldmacts indholdt: Palle Rosenkrandts, Holger Rosenkrandts, Jørgen Vind[h].

Paa adelens vegne i Laalandt efter fuldtmact: Erick Sthehnsen.

108. Aarhus Kapitels Bevilling, 2 *Febr.*

Orig.: Justitsmin. Aflevering, Den tyske Krig.

Paa kong. mayt[s] voris allernaadigste herris begiering anlangendis den contribution thil dette nøtvendige defension verch her udi riget, daa efterdi den loflige ridderstandt her udi riget dennem a[lle]rede hafver erkleridt, vi och efter kongelige [privi]legier nyede voris godts, vi naadigste ere med[for]lenthe, saa frit som adelen dieris, ehr paa h[øygbemeldte] hans mayt[s] proposition denne voris underdanigste erklering, at vi paa voris och voris medtb[rødres] vegne, dog medt saa schiel, at capitlerne udi de andre lande och saa mange medt provistierne och geislig godts uden capitlerne och naadigst ere forlente, udi denne farlige thids thilstand och leilighedt dennem sampt medt os ochsaa herudinden ville accommodere, underdanigst udi nerverendis aar ville contribuere thil hans mayts. den fembte part udaf ald voris jordebogs visse indkomst efter sedvonlig taxt iblant adelen holdis, och udaf al voris liggendis penge och penge paa rente uden gield at erlegge thil hans mayts. thuoe rix daler in specie pro cento, halfparten udi rix daler

a Fattes i C og D. *b* Fattes i D. *c* C og D: Falck F: *d* E: Movrits. *e* C og D: Otte Brahe. *f* Fattes i F. *g* C og D: Dete underschrefvene jeg paa menige vegne (sic). *h* Fattes i C og D.

in specie och halfparten udi mønt, och thil den thid och termin, addelen hafver concluderit, thil hans mayt[s] tilforordnede commissarier at erlegge och afbethale, och ellers althid findis høygbemeldte hans mayt[s] pligvillige och underdanige throe undersatter, medt lif och blod udi alle schyldige och billige maader hans mayts. at thiene althid vere forobligerede, ville och hafve hans mayts. udi den allerhøyestis protection althid troeligen ofverantvordet och befaledt. Actum Ottense den 2 februarii anno 1627.

Budæus Nicolai procurator capituli Aarhusiensis.

109. Erklæringer af de udskikkede fra Kjøbstæderne, 2-3 Februar.

Originaler (lidt medtagne af Fugtighed): Justitsmin. Aflevering, Den tyske Krig.

a.

Eftersom kong. mayts., vorris allernaadigste herre. ved Danmarkis rigis høgvise raadt naadigst hafver ladit os udschickede fuldmechtiger af kiøbstederne her i rigidt forstaaidt denne thids besverlig tilstandt och farre, som disse kongeriger henger udi, och verre ehr at formovde, om Gud allermechtigste ded iche naadeligen afvender, da saadant at forrekomme hafver hans mayt. naadigst med hans mayt[s] høgvise raad for godt ansedt en almindelig landehielp af rigens stender at kunde contribueris och hvis, som udlofvidt blifver, paa fire thider at udlegge, som ehr hver fierringsaar en fierde pardt af den udlofvede summa. Slig hans mayt[s] naadigste vilge underdanigst at efterkomme hafver vi, som af kiøbstederne ehr udsendt, underdanigst os her schriftligen ehrkleridt. hvad hver byes menighedt udi ded allerhøyeste kunde afstedkomme, som ehr en gang saa megidt som de thvenne skatter, der til forleden pindtsdag och Martini blef udgifven, begierrer paa ded allerunderdanigst, at slig voris underdanig ehrkleringh naadigst motte optagis udi den beste meningh, naadigst anseende denne thids leilighedt, saa och de storre besverringer och schade, som kiøbstederne nu paa nogle aars thid hafve haft.

Kiøbstederne hafver bevilgit som efterfølger[a]

Kiobenhafn: 6000 daler specie myndt.
Nyborigh: 750 rd. epter byens vilkor och leilighed.
Svenborigh: 700 efter byens formuge och vilkor. [b]Noch indgick et halt hunder daller r.[b]

a Det store Tal Byer, der staar uden Skatteansættelse, medtages ikke her.
b Denne Sætning hører maaske til den følgende By.

Faaborigh: 136 rd.[a]
Asens: der for trang sky[?] 500 rd.
Aalborigh: [3200 rd. efter byens le. . .[b]].
Veyel: 700 rd.
Malmøe: 2080 rd.

Och efterdi, allernaadigste herre och koningh, at denne forbemelte udlofvede suma vil falde hver byes menighedt besverlig noch at udgifve, da ehrre vi underdanigst begierendis, at vi naadigst for ald anden skat imidlertid motte verre forschonnidt, undertagendis byseschiøtter och bodtsmends hold, thi dersom vi med anden udleg schulde besverris, da viste vi iche forschrefne udlofvede summa at bringe til veige.

Ydermere ehrre vi underdanigst begierendis, at efterdi her iche i riggidt ehr rixs daller at bekomme, formedelst kiøbmandtshandelen ehr paa nesten nederlagdt och mere ded vil blifve for usickerhed schyldt baade udi Øster och Vester søen, at eders mayt. naadigst vilde thillade, at vi i steden for rixs daler motte lefvere, hvad govd myndt her i rigidt slaas och ellers gangbar ehr.

Vi ehrre och underdanigst begierendis, at os naadigst motte gifvis tilkiende, naar den første thermin schal angaa, och paa hvad sted hver landts kiøbsteder pengene schal lefvere.

Belangendis at der naadigst begierris tov daler af hvert hundrit daler, som nogen borger kand hafve udsat paa rente, saa ehr der imod denne underdanig ehrkleringh, at naar nogen skat udi kiøbstederne settis, da ofverveigis ded, hvad en mandts formuge ehr, baade udi penge, gaarde och kiøbmandschaf, och der efter blifver thaxten sluthid ofver hans formuge. Skulde dette hafve fremgangh, da gafs der dobbelt schat af hvis penge nogen kunde hafve udsat paa rente, at dette naadigst motte anses.

Paa disse forbemelte punchter ehrre vi underdanigst it naadigt svar forvendtendis, hvorefter vi underdanigst kand hafve os at rette, och ehrbyder vi os underdanigst paa voris egne och menighedsens vegne, som os hafver udsendt (ded dog Gud allermechtigste for sin kiere søns skyldt naadelig afvende), at kong. mayt., vorris allernaadigste herre, kom udi saadan be[sverring[c]], at hans mayt. hafde vorris hielp ydermere behof, da underdanigst med lif och guodts at giørre hans mayt. undsetning af voris macht

a Først stod der: Af yderste formogen 500 rd. *b* Overstreget. *c* Her er et Hul i Papiret.

och formuge, ded vi os som tro undersaatte plichtig kiendis, efterdi hans mayt. altid hafver verridt os en naadig, govd, mild herre och koningh, ynschendis underdanigst, at hans mayt. maa lenge lefve och ded maa gaa hannem evindelige vel baade thil lif och siel. Och thil ydermere vindisbiurdt, at dette forschrefne udlofvede uryggeligen holdis schal, da hafver en hver fuldmechtiger her underschrefvit med egen haandt. Actum Othense den 2 februarii anno 1627.

Fuldmechtiger af Kiøbenhafn: *Tomas Lorick. Jørgen Daniell. Werner Klawman. Hansz Tregaardt.*
Fuldmechtiger af Malmøe: *Christen Hannszøn, Søffrenn Christenszen.*
Fuldmechtiger af Ribe: *Mortenn Lieme.*

Af Helsingøer: *Niels Madtzøn. Peder Pauellssen.*
Af Slagelse: *Peder Mortenssen.*
Af Skielsøer: *Jesper Thomassen.*
Af Kiøge: *Clausz thor Schmede, Madtz Rauffn.*
Voringborig: *Jørgenn Andersszenn.*
Korsør: *Eiler Pedersszen.*
Kallundborigh: *Iffuer Hanszen.*
Af Nedsted: *Hans Duffrich, Rasmus Niellsen.*
Holbech: *Rasmus Hanssen.*
Nykiøbing i Aadsherit: *Hans Chrestenszen.*
Slangerup: *Hanns Michelsszen.*
Roskild[a]: *Raszmus Michelszøn.*
[Storeh]iding: [*Jaço*]*b Jensszøn.*
Ringsted: *Brandt Hanszen.*
Prestøe: *Niells Ollsøn.*

Fyen.

Ottense: *Otte Knudszen, Jørgen Mule.*
Nyborigh: *Peder Nielszen, Peder Walter.*
Faaborigh: *Hans Nielszenn, Peder Otzen.*
Adsens: *Hanns Schalle.*
Svenborigh: *Rasmus Laurdzen. Jurgen Hock.*
Kierteminde:
Melfar: *Hans Nielssen Bang. Claues Matzenn. Niels Pedersszen.*
Boense: *Hanns Banng. Jens Poulsszen.*

Langeland.

Af Rudkiobing: *Peder Thomesszen. Jens Pedersszen.*

[a] I en Supplik af 24 Januar skildrer Roskilde Borgere deres mange Byrder til Fordringsskab, Indkvartering osv. og haaber, at Kongen med „D. R. højvise Raad vil formilde og forhindre, at os ikke for stor Tynge paabydes“.

Falster.

Nykiøbing: Stubekiøbing:

Lolland.

Nagskofs fuilmechtiger: *Lauritz Stenssen*[?].
Nysted fuldmechtige: *Adtzer Riisz.*
Mariboe fuldmectige: *Jacob Hannsenn.*
Saxkiøbing: *Hendrick Hendricksøn.*
Rødbye fuldmegtig: *Raszmus Jørgenszen*[a].

Møen.

Stege fulmectig: *Hans Nielszon.*

Jydland.

Aalborg: *Laurts Hanszenn, Jenns Anderszen Kieg.*
Aars: *Seuerin Jensszen.*
Randers: paa Randers byes vegne *Axell Chrestenszen, Mogenns Nielsszønn.*
Koldingh: *Gregers Othesszønn.*
Haarsens: *Ernnst Ernstsszøn.*
Veyle: *Clement Seuerinsøn* paa Vedle byes vegne oc efter formuen.
Viborigh och Skyfve: *Peder Sørenszøn, Niels Raszmuszon.*
Hobroe: *Søffren Block.*
Mariager och Ebeltoft: efter fuldmacht *Seuerin Jensszen.*
Lemvigh: efter fuldmacht *Jennsz Olluffsen.*
Ringkiøbing: *Jennsz Olluffsen*[b].
Thisted och Nykiøbing: *Steffen Nielsen.*
Varre: *Otte Rasmuszen.*
Skafven: fuldmegtig af Skavfgen *Laurts Hanszen.*
Sæbye:
[Holste]broe: [*Tyggi*[c]] *Søffrenszen.*
Hiøring: fuldmegtig *Laurts Hanszen*[d].

Skaane.

Ydsted: *Niells Anderszen.*
Christianstad:
Landscronne: fuldmechtige *Hans Jørgennsszen.*
Helsingborigh: *Hans Pederszen.*
Lund: *Peder Hanszen.*
Simershafn: Skonør: Falsterboe:

Halland.

Lavgholm: Halmsted:
Varbierg: Kongsbach: Falkenbierg:

a Har ikke tilføjet: med egen Haand. *b* Efter Underskriften den samme Person som den foregaaende. *c* Hul i Papiret; suppleret efter Brevet udfr. S. 19. *d* Efter Underskriften den samme som ved Skagen.

Blegind.

Christiannobel: *Jens Jørgens.*
Rønnebye:
Sølfborigh: *Samuell Hanszøn.*

Boringholm.

Rønne: Negse: Haslev: Svanicke:

Gudland.

Visbye:

b.

Edle velb. her candtseler sampt I velb. goede [herrer, Danmarcks] riges høyvise raadt. Ehr dette Kiøbenhafns udschickedes underdanigste erkl[ering paa Kiøben]hafns borgeschafs vegne paa dend proposition, de[ennem aldernaa]digst ehr forregifven, nemblig adt borgeschafvet paa det alderunderdanigste sigh [god]villigen ehrbiuder hans kong. may. ald dend assistens at giørre (dennem efter derris efne och formuhe) udi denne besverlige tidt allermest mugligt ehr. Och efterdi nogen forløbne aaringer (disver) baade ved merckelig store sc[hadter], tvende storre, hastige och schadelige pestilendtser med hosfølgende diurtidt, adtschillig biugning inden och uden byen och andet mehre borgeschafvet och deris formuhe hafver møget svecket och mange gandtsche forarmet, som aldt bevisligt ehr, om fornøden giøres [1]), saa de nu icke kandt giøre, saa meget tiden udkrefver och de gierne vilde, efter saadan vorres leilichedt hafde vi underdanigst gierne set och ynsched, vorres kierre høye øfrighedt denne vorres tilstandt hafde naadigst villed ofverveige och os self taxeret och sat for dend del, os lidigt och taaligt var at udgifve.

Mens efterdi vorres gunstige hoye øfrighedt det nu saa behager, sadant at stille i vorres eget underdanigst betenckende. tha hafver vi efter forberørte leilichedt borgeschafvens tilstandt och vilkore paa det alderflitigste betrachted och ofverveget, och paa vorres kierre medborgers vegne paa det allerunderdanigste erklere os, i steden for dend førrige aarlige krigsschadt, nest Gudts hielp at erlegge hver qvartal eller fierdingaar 1500 rixdaller udi goed gang-

[1] Vedlagt er en Liste over de Skatter, der var udgivne af Byen i de sidste Aar, samt over Udgifter til Soldater, Befæstning o. l., tillige Oplysning om, hvorledes den fire Gange ydede Skat af 1788 Dl. var paalignet de 1539 skattebetalende Borgere og Indbyggere.

bahr mondt, saa vidt spetiedaller icke ehr at bekomme. hvilcken summa, om naadigst anses, i lighed fast overgaar de andre steders taxt her i riget, forhaabendes paa det alderunderdanigste vores aldernaadigste herre och konge och christelige høy øfrighed dette sig naadigst icke lader ilde befalde, mens allernaadigst anseher och sig til sinde før dend anden store bekostningh och udgift, Kiøbenhafns borgeschaf hafver medt dend store befestning ved macht at erholde och andet mehre, som fast ofvergaar dette, for hvilcket alle andre kiøbsteder her udi riget ehre forschonede. Och vi enda der foruden underdanigst ville verre villige med aldt, hves vi kunde formaa och afstedtkomme, at tiene hans kong. mayst., vorres federne rige och egen stadt, hvor och naar behof giørres, som vi plichtich ehre, saa vi med Gudts hielp forhaabe altidt at hafve en naadig herre och konge. Underdanigst herpaa formodendes et naadigst och gunstigst svar.

Kong. maysts underdanigste tienere och Køpnehafns udschickede.
Tomas Lorick. Jørgen Daniellsszen. Werner Klawman.
Hansz Tregaardt.

c. Helsingør, som i det foregaaende Aar til 2 Terminer gav 1040 Dl., tilbyder til 4 Terminer 1500 Dl., anseende at Borgernes Formue og Næring ikke er som i forrige Aaringer, af den Aarsag, at en stor Part deraf er hensat i det østindiske Kompagni og en fast større i det gullandske, som i en Hast blev kasseret, ligesom Byen fattes Axeltorv og er meget besværet med stor Overførsel og med flere Bøsseskøtters Hold end tilforn. Odense 2 Febr.
Niels Madtzønn. Peder Pauelszen.

d. Kristianstad begjærer at forskaanes, efterdi Byen som ny anlagt har 9 Aars Skattefrihed m. m. Ottensche 2 Febr.
Claus Hanszen. Iffuer Jacobsszen.

e. Laholm beder om at blive bestaaende ved Skatten fra forrige Aar, 52 Dl., paa Grund af den store Ildebrand for 2 Aar siden, hvorved 33 Gaarde brændte. Ottensche 2 Febr. *Jens Hansenn.*

f. Halmstad beder sig forskaanet for denne Kongeskat ligesom for tidligere paa Grund af Ildebrand og Forarmelse. Ottensche 2 Febr. *Nells Suendtszønn.*

g. Varberg med Kongsbakke erklærer under Henvisning til en indgiven Supplik m. m. kun at kunne give samme Skat som i foregaaende Aar og haaber derved at blive fri for at holde Bøsseskytter. Ottense 2 Febr. *Madtz Rassz*[1].

h. Falkenberg tør ikke love højere Skat end før, nemlig 41 Dl. Ottensæ 2 Febr. *Lauris Pederson.*

i. Kjøbenhavn bevilger den dobbelt store Skat og 2 Procent af Rentepenge. Underskrevet af de fire udskikkede.

j. Kjøge bevilger 2 Dl. af hver 100 Dl. Rentepenge, »och ehre vi herhoes paa dedt underdanigste [begierendis?[a]], adt den store udlofvede dubbeldt skat pro quota motte afslaaes, [efter?] som udi Kiøbenhafn naadigste blifver bevilgidt«. *Clausz thor Schmede. Madtz Rauffn.*

k. Kalundborg vil, skjønt Byen dette Aar har lidt af Ildebrand og forrige Aar har faaet sine og omliggende Sognes Marker ødelagte af Hagel og Uvejr, hvad Lensmanden Hans Lindenov vil vide, dog yde dobbelt Skat (250 Rd.), at betale til 4 Kvartalstider »epter dend resolution i gaar af ded gemen borgerschab ofvergifvidt er . . . och derforuden, hvo i Callundborg tager rente indt, skulle aarligen gierne gifve 2 daller af hver hunderit dallers rente, som indtages«. 2 Febr. *Iffuer Hanszen.*

l. Slangerup bevilger Dobbeltskat (208 Dl.) og 2 Procent af Rentepenge. Ottense 3 Febr. *Hanns Michelsszen.*

m. Odense ligeledes (2288 Rd.) med Forbehold af at forskaanes i Skatten, hvis andre Kjobstæder bliver det. *Otte Knudszen. Jørgen Mule.*

n. Nyborg ligeledes. *Peder Nielszen. Peder Walter.*

o. Bogense, Middelfart og Assens ligeledes (henholdsvis 416, 456 og 692 Rd.). Bogense: *Hanns Banng. Jens Poulsszen.* Assens: *Hanns Schalle.* Medelfart: *Niels Pedersszen.*

[1] Fuldmagt af Kongsbakke Magistrat for Mads Rasmussen, Borgemester i Varberg. Kongsbacke 17 Januar 1627.

[a] Dette Ord findes ikke, men kræves af Sammenhængen.

p. Kjærteminde ligeledes (540 Rd.)., men ingen i Byen har Rentepenge. *Pouell Skinnckell. Per Suinning.*

q. Svenborg bevilger 2 Procent af Rentepenge. *Rasmus Laurdzen. Jurgen Hock.*

r. Rudkjøbing ligeledes med Forbehold af Afkortning. *Peder Thomesszen. Jens Pedersszen.*

s. (Jyllands udskikkede.) Vi ville underdanigst af kiøbstederne [i Jutland] godviligen udgifve thil vor nadigste [herre och k.] først [a]dobilt saa høy[a] skat mere, ind [udi] forleden aar til de tvende tider var [udgifvet], oc det udi godt gangbar mynt, som her [udi] riget gengs er, erlege oc betalle til [fire] terminer. Oc der foruden ville vi inda af hu[ndret] daller, som nogen af borgeskabit kandt h[afve] staendis paa aarlig rente, der visse er, udg[ifve] af hver hunder daller thov daller. Begerindis underdanigst ydmygligen for Guds schyldt, vi her medt motte vere forskonit. Forventendis her paa saa vel som paa voris høye anligende suplication, vi hafver indlagdt, it nadigst oc mildt ansvar.

Morten Lime af Ribe. *Laurts Hanszenn* af Olborg. Viborig: *Peder Sørenszøn. Thyggi Søffrenszen* af Hostebruf. *Otte Rasmusszen*[b] af Varde. Hobroe: *Søffren Block.* Ringkiøbing och Lemvigh: *Jennsz Oluffszen.* Aarhus: *Seuerin Jensszen. Gregers Ottsszen*[c]. Horsens: *Ernst Ernstsszøn. Axell Chrestensszønn*[d].

t. Kolding. Aarhus, Vejle og Horsens tilbyder Dobbeltskat (henholdsvis 1248, 1664, 832 og 1248 Rd.) og 2 af hver 100 Dl. fri Penge paa Rente, »dogh dersom nogen af de andre kiøbsteder, som dennom och dubbelt hafver erbudet, naadigst noget her udi blifver forschaanit, forhaabis vi underdanigst ochsaa adt nyude den samme naade«. [Uden Underskrifter.]

u. Rønneby begjærer kun at give halv Skat, men tilbyder af liggende Penge 2 af 100. »Er jeg underdanigst begierindes, voris slacteri, til hvilket vi af Sverig mest maa hafve qvegit, bucke oc geder etc.. maa brugis, hvilket ellers af de Calmerske opkiøpt blifver, at vi samme kiød maatte, hvor vi kunde, forhandle, oc kongens taald der af maatte forbedris; — at vi til kornkiøbets formildelse maatte hafve indførsel af sundiske øl, thi oc musen

a Først stod der: den thredie part. *b* Har ikke tilføjet: med egen Haand. *c* Ligeledes; af Kolding. *d* Af Randers.

hafver af vor sedvanlig ringe afl tridieparten; — 2 markeder fri, et i Netherby, det andet i Bodekuld«. Othens 2 Febr. *Peder Hansøn.*

C. *Raadets Forhandlinger.*

110. *Raadets Forespørgsel til Kongen, 29 Januar.*

Orig. med Holger Rosenkrans' Haand og Paategning af Kongen: Kanc.

Rigens raads underthanigst betenckende paa eders kongelig mayt[s] proposition er, at efterdi derudi formeldis om festingerne bedre ved magt at holde, end skied er, serdielis ochsaa om Kiøbenhafn med bygning ved S. Anne broe at forsickre, saa ochsaa om contribution af penge, korn och proviant thil eders maiestets armee och flode at underholde och heste thil eders maiestets artiglerie hos adelen at begiere, saa er raadens underthanigst begiering at vide, efterdi stenderne ere efter eders maiestets naadigst befalning hid forschrefven, om mand dennom denne eders maiestets kongelig forsorg och begiering skulle forholde och forfahre, hvad erholdis kand, och eftersom det sig kand thilstrecke siden udvele och slutte, hvortil saadant nu allermest fornoden och best anvendis kunde. Actum Odense then 29 januarii anno 1627.

Eders kong. mayt[s] underdanigste raad.

Christenn Friis. Christian Holck. Albret Skiell. Holger Roszenkrantz J.søn. Mogens Kaas. Thage Thot O. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Joest Høeg. Frantz Rantzow.

[a]At dette tilforne icke vaar underschrefvet, skiede af aarsag, at mand underthanigst formente noch at vere, at den sidste och endelige resolution, som fuldkommen svar paa alle propositionis capita indholdte, blef underschrefven, och hvis som styckvis ellers blef tracteret, icke saa lenge blef underschrefven.

111. *Raadets Betænkning om Raadseden, 30 Januar.*

Kopi med Kristoffer Ulfelds Haand: Danske Saml. n. 617.

Rigens raads underdanigste betenkende paa hans maiest[s] naadigste proposition om raadsens ed:

At de deris betenkende och votum udi hves sager som thil herredagene indstefnis, ingen skulle meddelle, sinnis aldelis billigt at vere, at det udi herredagen icke bor at ske, och aleniste at det ord »udi herredagene« motte derudi ingforis [!], efterdi ingen kan vide

a Tilføjelsen er med Kristen Fris' Haand.

at vare sig ellers at talle om sager, som man icke ved, om thil herredagene blifver indstefnit eller icke. Dog gifver de hans maiest. det underdanigst at betenke, om icke rigens raad maa vere tillat at meddelle lansdommerne deris raad udi tvilraadige sager, førend de dømmer, naar de af dennom derom blifver besøgt, som hidintil hafver verit brugeligt och siunis retten at fordre icke at vere ugafnligt.

Anlangendis det ord, som udi nest efterfølgendis artikel indføris, som er: »som nogen betenkende hafver, och bør at hollis hemmeligt«, begerer raadit underdanigst, at det ord »betenkende« motte udeladis, efterdi ingen kan vide, hvorledis en anden sit betenkende ville udtyde. Udi same artikel er och raadsens underdanigste begering at motte thilsettis. at intit himmeligt blef aabenbaret »uden dem, som det bør at vide«, och alle miner at forsvere holler de ochsaa fast umueligt at vere, efterdi det mangens nattur medfører, at de sig derfra icke kunde entholde. Actum Ottense den 30 januarii anni 1627.

112. Raadets Erklæring. 10 Februar.

A. Orig. med Frans Rantzaus Haand: RR. n. 44 H. B. Kopi med Kristian Thomesens Haand: smstds. H a.

Rigens raadts underthanigst erkleringh paa eders kongeligh maiestets schriftlich propositioner, dateret Dalum then 27 januarii anno 1627.

Thil den anden proposition: Thil festingerne bedre at forsione med proviant end tilforn er raadens untherthanigst betenckende, at efterdi der allerede en serdelis indkomst af atschilligh told er blefven forordnet och nafngifven til at antage och aarligen underholde en visse antal af officier, som dogh udi denne almindelige krigsbestillingh hvercken erre endnu alle antagne eller udi dette aar mueligh at bringe til veie. daa sionis best, at de skonske comissarii for tolf thusind ricks daler af de penge, som findis i forraad och endnu thil fornefnde brugh icke erre anvende, lade indkiøbe korn och salt och eftersom fornøden giordis paa festingerne udschiftet, och at eders maiestet noget af hver lehns smørlandgilde til festingens fornødenhed forordnet, hvilcket saa vel som hvis forraad af korn aarligen i festingerne fandtis, skulle hver aar forforschis, det gamble selgis och andet i stedet forschaffis af lehnenis indkomst, saa blef der paa eders maiestets indkomst ingen af-

kortningh, mens hermed icke menis, at nogen af de penge. som til soldatters underholdnig i Skone erre forordnet, mere end dette ene aar anderledis skulle brugis end thilforn er beskicket.

3. Siønis betenckligt at forordne nogen af raadet eller andre, som lensmendene aldelis forbigaaen udi frembede lehne skulle commandere, sønderlig efterdi eders kong. may. vel tilrammer de steder med ductige lensmend at forsiøne, saa der for deris skyld intet forsømmis, mens ellers holder raadet underthanigst for gafnligh at verre, at der en af raadet med en anden god mand af adel blef forordnet, som arbedet blandt herrederne och sognene kunde skifte och lighed forordne iblandt bønderne, som thil festingerne, der nu bygt erre eller her efter bygget blifver, arbede skulle, och om siden nogen klage hendtis derpaa at komme, at den ene med det bevilged arbedt mehre blef besverged end den anden, daa skulle de dermed och hafve indseende, at ligeligen thilgick, naar nogen paaklaget.

4. Bygningen ved S. Anne broe at befordre siønis raadet underthanigst baade gafnligh och høinødigh, mens efterdi alle bevilgede och paabødne contributiones til andre fornødenhed paa denne tid saa høilig udkrefvis, och fast intet i rigit nu ind eller udføris, som jo allerede besverget findes, daa dersom eders kong. may. raadligh erackter frembed øls tilførsel igien at bevilge, vaar best den forrige derpaa forordnet toldt endnu med en ricks ort paa hver tønde at forhøie, som til samme bygningh kunde anvendis, mens hvad samme bygnings inspection anlanger, dersom eders may. eracter, at lensmanden med sine underofficier, verckmester och ingenieur det icke schulle kunde forrette, om eders may. daa self en, hvo der til dyctigh kunde verre, vil forordne.

5. Efterdi eders kong. may. formener paa rigens indkomst formedelst det frembed øls forbud stor forringelse och afgangh at verre schedt och derfor begierrer at verre contenteret, daa efterdi borgersckabet och almuen sigh dog ofver den paa det danstøl och malt allerede forordnede told besverger, saa den vider at forhøie icke raadligh eller mueligh siønis, thilmed och serdelis anholdet hafve, at frembed øl igien tilstædis maatte, er derpaa rigens raads underthanigst erklering, at bedre er al frembed øl igien at lade indkomme, end undersaatterne i andre maade derfor nu at besverge, dog saa at derimod hvis paa danskøl och malt hidendtil hafver verret sat, igien maa blifve afskaffet, och adelen saa vel som an-

dre, som for forbudet ingen toldt af frembed øl gafve, herefter ochsaa derfor blefve forsckonet, mens hvis ellers paa anden drickelsvaare til festingers underholdningh er blefven lagt, hermed icke mendt at skulle forandris.

6. Hvo af raadet hoes hans fürst. naade printsen udi hver maanedts begyndelse skulle skiftes til at verre, er vores underthanigst meningh som efterfølger: in martio Christen Holck, Jacob Ulfeldt; in aprili her Albret Sckel, Ifver Jul; in maio her Anders Bille, Holger Rosenkrants; in junio Clavs Daae, Mogens Kaas; in julio Christian Thomesen, Christoffer Ulfeldt; in augusto Sigvordt Grubbe, Hans Lindennov; in septembri Jost Høgh, Frants Rantzov; in octobri Christen Holck, Jacob Ulfeldt; in novembri Ifver Jul, Holger Rosenkrants; in decembri her Albret Sckiel, Sigvordt Grubbe; in januario i thilkommendis aar her Anders Bille, Clavs Daa; in februario Hans Lindennov, Jost Hog; och dersom nogen til sin for^ne^ thid for sygdoms skyl icke komme kunde, skulle hand sin neste successorem advare, at hand samme plats fortrede, och naar hand igien til pas blef, skulle hand den første neste maaned igien det ramme och giøre sit officium, och dersom nogen af de for^ne^ blef til eders kong. may. udfordret, anden af dem der nu thilstede erre at forløse, skulle den, som forløset blifver, hans plats igen occupere, som vaar udkaldet.

7. Det ampt Svabstedt, som eders kong. may. begierrer at maatte lefveris hans fürst. naade hertug Ulrich, er rigens raad underthanigst erbødig, det paa samme maade och maner at efterkomme, som det eders kong. may. herbroder thilforne vaar forlent; begiere dog underthanigst, at riget derimod i lige maade med sædvanlig revers, som tilforne skied er, maatte forsickres.

8. Det er aldielis ingen tvifl, at mand jo mange och victige aarsager hafver til at tvifle, om de catholiske med synderlig alvor skulle tracte efter fred, besynderlig efterdi de nu saa stor leilighed och begyndelse hafver deris mact och religion at extendere, dog alligevel efterdi mand af fürst. naade hertugen af Holstens forslagh om curfürstens af Saxen interposition, saa vel som tvende infantindens schrifvelser nochsom hafver aarsagh och anledingh med største reputation at begynde nogen fredligh forhandling och sickerligh maa slutte, at vores vederpart icke aldelis fra fredens oprettningh er alieneret, daa siønis det høinødigh och nyttig, at thil samme saa selfvilligen af catholiske uformødligh tilbodne fredts un-

derhandlingh at befordre och skynde intet blef efterlat. Och naar til bemelte och forhaabte tractation vaar kommen, daa dersom saadan fred erholdis kunde, at udi Thydtslandt den gambel oprettede religions och profan fred maatte confirmeris och udi den nedersechsiske kreis alting saa vel geistlig som verdslig udi saadan standt blef lofvit at skul forblifve, som det tilforne, før denne krig begyntis, verret hafver, siønis raadeligh sigh dermed paa denne tidt at lade fornøie. Endogh vel vaar at ynske, at hofved aarsagen til denne uroe, som er den paltziske vitløftighed och tvist, maatte tillige bringes til nogen endelighed eller saa vit med blifve indtagen, at den til en almindelige chur och fursters composition dag kunde recommanderis, paa det den skadeligh continuation af alle slags derudofver saa tidt foraarsagede armatur i Thydtslandt aldielis maatte afskaffis, dog alligevel siønis nødigh och bedre samme sagh aldeilis at qvittere end derfor den fredlig forhandling at forhindre och sig fremdeilis udi større vitløftighed indlade. Thi hvor umueligt det er, at eders kong. may[s] egen lande och riger med den gandske catholiske mackt skulle verre god for krig at forre, er aldielis ingen ubekient; hvad vider end det, som nu udlofvit er, af eders kong. may[s] undersaatter kand forvendtis, er af en hvers velbekiendte vilkor och giorlig undtschyllingh fuldkomligh at eracktte: hvor farligh det er sigh paa frembed hielp at forlade, er nock forsøgt och al verden bekiendt, at baade Franckrige och Engelandt lidet eller intet af alt det, som udlofvit er, hafver efterkommet: hvorledis och herefter af begge bemelte riger, saa lenge regieringen der ved fremhed catholisk anslag kand perturberis, er at formode, kand ex præteritis de futuris af alle eftertenckende sluttis: hvorledis de tydske furster udi deris egen sagh sigh hafver forholdet, er unodigh at erindre; hvad constants hoes Betlehem Gabor er at forvente, som allerede tracteret hafver och uden al tvifl af keiseren meget tilbiudes och efter denne tidts leilighed letteligh det til at indgaa kand disponeris, forstaar eders kong. may. allerbest: hvor merckelig stor mangel och feil ofver al Thydtslandt paa hoie officierer er, som til saadan en kongelig armee udkrefvis, det gifver dagligh fremfarenhed tilkiende: saa raadet derfor underthanigst saa vel som alle eders kong. may[s] troe undersaatter forhaabes, at dersom denne vitløftighed nu paa ny igien under tractation begynder at komme, eders may. den daa icke ufructbar skal lade endis, naadigst betenckendis, hvad oinsionligh fahre alle disse lande och

riger saa vel som gandske Tydstlandt udi verserer, saa lenge eders maiestets kongelig person udi daglig perickel blifver med sadan folch, som i hoieste nød deris skyldighed uactet eders may. snarist forlade. Mand sier och ofver alt dette, hvor fahrlig och dette rige præiudicierlig fremgang kong. may. udi Sverigh en tid lang hafver hat, saa dersom dette rige endnu lenger fra al defensions middel och forraad blottis skulle. och vorris naboe paa den side derimod endten udi sin victoria fortfahre eller Polen en fredig forligelse aftvinge kunde, daa er lettelig at besinde, hvad sickerhed vi os efter denne dag hafde at forvendte; och udi en visse forhaabning, at saadan vorris och vores efterkommers fahre til en god rogliglied, førind vi aldielis ruineret blefve, maatte komme, hafve alle stenderne sig saa yderlig at contribuere erbøden, som efterfølger:

Først adelen at gifve udi nerverendis aar den fembte part af al deris visse indkomst, sædegaardene med indregnit, efter sædvonlig taxt och hver tønde hart korn for ij ricks daler in specie anslagen, half part udi ricks daler och halfpart udi gangbar mynte. hver fierdingh aar en fierdepart, och thil førstkommendis Philippi Jacobi den første part deraf at erlegge; derforuden af hver lest korn, 36 tønder til lesten regnet. efter siste taxt om rostieniste, sædegaardene undtagne, en tønde, half rug och half malt, at leviere til Philip. Jacob., lensmenden paa steder i hver land. som der thil vorder forordnet.

Alle geistlige, som i capitler erre. provstier eller anden beneficia hafver ofver al Danmarck, hafver sig erbodet i lige maade dem femte part af deris visse indkomst at contribuere. och hver prest at gifve 12 ricks daler, den rige hielpe den fattige, eftersom det af lensmanden, bispen och provsten ligeligst udschiftis kand.

Universitetet i Kiøbenhafn dobbelt saa meget. som de aarligen udi siste svenske feigde gafve, och alt hvis den geistlig stand udlofvit hafver, beretter de sig til tvende terminer, nemblig Philip. Jacob. och Martini at ville erlegge, dog icke anderledis end i gangbar mynt, de udi Julland och Fyen paa Koldinghus, de andre i Skone och Seland paa renteriet.

Kiobstederne i lige maade erbiuder sigh at ville udgifve udi dette nerverendis aar fire gang saa meget udi gangbar mynte, som de ellers i fredtstid sædvanlig pleier at skatte, hver fierding aar en fierde part, Grindo i Julland och Cristianopel i Skone und-

tagne, som intet formaar at gifve, saa vel som kiøbstedene i Halland och Blegind, som kun dobbelt af den ordinari skat kunde gifve, och Cristianstad at settis, eftersom eractis des leilighed at kunde taale.

Her foruden hafver och alle stenderne godvilligen sig erbøden, at de som fri penge ofver deris gield, som de rente afgifver, paa rente hafver, efter en hvers underschrefven och forseglet bekiendelse at gifve til forne terminer 2 rits daler af hver hundret, hvilcket vi ochsaa af alle fogder, skrifver och bønder forstaar at skulle gifves, som femb hunder daler paa rente hafver.

Foruden alt dette hafve vi nødig befunden, en dobbelt alminlig skat paa alle cronens och adelens bynder, ugdags tiener alene undtagne, at paabyde, dog saa at bønderne i denne besverglig pengetid den fierde part deraf i korn skulle udgifve, beregnet som efterfølger: Hver festebonde ij ricks daler i gangbar mønte, och i Sieland och Skone i sckep. malt, i skep hafre, ɉ skep rugh; i Julland och Fyen ochsaa ij ricks daler, i skip. rug, i skip. malt, ij schip. hafre med Aaboemaal; och hver seleier bonde ofver alt i penge och korn dobbelt beregnet; mens Halland och Blegind at gifve til skat halfpart saa meget i penge, som de andre provintser i penge gifver. Thienistdrenge ofver alt riget at gifve dobbelt skat i penge alene, gadhusmend at gifve sædvanligh skat, dog dersom nogen af forne gadhusmend for bevislig fattigdoms skyldt det icke af sted kand komme, skulle endten efter deris vilkor, som med tingsvinde skal bevisis, settes for half skat eller slet inthet; och hvis penge bonderne i saa maade udleggendis vorder, at gifve til fire terminer, och den første termin af penge saa vel som alt kornet til Philippi Jacobi at udgifve.

Hvad penge, som adelen hafver at contribuere sig erboden, er for gaat anset, at en hvers ritmester samble och til forne terminer indkrefve skulle, efter den proces, adelen self vedtagen hafver, nemblig at de skulle verre bemectiget udi en hvers jordegodts, hvor det fandtis, uden nogen preces eller domb at lade annamme fuldkommen betalning af opborselen for hvis som icke til rette tider udkommer, dog saa at godtset siden sin rette eiermand skulle hiembfalde, mens hvad korn som baade adelen udlofvit och bonderne at gifve af os, som for er rort, paalagt, sionis best, at lensmendene i efterschrefne steder skulle opberge, udi Skone til Landts-

crone och Varberg, i Seiland til Kioge och Korsøer, i Fyen och Lavend til Nyborgh, i Laalland och Falster til Nagskov, i Julland til Kolding, Aars och Aalborg, dog saa forstaaet, at bønderne deris korn til hver sin egen lensmand skulle yde, som det siden de andre lensmend ved forne søsteder skulle lade leviere.

I lige maade hafve vi och for raadsom eractet, at ofver al Norge en almindelig contribution blev samblet, saaledis at adelen och capitlerne lige som i Danmarck den 5 part af al deris visse indkomst gafve, presterne hver 12 ricks daler undtagendis de residerendis capellaner, och andre fattige prester nordenfields, som med 4 daler maatte forskonis; kiøbstederne at gifve som forgangen aar och bønderne en sædvanlig skat, som de ellers i fredtstid pleie at gifve. Derforuden at alle stenderne af deris fri rente penge lige som i Danmarck 2 ricks daler af hver hundert gafve.

Och paa det denne almindelig contribution dis rictiger maatte indsambles och dis videre tilstrecke, er voris underthanist mening, at ingen ofver begge rigerne endten i kiøbstedt eller paa landtsbyen, i hvad benaadingh eller privilegi forvendis kunde, derfor skulle verre forskonet.

Hvilcken tilhaabe samlede contribution saa vel af penge som korn, undtagendis hvis til eders mays flode vorder forordnet, alene til eders mays armee at holde paa bene skulle anvendis, efterdi paa andre defensions middel end ved bemelte armee efter eders mays egen forslag nu paa denne tidt aldieiis ingen muelighed er at finde.

9. Om eders mays armee med korn at forsiøne er raadens underthanigst betenckende, at hvis korn adelen frivillig har sig at gifve erbødet, der til maatte ordnis at komme, saa och hvis bønderne af den paabødne skat i korn udgifver. naar derfra først saa meget forudtages, som til eders mays skibsflode udkrefves.

10. Paa eders k. mays naadigst begiering om nogen undsetningh af rystvogn heste hafver de fleste af adelen, saa mange dertil formue hafver, sig underthanigst en god sterk hest at fremskicke erbøden, i Skone til Malmøe, i Sieland til Anderskov, i Fyen til Hagenskov, i Julland til Skanderborg, i Falster och Laaland til Vordingborrigh, och naar af eders may. dagen berammet blifver, naar de fra forschrefne steder afhendtis schulle, kunde lensmenden baade hver i sit lehen herremendene och fruerne derom

advare, och siden fremskicke fortegnelse, fra hvem hestene komme.

Herforuden er raadens underthanigst betenckende paa hvis puncter som paa atskillige tider efter eders may[s] befalningh dennem erre proponeret, som følger.

Om Slagels och Skielskøer at legge øde och Corsøer dermed at forbedre, saa ochsaa slottet nogen lunde at bringe i defension, er raadens underthanigst mening, at naar riget i nogen rolighed kom och noget afsted komme kunde, vaar got, at slottet der sammestedts blef nogenlunde fortificeret, och daa dertil noget efter eders may[s] forslagh blef paalagt, mens de andre tvende kiøbsteder at legge øde, som fremfarne kongers privilegia hafver, och af eders may. self erre confirmered, sionis meget betenckeligt, efterdi och mange fattige derofver vilde blifve husvilde, och mand dogh icke vaar visse paa. hvor vit Korsøer derofver kunde tiltage.

Thil det ostindiske companies underholdingh och befordring findis ingen middel udi denne besverlig tidt och tilstand, noget her i riget, vider end tilforne skied er, at bringe til veie, mens dersom uden riget i Holland eller andenstedts mand nogen particulier kunde derthil formaa noget at indlegge, vaar baade at ynske och begiere.

Om hestemøller er raadens underthanigst betenckende, at de, som icke af arildts tidt har verret, mens nyligen andre landgildtsmøller thil fortrengelse erre bygget, bør lovligen at paakiendis och opdømmis.

Vi hafve och underthanigst nodig eractet her hoes at foie, hvis stenderne imod deris underthanigst erbindelser af eders kong. may. begiere, som er:

Adelen, 1, at dennem och deris efterkommer med noiactigh revers maatte caveris, at hvis de denne gang bevilget hafver, icke af nogen plict er skeidt, mens af en underthanig frie vilge och bevilling, och at dennem saadant herefter icke mehre schulle anmodis: 2, at alle commercia maatte som tilforne frie verre, forpactninger och monopolia afskaffes; 3, at dennem udi denne besverligh tid en rigens marsk forordnis maatte.

Borgerskabet begierde i lige maade, at alle commercia maatte som tilforne frie verre; de udi Kiobehafn ochsaa, at klede com-

pagniet maatte afskaffes. Serdielis begierte alle, at frembed øl igen maatte indføris och den ny accise paa danstøl och malt maatte afskaffis, saa vel som ochsaa at ingen, i hvad benaading den och hafde, i denne contribution maatte forskones.

Hvilcket er rigens raadts underthanigst erklering paa eders may[s] naadigste behagh paa hvis puncter som hafver verret proponeret. Actum Odense then 10 februarii anno 1627.

Eders kongl. may[s] underthanigst raadt.

Christenn Friis. Albret Skiell. Holger Roszenkrantz J.søn. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Joest Høeg. Frants Rantzow.

Avgust. Raadsmøde i Kolding.

6 Avgust befalede Kongen fra Krempe Raaderne strax at begive sig til Kolding »det allersnarest mulig ved Dag og Nat at fremkomme«[1]. 11 Avgust skrev Kongen sammestedsfra til Raadet. at han havde været foraarsaget til at lade Mødet forskrive saa hastig paa Grund af Fjendens Nærhed; han overdrog *Mogens Kaas, Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld* at fremsætte Propositionen efter deres skriftlige Instrux og udtalte, at Raadet med »den Ruin, som nu skinbarligen er for Øjnene«, vel vilde raadslaa flittig og resolvere, saaledes som Kongen, Riget og Menigheden kunde være gavnligt, samt sørge for, at Resolutionen snarest sattes i Værk[2]. Hele Raadet mødte med Undtagelse af *Anders Bille, Jens Jul, Kristian Thomesen* og *Frans Rantzau*; ogsaa Marsken Hr. Jørgen Skel, der ikke var tilkaldt, kom til Stede[3].

Kongens Proposition, dateret Krempe 11 Avgust (*n. 113*), forelagdes Raadet d. 16 og besvaredes samme Dag (*n. 114*[4]).

[1] Jydske T. VIII, 168. Brevene sendtes til Gunde Lange paa Koldinghus til iligst Besørgelse.

[2] Sjæl. T. XXIII, 367.

[3] 20 Avgust skrev Øverstesekretær Iver Vind til Kansleren efter en fra denne modtaget Forespørgsel: Hvad sig belanger, at Hr. Jørgen Skel ikke har faaet Brev at møde i Kolding, da er saadant ikke forset her i Kancelliet, thi Brevene blev forfærdigede hos kong. Majestæt. Orig. med Segl: RR. n. 44 H e. Jfr. Hist. Tidsskr. 4 R. III, 589.

[4] Baade *n. 114* og *n. 115* er medunderskrevne af Jørgen Skel.

De af Kongen foreslaaede Faste- og Bededage (§ 1) fandt Raadet højst fornødne. I den Anledning skrev Regeringsraadet 15 Septbr. til Raaderne, Lensmændene o. fl., at det havde sendt Breve om Bededagene fra Kancelliet til Kongen, men da disse hidtil ikke var komne tilbage, lod det nu selv Breve derom udgaa fra Kbhvn.[1] — Flaaden (§ 2) burde udlægges ved Trave og andensteds for at optage Ammunition og Krigsfolk, men uden at standse Handelen. Raadet tilraadede Ophævelsen af Forbudet mod Sejlads paa Pommern[2] saavelsom mod Indførsel af fremmed Øl, ligesom Afskaffelsen af Accisen paa dansk Øl og Malt (§ 7). Disse Forholdsregler kundgjorde Kongen derefter fra Rendsborg 2 Septbr.[3]

Om Landfolkets Bevæbning (§ 3) udtalte Raadet sig vidtløftig og foreslog Udskrivelse af endnu 12000 Mand; dette befalede Kongen 3 Septbr. fra Glückstadt Regeringsraadet at sætte i Værk[4], og en Kundgjørelse derom udstedtes smstds. 7 Septbr.[5] Istandsættelsen af Fæstningerne i Skaane (§ 4)[6] burde overlades til Kommissarierne dèr i Landet; Helsingør burde befæstes og Kjøbenhavn forsynes med Garnison (§ 5). Penge til de hvervede Tropper (§ 6) lovede Raadet dels selv at skaffe efter en vedlagt (nu tabt) Fortegnelse, dels at søge at faa hos andre[7]. I den Anledning skrev det til Gunde Lange, Befalingsmand paa Koldinghus, om at ind-

[1] Sjæl. T. XXIII, 385.

[2] Et saadant havde Kongen udstedt i Juni og siden gjentaget: Sjæl. T. XXIII, 331, 336.

[3] Sjæl. T. XXIII, 374.

[4] Smstds. 378. Jfr. Kongebrev 6 Septbr. til Marsken og Raadets Brev 23 Septbr. til samme: Jydske T. VIII, 164 og 166.

[5] Sjæl. T. XXIII, 382. Sml. Jahn, Krigshist. II, 303—04.

[6] Overslag over Bekostningen ved Reparationerne havde *Frans Rantzau* sendt til Kongen, hvorefter denne 17 Juli fra Lauenburg svarede, at *Frans Rantzau* »med andre af vore gode Mænd og Raad« burde gjøre Anordning om, at Istandsættelsen foretoges af Bønderne, deriblandt ogsaa af Adelens, efter hvad denne tilforn havde bevilget. Kongen havde forehholdt Raaderne at skaffe Midler dertil og vilde det atter have henstillet til deres Betænkning: Sjæl. T. XXIII, 344 (jfr. Jahn, Krigshist. II, 303).

[7] Omtalt (tilligemed en Revers af Kongen) i „den jydske Borgerstands Besværinger“, Suhms Nye Saml. I, 208.

samle, hvad Adelen, Klereciet eller Borgerskabet vilde laane Kongen[1]. For saadanne Laan vilde Raadet provinsvis gaa Borgen, hvorefter der siden skulde udstedes en fælles Kavtion (*n. 115*)[2]. — Til at være hos Kongen sammen med Kansleren forordnedes Hr. *Albret Skel*, da *Klavs Daa*, som Kongen havde ønsket (§ 8), endnu var svagelig.

Kongen havde opfordret Raadet til ved en Henvendelse til Hansestæderne at holde dem i Devotion (§ 7), og da Raadets Forslag til Skrivelserne (§ 8) vandt Kongens Bifald, afgik de 23 Avgust. Raadet henviste heri til den Fare, der var for Stæderne, ved at Katholikerne nærmede sig Østersøen med den Hensigt »sich derselben zu impatroniren, auch daselbst den lang gewünscheten sedem belli zu stabiliren«, og erklærede, at det i Kongens Fraværelse vilde opfordre Stæderne til at hævde det gode Naboskab og den Konjunktion, der ene kunde bringe Frelse[3]. Hamburgs Magistrat svarede 2 Septbr. med Forsikring om sine fredelige Hensigter[4], Lübecks 5 Septbr. paa lignende Maade, idet det dog tilføjede Klager over de Overgreb, som den danske Flaade begik ved Travemünde. 15 Septbr. skrev Lübeckerne paa ny til Rigsraadet herom[5].

Under Raadsmødet henvendte Hertug Frederik af Gottorp sig 16 Avgust fra Kiel til Hr. *Albret Skel*, fremstillede den overhængende Krigsfare og opfordrede ham og de andre Rigs-

---

[1] Koncept, dat. Koldinghus, Avg. 1627: RR. n. 44 H g. Jfr. herom Danske Saml. 2 R. III, 130: Erslev, Danmark-Norges Len 1596—1660, S. 93.

[2] Allerede 23 Avgust gik de samme Raader, *Tage Tot* undtaget, i Kavtion til denne for et Laan paa 2000 Lod Sølv, hvorfor der skulde pantsættes Krongods, 4 Td. Korn for hver 100 Dl. Orig. med *Klavs Daas* Haand: Danske Saml. n. 110. — 21 Avgust skrev 14 Rigsraader til Superintendenten i Aarhus om Forstrækning af Stiftets Gejstlighed mod Kavtion af Raadet: Hübertz, Aarhus II, 55. — 23 Avgust gik 12 Raader i Borgen for 1700 Lod Sølv, laante Kongen af Kolding By: Fyhn, Efterr. om Kolding S. 191. — 28 Septbr. skrev *Anders Bille*, *Tage Tot* og *Frans Rantzau*, at Raadet vil forsikre Klavs tor Smede, Borgemester i Kjøge, for et Laan paa 400 Lod Sølv. Orig.: Bilag til Rentemesterregnsk. 1635—36.

[3] Kopi blandt *Jakob Ulfelds* Papirer (Ny kgl. Sml., Fol. 616 c, III).

[4] Orig. med Segl: RR. n. 44 H g.

[5] Orig. med Segl: smstds. H i og k.

raader »als vornehmen säulen des reichs und der cron Dennemarken« til at disponere Kongen til fredelige Forhandlinger, hvortil Hertugen gjerne skulde være behjælpelig[1]. 20 Avgust sendte Raadet denne Skrivelse til Kongen, idet det vistnok efterkom Hertugens Opfordring; 22 Avgust erklærede Kongen dog fra Krempe, at han ansaa Hertugens Traktation for hel suspekt, om han ikke begyndte med at lade sine Tropper forene sig med Kongens (*Egenh. Br. n. 238*). 3 Septbr. skrev Hertugen atter saavel til Kongen som til Rigsraadet med Opfordring til gjennem ham at søge at faa Fredsforhandlingerne aabnede. Herved foranledigedes vistnok en Sendelse til Hertugen af Hr. *Albret Skel* og Dr. Johan Schönbach, der 11 Septbr. paa Gottorp fik deres Resolution af Hertugen; denne fastholdt ikke at ville opbyde sine Landfolk[2]. 23 Oktbr. rettede Hertugen derefter fra Gottorp en Skrivelse til Rigsraadet, hvori han fremstillede sin tidligere Optræden og indtrængende raadede det til at stræbe at formaa Kongen til at gaa ind paa Fredsforhandlinger[3]. Se under Raadsmodet i Novbr.

113. Kongens Proposition. 11 Avgust.

A. Kopi med Klavs Daas Haand: RR. n 44 H b B. Kopi: Sjæl. R. XVIII, 212.

Instructio, som vy Christian den fierde med Gudts naade etc. naadigst hafver gifvit och meddelt os elsk. Mons Kaas til Stofringgaar, Thage Tot til Erichsholm och Christoffer Ulfeld til Svenstrup, vorris mend, raad och emmismend udi Mariager kloster och paa vor slot Syllisborre och Thranekier, paa hvis punchter vy naadigste ville nu medt forderligste paa vorris veyne schulle proponeris os elsk. rigens raad til den første mode, som nu hollis schal udi vor kiobstedt Kollingh.

Først om icke gaat synis, at der ofver alt Danmarck och Norge blifve udschrefven tre almindelige faste och bede dage.

---

[1] Koncept: Reg. 90, p. 48, Conv. 34.

[2] Afskrift: Registr. 82, Appendix, Kejseren (som Bilag til Brevet af 23 Oktbr.).

[3] Orig. med Segl: smstds; Koncept: Reg. 90, p. 48, Conv. 34. Skrivelsen overbragtes af Hertugens Overhofmester; dennes Kreditiv til Raadet af 25 Oktbr.: Koncept smstds.

For det andit, at der blef betenckt, hvorledis vorris skibs flode best och beleyligst kunde verre y beredschaf, efterdi det berettis (hvilkit ochsaa[a] nochsom troligt er), at Lybech saa vel som andre flere af stederne erre udi findens devotion, och derforre er at befrychte, at finden visseligen nogit y Danmarck, som y Skaane, Seland, Fyen och Smaalandene, ville tentere.

For det tredie[b], kiøbstederne och landfolkit at munstere och bevere och medt officerer at forsyne.

[c]For det fierde, defension verckit ofver ald Dannemarch at stille udi verch, eftersom denne farlige tids thilstand nu udkrefver[c].

For det femte, alle festingerne at proviantere och medt krigsmunition at forsyne, udi sønderlighedt København och Kroneborre.

For det siette, efterdi Nørprat och Hünekis regimenter erre ubetalde, item det slessiche folck, som nu en del allerede er ankommen, och resten er formodelig at komme strax efter, och icke af disse forskrefvene nogen service kunde hafve at forvente, føren de bekomme penge, da ville der middel paatenckis, hvorledis de udlofvede penge snariste kunde fremkomme, saa vel som sølf och guld hos adelen, clereciet och borgerschabit at laane.

For det syfvende, om mulight vor nogen middel at paatencke, Hensestederne y vorris devotion at erholde och enten vid raadsens schrifvelse dennum dertil at formane eller och y andre maader.

For det ottende, ville vy ochsaa, at der ennu en af rigens raad blef forordenit at begifve sig nu med det forderligste her ud til os, med os elskelige h. Christian Fris til Kragerup, ridder, vor troe mand, raad, cantseler och befalingsmand udi sante Knudts och Munchelidts kloster, forblifve en tid lang her hos os och de andre af raadit, som allerede erre forordenit at verre her ude hos os, och saa vy helst, at det kunde verre os elskelige Clavs Daa til Ravnstrup, vor mand, raad och emmidtsmand paa vor slot Draxholm, om hand ellers er saa sterck, at hand kand tholle reysen, mens dersom icke, da hannum at blifve udi vor kiøbstedt København hos regeringen til stede medt andre af raadit, som udi Seland erre residerende, saa at de erre altid tre af vor rigens raad hos vor statholler tilstede, intil saa lenge de af raadit, nu

a Glemt i A. b B: fierde. c Glemt i A; tilføjet efter B, hvor Artiklen dog er den tredje.

uden rigit erre, komme y rigit igen, och middeler tid de af raadit, som hiemme blifve, at hafve flittig indseende, en hver udi det land, hand boendis er, om nogit paakommer, som os och rigit schadelight kand verre, at de det da afverriger och forrehinderer af yderste formue, som de best kunde.

Anlangende forbud paa de pommersche steder at handle och fremmidts øls indførsel udi rigit erre vy naadigst tilfridts, at rigens raad samptlig derom efter velbetenchte deliberation forordener, saa at udi alle maader kand gaae vel til.

Her for uden ville vy och, at vorris gode mend och rigens raad betenchte, om icke raadelig syntis, at kornit forordenis y Jutland at settis ude och langht fra husene, allestedts tie, tholf eller flere mile vegs fra grenserne, paa det at det snart kunde anstickis och ey schulle komme finden til gode, medt hvis videre raadit selfver erachte os, rigerne y denne farlige tid anliggendis at verre, at beraadslaae, hvilkit vy altsamens, som forbemelt er, vy naadigste ville, at forbemelthe vorre gode mend och raad samptlig schulle paa vorris vegne proponere (och dersom Mons Kaas møder dem paa reysen, da hannum at følge tilbage igen, til for^{ne} Kolling), och paa hver af forskr. puncter begere vorre och rigens raadts endelig och schriflig resolution och betenckende, efter som de erachte os och deris fæderne land gavntlig at verre, efter som vy os naadigst til dem forser, och os siden derom lade forstendigis, det allerførste mulight kand verre, och at saadant strax der forferdigis och vid dag och nat uforthøfvit fremschickis af os at underschrifvis och saaledis strax stillis udi verck, efter som de det befinde os, dennum och menigheden gavnligst at verre, och y alle maade søge, vide och ramme vor och vorris undersaattis gemen gavnf och beste, hvor imodt vy forblifve dem alle och hver serdelis medt al kongelige gunst och naade altid vel bevogen. Gifvit udi vor kiobstedt Krempe den 11 aug. anno 1627 under vort segnet.

114. Raadets Betænkning. 16 August.

A. Orig. og B. Kopi, begge med Kristoffer Ulfelds Haand. RR. n. 44 H [illegible] og d.

Paa kongelig maiest^{s} naadigste proposition, som den 16 augusti 1627 hans maiest^{s} och rigens raad her udi Kaalding thilskicket, er denne voris underdanigste betenkende som efterfølger.

For det første [illegible] for alting allermest eractis endelig for-

noden, at tre faste och bede dage ofver begge kongeriger med forderligste blifver publicerit och udskrefven, den allermectigste Guds retferdige vrede ved gudfrøctig bøn och paakaldelse, saa och christelig och alvorlig poenitentse at formilde, hvortil kunde berammis den 2, 3 och 4 octob. førstkommendis. Herforuden de andre sedvanlige och thilforn paabudne bededage med lige devotion och andact at continueris och presterne ofver alt udi begge rigerne, saa vel udi køfstederne som paa lansbyerne, af bisperne alvorligen befallis deris thilhørere med god exempel udi lif och lefnit, gudelig andact och alvorlig formaning saadan deris Guds tieniste at forrette. Udi alle købstederne ofver begge rigerne presterne eller cappellanerne befallis paa de steder och dage, froe predicken icke hollis, at tilsige deris thilhørere, saa ofte tienisten forrettis, at komme herefter dagligen thil kirken ved sex slet om morgenen, paa hvilken tid bede klocken altid skal ringis, och der med største andact at gøre deris bøn thil Gud om hans naadige och guddommelige bistand udi denne sørgelige och elendige tids tilstand. och om hans naadige befrielse fra denne store fare, dennom alle och enhver nu skinbarligen ofverhenger, och presterne eller capellanerne dagligen och saa tit slige gudelige exercitia sker, først at gøre en kort och alvorlig formaning thil poenitens och bedring, inderlig och hiertelig paakaldelse thil Gud, och derefter denom selfver en kort och gudelig bøn forelese, och thilforn om søndagen almuen flittelig formane, at de med deris børn och tiunde udi kirken, naar bede kloken liuder, sig finde lader saadan Guds tieniste at forrette. Paa de steder, froe predicken holdis, skal udi lige maader af den, som tienisten gør, førend predicken begyndis, det samme hafvis i act. Paa lansbyen i lige maader hver morgen. naar klocken er sex eller halfgaaen siuf, bede klocken at ringis, och de neste omligendis bønder med deris hustruer, børn och tiunde formanis thil kirken at komme, hvor presterne, som udi kirkebyerne boer eller saa ner ved kirken residerer, skulle møde thilstede och med en kort formaning thil deris thilhørere och andectige bønner thil Gud opveke och formane menigheden thil bod och bedring och en sand Guds dorkelse och paakaldelse, paa det Guds hefn och straf, som for synden os ofverhenger, motte formildis. Hvor presterne saa ner kirken icke ere bosiddendis, skal om søndagen och almindelige bededage bonderne af predickestollen tilsigis och formanis, at de thilstede kom-

mer udi de kirker, som udi byerne ere, och der thillige gøre deris bøn thil Gud, och ofver alt skal af predickestollen. saa tit predicken sker, hosbond och hustru formanis, at de med børn och tiunde dagligen en gang om morgenen udi deris huse faller paa kne och med deris alvorlige suck och bønner thil Gud anholde om hans retferdige vredis naadige formildelse, hvilket serdellis af dennom skal ske, som icke saa ner hos kirken ere bosiddendis, och paa den tid bede kloken ringis. Udi midler tid de 3 almindelige bededage holdis, skal al spil och gilde udi neste uge for bededagene och udi den uge, som bededagene holdis, gandske och aldellis afskaffis, och ingen udtapning eller drick udi nogen kruer at thilstedis, disligeste ingen udi forskrefne tre bededage at ede eller dricke for aften, och det enda med den maadelighed och edrulighed, som saadan tid och poenitents udkrefver. Och skal enhver husfader och husmoder med deris børn och tiunde ved dobbelt helligbrodis straf vere forplict sig udi kirken paa den tid at indstille och det foruden al hofferdig klededract, vere sig mand eller qvindis person.

2. Paa den punct om floden er raadsens underdanigst forslag, at den største part deraf (efter denne tids leilighed och tilstand) kunde ligge och holle sig for Trafven och hafve alting i god act, om fienderne eller deris adherenter nogit fientlig imod disse lande och riger ville tentere. Dog eractis icke raadeligt commercien ind eller udseilling at sperre och forhindre, undertagen det kunde verre krigsfolck eller munition, hvilket indtil eders kong. maiest[s] videre ordinants kunde anhollis. Och paa det udi denne farlige tid ingen med billighed sig herofver skulle besverge, ey heller thil mer offension opveckis eller foraarsagis, da kunde admiralen commenderis, sine capiteiner och underofficerer, som skibene skulle besoge, alvorligen thilholde herudinden sig med alsomstorste discretion at forholde, och paa det al offention dis bedre kunde forbigaaes, naar skifvene blifver besogte, se forst thil, om de hafver krigsfolck, och med al flittighed derefter sporge sig for uden nogen ransagelse, om de hafver nogen krigsmunition inde, som kunde vere gever, stocker, krud eller lod, piker eller lunter, hvilkit, om findis, da det at anholdis, och dem, det hafver med at fare, tilsigis hos hans maiest[s] statholler eller i Sundit at tage derfore deris betalling; dog hermed intit ment de stocker och munition, som de thil deris egen skifs behof inde hafver. Men dersom

de hafver krigsfolck inde, da skulle de arresteris och anholdis, intil saa lenge kong. maiest. blifver derom adviserit. Dersom slige krigs behov icke findis, da skulle de uden nogen forhindring strax fri passere och icke udi nogen maader oppeholdis eller i det ringeste forurettis, icke heller skal tagis eller begeris af nogen skif for saadan besøgelse enten penge eller vare under lifs straf. I midler tid floden paa bemelte farvand sig forholder, skulde af admirallen en pinke forordnis, som kunde løbe thil och fra imellom Femern och Aaldenburger land och meste parten opholle sig under Hellighagen, paa det eders kong. maiestet der ved kunde hafve bud thil floden; udi lige maader at forordnis en pinke eller to at løbe ved de pomerske och mekelborgiske koster, baade paa kundskaf och derhos thilføring paa folck och ammunition thil fienden at forhindre, som før er rørt. Det siunis ochsaa raadeligt, at der blef bud afferdiget efter de fire skifve, som ere udi Vestersøen, dog at der kunde tenkis paa middel, hvorledis Elfven och Weseren i lige maader kunde forseckris. Och ville ochsaa folck udi Norge thil den ganske flode udtagis, saa ochsaa iblant skifsfolket connestabler, som efter honden kunde informeris. Capiteiner thil nogle skifve, som dermed icke ere forsiunede, kunde forordnis Erick Urne, Eiller Urne, Ove Gedde, Peder Galt, Jacop Ulfeld Mogensøn, Klavs Gagge och Ifver Locke, Peder Bille Ovesøn och Otte Kaas.

3. Købstederne och landfolkit at mustre och bevere, saa och med officerer at forsiune eractis udi denne besverlige tid endelig at verre thil rigens defension fornøden, och at ofver alt rigit baade af kronens, adellens (deris ugedags bønder hermed icke ment) och geistlige gods saa mange unge karle skulle udskrifvis, som tienlige och ductige thil landevern kunde vere, af hvilke ved der thil forordnede commissarier saa mange skulle udskrifvis, som kan eractis denne tids thilstand och dette rigis almindelige velfart at udkrefve, och kunde vere en tolf tusinde mand foruden de, som allerede ere udtagne, och efterdi det er formodeligt, at en part af bønderne midler thid skulle tage deres thilfluct thil købstederne, da skulle commissarierne dennom, hvor de kunde betredis, intit forskaane. Hvilke for^{ne} folck thil landsens defension alene skulle brugis, och siden, naar denne feide och store besverung formedelst den fromme Guds hielp och bistand kommer thil en god och rolig ende, da det folck igen at casseris och afskaffis. Hvad gever til dette folck belanger, siunis sligt best at kunde tagis af hans maiest^{s} tøyhus,

efterdi thil landsens beskyttelse thilforn af raadit vaben thil ti tusind mand och derofver sist forleden aar er blefven bevilgit och af rigit och der thil paabøden skat er blefven betallit och udi renteriet indlefverit. Til disse folkis udskrifning ville forordnis udi hvert stift en general commissarius, som med en anden adels person, hvilken stictens leilighed best er bekent, saadan kunde forrette. Herforuden da skulle en hver lensman udi sit lehn, naar han af commissarien derom blifver thilsagt (i midler tid folken blifver udskrefven), vere thilstede, eller ochsaa udi hans fraverelse fogden at gøre denom undervisning paa det beste och beqvemeligste folck. Til for[ne] antal knecte af landfolkit kan udtagis af Jylland fem tusind mand, udi Selland to tusind, udi Skaane, Bleging och Halland halftredie tusinde, udi Fyen och Lavind halfandit tusinde, udi Laaland och Falster it tusind mand, hvilke forbemelte knecte, eftersom de blifver af hvert land udskrefvne, skulle ochsaa udi hvert land thil des defension forblifve, intil den høyeste nød thil nogen lands forsekring och forsvar det anderledis udkrefver. — Och eftersom de beste officerer ere uden riget, da begeris underdanigst thil øfverster ofver det selandske och fyenske folck Jesper Fris, ofver de jydske knecte Vogen Vogensen, ofver det skaanske Falck Locke, hves øfverster lieutenant Kristen Ericksen kunde verre. De andre kunde af eders kong. maiest. befallis at tage sig self der thil tienlige och qvalificerede øfverst liutenant och andre under officerer. Capiteiner kunde med bondergaarder och lige tractament med de forige forsørgis af cronens lehn. Hvad krud, lod och lunter sig belanger thil for[ne] soldatter, kan fem eller sex tusind daller der thil anamis hos her Anders Bille, och om hos hanom icke saa mange penninge vare at bekomme, da af nest omligendis told, som thil soldatternis underholling er deputerit, resten at complere. Landfolkit ofver alt riget i kobstederne och paa lansbyerne, cronens, adellens och de geistliges, skal mustris med hves gever hos denom findis och som de kunde afsted komme, vere sig spiude, forker, bosser eller anden vaben, fra den, der er 18 aar gammel, och thil den, der er 55 aar gamel, uden saa er, at nogen med slig skrobelighed kunde befindis at vere belat, at hand saadant kal icke kunde taalle eller udstaa. For[ne] folck skulle ved compaignier uddellis, och officererne der thil af same landfolck tagis de beste och beqvemeligste, iblant denom kan findis, och lensmendene en hver udi sit lehn ofver dennom at

commendere, och skal hvert herrit gifvis sin larmplats, hvor de skulle mode, paa det de dennom udi rette tide, naar de blifver thilsagt, kunde sig derhen begifve. Herforuden da skal strandvacten och landboel med aller største flid hollis ved lige, och der thil af lensmanden got och flittig folck forordnis, som en hver udi sit lehn det ville forsvare och magt paaligger. Och dersom nogen fare uformodelig paakom, da skal en af vacten lensmanden det strax saa vel som capiteinen gifve det thilkende, och bønderne der efter at søge deris larmplats eller hvor de blifver hen commenderit, som denom och selfver mest mact paaligger. Och paa det vacten icke skulle forsømis, da skal lensmanden, capiteinen och fogeden udi hvert lehn herudinden hafve flittig och alvorlig opsiun. Der skal och allevegne, hvor baal ere oprettede, hollis hos en hver af denom (foruden de paa strandvacten ere bestilte) to duelige karle thil hest, som lensmanden och officererne strax ufortøfvit skulle advare, om nogen indfal eller landgang skede, under deris festis fortabelse och anden høy straf.

4. Med befestningerne udi Skaane siunis best, at sligt thil commissarierne der udi landit remitteris der med alting at forordne, som de selfver kunde eracte best och mest gafnligt at vere.

5. Hvad Helsingør belanger, er raadsens underdanigste forslag, at byen skulle, det snarist muerligt kunde verre och situs loci kunde thilstede, med retranchement fortificeris, eftersom ingenieuren Doucet det hafver afstucket, om eders kong. maiest. det saa got siunis, och thil for[ne] verk och arbeide brugis de nest omligendis bønder. Køfvenhafn vil med sterk guarnison udi denne farlige tilstand ock i det ringeste med it tusind mand besettis, hvor thil saa vel som festningens proviantering och forsekring giordis fornøden it general magasin och proviantbus udi byen at forordne, hvortil om nogit paakom man kunde hafve sin recours. Derforuden siunis och gafnligt borgerskafvit udi bemelte tvende køfsteder at befalle, det en hver sig udi det ringeste paa it aars tid skulle med proviant och fetallie forsørge, besønderlig de, som det kunde formaa och thil veye bringe, hvorom de udi Køfvenhafn af statholdern, i Helsingør af lensmanden i tide skulle thilsigis, hvilket fremmede, som sig derhen ville begifve, ochsaa skulle thilkende gifvis. Och paa det bemelte tvende steder med krud, bli och lunter, saa vit mueligt er, kunde forsørgis, da er det fornøden borgerskafvit samesteds at befalle, efter som en hver deris

formue kunde taalle, at enhver skulle forsørge sig selfver thil it halft centener. 20, 16, 12 de rige, och de fattige ere thil 8, 4, 2 och i det allerringeste thil it pundt krud, hvortil de af borgemestere och raad skulle taxeris, som borgernis vilkor er best bekent. Det samme med bli och lunter at anordnis, eftersom en hver af sted kunde komme. Hvad krud sig belanger, som thil begge festningers defension udkrefvis, da dersom sligt icke findis i forraad paa tøyhusit, da det snarist mueligt er af eders kongelig maiestetis salpeiter lader och krudmøller ved flittig arbeidelse thil veye bringis och der ind skaffis.

6. Belangendis penge, guld och sølf, som hos adellen, clericiet och borgerskafvit skulle laanis och thil veie bringis, da hafver raadit, som nu her thilstede, underdanigst bevilgit at laane eders kong. maiest. deris sølf efter den fortegnelsis liudelse, som her hos fremsendis. Penge beretter den største part sig icke at hafve eller kunde thil veye bringe formedelst den defect saa vel som ond betalling, som der derpaa hos køfmend och andre findis udi denne farlige och onde thilstand. Med de andre, som icke thilstede ere, skal med det allerførste talis och handlis och, saa vit mueligt er, thil lige hielp och undsetning disponeris.

7. Om forbud paa de pomerske steder at handle er giort, saa vel som fremmed øls ingforsel udi riget, er raadsens underdanigste betenkende, at denne tids tilstand och gandske ringe handel och nering, som dagligen jo mere och mere aftager och formindskis, endelig udkrefver, at alt saadant igen opgifvis, och at al handel och vandel borgerskafvit igen bevilgis, paa det commercien och trafick igen kunde komme paa fode. Hvorom med det allerførste baade med fremmit øls indskifning och handel paa de pomerske steder patenter och brefve ville publiceris och derimod taald och accisse paa danstol och malt afskaffis; ved hvilke middel borgerskaffit dis snarere kunde disponeris thil at undsette eders kongelig maiest. med hves de efter deris formue kunde opbringe, som nogle allerede godvilligen hafver erbodit sig.

8. De brefve thil Stederne hafver raadit ladet forfatte och concipere, som her hos fremskickes, om eders kong. maiest. det saa for got anser.

Paa den punct udi eders kong. maiest[s] naadigst proposition om bønderne paa lansbyerne icke skulle udsette deris korn langt fra byerne och husene, besonderlig ved grensen, paa det at det

strax, om nogit paakom, kunde anstikes, saa det icke skulle komme fienden thil gode, er raadsens underdanigste mening saadant icke for adskillige aarsager skyld tienligt at verre: 1, efterdi en stor part af deris korn allerede ved grensen er indført i deres lader; 2, befrøctis derhos, at mange folck skulle derofver gerade i stor elendighed och af hungers nod omkomme, dersom deris korn blef afbrent; 3, ville ochsaa foraarsage en stor skrecken och kleinmodighed i blant almuen: 4, och kunde dog intit salvere deris huse, om (det Gud naadiglig afvende) fienden kom saa ner, det han blef byerne mectig.

Och eftersom eders kong. maiestet naadigst er begerendis, at en af raadit med cancellern her Christian Fris skulle komme ud thil eders maiest. och der forblifve en tid lang foruden de raad, allerede der ud ere forordnede, och saa eders maiest. helst, at det blef Klavs Daa, dersom han ellers var saa sterk, at han kunde taalie reisen, da efterdi Klavs Daa er flux svag enu och icke aldellis kommen thil sin forige helbrede igen, da er han forordnit at ligge med de andre selanske raad i Kofvenhafn efter eders maiest[s] naadigste betenkende, och h. Albret Skel, endog han hafver verit nogit ilde thil pas baade thilforn saa vel som siden han kom hid thil byen, consenterit underdanigst at begifve sig ud thil eders kong. maiest., saa framt han ellers kan beholle den helbred och førlighed, han nu hafver. Och er dette voris underdanigste betenkende och resolution paa de puncter, som eders kong. maiest. til dette mode os naadigst hafver ladit andrage Actum Colding ut supra.

Christenn Friis. Jørgen Skiell. Christian Holck. Jacob Wlffeldt. Albret Skiell. Iffuer Jull. H. R.krantz J.søn. Mogens Kaas. Thage Thott O. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skell. Joest Høeg.

115. Raadets indbyrdes Forsikring, 21 Avgust.

Orig. med Jørgen Skels(?) Haand: RR. n. 44 H f.

Eftersom ko. ma., voris alles naadigste herre, naadigst hafver af rigens raad verit begierindes, at eptersom nogle schulle thilforordnis, som paa hans ko. ma[s] veigne underdannigste schulle thale med clericied och borgeried, at de underdannigste ville lane hans ko. ma. penge, guld eller sølf, eftersom enhver kunde komme afsted, oc paa det at de for deris udlaante penge, guld eller søłf des bedre kunde vehre forsicherit, at daa menige Danmarckis riges raad

samptlig dennom och ehnhver kiøbsted isæhr, saa ochsaa thil clericied, eftersom de det begierindes vorder, schulle lofve och deris bref och segl derpaa udgifve oc dennom forsichere, hans ko. ma. erbiuder sig derimod af sine lene, saavit det sig beløbe kand, samme udlofvede penge, guld eller solf. thil at forrente naadigst igien thil raadet och adelen at afstaa och pandtsette. daa epterdi det vilde falde alt for langsomt slige forsichering ofver alt riget fraa den enne thil den anden at forskicke, hafver vi alle samptlig vedtagen, at hvis udi saa maader ehr at bekomme, schal de raad, som udi hvert land boendis ehr, paa rigens veigne gifve dennom forsichering. Lofver dog hver andre indbyrdis paa adelige ehre, thro och lofve siden thil hobe, naar ded begierindes vorder, samptlig voris bref, efter som forschrefvit staar, at udgifve, och daa enhver sine thilforne udgifne bref at annamme. At saa fast och ubrødeligen holdis och efterkommis schal, hafver vi dette bref med egen haand underschrefvidt. Colding den 21 augusti anno 1627.

Postscriptum. Udi lige maade hafve vi indbyrdis vidtagidt, at hvis nogen af os forsicherer nogen af adelen for hvis de underdannigst vil laane hans ma., da naar det af os vorder begierit, at vi daa samptlig i lige maade, som forschrefvit staar, ville derfor, saavelsom hvis clericiedt och borgerschabit udlaane, voris bref oc forsichering udgifve.

[Samme Underskrifter.]

Septbr. Raadsmøde i Odense.

7 Septbr. bad Kongen fra Glückstadt Raaderne snarest at møde henholdsvis i Kbhvn. og i Vejle for at raadslaa om Rigets Defension, særlig om Tilvejebringelsen af Proviant; i en Efterskrift henstillede han til Raadet, om det ikke var rettest at lade Olaccisen (ovfr. S. 30) bestaa, samt om man ikke burde tage skarpe Forholdsregler mod Lübeck (*n. 116*)[1]. Disse Breve kom dog ikke Raaderne i Hænde, da Budet blev berovet

[1] 7 Oktbr. bad Kristian V *Jakob Ulfeld* og *Holger Rosenkrans* at forholde sig efter hosføjede Missive, efterdi det er Kongen magtpaaliggende, og strax begive sig til Jylland og »siden hvad I dèr beslutt[e]nde[s] vorder, strax herover til Sjælland med eder tager«: Fynske T. III, 950. Brevets Datum synes fejlskrevet.

dem og andre paa Vejen fra Glückstadt til Kancelliet[1]. Efterat der formodentlig var udgaaet en ny Indkaldelse, hvorved Odense var fastsat som Modested, indfandt sig her efterhaanden 10 Raader; *Kristian Holk*, *Iver Jul*, *Anders Bille*, *Jens Jul*, *Tage Tot*, *Kristian Thomesen* og *Otte Skel* udeblev[2].

Til Odense var 26 Septbr. endnu kun ankomnet 5 Raader, som da erklærede (*n. 120*) ikke at vide Raad til Indkvarteringen af de hvervede Folk paa Fyn[3], hvorfor de anbefalede at benytte Hertug Frederiks Mægling til at søge Fred[4]. Samtidig var 6 Raader samlede i Kjøbenhavn, hvor de 24 Septbr. underskrev et Brev til Kongen (*n. 117*) og en Henstilling af flere Punkter til Kongens og Raadets Overvejelse (*n. 118*); det førstnævnte Brev synes ikke afsendt i denne Form[5]. Af de 6 rejste *Klavs Daa, Hans Lindenov* og *Jost Høg* strax efter over til Odense; til dem afsendte de tilbageblevne 25 og 27 Septbr. to Skrivelser (*n. 119* og *121*). De fleste i disse Breve fremførte Punkter forebragte derefter Raadet 1 Oktbr. for Kongen paa Dalum (*n. 122*), og han besvarede dem 5 Oktbr. (*Egenh. Br. n. 239*). Kongen gik ind paa, at der vest paa Storebælt ikke skulde lægges fremmede Ryttere (§ 1)[6], og erklærede, at han havde befalet Schlammers-

---

[1] Notits i Sjæl. T. XXIII, 393. 9 Septbr. sendte Kongen fra Glückstadt Gunde Lange paa Koldinghus til videre Besørgelse nogle Breve til Raaderne i Jylland: Jydske T. VIII, 171.

[2] *Iver Jul* var 26 Septbr. paa Villestrup, hvorfra han da skrev til Kansleren: RR. n. 44 P t.

[3] Nogle Dage tidligere synes den som Tillæg 1 til *n. 120* meddelte Henvendelse til Kongen at være (udateret og urigtig indlagt i en Memorial af 21 Januar 1628). Raadet foreslog Hjemsendelsen af det fynske Rytteri, hvad Kongen paabød 24 Septbr. fra Dalum (Fynske T. III, 1016), og Udnævnelsen af 4 Kommissarier til at ordne Indkvarteringen; de 4 nævnte Adelsmænd kaldtes 27 Septbr. af Kongen til Dalum (Fynske T. III, 1017) og optræder i den følgende Tid som »Kvarterkommissarier«. — Omtrent samtidig er vel nogle flygtige Bemærkninger om Baudissins Udnævnelse m. m. (*n. 120* Tillæg 2).

[4] Hertugens Henvendelse til Raadet 3 Septbr., se ovfr. S. 32.

[5] Jfr. Randbemærkningen til § 1.

[6] Dette havde Raaderne 24 Septbr. (*n. 117* § 2) indstillet til Kongen, men tillige meddelt denne, at de allerede havde udsendt en Befaling herom. 24 Septbr. havde

dorf at tage Kvarter i Jylland (§ 3); om Accisens Afskaffelse blev Brevene udfærdigede (§ 7)[1]. Med Hensyn til Proviant til Flaaden og Kjøbenhavn (§ 2, 5) henviste Kongen til, at Statholderen skulde faa Befaling til at skaffe saadant fra Østdanmark[2]. Officerer til Landfolket (§ 6) skulde antages. Overfor Lübeck (§ 4) vilde Kongen ikke erklære sig om Handelens Frihed, for hans Udsendinge kom tilbage.

Gjennem Kansleren foreslog Kongen Raadet, at dette selv skulde lade forhandle om Fred med Wallenstein, og oversendte et Udkast til en Skrivelse til denne. Raadet erklærede 4 Oktbr. (*n. 123*), at dette var ugjørligt, medens det indstændig bad Kongen at tage Hertugen af Holsten til Mægler sammen med Kurfyrsten af Sachsen[3]. Imidlertid vilde det dog ved en Henvendelse til Wallenstein hævde, at Danmark stod udenfor Krigen, og et dertil sigtende Brev afsendtes 18 Oktbr.[4] Raadet opfordrede heri Wallenstein til at virke for Gjenoprettelsen af det fredelige Forhold til den danske Krone og dettes Lensfyrstendomme Slesvig, der aldeles ikke havde noget at gjøre med den nedersachsiske Kreds[5]. Brevet overbragtes af Kongens Kammerjunker Kasper v. Buchwald, der skal være blevet opholdt under Vejs[6]. — 5 Oktbr. sendte Kongen Raadet en ud-

---

de 6 Raader virkelig befalet Lensmændene at hindre alt Rytteri »uden vort eget danske« at komme i Land, »hvorfra de og komme og hvad Pas de og have«: Sjæl. T. XXIII, 388.

[1] Forordningen herom af 2 Septbr. (ovfr. S. 30) skal være blevet »optaget« (ndfr. S. 53).

[2] Skrivelse herom til Statholderen, Dalum 2 Oktbr.: Sjæl. T. XXIII, 393.

[3] Jfr. Kr. IV til Hertugen af Gottorp, Dalum 31 Oktbr.: Der kön. May. zu Dennemarck declaration 1628, Fol. Giij.

[4] Der kön. May. zu Dennemarck declaration 1628, Fol. Gij. o. fl. St. Udateret Koncept med Udskrift: RR. n. 44.

[5] 22 Oktbr. skrev *Mogens Kaas* fra Vejrup til *Klavs Daa* bl. a.: »Det bref til Walenstein er vid och met kammerjunkeren forsendt«. Orig. med Segl: RR. n. 44 P c. Jfr. Egenh. Br. S. 286, 296.

[6] Jfr. Kr. IV i Deklarationen 1628 Fol. B (Slange S. 603). Allerede 10 Novbr. (ny Stil) havde Wallenstein dog Brevet i Hænde, men vilde først besvare det fra Gütschin: Chlumecky, Regesten d. Archive in Mähren I, 62, 64. Mundtligt Svar, meddelt Buch-

førlig Redegjørelse for. hvorfor det ikke havde været ham muligt at advare Undersaatterne mod Fjendens Indfald (*Egenh. Br. n. 240*)[1].

9 Oktbr. (*n. 124*) udtalte Raadet sig om nye Propositioner af Kongen; Betænkningen blev overgivet Kongen »temmelig sildig« den følgende Dags Aften og besvaredes af denne fra Dalum 11 Oktbr. (*Egenh. Br. n. 242*). Raadet ønskede Afskaffelsen af det fremmede Rytteri (§ 1) og Indskrænkning af Fodfolket, medens det anbefalede Fremmelsen af Underhandlingen (§ 2—3). Indkvarteringen af Slavatas Regiment henstillede Raadet til Kongen (§ 4), der svarede, at det var kommanderet til Jylland. Overfor Rostock raadede det Kongen til forsonlig Optræden (§ 5)[2].

116. *Thil raadet atschiellige bestemmelser anlangendis, 7 Septbr.* Sjæl. T. XXIII, 380.

C. 4^{tus}. V. s. g. t. Vider, at eftersom nu en stor antal vor krigsfolch her i landet forsamlis, baade af dansche saa vel som andre fremmede, och ringe forraad af proviant til deris underholding ehr forhaanden, och det er at befrycte, at om icke i tide proviant blifver bestillit, voris egen undersaatter da schade och ofverlast af dennom sig hafve at formode, da bede vi eder och naadigst begere, ati nat och dag uspart, det iligiste och førderligste sche kand och mueligt er, eder til vor kiøbsted {Kiøbenhaffen / Veylle} ville begifve och da med de andre rigens raad, som vi och did hafve ladet forschrifve, beraadslaae om det meste proviant at samle och hid udschiche, som mueligen kand vere at bekomme, vere sig korn, rugh,

wald 12 Avgust 1628: Der kön. May. zu Dennemarck declar. Fol. Giij o. fl. St.

[1] Ogsaa indført i Sjæl. T. XXIII, 395.

[2] Raadets Udtalelse herom synes at henvise til en Skrivelse fra Kongen, der dog først er dateret 10 Oktbr. (Egenh. Br. n. 241), og hvori han meddelte, at han paa Grund af Stadens Optræden mod hans Søn havde ændret sin før Raadet givne Resolution om, at der skulde tilstedes Byen fri Handel.

mel, kiød. ost, smør och deslige vare, hvor om I adelen hafver adt anmode, hvad en hver dennom der til vil bevilge, saa och med hinanden beraadslae, hvad madschat af forschrefne vare bønderne kand paaleggis strax at udgifve, saa vel som och om schuder och schibe til det at fremføre, saa och emellom eder self flitteligen beraadslae, hvorledis rigens defension kand vere at foretage. Datum Lychstad den 7 septemb. anno 1627.

Postscriptum udi raadtsens bref.

Sammeledis eftersom vi eders resolution och betenckende, til sidste mode udi vor kiøbsted Kolding gifven och forfatted ehr. anlangende fremmede och Rostocker øl igen at indføris och accisen af danstøl och malt der imod at afschaffis, naadigst hafver ofverveyet och flittigen betrachted, och efterdi vi befinde, at formedelst adschillige victige aarsagers schyld handelen och seylationen udi Østersoen icke aleniste vil blifve gandsche usicher, medens ochsaa formodentligen at Rostoch med første kunde blifve blockerit, saa de icke schulle synderlig af øl eller andet kunde aflade formedelst den mangel, de bekomme paa tilførsel saa vel til lands som vands, och saaledis aldelis ingen handel och trafiqe ved samme voris opgifvelsis bref at schulle kunde bringe til veye, vore undersaatter til gafn och beste, medens os accisen saa vel af fremmit som af indbryggit øl och malt ad miste voris rentecammer til stor afbreck och forsvekelse paa voris indkomme, som udi denne tid synderligen vil komme os och rigit til stor schade, da bede vi eder och naadigst begere, at I denne leylighed endnu flitteligen ville foretage och betenche, om icke raadeligt, ad accisen af danstøl och malt blifver bestaaendis endnu paa 2 aars tidt, som den forordnet ehr (med mindre den afgangh vi midler tid paa bemelte afgifts forandring lide schulle os underdanigste ved contribution eller i andre maade kunde erstattis), och fremmit øls indførsel blifver opgifvit lige som tilforn, indtil Gud vil, at commercierne ubehindret kand komme udi deris forige brug och svang igen, at da siden kunde her om forordnis, eftersom rigit och menigheden gafuligst kunde vere, paa det at os icke schulle komme formegit til afbreck paa voris indkompst, som forbemelt ehr. Herforuden, eftersom Lybeck beter sig saa vidervertig emod os och derimod giorer fienden ald begierte forschub af proviant, munition och andit, som hannom tienligt ehr til intention emod os och riget at fortsette.

saa at befryctendis er, de hannem end ydermere med schibe och schibsfolch schulle giørre assistentse och anleiding paa vore riger och lande at kunde ofversettis och giorre landgang, med mindre vi dennom udi tide lod paagribe och antaste, førend de deris schibe och magt kunde forsamble, da bede vi eder och naadigst begere, at I ochsaa samme leylighed ville flitteligen ofverveye och beraadslage, om icke best siunis, at vi de Lybsche lod paagribis af vore udliggere och andre, hvor de ofverkommis och betredis kunde, och hvorledis eder siunis saadant beleiligst at kunde schie, och hvis som I for got och raadsomt her udi befinde och agte, at I os med forderligste der om lader forstendis. Vi forblifve eder saaledis alle och hver med al kongelig gunst och nade bevogen. Datum ut in literis.

117. Raaderne i Kjøbenhavn til Kongen. 24 Septbr.

Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 44 P k (heri indlagt *n. 122*). Trykt i Molbech, Egenh. Br. S. 267—69.

Aller naadigste herre och konge, eftersom vy underskrefvene, eders kong. mayest[s] och rigens raad disverre kommer y forfaringh, at finden sig jo mere och mere udi Holsten indtrenger och der alle vegne nu dagligen synis uden nogen modstand at bekomme større fremgangh, hvorudofver vy befrychte, hand sin victorie ydermere schulle fortsette och Jutland først incorporere, siden de andre eders kong. mayest[s] undersaatte och lande medt mord och brand, lige som eders kong. mayest[s] egene gevorbene folck nu sigis at giørre, angribe och endelig ruinere, da hafver vy for gaat och raadelight anset, nogle af eders kong. mayest[s] och rigens raad til eders kong. mayest. at forschicke vorris underdanigste betenckende eders kong. mayest. udi denne vanschelige tid, som ingen moram kand lide, eders kong. mayest. at gifve tilkende.

[a] 1. Først, at det raadelight erachtis, at de, som regering naadigst er betrodt, medt flere af raadit, som der til bør och vil forordenis, schulle udi eders mayest[s] fraverrelse slutte och determinere hvis til eder kong. mayest[s] och vorris fæderne landts defension kunde erachtis at udkrefvis och giorris fornoden, i sonderlighedt af den aarsage, at ville verre farlight at forthøfve resolution fra eders kongl. mayest., om nogit uformodelight kunde hende

a I Randen udenfor dette Punkt staar. NB. Denne puncht blef icke for betenckende schyld proponerit.

sig forre at komme, som icke kunde uden landtsens skade lettelig deffereris.

2. Efterdi det schinbarlig befindis, at eders kong. mayest[s] egit folck, hvor de udi Jutland och Fyen erre indkommene, plynderer och ruinerer eders kong. mayest[s] och rigens undersaatte, hvor udofver landene det enne efter det andit ynckeligen uden der til forgangen aarsage forstyrris och ødeleggis, da erachte vy til vorris och landtsens defension, som ennu behollen er, raadelight at verre, at aldelis ingen provints mere fremmede folck af rytterie indtager (hvor om vy och hafver for gaat anset endelig fornøden at verre vorris brefve til søkanten her y landit at lade udgaae, saa vel som och til Smaalandene), medens efterdi her udi landet och andenstedts landfolkit er uforsoght, schulle y Seland gevorbene soldater til fodts vid 2000 inqvarteris, udi Skaane 2000, udi Falster, Laaland, Langeland och Moen 1500, hvilke vy forhaabe at kunde regere och holle under godt krigs dissiplin. Hvor mere sig ville indtrenge eller angifve, vidt hvad middel eller pretext det och verre kunde, schal slight aldelis icke tilstedis, maa och icke sche, efterdi vy schlicht for Gud och vorris ædt imodt eders mayest. och vorris fæderne land icke vide at forsvare, at det saa ynckelig uden nogen der til gifvene aarsage af vort egit folck skulle ødeleggis, och at for altingist betenckis, hvorledis Jutland och Fyen, som mest nu synis at pereclitere, kunde fra vorris egit folkis plynderingh och endelig ruin saa vel som findens videre indfald libereris och vid macht hollis.

3. Floden och Sundit vil for alting, som landtsens beste verren, forsynis medt gaat folck af officerer och andre saa vel som munition och proviant, hvor af befindis fast paa alle poster at verre stor defect.

4. Landfolkit y Seland och Skaane saa vel som Smaalandene schal forleggis vid søkanterne til landevern at forhindre, at intit af findens folck eller andre af det gevorbene, som nu ilde paa andre steder grasserer, uden landtsens villie indtagis och der af icke mere, end som forschrefvit staar.

5. Om Slammerstorf hafver mand for gaat anset, at til hannum schal sendis af proviant och munition saa mogit nu erachtis at giorris fornoden och paa denne tid kand bringis tilveye. Hvad soldater til fodts hos hannum befindis kunde til schibs hid til landit ofverforis, medens rytterit paa andre steder hen commenderis

eller afschaffis, thi vy icke erachter raadelight at verre, at det her ofver til landene schulle indtagis, mens bør endelig her fra at forblifve, efterdi vy for øyene ser, hvorledis de andre, som af vorris egne y Jutland er inkommen, medt plynderen och schenden fast mere end barbarische vis fort farer. Datum Købenbagen den 24 septemb. 1627.

Anders Bille. Thage Thot O. Clausz Daa. Hansz Lindenou. Joest Høeg. Frantz Rantzav.

118. Betænkning af Raaderne i Kjøbenhavn, 24 Septbr.

Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 44 P (en heri indlagt Brevkalv hører i Virkeligheden til Brevet af 27 Septbr., *n. 121*). Trykt: Molbech, Egenh. Br. S. 269—70.

Hans kong. mayest. och rigens raad ville om efterfølgende punchter, som vy underschrefvene samptlig hafver for raadelig anset at schulle om delibereris och nogen endelig resolution thagis.

1. Med de Lybsche godt correspondens at holle hafver vi saaledis betencht raadsomt at verre, at efterdi den hoyeste nødt os trenger, och vy floden icke vel kunde udryste och medt proviant holle vid lige, efterdi Jutland er fast y findens hand, hvorfra den beste och største forraad af victu[a]lier pleyer at bekommis, at mand derfor schulle befale Gabriel Kruse at lade de nu anholthe lybische skibe och skuder eller de schuder, der trafichere ville, frie igen lade passere (doch at hvis munition, gever och anden krigs materialia efter den forrige afschedt schulle anholles) och de Lybscher igen aviseris, vorris schuder och schibe y lige maade ubehindrit igen lade udpassere, hvilkit schulle saa forhollis, intil den store deris flode ankommer fra Spannien, hvilken vy formener billigen til hans mayest[s] och landens service, medt hvis der udi finder, anhollis och det under den pretext. at mand efter krigsbrugh dertil hafver verrit foraarsagit, hvilkit y lige maader, nar saadant er schedt, schulle forhollis medt alt hvis dem tilføris, efterdi[a] vy ellers icke schulle kunde holle floden vidt lige, och de derforuden ellers medt slig skibe och macht kunde giørre rigit afbrech.

2. At befalis y Laaland, at alt det korn af rugh, bygh, malt och havfre och anden victualia, der kand bekommis baade af kongens len och anderstedts, føris til Københagen.

3. At Fynboerne bekommer deris gever til det 1500 mand, som y Kolling derom er beslutttit.

a Der staar: ellerdi.

4. Om printsen och de andre førstelig thvinde unge herre. hertzug Frederich och hertzug Uldrigh, jo igen y rigit y denne farlige tid schulle hiemkallis, hvilkit vy endelig formener at giørris fornøden.

5. At der skickis Gabriel Kruse resolution om de lybsche skibbe deris erleding, hvilken resolution hastig bør at sche. Datum Købenbagen den 24 septemb. 1627.

Anders Bille. Thage Thot O. Clausz Daa. Hansz Lindenou. Joest Høeg. Frantz Rantzav.

119. Raaderne i Kjøbenhavn til Klavs Daa, Hans Lindenov og Jost Høg. 25 Septbr.

Orig. med Tage Tots Haand i Brevform med Udskrift og tre Segl samt Paategning af Klavs Daa: RR. n. 44 Pu.

Kiere brødre, Gud alsommegtigste være nu och altid hos eder. Med voris villige teinniste altid. Vi sender eder et bref, som er kommen fraa Slammenstorp. och er straxens giordt den forordning. at dennom nu straxens proviant tilskichis, och opholle vi en dag eller tho skuderne, førend di blifver hensendt, paa thet ati udi midler tid kunde erfare och beramme, hor best samme folch kunde henskibbis. Disligeste sender vi ether et bref, som visiteuren hafver hidskichit, anlangendis Dynckirchernis udredningh, och derhos beder vi ether venligens, I ville giøre ethers beste, om vi kunde fange en ingenieur, som vel giordis fornøden baade her, vid Helsingør, saa vel som i Skaane. Och vil her med hafve ether Gud alsommegtigste befalledis. Af Kiøfvenhafn den 25 septembris anno 1627.

Anders Bille. Thage Thott O. Frantz Rantzav.

120. Raadets Betænkning om Indkvartering paa Fyn. 26 Septbr.

A. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand og Paaskrift af Kongen: Kanc. B. Orig. med samme Haand: RR. n. 44 G.

Eftersom eders kongelig maiestet hafver befallit os at tage disse gevorbene folckis inqvarterung her udi Fyen fore, saa befinder vi derudi største difficultet, sonderlig efterdi vi ser och fornemer dette land thil saadan och saa stor inquarterung icke at vere sufficient eller capable. Thi landit och undersaatterne derofver slet forarmis, eders maiest[s] och rigens indkomst sveckis och forringis, saa at vi icke befinder. hvorved floden, som er al Dan-

markis (nest Gud) den storste defens udi dene besverlige tid, kan ved lige holdis. Thi Jylland, som er den fornemste provincie i Danmark, blifver nu baade af fienden och voris egen folck ruinerit, saa deraf ingen hielp kan formodis. Men dersom disse fremmede folck (undertagendis nogen fodfolck thil landsens defension) kunde blifve i Jylland, da motte mand af de andre provincier nogit kunde samle thil flodens underholling. Hvorfor vi efter saadan besverlig umuelighed uuderdanigst ville hafve thil eders kong. maiest. selfver remitterit och indstillit, hvor heden same krigsfolck best kan forleggis och uddellis.

Af saadane aarsager och høytrengende nød kan raadit ingen anden middel for øyen se, naar altingest er betenckt och ofverveiet, hvorved denne bedrøfvelige tids thilstand (nest Guds den allerhøyestis hielp) kan forlindris och afhielpis, uden siunis raadeligst ved hertugen af Holsten at lade tractere om frids middel, och derforuden tvende af eders maiest[s] betrode, som eders maiest. kunde lade vide, hvore ner de motte gaa, paa de puncter, som allerede foreslagne ere. Forhaabendis at den alsommectigste Gud ved saadan middel motte gifve os ende paa dene besverlige tid, eller det ser ud thil rigens undergang. Actum Ottense 26 septemb. anno 1627.

Eders kong. maiest[s] underdanigste raad, som thilstede ere: *Christenn Friis. Jacob Wlffeldt. Albret Skiell. Holger Roszenkrantz J.søn. Christoffer Vlfeld.*

Tillæg 1. Raadets Begjæring til Kongen.

Optegnelse med Kristoffer Ulfelds Haand, indlagt i *n. 142* (RR. n. 45, XI).

Raadit begerer underdanigst at talle med hans maiest.: 1. At det fyndske rytteri motte hver drage hiem thil sit, efterdi der er dog nock, som terer paa bonden. 2. At commissarier motte forordnis, som med lensmendene udi hvert lehn motte gøre anordning om det fremede folkis underholling, nemlich Eiller Qvitzov, Markur[a] Bilde, Grers Krabbe och Heming Valkendorp. 3. Rigens raads underdanigste betenkende er, at dette land er umueligt at kunde underholle mer end sex compaignier rytter udi det allerhøyeste.

Tillæg 2. Raadets Betænkning om Baudissin m. m.

Udkast med Kristoffer Ulfelds Haand: RR. n. 44.

Belangendis Baudsen, at hand kunde vere feldtmarskalckens coadjutant eller general ofver cavalleriet, dog man skulle talle med feldmarskalcken

[a] ɔ: Markvard.

derom. Kunde raadføris med feldmarskalcken. om man kunde gifve ham Calenbergs regiment eller it andit, och gøre Calenberg thil commissarium.

Det slesiske sertrennette folck at gifvis plats i Wilstermarske thil at recolligere sig.

Belangendis rytternis armatur skal forfaris, om paa tøghusit findis pistoller for denom.

Belangendis heste ved man besverlige middel derthil.

De 3 maaneders besolding vare vel billigt, men man ved, hvad for middel her nu er thil denom; dog det første, man i fremtiden fick leilighed derthil, skulle efterhonden lade gifve denom.

NB. Saa framt Baudsøn fick denne charge, da sla hanom fore, om forstrøyede ryter icke kunde støde thil hanom och gøris der it regimente af, dog Hendrich Holkis regimente at blifve in esse.

4. Belangendis fangernis ranson, derved vil man gøre saa vit mueligt ved omvexel eller i andre maader, och naar Paudsen blef avanserit, kunde med andre fanger skaffe en hel hof løs.

5. 6. Naar her blifver penge i forraad, skal de dermed forhielpis, och ske saa vit mueligt.

Frederich von Rostei hafver forstract 380 r.daller; billigt, at hanom erleggis, saa snart nogen middel derthil kan blifve.

Pro 2do ut supra.

Pro 3 med restseddeller at contentere.

Pro 4 med ny verbung at anstille paa rytter er hans maiest. icke beleilig, efterdi hans maiest. er dog forset med rytter nock.

121. *Raaderne i Kjøbenhavn til Klavs Daa, Hans Lindenov og Jost Hog. 27 Septbr.*

Orig. med Tage Tots Haand i Brevform med Udskrift og 3 Segl samt Paategning af Klavs Daa: RR. n. 44 Pv. Efterskriften har forvildet sig ind i Brevet af 24 Septbr. (*n. 118*).

Vorris gandske venligh hilsen nu och altid forsendt med vor herre. Kiere brødre, betachir vi eder venligen for alt bevist gode, igen at forskiulle vi stedse vil findis villigh. Gifver vi ether venligens at vide, at kong. mt. allis vorris naadigste herris missive er os med Christopher Urne tilhende kommen, horudi hans kong. mt. naadigst befaller raadit her at giore forordning, horledis Falster och Lolland best for fiendens anfald kunde blifve forvarit, hortil Christopher Urne er begeirendis nogle danske rytter, vid 200, och en 500 fodfolch, dog derhos beretter, at dronningh mt. ingenlunde vil hafve fremmidt gevorben folch. Saa hafver os siuntis best, at et af di jydske compagnier rytter kunde der ny blifve

forordnit, saa och deris egen Lollands och Falsters heste. Fodfolch belangendis siunis os best af deris egen landfolch kunde blifve unge karle dertil udschrefven, och vi ville giore vorris største flid, om vi dennom nogen officerer kunde til veige bringe; dersom I och nogen officerer kunde der ofver bekomme och did saa vel som hid ofverskiche, var det megit godt. Derhos hafver dronningh mt. beffallit Christopher Urne at tale med raadit, som her kunde være til stæde, at di Lybske dennom hart besverger. for tilførslen var dennom forbudden, och efterdi finden stedse anholler om skibbe, hands krigsfolch dermed hid at ofverføre, formente hendis mt., di det bevilgede, med mindre at same forbud blef opgifvet. Hvilchet vi icke kunde forbigaa at lade eder vide, at hos hands kong. mt. med flere af rigens raad en endeligh resolution derom kunde sluttis. Derhos, kiere brødre, erre vi venligens begeirendis, ati jo endeligens ville strax forhandlit, at det skaanske och hallandske rytteri, som er der af landit ud forskichit, motte komme tilbage igen til deris egit lands defension, och i synderlighed, efterdi her er fraa Kongsbagh kommen bud, at Svensken anholler alle skibbe och skuder, och vel berettis at ville komme vorris konge til hielp med 6000 mand, mens vi kand icke vide hands intention. Vi giøre altid geirne, hvis ether til teinniste kand være, och vil hermed hafve eder Gud allermegtigste beffallit. Af Kiøffenhafn den 27 septembris anno 1627.

Anders Bille. Thage Thott O. Frantz Rantzav.

Postscripta. Kiere brodre, gifver vi ether venligens at vide, at her hafver nogle borgerværit af kiøbstæderne hos os, som hafver lont hands mt. sølf, som er begeirendis, at efterdi tystollit er opgifven, at den malt told och accise af danstøl motte igen afskaffis och efterladis, eftersom udi Colding blef besluttit, ati ville vel giøre och det nu saaledis hos hands mt. forhandlie, at brefve derpaa motte med første udkomme (efterdi det formenis di, som blef udsendt, at være optagen), at di for fornefnde accise och told kunde blifve fri. Valete. Datum ut in literis.

Anders Bille. Thage Thott O. Frantz Rantzav.

122. Raadets Proposition til Kongen, 1 Oktbr.

A. Orig. med Klavs Daas Haand og Paategning af Kongen: Riigenss raadtz propo: den 1 octobris 1627 paa Daalum: Kanc. Hullerne heri er udfyldte efter: B. Koncept med samme Haand: Indlagt i *n. 117* (RR. n. 44 P k).

Paa disse efterschrefvene punchter erre vy underdanigst paa vorris och vorris medbrøderis vegne, som nu y København erre, kong. mayests [a]naadigst betenckende[a] begerendis.

Først, at intit fremmede folck af rytterie y Seland, Skaane, Halland eller Smaalandene schulle tilstedis at inqvarteris, aleniste 2000 fodfolck y Seland, 2000 y Skaane och Halland och 1500 y Smaalandene.

[2] Thienlige middel at optenckis, hvor vid floden och Sundit kunde forsicheris.

[3]. Slammenstrup at gifvis [ordinants hvor]hen hand sig medt [sit medhafvende] folck schulle be[gifve].

[4]. At det raadelight synis, [at commertien] paa Lybech icke forhin[dris, mens] deris schuder och skibe igen løs gifvis, at vorris lige der imod igen maatte ochsaa fra dem erlediges.

[At middel kunde optenckis fra Laaland och Falster indkompst, som er ennu y beholling[b]]

[5] At tenckis paa nogle middeler, fra hvad lande Kobenhagen [och floden[c]] kunde medt proviant och victualia forsørgis.

[6] At tenckis paa nogle officerer, som Seland, Skaane, Halland sampt Smaalandene maatte medt forsørgis, som y Kollingh seniste blef omtalit och navnfgifvit.

[7] At den ny accise ville afschaffis och al commertien at opgifvis och brefve der om at maatte udgaae.

123. Raadets Betænkning om Fredsforhandlinger, 4 Oktbr.

A. Orig. med Klavs Daas Haand og Paategning af Kongen: Kanc. B. Orig. med Hans Lindenovs Haand: RR. n. 44 I a. C. Koncept med Jost Høgs Haand: smstds. I b.

Eftersom kong. mayest. vid cantseleren hafver os ladit forregifve, om rigens raad for dem selfver icke kunde lade medt keyserens general paa rigens vegne tractere om frid, saa er vorris underdanigste betenckende derpaa som efterfølger: At dersom Gud alsommechtigste ville naadeligen sig ofver os forbarme och forlene

a I B stod først: underdanigste resolution. *b* Kun i B og overstreget. *c* Ligeledes.

os frid, da er det bedre, at kong. mayest. selfver derom lader tractere end raadit, och det formedelst efterschrefvene motiver:

1. [a] Da kunde de faae af raadit, som her er forsamlit, om saadanne handling inthit slutte, medt mindere de andre af raadit vorre tilstede, helst efterdi vy icke raadelight erachte, at raadit schulle enten [a] medt keyseren eller hans general tractere for dem selfver paa rigens vegne om frid, efterdi slicht icke kunde sche uden hans kong. mayest[s] despect, hvilken slig och andre tractationer, som vorris herre och konge principaliter concernerer, och ville for os falde møgit thunght at forsvare, om vy os nogit schulle paatage, som y nogen maade kunde verre eders kong. mayest. disreputerlig.

2. Det kunde och icke hafve nogen god eller fruchtbarlig fremgang; thi mand evidentissimis rationibus letteligen kand erachte, at keyseren eller hans fuldmechtige icke indlader sig med os uden eders kong. mayest[s] fuldmacht och plenipotens [b]paa eders kong. persone[b] udi nogen fridts tractat, efterdi dette verck eders kong. mayest. fornemmeligen [b]och alene[b] competerer, och keyseren derfor medt vorris forsichering icke kunde contenteris, den och aldrig for høyvichtige aarsager schyld accepterer.

3. Der til med saa kunde rigens raad for sig selfver intit udi denne sag handle, efterdi alle puncter, som af finden til fridts forslag erre antegnit (en aleniste undtagen), rører eders kong. mayest. [b]och det nedersexische krays[b] och icke rigit paa; hvorfor mand lidit eller intit vorris underhandling kunde respectere, vy och intit paa de punchter, som rigit icke vidkommer, kunde slutte och determinere.

4. Vor der for best och raadeligst, at hertugen af Holstien maatte dette verck til freden nest Gudts hielp at befodere reassumere, efterdi hand tilforne der til hafver ladit sig bruge och hafver god middel, curfyrsten af Saxen, som hos keyseren møgit formaaer, dertil at disponere, hvilke begge ellers til offension ville gifvis aarsage, om mand dem saaledis ville forbigaae; vy och icke vide nogen anden, som mand udi denne sag medt frucht kunde her til bruge.

5. Och som vy for øyen ser, at finden daglig formedelst hans mechtige victorier merkelig prospererer och det enne land efter det andit incorporerer, [b]hvor imodt eders mayest[s] macht och rigens

[a] I C stod oprindelig kun: Kunde raadit hvercken. [b] Er tilføjet i C.

indkompt disverre daglig sveckis och forminschis[b], ville der forre hertugen af Holstein, det snariste mulight kunde verre, der om besøgis [a]och hannum thvinde godemend tilforordenis, hvem eders kong. mayest. selfver gaat synis[a]; thi der ville verre periculum in mora, om mand det lenger schulle differere, och kunde dennum vid instrux fuldmacht gifvis, hvad de in specie schulle til freden at befodere offerere, [a]och hvor vit de paa hver af de ofvergifvene puncter paa det yderste maatte slutte[a], efterdi uden anseenlige offerter vel er at formode, finden ellers intit til nogen frid schulle inclinere.

6[b]. Doch dersom hans kong. mayest. det saa gaat befinder, at rigens raad schulle schrifve Wallensteneren til och føre ham til gemüt, at rigerne hafver aldelis y dette verck intit participerit, och der forre begere, hand ingen hostilitet imod os och rigerne ville bruge, da paa det af os saadant it høynødight och god verck icke schulle forhinderis, kunde slicht af os, som til stede erre, befattis, och de andre af raadit tilschickis at underschrifvis.

Hvorforre vy underdanigst och for Gudts schyld af eders kong. mayest. samptlig erre begerendis, at eders kong. mayest. efter de middel, som den naadige Gud vil forlene, med allermuligste flid ville os den ynschelige frid igen procurere och tilveye bringe; thi dersom dette vit udseende farlige verck lenger schulle continueris, [c]ser vy intit andit for øyen (hvilkit Gud naadeligen ville afvende) end[c] eders kong. mayest[s], eders kong. mayest[s] landis och undersaatis endelig ruin och undergang, ja det, som er det allerhøyiste, vorris christelige religion, [d]ville och derofver merkelig pereclitere[d]. Och eftersom [e] vy dette af troe underdanigste devotion icke kunde forbiegaa at gifve eders kong. mayest. underdanigst tilkende, saa bede vy och, at det af eders kong. mayst. udi en god mening naadigst maatte optagis. Actum Odensøe den 4 octob. anno 1627.

Eders kongl. mayest[s] underdanigste raad.

Christenn Friis. Albret Skiell. Holger Roszenkrantz J.søn.
Clausz Daa. Hansz Lindenou. Joest Hoeg.

a Staar i C som Tilføielse. *b* I C stod som Punkt 6 oprindelig følgende: Ville och, efter som dit er it arduum negotium, endeligen fornøeden vehre, at føerrind herudi nogit determineris, at rigens raadt samptlige convocieris heromb at deliberiere, thi vie faae, som nu here er til stede, icke tøer os understaa udi saadanne vichtige sager, som k. m. och beggi rigers almindelig velferdt concernierer, nogit endeligt uden die andre dieris vota at statuire. *c* I C stod først: befrycte vie, at dit vilde geraade thil. *d* I C stod først: en total exstirpation och udryddelse. *e* I C staar herefter, men overstreget: dete vilde eders k. m. thil evig berømmelse.

124. *Raadets Betænkning. 9 Oktbr.*

A. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand og Paategning af Kongen: Kanc. B. Kopi med samme Haand: RR. n. 44 P b.

Paa kong. maiestats naadigste proposition er raadsens underdanigste betenkende:

[1.] Eftersom rigens raad for oyen ser, at rytteriet er landene ickun thil ruin och forderfvelse och icke tienlig efter saadan leilighed at gøre fienden nogen modstand eller afbreck paa disse oer och omflotte lande, af hvilke de mod fienden ingen udfal kan gøre. Hvorfore raadit sinnis best. at rytteriet blef aftacket, paa det floden och nodvendigt fodfolck i den sted kunde underholdis, som ere (nest Guds den allermectigstes hielp) den største vern och defension, man af disse lande, som enu beholden ere, kan gøre.

[2—3.] Belangendis fodfolkit er raadsens underdanigste mening, at naar der blifver ofverslagit, hvad af rigens indkomst thil hans kong. maiest[s] hofstat at oppeholde, saa vel som floden at underholde behøfvis, kan antagis och underholdis saa mange soldatter thil fods (och icke flere; thi naar man antager mere folch, end man kan besolde, ere de mere for fiender end venner at regne), som af den øfrige rest, man af rigernes och des landes, som nu igen ere beholdne, indkomst kan underholde [a] dennom under doctige capiteiner och officerer mustre, saa at intit uden got, forsøgt folck underhollis, och de udoctige afskaffis [a]. Naar man blef af med rytteriet, kunde man uddelle saadant fodfolck i de lande och paa de steder, best behof giordis, medens det skal vere at befrøcte, saa vit man rigernis indkomst eftertenke kan med skat och andit saadant, hvad de mest kan indbringe, finder vi intit sonderligt thil ofvers, hvorved saadant folck kunde underhollis (anseendis efter denne dag ingen sonderlig contribution er at forvente, efterdi den største part af landene ere borte och ruinerede, och de, som igen ere beholdne, fast lidit eller intit formaae). Hvorfore raadit intit andit raadeligere kan se eller eracte, end fridsmiddel strax foretagis och (ved Guds naadigste hielp och bistand) thil ende bringis, efterdi vi ingen lande eller steder nu hafver som thilforn udi Thysland, hvor vi saadant folck, som vi viste os icke at kunde betalle, med inquarterung kunde underholde. Ere derfore underdanigst begerendis, eders kong. maiest. uden dilation paa fredsmiddel ville

a B; udeladt i A.

tenke och sig naadigst ville erklere, den stund enu siunis tid at vere, paa raadsens forige ofvergifne forslag.

[4.] Slauattas regiment belangendis, som igaar var omtallit at skulle inquarteris paa Als, och nu ved statholIern Frans Ransov paa hans maiest[s] vegne proponeris, om de icke bedre kunde forskickes thil Vensøsel, er raadsens underdanigste betenkende, at efterdi hans kong. maiest. selfver inclinerer derhen, at de bedre kunde leggis i Vensøsel, vider raadit icke der udi mod at raade, men stiller det hen thil hans maiest[s] egen naadigste vilge och betenkende.

[5.] Anlangendis Rostock med forbud paa øl och anden commercie er raadsens underdanigste betenkende udi denne farlige tid at temporisere och se igemel fingre, saa vit ske kan, och i det ringeste at forvente, hvad resolution raadit af Rostock gifver paa den renteri skrifvers protestation imod deris factum, som renteriskrifveren skrifver med det forderligste at skulle ankomme. Actum Ottense den 9 octob. anno 1627.

Eders kong. maiest[s] underdanigste raad.

Christenn Friis. *Jacob Wlffeldt.* *Mogens Kaas.* *Clausz Daa.*
Christoffer Vlfeld. *Hansz Lindenou.* *Joest Høeg.* *Frantz Rantzav.*

15 Oktbr. Herredag i Kolding; afsagt.

7 Juli indkaldte Kongen fra Lauenburg Raadet til at møde i Kolding, særlig for at forhøre Hans Lange til Nørholms Søn, Iver Lange, »som siges at skulle have ligget i slemt Levned med sin egen Søster og avlet Born sammen«, tillige dog for at paadømme almindelige Herredagssager og raadslaa om Rigets Anliggender[1]. En Indkaldelse til Herredag i almindelig Form udsendtes derefter fra Kjobenhavn 17 Juli af Regeringsraaderne Hr. *Kristen Fris, Kristoffer Ulfeld* og *Frans Rantzau*[2]. 25 Juli skrev Kongen fra Rendsborg til

[1] Sjæl. T. XXIII, 337 og 338 (2 Indkaldelser i lidt afvigende Form). Desuden befaledes det to Raader (*Jakob Ulfeld* og *Holger Rosenkrans*) foruden at møde ogsaa at sørge for Udstedelsen af Stævninger i Fyn, to andre (*Kristian Holk* og Hr. *Albret Skel*) at sørge for det samme i Nørrejylland: smstds. 340.

[2] Sjæl. T. XXIII, 347–49. Hverken denne eller Kongens Indkaldelse udgik til Rigsmarsken Jørgen Skel.

Kansleren, at han paa Mødet i Kolding ønskede fældet en Dom mellem sig og Fru Anna Lykke, der i lang Tid havde siddet arresteret, men »efterdi vor første Beskyldning, Landsdommeren tilskikket, saaledes funderet er, at seculares ikke alene kunne være Dommere mellem os og hende«, vilde Kongen voldgive Sagen for Rigens Raad og et lige Antal af gejstlige. Han vedlagde derfor en Liste saavel over Raadet (14 i Tallet) som over 16 gejstlige, »paa det at de kunne være lige saa mange som Rigens Raad, vi did formode«; udeblev nogen Raad med lovligt Forfald, skulde der udelades et tilsvarende Antal af de gejstlige, dog af de nederste[1]. — 29 Septbr. erklærede Kongen imidlertid fra Dalum, at han nu frygtede, at man ikke kunde komme sikkert til Kolding og tilbage med sine Dokumenter, hvorfor han med Raadets Raad havde besluttet at udsætte Herredagen til roligere Tider[2].

I Novbr. Raadsmøde i Slagelse[3].

Raadet indkaldtes 15 Oktbr. fra Dalum[4]. I Slagelse indfandt sig 12 Raader (deraf *Jakob Ulfeld* dog først henimod 20 Novbr.), medens *Iver Jul*, *Jens Jul*[5], *Holger Rosenkrans*, *Mogens Kaas* og *Kristian Thomesen* udeblev[6]. Mødet synes

---

[1] Molbech, Egenh. Br. S. 260—61. Samme Dag befuldmægtigedes Øverstesekretær Iver Vind til at lade Fru Anna Lykke stævne: Sjæl. R. XVIII, 203.

[2] Sjæl. T. XXIII, 387. Om Anna Lykkes Sag, jfr. Egenh. Br. n. 249.

[3] Den svenske Agent Rasch indberetter 19 Novbr. fra Antvorskov, at der i Raadet er tre Partier, 1. *Jakob Ulfeld* og *Frans Rantzau*, 2. Patrioterne, 3. de kejserlig-spansksindede. Cronholm, Sveriges hist. u. Gustaf II Ad V, 2, S. 21—22.

[4] Sjæl. T. XXIII, 398.

[5] Jfr. Egenh. Br. n. 249.

[6] Rigsmarsken var ikke forskrevet til Mødet. Herom skrev *Klavs Daa* 28 Oktbr. til Hr. *Albret Skel*: ... Raadit er alle samens forskrefven til Slavfvelse til den 1 novemb. uden din broder Jorgen alene, och beretter secreteren, at brefvit vor schrefvit, mens hans mayst. ville det icke underschrifve. Holger Rosenkrants er forschrefven, och kongebrefvit er blefven hans schrifvere paa s. Hans kloster lefverit, och hand mig det hafver sent. Nu vedt jeg icke, hvor hand er at finde; derfor sende jeg brefvit til Tureby til Sophie [Brahe]. It cantseliebudt leder her y landit efter dig med lige saadan it konge-

først at være begyndt 5 Novbr.[1] — 25 Oktbr. tilsendte Kongen fra Dalum Kansleren »de capita, som Rigens Raad nu til Antvorskov skal proponeres, saavidt jeg i en Hast dem har kunnet komme i Hu: erindrer du dig flere, som in hoc rerum statu fornødne ere, da kan du sætte dem derhos« (*Egenh. Br. n. 245*, jfr. *246*). 29 Oktbr. skrev Kongen Propositionerne i en vidtløftigere Form (*Egenh. Br. n. 247*). Samme Dag klagede Kongen til Raadet over de slette Diskurser, der stadig udbredtes om hans Forhold til Jyllands Erobring, som han dog havde imødegaaet forhen (ovfr. S. 44—45); i den Anledning erklærede han, at enhver, der vilde klage paa ham, skulde have frit Lejde (*Egenh. Br. n. 248*). Raaderne svarede hertil 8 Novbr., at de ikke vidste noget om saadanne Diskurser, men at de vilde staa til Ansvar for, hvad de havde sagt (*n. 125*)[2]. Kongen synes senere til *Klars Daa* at have udtalt, at hans Ytringer ikke gjaldt Raaderne[3].

I Anledning af en Raadet meddelt Skrivelse fra Hertug Frederik bad dette 9 Novbr. (*n. 127*) atter Kongen om at overvinde sin Uvilje mod at betro denne i Forening med Kur-

---

bref. ... Orig. med Segl: RR. n. 44 P e.

[1] Kr. IV (Danske Saml. 2 R. III, 381), Oluf Worm (Rørdam, Monum. II, 730). 6 Novbr. skrev Kongen fra Dalum til *Jakob Ulfeld*, at han skulde komme til ham den følgende Torsdag (11 Novbr.) for at forhøre en Sag, »eftersom ingen af Rigens Raad nu er her til Stede, som Sagen kan forhøre«: Fynske T. III, 1064. 8 Novbr. afgaves i Odense en Dom i Nærværelse af Kongen, *Jakob Ulfeld* og *Mogens Kaas* (Herredagsdombogen).

[2] 5 Novbr. bad Raadet *Jakob Ulfeld* at komme til Stede, idet det tilføjede: »Vi sende dig herhos et hans Maj.s Brev, som vi i Dag have aabnet, hvoraf du selv den Lejlighed har at erfare, og derhos vort Svar og Resolution derpaa, at du enten selv vil komme eller lade os din Mening og herom skriftlig forstendige«. Orig. med *Kristoffer Ulfelds* Haand, underskrevet af de samme som *n. 125*, undtagen *Hans Lindenov*: Ny kgl. Sml. Fol. 616 c, III. *Jakob Ulfeld* svarede 7 Novbr. (*n. 125*, Tillæg), at hans Helbredstilstand hindrede ham i at møde; han fraraadede at svare Kongen paa den paatænkte Maade, som om Kongens Klage gjaldt Raaderne, og indsendte et Udkast til et andet Svar.

[3] Jfr. *Kristen Fris* til *Klars Daa*. Stensmagle 4 Decbr. Orig. med Segl: RR. n. 41 R c (Egenh. Br. S. 288 Anm.).

fyrsten af Sachsen at føre Fredsunderhandlingerne. Samme Dag udviklede Raadet (*n. 128*) som Svar paa Propositionens første Punkt det helt umulige i at fortsætte Krigen. — 10 Novbr. rettede det samtlige Rigsraad i Henhold til Kongens Henstilling (*Egenh. Br. n. 247* § 11) en Skrivelse til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen, hvori det udviklede det uretfærdige i Hertugen af Friedlands Angreb paa Danmarks Rige, der som saadant havde holdt sig helt udenfor Krigen. Raadet bad derfor Kurfyrsten at lægge sig imellem og opfordre Kejseren til at kalde sin Hær tilbage samt stille sig forsonlig overfor Kristian IV, hvis Indvilligelse i Underhandlinger Raadet havde erhvervet[1]. Hertil svarede Kurfyrsten fra Dresden 22 Januar 1628, at han ikke troede, at Sagernes Tilstand tillod én Kurfyrste alene at udrette noget, hvorfor han tilraadede, at Kongen eller Raadet henvendte sig til Kejseren selv, tillige maaske til de samtlige Kurfyrster[2].

29 Novbr. besvarede Raadet[3] Hertug Frederiks Skrivelse af 23 Oktbr. (ovfr. S. 32). Det hævdede det uberettigede i Overfaldet paa Danmark, der intet havde at gjøre med den nedersachsiske Kreds, og takkede Hertugen for hans Virken for Fred. Naar Hertugen ikke havde faaet Svar af Kongen paa sin tidligere Skrivelse, »ob wol wir die ursach nicht eigentlich wissen können, so ist doch vermuthlich, es dahero verursacht sei, das Ihro kon. mayt. die vorgeschlagene media also das keine hofnung cum fructu darauf zu tractiren beschaffen befunden«. Paa Raadernes Bøn havde Kongen dog erklæret sig villig til Forhandlinger, og hvis Hertugen kunde skaffe Lejdebreve til et Møde i Hamburg eller Lübeck snarest mulig, vilde Kongen dertil sende nogle af Raadet[4].

---

[1] Der kön. May. zu Dennemarck declar. 1628, Fol. H o. fl. St. Orig. Gjenpart, underskrevet af 9 Raader (ikke af *Frans Rantzau*): Reg. 90, p. 51, Conv. 46. En anden Orig. findes i British Museum, Addit. 21, 530 e collectione Høegh-Guldbergiana (efter Meddelelse af Dr. Fridericia). — Kurfyrsten angiver Brevets Datum som 19 Novbr.

[2] Orig. med Segl: RR. n. 45, XII.

[3] Jfr. Betænkningen 10 Januar 1628 (*n. 138*).

[4] Der kön. May. zu Dennemarck declar. 1628, Fol. Hiiij, o. fl. St. Kopi: Registr. 82, Appendix, Kejseren. Brevet var underskrevet af 12 Raader (de samme som *n. 133*).

Hvad Sverige angaar, sendte Kongen Raadet til Prøvelse den Instrux [1], han agtede at give *Kristen Fris* og *Tage Tot* (Propos. § 2), og 4 Novbr. underrettede Kongen Raadet om en fra Gustav Adolf modtaget Skrivelse og sit Svar derpaa (*Egenh. Br. n. 250*); heri takkede han den svenske Konge for dennes Forslag om en Konjunktion mellem de to nordiske Riger og erklærede at have afsendt de to ovennævnte til ham for at høre hans Resolution [2]. Den Raadet forelagte Instruktion af 28 Oktbr. [3] (*n. 133* Tillæg) blev dog væsentlig ændret i Henhold til Raadets Betænkning (jfr. *n. 133* sidst) og siden efter ændret noget af Kongen [4]. Se videre under Sverige.

11 Novbr. meddelte Kongen Raadet til Overvejelse en Memorial paa 9 Punkter, især vedrørende Rigets Forsvar (*Egenh. Br. n. 251*); de besvaredes af Raadet Dagen efter (*n. 130*), og 14 Novbr. udtalte dette sig om de af Kongen oprindelig proponerede Punkter (*n. 131*)[5]; flere af disse foresloges henstillede til Forhandlinger med Stænderne [6], medens Raadet dog selv foreslog Udskrivelsen af en almindelig Enkeltskat. Om en saadan udgik derefter Breve 29 Novbr. [7] — Efterat dette var tilstillet Kongen ved *Kristian Holk* og *Jakob Ulfeld*, ytrede denne sig 15 Novbr. atter om Punkterne (*Egenh. Br.*

---

[1] 15 Oktbr. gav Kongen fra Dalum *Kristen Fris* Anvisning til at udarbejde den: Egenh. Br. n. 244.

[2] Dalum 4 Novbr.: Svenske Acta V, 111.

[3] Af samme Dag er et Kreditiv, egenhændig underskrevet: »e. k. gode wen, broder. suoger och naboe. Christian«: Registr. 27 n. 235. 29 Oktbr. befalede Kongen fra Dalum *Tage Tot* at gjøre sig rede til strax at begive sig til Sverige: Skaanske T. V, 270.

[4] Koncept til Instrux, skrevet af *Klavs Daa*, med Paategning af samme: Rigens raadts instruxtion anlangendis en legation i Sverrige, som siden er blefven efter hans mayst^{s} betenkende forandrit: RR. n. 44 R d. Gjengivet af Molbech, Egenh. Br. S. 297. Ogsaa Ændringerne er skrevne af *Klavs Daa*. — Midt imellem den oprindelige og den endelige Instrux staar en Koncept af *Kristoffer Ulfeld* til Memorial for Udsendingene. dateret Antvorskov, den .. novemb. 1627: RR n. 44 J.

[5] *Anders Bille* og *Hans Lindenov* har ikke medunderskrevet.

[6] I en udateret Memorial fra Raadet til Kongen (*n. 132*) spørges, om Bønderne skal indkaldes med.

[7] Sjæl. T. XXIII, 429—35. jfr. Jahn II, 538.

n. 254). Omtrent samtidig fremførte Raadet flere Punkter for Kongen, saaledes om Ølaccisens Afskaffelse m. m. (*n. 132*). Da Kongen havde forment,[1] at Rigens Raad selv bedst vidste, hvor meget Folk der behøvedes til Landets Defension, erklærede Raadet 20 Novbr. (*n. 133*), at det, som allerede udtalt 9 Novbr., var ugjørligt at underholde mere end 7000 Mand til Fods, med mindre Stænderne vilde bevilge yderligere Skattepaalæg. Det foreslog tillige at lægge dansk, ikke fremmed Krigsfolk som Garnison i Helsingør. Kongen besvarede dette Indlæg[1] 30 Novbr. (*Egenh. Br. n. 255*) og hævdede, at han havde gjort sit bedste for at skaffe Fred til Veje.

Foruden om Forsvarssagen drejede Forhandlingerne sig om Rigsmarsk Jørgen Skels Sæde i Rigsraadet og om Baudissins Sag. 9 Novbr. bad Raadet Kongen indtrængende om ikke at nægte den nylig udnævnte Rigsmarsk Adgang til Raadet (*n. 129*); herom ytrede Kongen sig videre 11 Novbr. (*Egenh. Br. n. 251* § 8) og Raadet 12 Novbr. (*n. 130* § 8). Da Adelen havde overdraget Jørgen Skel at fremsætte dens Begjæringer, synes Raadet at have benyttet dette som et Argument for at admittere ham til Raadet; herimod udtalte Kongen sig 12 Novbr. i en Skrivelse til Kansleren (*Egenh. Br. n. 252*)[2]. — Paa Grund af de forfærdelige Ugjerninger, som Oberst Baudissins Folk havde begaaet i Jylland, befalede 22 Oktbr. 6 paa Borreby samlede Raader (*Albret Skel, Klavs Daa, Kristian Holk, Otte Skel, Jost Høg* og *Frans Rantzau*), at han skulde fængles; dette meddelte de Kansleren med Tilføjelse, at det havde været for langsomt at avisere de andre Raader derom[3], og ligeledes tilskreves Kongen herom (*n. 126*,

---

[1] Efter Kongens Paategning blev Betænkningen først leveret ham 29 Novbr., hvorved det forklares, at han i sit Svar taler om Raadets Skrivelse »den 29 hujus«.

[2] Jfr. herom Fridericia i Hist. Tidsskr. 4 R. III, 590—94. I *Klavs Daas* Brev til *Albret Skel* af 28 Oktbr. (ovfr. S. 59) meddelte han, hvem der havde underskrevet Arrestbefalingen mod Baudissin; »flere af raadit hafver jeg icke ennu talt med uden din broder Jørgen alene; doch hafver jeg ham at subscribere icke anmodit«.

[3] Et Blad med 3 Koncepter, skrevne af *Albret Skel*: RR. n. 44 P x trykt: Molbech, Egenh. Br. S. 284 (hvor Datum skal rettes).

Tillæg[1])[2]. Baudissin blev ført til Kjøbenhavn og forhørtes af Raaderne[3]; derefter førtes han til Antvorskov (jfr. Propos. § 10). I en Betænkning af 8 Novbr. (*n. 126*) forsvarede Raadet Fængslingen. Videre Udtalelser i denne Sag af Kongen 11 Novbr. (*Egenh. Br. n. 251* § 9, jfr. *n. 249*), af Raadet 12 Novbr. (*n. 130* § 9) og af Kongen (*Egenh. Br. n. 254* § 7).

7 Novbr. skrev Raaderne (11 i Tallet) til Lensmændene i Sjælland og Skaane, at Kongen »samt menige D. R. Raad« havde anset det for raadeligt at lade udgaa Forbud mod Udførsel af Korn eller anden Proviant efter 25 Novbr.[4]; selve Forbudet er udstedt af Kongen Dagen efter paa Dalum[5]. Jfr. herom Kongens Udtalelse 11 Novbr. (*Egenh. Br. n. 251* § 6) med Raadets Svar. — 8 Novbr. skrev Kongen fra Dalum til Raadet i Slagelse, at det skulde sørge for Indkvarteringen af det til Sjælland ankomne jydske Rytteri; det skulde have samme Underhold som Hoffanen, nemlig paa hver Hest ugentlig 1½ Rd. og 1 Td. Havre samt maanedlig 1 Læs Hø og 1 Læs Stroelse[6]. — Til dette Raadsmøde hører mulig en Udtalelse af Raadet om Ærøs Besættelse (*n. 134*)[7].

---

[1] Det heri omtalte Wske og Kbske Rytteri er det Weimarske og Kalembergske (jfr. Jahn, Krigshist. II, 333).

[2] Herom skriver *Klavs Daa* til *Albret Skel* (jfr. S. 59): [Kongen] »blifver och y lige maade af os samptlig tilschrefvit om Bautzens sagh; doch din broder Otte hafver brefvit under hender och er icke ennu ferdig«. (Den bevarede Koncept viser rigtig nok *Otte Skels* Haand.)

[3] Jfr. Molbech, Egenh. Br. S. 284-85 Anm. (Brevet af 24 Oktbr.: RR. n. 44 P d). Allerede 25 Oktbr. optog *Kristen Fris*, *Jakob Ulfeld* og *Mogens Kaas* paa Odense Raadhus Vidnesbyrd imod Baudissin: Adelsbr. Fasc. 16, n. 16. Baudissins Proces, som Jahn kjendte, har ikke været til at gjenfinde.

[4] Sjæl. T. XXIII, 421 (efter Overskriften skal Brevet være rettet til de 11 Raader, hvilket dog aabenbart er en Misforstaaelse).

[5] Sjæl. T. XXIII, 422. Dette Forbud misforstodes som ogsaa gjældende Korn til Norge, hvilket Kongen berigtigede. Dalum 8 Decbr. 1627: smstds. 444.

[6] Orig. med Spor af Segl: RR. 44 H e (Sjæl. T. XXIII, 423).

[7] Povl Rantzau synes at være Kommissar paa Ærø 7 Novbr.: Fynske T. III, 165.

Forhandlinger med Adelen. Paa Raadsmødet fremlagdes en Memorial af 3 Novbr. fra de fynske Kommissarier paa Provinsens Adels Vegne om den Besvær, som Indkvarteringen voldte Øen (*n. 135*)[1], og *Jørgen Skel* fremsatte som Rigsmarsk nogle ham leverede Begjæringer, dels fra den skaanske og sjællandske Adel af 12 Novbr. (*n. 136*), dels fra de fra Jylland fordrevne Adelsmænd af 13 Novbr. (*n. 137*)[2]. Adelen udtalte Ønsker om Fredsforhandlinger, Indkaldelse af Stænderne, Marskens Optagelse i Raadet m. m. 14 Novbr. gav Raadet et foreløbigt Svar herpaa[3] (*Egenh. Br. S. 285—87*), og 30 Novbr. afgaves efter Forhandlinger med Kongen et endeligt Svar (*n. 138*)[4].

125. Raadets Erklæring til Kongen, 8 Novbr. A. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand med Kancellipaategning: Kanc. B. Orig. med samme Haand, i Brevform, dog uden Segl: RR. n. 44 * H b. C. Kopi med Tage Tots Haand: RR. n. 44 *H ba. Trykt efter C i Molbech, Egenh. Br. S. 288—89.

Stormectige høyborne første, allernaadigste herre och konning, voris underdanige och plictige tieniste altid thilforn. Allernaadigste herre och konge, eders kongelige maiest[s] skrifvelse de dato Dallum den 29 octobris nest forleden, eders kong. maiest[s] underdanigste raad thilskrefvit, er os thil hende kommen och udi raadit blefven forlest, hves indhol (som hafver verit os gandske uformodelig) hafver foraarsagit høyeste bekumring, at eders kong. maiest. udi denne besverlige och farlige tid ofver alle andre saa mangfoldige besveringer, som eders kong. maiest[s] person paahenger, skulle beladis med nogen suspicion i mod eders kong. maiest[s] tro undersaatter; och efterdi samme bref uden och inden os er thilskrefvit,

---

[1] I Anledning af *Jakob Ulfelds* Paategning paa denne Memorial opfordrede Raadet ham 6 Novbr. til selv at give Møde »og dig som en god Patriot lade vort fædrene Riges Sag være angelegen og med os derom deliberere«. Orig. med to Segl, skrevet af *Kristoffer Ulfeld* og underskrevet af 11 Raader: Ny kgl. Sml. Fol. 616 c, III.

[2] Fra Marstrand havde flere andre jyske Adelsmænd sendt Raadet en Begjæring i samme Retning: Danske Mag. 3 R. IV, 67 (L. 7 fra neden staar ved en Trykfejl: »ville vi samtykke«, for: »ville ei samtykke«.

[3] Skrevet af *Kristoffer Ulfeld*.

[4] Jfr. Memorialen *n. 132*.

at eders maiest. estimerer dennom samtlig for uredelige, som siden eders maiest[s] i Ottense demonstration allehonde discours om Jyllands ruin, eders person angellendis, udsprengt hafver, och derom enten discourerit, tallit. skrefvit, dictet heller och det her efter gør, saa ved ingen af os nogit enten i de eller andre maader at hafve giort, som jo erlige mend vel anstaar. Dersom eders kong. maiest. (som vi dog icke forhaaber) hafver nogen anden mening om nogen af os, ville vi os med Guds hielp erklere som erlige mend, bedendis underdanigst eders kong. maiest. dette voris svar icke udi nogen ond mening ville optage, heller der udi fortenke, at vi icke hafver kundit forbigaa os underdanigst imod eders kong. maiest. at erklere. Vi ville eders kong. maiest. udi Gud den allerhøyestes beskermelse och protection thil al kong. prosperitet och velfart underdanigst befallit hafve. Actum Slagelse den 8 novemb. anni 1627.

Eders kong. maiest[s] underdanigste raad.

Christenn Friis. Christian Holck[a]. *Albret Skiell. Anders Bille*[b]. *Thage Thott O. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Høeg. Frantz Rantzav.*

Tillæg: Jakob Ulfeld til Raadet. 7 Novbr.

Orig. i Brevform med Segl, med indlagt Koncept: RR. n. 44 *H—Ha.

Min gandske venlig helsend nu oc alletid med Gud almegtigste. erlige oc velbiurdige Danmarckis rigis raad, kierre gode venner oc brødre. Nest min ganske venlig tacksigelse for al ære oc gode, hvilcket at forskylde jeg altid vil befindis med al god vilge etc., gifver jeg eder gants venligen at vide, at eders bud med skrifvelse dat. Slagelsø den 5 nov. er hid kommen til Nyborg den 6 eiusdem oc hafver mig samme schrifvelse lefverit, oc som I ere begerendis, at jeg strax ville komme ofver til eder, saa ved Gud, at jeg det gandske gerne vilde giore. hafde oc gerne det tilforn giort, dersom min helbred det kunde tolle, som er endnu mogit dubia oc hafver nu veret affligerit fast et aar med ringe forandring til forlighed, besynderlig af den aarsag, at min svaghed icke hafver hafd den rolighed, fornøden var, men ved atskillige utimelige bevegelser er blefven tormeret oc euren opholden, hvilcken leilighed jeg min gode broder, cancell. regis, hafver tilkende gifvit oc venligen ombedit mig at ville undskylde, hvilcket jeg oc nu paa ted allervenligste af eder alle er begerendis oc forhobendis.

Jeg hafver set kongl. mt[s] skrifvelse til raadet oc den copiam hosskicket af raadens svar. Gud ved, hvad svare, angerfulde tancker saadan skrifvelse hafver giort i mit hiarte; det er at befrogte, at Guds vrede er endnu sterck ofver os. Gud forbarme sig naadelig! at saadan intestina mala ofver oc udi saa mangfoldige fare, besverringer oc perturbationer sig

a Herefter i Aaben Plads. b Ligeledes.

skulle hende oc indfalde, som kunde causere stor alteration oc forhindre di allerbeste oc nødvendigste consiliæ oc remedia, maa jo verre en stor straf af Gud, den mand vel maa alvorligen afbede, thi den ofvergaar (meo judicio) al anden exoticum periculum et malum. Jeg ser, der er en stor perturbatio animorum, men mit ringe raad skal verre at tage alting quam moderatissime, at animi exulcerati ikke slet inflameris, men ved god moderation prudenter gifvis informationi et veritati, imo poenitentiæ locus! Nam quod ratio non potuit, sæpe sanavit mora. [a]Mig tøckis icke raadeligt, at raadet sig det tiltager (quasi nobis dictum) det, som k. mt. udi sin skrifvelse saa generaliter de diversis personis, item de unoquoque ordine, genere et sexu formelder, sit unusquisque interpres suorum verborum[a]. Jeg hafver paa eders gode behag giort et concept, som jeg her hos sender, hvad eder sielf got siunis derom. Jeg hafver det giort udi den beste mening. Den almegtige naadige Gud se naadelig til os oc styre diefvelen oc alle hans listige raad oc forderfvelige intent med sin magt oc guddommelige kraft oc regere alting efter sin guddommelige vilge til sit allerhilligste nafns ære oc voris arme bedrøfvede faderne lands trøst, hielp oc hugsvalelse, amen. Den almegtige, naadige Gud befaller jeg eder alle med siel oc lif oc alle gode raad etc. Af Nyborg slot med hast 7 novemb. 1627.

J. Wlffeldt.

[Indl. gt.]

Præmissis præmittendis etc Eders k. mts schrifvelse de dato Dalum den 29 oct. nest forleden, eders k. mts underdanigste raad tilschrefvit, er os tilhende kommen oc udi raadet blefven forelest, hvis indhold (som hafver verrit os gandske uformodelig) hafver foraarsaget høyeste bekumring, at e. k. m. udi denne besvarlige oc farlige tid ofver alle andre saa mangfoldige besvaringer, som e. k. mts person paahenger, skulle beladis med nogen suspicion imod e. k. mts tro undersaatter (uden tvifl af onde oc skadelige angifvelse), at eders k. m. skal verre kommen udi forfaring, at atskillige personer siden e. k. mts demonstration udi Ottense, om hvis udi Julland nyligen passerit er, skal hafve udsprengd allehande discurs om samme lands ruin, e. k. mts person anrørendis, som e. k. mt. at tolerere icke anstaar etc., som e. k. mts skrifvelse formelder, saa er det os af hierted let, at eders ko. mt. med saadanne besverlige tancker skulle bekømris; vi hafde fast heller af hierted ynsked oc dagligen ynsker, at den almegtige Gud vil naadelig e. k. mt. assistere udi raad oc dat oc e. k. mts høye oc svare byrde forlindre oc til en god ende forvende oc udførre, sit allerhilligste nafn til ære, eders k. mt. oc e. mts lande, riger oc undersotter til ynskelig bestandig fred oc rolighed etc., saa endog vi icke kunde vide, til hvem e. k. mt. kunde hafve nogen saadan mistancke, som di, der skulle hafve discurrerit, taldt, skrefvit eller dicted om eders kongelige person eller herefter dette giøre skulde, hvoraf e. k. m. kunde foraarsagis at æstimere dennem for uredelige etc., dog efterdi vi for voris personer hver for sig udi en god ren samtvittighed for Gud oc al verden vide os uskyldige at verre, aldrig udi di eller andre

a Tilføjet i Randen.

maade nogit at hafve committerit med tancker, ord eller gierning, som erlige mend icke vel skulle anstaa oc verre orsvarligt, [a]men fast mere altid at hafve Gud oc den høye kongelige respect for øgne[a], da ville vi underdanigste forhobe. at e. k. m. icke ved nogen ond angifvelse sig vil lade til nogen unaad oc mistancke bevege, men efter eders kongl. mt[s] høye clements oc godhed alting sielf naadigste betencke oc os naadigste hafve undskyldet. Oc dersom e. k. m. af nogens angifvelse (det vi dog icke kunde formode) kunde hafve nogen anden mening om nogen af os, da ere vi underdanigste erbiudige os med Guds hielp saaledis at erclære, som det erlige mend eigner oc bør. Vi ville underdanigste forhobe oc begere, at e. k. mt. denne voris underdanigste skrifvelse oc svar udi naadigste mening vil optage oc os med kongelig gunst oc naade bevogen blifve etc.

126. *Raadets Betænkning om Baudissin, 8 Novbr.*

A. Orig. med Klavs Daas Haand med Omslag: Kanc. B. Orig. med samme Haand: RR. n. 44 *H c. C. Kopi med samme Haand: smstds. n. 44 H d 2.

[b]Stormectigste, høyborne fyrste, allernaadigste herre och konning, vorris underdanigste plichtvillige tienniste altid tilforne forsent. Aller naadigste herre[b]. Eftersom eders kong. mayest. under andre puncter naadigste forregifver, om der nogen ville Bautzen beschylle, da schal hand sig indstille, saa lader vy eders kong. mayest. udi al underdanigsthed vide, at vy icke thville, at det jo eders mayest. saa vel som mesten alle er bevist den uhørlig och umenneschelige plynderi och anden ugudelighed, som eders kong. mayest[s] egit folck hafver bedrefven disverre udi Slesvig och Jutland, hvor hand saa vel som andre eders mayest[s] officerer och underhabendis ryttere oc folck hafver medfuld, hvor udofver den tid os af adels folck blef saght, at hand vor her y Seland. hvor vi formente hand intit hafde at giørre, der til med och vor bevist, at hverken hand eller nogen af eders mayest[s] ryttere hafver fectet eller ville fechte imod finden, mens enten salverit dem vid fluchten eller ocsaa slemmeligen gifvit sig, och en stor haab af det, som de saa ynckeligen baade til landts och vandts hafde plynderit och tagit fra eders mayest[s] undersaatter, det hafver finden igen fra dennum bekommit, icke findens armee til ringe bestyrckening oc fordel, som meste parten, dersom de sig saa ilde icke hafde forhollit, hafde kunde blefven salverit, føren finden kom y landit; ja det hoyere er, med saadan deris ugudelig handlingh dragit eders mayest[s] undersaaters hierter der hen. at de ingen modstand eller resistens hafver giort finden, mens de fleste af

a Tilføjet i Randen. b Fattes i B og C.

desperation tagit imod hannum. Af slige aarsager torde och viste vy icke at kunde forbiegaae, at vy jo udi det ringiste schulle lade hans person arestere, doch som en cavallier, saa hannum och intit andit er vederfarit, end til vy fick eders mayestetis naadigste villie at vide, hvorledis eders mayst. det med hannum videre ville hafve forhollit, eftersom baade vorris schrifvelse til cantseleren, saa ocsaa hvis befaling Thønne Fris hafde, udviser, oc begerde, at cantseleren eders kong. mayest. det ville lade vide oc underdanigst hørre med eders mayest., hvorledis eders mayest. det medt hannum ville hafve forhollit. Thi om enskønt hand nu ville hafve skyllen ind paa andere, eftersom hand y raadstuen hafver forregifvit, at Kalenbergh oc Otte Paavisck hafde mest skyld der udi. och at Ottis hierte sadt y hans buxer, saa ochsaa siger sig icke at hafve verrit uden som en courier hos printsen, hvad hand hannum befalit, saa endoch vi en ringe ting om hans commendo hafver erforschit, saa forser vy os til eders mayest. selfver vel at verre bevist, hans commendo icke at hafve verrit saa ringe, och om en skønt saa vaar, erre vy doch y den mening, at der som eders mayest. lader hannum tilspørge, om hand icke hafver hos verrit oc vist, at saadan ugudelighedt er bedrefven, om hand intit af same bytte hafver bekommit, om hannum icke af printsen er blefven befa'it at comparere med sine ryttere y Holstedbroe oc lade sig munstere och stille under fanen, som hand icke hafver efterkommit, om hand icke af printsen er befalit at drage tilbage igen adt Veyle och det icke heller hafver giort, och hvad svar hand gaf, om hand icke in persona hafver verrit paa Aalborre hus, der hand med andre eders mayest[s] officerer af lensmanden vor tilgest bedit och ombedit, de icke saa ville handle med fattige folck, och om same tid icke lensmanden och alt det hand hafde blef plynderit saa vel som oc Aalborrebye, føren finden kom, af hvilke vel kand forfaris, at hand icke hafver verrit saa fremmit fra dette verck eller hafver haft saa ringe commendo, som nu vil forregifves; och er y den mening, at dersom baade hand och de andre icke hafde saa ilde forholt sig y Jutland och sonderlighed y Aalborre, som laae ret op til Vensossel, som de imod forbud, som os berettis, plyndrede, da hafde Vensyssel vel tagit dennum ind, och eders mayst. hafde denne time ennu haft Vensyssel. Vy erre y den mening. at hand icke vel skal kand komme til altsamens at benechte; hafver och eders

mayest[s] ingenieur Doucet[a] berettit for nogle af raadit, at hand bad Bautzen om och spurde hannum adt, der finden kom an, hvad hand ville giørre, och hand svarede, de kunde icke fechte, hand vilde retirere sig, och den anden raadde och badt der imod, at di y det ringiste ville giørre en vogenborgh och nogit andit for dennum och staae fra hestene och fechte, hvor til hand svarede, det kunde icke sche, hand ville retirere sig. Ofver alt dette hafver Bautzen gifvit sin parole fra sig til fire af rigens raad til den 1 novemb. at møde her y Slavfvelse, och doch ligevel uden forlof dragit her fra. Dette er vorris underdanigste betenckende om Bautzen, hvilkit vy ennu eders kong. mayest. hiemstiller, saa vy och medt hannum icke udi nogen proces vil eller bør indlade, mens der som eders mayest. som vorris herre och konge vil befalle nogen paa eders mayest[s] vegne at stille hannum saa vel som andre for retten. som hos hafver verrit, der slige gierninger erre bedrefvene, formener vy, de visseligen ville komme ilde der fra. Vi ville her hos hafve eders kong. mayest. udi Gudts protection troligen befalit. Datum Slavfvelse den 8 novemb. anno 1627.

E. k. m. underdanigste raad.

Christenn Friis. Christian Holck. Albret Skiell. Anders Bille[b]. *Thage Thott O. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou*[b]. *Otthe Skeell. Joest Høeg. Frantz Rantzav.*

Tillæg: Raaderne til Kongen om Baudissins Fængsling (sidst i Oktbr.)

Koncept med Otte Skels Haand og Paaskrift: Copi af det bref, som vi skref kongen til omb Baudtzens handel: RR. n. 44 H d.

Stormectigste høyborne herre, all. k., voris underdanigste ohc plictige tieniste tilforn.

Eftersom [det fremmede cavallery her er indført udi riget, besynderlige[c]] det Wske ohc Kbske rytteri[d] med deris uhørlige ohc uchristelige tyrrany, røfven [ohc plønderen [c]], skienden ohc brenden icki aleneste hafver ruinieret och forderfvet Jullandt, [e]eders kon. mat[s] egen slotte ohc huse[e] mange ad. gaarde ohc landsbyer slet udplondret, adelen saa vel som bonderne, som med os voris fæderne land skulde hielpe at defendiere, en del [f]af bønderne[f] ihielslaget, en del fra hus ohc hiem foriaget, [f]mens ocsaa[f] ochc der med veret en stor aarsag [g]til den revolte, som er skied udi Vendsysel ohc gandske Jullandt[g], ochc eftersom det iblant den gemene mand saa vel som iblant adelen er blefven spargieret landen at

a B: Thouchet. *b* Fattes i B. *c* Overstreget. *d* Først stod der: compaignier. *e* Tilføiet i Randen. *f* Tilføjet over Linjen. *g* Først stod der: at den skøne provinds Vendsysel med det gandske land hafver revoltierit ohc intaget fiendens guarnison.

skulde vere gyfven dennom til pris. [a]ohc at di derudinden efter deris egen mutvillighed motte dominiere, somb demb lystede[a], daa efter slig leilighed hafver vi veret foraarsaget [b]at lade hid fordre[b] ob. Baudzen, som udi Olb[org] ohc andensteds hafver tilstede veret, hvor saadan gevalt ochc exorbitantzer erre foretagen, nemblihc at byen er slet udpløndret, eders mat[s] lensmand O. M.[c] paa slottet berøfvet, en del af hans folk yhielslaget, ochc paa det siste selfver fra husit foriaget, nanset for[ne] ob. hafver tilforn bekommet hans f. n printsens befaling, at hand, [b]paa det de andre provinser, somb med eders n. krigsfolk ere belagt, des bedre kunde forsikris[b], med det andit cavalleri skulde retirere sig til Holstebro ohc der lade sig munstre ohc anname 3 moneders sold, som prinsen hafde accordieret med dennumb omb, hvilchet dog hverchen hand heller nogen af di andre ville pariere [saadan comendo[d]], mens er blefven beliggendis der udi byen, [b]fremthurindes udi saadan røfning uden ald straf af deris officierer[b], icke udi den act ohc miening, at di enten ville defendiere landet eller byen, thi der di fornamb findens avantgarde[b] aprochieret til byen, salvieret di dennumb strax med flucten, some til skibs ohc somme til landts, ohc endog di vaar til haabe ved [e]nogle compagnier til heste[e], giorde di dog slet ingen viderstand imod finden, hvor udofver di Vindebo bønder ocsaa lod modet falde ohc heller ingen modstandt ville giøre finden, [b]mens intog findens guarnison[b]. Efter slig høy beskyldinger, som for[ne] ob. B. med besvergis, siunis os radeligt, at eders mat. naadigst omb saadan gruelige attentater flittigen ville lade inquiriere, [f]paa det han tilbørligen motte erklære sig ohc[f] det eders mat[s] undersaater, som saa høyligen af det folk er forurettet, i nogen maader kunde contentieris, [b]naar di fornemme, saadan deris ugudelig handel at gaa eders mat. til hiertet, ochc end ocsaa di, som ere belat med eders naades krigsfolk, kunde tage des bedre[b] . . ., och andre, der ubilligen med saadan gierninger consens gravieres, af denne suspicion kunde befridiges, och er derfor underdanigst begierendis, e. m. naadigst mening och resolution [d]med det første[d] heromb at vide ohc hvorledis med hannumb skal procedieris.

127. *Raadets Betænkning, 9 Novbr.*

A. Orig. med Otte Skels Haand: Kanc. B. Orig. med Otte Skels Haand: RR. n. 44 *H e
C. Kopi med Klavs Daas Haand: smstds. *H f.

Stormectigste høyborne herre, allernaadigste konning.

Eftersom eders kong. maiestat os naadigst hafver tilskichet exemplar litterarum ducis Holsatiæ anlangendis den fredts tractation, somb hans f. naade med det første at motte forretagis urgerer, sambt

a Først stod der: ochc saadant efter eders mat.s commendo at vere sked. *b* Tilføjet i Randen. *c* ɔ: Otte Marsvin til Dybæk. *d* Overstreget. *e* Først stod der: 3000 heste. *f* Først stod der: ochc in forma judicii procedere imod hannumb paa.

hvis concilia hand med keiserens general, hertugen af Friedland, hafver communiciered, ochc vi underdanigst formercher, det eders kong. maiestat ichi gierne den sag hertugen af Holsten ville commitiere ohc betro, mens churførsten af Saxen, som sig tilforn derudinden tanquam mediatorem hafver offerieret, saa er deromb vorris underdanigste betenckinde, ja ocsaa bøn ochc begierung, at eders maiestat for Gudts ochc disse lande ochc rigers velfart skyld icki af for[ne] fredts tractation ville excludiere hertugen af Holsten eller nogen anden, som end af ringer qualitet vaar, saa frembt den hellers noget got, som kunde tiene til fred ochc rolighied igien at erlange, kunde udrette. mens naadigst consentiere, at hans f. naade hos ochc med Chur-Saxen (omb hans churfürstliche naade det for got anser) coniunctis conciliis dette christelige ochc fornøden verck motte befordre. Vorris præcipuæ rationes erre disse: I. efterdi hertugen af Holsten sig selfver der til erbiuder; II. at di erre begge evangeliske herrer, der icki gierne ser, at den rene ochc christelige religion undertrøchis eller udrøddis af disse lande ochc riger; III. kunde best disponiere keiseren til fredens tractation; IIII. efterdi hertugen af Holsten der med ocsaa kunde redde ohc salviere sine egene lande, som hellers ved idelig durckzug ohc inquartierung ruinieris; V. saa ser Chur Saxen icki gierne, at keiserens mact formedelst Østersoens ohc disse landes eroberung saa høyet ohc ulideligen voxer; VI. er ocsaa at befrycte, at dersom hertugen af Holsten af fredens tractation udluchis, at churfürsten af Saxen derudofver storligen skulde alterieris ochc slet undslaa sig derfra, ochc ingen siden lade sig brugge der til.

Ochc eftersom eders maiestat af eders confoederatis fast aldielis er forlat ochc enten ringe eller ingen subsidia eller assistents miere hos dennomb hafver at forvente, som selfver erre implicati gravissimis bellis, ochc eders kong. maiestat ochc cronens intrade formedelst denne langvarendis ochc besverlige feide, saa vel som ved di fornembste provintsers Holsten ohc Jullandts occupation af fienden, inquartierung udi Fyen ochc somb nu skal ske med fremmede infantery y Sieland, Skaane ohc Smaalandene, desligeste den gemene trafick ohc handels cessation baade til lands ochc vands, idelig skat ohc contribution, saaledis er forringet ochc forsvecket ohc dagligen aftager ochc formindskis, at den neppeligen kand tilrecke floden ochc den obrige armee (som dog ende-

ligen til disse landis securitet ohc defension skulde entretenieris) sambt eders maiestats egen hofstaat at udrede ohc underholde.

Efter slige ochc fliere store ochc høyvictige motiver ohc paa det disse residuæ regiones icki aldielis skulde ruineres ochc undergaa, uskyldige blod miere udøssis [a]ochc forneinblich[a] vorris christelige religion forstørris, daa siunis os, nest Gud almectiges hielp ochc bistand, det beste middel ohc raad at verre, at eders kong. maiestat med det første enten per litteras eller legatos suos naadigst ville bevilge Chur Saxen ochc hertugen af Holsten, at de sig dette verck ville paatage, ochc at tid ochc sted motte benefnis, hvor utriusque partis deputati med plenipotents kunde møde, forhaabendis at den fromme Gud skal gyfve sin lycke ochc velsignelse der til, naar hans hellige nafn deromb udi en christelige ombvendelse blifver paakaldet ochc tienet, mens dersom eders maiestat die extrema ville tentiere (som vi dog underdanigst icki forhaaber), daa ville vi for Gud, vorris fæderne land (hvis total ruin er at befrycte) ohc den gandske posteritet verre undskyldet. Actum Slavgels den 9[b] novemb. 1627.

Eders kongl. maiestats underdangste raad.

Christenn Friis. Christian Holck. Albret Skiell. Anders Bille [c].
Thage Thott O. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou [c].
Otthe Skeell. Joest Hoeg [d]. *Frantz Rantzav.*

128. Raadets Svar paa Propositionens første Punkt. 9 Novbr.

A. Orig.: Kanc. B. Orig.: RR. 44 P 1. C. Kopi: smstds. P m. Alle med Tage Tots Haand. Trykt efter B i Molbech, Egenh. Br. S. 281—83.

Paa ethers kong. mt[s] naadigste propositions første punct, at keiserens armei icke alene førstendom Slesvigh och Jydland hafver indtagen och uden tvilf vidre om sigh griber, och derforre naadigst begeirer os at tenchie paa di middel, horledis di øfrige erre, nest Guds naadis heilp, kand erholdis, och det cronen fraatagen er igen kand bekommis; da er her paa vorris underdanigst betenchen:

At Gud for altingist, som kand giore hvad han vil; ellers at recuperere di andre lande ser vi ingen middel uden fred. Thi den heilp, som ethers kong. mt. kand fraa nogen hafve sig at formode, om di det end skont lofver och setter tiden thet at efterkomme, paa det di ethers mt. kand animere (heller och til ethers mt[s] och ethers mt[s] rigers total ruin), erre argumenterne for lang

a Fattes i A. *b* B og C: 8. *c* Fattes i B. *d* Fattes i A.

tid siden ethers mt. nochsom tilkeinde gifvet, och exempel hafver det nochsom bevist, at sig der thil er intet at forlade. Al ethers kong. mt^s indkomst af Sundit, Norgie, Sielland och Skaanne, naar mand derfraa tager det korn och fetallie, som behøfvis thil flodens udrøstningh, saa vel som och thil flodens underholdingh med skipper, styridsmendt och baadsmend, som udi vinter skal underhollis, och andit, som udi Kiøfvenhafn skal udgifves, da blifver icke af al den indkomst, efter den ofverslagh, som giord er, thi daler udi behollingh. Dersom ethers mt nu thil landens defension ville ickun hafve (som icke heller ringer kunde være) udi Sieland 2000 soldater, udi Skaane 2000, udi Smaalandene 1500, udi Fyn 1500, da beløfver det sig om aarit paa hver 2000 soldater thil lenungh 90.000 daler, hvilchet giør paa disse 7000 mand 315.000 daler. Nu hafver ethers kong. mt. endda (Morgan med sine engelske folch uberegnit) udi Glychstad, Krømpen, stift Bræmen, Nyenburg och Wolfenbyttel, som endeligen (uden di festungerne skal qvitere) vil underhollis, 10.000 mand, som ochsaa skal hafve til lehnung 450.000 rixdaler; herforuden hafver ethers mt. baade der ude och udi Fyn 4000 ryttere, hvilchet beløfver til lehnungh (officerer uberegnit) 600.000 daler. Herforuden eders mt^s hofstad och artoleriet, hvilchet paa thet ringeste anslaget med krud, lod och anden sin tilbehøringh, saa vel som gevehr. materialia, som vil kiøbbis, beregnit paa 400.000 daler, hvilchet dette forschrefne beløfver sig udi en summa 17 tønder guld 65.000 daler. Derforuden beregnit den rest, som rytter och soldater krefver, rente af laante pengie baade udi Lantholstein och her i rigit, item hvis som skal thil di soldater, som til skibs skal brugis, andre krigspreparationes, gesandter och megit andit, som ethers mt. vel er bevust dagligens at medgaae, och om det end skondt var possibile, som dog umuligt er, at mand det paa et aars tid kunde udstaa, och ethers mt^s lande der med gandske udi grund blef forderfvit, saa var det dog intet da udi bædre terminis; thi Jydland och Holstein at recuperere kunde intet forslaa, om mand alt dette duplerit, ja qvadruplerit. Ratio! kunde ethers mt. icke med saa sterch en armee formene hannom, den tid hand var paa den anden side Elfven och icke heller siden hand kom ofver den, och ethers mt. hafde end da Holstein och Jydland til sin devotion, da vil der til nu en megit storre mact det at giore, efterdi hand det inde hafver, och om skiont mand kunde slaa hannom et qvartier eller tho op, hafde mand end da

ringe fordel der af, anseendis hands store mact, och at der er ingen pas udi veyen for hannom, at hand jo kand komme saa sterch, som hand vil. Nu ser ethers kong. mt., at thet er umuligt, at disse endnu beholden lande kand dette giøre eller udstaa; horforuden tvifler ingen, at i hor god justiti mand vil holle, efterdi pengene icke kand bringis til veye, at jo ofver alt, hor ethers mt[s] krigsfolch kommer at ligge, der jo landene forderfvis, ja saa at det er at befrycte, at det skal være besverligt at faa den aarlige intrade, siden nogen skat och tynge, som allerede med indqvartierung høit beløbber. Ja thet mere er, naar soldaterne icke nogenlunde kunde contenteris, at di da skulle giøre dennom mester af landit, heller ochsaa di och landfolchit slaar hofvedit sønder paa hver andre, och landene forderfvis, førend sommeren kommer och mand folchit kand bruge, och om mand skønt den sedvanlige skat skulle triplere, som aldrig udi then sveniske feide heller nogen tid saa høit er gifven, kand det icke beløbbe 300.000 daler, som dog af forberørte aarsager umuligt er. ja end umuligt floden at underhollis. om disse indqvarterunger, som allerede udi Sielland och Skaane erre begøndt, skulle hafve sin fremgang. Hvilchet vorris ofverslagh vi underdanigste eders mt. tilskicher, och ethers kong. mt. naadigst skal befinde sig saaledis at hafve, paa thet ethers mt. deraf baade kand erfare impossibiliteten krien at underholle. saa och den uomgengelige nød, som fordrer al freds handlung at forretage, være sig vid hertugen af Holstein eller hvem ringer person, som den ville eller kunde befordre. Af Slavels den 9 novemb. anno 1627.

Ethers kong. mt[s] underdanigste raadt.

Christenn Friis. Christian Holck. Albret Skiell. Anders Bille[a]. *Thage Thott O. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou*[a]. *Otthe Skell. Joest Høeg. Frantz Rantzav.*

129. *Raadet til Kongen om Rigens Marsk. 9 Novbr.*

Orig. med Klavs Daas Haand: Kanc.

Stormectigste høyborne første, allernaadigste herre och konning. vy ønscher eders kong. mayest. velfert, lycke och velsignelse af Gud vor herre.

Efter som vy fornemmer, rigens marsck til dette mode af eders kong. mayst. icke at verre forskrefven, hvilket vy mogit

a Fattes i B.

gierne udi denne vorris fædernelandts communi periculo hafde ønschit, och heraf letteligen kand erachte. at hand icke lige med os for [a]eders kong. may[s] oc[a] rigens raad hollis och estimeris. saa hafver vy af plichtskyllige underdanigst troe mening och devotion fornøden erachtet, nogit herom at ærindere och underdanigst anlange, eders kongh. mayest. her udi ville intit med rigens marsck forandere, men alting saaledis disponere och andordere, at der met kunde forhollis, som af arildts tidt uforandrit sedvanlight hafver verrit.

Thi eders kong. mayest. self best vide, at rigens marsck och hans officium efter handfestingen er it fundamental och hofvitstycke udi vorris statu och regiment och, som handfestingen det klarligen udviser, bør och schal verre en af di fornemste officierer, som udi eders kong. mayest[s] och rigens ærinder och sager schal brugis, hvilkit at forandere for atschillige mere motiver och conseqventier schyld vy icke raadelight erachte, i sønderlighed efterdi rigens marsck och raad aldrig hafver verrit fra hverandre seinngerit, mens fast mere udi forrige kongers saa vel som eders kongh. mayest[s] regimentis tid altid hafver verrit coniungerit, hvor udi nogit serdelis, helst udi denne vorris fædernelandts sørgelig och vitudseende bedrøfvelig tilstand, at statuere eders kongelige persone selfver ville falde allermest besverlig, efterdi rigens marsck er oc bør at verre en af di fornemmiste. som y denne vanschelige tid schal tilhielpe at forlette eders kong. mayest[s] och kronens byrde, efter som hans ed och bestilling det och medfører. Hvorforre vy erre underdanigst begerendis, at eders kong. mayest. ville sig naadigst lade befalde, at rigens marsck sin statum motte representere, efter som landts lofven och hans officium det udkrefver. anseendis iblant andit. at eders kong. mayest[s] raad uden hans nerverrelse med deris consiliis patriæ defensionem anlangende lidit eller intit fruchtbarlig kunde forrette. och saa denne vorris underdanigst begering naadigst med al kongelige mildhed och naade udi den beste mening optage. Vy ville her medt hafve eders kong. mayest. til al kongelig velfart Gud allermechtigste trolig och underdanigst befalit. Datum Slavfvelse den 9 novemb. anno 1627.

Eders kongh. mayest[s] tro underdanigste raadt.

Christenn Friis. Christian Holck. Albret Skiell. Anders Bille. Thage Thott O. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skell. Joest Hoeg. Frantz Rantzov.

[a] Tilføjet over Linjen.

130. *Raadets Svar paa Kongens Memorial. 12 Novbr.*

A. Orig. med Otte Skels Haand: Kanc. B. Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 44, Ra. C. Kopi med Tage Tots Haand: smstds. R b. Brudst. efter A i Hübertz, Aarhus II, 54—58.

Vorris underdanigste svar ohc betenckinde paa den memorial, som eders kong. maiestat os naadigst ved statholderen lod tilstille.

I. Anlangendis qvartier for di Holstener, daa erre vi underdanigst begierendis at vide en designation paa hvemb di holstenske rytter ochc hvor mange di erre. Desligeste hvemb dennomb skal commandere, omb eders maiestat[s] naadigst ville er, at den judske ritmester dennomb under sin commando til di andre skal annamme.

II—III. Hvad det fremmede infanteryes inqvartierung saa vel som guarnison udi Kiøbenhavfn, Cronburg, Helsingør, Malmø ochc Landskrone med at besette, sig belanger, deromb er vorris underdanigste betenckind, at eders kong. maiestat tilforn naadigst ville lade forfatte en ofverslag paa, hvor meget fremmed krigsfolk landen kunde taale ochc formaa at underholde, paa det inqvartierungen kunde blifve lidelige ohc de fattige folk, eders kong. maiet[s] undersaater, icke til ruin ochc forderfvelse; secundo hvor meget folk af eders maiestat til rigens defension kunde indlegges udi disse lande; naar det er sked, siunis os underdanigst det beste middel at verre, at der forordnis krigs commissarii, somb for[ne] folk paa beleilige steder ohc mieste udi kiøbstederne ved soekanten kunde indlogiere, eftersom di daa eracter hver sted ohc ort at kunde taale.

IIII. Omb den skantse ved Helsingborig skibbroe hafver h. Anders Bilde med ingenieur Douchet ladet recognosciere steden, hvor den best kunde slais, somb med det første leilighied blifver saat udi verck.

V. Omb en admiral til floden erre vi underdanigst begierendis at vide, omb der med er ment en general rigens admiral, somb tilforn hafver verred, eller en søe admiral, som pro tempore skulde commandiere en particulier flode, ochc endog vi hafver stor betenckinde nogen udi denne farlige feides tilstand eders maiestat at forreslaa, efterdi der findis faa, somb saadan høye officium kunde forrestaa, dog efterdi eders mat. det naadigst forregyfver, siunis di fleste af raadet, somb nu tilstede erre, h. Jens Sparre at skulde

verre tienlig der til, ohc di andre Mogens Gyldenstiern, dog instillendis altingest til eders maiestats naadigst discretion, [a] eftersom eders maiestat self best kiender, hvem der til duelig er[a].

VI. Forbud paa korn ohc andre vivres at udskibe af landen er allerede sambtyct ochc kand icki vel, førind den tid benefnt er kommer, paa alle steder blifve publiciered.

VII. Omb en lensmand til Øssel er vorris underdanigste menung, at efterdi F.[b] Rantzov udi eders maiestats tienist er bleffven fangen, siunis os, at eders maiestat udi hans fraverelse midler tid skulde anordne en danske adelsmand til liutenant paa Arrensburg, hvemb eders mat. der til kiender capable, ochc forordne hannomb sin tractament ohc underholding der af lehnens indkombst. anseendis hvor stor mact eders maiestat ochc cronen paa det sted er liggendis.

VIII. Anlangendis rigens marsk, omb hand tilforn efter forrige brug illo ipso hafver verrit udi raadet, er vorris underdanigst erklærung, at s. her Jørgen Lunge blef uden raadet den carico naadigst af eders maiestat betroed ochc paa en tid giorde baade raadts ohc rigens marskis ed, som altidt efter handfestningen hafvet veret holdet.

IX. Omb de ord ochc den discours, somb ob. Baudtsen med Tønne Fris skulde hafve haft, ohc eders maiestat naadigst er begierendis, at de særdielis ved deris ed deromb skulde forhøris, daa efterdi Tønne Fris icki er tilstede ochc tilforn saadant hafver benectet, ochc ingen anden vindes biurd paa enten sider fiemblegggis, hvor med saadan kunde bekreftiges, ochc ingen for mom snack kand trengis til sin ed efter loven. daa ved vi icki andet der ved at kunde ske. Actum Slavgels den 12 novemb. 1627.

Eders kong. maiestats underdanigste raad.

Christenn Friis. Christian Holck. Jacob Wlffeldt. Albret Skiell[c]. *Anders Bille*[d]. *Thage Thott O. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou*[d]. *Otthe Skeell. Joest Hoeg. Frantz Rantzow.*

a Tilføjet i Randen. b B: Frederich. c Saaledes B. I A staar: Albr. Sche. med en Skrift, der er meget afvigende fra Albret Skels sædvanlige, skjønt der er tilføjet: manu propria. d Fattes i B.

131. *Raadets Svar paa Propositionens Punkt 3—9, 14 Novbr.*

A. Orig. med Otte Skels Haand: RR. n. 44 Pn. B. Kopi med Klavs Daas Haand: smstds. P o.

III. Paa den tredi punct udi eders maiestats proposition. nemblichc hvilche ombliggende herrer ochc potentater omb hielp skulde besøgis, er vorris underdanige betenckind, at eders maiestat naadigst skulde tilskrifve Cresten Tommesen ochc Jørgen Brahe, som nu erre der udde, at di omb secours ochc assistents hos kongen af Engellandt, Franckrige ochc di General staater skulde anholde, hvoromb med det forste eders maiestats sær missifve ochc creditif dennomb skulde tilskichis.

IIII. Hvorledis med Soestederne skulde forholdis, besynderlichc Lübeck ochc Rostock, daa efterdi di dennomb nu imod eders kong. maiestat ochc riget vel hafver erklært, siunis os underdanigst icki raadeligt noget feindtlichc imod dennomb eller nogen hensestedt at forretage, anseendis fornemblichc hoc difficili et iniquo tempore hostes non esse multiplicandos.

V. Hvorledis ydermiere skat ochc contribution til landens defension kand tilveybringis, efterdi den ordinari cronens indkombst icki kand forslaa, hafver vi den punct underdanigst ochc med flied ofverveyet ochc stor difficultet ochc impossibilitet derudinden befunden, besynderlige efterdi skatten meget formedelst Julland ochc Holstens separation ochc intagelse saa vel som formedelst di strenge inqvartierung, som skier her ud i landet ochc udi di andre provinser, ochc dersom end contributionen baade udi Danmark ochc Norge skulde triplieris, kunde det dog icki strecke sig udi det aller mieste høyere endt to[a] maal hundrede tusind ochc ungefer XX^m daler, somb eders maiestat af den forslag, vi omb rigens intrade underdanigst eders kong. maiestat hafver tilskichet, naadigst kand forfare, hvorfor vorris underdanigste miening er, at eders mat. den sedvonlige ochc ordinari skat skulde paabiude, paa det en summa pendinge kunde samblis, hvormed dette inqvartierte folk y begyndelsen kunde contentieris, ochc siden naadigst stenderen her udi riget saa vel som udi Norge lade sammen kalde ochc dennomb denne farlige tilstand, som disse lande udi geraden erre, forreholde, paa det at di efter dieris formue ochc efne ville komme eders maiestat ochc dieris fæderne land til hielp ochc undsetning Ochc endog det tilforn icki altidt hafver verrit brugeligt, des uanset naar vi considerer denne farlige tilstandt, hafver vi stor betenk. høyere skat ochc

a B: ti.

tribut paa den gemene mand at sambtyche, somb allerede er meget svirige ochc ilde tilfreds ochc den største part ved ringe formue.

VI—VII—VIII—IX. Hvad madskat, bagen til flodens fornødenhied, søfolk paa adelens ochc die geistliche dieris godts at udskrifve belanger, er vorris underdanigste betenckind, at deromb med stenderne ocsaa skulde tractieris, at de saadant, saafrembt inqvartiringen icki blifver for streng paa de fattige folk, saa de deris vivres ohc proviant selfver behøfver, at de det ville bevilge. Actum Slavgels den 14 novemb. 1627.

Christenn Friis. Christian Holck. Jacob Wlffeldt. Thage Thot O. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Albret Skiell. Frantz Rantzav. Joest Høeg. Otthe Skell.

132. *Memorial paa det, somb hans mt. underdanigst skal ærindris omb (omtrent 15 Novbr.)*

Aflang Seddel med Otte Skels Haand: RR. n. 46 XXI.

I. At accisen paa danstøl ohc malt maa afskaffis.

II. Tilholde krigscommissarios, at de allevegne ud med søecosten (hvor behof giøris) lade opkaste reduiter ohc brystvern.

III. H. Anders Bille er hans maiestatis naadigst skrifvelse begierendis til bønderne udi hans lehn, at di skulle arbeide paa den skantse, som skal liggis ved skibroen y Helsingborrig.

IIII. Omb bønderne skal regnis iblant stenderne ochc med di andre forskrifvis.

V. At landet motte uddelis y fieringer, ochc bønderne dieris larmbplats udvises, hvor di skulde forsamblis, omb noget indfald skede.

VI. At begiere forseckring ohc underpant for de lofter, adelen sidder udi y Lanteholsten ochc Danmarck baade for penge ochc solf for hans maiestat.

VII. At hans mt. naadigst med det første ville bevilge fridts tractation ochc at hertugen af Holsten derudinden motte interponiere sig.

VIII. Omb adelen dieris postulatis.

IX[a]. Revers. at det icke ex debito, men en underdanigst bevilling, den contribution. adelen hafver samptycht, och sadanne onera her efter icke af dem begeris.

a Denne Artikel er tilføjet med Klavs Daas Haand.

133. Raadets Betænkning, 20 Novbr.

A. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: Kanc. B. Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 44 P ra. C. Koncept af Kristoffer Ulfeld: smstds. Pr. Paa A har Kongen med Blyant skrevet: Af radet proponerit den 19 no. (hvori dog 19 er rettet til 29); — desuden med Blæk: Riigenss raadtz erklering paa Anderskou den 29 no. anno 1627.

Eftersom eders kong. maiest. naadigst henstiller rigens raad, at de best ved, hvore megit folck behøfvis thil landenis defension och skibenis udrøstning, saa tør vi underdanigst icke nogen vis tal nominere, thi dersom vi nominerer ferre, end der thil kan vere bastant, och rigit som thil ofvers, det Gud naadeligen afverge, nogit thilkom, saa hengde skylden hos os. At disse øfrige lande ochsaa skulle tage mere folck ind, end de kunde underholde och nogen lunde komme thil rette med, der thil at raade stod icke heller thil at forsvare. och hvore ringe folck det kan vere, hafver vi underdanigst eders kong. maiest. nyligen demonstrerit, at al eders kong. maiest[s] indkomst af Sundit, Norge, Seland och Skaane icke kan underholde eders maiest[s] hofstat och floden, efter den ofverlefverede fortegnelse baade paa al intect støckevis, saa ochsaa udgiften udviser. Er derfore ingen indkomst thilbage nogen krigsfolck med at underholde, uden hves undersaatterne der thil kunde contribuere och skatte. Som om enskønt saa var, at de hafde den formue at contribuere saa megit, som nogen tid enten i [a]fred eller ufreds tid[a] i al eders maiest[s] regerungstid aarligen udgifvit er, da kan det icke løbe sig af geistligheden, borgeriet och bønderne af de lande, som enu thilbage ere, [b]saa megit, som kunde vere suffisant thil saa mange folck, som landene med kan defenderis, efter det beste och visseste ofverslag, vi der paa hafver kundit vist at gøre[b]. Skal ochsaa, som er at befrøcte (efterdi der er ingen penge eller middel thil penge i landene, formedelst al trafiquen ligger), borgere och bønder underholde samme soldatter och gifve denom fri qvarter, saa er der icke raad thil nogen skat eller contribution af denom at opbringe, men mere at befrøcte, at de blifver forderfvit och landene øde. Nu ved eders kong. maiest. self best, er ochsaa nyligen demonstrerit, hvad videre udgift eders maiest. hafver, baade thil eders maiest[s] andit krigsfolck, der ere i festningerne, saa och anden krigsfornødenhed, och i andre maader, som løber

a I C stod oprindelig: den svenske feide eller nogen tid. *b* I C stod oprindelig: 250.000 daller, hvormed icke kan underholdis uden 4000 mand thil foeds, baade i Seland, Smaalandene och Skaane, och da ville samme skat thil intit andit udgifvis.

sig i millioner, om ickun alene det folck skulle underholdis, som eders maiest. allerede hafver der ude, och de 7000 mand, som ofverslagit er giort paa, som i eders maiest[s] lande thil defension skulle underholdis, saa impossibiliteten er saa stor, at vi ingen raad och middel krien lenger at continuere ser eller kan paafinde, uden, nest Gud den allermectiges hielp, fred, eftersom vi altid hafver thilraad och enu paa det allerunderdanigste ombeder och thilraader, at eders kong. maiest. al eders propositum och consilium thil freden ville henvende och efter dene tids tilstand bevilge, at hertugen af Holsten och hvem det kan vere i verden, i hvor ringe de och ere, maa der udi gøre och tractere, saa vit Gud vil gifve naade thil, och icke considerere, om eders kong. maiest. end kunde vere forurettit. Dertilmed, at eders maiest., om Gud vil hielpe thil nogen tractation, alt hves nogenlunde staar thil at bevilge, consenterer. Thi versens lob er icke anderledis, end man jo efter Guds vilie faar at cedere tempori, som andre keisere och konger hafver giort thilforne, intil Gud vil gøre det bedre, och der ved, nest Guds hielp, kan altingest restitueris in integrum. Sker det icke, allernaadigste herre och konge, da for meniskens øyen at se pericliterer eders kong. maiest. och eders maiest[s] lande, thi om en skønt fienden icke attaquerer videre i sommer, saa blifver dog landene totaliter consumerit. Intit dis mindre tør vi icke fraraade, at jo [a]7000 mand thil fods, undertagendis de jydske ryttere, som deriblant skal beregnis, thil landenis defension paa underskedlige steder, hvor best behof gøris, indleggis, som af den bevilgede endobbelt skat baade af geistligheden, borgere och bonder skal underholdis (dog de, som thil inqvarterung hafver contribuerit, for dene skat at forskonis) i de qvarter, de ere eller blifver inqvarterede[a], intil saalenge stenderne efter eders maiest[s] naadigste bevilning kunde forskrifvis, hvor da eigentlig kunde forfaris, hvore høit contributionen i det hoyeste kunde belobe, och der efter nominere, hvore vit stod thil at underholde. [Endog som før formelt er, landene denom icke kunde betalle, men faar at gifve denom qvarter och underholdning en tid lang heden, i meden de det kan overkomme, hvortil commissarier ere opteguede, som dem kan inqvartere och delle bonderne, at enhver kan vide, hvem och hvore-

a I C stod oprindelig: 2000 mand i Skaane och 2000 mand i Seland, som i Ottense saa vel som her er omtalt, jo thil landsens defension skulle indleggis; dog at det rytteri, som i Seland allerede er indlagt, pro quota dermed indberegnis.

megit enhver skal thilføre, saa ochsaa ordinere om nogit thil hafnernis och strandsidens defension skal opkastis [a]].

[b] Belangendis det folck. eders kong. maiest. siunis Helsingør med at skulle besettis, saa siunis os raadeligt intit fremit folck der hen at leggis, men efterdi Hendrich Hes hafver dansk folck, om eders kong. maiest. hanom der thil ville bruge.

Eftersom eders kong. maiest. hafver befallit os instructionen, som gesanterne skal hafve med sig thil Sverige, at igennemse och voris underdanigste betenkende der paa lade vide, saa hafver vi den paa eders maiest[s] naadigste velbehag ladit forfatte och secretereren thilstille [b]. Actum Slagelse den 20 novemb. anno 1627.

Eders kong. maiest[s] underdanigste raad.

Christenn Friis. Christian Holck. Jacob Wlffeldt. Anders Bille[c]. *Albret Skiell*[d]. *Thage Thott O*[c]. *Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Høeg. Frantz Rantzav.*

Tillæg: Den oprindelige Instrux for Udsendingene til Sverige, 28 Oktbr.

Orig. med Underskrift og Segl: Registr. 27, n. 235. Da Begyndelsen væsentlig er lig den endelige Instrux af 2 Decbr. (jfr. Molbech, Egenh. Br. S. 297—99), aftrykkes her kun Slutningen.

. . . Naar nu voer gesanter komme til handling och tractation, da skulle de sig beflitte, at de kunde erholde af hans kierlighet, at hand med sin flode tilkommende foraar vil holde for Lybek, saa och den mechlenborgische och pomerske koste, hvor fra fienden kand ske tilførsel, saa och forbydis al ind och udskibning paa samme steder, enten af forbemelte steders indbyggere, hans kierlighets undersaatter eller andre, først paa it aars tid (om icke lenger kand erholdis). Imod forbemelte undsetning til søes skulle voer gesanter igien tilsige hans kierlighet (eftersom de om samme skibers antal kunde ens vorde) ligesaa megen hielp och assistentse igien til søes mod sine och Sverigis rigis fiender. som ved Østersøen ere beliggendis, dennem i hans kierlighets och Sverigis cronis nød at bruge, naar fornøden giøris, anseendis vi naadigste vil eracte, at dersom vi ville hafve hans kierlighets assistentse udi denne tilstand och vere sicker paa den side, da faar vi vist at lofve, det vi ellers intet giorde; thi vi ser ellers ingen middel at vere, medens hvor høyt och hvorledis sligt lofvis kand, det hedenstille vi til raadsens betenckende.

[e] Dog skal herforuden in tractatione ochsaa andragis, hvorledis Stederne holdit hafve, hvis de de general stater udi deris confoederation tilsagt hafve; i lige maade den skade och gevalt, de Rostocker os och voris elskelige kiere søn, den høybaarne første och herre, hertug Ulrich, biscop til Sverin, hertug til Slesvig, Holsten etc. tilføyet hafve, i det de icke alene de

a Kun i C og her overstreget. *b* Staar i C som Tilføjelse. *c* Fattes i B. *d* Fattes i A. *e* I Randen: NB. Dette skal ochsaa indføris udi propositionen. NB.

keyserske med stycker, hans kierlighets residentse at beskyde, medens och hans kierlighets mobilia dennem fratagit, som det befalit var at forvare, och det i lige maade de keyserske tilstillit.

Falder det in communi discursu fore, at hans kierlighet med os personlig begerte at tale, da skulle vore gesanter svare, at de icke tvifle, at saadant jo vel kand ske ved grendsene, hvor och raadens sammenkomst, om det begeris, kand bevilgis.

For det sidste, saa fremt nogit tracteris och sluttis efter denne instructions indhold och mening, da paa det vi des bedre kunde hafve tid med vore elsk. rigens raad alting vel at ofverveye och besinde, da skal alt saadant behandlis paa voris ratification inden en visse tid, nemlig derpaa at forferdigis och ofverleveris, och saa fremt dennem nogen forsegledt resolution tilstillet vorder, da skulle gesanterne fuldkommen fuldmagt hafve den at opbryde och frembdelis efter den oc voris instructions indhold anholde och urgere om resolution, som vi och rigit kunde vere tient med . . . . . . Gifvit udi Dallum closter, den 28 octobris anno 1627, under vort signet.

Christian.

134. Raadets Betænkning om Ærø.

Løs Seddel med mange Rettelser, skrevet af Otte Skel: RR. n. 46, X.

Omb Arrø er raadens underdanigste miening, at det med det første med 2 compaignier til fudts skulle besettis, somb i nogen maader vaare contentieret, somb demb der paa landet kunde forskandse, hvortil di ohc behøfve 3 eller 4 smaa stycher. Proviant ohc underholding til samme folk siunis best at kunde forskickis did fra Fyen af det korn ohc andre vivres, somb geistlighieden[a] hafver udlofvit at ville contribuere; dog vil forordnis en commissarium, somb sadan korn ohc andre victualia paa seckre steder kunde forvare ohc siden tilbørligen lade distribuere.

Forhandlinger med Adelen.

135. Memorial til Raadet fra de fynske Kommissarier med Paategning af Jakob Ulfeld. 3 Novbr.

Orig.: RR. n. 44 P æ. Jakob Ulfelds egenhændige Afskrift af sin Paategning, dateret 2 Novbr.: Ny kgl. Sml. Fol. 616 c, III.

Memorial paa hvis kongl. mt. underdanigste er andragen paa meninge adels och stenders vegne udi Fyen. Hvorpaa hans kongl. mayt. hafver ved hans mt[s] secreterer ladet gifve naadigste svar,

a Først stod der: adelen ohc presterne nu.

at det schulle foregifvis rigens raad, som nu forsamblis udi Slagelse, oc deris mening derpaa erfaris.

1. Om alt det folck, som komb af beleigeringen fra Rensborgh, som ehr ungefer 1200 mand, hvilcke vaar befalt at qvarteris paa en nads tidt, men hafve nu ligget nogle dage och ligger endnu udi Vissenberrigh birck, saa birckit slet udi grunden forderfves. at samme folck endelig vil udi andre lande forleggis.

2. Det gevorbenne folck thilfoeds, som ehr der foruden her udi landet, som epterfølger:

Det skodsche regiement foruden officerer foruden regiments officerer.	784	mandt
Slamerstorfs compagnie foruden officerer	300	—
Captein Hes	200	—
Captein Harrenbergk	174	—
Dragunner i Horne	50	—
Captein Sestede	200	—

At umuligt dette land kand tolle saadan mengde folck at underholde, hvor for vil tenckis paa middel, hvort heden det kand reparteris.

Belangende dend stoere besverringh, som dette lille land lider med det Slabates regiment at proviantere, saa och Kols regiment, desligste ko. mayt[s] schibbe, galleier och skudder, som here thager paa nye proviant, och foruden Reingrafvens regiment, som ehr 1200 heste foruden Slammenstorpfs 56 heste, de Holster deris hester, som hafver och frie qvartier, som ehr 92 hester, med hvad anden daglig thilfald och dette lands besverringh, at dersom hans may. naadigst ville forlette dette lille land med 3 eller 4 compagnier thil hest at forlegge paa andere steder, ellers ehr det umugligt, at dette lands indbyggere kand blifve ved magt, thi naar enhver bunde gifver hver ugge 1 rixdaller foruden anden besverring, hannom ligger paa halsen, da kand dette gandsche lands ofverslagh icke streke thil paa nogen thusende daller nehr, hvorfor vi forser os, at rigens raad dette lands ulidellige besverring ville anse och ofverveye och icke raade eller ville, at dette land slet schal gaa til grunde mere end andre provincier, men fast mere tencke paa raad oc middel, hvor dette land kand forlettis fra saadan ulidelig tynge oc besverring oc for en part af samme indqvarterede folck forløsis, førend det slet blifver ruinerit, som christligt oc billigt er. Nyborg 3 november anno 1627.

Efter at mig fuldkommelig bevist, at dette land Fyen uden endelig ruin oc undergang icke kand tolle alene lenger at berre denne forschrefne store tynge oc besverring, da er efter den æd oc pligt, jeg er Gud, kongl. mt. oc mit fæderne land pligtig, mit raad oc mening foruden nogen partialitet eller privat consideration, at dette land med det første forlosis fra saadan stor oc ulidelig besverring, oc at provincierne udi Danmark, som endnu af Guds naade ere fri for fiendens angreb, drager oc bærer mod hver andre som tro oprigtige patrioter oc icke lader hver andre undergaa, men ved hverandris beste, som christeligt oc billigt er. Dersom det icke sker oc der følger dette lands undergang oc deraf andre farlige conseqventser efter (som for øyen er at se), da vil det blifve svart for Gud, kongl. mt. oc voris fæderne land at undskylde oc forsvare, oc jeg vil verre undskylt. *Jacob Wlffeldt.*

Marcus Bille. Eyler Quittzow. Henningh Walckendorff.

136. Den skaanske og sjællandske Adels Begjæring til Rigens Marsk, 12 Novbr.

Orig.: RR. n. 44 R. Trykt efter en unøjagtig Afskrift: Danske Mag. 3 R. IV, 72—74.

Eftersom vaaris kierre medbrøedre, adellen udi Skaane, os begge underskrefne hafver afferdigit thil erlig och velbiurdig mandt her Jørgen Skel thil Ulstrup, Danmarckis riegis mars, raadt och hofvitsmandt paa Calløe, med gandske venlig begiering, handt vaaris høytrengde anligende for menige Danmarckis riegis raadt vilde andrage och om mueligt efter vaaris goede troe och thilforsicht, som och hans høye kaldt och embede udkrefver, paa alle efterskrefne punchter it nøyaftigt och velbehageligt skriftlig svar och erklering, vaare kierre medbrøedre och os thil fuldkommen efterretning, thilveye bringe.

1. Da thil det første, eftersom vaaris kierre medbrøedre med os ehr kommen udi vis forfaring om den storre tiranni, voldt och mordt, kong. mayt[s] egen ryttere hafver ofvit imoedt vaaris kierre brøedre, slechtinge och bloeds forvante, adellen udi Juedlandt, savelsom imoedt en part af os selfve, som goeds der udi landit haft hafver, i det ofteradt vie thilfaaren med vaaris fattige bønder och tienere goedvilligen hafver contribuerit den største part af vaaris formufve, dennom med adt besolde, hafver die doeg icke aleniste plyndrit och med gevalt fratagen die fattige folck al deris formufve af

røerendis goeds, boe och boeskab, dennom med deris tienere paa deris gaarde och goeds disarmerit, skendit qvinder och erlige møer, mens endt och, der kong. mayt[s] vaaris allernaadigste herris och kongis fiender ehr indkommen der udi landit, hafver die icke i ringiste maader landit ville defendere, da efterdi vie fattige folck udi Skaane os icke andit hafver adt formoede, endt os jo det samme i liege maader skulde ofvergaa, dersom naagit af det tyske rytteri blef thil os der udi landit indlagt; erre vie begge underskrefne af vaaris kierre medbrødre, adellen i Skaane, som før ehr rørt, afferdigit med megit venlig begiering thil die goede herrer Danmarckis riegis raadt, adt die doeg udi tiede vilde betencke die beste middel, adt icke naagit af samme rytterie thil os der udi landit skal indkomme, paa det vie fattige folck for slig ofverlast och gevalt motte forskoenis, mens dersom vie thil vaaris lands defention naagit krigsfolck skulle indtage, det da motte verre foedfolck, doeg icke flere eller sterckere endt vie dennom med vaaris landfolck kunde vere mechtige, om die naagen gevalt imod os vilde øfve.

2. Thil det andit, da ehr vaaris kierre medbrøedris sambt vaaris megit venlige begiering thil die goede herrer, efteradt det falder os alfor besverligt och gandske umueligt denne megit besverlige krieg lenger adt udføre eller udstaa, die det da saaledis med vaaris naadige herre och konge vilde forhandle, adt naagen goede middel och raadt nest den allerhøyestis hielp och biestandt kunde betenckis och thilveye bringis. hoervedt denne bloedige krieg kunde blifve nedlagt och i steden en ønskendis friedt och roelighed i riegerne instiftis, hvilckedt vie visselligens formoede, die goede herrer Danmarckis riegis raadt sig paa det høyeste vilde lade verre angelegen och riegernis sambt die fattige undersaatters gafn och beste derudinden viede adt ramme, betenckendis derhos hoer ynckeligen disse rieger udi denne besverlige krieg erre indvicklede, som riegerne doeg intet vedkom udi naagen maader, saaoch middel hoervedt Juedlandt kunde igien komme thil riegit igien, efterdi samme provints ingenlunde uden riegits gandske forderf fra disse andre provintier kandt mistis.

3. For det tredie ehr och vaares kierre medbrøedris med vaaris gandske venlige begiering, adt dersom kong. mayt[s] vor allernaadigste herris fiender ingen billige middel thil fredt ville acceptere, die goede herrer rigens raadt det da saaledis med hans mayts. vilde begaae, adt menige stender her udi riegit paa en beleilig tidt

och stedt motte forsamlis, hoer vie os da sambtligen med hver andre kunde deliberere, vidt hvadt middel denne storre besverlighed lenger kunde udføris och landene defenderis; dis forinden forhaaber vie fuldkommeligen, die goede herrer icke samtycker vaaris fattige bønder och tienere naagen ydermere skat eller besvering adt paaleggis.

4. For det fierde, eftersom adellen udi Skaane forfare riegens raadt at hafve udgifvit befalning thil noegle goede mendt i Skaane och Hallandt adt udskrifve bønder drenge och sønner thil soldater, saavel paa adellens som kongens, hoerudinden vie sambtligen formene os imoedt vaaris privilegier och frieheder adt forurettis, i det adt adellen joe hidt indthil hafver haft deris bønder och tienere frie, saa ingen hafver haft med dennom adt bestille viedere, en naar almindelig skat ehr af raadit sambtycht ofver riegit, hoerimoedt adellen hafver holt deris rostieniste, landit thil defention; erre vie derforre paa det allervenligste af die goede herrer begierendis, adt dette udi tiede motte remederis [a]med mindre· slig udskrifning kunde ske med adelens egen consent[a]; ellers ehr adt formoede, vaaris gaarde och tienere derudofver slet skal blifve øde, i det tienerne paa goedsit boendis ingen drenge hafver, som kandt thilhielpe adt drifve aflen med andit boende arbeidt, som boenden icke enne ehr mueligt adt udstaa, saa och ingen, som gaardene igien kandt stede, naar naagen bønder afdøer. Ønskendis hermed her Jørgen Skel megen lycke och velsignelse. Actum Slagelse then 12 9bris anno 1627[b].

Thage Thott Anders. *Palle Rosennkrants B.*

Disse forskrefvene puncter hver och en ere vi adelen udi Sieland ochsaa gierne begierendis. [c]Och tilmed eftersom vi erfarer, at hoffanen er blefven underholdet af mennige bønder udi Fyn, och er nu hid ankommen til landet, saa ere vi udi Sieland gandske gierne begierendis, at med saadan hoffaneus underholding voris bonder her udi landet motte aldelis forskonis. saa frembt vi selfver sckal holde voris federne riges rostienste ved lige. som her til dags scked er[c]. Och til vitterlighed voris hender underskrefvit. *Jorgen Grubbe Eyl.* *Frederich Redtz.* *Jacob Wllffeldt.* *Eskell Gioe.* *Niels Trolle*, och er dette ochsaa paa Mogens Kaas til Frostrup efter hans fuldmagt begiered.

a Tilføjet i Randen. b Brevet er skrevet af Tage Tot Andersen. I Datum er 12 utydeligt og kunde til Nød læses som 22 (saaledes Molbech, Egenh. Brev S. 285 Anm.), men ogsaa i en samtidig Afskrift blandt Jakob Ulfelds Papirer (Ny kgl Sml. Fol. 616 c, Pakke III) er Datum 12 Novbr., og samme Datum angives i Raadets Svar af 30 Novbr. n. 138). c Tilføjet i Randen.

137. *Den fordrevne jydske Adels Begjæring til Rigens Marsk, 13 Novbr.*

A. Orig.: RR. n. 44 P σ. B. Samtidig Afskrift blandt Jakob Ulfelds Papirer (Ny kgl. Sml. Fol. 616 c, Pakke III). Gjengivet efter en senere Afskrift af B: Danske Mag. 3 R. IV, 66, jfr. Hist. Tidsskr. 4 R. III, 592 Anm.

[a]Ere vi underskrefne, en del paa voris egen, en del paa voris medbrodris vegne, som nu icke er til stede, af erlig och velbyrdig mand h. Jørgen Skel til Sostrup, Danmarckis riges marsk och befalings mand paa Kalløe, begierendis, at hand denne voris venlig begiering och anliggende i denne voris udlendighed och elendighed ville hos kong. mayt. voris allernaadigste herris høyvise raad andrage och tilkiende gifve[a].

For det første beklage vi fattige folck os, som udi Judland hafve boet, at der hans kong. mayt. voris allernaadigste herre til Kolding den 17 septemb. med en del hans medhafvendis tydske rytter er ankommen, hafve for[ne] tydske rytter sig strax fast ofver gandsk Judland udspred, os adelen den største part, sampt prester, borger och bønder forrøfvet och frataget al voris rørendis formue sambt vaaben och verge, saa vit de hafve kund ofverkommet; dem sig icke godvillige af dem ville lade lade berøfve ihielslaget; ectemends [b]hustruer och døtre[b] udi mendenes och forældrenes asiun voldtagen, och sig imod os fattige folck, nogle faae undtagene, sampt landsens indbyggere saaledis forholdet, som voris argiste fiender [c]icke hafve vild eller kund vidre giøre[c], och ved slig deris gevalt och ugudelig bedreft hafve gifvet fienden aarsage paa tridie uge der efter med hans mact at indryck udi landet, sig den gandsk province impatroneret, af den aarsage, at for[ne] tydske ryttere ingen modstand eller gegenwher vilde giøre fienden i nogen maader, som de dog met rette hafde burt at giøre, anseendis at menige landsen stender och statter til deris besolding och contentement hafve met en god vilie af deris yderste efne och formue contribueret; almuen och udi landet vare mesten delen deris vaaben och verge berøfvet, met hvilcke de sig imod fienden burde och kunde defendere; saa vi fattige folck derofver ere forjaget fra hus, hiemb och formue, en del til met fra hustrue och børn, saa det vere Gud beklaget. Ere derfor gierne af de gode herrer paa det venligste begierendis, at efterdi denne blodige krig och uleilighed er os ufornøden, som vi formener, sam-

a Fattes i B. *b* B: qvinder och børn. *c* Fattes i B.

tyct och paaført, de da vilde, efter den ed, de riget er met forplict, vilde tencke paa raad och middel, ved hvilck vi igien motte voris gods och eiendomb bekomme, saavel som och den erlidden skade, som os er aldelis uforskylt tilføiet och paaført, os igien kunde restitueris.

For det andet ere vi och gierne begierendis, at de gode herrer vilde betencke, och det hos hans kong. mayt. saaledis met mueligste flid forhandle, at nogen gode middel motte forgifvis, ved hvilck den ynskede och lenge begierendis fred i landene igien motte stiftes och stadfestes.

Derhos bedendis, at menige rigens stender och statter motte tilsammen kaldes, paa det at dersom freden icke kunde sluttes och erlanges, forhaabendis da ved den sammenkomft des bedre och større hielp at blifve erlanget, hvor ved enten kunde recupereris det, som allerede forloret er, eller och defenderis det, som endnu af riget er beholdet[a]. Datum Slagelse den 13 novembris 1627.

Knudtt Gyldenstiern. Peder Langhe. Tyge Brahe. Erich Juell. Johan Brokenhus. Frantz Lycke.

138. Raadets Erklæring paa Adelens Proposition, 30 Novbr.

Samtidig Afskrift blandt Jakob Ulfelds Papirer (Ny kgl. Sml. Fol. 616 c, Pakke III); derefter en Afskrift i Langebeks Diplomatarium.

Eftersom en del af addellen i Judland, Selland och Skaane, voris kiere slegt och byrdt, her udi Slagelse ehre den 12 novembr. sidst forleden os først ved rigens marsch och siden skriftlig hafde ladet tilkiendegifve och behendige nogen punchter, som de voris skriftlig svar och erchlering ehr paa begierendis, saa hafver vi udi ald underdanighed hans mayts. vor allernaadigste herre for[ne] deris postulata andragit och derpaa bekommit høigbemelte hans mayt[s] naadigste resolution som efterfølger:

1. Anlangendis den plondring, landfolchens diformerung ved andre storre exorbitatser, som dennem ved af det fremmede cavalleri ehr begaaet och giort udi Jydland, hafver hans mayts. naadigst erchleret sig saadant at vere schet alsammen imod hans mayt[s] minde och commando.

2. Fred och rollighed at stifte och bekomme udi disse riger och lande mercke igien, saa en hver formedelst Gudts den allermegtigstis naadige hielp och bistand kunde lande til sit egit och sine hendid [?] skadis restitution, derom hafver vi nogen sinde

a Her slutter B.

tilforn med største flid och saa megit os hafver verit posibille hos hans mayts. underdanigste anholdit och nu bekommit hans mayt[s] naadigste resolution, at alle tienlig media maa forsøgis och forslais, hvor ved en thryggelig och redelige fred kunde erlangis; til sligt at giøre en begyndelse paa och saa naadigst bevilget general Walenstein at maa tilschrifvis, och med samme bref forsendt hans mayt[s] egen cammer juncker, udi lige maade naadigste consenterit Cur Saxen och hertugen af Holsten at tilschrifvis, saa af forbenefnde brefve copier vidre at erfahre.

3. Hvad de fremmede rytters inlegrung vedkommer. saa addellen ehr begierendis Sællandt och Skaane at motte skaanis med och de provintier med indtet andet fremmed krigsfolck end fodfolch til landens defension maa beligis, och iche med vidre och mere end landene kunde vere megtige, dete hafver hans kongl. mayts. naadigst bevilget och sambtøcht.

4. Mens hvad hof fahnen, commissariernis heste och de beholdne judske thropper ehr anlangende, siunis hans mayts. raadeligt med des inqvartering en uddeling burde at sche. som lideligen och billigen kunde verre och den ene at behre last och brast med den anden. paa det at de alle kunde blifve ved magt uden deris total ruin, som den last nu alene udstaar.

5. Stenderne her udi rigedt hafver hans mayts. bevilget til den 17 decembris førstkommendis udi Kiøbenhafn at lade convocere.

6. Och eftersom addelen udi Skaane besverger sig ofver den udschrifvelse, di formoeder at schulle sche paa deris bønder sønner och drenge, efterdi de holder deris rostienniste af deris godts ved lige, formener och saa det at verre imod deris privilegier, med mindre det schede med deris consent, saa ehr paa de puncter voris venlig svar och betenckende saadan udschrifvelse fornemblig at sche deris egen federne land, hus och hiemb til secoritet och defension och iche lenger [end] udi den fahrlige tilstandt at schulle continueris, hvilcket at forbigaa os icke hafver siuntis raadeligt udi denne fahrlige tilstandt, her om ochsaa vidre med stender och naar de forhandlis schal omtallis.

7. Och som I ehre begierendis eders tienner ingen skat eller contribution at maa paaleggis, forend stenderne blifver forschrefven, da efterdi allerede it stort antal krigsfolch baade udi Skaane och Sælland ehr ankommen, hvilcket med det første mueligt ehr

med nogen faa penge vil contenteris, saa frembt de iche schulle motenere och for urette fattige folch, se vi ingen anden vey och middel saadant at forbigaa och forhindre, end at jo en gemen och enfoldigh skat bevilgis och paabiudis.

8. Om rigens marschis session in senatu hafver vi tilforn och nogle gange erindret och anholdet hos hans mayts. omb och nu bekommet saadan hans mayt[s] erchlerung, addellen senatorem regni non posse eligere, multo minus sessionem urgere. Actum Slagelse den 30 november anno 1627.

Christian Fris. Christian Holck. Albret Skel. Anders Bilde. Clavs Daa. Chrestopher Ulfeld. Otthe Skel. Jost Hoegh. Jakob Ulfeldt. Thage Tot Otsen. Hans Lindenov. Frandts Randtzov.

17 Decbr. Herredag og Stændermøde i Kjøbenhavn[1].

30 Novbr. bad Kongen fra Antvorskov Raadet at møde i Kjøbenhavn 17 Decbr. for at deliberere om Kontribution og Midler til Landenes Defension samt for at paadømme de Sager, der var indstævnede til den ikke afholdte Herredag i Kolding (ovfr. S. 58); det sidste kundgjordes ved et aabent Brev af samme Dag[2]. Tillige bades Raaderne i deres Len at forskrive Adelen samt at tilholde Borgemester og Raad i Kjøb-

[1] Omtalt af Kr. IV (Danske Saml. 2 R. III, 382), Oluf Worm (Rørdam, Monum. II, 730). Slange S. 614 sammenblander dette Stændermøde med Raadsmødet i Novbr. og siger, at her vedtoges en Toldforhøjelse af 1/2 Rigsort pr. Læst; lignende Forvexling i (de yngre Indskud i) Hans Mikkelsens Dagbog (Saml. til Fyens Hist. V. 408). — »Den jydske Borgerstands Besværinger« (Suhms Nye Saml. I, 208—09): »Der tilmed var der nogen Vidervilje og Irring mellem Kongen, Raadet og den gemene Adel, som dog siden blev dæmpet«. 9 Decbr. omtales i Holland som Rygte, at Stænderne i Danmark vil vælge en ny Konge (Brieven van Joh. Wtenbogaert III, 1, S. 474); en engelsk Indberetning fra Hamburg af 1 Decbr. modsiger dog Rygtet (The negotiations of Sir Th. Roe, S. 713). Den svenske Agent Rasch omtaler i sin Indberetning af 24 Novbr. det spændte Forhold mellem Kongen og Raaderne, der klager over, at »le roy leur tient la bride si haute«, og over at »ils sont tenuz non pour conseillers, mais pour chiffres« (Cronholm, Sveriges hist. u. Gustaf II Ad. V, 2, S. 23). Sml. Axel Oxenstiernas Udtalelser til Gustav Adolf 19 April 1628 (smstds. II, 323—24).

[2] Sjæl. T. XXIII, 439.

stæderne og Bønderne i Landsbyerne at fremskikke af hver Kjøbstad og Herred to af deres Midte, saavidt mulig af de formuende, der kunde gjøre Rejsen paa egen Bekostning[1]. Samme Dag forskreves to af hvert Kapitel til at møde, ligeledes af de mere formuende, dog ogsaa erfarne og kyndige[2]; Dagen forud var Bisperne ombedte at indfinde sig med 3 eller 4 af deres Stifts Provster af dem, der bedst kjende de gejstliges Lejlighed og er ved Formue[3].

Af Raadet mødte 11, medens *Iver Jul, Jens Jul, Holger Rosenkrans, Mogens Kaas, Tage Tot* og *Kristian Thomesen* synes udeblevne. Retterthinget varede fra 18 Decbr. til 10 Januar 1628.

Af Stænderne indgav Adelen 22 Decbr. et Andragende om, at Marsken Jørgen Skel maatte stedes til Sæde i Raadet (*n. 134*). Allerede 19 Decbr. havde Kongen kaldt Jørgen Skel til Kbhvn.[4], og 3 Januar 1628 nævnes han som Medlem af Raadet (jfr. S. 94)[5]. — 4 Januar 1628 bevilgede Adelen en Femtedel af sin Indkomst, idet den stærkt opfordrede til at søge Fred (*n. 135*). Den ønskede Revers udstedte Kongen 15 Febr.[6] — 29 Decbr. erklærede Superintendenterne i Sjælland, Fyn og Skaane, Hans Povlsen Resen, Hans Mikkelsen og Mads Jensen, sig om, hvilke Ydelser de selv og Gejstligheden i deres Stifter var i Stand til at præstere, idet de tillige bad sig fri-

---

[1] Sjæl. T. XXIII, 436.

[2] Smstds. (til Roskilde og Lunds Kapitel).

[3] Smstds. 429.

[4] Smstds. 446. Han havde ogsaa faaet Indkaldelse til Herredagen.

[5] Derimod synes han ikke at have deltaget i Domsafsigelsen ved denne Herredag. Jfr. i øvrigt Hist. Tidsskr. 4 R. III, 595.

[6] Orig. med Segl: Ny kgl. Sml. Fol. 616 c, III (Sjæl. R. XVIII, 267). 19 Januar sendtes der Lensmændene en Kopi af Adelens Bevilling, idet de opfordredes til at formaa de adelige i deres Len til at underskrive: Sjæl. T. XXIV, 19. Lavrids Grubbe paa Halsted Kloster tilskrev i den Anledning 23 April Øverstesekretær Iver Vind, at han først havde skrevet om til hver enkelt Adelsmand i Lenet, men uden at faa Svar. Derefter havde han indkaldt Adelen til at møde i Nakskov, hvor de da havde udtalt, at naar »den samtlige Adel her i Landet« vilde mødes, vilde de siden videre erklære sig derom. Orig.: Justitsministeriets Aflev., Skab . ., n. 97.

tagne for Indkvartering[1]. Erklæringen overgaves 1 Januar 1628 til Kongen af de to sidstnævnte Bisper[2]. — Ogsaa Kjøbstæderne synes at have bevilget store Ydelser[3].

Raadet gik 3 Januar 1628 i Borgen for et Laan paa 40.000 Dl., som Kongen optog hos Enkedronningen[4]. — 4 Januar ytrede Raadet sig om Forsørgelsen af de skadelidte Raader[5], Landsdommere og Lensmænd, hvorved man bl. a. henviste til de Len, der var lagte under de store Amter[6], og bevilgede Kongen en Madskat[7] (*n. 136*[8]). Om en saadan udgik Brevene 13 Januar, og Kongen fastholdt heri den af ham foreslaaede Størrelse (hver Bonde: 1 Td. Brød, ½ Td. Byggryn, 2 Lisp. Flæsk, 2 Lisp. Kjød)[9], som Raadet havde ønsket nedsat. — Paa Indlæg fra Kommissarierne i Skaane[10] erklærede Raadet sig 8 Januar om, hvorfra man skulde tage de 4000 Rd., der krævedes til Krudt og Lunter, og om Tilsættelsen af

[1] Danske Mag. 3 R. IV, 74—76.

[2] Hans Mikkelsen (Saml. t. Fyens Hist. V, 408); han forlod Kbhvn. 2 Januar efter 17 Dages Ophold. 11 Januar udgik Kongebrev til Lunds og Roskildes Kapitler om Indbetalingen af den bevilgede Femtepart: Skaanske T. V, 283, Sjæl. T. XXIV, 7. 13 Januar udgik Kongebrev om den af Gejstligheden bevilgede Madskat og Pengehjælp: smstds. 10—15.

[3] Af Kjøbenhavn opkræves 27 Febr. 1628 de bevilgede 15000 Daler (Kbhvns. Dipl. V, n. 202), af Næstved, Præstø og Vordingborg 13 Febr. 3000 Lod Sølv (Sjæl. T. XXIV, 36).

[4] Patenten 1626—29, Fol. 176. Jfr. Egenh. Br. n. 258.

[5] 4 Decbr. befalede Kongen fra Korsør *Jakob Ulfeld* at lade de jydske Raader vide, at Kongen vilde holde dem frit, naar de forskreves for at forbruges i hans private Sager: Egenh. Br. n. 256.

[6] Se herom 2 Septbr. 1628.

[7] Jfr. Egenh. Br. n. 257.

[8] Blandt Underskriverne fattes Kansleren, *Kristian Holk*, *Anders Bille* og *Frans Rantzau*.

[9] Sjæl. T. XXIV, 9 (jfr. Jahn, Krigshist. II, 538). 22 Febr. skrev Kongen til Lensmændene, at da Fæstebønderne skulde give 2 sjæll. Skjæpper Byggryn, og de jordegne Bønder altid plejede at give dobbelt saa meget, skulde der af disse oppebæres 4 Skp.: Sjæl. T. XXIV, 46.

[10] Orig. af 3 Januar, underskrevet af Tage Tot Andersen: RR. n. 45. I. Herpaa har Kongen noteret: »Dette skall Jacob Wlfeldt leffuere riigens raad, at dy gør derpaa anordning, huilckit siden dennom per mandatum skall paleggiss; ellerss forligiss dii inted derom. Actum Koben: den 3 janu: anno 1628«.

Officerer (*n. 137* [1]). 17 Januar erklærede Raadet sig om Underhold af det gevorbne Folk, om Ammunition til det m. m. (*n. 139* [2]); næsten ordret herefter udgik 24 Januar Kongens Resolution til Kommissarierne [3] (jfr. ndfr.). — 20 Januar afslog Raadet foreløbig at bevilge den af Kongen ønskede Brudeskat (*n. 140* [4]). Derimod udgik 18 Februar med Raadets Bevilling Breve om en almindelig Skat [5], uden at man ser, naar denne Bevilling er givet. — Efter en svensk Beretning skal der have været Uenighed mellem Kongen og Raadet om Anbringelsen af de paa Fyn indkvarterede Ryttere [6].

21 Januar lod Raadet Kongen forelæse en Memorial i Kanslerens og Statholderens Nærværelse (*n. 142*); heri foresloges en Række Forholdsregler til Landets Defension. Efterat Kongen 24 Januar havde udnævnt Generalkommissarier, *Klavs Daa* i Sjælland, *Tage Tot* i Skaane, Halland og Bleking, *Hans Lindenov* i Laaland og Falster, *Kristoffer Ulfeld* i Langeland og Fyn [7], befaledes det 26 Januar disse i Forening med Rigsmarsken at forordne næsten alt det, som Raadet havde foreslaaet, saaledes Udskrivningen af hver femte Mand, Befæstelsen af Helsingør og Helsingborg, Spionering, Flaadens Udrustning, Tilsyn med Færgestederne og med

---

[1] Kansleren og *Anders Bille* har ikke medunderskrevet.

[2] Blandt Underskriverne fattes *Kristian Holk*, *Jakob Ulfeld* og *Frans Rantzau*.

[3] Sjæl. T. XXIV, 23.

[4] *Kristian Holk* og *Frans Rantzau* har ikke underskrevet.

[5] Sjæl. T. XXIV, 40—44, Norske Rigsreg. VI, 15; jfr. Jahn, Krigshist. II, 539.

[6] Sekretær Jonas Bure til Statssekretær Johan Salvius, 2 Febr. 1628: ..... Rådet hafver endeligen stådt derpå, at Reingrefvens ryttere, som ligge i Fyn, skulle afdankes, och hafve de fynske tilbudit hålla 3000 man i staden för dem, gifvandes dem skuld, de förderfve landet, hade hemligh kundskap medh fienden, så de drage till hvarandre på 6 eller 8 dagar och dricke tilsaman, at de icke viste, för än de vore af dem förrådde, hvilket och andre berätte, som komme derifrån, at antingen landfolket slå rytterne halsen sönder, eller och de förderfve landet. Deropå hafver konungen svarat, at de måtte då komma hit i landet, det rådet icke heller hafve velet samtycht, efter det rytterne altid och allestädes tilförende hade sigh så illa hållit .... Helsingør, den 2 februarii 1628. Adlersparre, Hist. Saml. III, 70. Jfr. herom *n. 135*.

[7] Sjæl. T. XXIV, 25.

fremmede, Indkvarteringen af Krigsfolket nær ved Kysten. Det befaledes dem sluttelig inden 14 Dage at samles i Kbhvn. og her forfatte den i Raadets Memorial (§ 18) omtalte Ordinans, samt forordne Jesper Fris og Vogn Vognsen til Oberster henholdsvis i Sjælland og i Fyn [1]. 14 Februar udgik de aabne Breve om Udskrivningen af hver femte Mand, foretaget efter Raadets Raad [2]; 23 og 24 Febr. udsendtes den af de dertil deputerede Raader [3] forfattede Ordinans til Marsken [4], til Frederik Redtz og Palle Rosenkrans [5], til *Kristoffer Ulfeld* (for Langeland) [6], *Mogens Kaas* (for Fyn) [7], samt til Kommissarierne i Skaane [8].

Fra Hertug Frederik af Gottorp ankom Henrik Rantzau [9] med det Forslag, at Rigsraadet skulde mødes med det holstenske Raad for at forhandle om Midler til Freden; dette begjærede han at maatte proponere Raadet. Kongen svarede ham strax, at der ikke kunde være Tale om noget Møde uden Fuldmagt fra Kejseren, hvilket han ogsaa skrev til Raadet 10 Januar 1628 (*Egenh. Br. n. 269*). Henrik Rantzau fremførte sit Ærende baade mundtlig og skriftlig [10], og Raadet udtalte sig endnu samme Dag derhen, at Kongen burde erklære sig rede til uden videre Forhandling med Holstenerne at træde i Underhandling med Kejseren (*n. 138* [11]). 11 Januar erklærede Kongen sig tilfreds med, at Raadet svarede paa denne Vis (*Egenh. Br. n. 270*), og 13 Januar skrev Raadet til Hertug Frederik i den angivne Retning [12]. Netop

---

[1] Sjæl. T. XXIV. 25.

[2] Smstds. 37. Samme Dag befaledes det *Hans Lindenov* at begive sig over til Laaland, »den Ordinans om Landets Defension at gjøre«: smstds.

[3] Blandt disse nævnes *Kristoffer Ulfeld* ikke.

[4] Sjæl. T. XXIV, 48.

[5] Smstds. 49.

[6] Fynske T. IV. 10.

[7] Smstds. 11.

[8] Skaanske T. V, 295.

[9] Hertug Frederiks Kreditiv til Raadet for Detlev Rantzau og Henrik Rantzau. Gottorp 20 Novbr. 1627. Orig. med Segl: RR. n. 44 S. Instrux: Quellensamml. II, 2. S. 125.

[10] Udateret Orig.: RR. n. 45. IV. Et Par Sætninger heraf anføres af Molbech, Egenh. Br. S. 312 Anm.

[11] Kansleren og *Hans Lindenov* har ikke underskrevet.

[12] Kopi, oprindelig bestemt til Afsendelse, med Spor af rødt Vox til 12 Segl: RR. n. 45. VI. Jfr. Der kön. May. zu Dennemarck declar. 1628, Fol. Hiij.

samme Dag besvarede Hertugen fra Gottorp Raadets Skrivelse fra Slagelse 29 Novbr. 1627 (ovfr. S. 61); han erklærede at have henvendt sig til Hertugen af Friedland med Forslag om, at denne skulde skaffe en Fuldmagt fra Kejseren, men ønskede, at Kristian IV for at facilitere Underhandlingen vilde meddele ham sin Mening om de foreslaaede Betingelser[1]. 27 Januar besvaredes dette Brev af de i Kbhvn. tilstedeværende Raader *Kristen Fris*, *Klavs Daa*, *Hans Lindenov*, *Otte Skel*, *Jost Høg* og *Frans Rantzau*, der erklærede Betingelserne for saa haarde, at de ikke vovede at kommunicere Kongen noget saadant; vilde man fastholde disse Krav fra den anden Side, var der kun lidet at haabe af Forhandligerne[2]. Samme Dag skrev Raadet umiddelbart til Kejser Ferdinand II og takkede ham for de ytrede fredelige Hensigter, idet man tillige mindede om, at Krigen mellem ham og den nedersachsiske Kreds aldeles ikke vedkom den danske Krone, »dannenhero uns über alles unser verhoffen und vermuthen begegnet, dass derselben angehörige lande von E. kays. mayt^s kriegsvolck unverwarneter sache überzogen und occupirt worden, halten es auch nochmahls davor, dass die officir darin mehr auf die ihnen zu handen gestossene gutte gelegenheit, die soldatesca über diese lande auszubreitten, als E. kays. mayt^s befehl ihr absehen werden gerichtet haben«. Raadet bad Kejseren udnævne Kommissarier til Underhandlingerne, hvortil Kongen da strax vilde sende nogle af dets Midte[3].

Da de danske Afsendinge i Sverige 4 Januar 1628 havde afsluttet et Forbund (se ndfr.: Sverige), hørte Kongen Raadets Mening herom 21 Januar (*n. 141*[4]) og ratificerede derefter Forbundet 27 Januar, dog med Udeladelse af de mod Danzig rettede Bestemmelser[5]. Se videre 1628, Sverige.

Paa Raadsmødet forelagde *Albret Skel* et Brev fra *Hol-*

---

[1] Orig. med Segl: RR. n. 45, VII.

[2] Kopi: Registr. 90, p. 54, Conv. 46. En anden Kopi: RR. n. 45, XIV.

[3] Kopi: smstds. XIII. Der kön. May. zu Dennemarck declar. 1628, Fol. Hiij.

[4] Blandt Underskriverne fattes *Kristian Holk*, *Jakob Ulfeld* og *Albret Skel*.

[5] Svenske Acta V, 149, jfr. 153.

ger Rosenkrans[1], hvori denne bad Raadet paa hans Vegne ansøge Kongen om, at han maatte forloves fra sin Rigsraadsbestilling. Raadet nægtede dog 7 Januar at gjøre dette under Henvisning til Tidens Farlighed (*n. 143*)[2].

A. *Stændernes Forhandlinger.*

134. Adelens Indlæg om Rigens Marsk, 22 Decbr.

Kopi med Klavs Daas Haand: RR n 44 P y. Trykt: Molbech, Egenh. Br. S. 292—93.

Eftersom adelen samptligen her af rigit, Jutland undertagen, er efter kong. mayest^s naadigst forschrifning i al underdanighed nu presenterit her y Københagen, hans mayest^s naadigste villie videre at erfare, och os paa det underdanigst efter at rette, da efterdi vy samptligen forfarer her Jorgen Skiel, som efter kong. mayest^s naadigst tilladelse af menige adelen her y rigit til rigens marts er udkaaren. rigens martsis session in senatu icke ennu at verre consenterit, er derforre samptlig ridderskabit aller underdanigste begerendis, hans mayst. os samptlig naadigst her udinden ville favoricere och hannum udi det sæde y raadit indsette, som rigens marts hidintil haft hafver, paa det hand siden paa samptlig adelens vegne med hans mayest. kunde forhandle, om hvis vy fornødelig for hans mayest. hafver at andrage; ti al den stund hannum det sæde in senatu icke er betrodt, som rigens mardts for hannum hid intil besiddit hafver, vide vy samptlig icke, om hand kand verre suffitiant noch vorres høye anliggende medt hans kong. mayest. at forrette. Her paa vy underdanigst med disse vorris udschickede forvachte hans kong. mayest^s naadigste resolution. Vy samptlig

[1] 15 Juli 1627 havde denne forladt Odense (Hans Mikkelsen: Saml. til Fyens Hist. V, 407). 14 Oktbr. befalede Kongen fra Dalum ham at blive i Odense, »eftersom her daglig forefalder adskilligt at forrette og derfor vel behøves nogle vore gode Mænd og Raad her hos os at være til Stede«: Fynske T. III, 1030. 9 Decbr. befalede Kongen sammestedsfra to Adelsmænd at overlevere Odensegaard til *Mogens Kaas*, »eftersom os elsk. *Holger Rosenkrans* . . . . uden nogen vores Minde er forrejst fra Lenet«: smstds. 1076. — *Holger Rosenkrans* skal have tænkt paa at flygte til Sverige: Cronholm. Sveriges Hist. u. Gustaf II Ad. V, 2, S. 23.

[2] *Kristen Fris* skrev samtidig privat til *Holger Rosenkrans*: Afskrift: Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. Fol. 618.

lofver och tilsiger y al underdanighedt hans kong. mayest. vorris allernaadigste herre igen med lif och godts och blod at thienne, hver efter sin formue, hvor hans kong. mayest. vorris ringe tienniste kand behøfve, som lydige undersaater vorris herre och konning, saa och vorris fæderne rige y al underdanighedt plichtig erre. Actum København den 22 10ber 1627.

Knud Gyllenstiern. Otte Brahe St. Clavs Brochenhus. Corfidts Rudt. Gabriel Kruse. Alexander Paapenhiem. Thage Tot And. Jørgen Lycke Erichson. Jehan Fris. Knud Grubbe. Peder Galt. Thønne Fris. Eskil Gøy. Jørgen Grubbe. Palle Rosenkrandts B. Holger Rosenkrants. Falck Gøy. Christian Grubbe. Hans Bernekov. Torben Gabrielson. Jorgen Krag. Fack (!) Lycke. Thyge Brahe. Christian Erichson. Mons Kaas. Malthe Jul. Jorgen Bille. Hendrich Ramel. Eyller Holck. Holger Lindenov. Niels Throlle. Frants Lycke. Otte Kruse. Maarten Pax. Jorgen Kruse. Hendrich Vind. Thønne Bille. Erich Rosenkrants. Frederich Urne. Frederich Retz. Jesper Fris. Jorgen Urne. Mons Pax. Thyge Kruse. Frederich Pasbierre. Emmicke Spare. Jochim Grabo. Jacob Ulfel. Jørgen Svob. Eyller Urne. Ernst Normand. Hendrich Rantzov. Anders Bille. Lavrits Ebbeson. Christoffer Basse. Palle Rotsten. Laxmand Gyllenstier. Otte Kruse. Hendrich Gyllenstiern.

135. Adelens Bevilling, 4 Januar 1628.

Kopi blandt Jakob Ulfelds Papirer: Ny kgl. Sml. Fol. 616 c, III. Kopien sendtes Jakob Ulfeld med et Kongebrev af 19 Januar (Orig. med Segl: smstds.), jfr. S. 93.

Efter som kongl. mayt. vorris allernaadigste herre och koningh os naadigst hafver ladet anmode om nogen hielp och undsetning udi denne voris ferne rigis besverlige tilstand, saa hafver vy underschrefne til nogen underdanigst ercklering os saaledis resolverit, at endogh vy formedelst store udgifter til denne besverlige krigh, baade af os self saa och voris thiennere, ere hel forsveckede, dog at hans kong. mayt. naadigst schal erfare voris underdanigst afexion imodt hans mayt. voris allernaadigste herre och koningh och voris ferne rige udi denne høynødige och besverlige tidts tilstandt, da hafve vy underdanigst dette aar bevilget den fembte part af voris indkombst efter vore jordbøger, sædegaarde, schovfve, smaabeder och andet med udi beregnit, giesteri alene undtaget, efter den almindelig taxt, som udi sydschindschifte sedvanlig regnes och anslaaes, och det en gang inden midfaste i det seniste at lade lefvere, enhver til den lensmand, som hand er nest hoes boendis, och efter at alle det icke udi penge vide at kunde til veye bringe, ville vy underdanigst det udi korn, rug, mel, biug eller malt erlegge, och

vy, som voris korn allerede hafver afhendt eller och derat udet eller och ringe hafver til indkombst, penge udi steden, och for hver tønne korn en specie daller eller och thoe loed sølf udlegge, dog saamange af Jylland, som kand hafve en bunde gaard, fiere eller femb, och indtid vidre at lefve af, hermed ument, saavelsom och en del af Fyen sig besverger noget at kunde udgifve, med mindre det thydsche rytterie maa afschaffis, som de underdanig formener landet at vere gandsche utienligt, och udi stedet et rigimente til foedts maatte underholdis, hvorofver goede och dychtige officerer maatte commandere, som justis och goed dissiplin ville holde. til hvis underholding de sig underdanigst erbyder, ofver den contribution, som de andre provintier hafver bevilget, med kongens och cronens thiennere til nøttøftig mad och ol frit at ville underholde, saafrembt de for^ne^ rytterie maa blifve qvit. Dette forschrefne vy sambtligen nu nerverinde och underschrefne underdanigst hafver bevilget och sambtøckt med saadan condition, at vi igien naadigst maa reverseris, at det icke har nogen plicht eller debito, meden aleniste for en underdanigst frivilligh bevilling af os maa naadigst optagis och os och vore efterkommere ey ydermerre anmodis. dernest at der saavit allermest muelligt nest Guds den allermegtigstis bistand nu strax paa en goed och bestandig fred och roellighed imoedt arbeydis och det icke ved schrifvelser eller saadant lidet virckinde middel alene, medens fast mere ved vel instruerende legationer och fredelschinde gisanter at drifvis udi verck, anseendis landet ey lenger uden des forderf och gandsche undergang det kand thaalle eller udstaae; disligeste at her udi Sielland. Schanne och Smaalandene, som allerede naadigst udlofvit ehr, indtidt fremmede rytterie maa indqvarteris, ey heller flerre til foedts end forschrefne provintier uden for møgen besverring kunde afstedkomme at underholde, och der om nu med det forste en visse antal naadigst maa benefnis. At vy dette saaledis efter kong. mayt^s^ voris allernaadigste herris anfordring underdanigste hafver bevilget, bekiender vy underschrefne med vore egne hender underschrefvit. Actum Kiobenhafn den 4 januarii anno 1628.

B. Raadets Forhandlinger.

136. Raadets Betænkning om Forsørgelse af de fra Jylland fordrevne og om Madskat, 4 Januar 1628.

Orig. med Otte Skels Haand: RR n. 45, II.

Paa eders maistats naadigste proposition, formeldendis:

1. Hvorledis rigens raad, landsdommere ochc lehnsmend, somb hafver mist icki alene dieris lehne, mens ocsaa dieris godts och formue, kunde forsorgis, indtil vi formedelst Gud almectigstes bistand kunde forhielpis til Julland igien; derpaa er vorris underdanigste betenckinde, at eders kong. maistat dennomb best kunde aflegge med nogle af di lehne, somb ere underlagte andre store ampter, eller ocsaa med geistliche beneficiis ochc canickdomme, som di nu erre forlent med, der eders maistat ochc cronen ringe tienist kand giøre, som statholderen hafver en fortegnelse paa.

2. Belangendis vivres ochc madskat, endog det vil falde fattige folk, somb derforuden med skat ochc contribution til soldaaters inqvartierung meget erre gravieret, tungt ochc besværligt at tilvey bringe, dog alligvel efterdi det til flodens udredning icki kand forbigaes, hafver vi det underdanigst bevilget ochc sambtyct, uggedags mend alene untagit, ochc paa det bønderne icki skulde for meget betryckis, daa siunis os udi stedet for en thonne brød en halftønde. och for en ½ thønne gryn to sielands skepper at verre nochc ohc 1 lispund kiød, 1 lispund flesk. Actum Kiøbenhavfn den 4 januarii 1628.

Eders maistats underdanigste raad.

Jørgen Skiell. Jacob Wlffeldt. Albret Skiell. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Høeg.

137. Raadets Betænkning om Ammunition m. m., 8 Januar 1628.

Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR n. 45, III.

Paa commissarierne i Skaane deris indleg er efter hans maiest[s] naadigste befalling raadsens underdanigste betenkende som efterfølger:

Thil krud och lunter for de udskrefne folck och dandske soldatter i Skaane skal tagis af tholden hos her Anders Bille 4000 r. daller, men dersom saa mange penge icke der [er] at bekomme, da siunis os best at kunde tagis saa mogit af den contribution,

presterne och geistligheden hafver bevilgit, som same 4000 r. daller kan opløbe. De boesiddendis bønder saa vel som borgere, som for bøsse ere taxerede, kan en hver af øfrigheden thilholdis under ti dallers straf i sit hus och verge altid tu pundt krud med tiufve kuller at hafve thilrede.

Thil officerer ofver hvert herrid eller hver 3000 mand kan udsøgis af de bønder, som thilforn for soldatter hafver tient och paa nogit taag med verrit, som thil saadan charge mest skickelige kan eractis, och denom for saadan umage at unde deris gaard fri. Dersom jo icke mod forhaabning nogen saadan iblant landfolkit var at finde, da om andre derthil forsøgte danske karle at forhøris, som almuen, naar ske kan eller en gang hver maanat i det ringeste, kan exercere, hvilken ochsaa en fri gaard der fore kan tilleggis, hves langille och fordel han deraf maa oppeberge, eftersom andre officerer efter forige forordninger niuder, dertil med bekomme 100 s. daller om aarit, som almuen pro quota der thil at contribuere kan paaleggis. [a]Hvis videre hafver commissarierne sig at rette efter den ordning, derom er giort senisten i Kaalding[a]. Actum Køfvenhafn den 8 januar. anno 1628.

Eders maiests underdanigst raad.

Jørgen Skiell. Christian Holck. Jacob Wlffeldt. Albret Skiell. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Høeg. Frantz Rantzav.

138. Raadets Erklæring om Fredsforhandlinger, 10 Januar 1628.

A. Orig. med Jørgen Skels Haand: Kanc. B. Noget afvigende Orig. med Albret Skels Haand: RR n. 45, V.

Allernadigste herre och konge. Vi hafver efter eders kongl. maysts nadigst befalinge her udi radstuen forfarit, hvad Henrich Randtzovs foregifvende hafver verit, som fornemblich derheden befindes at vere dirigert, at der nogen af eders maysts raad och nogen af de holstenske paa et beqvembt sted motte komme tilsammen at communicere, ved hvad meddel en onskelig fred kunde vere at erlange och daa media pacis foreslage, och saa vit af hans skriftlich indleg erfaris, skal hertzogen af Fridlandt desse thvende punchter, som de fornembste hans førstliche nade af Holsten hafve foreslaget, forst at eders mayst. ville afstaa stifterne i Tysland, for det andet

a Tilføjet i Randen.

en summa pending at erlegge, den kayserlig armada dermed at contentere och af landit at bringe.

Saa ere voris underdanigst bethenkinde och raad, paa det en hver kunde fornemme, at eders kongl. mayst. som en cristen och fredelskende potentat iche skulle vere aarsage til nogen forhindrunge. at fredtstractationen i alle muelige och eders mayst. iche for disreputerlige mader skulle impederis, savelsom at mand desførre keyserens menunge och intention kunde faa at vide, omb det var alvore eller och andet der under kunde søgis, at eders mayst. uden nogen vidre communication enten med hertogen af Holsten heller holstenske raad sig nadigst kunde erklere, at naar hertogen af Holsten heller nogen anden kunde bringe der heden, at kayseren ville lade sine fuldmechtige med fuldkommen plenipotens paa en bekvemb sted møde, daa ville och eders kongl. mayst. med lige plenipotens til samme beqvemb tid och sted lade sine fulmechtige møde och omb samme punchter, som skulle eractis for de fornembste, lade tractere och handle savit, at en hver upationerte kunde se och erfare eders kongl. mayst. at vere den herre, som iche ville verre aarsage udi blodts udstyrtunge. Och er denne resolution intet andet end det eders kongl. mayst. nadigst bevilgit radet udi Slagelse at tilskrifve curfursten af Saxen och hertogen af Holsten; dersom det udden nogen effect afgaar, er det dog disbedre forsvarligt for eders mayst[s] confederanter, och dertil ganger mindre ord af, er tilmed ichun generalia, som naar man komb tilsammen deromb at tractere ad ratificandum kunde forhandlis. Datum Kiøbinghafn den 10 januarii anno 1628.

Eders kongl. mayst[s] underdanige raad.

Jørgen Skiell. Christian Holck. Jacob Wlffeldt. Albret Skiell. Anders Bille. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Otthe Skeell. Joest Høeg. Frantz Rantzav.

139. Raadets Betænkning om Troppernes Underhold m. m., 17 Januar 1628.

Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR n. 45, VIII.

Paa de skonske, selandske och laalandske commissariers inleg anlangendis det gevorbene folck, ryter och soldatters underholling, som i Skaane, Seland, Laaland, Fyn och Langeland nu allerede ere indlagde eller herefter kan thilkome (dog icke af de 7000 mand

senisten udi Slagelse blef omtallit och forafskedit), hvor de penge skal tagis, som denom thil lehnung skal gifvis, er raadsens underdanigste betenkende, at der thil skal tagis af den paalagde enfolde. saa ochsaa den nu i Køfvenhafn bevilgede stendernis skat af begge riger Danmark och Norge (bøndernis madskat. som thil flodens behof er paalagt, undertagendis), saa vit den sig kan beløbe. Men naar det sig icke videre thilstrecker, maa commissarierne udi hvert land betimelig legge bønderne udi leg samel (ugedags bønder undertagendis, som der fore er forskonit) efter en hver deris formue och leilighed, saa den rige hielper den fattige, och denom paalegge, hvad de bør hver monet eller ottende dag thil same folkis lehnunger at udgifve udi penge och vare, som de best kan afstedkome, efter den taxt derom udi Fyen giort er; hvoraf øfversten, som commenderer ofver det udskrefne landfolck i Seland och Fyen, och hans øfverste liutenant skal ochsaa hafve deris underholling. Her thil kan af rigens raad en som general commissarius udi hvert land, foruden de commisarier allerede ere forordnede, der thil beskickes, som med denom skal samtøcke hves lideligt och taalligt er.

Anlangendis krigs munition thil landfolkens och de udskrefne soldatters behof, kan, eftersom i Kaalling blef beramit, hos h. Anders Bille af tholden oppebergis 8000 r. daller; men hvis der icke saa mange penge findis, hafver rigens raad bevilgit commissarierne selfver bønderne ofver begge rigerne saa megit at paalegge. som same 8000 r. daller kan opløbe och complere, som thil krud, lunter och bly for at indkøfve skal anvendis. — Hvilken krigsmunition kan i køfstederne eller herremends gaarder, hvor beleiligst er, indleggis, och derfore intit videre magasin behofvis

Thil musterskrifver i Skaane er Mogens Nielsen af Randers commissarierne bevilgit, och Klemid Sørensen af Veille i Seland och Laaland, som skal hafve thil løn en hver af dem it hundrede courente daller aarligen.

Ingenieur, som verkene, hvor behof goris. kan afsticke. vil hans maiest. commissarierne thilskicke, men bønderne arbeidit siden at forferdige.

Hvad de ordinari soldatters gever er anlangendis, skal bønderne hver udi sin leg lade reparere och ved mact holde; men dersom det siden af soldatens motvillighed eller forsomelse nogit blifver

at skade, da svare soldatten det selfver och icke bønderne videre dermed besvergis. Actum Kofvenhafn den 17 januar. anno 1628.

Christenn Friis. Jørgen Skiell. Albret Skiell. Anders Bille. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Høeg.

140. *Raadets Betænkning om Brudeskat, 20 Januar 1628.*

A. Orig. med Klavs Daas Haand: RR n. 45, IX. B. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: smstds. IX a.

Paa hans kong. mayest[s] proposition om brudeschat til hans mayest[s] døttere hafver rigens raad sig erklerit, at de kiendis sig underdanigst villig och plichtig til alt, hvis de hans kong. mayest. til underdanigst tienniste, ære och velbehagh giørre kand; doch er deris underdanigste betenckende, at det er betenckeligt och uraadeligt udi denne besverlige tid och rigens farlige tilstand nogit her om at proponere eller bevilge. Actum Københagen den 20 jan. 1628.

Christenn Friis. Jørgen Skiell. Jacob Wlffeldt. Albret Skiell. Anders Bille. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Høeg.

141. *Raadets Betænkning om Forbundet med Sverige, 21 Januar 1628.*

A. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR. n 45 X. B. Kopi (ogsaa af Underskrifterne) med Klavs Daas Haand: smstds. X a.

Belangendis den reciprocation mod kong. maiest. af Sverige siunis raadit efterschrefne puncter paa tre aars at kunde bevilgis.

1. At kongen af Sverige maa tage paa sine fiender, serdellis fribyttere, paa de danske strøme, [a]dog icke i hafnerne[a].

2. Maa thilstedis at publicere sine mandatter i Sundit, at ingen skal seygle paa de steder, hans fiender ere, [a]som lensmanden och agenten i Sundit skal thilskrifvis sligt at vere bevilgit[a].

3. Maa midler tid selgle i gemel Sundit med krigs munition, naar det statholleren i Køfvenhafn først gifvis thilkende; dog at hans maiest. thilskrifver kongen af Sverige, at saadant er thillat. Item skrifve agenten, thollerne och lensmanden i Sundit thil, at det med saadan vilkor er bevilgit.

4. Hans maiest. lade forbiude, at ingen maa stedis gemel

a Staar som Tilføjelse.

Sundit, som kongen af Sverigis fiender gør thilførsel med krigsfolck eller krigsmunition.

5. Kong. maiest. af Sverigis skif at maa vintre her i de danske hafner, om de formedelst storm och uver blifver der inddrefne.

Och siunis icke raadeligt, at eders maiest. slet udslar kongen af Sverigis assistens med de otte skifve, dog saavit ske kan, eders maiest[s] lande och riger høyhed upræiudicerlig. Actum Kofvenhafn den 21 januar. 1628.

Jørgen Skiell.

Belangendis at voris skif skal grifve fribytter skif an, naar de dem fore komer i Østersøen, siunis raadit icke betenkeligt at vere.

Christenn Friis. Anders Bille. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Høeg. Frantz Rantzav.

142. *Memorial paa hvis k. m. udi denne besverlige fridis tid underdanigst skal omb erindris.*

Afskrift med Jørgen Skels Haand: Copie af en memorialsedel, som blef kong. mayt. lefverit och i cantsellens och statholderns nerverilse hans mayst. forlest den 21 januarii anno 1628: RR. n. 45, XI.

1. At landfolchit her udi Sieland, Skaane och Smalender maatte med det første udskrifvis, hver 5 mand, gift saavelsom ugift, af de beste och dueligste, och dennom med dychtige captener och andre officer af indfødde danske saavit mueligt, ellers af fremmede at forsiunis. Derforuden ofver alle landene saa mange, som ere under 55 aar gamble och iche med nogen skrøblighed ere beladne, ugedagsmen untagne, som dog skulle lade sig bruge, naar al landet blifver opmanit.

2. Fornefnde folch udi hver provints udi fierdinger ved krigscomissarier at lade afdele, och en hver fierding sin larmeplats at forvise, hor der skulle forsamblis, omb nogen indfald skiede.

3. At hans mayst. nadigst ville commandere for[ne] landfolchis obrister och captener hver 14 dags dag dennom at munstre och flittigen at exercere udi hver fierding udi herrettit och dennom ofver en dag tillige inthet opholle.

4. At der i tide maatte gioris provision paa krud, munition, gevehr til landens defension.

5. Skantser och redutter at lade opkaste paa adskillige steder ved søekanten, hor best fornøden giøris.

6. Boringholem, Møen, Gulland ved deris egen landfolch at forvare, officere, krud och amonitie sig self at forskaffe.

7. Efterdi fiendens entreprise udden tvifvel tilkommendis sommer vil gielde paa Sunit, siunis radsombt, det Helsingøer med slottit och Helsingborre med det første blef fortificeret och med sterke garnisoner besatte.

8. Efterdi god kundskab er half krig. er det storligen fornøden paa adskillige steder hos finden kundskaber och spioner at underholle, som os omb deris intente och marche kunde avisere.

9. At floden det allerførte mueligt motte komme i søen.

X. Ved forste obne vand saavit mueligt fiendens skuder och skibe allevegne i hafnene at forderfve, och voris egne skibe och galeer, som paa strømmen heden forordnis, at tilhollis god vacht och opsiun at hafve, at fienden sig ingen af dennom bemechtiger.

11. Efterat man sig iche for vel i denne tid for forrederi kan tage vare, er det radsombt ingen ofver fergestederne fremb eller tilbage uden richtig passe at tilstede. flittig omb deris erinde inquirere, savelsom paa de suspecte bode paa krop, i kister och skrine randsage, hvad de ind eller udfører och dertil nogen troe visse personer hver sted forordne, med største straffis paaleg, om de findis derudi forsømmelige.

12. Ingen fremmede eller ubekiende udden passe at indladis udi kiøbstederne och omb deris erinde i lige made flittig bespørgis, savelsom deris daglige bedrift at efterachtis, deris samelkunfte och conventiculer suspect at holle, fornemblich udi Kiøbinghafn, Helsingøer, Malmoe, Landskrone och Helsingborg, och ingen i fornefnde eller andre byer med pistoler eller ofvengefver at intromitteris, men det i porthen aflegge, til de igen forregser, deris nafn och herberge med flid optegne och did ved vacten at begleide.

13. Volden, floden och tøghusene med god vacht paa alle steder at forsiune, ingen spasierunge eller til tilgang der heden at tilstede, savelsom ingen rumor, skiuden, balgen eller for møgen spacieren udden fachel eller løchte, efter vacten er beset, at tilladis paa gaderne.

14. Det vorben folch savelsom rytteriet bekvemblich at indqvartere iche for langt fra søkanthen, at de iche for vit aflagen

langsom skulle vere at henthe, om nogen hastig och uformodlich indfaldt skede.

15. En obrister i Sielandt, Jesper Fris eller hvemb eders mayst. nadigst dertil vil forordne, med det forste maatte forordnis med sine underofficere.

16. En 20 eller och flere feltstøcher, efter som i hver provints kan erachtis fornøden, paa adskillige steder ved søekanthen at hedenføris udi beredskab med nodvendig och døchtig conestabler och tilbehørige amonitie, at bruge, naar fornøden giøris.

17. De Ribere och andre udi Ribersticht deris seglats at formene paa Hamborg, Holland, Embden och andenstedts, at de icke. som hidindtil skied er, skulle giøre fienden tilførsel.

18. Med det forste en ordinants at forfattis for fremmede saavel som indfødde udi alle provincer, horledis de sig skulle forholle, omb nogit uformodligt paakomb, och naar den var anstillet, ved falske allarme forfare, horledis en hver giorde sin devoir, straffe och paaminde de forsømmelige, saa vit fornøden.

143. Raadet til Holger Rosenkrans, 7 Januar 1628.

Afskrift fra 17de Aarh.: Ny kgl. Saml. Fol. 618.

Voris venlig helsen nu och altid forsendt med Gud vor herre. K. Holger Rosenkrans och k. broder, næst voris venlig tacksigelse for alt got, hvilcket igien ad forskylde i alle de maader, vi dig thil ere och villige kand vere, du os altid skal finde velvillig.

K. broder, eftersom Albret Skel paa dine vegne os hafver thilstillet en forseglet convolut, och efter vi den hafver opbrudt. af din skrifvelse, saa vel som af din indlagde begering forfarit och den saaledis forstaaet, ad efterdi du af vor Herris indskud, vocation och det pund, hand dig meddelt hafver, altid af din ungdom op dig fra verdslige sysseler och andre studiis din hue och sind hafver slaget, och din tid och studering der henden alene dirigerit udi den hellige skriftis sande forstand, och hvorledis du mange mennisker der ved udi deris salighed kunde vere behielpelig, indthil saa lenge du for nogen rum tid siden hafver ladet dig thilbringe ad bruge i nogen verdslig commissioner och andre sager och enda vidre for 10 aar siden paataget dig efter ofrigheds begering raads bestilling, hvorudofver du siden er blefven i din conscients molesterit och ofvervunden. som du icke der udi giorde Guds behagelige villie och fulde det, som

du kunde saa udtryckelig fornemme, ad hand dig hafde kaldet thil; der udofver din meste tid udi verslige bestillinger dig forløb, ad du icke flittig och ifrig din Herris och Guds vocats kunde forrette, som du med rette burde, hvilcket du och formener, ad dersom dig noget meniskeligt skulle thilslaais, vilde blifve dig haardt ad forsvare; hvorofver du af forberørte aarsager, som vitløfteligt udi dit indleg er indfordt och diducerit, hafver for 4 aar siden ombedet canceler Christen Fris, at hand vilde thilhielpe, ad du samme raads ære och bestilling maatte erledigis, och endoch det sig en tid lang hafver forhalet, hafver din conscients dig nu dismere tryct, der du christeligen hafver randsagit, hvor med du saa vel som andre vor Herre kand hafve fortørnet, ad hand os i disse lande nu for syndens skyld saa hart hiemsøger, och da fornemmeligen dig det før thil gemytte, ad du icke hafver giort vor Herres villie, idet du dit propositum och løfte icke hafver fuldkommet. Hvorofver efterdi der nu intet thilbage staar, som dig udi dit gode forsæt kand forhindre, uden alene ad du naadigst af hans kongl. maist. kunde igien din raads bestilling erledigis, hvorfor du af os venlig er begerendis, ad vi udi ald underdanighed hans kong. mayt. der om paa dine vegne vilde thiltale och siden udi alting, om noget os om din person forrekom, eftersom du os thiltroer, forholde. Saa ved Gud, der er ingen af os, som jo kiender sig obligeret och gierne vil giøre, hvis dig thil villie och velfardt kand vere, mens efter ad vi alle samptlig din begering thil os hafver overveyet och beraadslaget, da synis os udi denne farlige tid, hvor icke alene voris fæderland pericliterer, men ochsaa den sande religion, ad du icke kandt giøre vor Herre och Gud større devotion och tieniste end du med dine gode raad, saa vit vor Herre dig och os andre vil indskyde, kand thilhielpe det i de och andre maader ad ofvervinde; hvilcket er ene aarsag thil, ad vi icke efter din begering hos hans kongl. maiest. underdanist derom hafver anholden. Dersom du imod forhaabning vilde blifve udi denne din forsæt, erbyder vi os, ad hvilcken af os, som du det af begerendis vorder, din villie ad ville efterkomme, det vi dig thil en venlig och broderlig giensvar uforholdet vilde hafve, och ville dig her med sampt hustru och børn Gud aldsommectigste hafve befalet. Kiøbenhafn den 7 jan. 1628.

J. Skiæl. J. Ulfeldt. Albret Skiæl. Anders Bille. Clavs Daa. Christoffer Uldfeldt. Hans Lindenov. Otthe Skiæl. Jost Høeg. Frands Rantzov.

Raadets Virksomhed udenfor Møderne.

Regeringens Ordning[1]. 15 Marts befalede Kongen fra Kiel Raaderne at sørge for at være til Stede i Kbhvn. paa de Tider, som blev forordnet af Rigens Raad ved sidste Odensemøde (ovfr. S. 5), og dèr være i Regeringen sammen med Kansleren og Statholderen, indtil de afløstes af andre, hvorved de skulde have flittig Indseende med alt, sørge for at Justitien rettelig administreredes osv.[2] Samtidig befaledes det Kansleren og Statholderen under Kongens Fraværelse altid at være til Stede i Kbhvn.; selv om ingen andre Raader var til Stede, skulde de kunne udgive Forskrifter for at hjælpe Undersaatterne inden Riget til Rette, »men naar ellers noget forefalder, som er magtpaaliggende, og de forordnede Raader ej ere til Stede, skulle I hermed have Fuldmagt da at lade forskrive til eder de af vore og Rigens Raad, som er boende næst ved Kbhvn. i Sjælland eller Skaane«[3]. — 6 April skrev Hr. *Kristen Fris*, Hr. *Albret Skel* og *Frants Rantzau* til de andre Raader, at efter Kongens Befaling skulde tvende af Raadet skiftes til hver Maaned at være til Stede i Kbhvn.; de sendte dem derfor en Fortegnelse efter den Afsked, som blev gjort senest i Odense, hvorefter det syntes dem bekvemmest kunde skiftes mellem alle[4]. Listen, der er noget afvigende fra den først vedtagne (ovfr. S. 23), er følgende:

April og Avgust: Hr. *Albret Skel* og *Iver Jul.*
Maj og Septbr.: *Kristian Holk* og *Holger Rosenkrans.*
Juni og Oktbr.: *Jakob Ulfeld* og *Mogens Kaas.*
Juli og Novbr.: *Kristian Thomesen* og *Kristoffer Ulfeld.*
Decbr. og Febr: Hr. *Anders Bille* og *Hans Lindenov.*
Januar og Marts: *Klavs Daa* og *Jost Hog.*

Efter Kancelliets Kopibøger og en særlig Kopibog[5] kan sammenstilles følgende Liste over de »tilstedeværende Raader« foruden Kansler og Statholder:

---

[1] Regeringsraadets Breve udstedtes oftest i Kongens Navn og under dennes Segl, men underskreves af »Højbemeldte Hans Maj.'s forordnede Regeringsraad i Hans Maj.'s Fraværelse«. Se f. Ex. flere Orig. i Justitsmin. Aflev. Skab 14, n. 47.

[2] Sjæl. T. XXIII, 278. Jfr. Egenh. Br. n. 228.

[3] Sjæl. T. XXIII, 278.

[4] Smstds. 295.

[5] Et Hæfte, indeholdende Regeringsraadernes Resolutioner paa indkomne Suppliker: RR. n. 44 b.

April: *Albret Skel*[1] underskrev d. 5 til 7.
Maj: *Kristian Holk* og *Holger Rosenkrans*, d. 26. 28[2] og 29.
Juni: *Mogens Kaas* fra d. 1 til 30[3].
Juli: *Kristoffer Ulfeld* fra d. 1 til 18.
Anders Bille, d. 18 og 20.

18 Juli skrev *Kristen Fris* og *Frans Rantzau* til Hr. *Albret Skel*, at de havde modtaget hans Brev, hvorefter det var befalet ham at udgive de Stævninger, der begjæredes i Jylland til den næste Herredag, og han derfor ikke kunde komme til Kbhvn. 1 Avgust for at ligge i Regeringen. De bad ham derfor, at han vilde tilskrive den, der skulde møde næst efter ham, om at indstille sig i Stedet[4].

29 Juli bad Kansler og Statholder Hr. *Anders Bille* og *Hans Lindenov* med første Lejlighed at forføje sig til Kbhvn. for med dem at forrette, hvad der var befalet af Kongen. En lignende Opfordring rettedes til *Klavs Daa*, »da vi have noget, som Magt paaligger, med dig at forrette«[5].

Avgust: *Anders Bille*, *Iver Jul* og *Hans Lindenov*, d. 1 til 10.

2 Avgust bad Kansler og Statholder *Jost Høg* snarest at komme til Kbhvn., da de havde noget synderligt med ham at forrette[6].

Jost Høg fra d. 3 til 7.
Septbr.: *Klavs Daa* og *Jost Høg* fra d. 4 til 18.
Anders Bille og *Klavs Daa* fra d. 19 til 21[7].
Anders Bille og *Tage Tot* fra d. 22 til d. 30[8]; desuden *Klavs Daa*, *Hans Lindenov* og *Jost Høg* d. 24 og 25.
Oktbr.: *Klavs Daa* og *Hans Lindenov* d. 2.

---

[1] 8 Marts skrev *Albret Skel* fra Riberhus til Kansleren, at der var megen Strid mellem Rytterne og Bønderne, »hoerfor jeg gierne vilde vide din bethenchende, om jeg thør drage fra lenit och møde y Kiøbinghafn efther afskied thil den 1 aprilis, och om jeg ichi nu af forberørthe aarsag skal møde der thil den 1 aprilis, om jeg da skal møde der thil den 1 mai y steden for den af radet, som nu møder for mig«: Danske Mag. 4 R. VI, 127.

[2] *Frans Rantzau* har ikke medunderskrevet.

[3] *Frans Rantzau* medunderskrev 1 Juni, men siden atter først fra d. 16.

[4] Jydske T. VIII, 158.

[5] Sjæl. T. XXIII, 354.

[6] Smstds. 355.

[7] Koncepter til Gjældsbreve 19—21 Septbr.: Geh. Ark., De af Kongen optagne Laan 1627—33. Pantebrev 20 Septbr.: Bilag til Rentemesterregnsk. 1642—43.

[8] Pantebrev 30 Septbr.: Bilag til Rentemesterregnsk. 1640—41.

Anders Bille og *Tage Tot* d. 4 og 7 [1].
Tage Tot alene d. 9, 18 og 20.
Otte Skel og *Jost Høg* d. 25.
Klavs Daa og de samme d. 27 til 30 [2].
Novbr.: *Klavs Daa* og *Otte Skel* d. 3 [3].
Siden 5 Septbr. var Kansleren ikke til Stede i Kbhvn.

Rigsraader hos Kongen. *Tage Tot* (jfr. I. 493) var hos Kongen under hele Felttoget[4]. — *Otte Skel* var som Generalkrigskommissær i Stade, da han i Januar optoges i Raadet; han afløstes da af Jørgen Brahe og rejste 12 Juni hjemad fra Stade[5].

23 Juni befalede Kongen fra Zollenspicker *Mogens Kaas* strax at begive sig til ham med 4 Rideheste og dertil hørende Folk og andet »til at tage Vare paa os selv«[6]. — 28 Juni befalede Kongen fra Lauenburg *Kristoffer Ulfeld* at komme ud til ham med 4 Heste[7]. Den sidste skulde afløse *Tage Tot*, der i lang Tid havde været ilde tilpas[8].

I Avgust bestemtes det, at Kansleren og Hr. *Albret Skel* skulde rejse ud til Kongen, se ovfr. S. 31.

Indlandet. I Begyndelsen af Aaret synes Kongen at have opfordret Raadet til at overveje Midler til henad Foraaret at opstille et Regiment dansk Fodfolk. *Klavs Daa* ytrede sig herom i en udateret Betænkning (*n. 144*) og anbefalede Enevold Kruse til at kommandere Regimentet. Dennes Bestalling som Oberstlieutenant for de danske Knægte udfærdigede Kongen 6 April fra Wolfenbüttel[9].

---

[1] Koncept til Gjældsbrev: anf. St.
[2] Til disse Dage hører vel ogsaa Brevet i Kbhvns. Dipl. I, n. 437.
[3] Orig.: Justitsmin. Aflev. Skab 14, n. 47.
[4] Jfr. Danske Mag. 4 R. VI, 128 ff.
[5] Vedel Simonsen, Jørgen Brahe, S. 49, jfr. 47.
[6] Jydske T. VIII, 152.
[7] Fynske T. III, 1006. 1 Oktbr. opfordrede Raadet i Kbhvn. *Mogens Kaas* og *Kristoffer Ulfeld* til at anbefale Kongen et Ønske af Henrik Holk: Jydske T. VIII, 167.
[8] Jfr. Danske Mag. 4 R. VI, 132.
[9] Sjæl. R. XVIII, 90.

144. (Klavs Daas) Betænkning. Koncept med hans Haand; forneden har Kansleren skrevet: NB. Jørgen Sefeldt schips instrux, segerverk och mine tho bøger. RR. n. 43 F.

Eftersom hans koug. may. vid sit missive tilkende gifver, at hans mayest. thilig y faaraarit it regiment til fodts af idel danske maa hafvis, hvor paa vy skulle tencke y thide, saa och hvad officerer mand dertil bruge kand, saa er her udi min betenckende, at her findis y rigit unde middel och raadt baade til regimentit sampt och til officerer at bringe her til veye. Doch dersom hans mayst. endelig det saa vil hafve, da synis mig Envol Kruse beqvemmist til øfverste commendo at hafve; andre officerer kand mand sig paa betencke, doch at hans mayest. først ville lade os forstaae, hvor sterck same regiment skal verre, saa och om hans mayst. icke selfver hafver nogle, som hand til underofficierer ville naadigst hafve avencerit.

4 Marts bad Kongen fra Stade Hr. *Kristen Fris*, *Hans Lindenov* og *Frans Rantzau* inden Paaske at foretage Rentemesterregnskaberne for 3 Aar (Kristoffer Urnes og Axel Arnfelds $^1/_5$ 1623 til $^1/_5$ 1625 og Axel Arnfelds ene $^1/_5$ 1625 til $^1/_1$ 1626) og anvende den største Flid paa at gjøre sig færdige til den angivne Tid. Hvis de var hindrede, skulde de udnævne to andre Raader enten af dem, der da var til Stede i Regeringen i Kbhvn., eller af de næsthos boende, til at foretage Regnskaberne sammen med Statholderen *Frans Rantzau*[1]. I Overensstemmelse hermed fik de to nævnte Kvitteringer 1 Marts 1628[2].

30 Marts 1627 bad Kongen sammestedsfra de samme Raader tilligemed *Klavs Daa* inden 1 Juni at foretage 4 Aars Rentemesterregnskaber af Kristoffer Urne i Forening med afdøde Siverd Bek, og den førstes Regnskaber ene fra Jul 1625 til $^1/_5$ 1627; ved Forfald skulde de udnævne to andre til at foretage Regnskaberne sammen med Kansler og Statholder[3]. Jfr. S. 118.

---

[1] Sjæl. T. XXIII, 277.
[2] Sjæl. R. XVIII, 278, 282.
[3] Sjæl. T. XXIII, 292.

31 Marts befaledes det fra Stade *Tage Tot* og *Otte Skel* at gjennemgaa Axel Arnfelds Regnskab som Krigskommissarius $^1/_1$ 1626 til $^1/_1$ 1627[1]. En lignende Befaling synes senere rettet til *Klavs Daa* og *Frans Rantzau*; jfr. 11 Febr. 1628.

16 Juni »fik én af Raadet i hvert Stift med én af Landsaatterne Brev at handle med Adelen i Stiftet, at de ville erlægge de to første Terminer nu strax og i Rigsdaler in specie de mest muligt er«[2]; jfr. S. 93. I den Anledning forhandlede *Iver Jul* og Knud Gyldenstjerne 12 Juli med »Rigens Adel« i Viborg Stift, og de tilstedeværende lovede at efterkomme Anmodningen[3]. 16 Juli indberettede *Albret Skel* og Erik Jul fra Kolding, at de havde tilskrevet samtlig Adelen i Ribe Stift herom og talt med de fleste, der havde erklæret sig villige[4].

25 Juli befuldmægtigede Kongen fra Rendsborg Hr. *Kristen Fris*, Hr. *Anders Bille*, *Tage Tot*, *Hans Lindenov*, *Jost Høg* og *Frans Rantzau* til at pantsætte af Kronens Gods til Adelen for derved at skaffe Penge til Hærens Fornødenhed[5] (jfr. ovfr. S. 31). Regeringsraaderne skrev atter herom 8 August til Hr. *Albret Skel* og *Jost Høg* i Jylland, *Jakob Ulfeld* og *Hans Lindenov* i Fyn. Hr. *Anders Bille* og Siverd Grubbe i Skaane om at gjøre en Taxt for Laanene, saaledes at der for hver 100 Rdl. Hovedstol pantsattes 3 og $3^1/_2$ og, om Adelen endelig ikke anderledes vil, 4 Tdr. Hartkorn m. fl. nærmere Regler[6].

25 Juli befalede Kongen fra Rendsborg Hr. *Kristen Fris*, Hr. *Anders Bille* og *Frans Rantzau* at anordne hans Søn, Grev Frederik Kristians Begravelse; *Frans Rantzau* som Stat-

---

[1] Sjæl. T. XXIII, 293.

[2] Kopibogen: RR. n. 44 b (ovfr. S. 110), Fol. 6 (jfr. Sjæl. T. XXIII, 329). Samtidig befaledes det Bisperne i samme Øjemed at forhandle med Gejstligheden og Lensmændene med Kjøbstæder og Bønder: Sjæl. T. XXIII, 325—29.

[3] Indberetning til Kansleren. Orig. med 2 Segl: Indkomne Breve til Kanc.

[4] Orig. med 2 Segl: smstds.

[5] Sjæl. T. XXIII, 352.

[6] Smstds. 365; jfr. Danske Saml. 2 R. III, 129—30.

holder skulde særlig gjøre Anordning om Bekostningen[1]. 4 Avgust udgik derefter, bl. a. til Raadet[2], Indbydelserne til at overvære Jordefærden i Odense 9 Septbr. 1 Septbr. kundgjordes det dog, at Begravelsen var udsat[3]. Jordefærden fandt Sted 11 Oktbr.[4]

6 Avgust befalede de 5 Regeringsraader i Kongens Navn Hr. *Albret Skel*, Gunde Lange, *Jakob Ulfeld*, *Holger Rosenkrans* og Hr. *Anders Bille* at tilskrive de gejstlige og verdslige dèr i Landet (ɔ: Jylland), at de med det første erlægger de næste Terminers Penge, som er Kongen bevilget af dem, da dette var magtpaaliggende for Riget[5].

30 Avgust henvendte Rigsmarsk *Jørgen Skel* sig til Kongen (*n. 145*), hvem han forebragte den sjællandske Adels Ønske, at dens Rostjeneste ikke maatte sendes til Fyrstendømmerne. Kongen svarede Marsken 8 Septbr. fra Glückstadt, at han fastholdt sin tidligere Befaling, der ikke tilsigtede at undsætte Fyrstendømmerne, men var »*ex alio fundamento*, nemlig at Nød og Fare er i Hænderne og Danmarks Rige synes at overhænge«, hvorfor han vilde forsvare Rigets Grænser[6]. To Dage før (6 Septbr.) havde han sammestedsfra skrevet til Marsken, at han med Betænkning af Rigens Raad, »som nu her hos os til Stede ere«, ansaa det for højlig nødigt, at Ridderskabet opbødes over hele Riget. Dette skulde Marsken sætte i Værk, ligesom han efter bedste Evne skulde befordre Udrustningen af de 12000 Bønderknægte, hvis Udskrivning Raadet havde besluttet i Kolding og hvorom Kongen havde givet Regeringsraaderne i Kbhvn. Ordre[7]. Jfr. ovfr. S. 30.

---

[1] Sjæl. T. XXIII, 352.
[2] Smstds. 357.
[3] Smstds. 373.
[4] Jfr. B. Smith, Leon. Christ. I, vij, Anm. 46.
[5] Sjæl. T. XXIII, 362.
[6] Jydske T. VIII, 170.
[7] Smstds. 164.

145. Jørgen Skel til Kongen, 30 August.

Egenhændig Orig. i Brevform med Segl: Kanc.

Stormechste høyborne første, allernadigste herre och koning, nest min underdanigst plichtig och bereitvillige tieniste gifver jeg ethers kongl. mayest. paa det aller underdanigst at vide, det adelen udi Sieland mig hafve tilskrefvit, at jeg underdanigst hos ethers kongl. mayest. vil anlange, at deris heste och folch motte blifve hiemme i landet, som de skrifver och underdanigst erachter i denne farlige tilstandt til landens defension høyeligen at giøris fornoden, efterat de formener periclen Sielandt, Lollandt och Falster lige savel at ofverhenge som de andre provincer; och derhos underdanigst begerer, at det ganske rige och alle stender maatte sambtlich contribuere til de 600 hestis underhollinge, som forstendømmit i nøds tid skulle med undsettis, efterdi (som de underdanigst formener) det forbundt, som riget och forstendomit er mellom oprettit, cronen och rigit vedkommer och iche adellen eller deris standt alene, men dersom deris rostieniste jo skulle blifve der ude, at daa af alle stender maatte contribueris til dennom at underholle, hvilchen deris underdanigst skriftlich foregifvende jeg ethers kongl. mayest. paa det aller underdanigst iche kunde forentholle och hermed ethers kongl. mayest. i den allerhøyistis beskermelse til et langvarigt och lychsaligt regimente underdanigst trolig vil hafve befalit. Actum Kalloe den 30 augusti anno 1627.

Ethers kongl. mayest[s] underdanigst tro tienere

Jørgen Skiell.

I Anledning af Indkvarteringen paa Fyn opfordrede Kongen fra Dalum 2 Oktbr. (*n. 146*) de tilstedeværende Raader til at forhandle med de andre Provinser om Hjælp (jfr. Raadets Udtalelse *n. 120*). Da Kongen befalede Raaderne at overveje, hvorledes Krigsfolket kunde flyttes fra Fyn, skrev *Jakob Ulfeld* Udkast til en Betænkning herom (*n. 147*)[1].

[1] Det paaskrevne Datum: 3 Septbr. kan ikke være rigtigt (Indkvarteringen paa Fyn var da næppe begyndt), men det er vanskeligt at faa dette Udkast passet ind mellem de andre Aktstykker fra denne Tid.

146. *Kongen til de Raader, »som nu i Kbhvn. hos Regeringen til Stede ere«, 2 Oktbr.*

Orig. i Brevform med Segl, modtaget 6 Oktbr.: RR. n. 44 P z.

Christian *osv.* V. s. g. t. Eftersom vy hafve verit foraarsagit her udi vort land Fyen ad lade thil vinterqvarter indlegge en del voris gevorbene ryttere och fodfolk, och de dogh iche uden landits forderfvelse af dette land ene kand underhollis, da bede vy eder och naadigst begiere, at I handle med undersaatterne i vore lande Seland, Skaane, Halland, Lolland och Falster, at de dette land komme thil hielp och enhver dennom naagit af adskillige slags proviant thil forbemelte folkts underhollingh contribuerer. Dermed skede os thil villie. Befallendis eder Gud. Skrefvit paa vort closter Dallum den 2 octobris anno 1627 under vort signet.

Christian.

147. *Jakob Ulfelds Udkast.*

Orig.; udenpaa: iij septemb.: RR. n. 44 P q.

Efter kongl. mt[s] naadigste vilge at deliberere om det fremmede folkis (som nu allerede er here udi Fyen) deris delogerung, er raadens underdanigste betenckende, at di gerne hafde set och ynsked, at samme folck icke hafde kommet hid udi landet, meden blefven paa den anden side Sundet, hvor beleiligst kunde verre til landens defension, eller oc endnu kunde bringis here af landet tilbage igen. Oc efterdi mand befinder, at dette land Fyen dennom at underholde (uden landens total ruin) er umuligt, da tør raadet, som nu faa til stede ere, sig icke understaa at raade til dette lands forderfvelse, om samme folck here lenger skal beholdis, oc dennom til di andre provincier at forsende oc forlegge, tøre raadet for adskillige betenckende for deris personer ey heller raade, med mindre menige Danm. rigis raad vare til stede, anseendis det ocsaa kunde concernere kongl. mt[s] oc rigens indkomst til flodens underholding oc anden nødvendighed, men stiller alting efter deris forige erclærung derom underdanigste til kongl. mt[s] naadigste eigen betenckende oc resolution, som al den leilighed sielf best kand ofverveye. Dog dersom kongl. mt. sielf naadigst for got anser samme folck til andre steder at forlegge (dersom det forige forslag, dennom af landet at bringe, icke kand gaa for sig), da kunde udi Seland, Skone oc di andre smaa lande qvarteris af samme

folck efter hver lands leilighed, oc en del af det danske rytteri igen hid udi Fyen indqvarteris.

Jacob Wlffeldt.

22 Oktbr. fik *Jakob Ulfeld* og *Kristoffer Ulfeld* Brev fra Dalum strax at forføje sig til Kongen [1].

24 Novbr. befaledes det fra Antvorskov *Klavs Daa*, *Hans Lindenov*, *Jost Høg* og *Frans Rantzau* at begive sig til Kbhvn. og forhøre de af afgangne Siverd Beks Rentemesterregnskaber, der ikke er forhørte [2]. Jfr. ovfr. S. 113 og 21 Januar 1628.

Sverige. Som Udsending fra Gustav Adolf ankom i April Jonas Buræus til Kbhvn., hvor han 21 April gav de tilstedeværende Raader en Relation om sit Hverv [3]. Raaderne sendte hans Proposition til Kongen. idet de udtalte sig om Svaret (*n. 148* [4]); et saadant afgav Kongen 4 Maj fra Hovedkvarteret i Stade [5]. 26 Maj skrev Regeringsraaderne til de øvrige Raader, at eftersom Kongen af Sverige nylig havde haft sin Agent hos deres Konge, havde denne nu tilsendt dem sit Svar paa Agentens Proposition og befalet dem at skikke det til hver af R. Raad, hvilket de nu gjøre [6].

148. De tilstedeværende Raader til Kongen, omtr. 21 April.

Kopi: Kanç. Herefter indført i Svenske Acta V, 86, med Tilføjelse af Datum: Actum Købenbafn den . . martii anno 1627.

Stormegtigste høygbaarne furste, allernaadigste herre och koning, eders kong. mayt., nest voris underdanigst throe thienistis erbiudelse, gifvis underdanigst thil kende, at eftersom den svensche agent Jonas Buræus her er ankommen och hoes os angifvit sig at hafve nogle verf paa sin herris vegne hoes eders kong. mayt. at foregifve, begerende at vide, om vi samme verf, hvilche hand och mundtlig berettede, enten ad referendum ville ahntage, eller och

---

1 Sjæl. T. XXIII, 404.

2 Sjæl. T. XXIII, 428.

3 Orig.: Sverige.

4 Det først ved Indførelsen af Kopien i Svenske Acta tilføjede Datum kan ikke være rigtigt.

5 Svenske Acta V, 90.

6 Sjæl. T. XXIII, 313 (til 11 Raader).

vi ville raade hannom sig ud til e. k. m. at begifve och der paa selfver forfare e. k. m. resolution, efterdi hannom var befallit af sin herre voris betenckende der om at fornemme, saa efterdi punckterne vare atschillige, begerede vi dennom schriftlige, paa det vi e. k. m. tilforne kunde dennom tilschiche, hvad heller hand begaf sig ud til e. k. m. eller iche, eftersom vi hans proposition sampt creditivit och her med underdanigst frembschicher. Hand hafde och in eventum et creditif med til f. n. printsen samme verfver belangendis, om h. f. n. ellers her hafde verit tilstede. Udi hans mundtlig proposition gaf hand fore, om iche gafnligt siuntis raadit ved grendtsen at modis och der dette negotium behandle, hvilchet i det schriftlige iche er indført. Saa hafver vi efter voris samptlige betenchende for atschillige aarsager schyld stillet hannom self hiemb, hvad hannom sin instruction gemes och sin herre bedst her udi til tieniste siuntis raadeligst, enten hand ville sig self in persona thil e. k. m. udbegifve eller och hand ville begere, at det e. k. m. underdanigst schulle tilschichis af os. Nu hafver hand tagit sig det udi betenchende; lod os dog derhoes forstaa, at hand hafde befalling och fuldmagt at forandre och moderere de conditiones, Jurgen Sefeldt vare foreslagne, om nogle af dennom efter tiden och tilstandens forandringer iche kunde verre e. k. m. behagelige och beqvemme.

Det kand vel verre, siunis och, at hand men at slutte en confoederation med e. k. m., paa det e. k. m. iche schulle giøre nogen fred for sig self, hvorudi hand var iche med ibegreben; dog derforuden siunis hand af denne underhandling at ville forfare nogen ret fundament och grund paa e. k. m. intention, freden i Thyskland belangende, om e. k. m. kunde verre der til bevogen eller ey, och hvad videre hand om e. k. m. inclination mod sine negocia kunde hafve at slutte.

Belangende ellers denne hans proposition, da er voris underdanigst betenckende, at e. k. m. sig føye anderledis derpaa kand erklere efter den tilstand (saa vit os der om bevist er), e. k. m. armee sig nu befinder i, end e. k. m. sig tilforne fra Stiplitz ved schrifvelse, och siden fra Stade ved gesanten Rasch sig hafver resolverit, i synderlighed efterdi nu berettis k. k. m. fiende sine trouppe at avancere emod e. k. m. qvarter och Papenheimbs regimenter i lige maader at begifve sig ned mod e. k. m., hvorfore och

iche raadeligt, at e. k. m. sin exercitum i mange parter deler och atschiller. Och endog kongen af Sverig i denne proposition iche taller honorifice om Franckrige, Engeland och Nederlands confoederation och assistents, saa er dog ingen tvifl, at hand jo dennom tilschicher den resolution, som hand faar fra e. k. m., hvorfore vi underdanigst iche tvifler, e. k. m. jo alting i samme svar saaledis efter kongelig af Gud allermegtigste høygbegafvede prudents modererer, at alle confoederati maa se, at e. k. m. gierne saa och ynskte, at den nødtrengte Thydsklands tilstandt ved kongens af Sverrig assistents maatte hielpis, saa frembt ellers conditiones och media foreslogis, som possibilia och muelige vare at præstere och udføre.

Udi lige maader, eftersom eders kong. mayt. naadigst hafver befallit nogle af raadit at talle med det ostindische compagnie, om iche mueligt vaar at bekomme videre indleg i samme compagnie af ind eller udlendsk, saa hafver vi saadan eders k. mt[s] naadigst befalling underdanigst efterkommit och befundit besverligen at verre efter denne thids och compagniets tilstandt nogen at bringe thil indleg. Dog formente bevintheberne, at de paa disse her hoes følgende conditioner med nogen bedre successu kunde handle om ny indleg, om e. k. m. som høygiste participant efter sit indlegs quota naadigst ville bevilge, saa vel som alle de andre participanter afslag paa deris capital, sampt och videre conditiones, som de derforuden underdanigst erre begerende sig at bevilgis, som i samme deris indleg och er indført, om e. k. m. her paa naadigst med forderligste sig ville resolvere; thi scher der iche snart nogen udredning, daa staar ald handelen i stor eventyr.

Senere paa Aaret, vistnok i September, var det paatænkt at sende *Otte Skel* som Udsending til Sverige, og *Kristen Fris* forfattede et Udkast til Instrux for denne[1], men Sendefærden kom ikke i Stand.

I Henhold til Forhandlingerne i Novbr. paa Antvorskov (ovfr. S. 62), hvor Gustav Adolfs Afsendinge havde foreslaaet Kristian IV at sende befuldmægtigede til Sverige for at forhandle om et Forbund, udfærdigedes der 2 Decbr. sammestedsfra Kreditiv, Fuldmagt og Instrux for Raaderne Hr. *Kristen*

[1] Sverige.

Fris og *Tage Tot*[1]. Disse rejste til Stockholm, og 24 Decbr. befuldmægtigede Gustav Adolf 6 af sine Raader til at forhandle med dem[2]. Underhandlingerne varede til 4 Januar, da Afskeden undertegnedes og derved aftaltes et Forbund mellem Rigerne[3]. Samme Dag fik de danske Raader deres Rekreditiv af Gustav Adolf[4]; 14 Januar kom de hjem[5]. Se ovfr. S. 97.

Udlandet[6]. 14 Juni befalede Kongen fra Boitzenburg *Kristian Thomesen* strax at begive sig til ham, da han skulde skikkes til Kongerne af England og Frankrig[7]. 10 Juli fik Jørgen Brahe i Lauenburg Besked af Kongen, at han skulde deltage i Sendefærden[8], og 16 Juli fik de to nævnte fra Wandsbeck deres Instrux[9] samt Fuldmagt[10]; 20 Juli kom *Kristian Thomesen* til Stade[11], og 25 Juli tiltraadtes Rejsen[12].

---

[1] Svenske Acta V, 113-21. Instruxen i Orig. med Segl: Danske Kg. Hist. n. 88 b; jfr. Molbech, Egenh. Br. S. 297, jfr. ovfr. S. 62.

[2] Orig. med Segl: Sverige (Svenske Acta V, 122).

[3] Svenske Acta V, 136—46. Jfr. Slange S. 617—18.

[4] Orig. med Segl: Sverige (Svenske Acta V, 147).

[5] Ligprædiken over Tage Tot: Hjelmstj. n. 3579. Sml. Slange S. 616—18.

[6] I Begyndelsen af April var der Tale om at bruge *Jakob Ulfeld* til Fredsforhandlinger. Jfr. Egenh. Br. n. 231.

[7] Jydske T. VIII, 150. 27 Juni skrev *Kr. Thomesen* fra Odense til Kansleren, at han havde modtaget Ordren; »Gud véd nu, hvor vel det mig kommer tilpas, mens patientia, det faar nu saa at være«. Orig. med Segl: Adelsbreve Fasc. 18, n. 52.

[8] Jørgen Brahe (Vedel Simonsen S. 51).

[9] Instruxbog 1613—69, Fol. 61.

[10] Latina 1616—31, Fol. 191 (Hofman, Efterr. III. 53; Rørdam, Arrebo I, 191); en Kopi med Datum 17 Juli er indført i den nedenanførte Traktat af 4 Juni 1628. 21 Juli udstedtes i Wandsbeck Anbefalingsskrivelser for Udsendingene til forskjellige engelske Stormænd: Latina 1616—31, Fol. 201.

[11] Jørgen Brahe (Vedel Simonsen S. 53).

[12] Ligpræd. over Jørgen Brahe. Jfr. Danske Mag. 4 R. VI. 136. 5 August kvitterede de to Udsendinge i Amsterdam Povl de Villom for 2250 Rdl.: Sundtoldregnsk. 1627, Bilag n. 86. Jfr. Negotiations of Sir Th. Roe S. 673.

Sidst i Avgust kom Udsendingene til London[1]. 29 Novbr. fik de fra Antvorskov et Kreditiv til Generalstaterne[2]. 2 Januar 1628 drog Udsendingene[3] fra England over til Frankrig; efter her at have afsluttet en Traktat om Repressaliestridighederne[4], rejste de 1 Juni atter til England. Her fik de 22 Avgust Rekreditiv af Karl I i Southwick[5], og 14 Oktbr. kom de tilbage til Danmark[6].

1628.

Af Raadet udtraadte Holger Rosenkrans (i April)[7].

8 Marts. Stændermøde i Kristiania.

7 Decbr. 1627 befalede Kongen *Jens Jul*, Statholder, Jens Bjelke, Hr. Jens Sparre og Gunde Lange at forskrive Lensmændene og Adelen i Norge, Bisperne med nogle af hvert Stifts Præster, to Borgere af hver Kjøbstad og to Bønder af hvert Fogderi til et belejligt Sted for at raadslaa om Landets

[1] Indberetning til Kansleren, London 30 Septbr.: »Giver jeg dig venligen at vide, at vi nu paa en fem Ugers Tid her til London haver ligget og laboreret paa at disponere Kongen til en fredelig Tractation med Frankrig, . . . hvorfor vi nu i denne Uge agter ind i Frankrig«. Orig. med Segl: RR. n. 44 P s. Jfr. Halliwel, Letters of the Kings of England II, 276.

[2] Auslend. Reg. 1627—29, Fol. 248.

[3] Sml. Rigsraadets Udtalelse *n. 131* § 5 og Egenh. Br. n. 254 § 8.

[4] 4 Juni (ny Stil). Ratificeret af Kr. IV 11 Septbr. 1628. Kopier: Frankrig. Derimod mislykkedes i Frankrig som i England Udsendingenes Forsøg paa at mægle mellem de to Riger. Jfr. Brieven v. Joh. Wtenbogaert III, 2, S. 106.

[5] Orig. med Segl: England n. 34.

[6] Ligpræd. over Jørgen Brahe. 30 Januar 1629 gjorde de to Udsendinge Regnskab for Rejsen, der havde varet fra 9 Juli 1627 til 3 Oktbr. 1628 og kostet 18332 Dl.: Rentemesterrgnsk. 1628—29, Indtægt. Sml. Slange, S. 609—10, 638.

[7] Jfr. ovfr. S. 98 og ndfr. S. 127.

Defension[1]. De tilskrevne udskrev Mødet til den 8 Marts 1628 i Kristiania[2]. Mødet fandt Sted, og Stænderne bevilgede en Kontribution til Rigets Defension[3].

19 Marts. Jydsk Raads- og Adelsmøde i Kjøbenhavn.

9 Marts befalede Kongen fra Nakskov Kansleren og Statholderen med det første at forskrive til Kbhvn. »det jydske Raad, saa og Adel, saa mange ved Haanden ere, og med dem deliberere, quo modo, qualiter vi det bedst kunde anstille, at vi os Jylland enten ganske eller ex parte igjen kunde bemægtige«[4]. 12 Marts bad de tilstedeværende Raader efter Kongens Befaling nogle af Raadet, nemlig Hr. *Jørgen Skel*, *Kristian Holk*, Hr. *Albret Skel* og *Otte Skel*, og de danske Officerer af Adel (i alt 8) om at forføje sig til Kbhvn. 19 Marts[5]. For de forsamlede forelagdes en Memorial fra Kongen, dateret Nakskov 16 Marts, hvorefter man skulde overveje Muligheden af en Gjenerobring af Jylland (*Egenh. Br. n. 273*[6]). Sagen synes udsat til det fuldtallige Raadsmøde i April[7].

23 April. Raads- og Adelsmøde i Kjøbenhavn.

28 Marts bad (de tilstedeværende Raader) Hr. *Kristen Fris*, *Klavs Daa* og *Frans Rantzau* deres Medbrødre *Kristian Holk*, Hr. *Anders Bille*, *Otte Skel* og *Holger Rosenkrans* at møde i Kbhvn. 17 April, eftersom »her noget vigtigt forfalder, om hvilket at deliberere vi os uden din Nærværelse samt andre vore kjære Medbrødre ej tør understaa«[8]. Samme Dag meddelte Kansler og Statholder *Jakob Ulfeld* og *Mogens Kaas*, at Kongen var til Sinds at bemægtige sig en

---

[1] Norske Rigsreg. V, 643.
[2] Nyt hist. Tidsskr. I, 455.
[3] Jfr. smstds. I, 456, Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 134—36, Norske Rigsreg. VI, 28.
[4] Egenh. Br. n. 272.
[5] Sjæl. T. XXIV, 55.
[6] Ogsaa indført i Sjæl. R. XVIII, 291, med Vedføjelse: »Kristoffer Urne fik 3 Kopier af dette Memorial efter k. M. Befaling«
[7] Betænkningen *n. 150* tilhører dog mulig dette Møde. Jfr. ndfr. S. 125, Anm. 2.
[8] Sjæl. T. XXIV, 58.

Plads i Fyrstendømmet, hvor Rhingreven skulde indkvarteres; de skulde derfor forhandle med denne, om hvad han skulde have i Penge og Restsedler paa sit Regiments Vegne, og underrette Raadet herom; det syntes ogsaa raadeligt, at »I med Adelen, Gejstligheden og Borgeriet dèr i Fyn handler, hvad de godvillig ville udgive til at kontentere samme Regiment med, paa det de kunde blive det kvit«[1]. Endvidere meddelte Raadet Hr. *Jørgen Skel*, *Kristian Holk*, Hr. *Anders Bille* og *Jost Høg*, at Kongen var til Sinds at forlægge det i Fyn indkvarterede Rhingrevens Regiment til et Sted uden Lands, og bad dem udtale sig om, hvorledes den store Sum, der var nødvendig til at kontentere ham, skulde bringes til Veje. I en Efterskrift udbades Raadernes Mening om, hvorvidt en anholdt Svensker, der var kommet til Øresund med Patenter til Tolderne, at ingen Skibe maa sejle paa Sverige, burde tilbageholdes længere[2].

18 April indkaldtes Raaderne Hr. *Jørgen Skel*, *Kristian Holk*, Hr. *Albret Skel*, *Klavs Daa*, *Hans Lindenov*, *Otte Skel* og *Jost Høg*, tilligemed 15 Adelsmænd til et Møde 23 April i Kbhvn.[3] 23 April tilkaldtes endvidere Hr. *Anders Bille*, *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld*[4]. Til Mødet indfandt sig hele Raadet undtagen *Jakob Ulfeld*, *Jens Jul*, *Holger Rosenkrans* (jfr. ndfr.) og *Kristian Thomesen* (da i Udlandet).

I sin Proposition af 27 April bad Kongen Raadet overveje Muligheden af en Gjenerobring af Jylland (*n. 149*), hvad han allerede i Marts havde foreslaaet det jydske Raad; en ganske lignende Proposition, dog med Udeladelse af det andet Punkt (jfr. ndfr.), rettede Kongen samtidig til »dem af

[1] Fynske T. IV, 15. Samme Dag befaledes det *Kristoffer Ulfeld* at forhandle med Henrik v. Alefeld om dennes Forlæggelse fra Langeland: smstds. 14. — Efterat *Jakob Ulfeld* og *Mogens Kaas* havde indberettet om deres Forhandlinger med Rhingreven, erklærede *Kr. Fris* og *Frans Rantzau* 14 April, at hans Krav var for høje: smstds. 17.

[2] Sjæl. T. XXIV. 58.

[3] Smstds. 62.

[4] Skaanske T. V. 300.

vor Adel. Mænd og Tjenere, som vi nu har ladet forsamle«[1]. Raadet udtalte sig dog mod at gjøre noget saadant Forsøg (*n. 150*[2]). Samtidig hermed eller i Stedet foreslog Kongen da at gjøre et Angreb paa Rygen[3]; atter udtalte Raadet sig meget stærkt mod Planen i en Betænkning af 6 Maj (*n. 152*), men som bekjendt blev Toget alligevel udført i Juni Maaned.

I Propositionen af 27 April havde Kongen ogsaa bedt Raadet at skaffe Midler til Krigsfolkets Underhold; 6 Maj bevilgede Raadet da (*n. 153*[4]) en Fordobling af Tolden og en Forhøjelse af Accisen, dog at Kongen vilde love, at dette atter skulde afskaffes, naar der kom Fred. Pengene ønskede Raadet oppebaarne af en Generalkrigs-Zahlkommissar og kun anvendte paa de Steder, hvor det forordnedes af Krigskommissarierne og R. Marsk[5]. — 15 Maj udstedte Kongen sin Revers[6], og samme Dag kundgjordes den med Raadets Samtykke forordnede Forhøjelse af Told og Accise[7]. — Den foreslaaede Udnævnelse af en Generalzahlmester vakte Betænkelighed hos Kongen, og 5 Juli forlangte han, før han vilde resolvere sig derpaa, at Raadet skulde forklare sig nærmere, bl. a. om hvorledes Zahlmesterens »Ed skal lyde og hvis Kommando han skal følge«[8]. Til dette Hverv forordnedes Niels Krag[9]. — 18 Maj udgik

[1] Kopi: Sjæl. R. XVIII, 304.

[2] Denne udaterede Kopi er mulig kun det jydske Raads Betænkning, saaledes som Molbech opfatter Forholdet (Egenh. Br. S. 314).

[3] Propositionen fattes; Kongen hentyder til Forslaget allerede 29 April (Egenh. Br. n. 276).

[4] Blandt Underskriverne fattes *Kristian Holk.*

[5] Betænkningen blev tilstillet den øverste Sekretær, Iver Vind; jfr. Egenh. Br. n. 279.

[6] Orig. med Segl: RR. n. 45, XXI (Sjæl. R. XVIII, 317).

[7] Sjæl. R. XVIII, 316 (jfr. Sjæl. T. XXIV, 77); trykt særskilt og i Paus, Fdg. S. 648.

[8] Egenh. Br. n. 279.

[9] Bestalling 21 Juni: Sjæl. R. XVIII. 331 (Datum synes i Strid med Dateringen i Kongens Brev). I Bestallingen staar: »Og skal hans Regnskaber forhøres af vore dertil deputerede Rigens Raad med de andre af Raadet, som til Generalkommissarier er forordnet«. I Juli og Avgust indbetalte Niels Krag flere Summer af den Kontribution, som var bedaget til

med Raadets Raad Breve om en Hjælp af Rug og Malt til at undsætte Glückstadt og Krempe med[1].

1 April havde Hertug Frederik meddelt Kristian IV. at Kejseren havde befuldmægtiget Feltherrerne til Fredsforhandlinger og overladt Kongen at bestemme Stedet, dog Hamburg og Lübeck undtaget[2]. 28 April skrev Kongen til Raadet: »Efterdi vi erfarer udaf eders skriftlige Vota de fleste derhen at have været dirigeret, at Kansleren Hr. *Kristen Fris*, Kansleren *Jakob Ulfeld*, Hr. *Albret Skel* og Henrik Rantzau til den formente Fredstraktation med Kejseren skulle bruges, saa efterdi vi samme godt Folk dertil tjenlig befinder, skal de samme sig holde færdige, at de sig paa Rejsen kan forføje, naar og hvor det sig saa føje kan«[3]. Dagen efter skrev Raadet til Hertug Frederik og foreslog, at Fredsforhandlingerne skulde begynde 31 Maj i Bremen, skjønt det ikke indsaa, hvorfor Lübeck og Hamburg skulde udelukkes[4]. — 29 April udtalte det sig udførlig om Fredsunderhandlingen (*n. 151*[5]), som det ønskede maatte holdes i Lübeck sidst i Maj. Det tilraadede at gaa ind paa de Betingelser, Kejseren havde stillet, og kun paa enkelte Punkter at søge dem ændrede, uden dog at staa fast derved; derimod opstillede det ret vidtgaaende Kontrakrav, som det dog selv ikke ventede at kunne faa sat igjennem. Endnu samme Dag krævede Kongen, at Raadet »enhver a parte skriftlig med et Ord eller to« skulde ytre sig om den Stilstand, som Kejseren uden Tvivl vilde kræve, »os dermed at opholde og ruinere« (*Egenh. Br. n. 276*). 7 Maj udtalte Kongen sig om de kejserlige Fredsbetingelser (*Egenh.*

1628, »og er paa Regnskab af de 20.000 Rdl., D. R. Raad har bevilget at lade indlevere i Rentekammeret til at afbetale Rhingrevens Rytteri med«: Rentemesterrgnsk. 1628–29, Indtægt.

[1] Sjæl. T. XXIV. 80. Jfr. Jahn, Krigshist. II, 539.

[2] Der kön. May. zu Dennemarck declar. 1628. Fol. Jij. Jfr. ndfr. under Fyrstendømmerne.

[3] Egenh. Br. n. 275.

[4] Der kön. May. zu Dennemarck declar. 1628. Fol. Jiij.

[5] Blandt Underskriverne fattes *Tage Tot*.

Br. n. 277), hvorved han viste sig mindre tilbojelig til Indrømmelser end Raadet.

Efterat Raadet havde nægtet *Holger Rosenkrans* at forebringe Kongen hans Ønske om at forloves fra Raadsbestilling (ovfr. S. 98), synes han at have henvendt sig umiddelbart til Kongen. Denne skrev herom 22 April til Raadet: »Efterdi han den (ɔ: sin Dimission) selv taget har, den Tid Religionen, vor Person og hans Fædreland stod i største Fare, formener vi ham den intet videre at have at søge, hvilket vi vidtløftigere med Haand og Mund vil udføre, naar det begjæres« [1].

149. Kongens Proposition, 27 April.

Orig.: RR. n. 45, XV.

Proposition, som vi Christian *osv.* voris elsk. D. R. raad til beraadslag naadigst ville hafve forestillet.

Eftersom voris fiender en den fornemste och største del af vort rige, nemlig Jylland, sig hafve bemechtiget, saa gioris icke fornøden at deducere och udføre, hvad skade os och cronen derofver tilføyes, hvad fare resten af riget staar udi formedelst fiendens qvarter och tilhold i samme land, hvor elendig och umenniskelig med vore kierre, tro undersatter, samme lands arme indvonere, geistlige och verslige, forfaris, efterdi aldt saadant en hver er bekiendt och vitterligt, derfore, saa fremt Gud den allermechtigste nade, lycke och sin velsignelse dertil vilde forlene, siunis os naadigst, at mand billigen bør at tencke paa alle middel och veye, hvorledis forbemelte land och des gode indvonere fra saadan trengsel och største jammer och betryck kunde nest Gud den allerhøyestis gode naadige bistand befries. Saa vit vi af allehande kundskab forfare kunde, da berettis en stor del af fiendens folck at vere exmarcherit af Jylland; siunis och af alle omstende, at de keiserske der i ofverlandene med noget vigtigt ere forhindrede, sa dersom saadan forhindring af dennem afskaffis och billeggis, som och uden tvifl ske kand, da er at befrychte, at den occasion och

[1] Egenh. Br. n. 274. I Ole Vinds Ligprædiken over H. R., S. 32 henføres dennes »naadigst« samtykte Entledigelse fra Raads Bestilling urigtig til 1627.

leilighed, som nu forsømmis, icke saa snart igien kunde vere at naa. Hvorfaare vi och naadigst for got anset hafve voris elsk. D. R. raad den leilighed til beraadslag at foregifve, nemlig ved hvad middel forbemelte Jylland, enten en del eller gandske, kunde indtagis, erholdis och fordedigis, saa och om rendevous, proviant och anden nødtørft til samme entreprises fortsetning, ved hvad middel det hafvis kand. [a] I lige maade efterdi vi naadigst icke kunde afse, hvorledis krigsfolcket til hest och fod kand underholdis ved den giordte ordinants, eftersom och derom daglige klagter for os indkommer, da ville vi naadigst, at rigens raad i lige maade tencker paa middel, hvorledis folcket bedst kand underholdis, med undersatternis ringeste besvering muelig kand vere[a]. Hvilcket vi voris elsk. D. R. raad vel at ofverveye och betencke ville hafve forestillet, deris skriftlig betenckende herpaa naadigst begierende, dennem vi samptlig och sær med ald kongelig hylde och gunst naadigst ere velbevogne. Gifvit paa vort slot Kiobenhafn den 27 april 1628 under vort signet

Christian.

150. *Raadets Betænkning om Indfaldet i Jylland. (efter 27 April?).*

Kopi med Otte Skels Haand: RR. n. 45, XVII.

Eftersom eders k. m. os naadigst ad consultandum hafver ladet proponiere, hvorledis ohc ved hvad middel vi best formedelst Gud almectiges hielp ohc bistand kunde bemectige os Jullandt igien eller ocsaa occupiere ohc intage en sted der udi landet, saa hafver vi udi ald underdanighed saadan e. k. m. naadigste ohc velmiente forslag flittigen ofverveyet, ohc for vorris personer gierne, saa vit Gud vil forhielpe os, lade os dertil brugge ohc vofve lyf ohc blod for vorris fæderne land, som vi kiendis os plictige. Mens efterdi disse rigers mectige finder, somb fast paa alle sidder hafver ombspent os, uden tvifl med det forte acter at sette udi verck ohc effectuiere, hvis entreprise di enten paa Sundet eller andre steder at impatroniere sig hafver udi sinde, daa sinnis os udi denne farlige tilstand icki raadeligt at verre, at e. k. m. blotter landen ohc det folk, somb til des defension icki kand omberris, paa andre steder henfører, mens at eders maiestat sterck udroster ohc bemander

a) Udeladt i den tilsvarende Proposition til Adelen.

sin skibs flode, saa den baade kunde formiene finden at giore landgang, saa vel somb ocsaa ald tilføring, ohc traffiq paa Julland; II at alle hafne ohc soekanter, hvor miest fornøden gioris, fortificieris ohc med dette gevorbene folk saa vel somb landtfolk besettis ohc forvaris, ohc midler tid forbyer ohc anser tiden, indtil saa lenge Gud almectigste naadeligen vil forlæne os nogen gnod occasion ohc tilfald nogen impresa udi Julland at giore.

151. Rigens raads underdanigste betenckende anlangendis fredts forhandling. 29 April.

Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 46, XIV.

1. Sted at tractere paa, synis Lybk beqvemmelig, baade paa det mand dis sichere och snarere om keyserens intent och proposito kunde kong. mayest. avisiere, saa och de dubiis igen informieris, mens dersom det icke concedieris, da Bremen at forreslaais'

2. De armorum suspensione er stor betenckende nogit at statuere, foren vy om deris alfvore och tilgenegenhed til fred forstendigis, dog icke at sambtyckis, med mindre end tractationen der ofver schulle spildis och da den paa en visse tid at determiniere.

3. Thiden kand berammis sist in maio, nar vy derom ab adversa parte blifver advarede och med salvo conductu forsicherede.

4. [a]D. Busk synis os thienlig at bruge[a] som orator et director oche[b] Nicolaus Egebret pro secretario, saa fremt Frederich Günter icke saa tillig kommer hiem.

Media pacis, som af de keyserlige forregifvis [c](endoch det formodelig icke der vedt forblifver)[c], och hvad deraf kand indgaas.

1. At kong. mayest. schal affacke (strax efter at freden er concluderit) alt sit krigsfolck och det affore af alle de pladtser och befestninger, som hans mayest. hafver inde udi det romersche rige, och det icke opdrage eller henvise til keyserens, det hus Østerigis, kongen af Polens eller nogen fürster och stenders in imperio romano fiender och uvenner. Det synis billight, dogh hvis til Krempen och Glüchstats defension er fornøden, paa nogle visse tid at excipieris, saa vit erholdis kand.

a Først stod der: Thil secreterer at bruge synis os thienlig D. Busk. *b* Rettet fra: eller. *c* Tilføjet i Randen.

2. Resignere den nidersaxi[s]ke krigs oberstampt, hvilkit udi denne tilstand, besynderlig efterdi hans mayest. af de andre kraisfürster er desertus, ochsaa vel kand concedieris.

3. Pro se et successoribus frastaae alle de biscope domme och stifter saa vel udi den nidersaxische som westfalische kreys och y det gansche romersche rige beliggendis, och dennum keyserens disposition commitere och undergifve. De erre nu af finden ruinerit oc occuperede, som dem icke schal ville qvittere, saa fremt freden schal erlangis, [hvorforre det vil blifve fornøden at samptycke, och Gud befale, som udi sin tidt det kand forandere[a]], dog giørre sit beste, om nogit deraf kand erholdis.

4. For Lanteholsten och dis incorporierte lande och provinsier och half Ditmarsien restitution udlofve och betalle til keyseren xx thønder guld, hvilke dersom di icke til den bestemte tid blef erlaght eller och af hans mayest. icke kunde betalis, in talem eventum afstaae for^ne^ lande och provincier pro se et hæredibus, och keyseren efter det romersche rigis constitutiones et fundamentales leges pro arbitrio dermedt at disponiere. Udi lige maade kong. may. och stenderne under den dansche crone for Jutland och det hertugdom Slesvigs recuperation til keyserens krigsomkostning erlegge och betalle xx tønder guld. Om nogen visse summa at udlofve, kand mand icke nu resolvere sig, mens udi tractationen den at middele, det lideligst muligt kand blifve; dog er bedre at udlofve penge end continuere denne farlige krig, som dog derpaa vil anvendis och spenderis, mens er icke vorris raad Holsten eller di lande at afstaae.

5. Her hos afstaae och remittere al den tiltalle, prætensiones och rettighed, som hans mayest. kand hafve til hertugen af Brunsvig och Luneborre, verre sig for gield, pant, restierende contribution, krigs omkostning, testament donation, contracter eller quo titulo det ochsaa prætenderis kand, och det altsamens paa keyseren transportiere. Dette schal contradiceris det meste mulight er; doch dersom intit kand erlangis, [b]ser vy icke den importanse at verre, at det freden skulle omkaste, mens bedre at[b] afstaais, efterdi summen er icke saa mogit hoyg, ochsaa lidet eller intit hos hertugen at forvente, och med krig och gevalt udi denne tid at indfordere sinnis umulight.

a Overstreget. *b* Tilføjet i Randen.

6. Efterlade ald anspruck och tiltalle, som hans mayest. kand hafve til biscopen af Bremen, hertug Christian af Luneborre eller nogen anden forste eller stand udi det romersche rige, som keyseren y denne krig hafver assisterit, mens enhver umolesterit och uden al inquartierung udi sin stado at blifve lade,
hvilkit hans mayst. och naadigst kand bevilge och til Gud hensette, efterdi mand nu intit andit kand giorre dervidt.

7. Erstate och oprette hertug Christian af Luneborre den store skade, som med mord och brand er sked udi hans lande, enten via juris eller per arbitros. Det, som icke er in rerum natura mere, kand icke heller restitueris; derfor ab utraque parte alle injurias och offensas at falde lade.

8. Kong. mayest. schal her efter icke indlade sig udi nogen confæderation eller forbuntnis imod det østerische hus,
[a]doch reciproce det same igen[a].

9. Ingen principem, civitatem eller privatum udi fredens accord och tractation, som imod keyseren hafver handlit, at begribis,
hvilkit, saa vit sehe kand, schal imodsigis, saa fremt freden dervid icke forhindris.

Efterschrefvene postulata och conditiones pacis schal paa kong. mayest[s] och cronens vegne begeris.

1. Keyseren udi lige maader affore hans soldatesca til hest och fodts af Jutland, Holsten, Slesvigh och de incorporierte landers grentser, och det foruden undersaatternis fengsel eller ydermere spoliation, foruden al videre ruin och demolition.

2. Och eftersom den dansche crone och de anhorige lande och provintser udi ingen maader hafver offenderit keyseren eller det romersche rige, icke heller udi denne nedersaxische krig consentierit eller participierit, och doch ligevel nulla præmissa belli denunciatione plutslig af keyserens armee er ofverfalden, Jutland och Slesvig med mere occupierit och devastierit, dis indvonere ilde tracterit och udspolierit, hvilkit udi lante Holsten ochsaa er schedt, da keyseren igen at erstate och refundiere den dansche crone alle skade och sumptus, derofver skedt er eller her efter kand formode.

3. Pardoniere och frastaae alle injurias och offensas, som enten für[s]telige personer, stender eller andre, som hans may.

a Først stod der: det reciproce at afhandlis.

hafver asisterit och tient udi denne krig, kunde gravieris medt dette at urgere, saa vit ske kand.

4. Udi denne fridts tractation och accord alle hans mayest[s] confederati (om di det begerer) at indtagis.

5. Dersom nogen ny differens imellum hans mayest. och keyseren kand opkomme, da den pro [!] arbitros legitimos et non per arma at decidieris.

6. Dersom nogen formedelst denne pacification ville angribe hans mayest., da keyseren hans mayest. at assistiere och undsette.

7. Keyseren permittiere liberum exercitium Augustanæ confessionis in imperio romano, ligesom for denne krig var.

8. Alle fanger, som hans mayest. udi denne krig hafver tient, uden nogen rantzone dimitteris.

9. Restituere alle fratagene tormenta bellica.

10. Den dansche och holstenische nation udi det romersche rige eller Italien icke at eftertrachtis enten for nogen rest, nogen kunde hafve at krefve, eller y andre maader, nar di ingen scandalum gifver fra sig.

Disse forschrefvene puncta er icke formodeligt [alle[a]] at kunde erholdis och tilveye bringis, dog til fredens facilitation ville proponeris, och deraf antagis, saa vit mand kand erholde. Datum København den 29 aprilis 1628.

E. k. mayst[s] tro underdanigste raadt.

Christenn Friis. J. Skiell. Christian Holck. Albret Skiel.
Anders Bille. Mogens Kaas. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld.
Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Høeg. Frantz Rantzav.

152. Raadets Betænkning om Toget til Rygen. 6 Maj.

A. Orig. med Otte Skels Haand og Blyantspaategning af Kongen: Kanc. B. Orig. med samme Haand: RR. n. 45, XX.

Eftersomb eders kong. maiestat os naadigst hafver ladet proponiere, hvorledis til den ryanske imprese, somb eders maiestat hafver udi sinde, saa megen victuali kunde til vey bringis, somb udaf proviant huset der til udtagis ohc forbruggis skulle.

Daa efterdi visse kundskab hafvis, lante Ryen med 5000 mand til hest ohc fuodts, at verre belagt, [b]ohc dagligen fliere aviser indkommer, finden sig der ydermiere at forstercke[b], uanset af begyn-

a Overstreget. b Staar som Tilføjelse i B.

delsen icki miere end omb 2000 mand blef taldt, kunde eller torde vi icki underlade eders kong. maiestat omb for^ne impreses høye conseqvents oche perichel, somb deraf ville følge, saa frembt denne expedition fallende ohc mislingede (eftersomb dog alle krigs udgang er uvisse), underdanigst at ærrindre:

1. Daa siuntis det med Danmarckis crone slet (det Gud naadeligen afvende vil) at verre udde, saa frembt dette folk enten udi landgangen eller paa landet blef slagen.

2. Thi vi siden ingen munsterplats nogen steds hafde gevorbene folk at samble paa; tilmed skulle icki helder kunde bekomme dennomb; hafde ichi penge at verbe dennomb for.

3. Vaar ocsaa at befryete, dersom vi lidde nogen stor nederlag, det vorris naboer deraf skulde tage occasion oche pretext af den fare, somb dennomb derudofver kunde tilslais, sig vorris lande, somb daa foruden defension vaare forlatte oche blottet, at bemectige.

4. Saa ligger allerede paa lante Ryen 5000 gevorbene soldater forgrafvede ohc forskantsede y dieris fordel, oche alt det fremmede ohc geworbene folk, somb eders maiestat der hen fore kunde, beløber icki 5000 mand.

5. Hvad mand sig til de udskrefne bønder knecte hafver at forlade (somb imod dieris vilge ud af landet udføris), førind de bedre til krigsbrug blifver vant, det gyfver daglig forfarenhied nochesomb til kiende.

6. Det er ocsaa vist formodeligt, efterdi Stade allerede er ofvergaen, at finden attaqverer Krempen ohc Glückstad med det første, oche derfor icki kand vides, hvad tilfald der ofver sig kand tildrage.

7. Hvad ydermiere skade oche verlust eders kong. maiestat oche disse lande der udofver kunde tilslais (at mand intet taaler omb freden, saa frembt det ilde afgaer, meget at ville difficultieris), det indstiller vi til eders kong. maiestats høye begafvede visdomb oche forstand naadigst selfver at besinde.

8. Her hos er dette fornemblig at betencke, at dersomb dette geworbene folk saa vel somb den største del af rytteriet ohc landfolket paa dette tog skulde brugis ohc ud af landet skibes, ohc finden (det Gud forbiude) medler tid anfalte disse lande, er storligen at befryete, at mand den gewalt icki skulle kunde imodstaa.

9. Vi ville ocsaa forbygaa, hvad perturbation ohc besværlige tancker eders maiestats undersaater af denne expedition kunde fatte, dersom det beste ohc mieste krigsfolk udaf riget skulle udføris, oche landen forblottet efterladis.

Efter hvilche for^{ne} hoyvictige motiver saa oche efter den ed oche plict, som vi eders kong. maiestat ohc riget erre forobligerede med, tør vi os icki andet understaa end eders kong. maiestat underdanigst jo at raade denne tog ohc entreprise at lade forblifve. Datum Kiøbenhafn den 6 may 1628.

Eders kong. maiestats underdanigste raad.

Christenn Friis. J. Skiell. Christian Holck[a]. *Albret Skiell. Anders Bille. Mogens Kaas. Thage Thott O. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Høeg. Frantz Rantzav.*

[b]Mand hafver nu visse kundskab, at finden ved engden af lante Ryen hafver lagt tvende skantser, saa at hand kand indbekomme saa meget folk somb hand begierer, ohc at Mengersten [?], Sclavatis ob.liutenant, allerede med en del ryttery de andre til undsetning erre kommen y landet, ohc at der marchierer 18 compaignier endnu hen[b].

153. *Raadets Bevilling. 6 Maj.* Orig. med Otte Skels Haand: RR. n. 45, XIX.

Eftersomb eders kong. maiestat os naadigst hafver ladet andrage, at vi skulle beradslae ohc tencke paa veye ohc middel, ved hvilche det geworbene folk med andet miere, somb til disse rigers ohc landes defension udkrefvis, kunde underholdis ohc til vey bringis, efterdi den contribution, somb stenderne hafver bevilget, icki kand tilrecke saadan spese ohc stor udgyft at stoppe ohc udrede,

Daa endog eders kong. maiestat naadigst selfver foruden vorris ærrinderung erre bevust, udi hvad stor armod ohc elendighied alle stender formedel[s]t denne langvarende ohc farlige feide erre geraden, saa ocsaa den megen ringe handel oche trafiq baade til lands ohc vands, somb er udi disse lande, somb dagligen jo miere ohc miere falder ohc aftager, saaledis at fast ingen pendinge mier kommer ind udi landen, saa dersom den almectige Gud

a I B i Stedet en aaben Plads. *b* Fattes i B.

[icki] af sin faderlig guodhied ochc naade vil unde os fred ohc rolighied (somb vi dog udi hans fryct ohc tieniste haabis at erlange), kand det en ringe ting eller saa got somb intet hielpe eller forsla alt hvis disse obrige lande ochc provinser at skatte ohc udgyfve ydermiere kunde paaleggis ochc med besvergis.

Des uanset, efterdi den høye nød ochc fare, somb vi erre bestede udi, det icki tilsteder at forbygaa, hafver vi underdanigst efter eders maiestatis begiering sat ohc forhøyet tolden ohc accisen, somb her hos findis antegnet, saa hoyt ohc meget, somb disse rigers undersaater uden dieris total ruin kunde afsted komme, ochc somb aldrig tilforne udi nogen krig ochc feide hafver verret udgyfvet af disse rigers indbyggere, dog at eders kong. maiestat naadigs igien reversierer sig, at dend told ohc accise, somb nu blifver forhøyet ohc opsat ochc tilforn icki hafver verred udgyfven, lenger icki at skulle paastaa eller opbærgis, end til saa lenge Gud naadeligen denne feide ville stille ochc fra os afvende, ochc det fornemblig paa det vi dis bedre baade for Gud y himmelen ohc disse rigers undersaater kunde verre undskyldet.

For^ne^ told ochc anden contribution, somb til disse landes ohc befestningers defension ochc securitet intages ochc opbærges, kunde beqvembligen saaledis forrestais, dersom udi landet blef sat en general krigs zal commissarius, til hvemb ald den contribution, told, skat ohc accise, somb y saa maader udgyffis ochc opbæris, enten af tolder, skrifver ohc andre efter rictige antegnelser ohc beviser, levieris ohc tilstillis, somb derfor udi sin tid skulle verre plictige at giore rede ohc regenskab. For^ne^ pendinge skulle til ingen anden brug udgyffis end paa de steder, somb di erre forordnede ohc general krigscommissarii med rigens marsk disponierer ochc forordner, hvilche ocsaa rentemester derfor noyactigen skulle qvittiere. Denne rentemester ohc underskrifver ohc underofficierer dieris gage ohc løn forordne, somb paa alle det geworbene folk, y hvor de ligger, skulle altidt holle rictige roller ohc fortegnelser ochc med alting hafve opsiun, at det gaar rictige ohc ret til ohc paa tilbørligen steder blifver uddelt ohc distribuered. Ohc siunis os underdanigst til rentemester duelig at verre Niels Krag, hvis løn (dersom kong. maiestat naadigst icki ville forordne) skulle tagis af contributionen, ohc hamb gyffis aarligen et tusind specie daler eller eftersom mand best med hamb kunde accordiere.

Ochc er tolden saaledis forhøyet ohc paasat somb efterfølger, nemblig af alt, hvis somb blifver udført af riget, skal gyfvis dobbelt told; af det, somb indføris, treidobelt told, [a]dog af di spicies, som forige rolle omformelder ohc ichi af andre: dog[a] af vin [a]alene[a] ochc drickevarer, somb blifver indført udi landet, annamis dobelt told. De, som selger ohc udtaper vin y potte tal, skulle gyffe af hver pot til accise 2 ß danske; af danske brendevin 2 ß; rinske brendevin 4 ß; aquavit 8 ß; af en potte øl, somb udselgis, iij pendinge, somb er af fire potter j skilling; dog det øl, som ringe er ohc hvor til tagis iij sielandske skeper, gyffis ingen accise af. Udi lige maade skal udgyffis af alt det, somb slactis ohc føris y byen at selge eller y byen til kiøbs slactis ohc forhandlis, en rixdaler af hver nød, ohc af det, somb indføris eller slactis til at selges y fierig tal, skal gyffis en rixort; af en svin, kalf, faar ohc lamb, somb selgis, gyffis 4 ß, dog hvis nogen y sit hus til sin egen behovf slacter, ichi hermed mient, saa icki heller [b]hvis adelen sielfver enthen af silkivare, speceri helder andet thil dieris egen behof lader indforskrifve helder indhenthe[b]. [a]Datum Københagen den 6 mai 1628[a].

Christenn Friis. J. Skiel[c]. *Albret Skiell. Anders Bille. Mogens Kaas. Clausz Daa. Thage Thot O. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Hoeg. Frantz Rantzav.*

15 Juni. Raadsmøde i Kjøbenhavn; afholdt?

Raadet udskreves hertil fra Kronborg 6 Juni[1]; men Mødet synes ikke at være blevet holdt.

Avgust. Raadsmøde i Kjøbenhavn.

2 Avgust bad de i Kbhvn. tilstedeværende Raader Kongen om Besked paa, hvad Hünickens Rytteri skulde foretage; hvis der med det skulde foretages et Angreb paa Jylland, ønskedes Raadet forinden sammenkaldt (*n. 154*). Kongen svarede

a Tilføjet med Albret Skels Haand. *b* Rettet (med Albret Skels Haand) fra: det, somb adelen uden rigit enten vin, salt eller andet til dieris egen gaardts behovf lader indkiøbe. *c* Derefter aaben Plads til Kristian Holks Navn.

[1] Sjæl. T. XXIV, 91.

fra Wolgast 10 Avgust, at om Raadet »samtlig forenes om en Plads, hvorhen samme Rytteri med noget Fodfolk, vel kommanderet. kan gaa. Riget til Tjeneste, ere vi da dermed kontent«[1]. I den Anledning sammenkaldte Kansler og Statholder efter Kongens Befaling 12 Avgust Raadet til at møde med det allerførste[2]; 19 Avgust indbødes Raaderne tilligemed mange Adelsmænd til at overvære Kongens Datters Daab den følgende Søndag[3], og 23 Avgust befalede Kongen tre Raader, Hr. *Albret Skel, Kristoffer Ulfeld* og Hr. *Anders Bille* strax at forføje sig til Kbhvn., den sidste dog kun, om han nogenlunde for Svagheds Skyld kunde komme[4]. Hele Raadet gav Møde undtagen *Jakob Ulfeld*, *Jens Jul* og *Kristian Thomesen* (da i Udlandet). Allerede 21 Avgust udtalte Raadet sig meget skarpt imod, at Kongen trak flere Tropper bort fra Riget, medens det indtrængende tilraadede ham selv snarest at komme tilbage fra Pommern. Denne Skrivelse (*n. 155*) blev dog ikke afsendt.

Kongens Proposition af 29 Avgust (*n. 156*) besvaredes af Raadet 2 Septbr. (*n. 157*). Det anbefalede at afskedige Hüneckens Rytteri (§ 1) og udtalte sig om Maaden at forsvare Landet paa (§ 6). Til Flaaden bevilgedes en Madskat (§ 2), hvorom Brevet udgik 8 Septbr.[5], til Hæren en Pengeskat (§ 3). der udskreves samtidig[6]; endelig tilraadede det Ophævelsen af Kornforbudet (§ 5), hvilket ogsaa skete 8 Septbr.[7] Da Kongen havde befalet Raadet at overveje Midler mod den Efterladenhed, Lensmændene viste ved Skatternes Indkrævning (§ 4), afgav 7 af Raaderne særskilte Betænkninger herom (*n. 158 a—g*), medens de øvrige udtalte sig mundtlig. 18 Septbr. udgik et Mandat herom med Raadets Raad[8]. — Raadet maa

---

[1] Egenh. Br. n. 280.
[2] Sjæl. T. XXIV, 107.
[3] Smstds. 109.
[4] Smstds. 111.
[5] Smstds. 124. Jfr. Jahn, Krigshist. II, 539—40.
[6] Sjæl. T. XXIV, 120—30. Jfr. Jahn, Krigshist. II, 539. Til Norge udgik Skattebrevene 22—23 Novbr.: Norske Rigsreg. VI, 95—98.
[7] Sjæl. R. XVIII, 335.
[8] Sjæl. T. XXIV, 148; trykt særskilt og i Paus, Fdg. for Norge

endvidere have afgivet en (nu tabt) Erklæring, hvori »de, saavidt denne Tids Tilstand har kunnet taale, have gjort Anordning om Toldens Forhøjelse«. Kongen paastod imidlertid, at en stor Hob Poster var glemt deri, »som endnu vil haves i Agt«[1]. Raadet erklærede dog, at en yderligere Forhøjelse var umulig (*n. 159*[2]). Endelig er der ved dette Møde raadslaaet om Adelens Rostjenestepligt, hvorom Marsken afgav en Betænkning (*n. 160*[3]), jfr. ovfr. S. 115; 22 Septbr. udgik en Fdg. herom efter Raadslagning med Raadet[4].

154. (De tilstedeværende) Raader til Kongen, 2 August.

Kopi med Kristen Fris' Haand: RR. n. 46, VI.

Stormectigste hoigbaarne fyrste, allernadigste herre och konning. Eders kongelig mayestet nest voris underdanigste throe thienistis erbydelse gifvis underdanigst thil kiende, at eftersom Hynekens rytterie sig forobligerit efter fiorten dage at verre ferdige och marchere, och tiden er allerede forbye, saa erre vy underdanigst begerende at vide, om eders kongelig mayestet nadigst vil, at samme ryttere schulle sendis til Stralsundt. Dersom det och ellers vaar eders kong. mayestetis nadigste mening, at de schulde ofversettis til at indtage nogen ort udi Jutlandt, daa vaar raadeligt, at rigens raadt kunde samlis derom at beraadslage, nemlig hvad derudi kunde verre at giore eller ochsaa at lade, efterdi sagen er fast hoigvictig. Storste delen af raadet er nu icke her tilstede, efterdi de hafve hort, at eders kong. mayestet er icke ankommen.

Rytterie her paa oerne erre icke saa nyttige; det er bedre

S. 663. Derimod nævnes Raadet ikke i Fdgr. af 2 Septbr. om Bededage og af 19 Septbr. om Salpeter og Krudt: Sjæl. T. XXIV, 147, 150; trykte.

[1] Egenh. Br. n. 282.

[2] Raadets Svar er dateret 3 Septbr., Kongens Brev 4 Septbr., saaledes at der etsteds maa være en Fejl. Efter Raadets Udtalelser skulde man tro, at der kun var Tale om den Forhøjelse, der bevilgedes i Maj (ovfr. S. 125), hvad dog ikke ret passer med Kongens Brev.

[3] Betænkningen er indgivet før 11 Septbr., under hvilket Datum den sidst i Indstillingen nævnte Ordre udgik: Skaanske T. V, 326.

[4] Trykt.

at underholde fodfolk och udrede floden. Forfarenhedt gifver, at hvor rytteriet y stor menge ligger, der hafver eders kongelig mayestet foye at forvente enten af sin landgilde eller contribution. Och er mig Frands Randtzow vitterligt, at dersom contributionen och landgilden skulde formindskis y de andre lande som udi Fyen, at floden daa udi thilkommende aar icke kand udredis. Fra Jacob Ulfeldt kom ret nu budt, at fienden hafver erofrit en af de galleier, som ligger vid Assens, saa och at der samlis it antal baade vid Kolding och Haderslef. Dersom eders kong. may. nadigst kunde sende til Fyen tvende af de pinasser, som ligger under Pommern, giordis det der hel fornøden, thi her er ingen galleier eller pinasser, som mand did forskicke kunde at hindre videre deris forset. Vi ville e. k. m. hermed til al kong. lycke och velfert Gud den allermectigstis allerhøieste beschermelse underdanigst hafve befalet. Af [a]København den 2 augusti 1628.

E. k. m. throe och underdanigste raad och tiennere[a].

155. Raadet til Kongen, 21 August. Kopi med Otte Skels Haand og Paaskrift af Klavs Daa: Denne erklerung om Hynnekis ryttere er hans mayest. icke ofverlefverit: RR. n. 45, XVIII. Trykt: Molbech, Egenh. Br. S. 322.

Allernaadigste herre.

Eftersom eders kong. maiestat naadigste skrifvelse til os formelder, at naar vi sambtlichen kunde forænis omb en sted oche plats, hvor Hünnekens rytter med noget vel commandieret fuodfolk riget til tieniste kunde employeris, daa vaar eders maiestat naadigst content der med, hvor paa er denne vorris underdanigste erklæirung, at eders maiestat somb en [b]en høy af Gud begafen[b] herre nochsom selfver kand eracte, at med den ringe mact, somb udi dette rige er at til vey bringe, ingen entreprise eller indfald kand skie, med mindre end mand ville [c]folk slet hazardiere[c], oche der til med ruiniere y grunden di andre fattige folk [d]paa di steder, somb indfald skede[d], dersom saadan anslag mislinget, thilmed blotte oche fratage disse obrige oche beholdendis provintser ald fornøden defension [d]paa fuod folk[d], omb medler tid (det Gud naadeligen afvende) nogen indfald skede. Thi her er nu ingen vider fremmed fuodfolk y landet uden [e]en del

a Med anden Haand og Blæk. *b* Tilføjet i Randen i Stedet for: en f rstandige. *c* Rettet fra: førre fattige folk slet paa fleskbencken. *d* Tilføjet i Randen. *e* Tilføjet over Linjen.

af[e] Slamensdorfens regiment, som icki formedelst findens aprochement kand ombæris af Fyen eller Sambsø. Hünnekens rytter erre mal content ohc en stor part disarmieret ohc foruden heste. Landtfolket er forsagt [a]ohc ilde til fredts[a] formedelst den nederlag, somb eders mait. hafver lidt udi Pomeren. Hvorfor vi underdanigst efter den ed, somb vi eders maiestat ohc riget med plictig er, ville raade eders koug. mait. med det første at begyfve sig med disse unge herrer hiemb til riget igien med alt, hvis fodfolck endnu beholdendis er, anseendis fornemblichc, at eders maiestat med det ringe folk icki kand udrette noget imod den store mact, somb keiseren paa di steder hafver, ohc dersom eders maiestat end skønt kunde impatroniere ochc bemectige sig nogle steder, saa er det dog intet y lengen at erholde. Her foruden skal[b] eders maiestat naadigst considerere den store perickel ohc fare, som eders kongelig person ohc disse unge herrer udi settis end ocsaa af eders maiestat egen cavallery, thi naar di venter sig ingen penge miere, tor di saa snart deserere eders maiestat ohc accordere med finden. Siunis os derfor underdanigst det beste middel, at eders maiestat opdrager kongen af Sverig dennomb[c], efterdi disse lande ohc riger intet formaar at underholde dennomb, ohc intet tilsteder dennomb at komme her udi riget miere, befryctendis storligen, at dersomb det skier, at landet totaliter skal ruinieris ohc eders maiestat ingen contribution til flodens udredning skulle kunde bekomme med miere uleilighed, somb deraf kunde causieris. Derimod kunde eders maiestat lade [d]tractiere med[d] kongen af Sverig, [e]naar rytterne til Pryssen nu strax blef ofversent[e], at hand paa foraaret ville undsette eders maiestat igien med 4000 mand til fuodts. [f]Hvad Hönnekens ryttere belangendis er, kunde eders maiestat deraf beholde 4 compaignier ohc ingen vider fremmed ryttery antage[f]. [g]Belangendis Hönnekis ryttere ville vy til eders mayest[g] lyckelig hiemkompst remittere och ynscher eders mayest. under Gudts protection. Datum Kobenhagen den 21 augusti 1628[g].

a I Randen: ohc . . . *b* Ovenover: ville. *c* Ovenover: Ryngreffens[?] rytt. *d* Ovenover: begiere af. *e* Tilføjet i Randen. *f* Understreget (ɔ: skal udgaa). *g* Tilføjet med Klavs Daas Haand.

156. *Kongens Proposition, 29 Avgust.* Orig. med Kanslerens Haand og Kongens Underskrift: RR. n. 45, XXIV.

Memorial paa hvis voris elskel. rigens raadt thil denne deris forsamling at beraadslage schal foregifvis.

1. Efterdi Hynekens rytterie alene en vis tidt er gifvet qvartier, som nu lenge siden forbye er, hvad dermed er at foretage, om det brugis, aftackis eller videre underholdis skal.

2. Efterdi paa flodens udredning udi nestkommende aar stor magt er liggende, at nogen madschat til des fornødenhedt maa bevilgis.

3. Efterdi soldaternis underholdt allerede begynder at mangle, och fienden er os paa alle sider, at daa videre maa tenkis paa middel och contribution dennom at underholde.

4. Dernest efterdi den store nechlessighedt, som befindis udi contributionens indsamling och ofverlevering, fast och ofte klagis af commissarierne, hvorofver land och rige høyeste fare kand tilslaa, middel at betenkis saadan at forekomme.

5. Om korns udføring kand endnu verre at tilstedis eller icke, och hvor vit.

6. Om defensions ordning at betenke, hvorledis den best er at anstille, och hvorledis fiendens gevalt best kand verre at afvende. Actum Kiøbenhafn den 29 augusti anno 1628.

Christian.

157. *Raadets Erklæring, 2 Septbr.* A. Orig. med Otte Skels Haand: RR. n. 45, XXV. B. Kopi med Klavs Daas Haand: smstds. XXVI.

Paa de puncter, eders kong. maiestat os naadigst hafver tilstillet, vorris underdanigste erklærung:

1. Om Hünnekens rytter, somb alene til en visse tid erre gyfven qvartier, oche nu lenge siden er forbygaaen, skulle brugis, aftackis eller vider underholdis. Saa endog vi hafver stor betenckind udi denne farlige feides tilstand noget derudinden at raade, dog alligevel efterdi landen icki formaar dennom at underholde, med mindre end den contribution, somb til floden, fuodfolk oche anden fornøden udgyft er deputierid, skulle igien manquiere oche formindskis; 2, de[a] ocsaa ringe service kand præstiere riget, dersomb (hvilchet Gud naadeligen avfverge vil) nogen anfald eller

[a] B: och.

landgang skede, thi den største part er ilde muntiered ochc hafver en del ingen heste, ochc fast alle ingen vaben; 3, icki heller uden rictige lehning ohc besolding skulle kunde opbringis; 4, ruinierer derhos landen, hvor de ligger, saa de en ringe ting kand skatte ochc udgyfve; 5, fornemblihc ochc udi synderlighied, efterdi stenderne af eders maiestat naadigst erre lofvit med intet fremmed ryttery at skulle beleggis. Efter hvilche motiver ochc besynderlig efterdi vi ser, floden ohc det fuodfolk med anden fornøden udgyft, somb til landens defense udkrefvis, icki at kunde holdis ved lige eller tilveybringis, saa frembt samme rytter skulle underholdis, daa foraarsagis eders maiestat dennomb at licenciere ochc med skib ochc proviant enten pa Prydtsen eller Hollandt, hvor de det begierendis er, at lade forsette, ochc den udgyft, paa dennomb skulle spendieris, paa floden ochc fuodfolk anvende.

II. Til skibens udredning udi nestkommende aar er underdanigst bevilget hver bunde at skulle udgyfve: brød udi kovringe baget iij lisbund; flesk eller kiod j lispund, smør ij skolepund, hvor af selfeyer skal gyfve dobbelt ohc det til jul førstkommendis at ydde.

III. Til soldaters underhold ochc krigens continuation er bønderne paalagt (adelens uggedagsmend undertagen) at contribuere udi penge hver bunde iij rixdaler, beregnet daleren til 6 slette marck udi mynt, den halfve part til jul ochc resten til paaske førstkommendis at erlegge; dog Fyen formedelst den strenge inquartierung ochc pressure, de hafver lidt ochc udstaaet, med half pengeskat at forskaanis, dog med de andre at udgyfve hel madskat; udi lige maade kiøbstederne udi Fyen for skat at verre fri denne gang. De andre kiøbsteder skulle skatte ochc contribuere half saa meget, somb di gaf seniste, undertagendis Kiøbenhafn, somb skal gyfve 5000 daler, somb dennomb allerede erre paalagt. De norske kiøbsteder skal udi lige maade contribuere half saa meget, somb di gaf siste gang. Presterne en hver 12 rixdaler udi penge skat ochc half mad ochc kornskat, somb di gaf sist forleden, hvilchet dennomb af lensmenden ochc bisperne skal paaleggis efter en hver dieris formue, den rige hielp den fattige, somme til 50, somme til 30, 20, 15, 12, 10 ochc 4, eftersomb di formaaer lidt eller meget ad udgyfve. Capitelerne udi Danmarck ochc Norge skal gyfve den 5 part af dieris indkombst, eftersomb di giorde seniste, ochc

det til tvende terminer, somb forskreffit staar; oche udi alle for[ne] skatter ingen at verre fri, vider end somb forrørt er.

Disse for[ne] skatte, dersomb de end skont kunde indkomme, hvilchet er at befrycte icki at kunde ske, anseendis at det beløber sig paa hver bunde foruden anden udgyft ohc tynge, dennomb paa leggis, med madskat ni gange saa høyet, somb dieris almindelige skat pleyer at verre, til med at landen tid fra tid jo miere oche miere forarmis, saa kand det dog icki tilrecke 7000 mand til fuodts at underholde, hvorfor vi underdanigst ville raade eders kong. maiestat intet miere folk at antage end de for[ne] 7000 mand, somb en gang erre bevilget, paa det at landen aldelis icki skulle forderfis oche saa ingen vider contribution afsted bringe.

IIII. Belangende den fierde punct, dermed forholdis efter det concept, deromb særdelis er forfattedt.

V. Korn oche anden victualies udskibning af landen er vorris underdanigste betenckind nu vel at kunde løs gyffe, efterdi allevegne udi landen er guod forraad af det gamble, oche dersomb (det Gud forbyde) nogen dyrtid enten her eller y Norge paakomb, daa kunde det igien snart afskafvis.

VI. Anlangendis den 6 punct omb landens defensiou, hafver vi underdanigst til forn erklæret os, somb fornemblichc siche der paa beroede, at skibs armaden skulle holdis ved lige, nogle skibe stedtse at løbe udi søen, alting flittig at hafve udi act oche avisiere os om finderens anslag, besynderlig ved Fyen, Loland, Falster, Laven saa vel somb andensteds, oche at der blifver holdet guod vact oche gioris alle vegne ud mod søekanten reduiter ohc skantser. Siunis os icki heller raadeligt landtfolket udaf de beholdendis provintser nogen stedts at udføre, førind Gud almectigste vil gyfve nogen guod occasion oche leilighied rigens fortabte provintser igien at erobre, oche vi kand gaa fermo oche verre bastant med Gudts bistand saadant at effectuiere, ohc det kand skie med [a]menige[a] rigens raadts betenckinde[b] ohc sambtyche. Actum Kiobenhavfn den 2 septemb. 1628.

Eders maiestats underdanige raad.

Christenn Friis. J. Skiell. Christian Holck. Albret Skiell. Anders Bille. Mogenns Kaas. Thage Thott O. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Hoeg. Frantz Rantzav.

a Staar i A som Tilføjelse. *b* B: bevilging.

158. Raadernes særskilte Betænkninger om Propositionens fjerde Punkt (1—2 Septbr.). Egenh. Originaler, de tre uden Angivelse af Ophavsmanden: RR. n. 45, XXVII. Paa Klavs Daas Betænkning har Kansleren skrevet: En del rig. raads vota om skatternis indfordring; de andre mundt[lig]. NB. Det mandat, som siden blef publicerit, blef in pleno senatu oplest och approberit.

a. Jørgen Skel.

Paa kong. mayst[s] nadigst proposition, horledis lenenis indkomst, contribution, saaoch toldene med undersaternis minste uforrettunge kunde betiden indkrefvis, er dette min underdanigst bethenkinde: at lensmendene her i landet blifve nu med det første tilskrefvid, at de sig strax skulle erklere, af hvad aarsage, efterdi tiden er forfallen och riget det saa høyelig var angelegen, det iche enn hafde udfordret och frembskichet, och at der paa samme deris erklerung strax blef tilforordnit en eller 2 savit mueligt ubeslegtit, besvogrit sambvithigheds gode mend, som nerverindis kund erfare, bode omb der var saa richtig med procederit, och den fattigis vilkor haft i achte, eller och i andre mode undskylligen saa lovlig som det sig burde, och samme gode mend paa steden, hor forsielsen fantis, al urichtighed at forandre, och lensmendene paa nye en bekvemb tid forlege, naar de i det sienist det skulle frembskiche och under deris hender gifve beskrefvit, horledis dermed skulle forhollis, som de vil ansvare, en richtig copie deraf her i cantseliet lefvere, paa det omb der blef ofverklaget, mand daa kund erfare, omb de saa ernstlich hafde giort deris devoir, som dennom var befalit.

Med capitlerne och clericiet bisperne at hafve opsiun och det at indfordre.

Tollerne belangende, commissarierne udi hver provins med lensmendene ofver kiøbstederne at tilforordne dychtige, troe och verheftige mend, som det efter forordningen richtig kunde opberge och siden til general pengmester Nils Krag lefvere och engang aarligen, sonderlig hos de mest graverede, forfare, omb dermed richtig er ombgaat, utroskaben i tide alvorligen straffe och andre til bestilligen igen at forordne.

J. Skiell.

b. Kristian Holk.

Om restandts af lenene at indfordre synes mig raadeligt alfvorligen at thilschrifve lensmendene, at the thil Michaelis heller

och i thet lengeste 8 dage ther efther at indschicke en richtig forthegnelse och regenschab hver af sit len, och tha nogen godemendt ther thil forordnes, som thet kunde ofverslae och richtigen forklare, och at pendinge følger med, saadan restandts med at aflegge, vedt høyeste straf och lennens forthabelse.

Saa och at lensmendene alfvorligen thilholder tholderne udi hver sit len strax och uden forhalling at forklare och afbethalle hvis the en hver kunde vere schyldige vedt høyeste pen och straf.

At och lensmende uden ald forsømelse indkrefver och thil the thvene bestempte terminer lader ehrlegge thendt contribution och schat, som nu paabydis, och hafve flitig indsehende med, at hverken fogder, schrifvere heller och nogen theris thienere ther paa anname nogen gunst heller gafve, saa frempt handt icke vil hafve forbrut hans len. Actum Kiøbenhafn 2 septembris anno 1628.

Christian Holck.

c. (*Albret Skel*).

Den ny paabudne thold y kiøbstederne, eftherdi den første thermins thid er forbie, tholderne strax inden Micaelis at forklare och fra dennom at levierre hvis di hafver opborit, och en hver lensmand at thilskrivis, hoer kiøbsted erre, at hand førsten straxen foderer tholderen for sig och erfarer, hoerledis hand tholden hafver opborit, paa ded hand kand rette hannom, førind hand fremkommer, om hand nogen fota y opberrelsen hafver giort. Findis nogen at hafve brugt self af tholderne, thet da thil it exemplum at thage y hans pung.

Hvad bonderskatten belanger, da eftherdi alle skatte brefve formelder, at den rige skal hielpe den fattige, och ochsaa er bleffven got giort, om nogen møget fattig mand enthen formedelst ildebrand helder y andre mader ichi hafver kund udgifvet sin skat, da er den efther thingsvinde blefven frie, hvilchit dog burde at verre saaere faae, som endnu slet inthet udgifve kunde, om hosbunden helders er goed, hoerfor foeten findis miest hoes lensmendene, at di ichi y begyndelsen, nar skatten ligges, hafver den opsyen, at ded saaledis den fattige och rige blifver imellom lagt, at di ded begi udi denne onde thilstand endnu kunde udgifve.

Hoerfor lensmendene skulde thilskrives, at eftherdi hans ma. thilforne hafver udi sine brefve ladet dennom vide, at hvis der

ichi udkom, skulde di staa thil rette foer, hvilchit hans ko. ma. dog na[digst], formedelst hand ichi gierne vilde sette nogen fra sit len helder giørre nogit exemplum, da er ded hid indthil forbigaaed, mens eftherdi landenes och denne onde thilstands nodtorft udkrefver, at contributionen endelig vil ud, da vil hand dennom hafve advarit, at hvis di ichi baade di forgangene och thilkomende skatter lader udkomme, vil hans ma. ichi aleniste bethrov dennom sit len, som ded giorre vil och kand, mens ochsaa thale di lensmend thil for skaden, om di enthen ichi hafver lagt bønderne saa thilbørlig skatten imellom, som ded sig burde, helder ochsaa haver panthet bønderne sig med at undskylde di vare fra, at dersom ded helders y rette och lavgthidt hafde blefvet sogt och dennom, som føer er rørt, ret imellom lagt, da hafde ded verrit at bekomme, hoerthil hvis di dennom ichi sielfver y thide ville rette, comissariis skal forordnis, som derom skal forfare.

Och paa ded bønderne her efther disbedre den ene kunde hielpe den anden, da hver hosbund, dog paa lensmandens behag, sielfver at ligge sine bønder y hvert len imellom, hvad den rige skulde hielpe den fattige; exemplum paa en helder thov och ingen at thilskrive, uden hor behof giøris.

d. (*Mogens Kaas*)

1. Lehenens indkombst børd lehensmanden thil Jacobi at afbethalle och gansche klargiore, efterdi hand fra Johannis och thil Jacobi[a] hafver thie fulde maneder, boede at indkrefve och thil at klargiøre, och det vid ko. m. høiste straf eller dieris lehenis fortabelse.

2. Tolden børd tholderne, strax som den forfalder, fra sig lefvere, efterdi ingen bekomme nogen toldsedeler fra dennom, forind di bethaller med redde penge, vidt dieris bestilings fortabelse, och lehensmenden der til at svare i lige mader.

3. Skatten och contributionen bord ochsaa lehensmenden udi rette thider at indfodre [b]och øfverlefve[re][b] vid lige straf, dog hand schal hafve flittige indseende, at det leggis och skrifvis, udkrefvis och opbergis med hans vidschab, saa det ganger ret thil, saa at

a ɔ: Philippi et Jacobi, eller 1 Maj. *b* Staar som Tilføjelse.

den fattige kand hielpis af den rige, och at sligt alt sker uden nogens fordel, enthen skrifviris, fogders eller andris.

e. *Tage Tot Ottesen.*

Er dette min betenchen, horledis contributionen best er at indbekomme och det med bøndernis mindste skade, saa vel som och ellers om restans och hvad tolderne med resterer:

1. At hans mt. naadigst lod straxens brefve til lensmendene udi Danmarch och Norgie udgaae och dennom forreholte hvis mangel der var for pengie til landsens defension, och sligt formedelst at hvis skat och paaleg, som hans mt. med rigens raad hafver paalagt och nu paalegger (och ingenlunde uden landens gandske undergang, thet Gud naadeligen afvende, kand forbigaais), icke fremkomer, horforre lensmendene straxens skulle være tilfortenct inden en forsagt tid at fremsende hvis som resterer, saa vel som och en rictig fortegnelse paa hvis som er lefverit och endnu kand restere, være sig af lænens indkomst, contribution eller och hvad det være kand, saa vel som och, at di her efter erre tilfortencte, at hvis skat vidre paaleggis, at di da først for altingist mager det rictigst och lettist, at den rige hielper den fattige, och hafver indsendt, at hverchen fogden eller schrifveren tager penge derforre, være sig under hvad skin det och være kunde, item at der och hollis rictig maal och vect, saa frempt som nogen af lensmendene noget her udi formedelst hans forsømmelse och vidskab fandtis forsømmeligh, at hand da icke ville stande hans mt. och rigit til rette, ansendis hvad storligen mact hans mt. och os alle her paa ligger.

Hvis tollerne i lige maader belanger, da och missiver til dennom och lensmendene, at hvis di icke til en forsagt tid clarerer deris restans och førte nøiactig bevisningh til lensmendene, at di hafde al deris restans clarerit, da lensmendene dennom straxens at tiltale och uden lang proces och forhaling vid retten at lade fraavurdere, hvis som kand restere. Kiøfvenhafn den 1 septemb. anno 1628.

Thage Thot O.

f. *Klavs Daa.*

Clavs Daas betenckende I, om restantsen af alle stenderne at faae indkrefvit, II, om den skat, som nu paabydis skal, beqvemme-

ligst kand blifve uden undersaaternis store skade och uden lensmendenis eller deris skrifvers och fogeders fordel indkrefvit.

I. At der skulle udgaae brefve til alle lensmendene saa och til ritmesterne, [a]saa och til thollerne[a], at de skulle til Michaelis eller och otte dage efter Michaelis y det seniste lade giørre her y Kobenhagen regenskab for al bevilgede och paabuddene contributioner til commissarier, som skal forordenis same regenskaber at forhøre, och nar af same regenskaber forfares, hvem som med sin contribution tilbage staar, da ham dag at forreleggis den at betalle, mens dersom det befindis en adelsmand, som contribution icke udlofvit hafver, at restere, da y mindelighedt vid rigens marsck medt same adelsmand at accordere, thi uden hans egen gode villie kand mand en adelsmand, som icke contribution udlofvit hafver, [icke] nogit medt lof och dom aftvinge.

II. At der skulle om denne nu paabydendis skat brefve udgaae til lensmendene och bisperne, den til de benefte tider at lade udkomme til Niels Kragh, och at lensmendene skulle hafve selfver flittig indseende, at deris fogeder och skrifvere icke vid nogen underfundighedt, practiker eller nogen fordel, quo pretextu det och nefnis kunde, icke at søge nogen deris egen fordel med same skat, saa fremt fogederne eller skrifverne tilbørligen der forre skulle straffis, och lensmendene och selfver, som med saadant och andit mere bør at hafve inspection och skal staa der for hans mayest. och rigit til rette.

g. (*Hans Lindenov*).

1. Hvorledis di resterende skatter best kunde indkrefvis, bunden icke slet til forarmelse. Kunde best skie, nar lensmanden lader kalde sognemenden och presten, och udi deris ofververelse taxere hver efter deris formufve.

2. Hvorledis den nye paabudne tholdt schal forholdis. Forst fortoldis uden byen saa moget, som icke foris tilbage igien, dog hvis borgerne kiobe, tagies bevis paa, vin och anden fremmede drick at fortolde, forin det udselgis, och alle pengene at indleggis udi en forvaridt kiste, som er giort med et hoel oben paa logget til at lade indlobe samme penge, och for samme kiste schulde vere thvende laase, saa thvende kunde hafve nogel til, och der hos en richtigh register bogh.

a Staar som Tilføjelse.

3. Om den bevilgede udgift, som staar tilbage hos adellen, kand ritmesterne den forige udgift best indkrefve, och det sidste aar lensmende hver udi sit len at indfordre.

4. Lensmendene strax at skal erclere sig for hvis restants tilbage staar af deris len, och det strax at schal laede fremkomme under deris lens fortabelse.

159. Raadets Betænkning om Toldens Forhøjelse, 3 Septbr.

Orig. med Otte Skels Haand: RR. n. 45, XXII.

Allernaadigste herre.

Eftersomb eders kong. maiestat os naadigst tilkiende gyfver en stor haab poster udi vorris erklærung omb toldens forhoyelse at verre glembt, somb vider skulle hafvis udi act,

Saa er derpaa vorris underdanigste svar, at told ochc accise kort siden paa de species, somb det miest kunde taale, er saaledis forhoyet ohc paasaat, somb de aldrig hafver verrit tilforn, ochc saa meget, somb disse fattige undersaater uden dieris gandske undergang kunde afsted komme, ochc dersomb nu paa ny igien vider told ohc accise paa andre poster skulle settis, ville det storligen graviere fattige folk, de vaare, somb de icki kunde ombære, saa ulideligen voxe, at fattige folk icki skulle formaa dennomb at kiøbe, hvorudofver trafficken y landen ville nederleggis, told ohc accise formindskes, kiøbmenden saa vel somb bunden forarmis, hvorfor vi underdanigst erre begierrendis, at eders kong. maiestat naadigst ville lade forblifve ved den forhøyelse, somb allerede er giort, forhaabendis nest Gudts hielp, at naar det fremmed ryttery blifver aftacket, ochc med contribution, told ohc accise at opbære den ordnung ohc maade holdis, saa de rictigen ohc foruden svig kunde annamis ohc udleggis, at baade landet ochc kiøbmandskab des bedre skulle blifve ved mact, ohc skat ohc accise, somb til landens defension udkrefvis, udrede. Actum Kiøbenhavfn den 3 septemb. 1628.

Eders kong. maiestats underdanige raad.

[Underskrifter som n. 157.]

160. Jørgen Skels Betænkning, (før 11 Septbr.).

Orig.: Krigsminist. Aflevering. Udenpaa med Kanslerens Haand: I H M. H. Jørg. Skels betenckende om rostieniste.

Memorial omb de brefve, s[om skulle u]dgaa omb den forsømmelse, som findis hos adelen med deris rostieniste.

At den, saa ofte der blifve munstrit, for hver hest, der fattis, skulle vere forfalen 50 speciesdlr., de 30 til ritmesteren, 12 til lutenanten och 8 til cornetten, hvilchen straf de lige ved anden richtig gield skulle hafve at indfordre, och saa frembt det befindis retmesteren dermed at se giemel finger, skulle de self vere forplichtet det at udlegge til et hospital udi hver provins, som det best behøfver, hvormed N. skal hafve opsiun, at det redelig blifver erlagt eller och ved retten i lige made det af ritmesteren udforde. Men saafrembt nogen adelsperson lovlig undskyllinge hafde at forvende, vere sig at hafve soldt af sit godts eller i andre made blefven det kvit, skal det hannem got gioris, enthen til half eller hel hest efter forordingen, dog at hand under sin hand frembligger for N., omb hand er tilstede, eller de rigens raad i den provints, hand er boesiddende, en richtig jordbog paa alt sit godts, horaf de kunde erfare, omb hand hafver fylistgiort sin rostieneste, som det sig burde, horom de ritmesteren skriftlich skulle forstendige, at han derefter kan vide sig at forholle. [a]dog saa mange af rigens raad, som ere comissarier, hver at maa beholle 4 heste hos sig och de andre af deris jordegodts eller len 2, men safrembt nogit paakom och de vare hos rytteriet, da deris heste at stille under compeniet. Jørgen Skiels heste som sedvanligt at vere paa hannomb self[a].

Dersom och nogen findis, som halfve, tredieparten eller mindre hest hafve at holle och erbiuder sig sin anpart at fylistgiore, skal hand for sadan tiltale forskaanis, och de, med hannom skulle holle och findis forsommelige, alene straffis.

Eftersom och til en hestis udredelse med fuldvaben och anden tilbehoringe iche vel kunde 2 eller flere giore lige forslag, med mindre en sig den ville paatage at holle, skal de sambtlich lodde, hvilchen hesten skal holle, och de andre gifve den penninge eller ho de self best kunde forligges, hver efter sin quitta, beregnit en fuldkomen curatser aarlig paa 150 specidlr.

— At cantseleren vil forskaffe Sivort Grubbe och Henrich Hvitfeld k. mayst[s] brefve, at cronens tienere maatte giore det arbet ferdige, som er begynt ved Ysted for vinter, efterat adelens bonder savelsom borgerskabit med stor villighed hafve dertil ladet arbede.

a Tilføjet i Randen.

8 Oktbr. Delvist Raadsmøde og fynsk Adelsmøde i Nyborg.

5 Oktbr. befaledes det fra Nyborg den fynske Adel samtlig at møde paa Nyborg 8 Oktbr. selv eller for deres Vedkommende, som var ude af Landet, ved Fuldmægtige, da Kongen havde noget magtpaaliggende at forrette med dem, og samtidig befaledes det Hr. *Jørgen Skel*, Hr. *Albret Skel*, *Mogens Kaas* og *Klavs Daa* at være til Stede ved samme Møde [1]. Foruden de nævnte mødte ogsaa *Jakob Ulfeld*; 8 Oktbr. befalede Kongen fra Nyborg Raaderne, »som in loco ere«, at forhandle med den fynske Adel om Troppernes Overførelse til Fyn m. m. (*Egenh. Br. n. 283*). Dagen efter udtalte Raaderne sig selv herom (*n. 161*), idet de tillige henviste til Adelens skriftlige Erklæring [2]. 9 Oktbr. sendte Kr. IV fra Nyborg *Jakob Ulfeld* en »Diskurs«, rettet til Raaderne, hvori han imødegik Frygten for et Angreb af de kejserlige (*Egenh. Br. n. 284*). — 16 Oktbr. befalede Kongen fra Nyborg nogle Raader at forhandle med Kjøbstæderne om at hjælpe Byerne paa Fyn til Underhold af de Tropper, der nu sammendroges dèr fra de øvrige Landsdele. *Klavs Daa* skulde handle med Kjøbstæderne i Sjælland, *Tage Tot* i Skaane, Kristoffer Urne i Laaland og Falster, *Jens Jul* i Norge [3].

161. 5 Raaders Betænkning, 9 Oktbr. Orig. med Albret Skels Haand: RR n 45, XXIII.

Stoermegthigste, høyborne første, allernadigste herre och konning. Efthersom eders ko. ma. nadigst skriftlig hafver ofverantvordet os nogle puncter, af hvilche vi om nogle af dennem skulde thalle med den fynske adel och paa di andre lader eders ko. ma. vide voris underdanigste bethenkende:

1. Quo anni tempore dennom skulde sendis folch thil hest och fods her ofver, och nor mand der med begynde skulde, saa at mand hverchen for thiellig helder for sildig dermed begynder helder ded gandske forsømmer, Hoer paa er voris under-

[1] Fynske T. IV, 39.
[2] Denne er ikke gjenfundet.
[3] Sjæl. T. XXIV, 160.

danigste bethenchende och rad, at hvis folch eders kon. ma. nadigst vil der ofver hafve, skal den første halve part verre y Korsør den 15 decembris och resten at verre der thil den 17 decembris; thi ded er ichi formoedeligt, at førind den 1 januarii saa sterch frost skulde indfalde, at di jo kunde komme y land ved Slibshafn; dog dersom mand ser nogen hoer helder hastig vinther foer at begyndis, kand dennom en 8 dags thid thilforne befalis at marsere; och vil hafvis goed opsyn och gioris ordinans paa hver sted paa vivres och confoy, at folchen y marchen ichi giørre undersatherne for stoer skade.

2. At hafve skuder och baade der thil ved handen, saa at mand ichi thager feil ad dennom, her paa er voris underdanigste bethenchende, at hvis skuder, som findis y Selland och Fyen, at eders ko. ma. nadigst en hver lensmand skulle lade thilskrifve, at hand y sit len nu straxen, saa ochsaa efther handen som di hiemkommer, lader dennom opthegne, och derhoes befaler, at di thil den 7 decembris skal verre y Korsør, eder ma[s] folch at inthage; lader dennom vide derhoes, at di for hver reisse skal hafve 10 curant march, och at ded her med ichi er dennom forbøden, at di jo midler thid maa søge dieris nerring, hoer di vil.

3. Strax at anthegne qvarthieren, uden vild herfolchit skal henliggis, och did hen at forordne foderage och vivres, saa ingen disordre foraarsagis, nar di did ankommer. Her paa er voris underdanigste betenchende, at nar mand foer opthegnet och at vide, [hvor] megit folch her skal ofver, da rigens marsk at thage comisarierne y Fyen thil sig och lade giorre och uddielle qvartierne, efther som vintheren lader sig an; thi dersom Sunden er ichi frossen helder begynt at ligge sig paa di thide, nar di erre ofverkomne, kand en diel af dennom andresteds her y landet qvartieris, paa ded strandsiden dis bedre kand holde dennom thil hobe, nar thiden och noden ded udkrever.

4. Visse folch at ordinierre, som stycherne, munition och hvad derthil horrer skulde fremfoerre och der hoes blifve. Her paa er voris underdanigste rad och bethenchende, at nu udi thide hvis stycher, som behofvis, vil thil soes fremsendis thil Medelfar och med dennom nodthorfthige connestabler och hantfanger saa ochsaa en dycthig thygmeister, som ofver alt kand commendiere, med hvis krud och lod som fornoden gioris; hvad hestene

sig belanger. da rigens marsk med comisarierne och lensmendene y kiøbsteder, hoes prester och fogder at giorre anordning. hvad heste thil hver styche skal hafves och behovis, och lade dennom vide derhoes. hoer di med dennom skal mode. nar di thilsigis; mens thoy thil hestene. om ded findis y thyghusit. da ded med stycherne at fremskikes.

5. Paa di steder, folchit samlis skal, at forskaffe brendeved for vacthen och kordegarden. langhalm thil hutter och foeder thil at ligge paa ichi alene thil dennom. som hid kommer. mens thil dem. som her er. eftherdi fast alle maa der verre och landet defendere, och mand inthet vide kand, hoer lenge helder stachit ded vare kand. Herpaa er adelens underdanigste skriftlig svar, dog derhoes vil actis, at kiøbstederne saa vel som eders maiestets bønder ded ochsaa pro quota befalis.

6. At thenche paa middel thil at bringe penge thil veie. hoer med mand folchit kand bringe paa benen. nar mand dennom bruge vil. Herpaa er voris underdanigste bethenchende och rad. at der er ichi andre middel en af contributionen och tholden. at mand derfor strengelig befaler, saa ochsaa drifver och urgierer. at en hver lader fremkomme hvis hand med restierer, och ded straxen med ded allerførste, och derhoes Niels Krag thilskrivis. at hand ichi aleniste thil den 10 decembris holder saa mange penge inde, som folchit kand bringis paa bene med. mens ochsaa thager med sig her ofver thil Fyen halfthridi manits loening thil al folchit; och derhoes den visse forordning maa gioris, at ricthig besoldning och loening althid eftherhanden maa folge thil folkens besolding. paa ded at landet ichi skulle fordervis och slet ruinieris, och ded. som var forordnit thil landsens defension. skulle blifve landens ruin. dersom saadant folch ichi skulde blifve contenterit och besoldit. som ellers høylig er at befrycthe af forgangene exempel med ded folch, som thilforne haver verrit udi Fyen indqvartierit. som undersaterne sig høylig beklager. Datum Nyborg den 9 octobris 1628.

J. Skiell. Jacob Wlffeldt. Albret Skiell. Mogens Kaas.
Clausz Daa.

1 Decbr. Herredag i Kristiania[1].

Herredagen udskreves til 16 Decbr. ved Brev af 26 Febr.[2]; senere nævnes 1 Decbr.[3] 28 Septbr. befaledes det *Otte Skel* at begive sig derop og sidde i Retten[4]. — Retterthinget synes at være sluttet 3 Januar 1629[5].

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1628[6].

Indlandet. 21 Januar befaledes det *Otte Skel* sammen med *Jost Høg* at forhøre afgangne Siverd Beks (Rentemester)regnskaber i den dertil tilforn forordnede *Hans Lindenovs* Sted, da denne havde faaet Forlov at rejse hjem[7] (jfr. ovfr. S. 118). 27 Januar befaledes det *Klavs Daa, Hans Lindenov, Jost Høg* og *Frans Rantzau* ved deres Undersøgelse af Siverd Beks Regnskaber tillige at medtage et Biregnskab, hvori Beholdningen 1619 var indført[8]. 12 Febr. meddeltes det de tre andre Raader, at *Hans Lindenov* var hindret i at deltage i Gjennemsynet[9]. 26 Oktbr. fik Kristoffer Urne og Siverd Beks Arvinger Kvitteringer for Rentemesterregnskaber, aflagte i Overværelse af *Klavs Daa, Hans Lindenov* og *Frans Rantzau*[10]; 7 Decbr. fik Kristoffer Urne Kvittering for den Tid, han var Rentemester sammen med Axel Arnfeld, efter Regnskab, aflagt i Overværelse af *Kristen Fris, Hans Lindenov* og *Frans Rantzau*[11], og samtidig fik han en-

[1] Slange S. 639.
[2] Norske Rigsreg. VI, 17—18
[3] Smstds. S. 85, jfr. 84.
[4] Jydske T. VIII, 177.
[5] Kladden til Herredagsdombogen, hvori dog kun den sidste Dom har Datum.
[6] En Hamburger skal have truet Kirstine Munk med at aabenbare hendes Handlinger for Prinsen og Raadet, hvad der vilde koste hende Livet. Kirstine Munk var imidlertid trodsig, »og kommer Kongen ingen Vej med hende, om ikke R. Raad med Prinsen lægger sig derudi og gjøre hende nogen Affront«. Fegræus' Indberetning, Helsingør 4 Jan. 1629: Adlersparre, Hist. Saml. III, 65. 68.
[7] Sjæl. T. XXIV, 21.
[8] Smstds. 28.
[9] Smstds. 34.
[10] Sjæl. R. XVIII, 344.
[11] Smstds. 362.

delig Kvittering for sin Rentemestertid efter Regnskab, aflagt i Overværelse af *Klavs Daa* og *Frans Rantzau*[1].

11 Febr. befalede Kongen Hr. *Kristen Fris* i *Klavs Daas* Sted at forhøre Axel Arnfelds sidste Aars Krigsregnskab sammen med *Frans Rantzau*[2] (jfr. ovfr. S. 114). 1 Marts fik Axel Arnfeld Kvittering for sit Regnskab, aflagt i Overværelse af *Kristen Fris*. *Klavs Daa* og *Frans Rantzau*[3].

12 Febr. beskikkedes Henrik Hvitfeld til sammen med *Tage Tot* at være Kommissar for Toldens Oppebørsel og Udbetaling til Garnisonerne i Skaane (jfr. I, 458—60), idet *Anders Bille* for sin Skrobeligheds Skyld ikke mere kunde udstaa de med dette Hverv forbundne Rejser[4].

4 Marts skrev de sjællandske Kommissarier (*Klavs Daa*, Frederik Redtz og Palle Rosenkrans) fra Kalundborg til Sekretær Iver Vind om forskjellige Sager; deri: »Og var det muligt, at Hoffanen maatte underholdes af k. Maj.s Renteri efter gammel Brug og Sædvane, da var det det rigtigste og bedste, efterdi Adelen støder sig hart paa saadant ubrugeligt at være og ikke heller af R Raad bevilget og samtykt«[5].

27 Marts indgav Fyns Adel fra Odense et Andragende til Kongen om Lettelse i Landets Byrder (*n. 162*).

162. Fyns Adels Andragende, 27 Marts. Orig.: Kanc.

Stormegtigste høibaarne første oc allernaadigste herre oc koning, eders ko. mayts., dete landts samptlige indbygeris hoye noedt oc anligende fororsages underdanigste at lade andrage, at epter-

[1] Sjæl. R. XVIII, 366.

[2] Sjæl. T. XXIV, 34.

[3] Sjæl. R. XVIII, 287.

[4] Skaanske T. V, 291. *Anders Bille* klagede i et Brev til Kansleren, dateret Rosendal 1 Febr. 1628, meget over sine Opofrelser i Rigets Tjeneste; hvis han ikke bliver noget lettet for sine store Besværinger og bliver Helsingborg Len kvit og siden faar noget, som han kan være uskamholden med, »daa nødis jeg thil (hvilket jeg udi denne thid dog icke gierne giorde) at sette mig slet thil rollighed, som Holger Rosenkrans hafver giord«. Orig.: Kgl. Bibl., Adelsbreve Fasc 19, n. 107. Helsingborg Len overdroges 1629 til *Kristian Thomesen*.

[5] Orig. med 3 Segl: Indkomne Breve til Kanc.

som di her hoes os indqvarterede krigsfolch nu nesten et halft aar paa dete lilde oc ringe landts underholding oc contribution hafver ligget, som nu formedelst samme indqvarterung mesten dellen baade eders mayt[s] oc mange addelsbønder, disligeste oc størstepart af borgerne udi kiøbstederne befindis saa forarmet at verre, at paa landet saa vel som oc udi en del kiøbstederne mange hundere gaarde erre forloben oc stander slet øde, oc der formedelst samme contribution paa di fattige folch, som indnu en ringeting kunde hafve beholden, dag epter anden maae forhøies, saa at med mindere dertil med det allerførste iche blifver hielp forschaffet, er at befrygte det mennige landtsens indbyger derformedelst blifver aldelis øde oc forderfvet oc blifver foraarsaget lige vedt andre huse oc hieme at forlaede, kunde oc verre at befrygte, at naar krigsfolchet dieris deputerde thractamændt iche merre hoes os kunde bekomme, som allerede schedt er, at da emellumb dennom oc indbygerne oprøer schulle foraarsages, saa at fienden derformedelst kunde faae leilighedt sig landet at bemegtige eller det schaede at tilføye; hvorfor er hermed voris underdanigst bøn oc begiering, at eders mayts. for Gudts och sin egen kongl. medføede mildhedts schyld dete fatige landt oc des indbygeris noed naadigste ville lade sig til hierte gaae oc des ruin oc undergang merre end andre sine lande iche ville tilstede, mens naadigste dennom medt andre rigens undersatters tilleg oc hielp nu udi tide oc forend det slet undergaar at lade sucurere oc undsette, det Gud aldermegtigste eders ko. mayts. rigeligen vil belønne, oc vi alle med lif oc bloed eders mayts. til pligtschyldige thienneste os underdanigst oc villig erkiender. Datum Odense dendt 27 marti 1628.

Marcus Bille. Eyler Quittzow. Erick Wrnne. Henningh Valckendorff. Eriich Bilde. Jørgen Lycke Erichszøn. Lauridtz Lindenov. Johan Friisz. Christian Normandt. Henrich Rantzow. Anders Bille Es.

24 Maj bad Kongen Raaderne med Buddet at meddele deres skriftlige Betænkning, om Forbudet paa Korn og Proviant kunde ophæves eller ikke, naar den sidste Kontribution af Korn var betalt og Bønderne havde tilsaaet[1]. Noget Svar

[1] Sjæl. T. XXIV, 83.

kjendes ikke. Sagen blev afhandlet paa Raadsmødet i August (ovfr. S. 137).

18 Juni befaledes det *Klavs Daa*, *Jost Høg* og *Frans Rantzau* strax at gjennemgaa Kristoffer Urnes Rentemesterregnskaber 1/1 1626 til 1/5 1627[1]. Jfr. ovfr. S. 154.

2 Septbr. erklærede Kongen, at da der ikke var Len ledige for de Raader, som havde haft Forleninger i Jylland, vilde han, at de andre Lensmænd aarlig Juleaften skulde udlægge en vis Sum Penge til hine. Der tillagdes saaledes *Jost Høg* i alt 890 Rdl., *Mogens Kaas* 970 Rdl., Hr. *Jørgen Skel* 1030 Rdl. (hvilket dog synes forøget med 560 Rdl.). *Kristian Holk* 1000 Rdl.[2], *Kristian Thomesen* 1010 Rdl., *Otte Skel* 1030 Rdl. og Hr. *Albret Skel* 960 Rdl. Ydelsen heraf blev blandt de andre Lensmænd ogsaa paalignet Raaderne saaledes *Jakob Ulfeld* (maaske dog Landsdommeren), *Frans Rantzau*, *Kristoffer Ulfeld*, *Klavs Daa*, Hr. *Kristen Fris*, Hr. *Anders Bille*, *Tage Tot*, *Hans Lindenov* hver 240 Rdl., *Jens Jul* 350 Rdl.[3] Jfr. ovfr. S. 1.

15 Septbr. skrev *Jørgen Skel*, *Jakob Ulfeld* og *Mogens Kaas* fra Odense til Kansleren, at de efter Kongens Befaling havde forhandlet med Major Slamistorf om at lade sig nøje med Overstes Besoldning, indtil Kongen drog i Marken, »anseende Generalmajors Besolding nu lidet eller intet i Garnison er tjenlig«. Tilsidst havde de enedes med ham om 100 Speciesdl. maanedlig over Overstebesolding[4].

17 Septbr. befaledes det *Klavs Daa* og *Hans Lindenov* inden Martini at gjennemse Regnskaberne for de forskjellige af Adelen bevilgede Skatter og erklære sig til Kongen om, hvad deraf resterede. Samtidig befaledes det Lensmændene og Ritmestrene

---

[1] Sjæl. T. XXIV, 94.

[2] 19 Januar 1630 befaledes det Statholder *Frans Rantzau* at udbetale *Kr. Holk* 300 Rdl., som resterede af de 1000 Dl.: Sjæl. T. XXVI, 361. Udbetalingen anføres under 25 Febr. i Rentemesterrgnsk. 1629—30.

[3] Sjæl. T. XXIV, 118.

[4] Orig., skrevet af *Jørgen Skel* og forseglet af *Jakob Ulfeld*: Adelsbreve Fasc. 16, n. 15.

at gjøre hine Raader Regnskab for Adelsskatterne[1]. Jfr. ovfr. S. 137. — 21 Novbr. befaledes det de samme, mens de nu er i Kbhvn., at forhøre Jørgen Sefelds Regnskaber som Kommissar paa Samsø[2].

18 Septbr. befalede Kongen Generalkommissarierne (*Klavs Daa*, *Mogens Kaas*, *Hans Lindenov* og *Tage Tot*) snarest at erklære sig om, hvorledes Rugen stod, da Kongen var til Sinds at opsige Forbudet paa al Slags Korn og Proviant[3]. Samtidig befaledes det de samme at akkordere med Kjøbmænd om Korn til Glückstadts Forsyning[4].

28 Septbr. befaledes det *Klavs Daa* at begive sig til Kbhvn. for dèr en Tid lang at forblive og med de andre Raader, som ere til Stede, at forrette, hvad som kunde forefalde[5].

28 Septbr. henvendte Kongen sig til 12 Raader for at faa bevilget en ny Madskat, saaledes at en Fæstebonde gav 1½ Skp. Byg o. s. fr. (*n. 163*). Af Raadernes Udtalelser (*n. 164 a—i*) gik de fleste ud paa at bevilge den ønskede Ydelse, om end lidt nedsat; 21 Novbr. paabodes derefter Madskatten efter Raadets Raad, saaledes dog at Fæstebonde kun sattes til 1 Skp. Byg o. s. fr.[6]

163. Kongen til 12 Raader, 28 Septbr. Sjæl. T. XXIV. 154.

V. s. g. t. Vider, at eftersom vi naadigst forfahre, voris schibsflode med dend nu seneste bevilgede och paabodne madschat iche at kunde udredis, med mindre endnu maatte bevilges ydermere at paalegge enhver helegaards-festebonde her til at udgifve halfanden skepe bygh eller malt, och en hver halfvegaards-festebonde halfparten saa meget, och jordeigne hele och halfve gaarde

---

[1] Sjæl. T. XXIV. 137.
[2] Smstds. 187.
[3] Smstds. 138. Et lignende Brev udgik til *Jakob Ulfeld* for Fyns Vedkommende: Orig. med Segl: Ny kgl. Sml. Fol. 616 c. Til *Hans Lindenov* svarede i en udateret Betænkning (*n. 164 g*), at Forbudet burde bestaa, efterdi Rugen i Laaland og Falster saavelsom her i Landet (ɔ: Sjælland) paa mange Steder har faaet Misvæxt«
[4] Sjæl. T. XXIV, 138.
[5] Smstds. 156.
[6] Smstds. 187.

dobbelt saa meget, anseendes lehnenis korn och indkompst, i synderlighed bygh och malt, merendels til kiøbmend udgifvis, som munition thil rigedt sampt vore festningers Glychstadts och Krempens fornødenhed at lefvere, saa vel som och forschrefne festninger at proviantere, sig paataget hafve; hvilchet vi de andre vore elschelige rigens raad ochsaa hafve ladet tilschrifve, da bede vi eder och naadigst ville, at I eder mod os erklerer, om I det saaledes, som forschrefvet staar, bevilge ville, efterdi os och riget saa stor macht der paa ligger, och samme eders underdanigste erklering nu strax udi vort cantselie indschicher. Haf. den 28 7bris anno 1628.

164. Raadernes Betænkninger.

Originaler, egenhændige (undt. Kristian Holks); *a—c*, *e* og *h* i Brevform til Kansleren. Kanc

a. Kristian Holk.

..... Ehr der paa min underdanigst betenckinde och erkleringh, at dersom det icke kandt forblifve vedt dendt siste bevilgede och paalagde bode penge saa och madschat, som beløber sig velhøyt for de fattige bønder och almue och medt største besveringe schal kunde indt och til veye bringis for dendt idelige och fast aarlige besveringer, dennom paaleggis, och var vel got, om de fattige bønder derfore kunde blifve paa denne gang medt dendt forhøyelse forschaanit. Dogh efterdi at nest Gudt i himmelen, saa och vor allernaadigste herre och konningh, hafve vi vor største thilflucht til kong. may[s] orloge skibsflode, at den kunde thilborligen udrustis medt proviant och aldt anden nøtvendige munition och thilbehøringh och saaledis holdis vedt macht udi søen, det allerlengste udt paa aarit mueligt kandt verre, hvor fore mig synis icke uraadeligt, at for[ne] korn udi bingh heller maldt efter høybemeldte hans kong. may[s] brefs indholdt kunde endnu dennom paa denne gangh paalegis och en anden thidt igien formildis, om saa var, nogen schat schulle ydermere blifve bevilget och paalagt, om de derfore jov icke kunde nu forschaanis. Gudt allermechtigste naadeligen forlenne och beschere os en guodt och bestandigh fredt igien, at fattige folck for saadanne besveringer en gangh kunde och motte blifve forschaanit och komme til deris rette nehring och bieringh igien. ..... Af Bafvelsøegaardt dendt 7 ochtobris anno 1628.

b. Albret Skel.

.... Er min underdanigst bethenchende, at floden kand inthet forsømmis, at derfor hver festegaard y Selland, Skonne, Lolland, Falster och Langeland kunde gifve en sellands skippe, sielfeir dobbelt och halfve gaarde half. Y Fyen befrychter jeg formedelst ded megit krigsfolch, som skal komme thil dennom y vinther, at di ded ichi kand udgifve .... Gundestrup den 15 octobris 1628.

c. Anders Bille.

.... Er dette min underdanniste mening och erklering, at eftersom om pening skat och madskat senisten i Kiøbenhafven blef beraadslagid, och den nu paabudne skat blef bevilged, daa blef och samme thid, eftersom vaar proponerred, beradslagit, vid hvad middel gandske skibsfloden kunde vid mact holdis, daa blef saaledis slutted och samthoct, saa och bevilged, at efterdi floden nu icke aldellis udaf begge rigernis indkomst (efter gammel sed) kunde underholdis formedelst Julandts och førstendommens undergang, daa thil dennis bedre udredning blef denne nu paabudden madskat bevilget, dog icke hoirere ind den nu er, at oppebergis, af aarsag at den forgangne aars maadskat lob sig nogle hundrede thønder gryn saa och nogle mange skibpund flesk foruden andre species, hvilke icke thil skibsflodens fornødenhed behofvedis, mens blefve soldt for penninge och thil anden brug; thil med er och Fyen nu frels, som samme thid inted kunde thilhielp komme for den overlast, dennom forgangen aar skede, saa at jeg inted thviller, naar den nu paabudne madskat ald indkommer, jo visseligen maa thilsthrecke. Och for althing maa eractis den elendige bondis sthorre besverring och paaleg i denne thid, som hafver nu ingen ende formedelst dette folck, som os och disse lande disver er paakommed och skal besoldis och thil vorris landis defension underholdis af hvis skatter, som i saa maader paaleggis, thi naar penningene icke thil folken kand thilsthreecke, foraarsagis ny contribus och skat at optencke och paalegge. Herforuden er det alle bevist, at endog ofver gandske Danmarck er blefved Herrens rige velsignelse af korn, saa skal dog den sthorste paart bonder i Helsenborrig och Herrisvadkloster lenne kiobe nesten aldt det, di skulle ede och dricke, och vel sedekorn med, for den svare regen, som er falden,

thi di hafver sidt land och derforre ringe sed bekommed; thilmed maa forbemelte lenne giore det, som di aldrig for min thid giort hafver, som er det pelle verck vid Lunterthun med pellene at thilforre, nedslaa och fylde med jord efter, salpeiter laden vid mact at holde med jord och vid, spinne penge, eckepenge, hvilke inted len i ald Schonne gifver, uanset di giorre lige di samme ecker, di althid giord hafver; och ofver aldt hafver jeg nu faaed hans maiestatis strenge befaldning om 600 les vid, saa och kul at skulle udforre, at saa frembt di det icke efterkommer, skal jeg det bethalle, dog di det aller hafver giort for; thilmed hafve och samme lenne i sommer udført kongelig maiestatis thommer thil valkemøller och anden brug 4 sthore mil af skovene och thil Helsenborrig, och kand jeg bevise, at di enne bønder hafver motted bethalle thil di andre bønder for it thre at forre icke uden 1 mils veis 16 daller och vel 20 daller; och nu paa ny hafver jeg igen bekommed hans maiestats bref om en gandske del thømber at lade hugge och sthrax at lade udførre, saa fremt jeg det och icke selfver vil betalle for den del, det kiobis i Kiobenhafven, om det nu icke fremkommer. Derforuden gaaer dennom nu daa ofver aldt hordest thil hierted, at dierris sønner och drenge, som thil landts egen defension erre udskrefne, dennom saa ofte fraathagis, udførris och ihielslaes i fremmede land, den sthørste paar[t], som igen kommer, erre lemleste, di och hver 9 bønder maa gifve penning thil 1 soldat, och endaa maa endel af dennom gaa for soldat, 1 blant hver 5 mand, foruden endaa uthallige kosthold, di hafver her igemmel lennene af hans maiestatis folck och baadtsmend, som endelig ville hafve underholdning, naar di reiser igemmen; med møgit andet, som falder aldt for vitløftigt, mens mundtlig vil berette. Jeg sver vid min siel, at jeg icke throer at kunde indbringe alle disse allerede bevilgede och paabødne skatter, uden en dels sthorre besverring oc nød, hvorfor mit underdannigste bethenckende er, at endnu maatte beroe med dette, som allerede paabudet er, mens dersom endnu jo endeligen nogit skulle fornøden giorris, som jeg dog icke vil haabe, at daa rigens raad samptligen maatte thilhaabe kaldis och der om at deliberrere, vid hvad middel; thi forre bønden nogit merre at paalegge holder jeg icke raadelig, icke heller for Gud i min samvittighed kand verre forsvarligt. Och beder

ennu som thilforne, at di eckepenge maatte afskaffis. . . . . . Af Drageholm den 7 octob. anno 1628.

d. Mogens Kaas.

. . . . . Er mit underdannigste raad, svar och bevilling, at af hver hel bundegard udi Seland och Skonne festegodts maa udgifvis en selansche skeppe malt, och af hver halfgard festegodts en half selansche skeppe malt, och af hver hel jordeigne gard tho selansche skepper malt, hver jordeigne halfgard j selansche skeppe malt, dog adelens ugedags bonder och tiener at forschonnis, och efterdi Fyn hafver haft forgangen aar megit stuor udleg och besvering, endnu daglige holder och besolder (hver threi mend) en soldat af landfolchet, det ochsaa er at formoede thilkomende vinter schal henge videre och stuor besvering paa: at det land derfore for then malt eller biug skat at forschonnis. Actum Veirup den 12 octobris anno 1628.

e. Tage Tot.

. . . . . Er her paa min underdanigst betenchen, at jeg dagligen kand befinde alfmufven megit med slig ideligh contribution at graveris och svechis, och endog allis vorris tilforsict er, at det nu skulle lindris med det, at det herefter skullis hafves i act, at den rige skulle hielpe den fattige, saa befrycter jeg dog, at det icke lenge skulle blifve bistandigt, var derforre megit godt, at denne skat motte blifve tilbage. Dog forend det skulle blifve mangel paa flodens udredningh, som nest Gud vorris største velfart nu paa staar, da siunis mig, at hver helgaardt festebunde kunde gifve en skeppe biugh, och hel jordegen bunde ij skpr. biugh, och half bunde halft. . . . . . Af Erichsholm den 3 octob. anno 1628.

f. Klavs Daa.

. . . Er min underdanigst betenckende, at efterdi paa skibsfloden at udrede største macht er anliggendis, da kunde ennu bevilgis af hver seleyer ij selanske skepper bygh eller malt, af hver hel festegaar j selanske skeppe bygh eller malt och af hver half gaar halfparten saa mogit, hvilkit skulle oplobe til en merkelig antal korn, nar det oppebergis och tilleggis den seniste bevilgede madskat. . . . . Datum Borreby den 11 octob. 1628.

g. Hans Lindenov.

.... Efterdi det gioris storligen fornøden, och binget dette aar hafver fanget themmellig guodt vext, formener jeg, bunden det vel kand afstedtkomme at udgifve.

h. Otte Skel.

.... Efterdi det fornoden gioris til flodens udredning ohc y andre maader riget til beste anvendis, daa vil jeg det sambtyche. .... Marcki den 6 octob. 1628.

i. Jost Høg[1].

.... Er derpaa ditte mit epterfølgende underdanigst betenckende, at jeg endeligen fornoeden erachter saa megit mehre biug eller malt, som kong. mayt^s missive omformelder, til den paabodene madschat bonderne at schulle paaliggis, epterdi floden udi disse lande er nest Guds hielp vorris stoerste vern och derfor nødtoerfteligen boer at forsiunis med hvis dertil hoerrer. Dertilmed hafver Gud af bemelte korn gifvit goed forraad, saa bonderne dit vel kand afstedkomme. Actum Sorroe den 6 octo. anno 1628.

Da Kongen erfarede, at Kornpriserne steg, hvoraf kunde følge Mangel og Dyrtid, befalede han 18 Novbr. Raaderne at erklære, om det ikke var raadsomst at udstede et Forbud paa Korn, »efterdi det ikke saa vel er geraaden som i førsten formentes«[2]. Raaderne udtalte sig alle for et Kornforbud (*n. 165 a—h*), og 16 Decbr. forbødes Kornudførslen med Raadets Betænkning[3].

---

[1] Betænkningen er indlagt i en Følgeskriveise til Kansleren af samme Datum, hvori *Jost Høg* beder, at den »med die andre dieris af raadit kong. mayt. underdanigst motte tilstillis eller derefter referiris, hvad mit betenckende heromb hafver vehrrit«.

[2] Sjæl. T. XXIV, 181; Brevet til Kansleren: Orig. Missiver.

[3] Sjæl. T. XXIV, 208.

165. Raadernes Betænkninger om Kornforbud.

Orig., egenhændige, dog Kristian Holks undtaget, *e* og *g* rettede til Kansleren, *b* til Statholderen: Kanc.

a. Kristen Fris.

Om korns udfor at forbydis er mit underdanigst betenckende, at efterdi det flux opstiger och kornet vorder dyrer, det daa icke uradsomt er korns udfor at forbyde, paa det dyrtidt tillige med krig och orlog landene icke schal paakomme. 21 9br. anno 1628.

Christenn Friis.

b. Kristian Holk.

.... Kierre Frandts Randtzow, broder och synderlige goede ven, jeg kand dig venligen iche forholde, at kong. mayt[s] min allernaadigste herres missive schrifvelse, daterit Kiøbenhafn dend 18 novembris, hafver jeg underdanigst untfangen, formeldendis at jeg mig schulle ehrklere om forbud paa korn, och efterdi nochsom kand forfares, at kornet ehr iche udi aar saa got som det vaar forgangen aar, iche heller kand terschis saa meget af travfven som udi forgangen aar, saa der af kandt vel formodes, at det endnu en thidlang vil blifve dyrt, hvorforre mig synes iche uraadeligt at verre, at det kunde gioris forbud paa en tidtlang, indtil kong. mayts. anderledis der om kunde lade forordne, och til paa foraarit, at mand der forinden kunde forfare, hvad for raadt kunde formodes at vehre paa korn, saa och hvad kiob derpaa da kunde vehre, thi der er ingen thvifvel paa, mangen got folch baade af addel och andre, som udi denne besverlige thidt hafver mist baade hus och gaard och andet mehre got godts, at de jo da paa de thider ville gierne hafve korn at forhandle, at indkiobe igien hvis de til deris underholding och anden nodtvendige nodtorft kunde behofve. Saa kunde der end da forordnis, hvad som notigt och gafnligt kunde vehre. Denne min underdanigst ehrklering och betenkinde jeg er gierne begierrendis, at du udi cantselerens fraverrelse ville underdanigst lade hans may. vide, naar behof giorres. .... Af Bavelsoegaard dend 4 decemb. anno 1628.

Christian Holck.

c. *Jakob Ulfeld.*

.... Derpaa er (paa kongl. mt[s] naadigste velbehavg) mit underdanigste betenckende, at anseendis denne besverlige tids tilstand (den Gud almegtigste naadeligen anse vil), som udkrefver extraordinari udgift af korn oc proviant til lands oc vand, saa vel som hvis endelig behofvis til landens oc undersotternis nødtørftige underholding, oc derhos betenckendis, at Norge oc Norlandene ocsaa endeligen ville provianteris med korn, efterat samme lande icke kunde nu faa korn fra di steder, som di tilforn blefve undsåt udaf, oc besynderlig eragtendis, at kornvexten udi aar here i rigit icke saa rigelig hafver verrit ofver alt, som mand vel hafde formodet (derudi den almegtige Gud sin naadige velsignelse oc drøyelse vil gifve), mand oc icke kand vide eller formaade udi mangel oc nodfald fra andre steder oc lande at kunde med korn undsettis, at udi tide gioris forbud paa korn heraf rigit udi fremmede lande oc steder at udføre, eragtendis derhos, at allerede ganske møgit af dette aars grøde oc korn skal verre udførd, den høyeste fare oc skade, som dyrtid bringer oc medfører, ved Guds naadige hielp at forekomme. Datum Kiøpenhafn den 2 decemb. 1628.

Jacob Wlffeldt.

d. *Albret Skel.*

Forbud samthycher jeg, dog at folch kand faa ded at vide en 14 dag thilforn. Kobinghafn den 2 decemb.

Albret Skiell.

e. *Anders Bille.*

.... Er dette mit underdanigste bethenckende, at efterdi kornid saa hastigt opsthiger af den aarsaa, at rugen er gaald och gifver inted i skeppen, saa mand nu maa bruge biug thil broded, thilmed er her i Helsenborrig len en gandske misvest i dette aar paa alle slags sed, saa ald det bønderne her i lennene skulle edde och dricke, saa och gifve thil skat, saa vel som saaekorn, det skal di kiøbe paa andre stheder, hvorforre mit underdannigste betenckende er, at sthrax forbud maatte udgaa inted merre korn at udskibis, saa frembt vi icke ville hafve en hel parti af landet øde, at her chanseler denne mit

ringe velmente bethenkende paa det underdannigste ville andrage. .... Af Rosenda[l] den 26 novembris anno 1628.

Anders Bille.

f. Mogens Kaas[1].

.... Er thette mit underdanigste bethenckende, at det er gansche raadsumbt, at alt kornis udforing af rigerne motte formenis och forbiudis; ochsaa at ingen serdelis motte bevilgis, hvorofver kornit dog udkomer. Actum Veirup den 28 novemb. 1628.

Mogens Kaas.

g. Tage Tot.

.... Er herpaa mit underdanigste betenchen, at efterdi rugen hafver megit slagit feil och derforre høit opstigit, och fattig alfmue i stæden for rugh foraarsagis at tage til biugit, mand och erfarer en stor andel korn at være allerede af landit udkommen, och mand icke nu kand vide, hvis til landsens nodtorft udi tilkommendis sommer, thil Gud vil gifve af thet ny korn, kand være fornøden, at det da paa alleslags korn med det forste blef giordt forbudt. ..... Af Erichsholm den 1 decemb. anno 1628.

Thage Thot O.

h. Jost Høg.

Efterskrift til et Brev til Frans Rantzau af 4 Decbr. 1628 om Skat, ex Knubstrup.

.... Er min underdanigst betenckende, at dit er best sligt schier, epterdi det opstiger och allerede til end hoy pris er geraaden, hvilket i lengden ville komme kronens indbyggere til schade ....

20 Novbr. meddelte Kongen de tilstedeværende Raader, at han havde forlenet Prinsen med Malmohus Len, hvorfor de skulde afkræve denne en Revers[2].

---

[1] I en Følgeskrivelse til Sekretær Iver Vind af 29 Novbr. staar:
... her udi indlagt mit underdanigste bethenckende derom, bedendis gansche gierne, at du det hans mayt. ville thilkiende gifve, och der hoes dog erindre hans mayt., at di gotfolch, som hafver undt hans ko. ma. korn (her udi landet) thil Gluckstads undsetning, motte efter ko. mas bref fange saa megit ud igen ...

[2] Egenh. Br. n. 287. Jfr. Slange S. 639.

30 Novbr. befaledes det *Klavs Daa* og *Frans Rantzau* at begive sig til Helsingør og afgjøre de mellem Indbyggerne omstridte Spørgsmaal om Frihed for Indkvartering og Kontribution[1]. 9 Decbr. befaledes det *Hans Lindenov* at udføre dette Hverv i *Frans Rantzaus* Sted[2].

Fyrstendømmerne. 16 April skrev *Mogens Kaas* og *Kristoffer Ulfeld* fra Odense til Hertug Frederik, at Kongen ikke kunde indlade sig paa Fredsforhandlinger, før den kejserlige Plenipotens var meddelt ham, og at Bremen formentlig var et passende Sted til Forhandlingerne[3]. Efter at have modtaget Raadets Skrivelse af 29 April (ovfr. S. 126) skrev Hertugen 17 Maj til Kejseren om det danske Rigsraads Beredvillighed til Fred[4].

20 Oktbr. tilskrev Hertug Frederik fra Gottorp Rigsraadet om Stedet for Fredsunderhandlingerne m. m. Sammestedsfra 1 Novbr. oversendte Hertugen den kejserlige salvus conductus[5]. 14 Novbr. besvarede de tilstedeværende Raader *Kristen Fris, Klavs Daa, Hans Lindenov* og *Frans Rantzau* Hertugens Skrivelser af 1, 2 og 4 Novbr.[6], idet de erklærede at ville give den fraværende Konge Underretning om Sagerne og udtalte det Haab, at de valgte Deputerede snart kunde afrejse til Lübeck for her med de kejserlige Kommissarier at fastsætte Tid og Sted til Fredsforhandlingerne[7]. Hertil svarede Hertug Frederik 1 Decbr. fra Gaikebül i Nordstrand, at han hos Generalerne havde udvirket, at Forhandlingerne kunde begynde $^{16}/_{6}$ Januar 1629 i Hamburg eller Kiel; en tidligere Termin

---

1 Sjæl. T. XXIV, 198.

2 Smstds. 206.

3 Kopi: Registr. 90, p. 54, Conv. 46.

4 Kejserens Svar af 10 Juni: Quellensamml. II, 2, S. 126.

5 Koncepter: Registr. 90, p. 31, Conv. 5.

6 11 Novbr. skrev *Jakob Ulfeld* fra Nyborg til Kansleren, at der var ankommet en Kjøbmand fra Tønder med Brev til Raadet fra Hertugen; efter Kongens Forbud mod at lade nogen passere (end ikke Legati), havde han standset Kjøbmanden, men fremsendte hans Breve. Orig. med Segl: Adelsbreve Fasc. 17, n. 156.

7 Orig. med 4 Segl, indlagt i den følgende Koncept.

havde han forgjæves stræbt at opnaa[1]. 11 Decbr. 1628 skrev Hertug Frederik fra Gottorp til Rigsraadet, at efter en vedlagt Skrivelse fra Hertugen af Friedland, dateret Güstrow 14/4 Decbr., var denne villig til at lade Fredsforhandlingerne foregaa i Lübeck i Stedet for i Hamburg, hvor der var Pest[2].

Sverige. Da Kristian IV kun havde ratificeret Forbundet af 4 Januar 1627 med Udeladelse af de mod Danzigerne rettede Bestemmelser (ovfr. S. 97), nægtede Gustav Adolf i en Skrivelse til Kr. IV, dateret Stockholm 28 Febr., sin Ratifikation[3], og samtidig skrev 5 svenske Raader til Hr. *Kristen Fris* og *Tage Tot*, hvem de bad om at sørge for, at Kristian IV enten stadfæstede Afskeden i alle dens Punkter, eller det meddeltes dem, at dette ikke vilde ske, forat man kunde indstille al unødig Møje og Omkostning med Skibsudredningen[4]. Kristian IV ratificerede derefter Forbundet i den oprindelige Form (19 April), Gustav Adolf gjorde det samme (28 April)[5], og 29 April skrev det svenske Rigsraad fra Stockholm til det danske, at Kongen, saasnart Danzig var blokeret, vilde sende de lovede Skibe til Danmark[6]. 19 Maj erkjendte Hr. *Kristen Fris*, *Klavs Daa* og *Frans Rantzau* i en Skrivelse til Sveriges Rigsraad Modtagelsen af den svenske Ratifikation og oversendte en Kopi af den danske[7]. 12 Juli skrev det svenske Raad fra Stockholm, at Kristian IV's originale Ratifikation var leveret det af Agenten Erik Krabbe og af det sendt til Gustav Adolf; af Hjærtet ønskede det, at Forbundet maatte styrke den betrængte Kirke og gavne Rigerne[8].

---

[1] Koncept: Reg. 90, p. 31. Conv. 5.

[2] Kopi: Registr. 90, p. 54, Conv. 46. Jfr. i det hele Slange S. 642-43; sml. Gindely, Waldstein während seines ersten Generalats II. 95.

[3] Svenske Acta V, 159.

[4] Orig. med 5 Underskrifter og Segl: Sverige (Svenske Acta V, 161).

[5] Slange S. 618.

[6] Orig. med 9 Underskrifter og Segl: Sverige (Svenske Acta V, 184).

[7] Svenske Acta V, 194. Koncept med mange Rettelser af *Kr. Fris*: Sverige.

[8] Orig. med 6 Underskrifter og Segl: Sverige (Svenske Acta V, 204).

28 Marts understøttede det svenske Rigsraad ved en Skrivelse til det danske en Anmodning, som Gustav Adolf havde rettet til Kristian IV om Tilladelse for noget Ammunition, der var bestilt ved Kjøbmand Morten Wewitzer, til at passere Sundet[1]. Tilladelsen meddelte Kr. IV 29 April[2]. — 8 Juni bad det svenske Raad det danske at skaffe Louis de Geer de 20.000 Rdl., hvormed han havde forstrakt Kr. IV[3].

For at træffe nærmere Aftale om Undsætningen til Stralsund sendte Gustav Adolf sin Kansler Axel Oxenstierna til Danmark[4]. 17 Septbr. traf man en Aftale om Stralsund[5]. 26 Septbr. opfordrede fire Raader Kansleren til at søge udvirket, at hans Konge sendte Kr. IV Hjælp til Jyllands Tilbageerobring (*n. 166*).

166. Raadernes Memorial til Axel Oxenstierna, 26 Septbr.

Kopi: Svenske Acta V, 213.

Eftersom k. m. voris allernaadigste herre och konning naadigst os hafver befalit hoes her gesanter at behandle, at hans herlighed gunstligen sig ville paatage och paa høgstbemelte h. k. m. vegne hoes k. m. af Sverige anholde, at h. k. m. ville naboligen och venligen k. mt. af Danmark, voris allernaadigste herre och konning, paa nest och førstankommende foraar undsette med en otte eller thi tusind mand got fodfolk under gode ofverster och officerer, med hvis indraadende h. k. mt. ville med Gudts gode velsignelse och kraftige bistand feste en vis god fod igien i Judland eller Slesvig furstedomme, och at samme folk motte ansettis med k. mt^s af Sverigis skibe och forblifve der en 6, 8 eller 10 uger i det høyste och underholdis af hans kongelig mt. af Sverig, efter-

---

[1] Orig. med 8 Underskrifter og Segl: Sverige. Gustav Adolf til Kr. IV, Stockholm 27 Marts: Svenske Acta V, 171.

[2] Svenske Acta V, 187. Jfr. dog en senere Henvendelse af 24 Maj fra det svenske Raad til det danske om Morten Wewitzer, omtalt i Kullberg, Svenska riksrådets protokoll I, 74.

[3] Smstds. I, 80.

[4] Kreditiv, dat. Feltlejren ved Osa, 20 Avgust: Svenske Acta V, 207. Instrux af 4 Avgust, jfr. Kullberg, anf. St. S. 113.

[5] Svenske Acta V, 212. Jfr. Slange S. 634.

som mand der om hans h. k. mt. kunde erholde. Och at k. mt. voris allernaadigste herre der om med fordeligste motte forstendigis, at h. k. mt. i thide der efter kunde rette sine anslag och giøre med Gudts gode hielp andre nødige och nochsomme præparatoria. H. k. mt. formoder her paa en naboligit och thilforladelig resolution af efterfølgende motiver. Thi foruden det, at h. kongl. mt. hafver udi den tractation om Straalsund fornødelig gifvit her gesanter al god satisfation, daa hafver greven af Solms foreslagit, at dersom k. m. ville overlade k. m. udi Sverig Reingrefvens regimente (som nu udi Pryssen er addresserit), daa ville h. k. mt. af Sverig deremod undsette h. k. mt. med it antal got foedfolk: dernest er Hynckens rytterie nu der heden och destinerit, och foruden skibe, hafne och proviant videre, end ellers der om lofvit var, thilsagt til den ende at skulle provideris; derhoes er saadant k. mt. af Sverig uden stor besvering noch at effectuere, efterdi h. k. mt. mister sit folk fast alene paa den tid af foraarit, som inthet leiger for manquement af fourage och andre aarsager pleyer at slais. Herforuden daa hafver k. mt. af Danmark strax udi foraarit efter tagne afsked sat den alliance udi verch, som seniste deris mt^er imellom er behandlit, saa och k. mt. strax derom aviserit, och dog icke bekommen di 8 skibe, som udlofvit vare, kand dennom och vel resten af dette aar ombere. Ofveralt saa erbinder k. mt. voris allernaadigste herre och sig naboeligen k. mt. af Sverig ligesaadan tieniste af ligesaamegit folk at præstere. K. mt. af Sverigis eigen høye interesse kommer och udi consideration, hvis velstand fornemblig af h. k. mt^s och Danmarks cronis incolumitet dependerer, med videre, som her gesanter efter sin velbegafvede prudents och discretion k. mt. af Sverig ubesvergit vilde remonstrere och foredrage. Gifvit Kiøbenhafn den 26 septemb. 1628.

Christen Fris. Christoffer Ulfeld. Otto Skel. Frants Rantzo.

Udlandet. *Kristian Thomesens* Sendefærd se ovfr. S. 122.

Fredsforhandlingen i Lübeck. 28 April befalede Kongen Hr. *Kristen Fris*, *Jakob Ulfeld* og Hr *Albret Skel* at rejse til den fastsatte Fredsunderhandling[1]. Jfr. ovfr. S.

[1] Sjæl. T. XXIV, 68

126. — I November underskreves Instruxen for Udsendingene[1]; nogle Bemærkninger om denne af *Albret Skel*, se *n. 167.* 16 Novbr. befaledes det *Jakob Ulfeld* og Hr. *Albret Skel* at forføje sig til Kbhvn. og derfra direkte ud til den Fredsforhandling, som nu skal foretages[2]. 30 Decbr. erklærede de tre nævnte Raader i Kbhvn., at de tilbageblivende Raader ikke paa Grund af deres Fraværelse burde opsætte at afgive nogen Betænkning (*n. 168*)[3].

167. Albret Skels Betænkning. Egenhændig Koncept med Paaskrift af Kansleren: I H M. Her Albret Skels betenkende ofver den frids instructions concept: RR. n. 45, XXIX.

Pag. 4 sthet, das obwol bedenchlich sich ihn einige tractation zu begheben, ehr vnd beuohr vnsere occupierthe landen quittiert vnd di skade erstattet. — Pag. 6 ihm 4 punct wird gedacht vom frieden ihm nidersaxischen krais, nachdem es zuvor in religions vnd profan sachen abgehandlet ist. Solches ist bedenchlich, das wir vns andere vrsachen halben mellieren ihn nidersaxischen handelen witter, als Ihre ma. egen landthen bedrifft. — Pag. 9 ihm 9 punct, das der keisser Ihr ma. auff sein egen sold mit ansehenliche securs soll beispringen; will erfolgen, das Ihre ma. dem keisser im gleichen fall sich wirdt vorobligieren mussen; ist auch ihm selbigen punct wie im 4 bedenchlich wegen des nidersaxisken kraises. — Pag. 11 ihm 2 punct ist zu beförchten, das es nicht wirdt angenohmen werden, dan solche der accord gethroffen werden mit Ihre ma. als ein konning von Denmarch vnd gleich voll ihm kreigsoberstambt verbleiben; könthen sie furuenden, das ein mis-

---

[1] Instruxbog 1613—69, Fol. 72 (uden Dagsangivelse). Jfr. Jahn, Krigshist. II, 456—58, Fridericia I, 36—37, Gindely, Waldstein während seines ersten Generalats II, 95.

[2] Sjæl. T. XXIV, 179. 28 Novbr. beordredes *Kristian Thomesen* til at affordre *Jakob Ulfeld* Rigens Segl og i dennes Fraværelse at forvalte Kanslerbestilling: smstds. 196. 8 Decbr. befalede Kongen *Mogens Kaas* i *Jakob Ulfelds* Fraværelse uden Riget at føre Tilsyn med hans Len: Fynske T. IV, 52.

[3] 27 Decbr. 1629 (ɔ: 1628) skriver *Kr. Thomesen* til Holger Rosenkrans: »Advolavit huc heri Albertus Schelius et hodie se in viam Lubecam versus dedit«. Afskrift i Diplomat.

forstand nachmals, eben zuwoll als nun geschen, ihm nidersaxische krais könthe entstehen, so kontt wieder sich was vnvermuthlich ververursachen [a] vnd was neues wider anspannen[a]. Kand auch nicht erachten, das es Ihre ma. solthe disreputierlig sein, wan er es selber resignierthe, ehr man vonn dem punct gelancthe sur tractation, vnd das aus vrsach, das sie ihrer versprechung gemes sich nicht gegen Ihre ma. haben verhalthen. — Pag. 12 ihm 3 puncht, das di tractation wegen di stiffther an dissem ort nicht gehörig, wirdt niets aus, ist auch gegen das, zuvor consentiert ist, nemlich das man darauff tractieren will. Ist auch di vornembste punct, das di keisserche vrgieren. NB. was weittr in dissem punct zu bedenchen.

Kand auch lichtlich erachtet werden, das in solcher hoen vnd furnehme tractation mehre vnderskeidtliche punchten beiderseits einfallen will, worauff Ihre ma. punct weis Ihre gesanthen nicht instruieren kan, welches sie ihre discretion heimstellen, iedoch van etuas de importance solthe vorgegeben werden, sollen sie Ihre ma. darihne auisieren vnd seine erklarung erwarthen.

NB. suspensio armorum.

168. Erklæring af tre Raader, 30 Decbr. Orig. med Klavs Daas Haand og Paategning af Kongen: Kanc.

Stormectigste hoyborne fyrste, allernaadigste herre oc konning, eftersom eders kong. mayest. naadigst schriftlig hafver ladit os vide, at vy os underdanigste imod eders kong. mayest. schulle erklere, at dersom nogit y vorris fraverrelse forkom med rigens raad at deliberere, at det da icke for vorris schyld skulle opsettis, heller ochsaa om vorris underdanigste betenckende jo fornoden giordis, hvorledis mand da best schulle kunde faae det til os och tilbage igen.

Saa er vorris underdanigste betenckende, at nar eders kong. mayest. raadit, som hiemme erre, nogit lader proponere, kand och bor di for vorris absents schyld, som paa eders kong. mayest' och rigens vegne erre uden rigit, icke opsette, och om end skont vorris underdanigste betenckende derom kunde erfodris, kunde vy doch, som vorre absentes och icke nochsom om thidens tilstand

a Staar som Tilføjelse.

och anden tilfeldende circumstantierne informeris, nogit ret consilium vel udgifve. Datum Kobenh. den 30 decemb. 1628.

E. k. maysts underdanigst raadt.

Christenn Friis. *Jacob Wlffeldt.* *Albret Skiell.*

1629.

I Raadet optoges i April Kristoffer Urne, der udnævntes til Statholder i Norge i Stedet for Jens Jul, hvem Kongen forgjæves opfordrede til at overtage Embedet som Rigsadmiral[1].

16 Marts. Raadsmøde i Kjøbenhavn.

Raadet indkaldtes 3 Marts[2], og til dette Møde stævnedes 10 Marts Landsdommeren Jakob Ulfeld, der skulde forsvare en Dom til forstkommende Herredag[3]. Af Raaderne udeblev de tre Underhandlere i Lübeck (*Kristen Fris*, *Jakob Ulfeld* og *Albret Skel*), fremdeles *Jens Jul* og *Kristoffer Ulfeld*. Retterthing holdtes 21 Marts[4]. Kongens Proposition er dateret 14 Marts med et Postscript af 16 Marts (*Egenh. Br. n. 294—95*); den besvaredes af Raadet 19 Marts (*n. 169*); en Replik fra

---

[1] Vandals Ligprædiken: »Og af Hans May. naadigst blev tiltalet at skulle paatage sig at være Rigens Admiral, og efterat han sig for samme Bestilling baade hos højbemeldte k. M. underdanigst saa og Rigens Raad for sin Besværlighed og Svaghed havde undskyldt, blev han og for samme Bestilling naadigste af Hans Maj. erlediget og forlovet«. — 21 Marts befalede Kongen to Adelsmænd at ligge i Slotsloven paa Akershus, eftersom »vi har for godt anset at tilforordne os elsk. *Jens Jul* . . . . til Rigens Admiral« (Norske Rigsreg. VI, 131). Siden søgte Kongen ved de tilstedeværende Rigsraader at overvinde hans Betænkeligheder (Egenh. Br. n. 327).

[2] Sjæl. T. XXIV, 245.

[3] Smstds. 248.

[4] Herredagsdombog 1627—29 Fol. 301 (i de samme Raaders Overværelse, som har underskrevet *n. 170*).

Kongen er udstedt 22 Marts (*Egenh. Br. n. 298*) og besvaredes af Raadet Dagen efter (*n. 171*).

Da Kongen udtalte, at det til Trods for Fredsunderhandlingerne var bedst »i Tide at gjøre alt det, menneskeligt og muligt er« (§ 1), erklærede Raadet, at det var ugjørligt at forhøje de tidligere Paalæg. Medens det fastholdt, at man i det hele ikke burde gribe Offensiven, tilraadede det dog at lade General Morgan foretage et Angreb paa Jyllands Vestkant. Kongen formente, at der kunde ydes noget mere, bl. a. ved at medtage de mange Ugedagstjenere, og ønskede at holde hele Hæren samlet. Dertil replicerede Raadet, at om Ugedagstjenerne burde Kongen forhandle umiddelbart med Adelen, medens det anbefalede at hjemforlove den sjællandske og skaanske Rostjeneste. — I sit Postscript foreslog Kongen at besætte og befæste den vigtige Ø Ruden, hvad Raadet billigede (§ 9).

Kongen foreslog et Tillæg til Madskatten (§ 2), og Raadet bevilgede 2 Lispund Kjød af hver Bondegaard til 1 Maj. Dermed erklærede Kongen sig foreløbig tilfreds, og Brev herom udgik 28 Marts[1]. — Kongen ønskede en Forhøjelse af Sundtolden (§ 3) og af Øxentolden (§ 6) samt en Udvidelse af Toldrullen til flere Artikler, der hidtil havde været toldfri (§ 4). Raadet bevilgede alt dette, Øxentolden dog først efter Kongens »itererte Begjæring«; 20 Marts sendtes der Tolderne i Helsingør en ny Sundtoldrulle[2]. 22 Marts udgik en ny Toldrulle[3], nøjagtig efter den detaillerede Fortegnelse, som Raadet desangaaende havde leveret Kongen 19 Marts[4], og 25 Marts paabodes det Tolderne af hver Øxen at oppebære 1/2 Rd mer end det sædvanlige[5]. — Da Raadet om den forhøjede Sund-

[1] Sjæl. T. XXIV, 260.

[2] Indført foran i Sundtoldregnskabet for 1629. Forhojelsen gav i samme Aar en Indtægt af 2541 Rosennobler, 143.593 Rdl., eller langt over Halvdelen af al Indtægten. Lidt afvigende Opgivelse: Fridericia I, 114.

[3] Sjæl. T. XXIV, 256; trykt særskilt og i Paus, Fdg. S. 665.

[4] Orig. med samme Underskrifter som *n. 169*: RR. n. 46. II.

[5] Sjæl. T. XXIV, 259.

told (§ 3) havde ytret, at den skulde bruges til Landets Defension, erklærede Kongen, at deraf ikke maatte sluttes, »at nogen uden vore Toldere den skulle oppebære, uden Raadet véd noget andet Middel til vor Persons og Stands Underhold«. Raadet svarede, at det kun havde ment, at Toldens Forhøjelse ikke skulde vare ud over Krigstiden, og 24 Marts gav Kongen en Revers for, at dette hverken skulde gjælde Forhøjelsen af Sundtolden og Øxentolden eller de andre Toldpaalæg[1].

Kongen klagede over, at Adelen misbrugte sin Toldfrihed ved at udgive Sisesedler i stor Mængde (§ 5); Raadet foreslog at sætte Straf herpaa, og en Fdg. derom udgik 8 April[2]. — Kongen ønskede, at Bønderne skulde tilholdes at saa Hamp (§ 7); Raadet tiltraadte dette, og det befaledes ved en Fdg. 8 April[3]. — I Anledning af den Kundskab, der meddeltes Fjenden fra Enkedronningens Livgeding, ønskede Kongen, at én af Raadet skulde være dèr i Landet for at føre Tilsyn (§ 8). Raadet foreslog, som mindre stødende for Dronningen, at overdrage dette Hverv til en af Kommissarierne i Laaland, men Kongen fastholdt sit Ønske; »med Kommissariernes Inspektion sammesteds er vi intet forvaret med«.

I et Tillæg til sin Proposition, som Kongen meddelte Frans Rantzau fra Kjøge 16 Marts (*Egenh. Br. n. 297*), klagede han over »det store Kjøb, Svensken gjør paa Øxne, hvilke de formener at ville have toldfri«. Raadet udtalte, at det var mod Traktaterne at paalægge Svenskerne Told (§ 10), og da Kongen hertil svarede, at dette ikke var hans Mening, derimod at lade de Danske, som handlede med hine, betale Tolden, fandt Raadet ogsaa dette meget betænkeligt.

21 Marts bad Raadet Kongen at tage Forholdsregler mod

---

[1] Orig. med Segl: RR. n. 46. V (Sjæl. R. XVIII, 399).

[2] Sjæl. T. XXIV, 264; trykt særskilt og i Paus, Fdg. S. 668.

[3] Sjæl. T. XXIV, 264; trykt særskilt og i Paus, Fdg. S. 667.

de slette fremmede Møntsorter, der indførtes (*n. 170*[1]). Herom udgik en Fdg. 8 April[2].

169. Raadets Betænkning, 19 Marts.

Orig. med Kristian Thomesens Haand: RR. n. 46, III.

Paa kong. mayts vores allernaadigste herris schriftlige propositioner, dateret Rosenborg [a]och Kiøge[a] then 14 och 16 mart. anno 1629, er rigens raadts underthanigst betenckend som efterfølger:

1. Eders kong. maiestet vid uden tvifl sig naadigst vel at errindre, hvorledis rigens raad tit och ofte derom deliibereret haffver, det ochsaa eders kong. may. underthanigst deduceret, hvad contribution paa det allerhøieste af disse restirende provintser opbringes och hvad folck dermed underholdes kunde, saa befinde vi endnu ingen middel forige paaleg at forhøie, helst fordi det, som paabudden er, icke endnu alt er indkommen, icke heller formodis alt at kunde til veie bringes, mens landene Danmarch och Norge jo mere och mere at forarmis, och derfor hvis mand af forige contribution af sted komme kunde best, menis til de syf tusind mandts underholding, som til landenis defension bruges skulle, at henvende, hvortil den forgangen aars bevilgede contribution i Danmarch och Norge endnu vider vil continueris, [b]naar den, som allerede paabudden, icke lenger kand tilstrecke[b], och eftersom med saadan ringe antal folck imod en saa mectig finde intet uden største perickel offensive kand fortages, daa sionis raadeligst, at mand nest Gudts den allerhøiestes beskermelse udi flodens rictig underholding och samme syf tusind mandts conservation rigens forsvar fundered, och dennom icke heller uden med rigens hasard at kunde hasarderis. Dog dersom findens mact ved nogen merckelig och frembed diversion kunde af Jullaud fraa os vendis, eller general Morgan med hvis folck hand til sig der ude kunde bekomme, it sted ved vesterkanten, hvor sickerst skie kunde, lyckeligen sig bemectiger, daa kunde mand vel vider deliberere, hvor ved sokanten

a Tilføjet. *b* Rettet i Randen; først stod der ligeledes som Tilføjelse, efter de samme terminer at udgiffes som tilforne.

[1] Blandt Underskriverne fattes *Anders Bille* og *Jost Høg*.

[2] Sjæl. R. XVIII. 405.

i Julland mand med saa meget folck, som fra rigens defension nogenlunde kunde mistes, en fod kunde sette, sig dog icke derfraa saavit hasardere, at hvis folck til vores defension neppelig er bastant, os blef ruineret. Dismidlertid kunde vel ochsaa af atskillig oer under landene skie attaquer, som finden udmatte och incommodere kunde, mens vider sig at fortage, end mand endnu sier middel til at maintenere, sionis os underthanigst icke raadeligt.

2. Eftersom udi madskatten paa kiod mest mangel skal vere, saa er voris underthanigst betenckende, at hver hel festegaardt endnu som forgangen aar en lispund kiod til neste Voldborg dag skulle udgifve, och hver jordegen gaard dobbelt saa meget, och en half festegaard en half lispundt.

3. Efterdi den høie necessitet er saa stor, sionis vel, at tolden i Sundet och Belt, mens denne krig vahrer, maa forhøies efter en af os underschrefven fortegnelse, och samme forhøielse at maatte levieris til zahlcommissarien och siden til landtsens defension at forbruges; dog hermed som tilforne ingen priviligered menis, som ellers toldfrie bor at vere, mens dersom det hos vores naboer nogen uvilge skulle causere, at det daa efter leiligheden maatte forandris.

4. Toldrullen, som nogle poster udi skal vere udeluct, hvoraf i sidste feide gafvis toldt, hafve vi underthanigst igiennom siet, och endog landet med atskillig paaleg paa det yderste er graveret, hafve vi dog derpaa en ny rolle forfattet och derudi alt begreben, hvis landet udi nogen maade kunde lide at vorde med besverget, hvilcket dog icke lenger, end denne krig vahrer, skulle paabydes, och samme told i lige maader til landsens defension at bruges och leveris.

5. Hvad den utilbørlighed anlanger, som med sise sedler af adlen och andre priviligerde udgifne skal befindes, er vores underthanigst betenckend, at dersom nogen herefter kand udi saadan falskhed betredis [a] och vider end til sin egen behof sise sedler udgifver [a], daa baade den, som sedlen udgifver, och den, som sedlen annammer och nyder, [b] at tiltalis och gifve til eders mayt. hundret ricksdaler for hver tønde øl, och hvis den icke saa meget formaar, daa at gifve mindre efter hans formue [b].

6. Hvad oxentolden anlanger, efterdi naar en oxe i det

a Tilføjet i Randen. *b* Først stod der: paa sin yderste formue at straffes.

høieste gielder 15 daler, mand daa af 15 gifver en, siønis os underthanigst icke miere paaleg at kunde taale.

7. Om hamp at saae siønis os gafnlig, at forordning blifver giort, at landet ofver hver hel gaard saaer 1 skeppe, och hver half gaard en half scheppe.

8. Hvad den exorbitants anlanger udi Laaland och Falster med brefve och kundskab til fienden at forskicke, siønis raadeligst, paa det hendis maiestet icke ilde skulle optage, om en af raadet expresse derfor skulle henforordnis, at en af de andre commissarier, som i Laaland er och dog icke hendis mayt. er betient, blef befahlet hvis brefve der passered at opbryde, och i førstingen saadan commission hiemmelig holde.

9. Paa den insel Ruden siønis icke ugafnlig, at dersom den af saa stor importants er, som formienis, daa paa nogen tid en skantse blef lagt, efterdi eders kong. mayt. self det for saa mange victige betenckender nødig och nyttig befinder, dog at eders mayt. sin egen kongelig person derfor icke vilde hasardere.

10. Om øxen, som de Svenske her i riget udi stor mengde begynder at kiøbe och told frie at udføre formiene, er vores underthanigst betenckend, at efterdi det saa udtryckelig imellom rigerne forafskedet er, at ingen af rigernis undersaatter nogen told udgifve skulle, daa vilde det falde meget betenckelig derimod nogen told af de Svenske at begiere, mens dersom det kunde befindes, at samme øxenkiøb med frembede tydskes eller danskes kiøbmendts penge blev drefven, som nu berettis, daa kunde vel tolderne hemmelig advahris, at de dermed skulle hafve indseende, at intet, som nogen saadan suspicion paa vaar, uden vider besked toldfrie blev passeret. Københ. den 19 martii 1629.

J. Skiell. Christian Holck. Anders Bille. Mogens Kaas. Thage Thott O. Clausz Daa. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Hoeg. Frantz Rantzav.

170. Raadets Betænkning om fremmed Mønt, 21 Marts.

Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 46, I.

Eftersom paa somme stæder udi Danmarch atskillig fremmidt mønt skal indføris, som dog icke af den verdt er, at di siden udi skatten til kong. mt. udgifves kunde, saa er vorris underdanigst betenchende, at forordning skulle gioris, at undersaaterne paa in-

gen stæder her udi riget andre penge brugte eller indtoge, end som siden til nøye udi skat och betalning kunde udgifves. Actum Kiobenhafn den 21 martii anno 1629.

J. Skiell. Christian Holck. Mogens Kaas. Thage Thot O. Clausz Daa. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Frantz Rantzav.

171. Raadets Svar paa Kongens Replik, 23 Marts.

A. Orig. med Kristian Thomesens Haand: Kanc. B. Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 46, IV.

Stormectigst och allernaadigste konning och herre. Paa eders kong. mayt[s] replica, dateret Rosenborg then 22 mart. anno 1629, er dette vores underthanigst svar, som efterfølger:

1. Vi hafve udi lige maade med eders kong. maiestet den fuldkommen haab til Gud almectigste, at hand visselig tilhielper baade eders maiestet och os samptlig thil hvis eders maiestet och os med rette tilhorer, och derfor aldrig nest Gudts hielp skal befindes, at vi jo herefter som tilforne af yderste formue ville derhen tracte, at eders maiestet self stedtse skal skionne kunde paa vores underthanig och troeskyldig affection, som de, der aldrig har eller vild vegre sig udi med eders maiestet lif och blod at tilsette, derfor ochsaa altid giort och bevilget, hvis vi och en hver stand efter sin vilkor i alle maader har kundt taale, visselig forhaabendis, at eders maiestet aldrig andet til os har fornommet eller herefter fornemme skal end det, som oprigtig och trofeste undersatter vel anstaar och til en uryggelig fortroelighed med eders kong. maiestet kand tiene. Och efterdi tiderne jo ere meget extraordinaria, och vi nu alle stender, saa meget muelig och via ordinaria skie kand, har imponeret med den beste maner, vi har kundt optencke, daa efterdi anden extraordinari hielp nu begieres, och vi imod saa mange høie och kongelige forschrifninger, som adelens uggedagsbønders frihed er med forsichret, dennom intet paalegge kunde, helst fordi adelen allerede nogen gange den femte part af al deris indkomst, som aldrig tilforne i fremfarne kongers tid skied er, har udgifved [a]och derforuden med stor besvering holder deris rostieniste ved lige[a], daa er vores underthanigst betenckende, at dersom herefter noget vider opbringes skal, daa om eders maiestet

a Staar i B som Tilføjelse.

saa gaat siønis. en fuldmectiget udskud af adelen i hver provints kunde af eders maiestet forschrifves, hvormed mand paa eders maiestets vegne tractere kunde och daa forsoge, hvad dennom efter denne tidts fahrlige udsehen til alle vores defension och posteritets forsichring er at persvadere.

Af den geistlig och verdtslig stand kunde mand och, efterdi di allerede med stor paaleg ere graveret, med de rigeste och mest formuende efter eders maiestets naadigst befalning och anordning handle, hvad en hver enten paa forsickring eller i andre maader forstrecke vilde.

Hvad ellers den armee i Fyen ligger at holde tilsammen anlanger, siønis os underthanigst ochsaa raadelig; dog om adelens rostieniste, som af Seland och Skone i Fyen er liggendis, er vores underthanigst betenckende, at det paa vider besked maatte hiemforløfves, baade fordi at der endnu icke er græs i marcken, de ochsaa med adelens største besvering och bekostning der underholdis, saa en del kand skie icke skulle formaa dennom siden at holde, naar de best kunde behøfvis; til med saa kunde de ochsaa fra Seland och Skaane jo saa vel som Fyen udskibes, om de endelig udføris skulle, hvilket dog icke, uden det med største sickerhed skiede, vaar raadelig, efterdi landene fraa al rytterie saa slet at blotte er meget betenckelig.

2. Hvad toldens forhøielse i Sundet anlanger, den hafve vi underthanigst for raadsomt ansehet til landtsens defension at skulle deputeris, efterdi hvis daa blef begiert, af eders kong. maiestet self til denne krigs continuation alene vaar forslaget at imponeris, och icke heller lenger end krigen vahrer siønis raadelig at continuere, mens andre end eders mayt[s] toldere den at opberge vaar icke vores underthanigste mening.

3. Hvad øxentolden anlanger, daa endog det fast den eniste handel er, som endnu her i riget ved magt er, och rigens raad derfor altid, saa tit om forhøielse er skied anmoding, stor betenckende derudi befunden, saa hafve vi dog efter eders kong. maiestets itererte begiering underthanigst samtycht, at af paret af oxen 1 richsdaler mere, end sedvanlig er, blifver her efter opboren, dog at samme forhøielse maatte til landtsens defension henvendis, och eders maiestet sig naadigst reversere vilde, at samme forhøielse icke lenger, end denne krig vahrer, skulle continueris.

4. Tolden af de oxen, som de Svenske her i riget kiøbe, at ligge paa de Danske, som med dennom handle, sionis os underthanigst meget betenckelig, baade fordi vi altid imod de Svenske disputeret hafver saadan proces urictig at vere, samme told daa ochsaa mest af adelen self udgifves skulle, som dog aldrig told har gifven, med mindre de dem self udskiber, mens naar act blifver gifven, at told opbergis efter vores forige erklering af dem, som suspicion paa er, at de med frembed penge handle, daa skal eders maiestet uden tvifl paa tolden ringe mangel befinde. Actum Kiøbenhafn then 23 mart. anno 1629.

Eders kong. mayts underthanigste raad.
[Underskrifter som n. 169[a].]

13 April. Raads- og Adelsmøde i Kjøbenhavn.

24 Marts befaledes det 7 Raader at møde og proponere den sammenkaldte Adel og Ridderskab, hvad der var befalet dem, samt siden derom gjøre Relation[1]; samme Dag befaledes det Adelen at sende Fuldmægtige til Modet (*n. 172*), og 26 Marts fik Landsdommerne Ordre til, om der ikke snart skulde holdes Landsthing, da at forskrive Adelen til et beleiligt Sted og forkynde den Brevet[2]. 14 April proponerede Rigens Marsk og Raader, at Adelen skulde erlægge til Mikkels Dag af hver Hest efter den seneste Taxering 50 Rdl. in Specie, hvilket man bevilgede, dog mod Revers af Kongen (*n. 173 a—c*[3]). En saadan synes næppe udstedt[4]; dog befaledes det 1 Oktbr. de Kommissarier, der skulde oppebære den almindelige Penge-

a Jost Høg har ikke underskrevet B.

---

[1] Sjæl. T. XXIV, 258.

[2] Smstds. 259.

[3] Bevillingerne fra Adelen i Sjælland og Fyn er ikke fundne.

[4] Den er i alt Fald hverken gjenfundet i Original eller Kopi. Derimod findes der mærkelig nok blandt de i Danske Kancellis Arkiv opbevarede aabne Breve ogsaa Reverser fra Kongen af 27 Juli 1630 for en Hjælp af 50 Rdl. af hver rustet Hest, bevilget ham af Adelen henholdsvis i Skaane, Sjælland og Laaland-Falster: 3 Orig. med Segl. Brevene synes ikke benyttede, og der er i det hele intet Spor til, at Adelen har været sammenkaldt i Sommeren 1630; rimeligvis hænger de da sammen med Bevillingerne fra 1629

skat[1], ogsaa at indkræve de af Adelen udlovede Penge i alle Landskaber øst for Lillebælt og tillige tale med de adelige, der hidtil ikke havde bevilget Ydelsen[2]. — Under Raadsmødet optoges *Kristoffer Urne* i Raadet og forordnedes til Statholder i Norge[3]. De tilstedeværende Raader anholdt Kongen »noget at mitigere Hertug Frederik af Holstens Sag«[4].

21 April tilskikkede Kongen »nogle af Raadet«, nemlig *Klavs Daa* for Sjælland, *Kristoffer Urne* for Laaland og Falster, Hr. *Jørgen Skel* og *Mogens Kaas* for Fyn. *Tage Tot* og *Otte Skel* for Skaane og Halland den af Adelens udskikkede givne Bevilling og befalede dem at tilstille enhver den til Underskrift og siden indsende den i Kancelliet[5]. For Skaanes og Blekings Vedkommende indkaldte de nævnte Raader et formeligt Møde, der afholdtes i Lund 27 Maj[6]. Adelen nyttede Lejligheden til at besvære sig over det ulovlige Oxenkjøb (*n. 174*).

172. Indkaldelse til Adelen, 24 Marts. Sjæl. T. XXIV, 258.

Christianus Quartus. Helse eder, menige adel och riderskab, saa mange som fri och frelse kiendis och bygge och boe ofver alt vort land Seland, kierligen med Gud och vor nade. Vider, at eftersom vy hafver befalet nogle vore elschelige Danmarckes riges raad eder saa vel som meninge ridderskabet udi gandsche riget noget at proponere och faaregifve, hvorudinden eders raad, bevilling och tractation udkrefves, eftersom det eder och riget self ehr angele-

---

[1] Jfr. ndfr. S. 193 Anm. 2.

[2] Sjæl. T. XXIV, 317, Jfr. ndfr. S. 193.

[3] 16 April var han næppe Rigsraad (*n. 173 a*); 21 April tilskrives han endnu med »Du« (Smaal. T. VI. 313), men Dagen før udstedtes hans Lensbrev paa Akershus (Norske Rigsreg. VI, 142), hvori han nævnes som Raad.

[4] Jfr. Egenh. Br. n. 300.

[5] Sjæl. T. XXIV, 268. Den laalandske Adels Bevilling er ogsaa indlagt i et Brev fra *Kristoffer Urne* til Sekretær Iver Vind (dat. Aalholm 8 Maj), hvori han siger, at han indsender Bevillingen »underskrevet af saa mange, den har villet indgaa«.

[6] Jfr. Forbeholdet i den skaanske Adels Bevilling *n. 173 b*. En Del af de Underskrifter, der nu findes under dette Brev, er vel først erhvervede i Lund.

gen, daa bede vy eder och nadigst ville, at Y eder med fordeligste paa et beleiligh sted her udi landet ville forsamble, och da med eder self indbiurdis berammer och fuldmectige nogen af eders middel, som til den 13 aprilis førstkommendis kunde møde her udi vor kiøbsted Kiøbenhafn tilstede och da af forschrefne vore raad fornemme denne sags leylighed och efter eders medgifne fuldmagt dennom derpaa saadand svar och betenckend meddeler, som denne thids fornodenhed och tilstand udkrefver. Vy forblifve alle och en hver med al kong. gunst och naade vel bevaagen. Gifvet Hafniæ den 24 martii 1629.

Adelen udi Seland, Laaland och Falster, Fyen, Skaane, Halland och Blegind, Langland.

173. Adelens Bevillinger.

a. Laalands Adel. Kbhvn. 16 April. Orig.: Indkomne Breve til Kanc.

Underskrifter: *Christopher Vrne. Christoffer Stensen. Otto Powisch. Lauridtz Grubbe. Erich Stensszen. Borchard Rhudt. Herloff Mormandz. Ane Vitrvp. Øelgardt Pentzen. Ame* [!] *Broch.*

b. Skaanes Adel, Kbhvn. 15 April.

Orig.: Kanc.

Underskrifter[a]: *Knudtt Gyldenstiern. Henrich Huittfeldt. Tyge Brahe. Jørgen Vrne. Henrich Ramell. Malthe Jull. Thage Thott Andr:* paa mine egne och Knudt Grubis vegne. Efther Siverd Grubbis skrifvelse hafvir jeg udi Siverds stedt underskrefvidt *Henrich Huittfeldt. Lisebet Friis. Henrick Gyldenstiern. Erich Rosennkrantz. Kesten s. Offue Vgerups. Palle Rosenkrantz B. Claus Machabæus. Anne Brahe. Sten Malltis. Iffuer Krabbe Tageszen* paa Otto Marsvins och sine veyne. *Christiann Erichssenn. Jockom Beck* paa min moder Helle Marsvins och min egen vegne och min søsters. *Otte Lindenou. Jürgen Handorff. Christian Bylow. Jacob Gabriell. Clausz Wrne. Palle Wrne.* Paa min gunstige hoesbondis velb. Gunde Langis vegne *Hans Jacobsen. Siwerdt Vrne.*

c. Hallands Adel, 15 April. Orig.: Kanc.

Udsteder: *Corfidz Muormand* med Fuldmagt af Clavs Gagge t. Arlø[se], Erich van Kalden t. Perstrup og Mor[ten Mor]mand t. Høryegaard. — Dette bevilger paa Clavs Gagges vegne *Claus Machabæus. Erich van Kallen.* Ditte er bevilgidt paa velb. Ifver Ulfsax vegne *Jenns B*[?]*lo* . . .

a „Underskrevne af Skaane for vore Personer bevilget, endog den største Part a. de andre ikke ere til Stede“.

174. Den skaanske Adels Supplik, 28 Maj.

Orig.: RR. n. 46, VII.

Eftersom mennige adellen udi Schaanne, Halland och Blegind efter kong. mait[s] voris allernaadigste herris naadigst befallingh af I thoe goede herer ehre forschrefne at moede her udi Lund den 27 may, til hvilchen tid vi underschrefne paa det underdannigste hafver comparerit och høibemelte hans kong. mait[s] naadigste vilge och begiering af eder. I goede herer, forstanden, hvilchen vi paa det underdannigste, enhver efter sin yderste formovfe, hafver efterkommet, mens efterdi vi befinder os høylighen graverede af borgere, fovgder, prester och bønder, som os stor indpas tilføie med uloflig øxenkiøb iblandt bønderne paa landet, idet di iche allenneste baade sielf saavelsom deris udschichede omstrøger landet och opkiøber nesten alle øxennene, som i landet findis, och en saa groft, at bonden hafver opboeren penge af dennem paa oxen, naar di gaar for plofven, men endoch paa uloflige steder imod forige udgangne kongelige forordning hoes bønder och prester lader opstalle, saa vi iche kand bekomme ner saa mange øxen, omb vi dennem endschiøndt dobbelt ville betalle, som vie kunde behøfve furringen paa vores gaarde at there, hvor udofver os paa voris nerring merchelig afbreck scher, efterdi den kiøbmandschab med øxen at stalle hafver hidindtil veredt med di bedste middel, hvorved adellen her udi riget penge til deris rostienniste och anden udgifter kunde til veye bringe, och i besynderlighed i denne besverlig tids tilstand, idet voris bøndergaarde en stor paart formedelst stoere udgifter och schatter staar øde, och ehn stor part af bonderne iche formaar at udgifve deris pligtige landgille, saa vi iche ser midel, hvorved vi voris røstienniste i lengden kand holde ved lige, med mindre vi maatte erlange voris allernaadigste herris hielp och bistand sligt uloflig øxenkiøbmandschab af privat personer ad afschaffis, efter hvilchen forberørt leiglighed voris gandsche venlige begieringh ehr til eder, I goede herer, at I paa voris veigene denne voris underdannigste anlangende voris allernaadigste herre ville andrage och om mueligt os it naadigst och behavgheligt svar til veye bringe. Vi findis alle vore dage hans kong. mait[s] underdannigste pligtige thiennere af yderste formofve med lif och goeds och gierne ofverbodige slig I goede heris store umage och besverring med rede-

bond thieniste stedse at fortienne och forschiulle. Actum Lund den 28 may anno 1629.

Siwerdt Vrne. Henrich Huittfeldt. Thage Thott Andr: paa min egen och Knudt Grubbis vegne. Paa min faders, broder Holgers och mine vegne *Erich Roszennkrantz. Palle Rosennkrantzs B. Jacob Gabriell. Christiann Erichsenn. Iffuer Krabbe Tageszen*[a]. *Henrick Gyldenstiern* paa min och min schvogers Otte Lindenovs vegne. *Claus Machabœus. Palle Wrne. Jockom Beck. Clausz Wrne. Christian Bylow. Jørgen Handorff.*

29 Maj. Raadsmøde i Kjøbenhavn[1].

12 Maj underskrev Kommissarierne i Lübeck foreløbig Freden; 15 Maj afrejste de og kom 17 Maj til Kristian IV paa Kjærstrup[2]. Denne erklærede at ville ratificere Freden, hvis de tre Raader vilde love ham, at Rigsraadet »til menigliges Underretning« vilde udtale, hvorfor det tilraadede Freden, og fremdeles bevilge Kongen en Erstatningssum. Dette lovede Raaderne 18 Maj; Erstatningen angav de til 1 Million Rdl., dog at Fyrstendømmerne deltog i Udredelsen deraf (*n. 175*). Kongen svarede, at Summen var utilstrækkelig, hvorfor han vilde have det »henstillet til menige Rigens Raads Diskretion« (*Egenh. Br. n. 303*); samme Dag befaledes det derfor Raadet at møde i Kbhvn. 29 Maj[3]. 19 Maj underskrev Kongen »paa Skibsprammen for Svenborg« et Løfte om at ratificere Freden[4].

Fra Raadsmødet udeblev *Jens Jul* (i Norge) og *Kristoffer Ulfeld*; *Kristen Fris* var vistnok heller ikke til Stede[5]. *Jakob Ulfeld* og *Albret Skel* forelagde Sagen; 30 Maj afgav Raadet den af Kongen forlangte Erklæring om Motiverne til at slutte Fred (*n. 176*) og bevilgede de af de tre Raader lovede 10 Tønder Guld, at indbetale i

a Har ikke vedføjet: med egen Haand.

[1] Hans Mikkelsen (Saml. t. Fyens Hist. VI, 117), Fegræus (Adlersparre, Hist. Saml. III, 74).
[2] Kr. IV (Danske Saml. V, 64).
[3] Sjæl. T. XXIV, 282.
[4] Instruxbog 1613—69, Fol. 87; sml. Kr. IV (Danske Saml. V, 64). Jfr. Molbech, Egenh. Br. S. 347; Fridericia I, 59.
[5] Sml. Fegræus, anf. St. S. 76.

Kongens eget Kammer (*n. 177*). Betænkningerne overleveredes Kongen 4 Juni paa O i Angel af *Albret Skel* og *Klavs Daa*[1]. — 1 Juni havde den svenske Agent Fegræus Avdiens hos Raadet, der bad ham levere sine Hverv skriftlig til Statholder *Frans Rantzau*[2]. 3 Juni fik han sit Svar paa »Raadkammeret« af *Kristian Thomesen* og Statholderen; det gik ud paa, at Freden var sluttet og Sverige indtaget i Fredshandlingen, om Gustav Adolf maatte ønske det[3].

175. Erklæring af 3 Raader, 18 Maj.

Kopi med Klavs Daas Haand: RR. n. 46, XV.

Allernaadigste herre och konning. Efter som eders kong. mayest. paa denne fridts tractations fornotlung, som vy paa eders kong. mayest[s] naadigst behagh och ratification med de keysirske fuldmectige sluttit hafver och eders mayest. y dag forrelest. sig naadigst erklerit, at eders kong. mayest. den naadigst ville ratificere och underschrifve, nar rigens raad deris betenckende, hvorfor de eders kong. mayest. til denne fredts tractation adimplerung raad hafver, til menigligis underretning, af hvad aarsage fredden er giort, eders kong. mayest. underdanigst lader tilkomme, dernest eders kong. mayst. atskillige erstatung och contributiones underdanigst ville bevilge, efter same eders kong. mayest[s] naadigste propositions videre indhold, saa thviler vy icke rigens raad jo nochsom eders kong. mayst. underdanigst aarsagerne deducerendis vorder, hvorforre de til fridden raad hafver, hvorefter de nu icke ser, at denne tractations behandlung efter alle omstendigheder och vichtige rationes kunde verre at udslaae, mens fast mere den alsommechtigste naadige Gud for sin naadige bistand och hielp til saa lyckelig succes at tacke och lofve.

Belangendis de forbenevnte erstatung och contributiones, da endoch eders kong. mayest. er selfver rigens och alle stenders tilstand y denne bedrofvelig tid allerbest bevist, doch efterdi os

---

[1] Kr. IV (Danske Saml. V, 64); Hans Mikkelsens Ligprædiken over Klavs Daa.

[2] Indberetn. af 4 Juni, hvori Agenten ogsaa omtaler, hvad »gamle Scheil« (ɔ: Marsken *Jørgen Skel*) havde meddelt ham om Freden: Adlersparre, Hist. Saml III, 74, jfr. 82.

[3] Smstds. 78.

nochsom bekeint eders kong. mayest[s] tro undersaatis underdanigste tro villighed och devotion, til med oc den store fare, rigit er udi, hvilkit formodelig der ofver kunde y videre vitløftighed udsettis, saa framt krien icke med allerførste afhielpis, da berrer vy ingen thvil, at rigens raad jo (paa det al thvil maa forrekommes, och en vis summa for alle kand vidis och formeldis) underdanigst deris andel af thi maal hundrede thusinde daller til nogle terminer udi rede penge eller rente deraf, saa vit mand icke y rede penge kand afsted komme inden 2 aars tid fra friddens publicerung, hvilken rente schal angaae efter forbenevnfte thoe aar af den summa penge, som der forinden icke kand betalis, til eders kong. mayest. at erleggis, saa framt fridden nu strax maa sluttis och indgaaes, saa at alle eders kong. mayest[s] undersaatte saa vel som alle y førstendommene deris andel och quotam af den ganske fornevnte summa ochsaa erlegger, anseendis forstendommene icke ringere derudi erre enten interesserede heller obligerede, mens hafver storre skade och fare at formode och befrychte, dersom krien schulle continueris och icke vid en ynskelige frid blifve bilaght, och at med same forskr. summa penge alt saadant schal verre contenterit och aflaght, hvilkit forskrefvene videre at effectuere och fuldkomme eders kong. mayest. rigens raad naadigst strax ville lade forreschrifve. Datum Kierstrup den 18 mai 1629.

Christian Fris. Jacob Ulfeld. Albrit Skiel.

176. Raadets Erklæring om Motiverne til at slutte Fred, 30 Maj.

A. Orig. med Otte Skels Haand: Kanc. B. Orig. med Mogens Kaas' Haand: RR. n. 46, XVII. Trykt efter B i Molbech, Egenh. Br. S. 348.

Stormectige, hoyborne herre, allernaadigste konning.

Eftersomb eders kong. maiestat naadigst er begierendis vorris underdanigste betenchinde, for hvad aarsager vi eders maiestat til denne fredts tractation ohc adimplierung hafver tilraadt, saa iblant mange høyvietige motiver, os der til at raade altid hafver beveget, erre disse de fornembste.

I. Gudts ærres ohc vorris christelige religions conservation ohc exercitium udi disse lande ohc riger, som allermest ohc for alting udi denne sag bør at respectieris, hvilche, dersom freden blef udslagen, udi Holstein ohc Julland sine omni dubio ville

turbieris ohc forandris, eftersomb af Jesuviterne dieris intention ohc pracktícher nohssomb er notorium.

II. Dernest saa hafver eders maiestat stor aarsag freden at indgaa ohc acceptiere oche er for Gud, den gandske verden ohc posteritet excusieret, anseendis, at Gud den allerviseste, nu den største nod ohc fare er forhanden, skinbarligen salvierer eders mait[s] kongelige stand, lande oche riger oche derhos obenbarer, hvad assistents, hielp oche secours eders maiestat af sine allierte oche confæderatis hafver at forvente, thi at endog di alle gierne saa, at eders mait. dette verche skulle continuere oche derfor eders maiestat med idelig oche variis promissis opholder, paa det di udi saa maader kunde naa dieris dessein oche krigslasten fra dennomb oche dieris lande divertiere, hvor til brugis atskillige concilia, intelligentiæ, correspondentiæ, ja store herrers daglige officianters corruptiones, som mange herres hofve ohc concilia penetrerer, folger dog ingen anden media end somb tilforn, nanset at eders maiestat ved sine gesanter oche idelige skrifvelser dennomb eders maiestatis oche disse lande oche rigers yderste fare oche perichel hafver demonstrieret, blifver dog in effectu intet præstieret, oche omb en skont ydermiere subsidia udlofvis, sker det dog med disse vilkaar oche conditioner, at eders maiestat aldrig skulle verre mectig nogen accord at slutte, med mindre en den af dennomb skulle approbieris oche sambtychis, somb di dog intet giorer, hvilchet langsamb ville blifve at forvente, thi dieris status, lande ohc riger erre langt fra keiseren beliggendis oche ved denne krigs continuation miere conservieris oche forseckris, oche er storligen at forundre, hvorledis eders maiestat fast alene nu paa fembte aar hafver fort denne store oche mectige feide imod den papistiske liga, hvorfor di med ret oche billighied sig ofver eders maiestat intet kand hafve at beklage, efterdi di pacta ohc foedera, med dennomb erre oprettet, erre reciproca ohc med saadan skel at holdis oche forstais, saa frembt di udlofvede subsidia udi rette tide frembkomb, oche er derfor eders maiestat in tali passu ichi vider obligieret ind rationes foederis et status regni nostri admittierer oche udkrefver. Til med saa erre di udi freden intagen, omb di det begierer. Herforuden er dette at betracte, hvorledis nu keiseren ofver gandske Tyskland det edictum anlangende det geistlihce godtses restitution hafver ladet publiciere, som stor skade ohc al-

teration paa religionen hos di tyske fürster foraarsaget hafver, dog ingen af dennomb haft bud hos eders maiestat eller eders maiestatis commissarios, somb denne fredts tractation paa eders maiestats vegne vaar committieret. Hvorudaf letteligen eractis, hvad assistents oche hielp hos di tyske fürster er at formode, oche hvad di erre tilsinds at giore. Kongen af Franckrig, som tilraade oche animieret eders maiestat til denne krig, giorde fred med det burgundiske hus, eders maiestat aldelis uvidendis oche natspurt, hvilchet Bethlehem Gabor ohc kongen af Engelland nu med Franckrig udi lige maader for dieris status interesse hafver giort. Kongen af Sverig tractierer nu ocsaa omb fred eller nogle aars stilstand, hvilchet omb di Generalstaater udi Holland ocsaa berettis, oche er vel at befrycte, at en part (omb det ilde afgihc med os, det Gud naadeligen afvende) skulle ville piscari aqua turbida.

III. Det meget christne oche uskyldige blod, som ved denne farlige feides continuation den fromme Gud til fortornelse ohc til støre straffis opveckelse ville spildis oche udøssis.

IIII. Den store armod oche mangel, som findes hos disse rigers undersaater, hvilche formedelst store oche idelige skatter oche contribution, inquartierung, traffiqvens cessation til land oche vand, jordens misvext saaledis erre udmattet oche forarmet, at de her efter en ringe ting kand formaa at udgyfve. Meget baade cronens ohc adelens godts star slet odde, borger oche skibsfolk begyfver dennomb ud af landet oche paa andre steder dennomb opholder, oche dersomb, Gud forbyde, at denne krig lenger skulle paa staa, daa er det at befrycte, at landet skulle blifve ruinieret oche odde oche siden ingen contribution at opbringe.

V. Vorris finders oche den catholiske liges store krigsmact, formue, commoditet oche fordel os til at undertrycke oche debellere, somb disse igien beholdene lande oche provintser umueligt er lenger at kunde imod staa.

VI. Dette er ocsaa fornemblihc at considerere, at eders maiestat (saa frembt denne fred, somb med saa lidelige oche gnode conditiones nu tilbiudes, som mange aldrig hafde forventet) refusieris oche udslais, daa skulle paalade sig alene ald skylden hos fürster oche stender udi det romerske rige saa vel somb hos eders maiestats egene undersaater, somb formedelst denne store elendighed, di erre bested udi, freden saa høyligen aatraar oche begerer,

ohc at eders maiestat aldrig siden den med saa guod reputation oche saa lidelige vilkaar skulle kunde naa ohc erlange, mens mier er at formode, at eders maiestat af det gandske collegio electorali skulle declareris pro hoste imperii, oche det siden ville blifve bellum imperii romani oche sedes belli udi disse lande, alt for strenge oche hord at udstaa, naar di samptlichen conjunctis conciliis et viribus os ville angribe, hvorudaf endeligen ville følge totalis eversio et fatalis huius regni periodus, hvilchet Gud almectigste naadeligen forhindre ville.

VII. Dersom denne farlige krig oche elendige tilstand saaledis lenge skulle vaare oche vedblifve, erre vi befryctendis, at fattige folk af desperation oche utolmodighied skulle nødis til at avfalde.

VIII. Hvad kongen af Sverig oche andre vorris naboer daa ville fatte for concilia, dersom (det Gud naadeligen forhindre) eders maiestat lidde nogen nederlag eller fliere lande oche provintser af finden blefve occupieret, det kand eders maiestat somb en fornuftige herre best selfver betencke oche af forrige conciliis et actionibus Sueci colligere. Hvorledis vi daa saa mange ohc mectige finder kunde imodstaa, er letteligen at giøre sit facit.

Naar eders kong. maiestat nu somb en forstandige ohc af Gud høye begafvede potentat saadan victige motiver ohc rationes pondererer, daa hafver vi Gud den almectiges nafn storligen oche alene at betacke, at eders kong. maiestat denne dyrebaar oche ynskelige fred hafver billiget oche indgaaet, somb med saa lidelige ohc reputierlige conditiones eders maiestat er offeriret oche tilboden. Hvad stor fordel, avantage ohc accroisement med Holsten, Julland oche mange fornemme passer oche festungers restitution eders maiestat vinder oche bekommer, omb noget findtlihc siden imod disse lande ohc provintser ville forretagis, vaar vitleftigen at deduciere. Hvilchet vi efter den ed oche plict, somb vi eders kong. maiestat oche vorris fæderne land er med forobligieret, udi ald underdanighied ville ærrindre oche tilraade. Actum Kiobenhavfn den 30 maii 1629.

[a]Eders maiestatis underdanige raad[a].

J. Skiell[a]. *Christian Holck.* *Jacob Wlffeldt.* *Albret Skiell.*
Anders Bille. *Mogens Kaas.* *Thage Thott Otszøn.* *Clausz Daa.*
Christian Thomesen. *Hansz Lindenou.* *Otthe Skeell.* *Joest Hoeg.*
Frantz Rantzav *Christopher Vrne.*

a Fattes i B.

177. *Raadets Betænkning, 30 Maj.* A. Orig. med Tage Tots Haand: Kanc. B. Orig. med Otte Skels Haand: RR. n. 46, XVI.

Stormectig och høiborne fyrste, allernaadigste herre och konning. Vi hafve af rigens cantseler Jacop Ulfeld och her Albrit Skiel udførligen fornummit, med hvad vilkor och condition ethers kong. mt^s der til deputerede gesanter och commissarii til Lybech med de keiserske paa ethers mat^s naadigst behag och ratification en fred imellom hoibemelte ethers kong. mt. och keiseren hafver sluttit och forfattit, och samme tractation och slutning saadan befinde, at vi Gud den aller hoieste, hvoraf saadan hoi velsignelse alene her kommer, billigen och evindeligen hafve derforre at tache.

I lige maader hafver vi ochsaa ethers mt^s naadigst erklæring om samme fredsslutning at underschrifve och ratificere sampt hvis derimod af os naadigst begeiris, underdanigst forstanden, och endog vi vel hafde forhobbit, ethers kong. mt., vel videndis disse provintser och landens forarmede tilstand, os skulle med anmoding om videre pengis udgift hafve forskaanit, dog efterdi ethers mt. det nødig hafver siontis at begiere, och vorris saa vel som alle ethers kong. mt^s tro undersaaters underdanig affection langt større er end vorris formufve, saa ville vi langt heller, efter hvis med ethers kong. mt. forhandlit er, de tie tønder guld untherdanigst bevilge, end lander och riger under mere uskyldig blodspild, de fortabte provintser under lenger pressur och fremmidt herskab och vorris gantse statum under vidre perichel lade hasarderis, hvilchet vi dog icke anderledis bevilget at skulle være untherdanigst formene, end om fredslutningen giørligen fuldkommis och ethers mt^s provintser och lande Judlandt, Slesvig och Holstein igen restitueris, saa en hver kand komme thil sit, da ville vi nest Guds hielp inden tov aars forløb och ende, fraa fredens publication beregnit, for^ne tie thønder guld af rigerne thil veye bringe udi saadan monte, som paabødne landskatte pleier at indtagis och landen hidindtil hafve afsted komme kunde, och det vid visse i hver provints der til forordnede commissarier lade indsamble, udi ethers kong. mt^s egen kammer och ingen andensteds paa rictige qvitanser underdanigst lade lefvere; mens hvis formedelst landenis forringede vilkor inden bestemte tov aars termin, som vel er at befrycte, icke opbringis kand, skal hos ethers kong. mt. efter bemelte tvende aars datum begynde rictigen at forrentis, indtil Gud

vil, den endelig betalning kunde a sted kommis. Med hvilchen summa, hvis ethers kong. mt. udlofvit er, nu er underdanigst efterkommit, och her med en gang for alle efter eders mt egen samtychie aldelis afstillit. Vi forhobbis ochsaa af for[ne] summa om fire uger med en treisenstyfve tusend daler och vel en part der af noget snarer at vilde opbringe, hormed en stor del af folchet, at landens tynge och besverring kunde forkortis, kunde straxens afbetallis, efterdi der dog hos dem, i Fyn eller Sæland hafver ligget, ringe rest skal findes.

Hvad det ofrige folch igen at beholde anlanger, da stille vi det eders kong. mt. underdanigst sielf hiemb, hor mange ethers mt. nødig eracte udi Lantholsten at skulle blifve, mens Danmarch anlangende tychis os icke uraadelig, at udi festingerne i Skaane en tusend mand ofver det ordinarie, saa lenge mand tyches det kunde giøris behof, blef underholdet, efterdi samme festinger dog nogenlunde allerede er forset. Actum Kiøfvenhafn den 30 may anno 1629.

[a]Ethers kong. mt[s] underdanigste raadt[a].

[Samme Underskrifter[b].]

25 August. Raadsmøde i Odense[1].

I Anledning af den bevilgede Pengeydelse sammenkaldte Kongen 31 Juli Raadet, for at det kunde raadslaa om, hvorledes »forskrevne bevilgede Pending, vores kjære Undersaatter mindst til Besværing, kunde med det første tilvejebringes[2]«. Hele Raadet gav Møde, ene *Jens Jul* og *Kristoffer Urne* undtaget.

Kongen nedskrev 18 Avgust paa Antvorskov et Udkast til Proposition (*Egenh. Br. n. 316*)[3], hvilket dog først i en

a Fattes i B. *b* I B fattes Jørgen Skels Underskrift.

---

[1] Fegræus (Adlersparre, Hist. Saml. III, 126, 132).

[2] Sjæl. T. XXIV, 304; Brevet til Kansleren: Orig. Missiver.

[3] En »Copie af k. m. propria manu scripta proposita«, skrevet af *Kr. Fris* 27 Avgust i Odense: RR. n. 46. VIII.

ændret og forøget Skikkelse synes forelagt Raadet[1] og besvaredes af dette 5 Septbr. (*n. 180*). For at tilvejebringe de Kongen lovede Penge foreslog Raadet (§ 1) en almindelig Skat, dobbelt i Østdanmark, enkelt i Jylland. I Overensstemmelse hermed udgik Skattebrevene 1 Oktbr. fra Frederiksborg[2]. Overfor Kongens Proposition om Fæstninger i Jylland henledte Raadet (§ 2) Opmærksomheden paa det ønskelige i at faa det gamle Danevirke sat i Forsvarsstand, medens det, hvad Jylland selv angaar, ønskede, at Marsken med en anden Rigsraad og en Ingeniør maatte undersøge Forholdene; dertil skulde saa benyttes $1/8$ af den nu bevilgede Skat. 1 Oktbr. befalede Kongen derefter fra Frederiksborg Hr. *Jørgen Skel* at tage nogle af de næstboende Raader til sig og med dem erklære sig om Befæstningen af de foreslaaede Punkter[3]. Ligeledes ønskede man, at nogle Raader maatte inspicere Helsingborg og Landskrone. Hvad angaar de andre Fæstninger i Skaane (§ 3), var dertil i 1623 henlagt Vintolden[4], og noget kunde maaske blive til overs af den nu forbedrede[5] Smaatold. Skyts dertil (§ 4)

---

[1] Dettes Svar passer ikke til det egenhændige Udkast. Fridericia I, 122 opfatter urigtig Kanslerens »Copia« som den endelige Proposition, medens den kun er en ordret Afskrift af Kongens Optegnelse.

[2] Sjæl. T. XXIV, 306—16; Norske Rigsreg. VI, 158—61. Skatten skulde indsendes til Kommissarier i hver Provins (i Skaane saaledes til *Kristoffer Ulfeld*, osv. som angivet i *n. 180*, § 1) og af disse indbetales i Kongens eget Kammer. Dog skulde $1/8$ af Pengeskatten, $1/3$ af Drengeskatten fra Landet og al Drengeskatten fra Byerne leveres til *Klavs Daa*, der fik Befaling til heraf at levere Rigsmarsken til de jydske Fæstninger, »saa vidt som til sidste Raadets Møde bevilget er«, og om muligt *Kristoffer Ulfeld* til Helsingborg Fæstnings Opbyggelse efterhaanden 10.000 Speciesdl.

[3] Jydske T. VIII, 196. Jfr. forrige Anm.

[4] Jfr. I, 361.

[5] Raadet maa have bevilget Kongen en Forhøjelse af Smaatolden, hvorom udgik Fdg. 25 Oktbr. med Raadets Raad og Samtykke (trykt). Tolden skulde oppebæres til Grænseforsvaret af »vore og Rigens Raad i Skaane eller i deres Fraværelse af vore Embedsmænd paa vore Slotte Malmøhus og Landskrone«. — Samtidig synes dog de andre extraordinære Toldforhøjelser at være bortfaldne, jfr. Missive til

havde Kongen hidtil altid betalt af Kronens Indtægter: de norske Galejer og Pinker (§ 5) burde samles i Bergen og Marstrand.

De øvrige Punkter i Kongens Proposition drejede sig om Forholdet til Sverige, hvis Indgreb i Dominiet over Østersøen Kongen frygtede; Raadet tilraadede dog at temporisere paa Grund af Tidens Farlighed (§ 6, jfr. § 7)[1]. I Anledning af Prinsens Strid med Rhingreven[2] sendte Raadet Kongen et Udkast til et Brev; se ndfr. S. 218.

Desuden ønskede Raadet en Indskærpelse af Fdg. om Øxenhandelen (§ 8, jfr. ndfr. S. 211), Ophævelse af Kornforbudet (§ 9), hvilket skete 1 Oktbr. fra Frederiksborg[3], Fornyelse af Fdg. om Løsgængere (§ 12); endelig foreslog Raadet en Forbedring af Møntvæsenet (§ 10). I Overensstemmelse hermed udgik 10 Oktbr. med Raadets Samtykke en Møntforordning, hvori det bl. a. paabødes, at Raaderne i Kbhvn. og paa Sjælland skulde have Indseende med Mønten[4]. Med Henvisning hertil meddeltes det 22 Oktbr. Hr. *Kristen Fris*, *Klavs Daa*, *Hans Lindenov*, *Jost Høg* og *Frans Rantzau*, at Møntmesteren havde gjort to Overslag paa den smaa Mønt, der skulde slaas, den ene lige vægtig med Rigsdaleren, den anden 1 eller 2 Skilling lettere, paa det de ikke skulde udføres; heraf skulde Raaderne vælge det, der syntes dem gavnligst[5].

Da Manderup Due, hvis Bryllup med Jfr. Anne Skel allerede var fastsat, beskyldtes for at have begaaet et Mord i Malmø, krævede Kongen Raadets Erklæring, om Brylluppet under disse Forhold burde tilstedes (Krempe 31 Avgust, *Egenh.*

Lensmændene 6 Oktbr.: Sjæl. T. XXIV, 321.

[1] Jfr. Fridericia I, 122.

[2] 10 Avgust skrev Kansler og Statholder til Prinsen, at Kongen ønskede, at dennes Sag med Rhingreven skulde deliberereres af Raadet paa Mødet, hvorfor de udbad sig Sagens Dokumenter tilskikkede: Sjæl. T. XXIV, 299.

[3] Sjæl. T. XXIV, 321.

[4] Smstds. 325; trykt særskilt og hos Collin, Om Rigsmønt og Courant, Tillæg n. 12.

[5] Sjæl. T. XXIV, 333.

Br. n. 317). Raadet forhandlede herom 2 Septbr.[1] og erklærede Dagen efter, at Brylluppet kunde tillades (*n. 178*[2])[3]; det fejredes 6 Septbr.[4] — 4 Septbr. intercederede Raadet hos Kongen til Fordel for Ægidius von der Lancken og J. Mietzlaff (*n. 179*[5])[6]. — Om den af de jydske Kjøbstæder indleverede Supplik se ndfr. S. 202.

178. Raadets Erklæring i Manderup Dues Sag, 3 Septbr.

A, B, to Originaler: RR. n. 46, XIII—XIII a. Intet af Brevene synes skrevet af Rigsraader.

. . . . . saa hafver vi efter samme kongelige messives naadigste indhold flitteligen igiennom set de schriftlige vindisbiurd, som om samme sagh gangen erre (och for os fremlagt), saa vel di, som gangen er paa Malmøe raadstufve dend 26 augusti nerverendis aar, som hvis Mogens Gyldenstiern, Thage Thot Andersen, Niels Throlle, Ifver Krabbe Thagesen och Pali Urne schriftlig vondit hafver. Daa hafver vi samptlig udaf de fleste, beste och sandferdigste vinder och des circumstantier ey andit forfare kunde, end at Christoffer Thrommetter hafver jo [a]med atskellig motvilighed[a] gifvet self stoer aarsag til denne ulocke, och at Manderup Due hafver giort hannom hans schade, efter at Niels Throlle och samme trometter vore adskilde, och ey flere dragen verger paa samme tid hafver verrit set, der gierningen skede, och derfor vi fast alle for got anset, Manderup Dues beramit brøllup (naar dene begangne syndige gierningh hoes Gud och dend christen menighed med aabenbarlig schrifte forbedis) vel kand tilladis, mens hvo om

a Tilføjet i Randen.

[1] Hans Mikkelsen (Saml. t. Fyens Hist. VI, 124).

[2] *Albret Skel* har ikke underskrevet, formodentlig fordi det drejede sig om hans Datter.

[3] De fremlagte Vidnesbyrd: RR. n. 46, XI-XII. Jfr. Molbech, Egenh. Br. S. 367.

[4] Hans Mikkelsen (anf. St.).

[5] *Kristian Holk*, *Jakob Ulfeld*, *Anders Bille*, *Mogens Kaas* og *Tage Tot* har ikke medunderskrevet.

[6] Hertil hører: Hertug Frederik III til Rigsraadet, Gottorp 29 Juli. Orig. med Segl: RR. n. 46, XVIII. Mietzlaff til Rigsraadet, Dragsholm 18 Avgust. Orig. med Segl (og en Kopi af et Brev fra ham af Juni): RR. n. 46, IX (jfr. Molbech, Egenh. Br. S. 363—64, 389—90).

sagen videre achter eller vil procedere, da gaais derom, saa vit lov och ret er. Datum Ottense dend 3 septemb. anno 1629.

Christenn Friiss. J. Skiell. Christian Holck. Jacob Wlffeldt. Anders Bille. Mogens Kaas. Thage Thott O. Clausz Daa. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Hoeg. Frantz Rantzav.

179. Raadet til Kongen om Ægidius von der Lancken og Mietzlaff, 4 Septbr. A. Orig. med Otte Skels Haand og Paategning af Kongen: Kanc. B. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR. n. 46, XIX.

Allernaadigste konning. Hans furstelige naade hertugen af Holsten hafver ved hans skrifvelse af os begiered, at vi underdanigst paa Ægidii v. der Lanckes vegne hos eders kong. maiestat skulle anholde, at eders maiestat naadigst ville verre tilfredts med hannomb; dersomb hans forseelse y nogen maader kunde befindis, vaar hand ofverbødig udi ald underdanighied det hos eders kong. maiestat at deprecere, forhaabendis, at naar hand komb eders maiestat selfver til ords, det hans uskyldighied nochsomb skulle forfaris. Oche efterdi ved den ynskelige fred ald tvist oche uenighied er dempet ohc bilagt, begierer hand underdanigst, at eders maiestat af kongelige clements naadigste ville pardoniere hannomb, hvilchet vi ocsaa udi ald underdanighed er begierendis.

Mislack hafver nogle sinde ocsaa verrit begierendis, at vi underdanigst for hannomb ville intercedere, at eders kong. maiestat hannomb naadigst af sit fengsel ville erledige. Daa efterdi formedelst Guds naadige bistand riget nu er kommen ved fred oche rolighied udi en bedre tilstand, oche hand langsomelige tid hafver lidt for hans forseelse, daa kunde eders maiestat naadigst nu vel dimittiere hannomb, dog saaledis, at hand strax begyfver sig ud af riget oche derhos reversierer sig intet enten hemmeligen eller obenbarligen imod eders kong. maiestat eller disse lande at practiciere eller forretage eller udi nogen fremmede herris tieniste imod eders kong. minde at drage. Odense den 4 septemb. 1629.

Eders kong. maiestat[s] underdanigste raad.

Christenn Friis. J. Skiell[a]. *Albret Skiell*[a]. *Clausz Daa*[a]. *Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skell. Joest Hoeg. Frantz Rantzav.*

a Fattes i B.

180. *Raadets Betænkning*, 5 *Septbr.* A. Orig. med Klavs Daas Haand: Kanc. B. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR. n. 46, XX.

Paa kongelig mayest[s] voris allernaadigste herris naadigste proposition er rigens raadts underdanigste erklerung.

1. Vy finder ingen anderre middel den til eders kong. mayest. udlofvede summa penge tilveye at bringe, end ad det ofver begge rigerne en schat blifver paaboden, saa capitteler oc kiøbstederne gifver en sedvanlig krigsschat; hver prest 6 daller rigs; bønderne en sedvanlig dobbelt schat oc adelen selfver at legge deris egene tiennere. [a]Kiøbstederne y Fyen scal verre frie uden Odense, Nyborre och Kerteminde, de gifver half schat[a]. Udi Jutland kand icke mere end en enfoldig schat paaleggis, oc paa det de fattige oc forarmede for saadan thyngsel forskaanis, schulle der med saaledis forholdis, at lige som hver bunde kongen eller sin hosbunde hel, half eller ingen landgilde formaar at gifve, saa schulle oc med schatten same proportion holdis. Men om prester oc kiøbstederne schulle de tilforornede commissarier oc rigens raad, som lenene besichte schulle, sig erklere, saa vel som hvad capittelerne at udgifve kunde formaae, føren nogit vist herom kand determineris.

Udi Norge schal serdelis hafvis y acht, at af flumsavgerne intit blifver udgifvit, hvor om tit oc ofte de fattige undersaater suplicando hos kong. mayest. hafver anholdit. Disligist at de vid søsieden icke gifver uden efter deris formue. Oc schulle same schat nu til Martini førstkommendis indkrefvis udi rigsdaller eller anden gangbare mynt, beregnit dalleren til 6 ℔. Oc nar same schat af lensmendene indsamlit er, da schal hvis y Seland oppebergis, til Clavs Daa ofverandtvordis, det som fra Skaane, Gulland och Borringholm til Christoffer Ulfeld, af Laaland til Palle Rosenkrants, af Fyen til Jørgen Brahe, udi Jutland af Viborre oc Vendelboe stift til Knud Gyllenstiern, af Riber och Aars til Thønne Fris oc af Norge til statholleren der same stedts lefveris, doch mandtallit efter sedvanlig vis udi rentekammerit at klarere. For[ne] gode mend schulle ocsaa den efterstandendis restans indfodere, til des behof paa en schrifvere 40 rigsdaller gaat giørris. Siden schal same summa, som de saaledis indkrefvendis vorder, icke y

a Staar som Tilføjelse.

renterit, mens udi hans maiest[s] egit kammere, eller hvor hans mayest. det naadigst hen forordener, lefveris, oc der paa tage qvitants, som siden Clavs Daa schal tilstillis. Fornenfte commissarier schulle derhos indkrefve de udlofvede penge, som adelen underdanigst hans mayest. hafver bevilgit, nemlig 50 rigsdaller (den judske adel verre undertagendis) af hver hest, oc talle med dem, som tilforne med de andre icke hafver bevilgit eller samtøgt, at de det ocsaa samtycke oc bevilge.

2. Hvad pladtser y Jutland at fortificeris anlanger, synis os med eders kong. mayest. høynødigt och gavnligt at verre, at udi tide paa al mulighed blifver tenckt, hvorledis landene udi nogen bedre forsicherung blifver sat end vel tilforne verrit hafver; hvortil vy nødig oc nøttig erachte, at eders kong. mayest. med hertugen af Holsten saa vel som undersaaternis bistand y hertugdommit oc fürstendommit lader det gamle Dannever, det beste muligt er, til nogen defension regulere, hvor baade de y fürstendommit mod uformodelig ofverfald sig kunde retirere, saa vel de juske sig i thide forsamle, deris fellidts uløcke oc forderf at forrekomme. Kunde der hos Rensborre, saa ocsaa vid ostsiden enten Kil eller andre pladtser, som best kunde, befestigis, da vor det landit icke til ringe forsicherung. Men Jutland y sig selfver anlangendis kunde vy os nu icke saa eygentlig, som vy underdanigst gierne ville, erklere, paa hvad visse steder saadant beqvemmeligst kunde sche, men holler for raadsumt, at rigens marsk med en anden af rigens raad oc en dertil forordenit ingenieur en beleylig pladts først vid Kolding fiors indløb kunde udse, hvor it real verck kunde henleggis, oc paa det huse kunde der udi verre, en kiobsted, flecke eller bondebye der udi indfatte oc begribe oc same stedts med den frihed, Kaaldingbye haft hafver, priviligere oc paa 30 aars tid for told, accisse oc borgerlig tynge benaadigis, handterende kiobmend oc borgere der hen at locke. I lige maader schulle ocsaa Horsensbye besictigis, hvad fordel oc beqvemmelighed med seyling oc anden requisitis der findis. Disligist vid vestersoekanten forfaris, hvad vid Ribe, Vare eller andenstedts der omtrent med bistand til nogen defension kunde anordnis. Oc efterdi landens forarmede oc forringede vilkor er saa stor, at vy langt bedre kand afse, hvad nød oc fare vy udi sticker, end finde raad oc middel os derimod at forsichere, da endog ingen heller saae end vy,

at saadan middel kunde blifve paafunden, som vor nøyachtig och bastant altingist udi verck at sette, saa finder vy doch ingen mulighed ved nogen nye och serdelis paaleg saadant at tilveye bringe, men nødis til den ottende part af den nu dobbel bevilgede penge schat der til underdanigst at destinere. Disligist at enhver tiennistedreng der til udi kiøbstederne udgifver en rigsdaller, en dreng paa landtsbyerne en half rigsdaller. Oc dersom same penge, som vy forhaabis, vider end til hvis vid Kolding fiord blifver giort, kand strecke, da det anvendis til at reparere oc vid lige holde de forter oc skantser, som allerede vid Aalborge, Hals, Fladstrand, Kalløe och andenstedts af finden er opkast oc nu efterlat. Oc nar eders kong. mayest. sig naadigst om alt dette hafver resolverit, hvorledis oc paa hvad steder fornemlig saadant er at stille y verck, da inspectionen rigens marsk at demanderis oc dennum, som til saadan verck brugis schulle, tilholdis sig efter hans ordre och commando at rette. Helsingborre synis os ocsaa raadeligt oc for rigit gavnligt, med det første af nogle rigens raad med en ingenieur blef besichtigit, disligist Landtskrone, hvorledis de best kunde befestigis. Middeler tid saadant at effectuere, efterdi alle lande fast erre udarmede vid idelig schat oc contribution, ved vy nu icke at kunde tilveye bringe, med mindere end en 8 eller 10 thusinde daller af den schat, som almuen nu blifver paalagt, der til maa tagis, och eders mayest. siden naadigst det andit af rigens ordinari indkompst, som altid tilforne brugelicht verrit hafver, ville suplere.

3. De andre festinger y Skaane anlangendis, da erre allerede anno 1623 til deris reparation vintholden deputerit; ellers vide vy udi denne besverlig tid, som alle stender paa det høyiste erre graverede, ingen anden raad, hvor vid enten deris bygfeldighed kunde repareris eller proviant och tyghus opbyggis, uden nogit erofveris kand af den smaa thold, som nu paa nogle poster er forbedrit, [a] saa oc den hundreste penge af hvis der udinden er benefnt [a] och til garnisonernis underholding der y landit er forordenit; thil med saa hafver ocsaa adelens tiennere verrit bevilgit y 3 aar baade til Christiannopel och Christianstadts reparation at arbede, hvor ocsaa allerede it hus schal findis, som til en stald tilforne vor opset oc nu til munition och proviant blifver brugt, saa vel

a Staar som Tilføjelse.

som udi Christiannopel, hvor med mand sig nogenlunde kunde behielpe, indtil Gud allermectigste til bedre tilstand gifver lycke och velsignelse. Disligiste at med officerer, adelburs oc anden krigs beredskab forholdis efter det mandat och andordning, eders kong. mayest. anno 1625 til h. Anders Bilde och Thage Tot lod udgaae, oc at de thvinde companier, som der erre opsent, maatte reduceris under det andit folck, de som dychtigste der til befindis.

4. Stycker, som udi for[ne] eller andre festinger kunde behøfvis, erre vy udi den underdanigste tilforsicht, at efterdi eders kong. mayest. saadant altid af cronens intrade hafver ladit ferdige oc vid lige holde, oc aldrig undersaaterne der om af fremfarne konger er anmodit, at eders mayest. da icke heller dennum med nogen paaleg der til naadigst ville gravere, helst efterdi det er nochsom bevust, at de udi forgangene aaringer til deris schat ad udrede saa vel som sædekorn at købe den største del af hvis fattigdom di af kaaber hafde, hafver solt och vid pant udset, saa der en ringe ting schulle verre at bekomme, om mand det end skiønt ved nogen imposition ville begere.

5. De norsche galleyer oc pincker erachte vy underdanigst raadsomt, at her efter paa thvinde steder y Norge, til Bergen oc Marstrand eller hvor eders mayest. gaat synis, blef forsamlit oc under schulf oc tecke, som der til schulle byggis, opsat oc forvarit. Oc efterdi de, som her neder hafver verrit, nu temmelig schal vid macht findis, da lensmendene befalis der samestedts indseende dermed at hafve, at de icke blef forsømmit, oc de, som uferdig erre, at forferdige. Derhos den neste af eders mayest[s] schibs capitener, som hos bemelthe len residerer, tilornis aarlig dem at visitere oc hvis bryst feldighed der paa kunde findis, at reparere, oc lensmenden efter richtig bevis paa hvis fornoden bekostning giort blifver, af hver sted, som galeyerne erre paalagt at holde, betaling igen at lade indkrefve.

6. Anlangendis det dominium, som kongen y Sverrig sig y Østersoen amoder, synis os underdanigst, efterdi det er ickum mera usurpatio, och hverken vorris egene forringede krefter eller det naboschab, vy y Thysland bekommit hafver, ennu permiterer, at vy derom gior nogen begyndelse til ny disputation, best da at verre en tidlang der med at temporisere, helst fordi den siste confœderation, med kongen af Sverrig blev oprettit, ennu paa half

anden aars thid varer, hvor vid ham støre libertet y Østersøen end tilforne er indrompt.

7. Belangendis øxen, som di Svensche tilforhandler sig oc uden thold af rigit uddrifver, er vorris underdanigst betenckende, at efterdi det er ennu lang tid, til de nogle øxen kand udføre, at eders kong. mayest. der med naadigst en tid lang ville lade beroe sig, paa det vy middeler tid dis bedre kunde tencke paa middel och veye, hvor vidt saadan bedrift uden nogen misforstand imellum rigerne best kunde forrekommis oc afschaffis, saa vel som naadigst befale tholleren, at de hafve flittig tilsyn y Sundit oc grandgifveligen achte, hvad certificats der scher paa det svensche godts, som igennum kommer, saa der ingen underslef med begaais, och fremmede godts under det schin tholdfrie igennum passerer videre end den fridts forhandling, rigerne imellum giort er, tillader.

8. Oc eftersom med øxenkiøb och handel atschillige forprang af kiøbmend oc andre begaais, hvor ved den handel møgit aftager och forsvechis, er vorris underdanigste begering, at eders mayest. vid sin mandat ville paabyde, at alting der med udi kiøb och sal efter eders mayst[s] udgangene reces maatte forholdis.

9. Korn oc fetallies udschibning anlangendis, da efterdi landen formedelst den store contribution oc y andre maader til forledene krigslast at udstaae saaledis er udblotit oc forarmit, saa fast ingen penge findis iblant almuen, oc de nu igen paa ny til eders kong. mayest. en stor summa schulle udgifve, som umuligt er at opbringe, med mindere korn oc andere vare (rugh undertagendis) maa af landit stedis, hvilkit os synis raadeligt.

10. Och eftersom eders kong. mayest. naadigst hafver lofvit oc reverserit sig, at nar Gud allermectigste af sin gudommelig naade och godhed ville forhielpe landit til frid oc rolighed, den forhoyelse, som er sched paa tholden udi Sundit oc anderstedts, at afschaffe, da paa det at rigit igen med myntens forbedring dis bedre kunde komme paa fode (helst efterdi vy formerker den mynteri, som borgerne y Københagen af eders mayest. naadigst er bevilgit, icke at verre rigit gavnfligt, som ochsaa nu y Hensestederne er afsaght), underdanigst igen bevilget paa nogle species, som gaar ygennum Sundit, hoyere thold at paasette, som kiøbmendene at udgifve sig synderlig ey schal ofver besverge, oc synis os

derforre underdanigst raadsompt. at eders kong. mayest. selfver antog mynten igen oc lod mynte helle och halfve ort. otte. fire och thoe schillinger. styckit af idel sylf. lige vichtig efter rigsdaller, [a] skillinger oc syslinger af god paviment lige verd vid rigsdaller[a] och sysselinger, det første aar for it thusinde daller. indtil mand ser och forfarer. om det blifver landit thinlig eller icke. Thil fornenfte myntis udredning och bekostning schulle fornenfte tholdts paasettelse employeris. oc paa det alting der med dis richtigere kand tilgaae. inspectionen cantseleren. statholleren med rigens raad y Seland af eders mayest. naadigst demanderis.

11. Hvad den differens. som imellum hans førstelig naade printsen och Rengrefven er anlangendis. hafver vy underdanigst paa eders mayest[s] naadigste behag derom conceperit en missive til kongen af Sverrig. som vy her hos underdanigst sender eders mayest., oc er vorris underdanige betenckende, at mand nu intit andit kand giørre der vedt.

12. Belangendis betler och staadere er udi eders mayest[s] her faders tid en forordening giort. hvorledis der med schal forholdis, och hos lofven findis thrygt. som os underdanig synis ey nu bedere at kunde forrefattis. dersom eders mayest. strengeligen oc alvorligen ville befale lensmendene saa vel som borgemestere och raad der ofver at holde och exeqvere.

13. Belangendis det indleg. som hofmesteren[b] paa Soroe hafver indlaght, der om hafver vy ladit in margine annotere. saa vit vy os derpaa hafver kunde resolvere y eders mayst[s] fraverrelse. Datum Odensoe den 5 septemb. 1629.

E. k. m. underdanigste raadt.

Christenn Friis. J. Skiell. Christian Holck. Jacob Wlffeldt. Albret Skiell. Anders Bille. Mogens Kaas. Thage Thott O. Clausz Daa. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Joest Høeg. Otthe Skeell. Frantz Rantzav.

19 Oktbr. Jydsk Kjøbstadmøde i Ry.

Under Raadsmødet overleverede de jydske Kjøbstæder i Kongens Fraværelse Kansler *Kristen Fris* en Supplik. dateret Viborg 9 Avgust. Borgerstanden begjærede heri under Henvisning til Krigens Odelæggelser i Jylland. at Kongen »vilde

a Staar som Tilføjelse. *b* A: hofmesterne.

betænke nogle tjenlige Midler, hvormed Kjøbstæderne og Bonden, som hidindtil har baaret en stor Part af Rigets Tynge, kunde igjen opbygges«. Særlig ønskedes, at Kongen med Raadets gode Betænkning vilde bevilge, »enhver Borger og Kjøbstad sin Brøst og Privilegiers Forsvækkelse underdanigst supplicerende maa andrage, og enhver forhjælpes til rette« [1]. Da Kongen ikke kom til Stede, overbragte to udskikkede Borgere en Gjenpart af denne Supplik til ham i Krempe, idet de her tillige 2 Septbr. imødegik de udspredte Beskyldninger om, at den »gemene Mand i Jylland« ikke vilde være Øvrigheden lydig, og opfordrede Kongen til med Raadets gode Betænkning at »oprette en lidelig Krigsdefension og Ordinans og bevilge, at Bonden og Borger, som for Alder og Ungdom bekvem kan være Exercicen undergiven, maa uden Persons Anseelse eller Privilegiers Paaskud armeres og exerceres« [2]. Fremdeles indgav Borgerstanden en Memorial, hvori det anbefalede en indfødt Hær og Forholdsregler tjenlige til Standens Fremme (*n. 181* [3]). Kongen opfordrede da Kjøbstæderne til at træde sammen for nøjere at formulere deres Besværinger, og i Ry holdtes derefter 19 Oktbr. et jydsk Kjøbstadmøde. Dette indgav en Række Punkter til Kongen. Man ønskede bl. a. Forholdsregler mod Løbekræmmere og Landprangere (§ 4—5), Øxenhandelens Frigivelse (§ 6), Kornforbudets Ophævelse (§ 7) [4], Forbud mod de privilegerede Stænders Indgreb i borgerlig Næring (§ 10), Ændring i Gjældslovgivningen, der begunstigede Adelen (§ 11), endelig Oprettelsen af et Landeværn (§ 12). Som Begrundelse henvistes

[1] Optaget i »Den jydske Borgerstands Besværinger«, Suhms Nye Saml. I, 209—11.

[2] Smstds. S. 211—13.

[3] Dette Aktstykke er ikke optaget i »Den jydske Borgerstands Besværinger«. Det er mærkeligt, at der allerede heri henvises til en Befaling af Kongen om at fremstille Besværingerne punktvis; en saadan synes jo først udstedt netop 2 Septbr., og tilhører *n. 181* denne Dag, maa det da være forfattet alene af de to Udsendinge. Maaske hører det i Virkeligheden til det efterfølgende Møde i Ry.

[4] Dette var allerede sket 1 Oktbr. (ovfr. S. 194), men et nyt Forbud udstedtes 3 Novbr. (ndfr. S. 211).

til, at Riget overvejende opretholdtes ved Kronens Bønder og Kjøbstæder, og der mindedes om, hvor skadeligt det var, at Borgemester og Raad ikke mere tilskikkedes af Kongen efter de bedste Borgeres Vota, ligesom den Skade fremhævedes, som Kronen led ved Mageskifterne, medens det beklagedes, at Kongens Tanke om Hoveriets Afløsning med Penge ikke var blevet udført. »Disse eders Majestæts og Kronens Undersaatters Besværinger med mere, hvorved Kronen forringes og aftager, og Adelstanden voxer og tiltager, Eders Maj. til Forklejning og Landet til endelig Fordærvelse, forstaar mange fattige Folk, som mener Eders Maj. og deres Fædreland med Tro og offentlig det vil bekjende og udsige, men man er saa haardt bundet med avtoritetiske Linjer og Strikker, at man sig ikke kan eller tør rømme«[1]. — I Juni 1632 meddelte Borgemester Hans Sørensen af Aalborg Rigshofmester Frans Rantzau en Række Oplysninger om sit Forhold til denne Bevægelse (*n. 181, Tillæg*[2]). Efter Hofmesterens Befaling indsendte han derefter 22 Septbr. fra Aalborg »rigtig Kopi af Borgerskabet i Jylland deres underdanig overgivne Supplikation og Besværinger til kgl. Maj. 1629«[3].

181. Borgerstandens Begjæring, 2 Septbr.

Afskrift fra c. 1650: Ny kgl. Saml. Fol. 540.

Underdaning och nødvendigh erindring och begiering til kongl. mayts., voris alernaadigste herre och koning, af borgerskabet udi Jydtland, den 2 september 1629 underdanigste andragen.

Eftersom eders kongl. mayts. naadigste disverere er vetterligt, at eders kongl. mayt^{s} och cronens land Judtland af den keysersche

---

[1] »Den jydske Borgerstands Besværinger«, Suhms Nye Saml. I, 214—20. Jfr. Gjellerup, Jens Din. Jersin S. 175 Anm.

[2] Den af Brevskriveren citerede Instrux er udstedt 17 Maj (Sjæl. R. XVIII, 415); derimod synes den Befaling, han fik af Raadet, ikke indført i Kancelliets Kopibøger.

[3] Følgeskrivelse, Orig. med Segl: Topogr. Saml. paa Papir, Aalborg n. 27. Kopien er ikke fundet.

armede er ofverdragen, undersatterne jammerlig udplønderet, runeret och deris fattige formue aftvongen, huse och eyiedom afbrendt, folchet pint och plaget och mange til døede slagen, saa landet af Gudts retferdigheds hiemsøgelse ser ofver alt øde och armelig ud, des tilstand eders kongl. mayts. best naadigste kand erfare, om eders kongl. mayts. naadigste ville verdigis[a] Judtland at besøge och eders mayt[s] fattige, bedrøfvede undersatter thrøst, hielp och bistand af kongl. naade och mildhed ville meddelle. Och begieris underdanigste, eders kongl. mayts. os fattig bedrøfvede, eders mayt[s] fattige undersatter, naagen thrøst, schaansel och bistand i denne besverlig tid af kongl. mildhed naadigste ville meddelle.

først efterdi nest den allerhøyestes Gudts naade, det hellige evangelium, hans guddommelig rene ord, med det høyverdige sacramenter, indtet er bedre at ønsche eller beflitte sig paa en goed fred och endrechtighed, begieris underdanigste, at bestandige fred och voris grendsers defension maatte tagis i acht, fornemmelig efterdi den catolische riges arme, som indtet er at lide paa, naar di kand faae nogen aarsag, endnu liger landfast paa den thydsche bodom med Holsten och Judland. Eders kongl. mayts. derfor naadigste ville [vere] betencht thienlig defensions middel til grendtsernis fortification och defension och en liddellig krigsordinantse af landtsens och riggens egne indføede naturlige lemmer, som eders mayts. och rigget saa throelligen mener, hvis mindschelig meddel mueligt er, laade oprette och anordene, nemblig at alle de unge mandkiøn fra 16 thil 50 aar udi kiøbstederne och paa landet i fredts tid motte forstillis officerer, som dennem beqvemmelig paa goed manner kunde exercere, och det af indføede, som vel baade af adel och andre inden och uden rigget er at bekomme. Naar dennem billig besolding tilsiges, och de kand hafve befordring at formoede, naar de thienner eders mayts. throlig och tilborligen, och naadigst maatte anses, at eders kongl. mayts. af slig vel execeret mandkiøn til best och foed kunde rette en timmelig arme til grendsernis defension, om noeget uformoedelig indfalle kunde sche igien paa Holstien och Judland, det Gud allermechtigste naadeligen afvende, och eders mayts. iche alene paa rigens stoere bekostning behøfvede i en il at rette en arme af fremmed nationer, som soger alene at samble til sig rigens och undersaatternis formufve och oprechtighedt och det i fremmede land udføere och iche saa

a Afskriften: verrendis.

trollig och oprechtig mener eders kongl. mayts. och riget, som riggens egne natturlige undersatter, som medel hals och gogdtset forlis maae och bor at vovge deris lif for eders mayts. och riget, hvor nu salig Arrild Hvidtfeld hafver til erindring i kong Christian den 1 fortalle for hans histories beschrifvelse [!].

Kongl. mayts svar herpaa med egen hand schrefvet:

At folchet udi landet blifver armerit och execerit och med dychtig officerer forsørgende, det er hel nødvendig, naar slig stedis i verch, saa at cronen det iche alene bekaster, som hid indtil sched er; och schal rigens mars och flerre af raadet sligt befallis.

[2] [a]Och efterdi eders mayts och cronens kiøbsteder udi Judtland i den farlige feide ehr runeret, borgerschabet och berøfvet [!], som sad under fiendens commando, er udschattet, och de, som vaar undvigte, derris huse nederbrut och ruineret, och ofver alt inden och uden landts sticher i stoer gield och hvis de til bonden hafver bort borget, iche kand blifve betalt, och besverlig kand komme til næring och brug igien, med mindre eders kongl. mayts. naadigst vil bevelge den frihed paa nogle aars for schat och ulidelig thold, begieris underdannigste, eders kgl. mayts. naadigste slig deris elendige thilstand ville i naade betenche, at de moette niude nogle aars frihed, paa det comersen och kiobmandschabet igien kunde bruges noegenledis, siden[b] eders kongl. mayts. och riget af kiøbstederne her efter som til forn kunde igien hafve horsommelig thynge och thienneste til riggens styrelse och defension, underdanigste.

3. Och eftersom til forne af borgerschabet er beklaget, at de andre ste[n]der i riget, som iche er prevelegeret at maa drifve comers[c] och kiobmandschab, imod resessen och kongl. forordning doeg indgriber i borgelig næring med ulovlig landtsprang och udschibning, och den adelig, giestelig stand och bonder och hantvercherne er forornede midel foruden kiobmandschab at lefve af, begieris underdanigste, at en hver maa laade sig noyie och bruge deris næring af hvis dennem af Gud i hemmelen er forordnet och fremfarne konger och eders mayts. naadigste priveligeret och bevilget, paa det der en[d] sand Gudts frycht, oprechtig elschelighedt och fortrovfelig kierlighed under alle stenderne kunde verre och blifve, enighed och goed corespondens, och den enne stand lefve

a Afskriveren gjør her intetsomhelst Ophold, hvad der dog vistnok bør ske efter Sammenhængen (Udtrykket „schal befalis“ passer ikke i Borgernes Mund). *b* Afskriften: siese. *c* Afskriften: coment. *d* Afskriften: end.

af den anden och i alting til Gudts ære och rigens velstand som en mand frøchte Gud, lefve efter Gudts och landsens lovg och med plechtschyldige och hørsommelig thienneste bevise eders kongl. mayts. och fæderne rige, en hver efter sin sæd, plecht, den lydighed och thienneste, som hand vil ansvare och værre bekient.

4. Efterdi eders kongl. mayts. naadigste hafver befalet och bevelget, at den borgelig stand puntatemes i penen schulle befatte hvis besvering de hafver ofver indpas i deris næring imoed deris prelvelegier och recessen, daa iblant andet findis efterschrefne, nemblig beysekremmer och de, som paa landet med vogne striper landet igiennem med alle slags kiøbmandschab och selger til forprang imoed recessen och kiøbstedernis prevelegier, och mang, som ingen borgerschab i nogen kiøbsted hafver eller hafver ild och arnsted eller vesse bopel, ere borgerschabet meget schadelig, och eders mayts. och cronen aldelis ingen thynge och thienniste hafver af slig landstripper; under bønder och bønderdrenge findis och mange pepersvenne, som drifver kiøbmandschab, selger bønderne salt, homble, staal, tierre och andre vaare och kiøber af bønderne igien oxen, heste, fæ, korn, smør, huder, schind och andre vaare, som di igien udselger til forprang, borgerschabet til merchelig schaade; och noegen del findis och di paa landet, som indkiøber korn i lester tal, fører det til Norge och andenstedts, udschibber kornet och andre vaare paa ulovlig hafner, och mange under adelens nafn bruger slig praticher, borgerschaabet til schaade och forsvichelse.

5. Begierrindis underdannigste, at borgemester och raad med eders mayt[s] lensmand, enhver i derris kiøbstedts forbiedt, saa vit[a] derris frihed efter deris prevelegier strecher, maa hafve opsiun med slig besekremmere, kringeldrifver och landprangere, och hvis vaare de ertappis med, maa verre forbrut til eders mayts. och kiøbstederne. Begierendis underdannigste, at ald handel och kiøbmandschab, som er tvongen, igien for borgerschabet maae friladis, saa de iche schulle forhindris formedelst forpachtning, compagnier eller noegen serdelis personners gifvene friheder. Naadigste maatte anseis, hvor merchelig storre schaade undersaaterne hafver der af, naar misvext paa kornet indfalder, eders mayts. med Dannemarchis rigis raad forarsagis at laade giore forbud paa korn iche af riget maa udføris; begieris underdanigste, at slig forboed maa

a Afskriften: at.

publeceris ved Mecheli, och rovg och mel, som er forboeden at indføris fra fremmede steder, maa tillaadis igien at indføris, hvor mand det beste och lideligste kiøb hafve kand, den fattige giemmene mand och nødtørftig til underholding. Den paaboedene accisse af malt och danst øl er det fattige borgerschab i denne megen besverlig tid til stoer thynge; begieris underdannigste, at den matte blifve afschaffit och naadigste efterladis.

6. Eders kongl. mayts. andragis underdannigste, at naar nogen borger forarsagis for sinne betrode vaare eller udlandte rede penge, som de hafver betroed adelen, igien at søge derris betalling, udlege mange dem adelens jordegoedts och bønder i betalning for saa høy tagst, som de af tilnefvede adelspersoner efter forordninger blifver taxieret; och ufrimand, som[a] slig adelig jordegoedts bekommer iblant betalning, iche maa niude det lenger end aar och dagh och daa endelig selge det igien for hvad de der for kand bekomme, eller eders mayt[s] lensmand annammer det under cronnen: begieris derfor underdanigste, at naar adelen deris obligationer och forplecht udgifver at betalle med rede penge, at de deris forplechter motte efterkomme och holde och endten betalle med rede penge eller goede losøre, som kand sattis uvildig vordering paa, annammis och beholdis for eiendomb, eller om borgerschabet udleges[b] jordegoedtset, de det daa uforment maa beholde, indtil det igien udløsis, eller de det schadelos kand selge, och giøre eders mayts. och cronen tilborlig thiennest och thynge deraf, som vedbør.

Tillæg. Hans Sørensen til Rigshofmester Frans Rantzau, Juni 1632.

Orig. med Segl og Udskrift (Hofmesteren osv. „thienstviligen i egen hand“); Hofmesteren har derpaa skrevet: „Hans Søfrensen af Aalborg om misforstand mellom adelen och borgerskabet“, og en anden tilføjet: „N. Fortegnelsen, som brefvit om formelder, fantis intet herhos“: Indkomne Breve til Kancelliet

Guds evige nade met ald lyksalighed thil lif och siels evige velferdt vere evindelig hoes her hofmester och met sin kraftig and riegierre eders velb. sind och thanker altid retsindig at forvalte eders velbiurdig st. hyie emede, alting maa kome Guds hoegverdig nafn thil ere, her hofmester thil goede och evig salighed. Gunstig velbiurdig och strenge her hofmester, eders velb. strenghed ved sig gunstelig at ehrindre, at jeg underdanigste aar 1629 af eders strenghed ehr comandiuret paa kong. mayt[s] min aldernadigste heris jact, først met her hofmesters och velb. Clavs Daes schreftelig instrugx, des indhold vor, at jeg met jacten schulle be-

a Afskriften: for. b Afskriften: udleger.

gifve mig paa vester søkanten under Judtland for Nymønde och formene fienderne thilførsel och afførsel. Der jeg paa min reyse kom i søen och fik moedvind, saa jeg matte ofverstyrre i Sundet igen, fik jeg her hofmester och andre goede mends af rigsens høegvisse rads schrifvelse, des indhold vor, jeg schulle met jacten løbe under Judtland och forstiendige indbøgerne, at freden vor sluted och fienderne iligen landet schulle qviterre. Forbemelte her hofmesters befaling hafver jeg underdanigste efter komen och langs den judsche cust bade mundelig och schreftelig almofven derom advaret.

Och der fienderne i udmaseringen forholdt sig theransche imoed almofven, och landfolket i Vensyssel roted sig samen och velle ofver rumple fiendens bagtrop, som laa i Aalborig och i den schanse der ved byien, løb jeg met jacten i Aalborigfioer och met biscopen i Aalborig, prester och de forstandigste under almofven lagde mig der udi, slig uleylighed at forrekome, och ved den alerhyieste Guds bistand bevarte alting i en rolig stand och ved firre borger loed rigestere alt hvis paa sloted fantis, och i ale mader efter her hofmesters befaling anvendte min yderste flid thil landsens velstand, som jeg for Gud i himelen och her hofmester vel vere bekiendt, och spenderet af min fatig formofve thil budeløn och i andre mader, paa det jeg her hofmesters befaling met flid kunde efterkome.

Och der jeg formerkte, at almofven i landet, som hafvede udstanden fiendens thvang och theranny, vor ilde thilfreds met addelen och andre, som vor bortdraggen af landet, och foregaf derimod atschielig argumeter och besveringer, hafver jeg met stor perikel min yderste flid anvendt, at slig mistanke och had kunde bilegis och forekomis, och af Guds naede fyiet mig efter de fatig bedrøfvet folk och hoes presterne och de forstandigste bade mundelig och schreftelig formanet dem at undervise almofven anderledes herom, at slig hiemsøgelse mate optagis som en vel forthiendt synde straf.

Och der jeg formerkte, at en part af almofven hafvede i penen befated deris besveringer, och mig blif forstendiget, de vele affierdige deris midel thil kong. mayts. met deris suplication och besveringer, hafver jeg reyst thil Viborig och lagt mig efter at vide hvis som fated vor, och loed mig inted andet merke, ind jeg paa Aalborig byies vegne vele underschrifve det, som fated vor, men der jeg saa vet och nochsom forstoed, at der som sligt hans kongelig mayts. schulle hafvede veret andragen, hafvede det en perrikelsche udgangh, hafver jeg forstendiget almofven, at der vor beramet et moede i Ottens: der kunde de lade deris fuldmictig møede; thviflet jeg inted derpaa, at kong. mayts. joe nadigste schulle finde paa thienlig midel imoed deris besveringer och nadigste rette alting, men det, som fated vor, siuntis mig vor for ifrig; mand kunde och matte stigle det anderledis, saa blif det och bedre optagen, och paa det de schulle ingen mistanke hafve thil mig, velle jeg reyse met thil Ottense. Det jeg och giorde, och der købstedernis fuldmictig i Judtland kom thil Ottense, och kong. mayts. icke vor der, blif for radsom anset, at

der thvinde af deris midel schulle udreyse thil kong. mayts. met deris comonss. suplication. Daa falt stemerne paa en danemand ved nafn Peder Sefrensen i Viborig och mig uverdig, och blif anmodet at udreyse, den deris begiering jeg icke kunde udslaa, och thil Krempe den 2 september 1629 underdanigste paa det korteste ofverleveret hans kongelig mayt. voris supplication, som alene formelte om landsens ønkelig ofverdragelse och almofvens daa elendig och jamerlig thilstand, købstedernis ruin och borgelig nerings forsvekelse, met underdanig begiering hans kongelig mayt. nadigste velle betinke midel thil sine fatig undersatis nødtørft och velstand. Och der hans kongelig mayt. nadigste erfaret mieningen, gaf hans mayt. met sin egen hand schreftelig svar, først at landet af fienden uformodelig vor ofverdragen, vor inted andet at acte ind en vel forthiente synde straf, och hafvede mand Gud i himelen at thacke, at det icke vor gangen vere af. indsom sched vor. Der hoes thilladte och nadigste befalet, at borgerschabens midel schulle sig forsamble och puntatim befate, ved hvad midel købstederne och borgerschabet kunde kome thil rete igen, velle hans mayts. des indhold nadigste ofverveyie och nadig befodring bevise. Hvilken hans mayt^s^ nadigste befaling er underdanigste efterkomen, som her hofmester des enfoldig indhold vel ehr bevest.

Gunstig velbiurdig strenge her hofmester, af den arsage, at adelen meste parten i Judtland men[er], at borgerschabet schulle hafve begieret videre, ind deris preveleger anrører och deris stand er gemes, hvilket aldrig schied ehr, voxer der en forgiftig haad imelom adelen och borgerschabet och dagelig joe mer och mer thager ofverhand, saa efterdi her hofmesters høyie embde fodrer at vide rigens tilstand, och ved, her hofmester men[er] sit fiederne land och landsens indbøgere throlig, som huoglig och goede exempel udviser, ehracter jeg underdanigste nødvendig at ehrindre och forstendige her hofmester om førig forløbenhed och izig thilstand och videre schal giøre, nar jeg ser eller hører noget, som her hofmester ehr fornøden at vide.

Jeg betacker her hofmester som min gunstig øfrighed och goede befodrer; jeg vel altid throligen bede Gud alermictigste, hans guddomelig mayts. vel her hofmester ald mig bevist gunst och befodring rigelig beløune. Mig er noehsom viterlig, at jeg er angifven for her hofmester och mistink, for jeg met borgerschabet hafver haft met sligt at bestele, men hafver underdanigste her hofmesters goede chrestelig gemøt at respectere och thake for gunstig befodring och velbevogen gunst, som optager det bedre, ind beretis kand Jeg vel krefve den alerhyieste Gud til vinde, at jeg ehr uschyldig paathald och indnu kand paathales.

Udi den allerhyieste goede Guds nadig beschiermelse her hofmester thil lif och siels evig velferdt throlig evindelig befalet. Actum Kobenhafn den . . junii anno 1632.

Her hofmesters ymyg och underdanige thiener altid

Hannsz Seffrinsszen.

Omtr. 1 Novbr. Delvist Raadsmøde paa Frederiksborg.

18 Oktbr. befaledes det *Klavs Daa*, *Hans Lindenov*, *Jost Høg* og *Kristoffer Ulfeld* strax at begive sig til Kbhvn.[1] 22 Oktbr. befalede Kongen alle i Raadet snarest at erklære sig om, hvad Tid det syntes dem, at der igjen skulde udstedes Forbud mod Kornudførsel[2]. Til Mødet indfandt sig *Anders Bille*, *Kristoffer Ulfeld*, *Jost Høg* og *Frans Rantzau*. For disse fremlagdes et Udkast til en Fdg. om Øxenhandelen[3] (jfr. ovfr. S. 194), hvilket de forsynede med følgende Paategning:

Med forordningen om øxxen er raadens begiering, som tilstede er, at dermed motte beroes, til menige rigens raad kommer tilstede; disligeste med den forordning om mened, at deromb thil landsdommere motte udgaa breffe dermed sig at forholde epter recessen och aarligen dieris navfne at antegne, som sig derimod forser. Actum Fredreksborre den 2 nov. anno 1629.

Anders Bille. Christoffer Vlfeld. Joest Hoeg. Frants Rantzav.

3 Novbr. udgik et Forbud mod Kornudførsel efter Beslutning af Kongen med Rigsraadet, »som hid har været forskrevet«[4]. Senere indkom Betænkninger herom fra de fraværende Raader, hvoraf *Albret Skels* og *Tage Tots* er fundne (*n. 182 a—b*)[5].

182. Raadernes Betænkninger.

Egenhændige Orig. med Segl: Kgl. Bibl., Adelsbreve Fasc. 15, n. 54, Fasc. 20, n. 53.

a. Albret Skel.

. . . . Dragis dig vel thil minde, at min votum var, at mand skulde inthet hafve gifvet kornet løs, førind frem y bedre at mand saa, hvad landene sielfver hafde behof, mand hafde enda nochsom kundet foet sin verd derfor. Ded korn y Selland, Fyn och Skone,

---

[1] Sjæl. T. XXIV, 331.
[2] Smstds. 334.
[3] Kanc.
[4] Sjæl. T. XXIV, 343. Missive til Lensmændene herom af samme Dag.
[5] I Kongens Instrux for Udsendingene til Kieleromslaget, dateret 25 Decbr., siges, at de skal søge at tilvejebringe en stor Sum Penge paa samtlige Rigsraaders Forsikring: Orig. med Segl: Kieler Omslags Regnskaber.

som er thillat at udføere, er miesten ude af landit, førind forbud kand skie. Dog er min underdanigst bethenkende som thilforne, at der med ded første skier forbud igien, dog saa at folch kand vide en 3 uger thilforne, mens skal ded tier gaa, saa thil da er ded got at boe y di andre lande och ichi y Judland, thi vi kand ingen thid blifve voris korn qvit førind paa foraarit, som och blef thil kiende gifvet udi Odense. . . . . Riberhus den 8 novemb. 1629.

b. Tage Tot.

. . . . . Min underdanigst betenchen er, at thet siunis raadeligt at ske her udi landit med det allerførste, paa thet kornit udi sædetiden icke skulle falle bunden for meget diurt och landit der ofver icke fuldkommeligen skulle blifve tilsaaidt . . . . . . Af Syllisburgh slot den 15 novemb. anno 1629.

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1629.

Indlandet. 25 Novbr. 1628 befaledes det 6 Raader, nemlig Hr. *Kristen Fris*, *Jakob Ulfeld*, *Kristian Thomesen*, *Otte Skel*, *Jost Høg* og *Frans Rantzau*, tillige med nogle Superintendenter og Professorer at møde i Kbhvn. 10 Januar 1629 og overveje, hvorledes der kunde raades Bod paa de Utilbørligheder, der daglig begaas af gejstlige og verdslige, for at Kongen siden derom kunde henvende sig til det samtlige Rigsraad. Kongen henledede særlig Opmærksomheden paa, »1. hvorledes disciplina ecclesiastica kunde bringes paa Fode, 2. hvorledes Guds Ord og Sakramenternes retsindige Brug og andre Gudfrygtigheds Øvelser i Kirker og Skoler kunde befordres, 3. hvorledes Drikken, forargelige Omgængelser og Klædedragt hos Gejstligheden kunde reguleres, 4. hvorledes Gejstlighedens Enker kunde forsynes«[1]. — Mødet varede fra 14 Januar til 2 Febr.[2], og et Forslag til en ny Kirkeforordning un-

[1] Sjæl. T. XXIV, 195.

[2] Hans Mikkelsen (Saml. t. Fyens Hist. VI, 112). 17 Januar meddelte *Kr. Thomesen* Holger Rosenkrans noget om Mødets Forhandlinger. Afskrift i Diplomat. — 23 Januar fældedes en Dom i Overværelse af *Kristian Thomesen* og *Jost Høg*: Herredagsdombog 1627—29 Fol. 299.

derskreves af *Kristian Thomesen*, *Jost Høg*, *Frans Rantzau*, Hans Povlsen Resen, Kasper Erasmi Brokmand og Kasper Bartholin[1]. Derefter udgik Fdg. 27 Marts efter Overvejelse med Raadet[2], medens der allerede 12 Febr. efter Raadets Betænkning var udgaaet en Fdg. om Tiendens Ydelse paa Fyn[3].

22 Decbr. 1628 befaledes det *Klavs Daa*, *Hans Lindenov* og *Frans Rantzau* i Febr. at komme til Kbhvn. og dèr foretage Niels Krags Regnskaber som General-Zahlkommissar[4]. Jfr. ndfr. S. 215.

28 Januar befalede Kongen *Klavs Daa* snarest at tilstille ham den sidste Raadens »Bevilling og Slutning, den seneste Penge- saavelsom Madskat anlangende, hvilken Eder siden igjen skal blive tilstillet, naar vi af dets Indhold fornummet have, hvis vi paatvivle«[5].

5 Febr. befaledes det *Klavs Daa* at begive sig til Kbhvn. og, medens Kongen er til Mødet ved Markerød, med Statholderen *Frans Rantzau* at forrette, hvad som forefalder[6].

25 Marts befalede Kongen *Klavs Daa* og *Kristian Thomesen* strax at begive sig til Kbhvn. for dèr sammen med Statholderen *Frans Rantzau* at forrette, hvad der forefalder i Kongens Fraværelse[7]. I Maj underskrev *Klavs Daa* og *Frans Rantzau* flere Kongebreve[8].

21 April befalede Kongen Hr. *Jørgen Skel* og *Mogens Kaas* snarest at tillægge General Baltzer Jakob Schlammersdorf hans Afregning eller akkordere med ham derom, »eftersom I kunne eragte os og Riget gavnligst at være«[9].

---

[1] Orig.: Danske Kancelli, Lovudkast.

[2] Trykt særskilt og hos Paus S. 680.

[3] Fynske R. III, 424.

[4] Sjæl. T. XXIV, 214.

[5] Smstds. 233. Jfr. ovfr. S. 137.

[6] Smstds. 237.

[7] Smstds. 260.

[8] Sjæl. R. og T. Det befaledes bl. a. 10 Maj Regeringsraaderne (*Klavs Daa*, *Frans Rantzau* »samt andre flere af Raadet«) at ordne Forholdet med de engelske Kjøbmænd, som Kongen vilde tillade at passere Sundet for at opkræve den Gjæld i Danzig, der var stiftet før Forbudet: Sjæl. T. XXIV, 276.

[9] Fynske T. IV, 64. 12 Juni fik de samme samt Niels Krag fra Kjærstrup en Befaling i samme Retning: smstds. 70, jfr. 72.

6 Maj meddelte Kongen Raaderne (17 i Tallet[1]), at Fru Daarteke von Brockdorf, Gerd Rantzaus Enke, havde laant ham 14.000 Rdl. til Rigets Fornødenhed, og bad dem kavere derfor[2].

17 Maj befalede Kongen fra Skildpadden (et Skib) *Klavs Daa* og *Hans Lindenov* at forhøre og kvittere Jørgen Sefelds Regnskab som Kommissar paa Samsø[3]. Jfr. ovfr. S. 158.

7 Juli skrev Kongen fra Pretz til Kansleren, at han havde modtaget saavel Rigsraadets som dennes egen Skrivelse, og lovede snart at resolvere sig derpaa[4]. 9 Juli skrev han fra Eutin til samme bl. a.: »Henad Skaane forsendes nu 3 Fænniker efter Rigens Raads Begjæring«[5].

4 Avgust hævedes et Forbud mod Udførsel af Smør efter Overvejelse med Raadet[6].

5 Avgust befaledes det Hr. *Kristen Fris*, *Klavs Daa* og *Frans Rantzau* med første Lejlighed i Kbhvn. at foretage afgangne Ove Høgs Rentemesterregnskab fra $^1/_5$ til $^1/_9$ 1627 og Jørgen Vinds fra $^1/_9$ 1627 til $^1/_5$ 1628[7]. 13 Marts 1630 fik Kristen Høg paa sin afdøde Søn Ove Høgs Vegne Kvittering for Regnskab, aflagt i Overværelse af de nævnte og *Hans Lindenov*[8]. Om Jørgen Vinds Regnskab, se 1630.

5 Avgust kundgjorde Kongen for Ribe og Aarhus samt for Viborg og Vendelbo Stifter, at han havde befuldmægtiget visse Raader til at holde Retsdag til Afgjørelse af Stridighederne om Kvæg, Korn og Boskab, »som Fjenden fra nogen bekommet og til andre afhændet haver, saa og andre deslige Irringer«[9]. Dette Hverv overdroges for Ribe og Aarhus Stifter til Hr. *Jørgen Skel*, *Kristian Holk* og Hr. *Albret Skel*, for Viborg og Vendelbo Stifter til *Mogens Kaas*, *Kristian Thomesen* og *Otte Skel*[10]. Til Vejledning for Landsdommerne

---

1 *Kristoffer Urne* er den sidste.
2 Sjæl. T. XXIV, 275.
3 Smstds. 281.
4 Egenh. Br. n. 311.
5 Smstds. n. 312.
6 Sjæl. T. XXIV, 290.
7 Smstds. 291.
8 Sjæl. R. XVIII, 474.
9 Jydske R. VIII, 210.
10 Jydske T. VIII, 187.

i disse Spørgsmaal udstedte Kongen 1 Oktbr. fra Frederiksborg en Ordinans efter Overvejelse med Raadet[1].

8 Avgust befaledes det »nogle af Raadet og andre i Jylland« at undersøge og erklære sig om Midlerne til atter at bringe Bønderne og Kjøbstæderne paa Fode. Kommissarierne var: i Ribe Stift Hr. *Albret Skel* og Gunde Lange, i Aarhus Stift Hr. *Jørgen Skel* og *Kristian Holk*, i Vendelbo Stift *Kristian Thomesen* og *Otte Skel*, i Viborg Stift *Mogens Kaas* og Knud Gyldenstjerne[2]. — 1 Oktbr. befaledes det dem snarest at erklære sig om, hvad Kjøbstæderne og Gejstligheden kunde udgive i den Skat, som er bevilget Kongen til Martini[3]. — 11 Januar 1630 stadfæstede Kongen paa Frederiksborg, hvad *Albret Skel* og Gunde Lange havde ansat Bøndernes Landgilde til i Ribe Stift[4]. Jfr. ndfr. S. 244.

10 Avgust befaledes det *Klavs Daa* og *Frans Rantzau* at forhøre Niels Krags Regnskaber som Zahlkommissar fra $^1/_1$ 1629, hvortil de tidligere har kvitteret ham, til den Tid, Regnskabet nu bliver afsluttet, og kvittere ham derfor[5]. Jfr. ovfr. S. 213. — 8 Juni 1631 fik Niels Krag Kvittering for den Tid, han havde været Generalzahlkommissar (13 Decbr. 1627 til Nytaar 1630), efter at have aflagt Regnskab for de nævnte to Raader[6].

1 Oktbr. skrev Kongen fra Frederiksborg til *Kristoffer Ulfeld*, at eftersom Krigsordinansen i Skaane formelder, at Rigens Raad skal smstds. have Inspektion dermed, skulde han i Forening med *Tage Tot* føre dette Tilsyn[7].

8 Oktbr. befaledes det Hr. *Anders Bille*, *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld* at tale med de Adelsmænd, der havde Bønder ved Kristiansstad, om at bevilge, at disse hjælper at

---

[1] Jydske T. VIII, 199.

[2] Smstds. 190. Indberetninger fra *Albret Skel* og Gunde Lange, Holstebro 4 Oktbr. samt fra *Jørgen Skel* og *Kr. Holk*, Randers 1 Novbr. Orig.: Adelsbreve Fasc. 20, n. 116—17.

[3] Jydske T. VIII, 196.

[4] Smstds. 219.

[5] Sjæl. T. XXIV, 298, jfr. 370.

[6] Jydske R. VIII, 294.

[7] Skaanske T. V, 387.

forfærdige Vejen til samme By[1]. — 13 Oktbr. befaledes det fra Frederiksborg *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld* at tale med dem af Adelen, der havde Gods i Malmøhus, Landskrone og Helsingborg Len, om at de bevilger, at deres Tjenere paa første Vinterføre ager hver et Læs store Kampesten til fornævnte Kjøbstæder, til Brug ved Bygningen af Kastellet ved S. Annæ Bro i Kbhvn.[2]

1 Novbr. befaledes det fra Frederiksborg Hr. *Kristen Fris*, *Frans Rantzau*, Hans Resen og Jesper Brokmand at forenes om den Løn, som Skolemester, Hørere og andre Tjenere i Sorø Akademi kunde gives, uden dog at Fundatsen ændredes[3].

Fyrstendømmerne. 1 Oktbr. befalede Kongen fra Frederiksborg Hr. *Albret Skel* og *Kristian Thomesen* snarest at begive sig til Hertug Frederik som Gesandter efter den vedlagte Instrux[4]. 16 Oktbr. skrev Kongen sammestedsfra til Udsendingene, at naar de havde udført deres Ærende hos Hertugen, skulde de siden overtage det Hverv hos ham, som Kongen havde betroet Dr. Bussius i Forening med den nu afdøde Levin Marskalk; havde de allerede forladt Gottorp, skulde de atter begive sig tilbage dertil. Med Brevet fulgte et Kreditiv for dem og Dr. Bussius[5]. — Raaderne ventede 16 Novbr. at komme til Gottorp[6].

---

[1] Skaanske T. V, 389.

[2] Smstds. 390.

[3] Sjæl. T. XXIV, 239.

[4] Jydske T. VIII, 196. Instruxen: Instruxbog 1613—69, Fol. 106.

[5] Jydske T. VIII, 202; jfr. et Missive af 19 Oktbr. til Gesandterne: smstds. 203.

[6] Da *Albret Skel* 8 Novbr. meddelte Kansleren sin Betænkning om Kornforbudet (*n. 182 a*), tilføjede han: »Den 16 (11?) Novbr. kommer *Kristen Thomesen* og jeg med Guds Hjælp til Gottorp; jeg var paa mine Gaarde og han paa Kalø, den Tid vi fik den første Kommission, og drog vi 10 Dage derefter af.« 17 Decbr. skrev *Kristian Thomesen* fra Kalø til Kansleren, at denne vel havde modtaget Hr. *Albret Skels* og hans Skrivelse om, hvad deres sidste Forretning til Gottorp var: tillige bad han Kansleren at hjælpe ham til at nyde lidt Ro i Hjemmet, efterat han en Tid lang var blevet mere besværet med lange og møjsommelige Rejser

Sverige. I Anledning af det til 20 Febr. ansatte Møde i Markerød med den svenske Konge befalede Kongen 5 Febr. Hr. *Anders Bille* at følge ham selv fjerde fra Helsingborg og did samt sørge for Proviant og Vogne [1]. Mødet mellem Kongerne foregik i Ulfsbæk og varede fra 23 til 26 Februar [2]: Kongerne forhandlede dels personlig, dels gjennem Raaderne, af hvilke *Kristian Thomesen*, *Otte Skel* og *Jost Høg* nævnes [3]. Fra svensk Side forelagdes 24 Febr. [4] et Forslag i 4 Punkter til fælles Optræden ved Fredsforhandlingerne i Lübeck m. m.; det besvaredes undvigende fra dansk Side [5]. Fremdeles fremstilledes vistnok her fra svensk Side et detailleret Udkast til et Angrebsforbund mellem Rigerne [6].

---

end nogen anden. Orig. med Segl: Adelsbreve Fasc. 19. n. 120. 6 Juni 1630 gjorde de to Raader i Rentekammeret Regnskab for deres Rejseudgifter: Rentemesterrgnsk. 1630-31, Indtægt. — Johan Barskers Ligprædiken over Kr. Thomesen S. 81.

1 Skaanske T. V, 359.

2 Kr. IV (Danske Saml. V, 60). Beretninger om Mødet af *Kristian Thomesen* (Orig.: Danske Kg. Hist. n. 88 b 3; trykt: Danske Mag. 3 R. I, 127—30) og af Gabriel Gustafsson (Hist. Handl. VIII, n. 4). Desuden Gustav Adolfs Brev til Oxenstierna 25 Febr. (G. A.'s Skrifter S. 537) og Kristian IV's til *Kristen Fris*, 28 Febr. (Egenh. Br. n. 293).

3 Gabriel Gustafsson (S. 4, jfr. 16).

4 (Svensk) Hist. Tidskr. 1882 S. 293; jfr. Danske Mag. 3 R. I, 129.

5 Svensk Orig. med Svarene i Randen, skrevne af *Kr. Thomesen*: Danske Kg. Hist. n. 88 b 3. Trykt af Molbech (Egenh. Br. S. 384), dog uden Slutningen, der lyder saaledes: »Paa alt dette blef til sidste svared, at endog k[ongen] af Sverig gierne hafde set, at til rigernis velferdt her noget anselig hafde blefven giort, mens efterdi det nu her icke skie kund, blef k[ongen] af Sverig dog stedts erbødig til al god correspondents etc.« En nærmere Udførelse af det første Punkt synes at foreligge i de svenske »Conditiones« i 17 Punkter: Molbech, Egenh. Br. S. 383. jfr. (Svensk) Hist. Tidskr., anf. St.

6 (Svensk) Hist. Tidskr. 1882 S. 293—94. Sml. om Mødet Slange S. 653—54, Skandin. Litt. Selsk. Skrifter 1816—17, S. 116—26, Fridericia I, 43—44 og (Svensk) Hist. Tidskr. 1882 S. 285—92. Efter Mødet fik Agenten Buræus Ordre af Gustav Adolf til at søge at erfare Aarsagen til, at Kr. IV ved Mødet ikke vilde lade det komme til nogen Traktation. Agentens Meddelelser gik ud paa, at det især var Raadets Skyld, fordi det frygtede, at en Forbindelse

Forhandlingen om Prinsens Strid med Rhingreven, se ovfr. S. 194. 23 Oktbr. sendte Kansler og Statholder Prinsen »en Skrivelse efter Rigens Raads Betænkning til kong. Maj. af Sverige« med flere Bilag[1]. Skrivelsen indeholdt en Begjæring i Kristian V's Navn om Stævning over Rhingreven[2].

10 Novbr. henvendte den svenske Agent Fegræus sig i Kongens Fraværelse til Kansler og Statholder med den Begjæring fra Gustav Adolf, at de af Oberst Caspar Mitzghefeld hvervede Tropper, der paa denne Aarstid ikke kunde komme til Sverige ad Søvejen, maatte faa Lov til at passere gjennem Danmark i smaa Trupper paa 6—8 Mand[3]: Begjæringen sendtes til Kongen, der atter lod Kansler og Statholder bede de øvrige Raader ytre sig herom (*n. 183*[4]). Af Raadernes Svar kjendes *Jørgen Skels* og *Anders Billes* (*n. 184 a—b*), der begge tilraadede at give Tilladelsen: dette synes dog ikke at være sket.

183. Kansler og Statholder til Raaderne, 8 Decbr.

Sjæl. T. XXIV, 348.

Voris gandsche venlig helsen forsend med Gud allermectigste. Kierre Jacop Uldfeld, kierre medbroder, nest venlig thacksigelse for bevist gode, hvilchet at forskylle vy stedse thil hvis dig til velbefald kand vere, findis vilig. Ville vy dig hermed uforhollet hafve, at hans kong. may. af Sverig ved sin agent af voris naadigste herre hafver veret begierendis licents frit her udi riget at

---

med Sverige vilde hæmme eller standse de Forhandlinger med Kejseren, hvortil Raaderne satte megen Lid, men som Kongen kun havde indladt sig paa af Hensyn til dem. »Eljest sägs mig och, att förr än konungen drog till gränsen, skola rådet, som här voro tillstädes, honom hafva förehållit, att icke begynna nagon ny tractat med e. k. mt., förr än den kejserske tractationen vore ändat, och alle riks raden tillstädes«. Relation, dateret Helsingør 15 Marts; Afskrift: Kgl. Bibl., Allens Sager n. 5.

[1] Svenske Acta V, 267.

[2] Smstds. 268.

[3] Smstds. 276.

[4] Jfr. Fridericia I. 134. Det er ikke korrekt, naar det i Brevet siges, at Kongen af Sverige havde bedt om Tilladelse til at hverve i Danmark.

verbe, hvilchet dog daglig scher, saa och fri pas her igiennom til hvis folck hannom andensteds fra tilkommer, hvilchen hands begiering vy voris naadigste herre hafver tilskicket och igien befalling bekommet menige rigens raad der om, saavelsom om hans stercke verbing och store kriegs præparation at forstendige, hvorhos vy dig och tilskicker hvis relation voris naadige herres agent Erich Krabbe medbringer saa vel om Sveriges riges [sterke verbunge[a]] som des armees thilstand. Vy giør ellers althidt gierne hvis dig kiert kand vere, och befalle dig her med under Guds beschyttelse. Hafniæ den 8 decemb.

Postscriptum thil de skaansche raad.

Vy bere ingen thvifl, I jo hafve flittig indseende, at grentsefestningerne der i landet ehre med al anden fornødenhed, som magt paaligger, forsiunet, och beflitte eder paa de fleste och beste kundschab af Sverig at hafve, mueligt ehr.

184. *Raadernes Betænkninger.*

a. Jørgen Skel. Orig. med Segl: Kgl. Bibl., Adelsbreve Fasc. 18, n. 68.

..... Gifver jeg eder venligen at vide, det jeg den 3 januarii nerverinde aar hafver bekomit eders skrifvelse, daterit Kiøbenhafn den 8 Xcemb. forgangen aar, ... sambt Erich Krabis relation omb hans sterke verbunge och des armees tilstandt. Saa maa jeg vel bekiende, den herris krigs preparation, progres och daglig idret bør af os her udi rigit at hafvis i god acht och hos hans verbunge her och durchzug at vere stor consideration bode for den uvillighed, det kunde causere hos keyseren, och den uleylighed, her kunde efterfølge, at rigit blef blottit for folch, nest sadant kunde anvendis os self i sin tid til offension foruden den skade, undersatterne af den durchtrechen kunde tilføyes, sambt hvis hand derved kunde prosperere, och i frembtiden gerade os til verste eller jo blifve i andre mader hinderligt. Men ser dog iche efter den tilstandt, vi ere bestedt udi, och den beredskab, hand udi befindis, horledis det enthen sicherlig eller udden mistanche, efterat hand dette i venlighed begerer och dermed allerede skal vere udi verck, som skrifvelsen omb formeller, paa denne tid kunde udslais af de arsager, hand med den sterke armee, hand

a Sml. n. 184 .

hafver paa bene, os allerede er langt ofverlegen, det ringe folch foruden, som her udi riget kunde verfvis, omb det uformodligt kunde vere ment mod os at anvende. Kan och fra andre steder ofverflødig bekomme, saalenge hand hafver middel dennom at besolle och underholle, mener och, siden det fremit folch af riget blef aftachit, iche møgit her skulle vere fengeligt. Kunde och vel uformercht forekommis, det hand iche mere bekomb, end mand hannom vel gynthe, ved egen verfnunge her hiemme under it skin at sterke de gamble companier landfolch, garnisonerne paa festungenen, item Lychstat, Krempen och andet. Dersom det och er anset keyseren at attaqere, som udden tvifvel forsettit skal vere, forhaabis jeg nest Guds help det endaa iche skulle vere os saa møgit skadeligt af den aarsage, jo større preparation de paa begge side giøre, som vi hafve os for at besorge, jo mere de och deris derved udmattis och mindre blifver bastante i frembtiden os at offendere. Tilmed er uformodligt, mod keyserens store macht och en anden och skarpsindiger fiende alting for Svensken herefter vil faa den lychelig succes, som hid ind til i Pryssen er skied. Och derfore min ringe betenkinde er, at det, som iche udden pericel nu kan udslais och ille hindris, er bedre efter begerunge i villighed at sambtøche end i frembtiden hafve sig større uleylighed at besørge, dog at den durchpas, hand begerer, saa møgit mueligt skier til vands paa Sverig, och iche fra disse lande, førstendomme eller deris hafner af Svensken skier nogen hostilitet, som kunde foraarsage vidre uroe. Jeg hafver och, kiere brødre, nu igen underdanigst skrefvit hans mayst. til, omb det danske regimente landfolch maatte igen rettis i tide och befveris, saa och forordnis ritmestere och officere for rytterit, som ellers langsom vil komme paa fode, och der enu ringe beredskab giøris til af den største paart, venlig begierendis, brefvit hans kongl. mayst. underdanigst maatte blifve tilstillet. Eder hermed Gud allermechtigste befalit. Af Estrop den 4 januarii anno 1630.

J. Skiell.

b. Anders Bille. Orig.: Kanc.

Min gandske venlig hilsen eder nu och althid forsendt med Gud vor herre. Kiere her Christian Fris och kiere Frandts Randtzov, gode brødre och venner, nest min venlige och plictvillige

thacksigelse for bevist gode althid. Lader jeg eder venligen vide, at eders skrifvelse, dateret Kiøben. den 8 decemb., fick jeg ud i aftis vid 6. derhuos Erick Krabbis relation, af hvilke eders skrifvelser jeg kongen af Sverigis begerring forsthandit hafver; saa er mit underdanigste bethenckende, at efterdi vorris allernaadigste herre och konning hannom allerede hafver thilladt at verbe, skulle det maaske nu sverligt blifve at forandre, endog di mogit got folck iblandt fra os bekommer formiddelst denne dyrre thid, med mindre mand sig undskylde kunde, at mand icke viste, hvad mand udi foraaredt self kunde sig hafve at formode, och sig dermed undskylde, icke merre folck af disse lande at kunde udsthede; hvis fremmede folck, som hand anden sthedts lader verbe och er begierendis her igemmel rigidt at motte passerre, dersom di skulle thil landts her igennom passerre, och det hannom forst blef bevilget, thorde hand vel daa pratticere at førre os saadan en mengd paa, paa en thid, at vi det siden skulle forthryde, eftersom di, der allerede her igennom forreiser, sig motvilligen nock anstiller, mens thilskibs, dersom di det er begierendis, kunde det dennom vel thilsthedis, dog at vorris flode motte holdis udi god beredskab, ville vi haabis, det hafde daa ingen nod. Hvad belangendis er Erick Krabbis relation, saa er ingen thvifvel, at baade lant Michelborrig och alle andre, som under keixserens aag erre beheftede, jo høyligen stunder efter forløsning, vid hvad middel det och ske kunde: skulle och vel gierne se, at baade Svensken och andre sig udi mod kieseren ville opsette, som jeg och forsthaaer, at Svensken och hafver udi sinde; kunde di nu paa ny bringe os udi dansen med, giorde di det gierne och derudofver spargerer, at kongen af Franckerige med andre potentater skal nu hafve nogit sønderligt forhande, hvilket icke skulle gevinde en løcksallig udgang for os, med mindre vorris allernaadigste konning ville sig der udi indlade; disligeste at keiseren thracter efter thvende thing, som er at giore sig di fri stheder i Thyxland underdannig, saa och at hand kunde blifve mester udi Østersioen. Dernest at keiseren icke hafver holdet sit løfte med di mickelborgiske herrer, hafde vi vel aarsag icke heller at holde fred, och at hans mat[s] armee skulle paa foraarred blifve ofver 60,000 mand. Hvad dette aldtsammens er anlangendis, er inted at thvifle, det vel jo udi saa maade efter thractis kand, och udi fremthiden vel der af maaske en del effectueris kunde, mens saa vit jeg kand forsthaa, daa er

det mesten Svenskens egen sammenset och thidende, som forthryder, at vi hafve fred, och gierne ville nu hafve os med dennom paa ny, och at vi skulle blifve udrobte och ille luctendis som di, der icke opricteligen ville holde hvis di hafde lofvid. Medens hvorom althing er, enten det er Svenskens eller Fransosens thidender eller thilsaagen, daa er mit underdannigste mening, at vi thacker den allermectigste gode Gud och herre, som udi mod ald menniskelig forhaabning hafver gifved os den gyldenne fred, och blifver sthille och inted acter nu mer enten om Fransosens eller Svenskens thilsagen, icke heller andris derris løfter och thilsagen, thi vi jo nocksom hafver fornommed, hvad vi os hnos dennom hafver at forvente, thi ville vi iekun verre ferdige, naar di os thilsiger, skal di nock lofve os møgit. Hvorforre mit underdannigste raad skal verre, at vi for althing frøcter Gud och holder den fred, giordt er, med mindre vorre vederparter os høyeligen thil ufred foraarsage ville, och derhuos acte vorris landts och undersaaters vilkaar, som i mange maader ofver formuen hafver verrid besverrede, at di kunde komme nogit paa fode igen; dog vil jeg thilraade, at vi nu, imidlertid fred er, fornerrer os med munition och gever, saa velsom vorris flode at holde udi god beredskab, med sampt andet, som thil krigsfornødenhed kunde behøfvis. Disimidler thid lade Svensken raade, om hand vil sthøde hornene af, thi inted er at thvifle, at den herre Zebaot jo skal verre vor hielp udi en retferdig sag imod ald uret, thi hans domme er icke som menniskens, icke heller lader hand alle regimenter sthaa paa en fadson i thre aar som i en dag, hvorfor inted er at thvifle, at naar derris verck er paa det høieste, saa falder det och faare en forandring: at mig derfor siunis inted bedre end at temprisere och se, hvort ud vil. At dette er min underdannigste menig, saa vit jeg kand forsthaa, och det efter den underdannigste ed och pliedt, jeg min allernaadigste herre och konning, saa och mit federne land skyldig er, hvilket jeg eder, gode herrer och venner, thil gensvar paa eders skrifvelse icke thorde uformeldit lade. Jeg findis ellers altid af formuen eders villige thiennere thil at giorre, hvis jeg ved, I kand hafve erre och thienniste af; vil hermed hafve eder Gud befalled med mange gode netter, som jeg eder onsker med aldt hvis eder kierdt er. Af Dragholm den 16 decemb. anno 1629.

Anders Bille.

Udlandet. Fredsforhandlingen i Lübeck begyndte 13 Januar. De danske klagede over flere Punkter i Wallensteins og Tillys Fuldmagt for de subdelegerede, deriblandt at Kejseren vilde forhandle med det danske Rigsraad eller dets Fuldmægtige og ikke med Kongen selv, hvad der forsvaredes ved en Henvisning til Rigsraadets Henvendelse til Kejseren (ovfr. S. 197). 1 Febr. enedes man dog om at begynde Underhandlingerne, medens Wallenstein skulde søge at udvirke en anden Fuldmagt hos Kejseren [1]. 2 Marts overleverede de subdelegerede deres Fredsforslag [2], der var meget vidtgaaende; det var disse, som Kongen 14 Marts sendte Rigsraadet (*Egenh. Br. n. 294* § 1, jfr. ovfr. S. 174) [3]. Sidst i Marts tog Sagen imidlertid en bedre Vending ved hemmelige Forhandlinger [4], og med nye Fredsforslag rejste *Kristen Fris* og *Albret Skel* til Kongen i Kbhvn.; han var imidlertid ude med Flaaden og forhandlede 11 April ved Travemünde med *Jakob Ulfeld.* Herfra rejste Kongen til Nakskov, hvor han forhandlede med Kansleren, *Albret Skel* og andre Raader [5]. 14 April udstedtes her en ny Instrux for Underhandlerne [6]. Med denne kom de 16 April tilbage til Lübeck, hvor Forhandlingerne derefter førte til Fred [7]. Denne underskreves $^{12}/_{22}$ Maj [8], og de danske Raader fik paa Fyn Kongens foreløbige Ratifikation (ovfr. S. 185). Efterat Tilly og Wallenstein [9] havde ratificeret Traktaten og det danske Rigsraad officielt havde tilraadet at modtage Freden (ovfr. S. 185), befuldmægtigede Kongen 31 Maj fra »Øhe auf

[1] Londorp III, 1078; jfr. Slange S. 650—51. Fridericia I, 38, Chlumecky I, 96, 106. *Albret Skel* var rejst til Danmark for at udvirke Kr. IV's Samtykke hertil; 27 Januar rejste han atter tilbage (Saml. t. Fyens Hist. VI, 112) og kom 30 Januar til Lübeck.

[2] Abdruck kayserl. Friedens-Puncten (1629). Jfr. Slange S. 657—58, Fridericia I, 39, jfr. 46.

[3] Fridericia I, 39 mener, at Fredsforslaget ikke blev refereret Kr. IV.

[4] Smstds. I, 47—49.

[5] Smstds. I, 49—50.

[6] Instruxbog 1613—69, Fol. 84. Jfr. Fridericia I, 50—51.

[7] Fridericia I, 51—59.

[8] Slange S. 664.

[9] Wallenstein tilraadede 27 Juni (ny Stil) Kejseren ikke at gjøre Vanskeligheder; »denn der könig

der »Masze« sin Kansler og Kommissarier til at træffe Aftale om de kejserlige Troppers Afmarsj m. m.[1] 22 Juni udvexledes Ratifikationerne i Lübeck[2].

14 Juli befuldmægtigede Kongen fra Eutin Raadet til at forhandle med Abraham du Quesne om dennes Krav for en Anpart i de Skibe, som var optagne under Capo Verde[3]. — 29 Juli forhandlede Kansler *Kristen Fris*, *Kristian Thomesen* og Statholder *Frans Rantzau* i Raadstuen med den franske Udsending des Hayes om Abraham du Quesnes Krav[4].

1630.

Af Raaderne døde Jakob Ulfeld 25 Juni; i hans Sted valgte Kongen Kristian Thomesen Sehested til Rigskansler[5]. Under Herredagen udnævntes Klavs Daa til Rigsadmiral[6]. 31 Juli forlovedes Kristian Holk efter Ansøgning fra sin Rigsraadsbestilling.

Marts. Delvist Raadsmøde i Kjøbenhavn.

18 Marts befaledes det *Klavs Daa*, *Kristoffer Ulfeld*, *Hans Lindenov* og *Jost Høg* strax at begive sig til Kbhvn.[7]

---

kann die reichsrath ist zwingen, wie er will, und er selbsten begehrt den frieden nicht«. Chlumecky I, 160.

[1] Instruxbog 1613—69. Fol. 88.

[2] Fridericia I, 60. Paa Kristian IV's Traktat med Kejseren af Ceylon af 30 Marts 1618 (et sandt Pragtstykke paa Pergament: Ceylon) er tegnet: »Anno 1629 in junio blef seiglit, snoren, som var af guld, och seiglit forgylt, och var forseigled med det store seigel, her fraa tagen af Augustus Voget i det thydsche candtselie epter her Albret Skiel och Frands Randzovs statholders befalning, hvilcket seigel och snor blef hengt for det frids fordrag, som blef opretedt emellom key[se]ren och koning Christian den fierde«.

[3] Sjæl. T. XXIV, 286.

[4] Tysk Optegnelse om Forhandlingerne: Frankrig.

[5] 1 Oktbr. befalede Kongen fra Rendsborg denne strax at forføje sig til ham: Sjæl. T. XXIV, 447. Hans Embedsed: smstds. 21 Novbr. skriver han fra Kalo til Kansleren: »Da jeg senesten for en Maaned siden var i Holsten og aflagde mit juramentum, ...« Orig.: Adelsbreve Fasc. 14, n. 92

[6] Jfr. herom S. 173 Anm. 1.

[7] Sjæl. T. XXIV. 389.

Foruden de nævnte mødte ogsaa *Kristen Fris* og *Frans Rantzau*. I sin Proposition, dateret Frederiksborg 21 Marts (*Egenh. Br. n. 342*), henviste Kongen til den Fare, der laa i Gustav Adolfs Stræben efter Herredømmet i Østersøen; han ønskede derfor, at Raadet vilde erklære sig om, hvorvidt det ikke var rigtigst at hævde Rigets Interesser ved en Krig, og bad det meddele sin Betænkning til de øvrige Raader, der var indkaldte til et Møde i Haderslev 3 April (jfr. ndfr. S. 227). De sjællandske Raader erklærede dog i deres Betænkning af 27 Marts (*n. 185*), at en Krig i dette Øjeblik var ganske utilraadelig, medens de foreslog, at man skulde temporisere og især søge at skille Sverige ved dets Venner [1].

185. *De sjællandske Raaders Betænkning, 27 Marts.*

A. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR. n. 47, I. B. Koncept med Klavs Daas Haand: smstds. I a.

Eftersom vi underdanigst hafver bekomit hans kong. maiest[s] naadigste proposition, daterit Frericksborg den 21 martii 1630, liudendis ord fra ord som efterfølger: .....

saa er derpaa voris underdanigste betenkende: Dersom hans kong. maiest. Mekelborgs restituering kunde effectuere, skulle sligt blifve hans maiest. reputerligt och disse riger gafnligt, efterdi endel Østersoen dermed forsekris, och kongen af Sverige saa megen aarsage betagis at infestere de strømme, efterdi det enu er ubevust, om fridsfordragen imellom keiseren och Sverige vinder fremgang. Mens belangendis Østersoen, saa vit os utviflacteligen thilkommer, om derom nogen irring kom, da er i det stetinske fridsfordrag præscriberit modus, som altid hafver verit paa begge sider observerit, hvilken icke kan salvo foedere ofvertredis. Det er och præjudicerlig nu nogit at tractere [a]ved grense moder eller i andre maader, thi det er at besørge, han skulle os den accord aftvinge, som vi nodigt ville[a]. Och hvad voris status belanger, da er den icke saadan, at den kan taalle nogen krig uden sin endelig ruin

a Er i B tilføjet i Randen.

[1] Jfr. Fridericia I, 144—45 (hvor Mødet urigtig siges at være holdt paa Frederiksborg).

och undergang. Thi hvad den belanger, først kan vi icke betalle kriegsfolck med penge. 2 Hafver vi icke proviant; thi i Jylland hafver den største del icke selfver at ede. Her i landene hafver mange allerede icke korn at saae, fast mindre at ede. thil høsten komer. Och hvad Sverigis status belanger, da 1 hafver hand landit fult af folck, 2 lider de nød, da skal vere glede, om dem gafvis aarsag at inqvartere i Skaane och Norge, 3 kommer han der ind, da impatronerer han sig landene, [a]thi den, som macten hafver, kan den udmattede[a] icke imod staa, 4 grensefestningerne ere icke saa møgit provianterede, nar landit er impatronerit och de siden med ringe folck ere blockerede, at de sig icke kunde holle denne sommer: 5 Svenskens indlendiske folck af den pique, nationerne imellom er, och af haab at fordedige deris grenser skulle gerne drage i vore lande; de udlendiske langt heller, thi de komme i lande, som denom gifvis thil pris; af os til voris tieniste kunde ey underkøbis, thi dem icke thilstedis da at plondre vore lande. Hvad voris naboers tilstand anlanger, da Gud forbiude, om Svensken giorde indfal i Skaane och Norge; da er deris mact vel saa, at de kunde [b]gøre os skade, nar vi paa andre steder vare forhindrede[b]. De keyserske skulle glede sig ofver voris som ketteris ingbyrdis krig, och at hafve skaffit kongen af Sverige en anden fiende, och saaledis forsekret sig for os begge.

Er derfore voris underdanigst betenkende och mening: 1 at man skal icke alene ingen ret aarsag gifve til krieg, meden ey heller thil mistanke, och hvad Svensken anno 1624 tvende gange tenterede alene for mistanke, er vel bevust. Item voris flode holle i god beridskaf och voris festninger det meste mueligt forsorgis. 2. Best vere at se sig vel fore, forbeholle voris rettighed (om end nogit os præjudicerligt sig thildrog) thil beqvemeligere tid, och vi fick recolligerit voris vires, paa det undersaatterne kunde hafve det, hvorved de kunde erholle deris federne lands rettighed. 3. Beflitte sig paa først at allienere Svenskens anhang och gøre os dem thil vens, som besonderlig ere Nederlenderne, Hensestederne, Fransoserne och Engelenderne. For det andit underkøfve nogle forneme personer paa voris side; 3 caressere keyseren (dog med

a I B stod oprindelig: thi paratis kand inparati och udmattede. *b* I B stod oprindelig: jage efter dem, som sig maa retirere.

al flid befeste rigit mod de thyske grenser), [a]dog icke offerere sig ham mod de Svenske[a]. 4. [b]Hvad den dantzige tractatus belanger, da rigens interesse at hafvis i act, saa vit uden offension ske kan[b]. Och for det siste siunis os endelig fornøden, at efterdi Gud hafver gifvit os dene ønskelige fred, och paa det vi den fremdellis motte niude och beholle, da trende almindelige bededage om aarit at forordnis, fire maaneder ungeferlig imellom hver bededag, at tacke Gud for dene dyrebar och ønskelig fred, os er meddelt, och med bøn och paakaldelse bede Gud, vi fremdellis den motte niude och beholle. Actum Køfvenhafn den 27 martii anni 1630.

Christenn Friis. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Joest Hoeg. Frantz Rantzav.

3 April. Delvist Raadsmøde i Haderslev.

21 Marts befaledes det de jydske Raader og *Jakob Ulfeld* at møde Kongen 3 April i Haderslev[1]. Her indfandt 5 Raader sig. Kongen forelagde sin Proposition fra det sjællandske Raadsmode (ovfr. S. 225), men tilføjede dog 4 April (*Egenh. Br. n. 345*), at hans Mening kun var at udsende en Flaade for at hindre Gustav Adolf i at opnaa Dominium paa Østersøen. De jydske Raader erklærede imidlertid 5 April (*n. 186*), at Flaaden nok burde holdes beredt, men ikke sendes i Søen, medens de i øvrigt sluttede sig til, hvad deres sjællandske Medbrødre havde udtalt. Samme Dag sendte de 5 Raader saavel Propositionen som deres Erklæring til Kansleren og Statholderen i Kbhvn. med Bøn om at tilstille *Klavs Daa* begge Dele[2]. Kongen bøjede sig for Raadets Mening, og Flaaden blev ikke udsendt[3].

186. De jydske Raaders Betænkning, 5 April. A. Orig. med Kristian Thomesens Haand: Kanc. B. Orig. med Jens Juls Haand: RR. n. 47, II.

Eders kong. maiestets naadigste proposition, dateret Fredrichsborg then 21 mart. anno 1630, saa vel som vores medbrøders

a I B stod oprindelig: doch offerere sig ham in genere, mens icke in specie imod de Svensche. *b* I B stod oprindelig: paa den dantziger handlung hindere hvis os synis præjudicerligh, oc kand forregifvis, paa kronens uthvilachtige strømme.

[1] Jydske T. VIII. 243.

[2] Orig. i Brevform med Underskrifter og Segl, skrevet af *Kr. Thomesen*: RR. n. 47, III.

[3] Jfr. Fridericia I, 145—46.

underthanigst erklering derpaa, derhos ochsaa en anden eders mayt[s] proposition, dateret Haderslef then 4 april. anno 1630, hafve vi underthanigst bekommet.

Och thil den første proposition er vores underthanigst mening i alle maader, lige som vores medbrødre eders kongelig maiestet underthanigst raad hafver, at dette riges tilstand nu uden skinbarlig ruin icke lider, at enten til krig eller mistancke, som krig kunde foraarsage, gifves aarsag, mens langt mere derpaa arbedis, at vi med vore naboer, som ere mectige til søes, komme udi fortroeliger correspondents, end vi vel tilforne veret hafver, hvorpaa nest Gud i himmelen dette riges velferdt allermest bestaar, och de, som søen bruger, langt større aarsag hafver at tracte efter eders maiestets venskab end kongen af Sverigs, efterdi eders maiestet dennom ved deris gamble benaadinger uden ny paaleg lader handtere, och kongen af Sverig derimod trafiquen jo lenger och miere graverer, dennom ochsaa langt miere paa Sundet och Norge er anliggendis end noget, som Sverig vedkommer, de ochsaa, om behof giordis, af eders ma[s] flode langt snarer och lenger undsetning hafve kunde, efterdi den svenske flode hvercken saa tielig i søen kand komme eller der saa lenge blifve som eders maiestets, saa det ingen tvifl er, at saadanne commoditeter, som disse riger ere med beneficeret, jo alle til søes handterende obligerer at tracte efter med eders ma. god naboeskab at holde, och den hoier end den svenskes at æstimere, om vi os ellers self derefter beflitter; mens at eders maiestet sig til keiseren obligere skulle at holde Danmarckes stromme rene for hver mand, det er eders mayt. miere præjudicerlig end reputerlig, och er det, som baade kunde vere imod keiseren self och keiseren ellers intet enten vedkommer eller deraf nogen gafn kand hafve, uden at vi kunde geraade i uroe med kongen af Sverig, hvilcket dersom, det Gud forbyde, skie skulle, daa vaar at befrycte, at keiseren skulle for en optenckt prætext tage baade Holsten och Jylland igien, paa det Svensken sig det icke skulle bemectige.

Hvad rigens regalia anlanger, sie vi underthanigst icke, at kongen af Sverig dermed nogen jus kand acquirere, at hand, som alle herrer jure belli gior, tager paa dem, hans fiender giør tilforsel, och dersom skiont noget præjudicerlig indfalde kunde, daa kand lande och riger snarer tabes end regalia forsvares, om

mand begynte, det mand icke vaar god for at udføre. saa det derfor sionis bedre at temporisere och vores rettighed forbeholde, end nu alting at hasardere. Forhaabes derfor underthanigst. eders kong. maiestet dette riges tilstand naadigst betencker och icke aarsag gifver, at den ynskelig och reputerlig fred, som Gud i himmelen mod al mennisklig forhaabning har gifvet, skulle til alle eders mayt[s] undersaatters største bedrøfvelse och forderf igien spildes och kuldkastes. [a]hvilcket vi och eders ma[s] forsæt at vere af den sidste proposition, Gud skie lof, med glede erfahrer[a].

Anlangendis den anden eders maiestets proposition om en flode i Østersoen at holde, er voris underthanigst betenckend, at det i denne fahrlig tid vist raadeligt er, at floden holdes i god beredskab, dog icke i soen blef udskicket, anseendis det hos alle naboerne langt større opsiøn och eftertancke skal foraarsage, at den saa i beredskab stille ligger, end om den blef udskicket, tilmed och fast icke muelig er, at den udskickes kand, med mindre den enten en eller anden offendere skal, hvormed eders maiestet och disse rigers undersaatter aldielis intet er tient, efterdi vores naboer snart deraf kand tage aarsag til mistancke och større vitleftighed. Actum Haderslef then 5 april. anno 1630.

[b]Eders kongelig maiestets underthanigst raad[b].

Albret Skiell. Jenns Juel. Mogens Kaas. Christian Thomesen. Otthe Skeell.

24 Maj. Herredag i Kjøbenhavn med forudgaaende Raadsmøde (10 Maj)[1].

Herredagen udskreves 16 Januar, og Breve derom udgik i den sædvanlige Form til alle Raader, *Kristoffer Urne* undtaget[2], men samme Dag befaledes det disse at mode allerede 10 Maj[3]. Sidst i April førte Striden mellem Kristian IV og Hamburg til et ligefremt Sammenstød[4]; det var formodentlig Efterretningen herom, der bragte Kansleren og to andre i

a Staar i B som Tilføjelse. *b* Fattes i B.

[1] Omtalt af Fegræus (Adlersparre, Hist. Saml. III, 198 Anm., 198—201).
[2] Sjæl. T. XXIV, 358—59.
[3] Smstds. 360.
[4] Fridericia I, 149.

Kbhvn. værende Raader til 3 Maj at bede de 6 nærmeste Raader strax at komme til dem (*n. 187*). — Alle de tilkaldte gav Møde; Retterthinget holdtes fra 24 Maj til 23 Juli[1]. Raadsmødet begyndte noget før og vedvarede noget længer.

Kongens Proposition, dateret Glückstadt 18 Maj (*Egenh. Br. n. 349*), drejede sig om en mulig Forøgelse af Rigets Indtægt (§ 1) samt om Midler til Bygningen ved S. Annæ Bro (§ 2), til Kronborgs Istandsættelse (§ 3) og til Fæstningerne i Skaane og paa Laaland (§ 4). Raadets Erklæring afgaves først 25 Juli (*n. 192*[2]). Det hævdede (§ 1), at det var umuligt at forøge Indtægterne, der under rolige Forhold sikkert ogsaa vilde være tilstrækkelige. Til Bygningen af S. Annæ Bro (§ 2) forlængedes den allerede bevilgede Toldforhøjelse (ovfr. S. 5) for 3 Aar til Maj 1633; herom udgik Brev 28 Januar 1631[3]. Hvad Kronborg angaar (§ 3), foresloges kun at foretage en rent overfladisk Reparation. Til Nakskovs Befæstning bevilgedes 2000 Dl. af den til de jydske Fæstninger bestemte Sum; for øvrigt maatte man lade sig nøje med den hertil før henlagte Sum samt Arbejde af de omboende Bønder (§ 4). Desuden foreslog Raadet en Afgift af Rigernes Kirker for derved at udløse Fangerne i Tyrkiet (§ 5), og endelig vedlagde det et Forslag til Ændring i den fordærvelige Udskrivning af Baadsmænd[4]. — Allerede 23 Juli havde Raadet bedt Kongen fremme hans ældste Søns Giftermaal med Magdalena Sibylla (*n. 191*). — 26 Juli ophævedes efter Overvejelse med Raadet[5] det tidligere med Raadets Bevilling udstedte Forbud mod Udførsel af Proviant[6]. 10 Septbr. udskre-

---

[1] Molbech, Egenh. Br. S. 156 omtaler efter Klevenfeld en Herredagsdom af 17 Avg. 1630; Klevenfeld har dog Datum 17 Juli. En Dom af 22 Juli: Danske Mag. 3 R. V, 194.

[2] *Kr. Thomesen* har hverken underskrevet dette Brev eller de to andre Betænkninger (*n. 191. 193*), som Raadet afgav efter hans Tilbagekomst fra Kongen.

[3] Kbhvn. Dipl. V, n. 241.

[4] Jfr. herom Raadsmødet i Januar 1631.

[5] Sml. *n. 189* § 6.

[6] Sjæl. T. XXIV, 418. 19 Juli forbødes Udførsel af magre Svin ved et Missive til Lensmændene.

ves fra Glückstadt en Dobbeltskat med Raadets Raad og Betænkning[1]; den er sikkert bevilget paa nærværende Herredag.

12 Maj forlangte Kristian IV fra Glückstadt Raadets Betænkning om det Forbund med Nederlandene, hvortil der syntes at være Udsigt paa Grund af Vreden over Tolden ved Danzig og Pillau (*Egenh. Br. n. 350*)[2]. Raadet fraraadede dog 20 Maj (*n. 188*[3]) bestemt et Forbund med Hensyn til Østersøen og anbefalede tillige en fredelig Udjævning af Striden med Hamburg[4]. 8 Juni[5] afsendte Raadet dernæst *Kristian Thomesen* og *Klavs Daa* til Kongen, hos hvem der i Glückstadt til da ikke havde været nogen af Rigsraadet til Stede[6]; disse medgav man saavel en Memorial for dem selv (*n. 189*) som et Brev til Kongen (*n. 190*[7]), hvori Raadet i de alvorligste Udtryk foreholdt ham, hvilken Fare Striden med Hamburg kunde paaføre Riget under den daværende politiske Situation[8]. Da Udsendingene intet udrettede hos Kongen, vendte de tilbage til Kbhvn., hvorefter Raadet 26 Juli[9] endnu mere indtrængende bad Kongen ikke at udsende Flaaden, der var Rigets »største Defension« (*n. 193*). En halv

---

hvori Raadet ikke nævnes: smstds. 416.

[1] Sjæl. T. XXIV. 436—44. Skatten blev oppebaaret og fordelt paa samme Maade som den i 1629 paabudne, ovfr. S. 193; kun omtales i Missivet til *Klavs Daa* ingen Udbetaling til Helsingborg Fæstning. — Siden afløstes dog *Klavs Daa*, da han var besværet af andre Rigens Bestillinger, af *Hans Lindenov*: Missiver fra Nykjøbing 18 Novbr.: smstds. 451.

[2] Axel Arnfeld var i Marts sendt til Holland: Fridericia 1, 159—60 (hans i Februar udstedte Instrux »bar ved hele sin Moderation Præget af at være affattet efter Konference med Rigsraadet eller i det mindste med Kansler Kristen Friis«).

[3] Blandt Underskriverne fattes *Albret Skel*, *Jakob Ulfeld*, *Jens Jul* og *Hans Lindenov*.

[4] Jfr. Fridericia 1. 153. 161.

[5] Altsaa vistnok efterat Kansleren og Statholderen havde modtaget Kongens Brev af 20 Maj: Egenh. Br. n. 354.

[6] Jfr. Fridericia 1, 153 Anm. 5.

[7] *Hans Lindenov* og *Otte Skel* har ikke medunderskrevet.

[8] Jfr. Fridericia 1, 154.

[9] Molbech, Egenh. Br. S. 412 og Fridericia 1, 154 angiver urigtig 26 Juni.

Snes Dage efter afsejlede Kristian IV dog med Flaaden til Elben[1].

Det sidstnævnte Brev af 26 Juli er ogsaa underskrevet af *Kristian Holk*. Denne ansøgte imidlertid Kongen om Entledigelse fra sin Raadsbestilling, hvilket bevilgedes ham 31 Juli i naadige Udtryk (*n. 194*)[2]. — Under Herredagen døde Rigens Kansler *Jakob Ulfeld* 30 Juni[3]; Rigets Segl betroedes foreløbig til *Jost Høg*[4]. Til Rigsadmiral udnævnte Kongen *Klavs Daa*, der aflagde sin Ed 25 Juli[5].

187. Kristen Fris, Otte Skel og Frans Rantzau til Klavs Daa, Hans Lindenov, Jost Høg, Hr. Anders Bille, Kristoffer Ulfeld og Tage Tot, 3 Maj. Sjæl. T. XXIV, 404.

Er voris gandsche venlig bøn til dig, at du vilde ufortøfvet, nat och dag uspart, komme hidt til Kiøbenhafn, thi vy hafver noget, som vy os med dig ville beraadslage, hvilchet høyligen magt paaligger. Vy hafver ochsaa tilschrefvet voris andre medbrødre udi naebolavfvet, at di udi lige maade ville dennom strax hidt forføye; vy for vore personer giørre gierne, hvis dig kiert ehr. Vil her med dig Gud allermectigste befallet hafve. Hafniæ den 3 may 1630.

188. Raadets Erklæring, 20 Maj. **A. Orig. med Klavs Daas Haand: Kanc. B. Orig. med Kristian Thomesens Haand: RR. n. 47, V.**

Stormectig, høyborne fyrste, allernaadigste herre oc konning. Vy hafve af eders kong. mayest[s] schrifvelse, daterit Glychstadt den

---

[1] Fridericia I, 172. — Under Herredagen søgte den svenske Agent Fegræus Avdiens hos Raadet; da hans Kreditiv imidlertid var stilet til Kongen, voldte dette nogen Vanskelighed, men tilsidst opnaaede han sit Ønske. Dog nægtede Raadet at give ham et skriftligt Svar. Indberetn. af 11 Juli: Adlersparre, Hist. Saml. III, 201—12, jfr. 225—26, 242. Sml. Fridericia I, 170.

[2] Allerede i et Kongebrev til ham af 28 Juli tiltales han med »Du« (Jydske T. VIII, 263). Siden brugtes dog i Brevene til ham stadig »I« lige til hans Død i 1641 (undtagelsesvis findes »Du« sammen med »I« i et Brev 1633, Jydske T. VIII, 557).

[3] Jfr. Siverd Grubbe (Danske Mag. 4 R. IV, 81).

[4] Sml. Missive til ham 28 Juli: Sjæl. T. XXIV, 420.

[5] Hans Mikkelsens Ligprædiken.

12 may. underdanigst eders mayest[s] befaling forstandet, at vy eders mayst[s] vorris underdanigste betenckende schulle lade forstaae om en confæderation, Østersoen anlangendis, som Staterne udi Nederland med eders mayst. at giørre vel schulle til inclinere, hvor paa vorris underdanigste erklerung er:

At vorris itzige tilstand høylig udkrefver, at vy med alle vorris naboer tracte efter at lefve udi fortrolighed oc god correspondents, oc derfor vel raadelig siønis os med Staterne at confederere oc forbinde in terminis generalibus oc y den mening, som den gamle burgundische forening disse riger oc de nederlendische provintsier imellum verrit hafver, hvor med vy os paa god naboschab oc venschab hos dem kunde forsichere oc med billighed ingens uvenschab foraarsage eller fortienne; mens serdelis til Ostersøen oc nogen particular intent den at formere oc anstille synis os gansche uraadelig oc icke uden støerste pericul y Nederland der om at kunde talis.

1. Thi først da hafver Staterne aldrig verrit tilsted sig med Ostersoen nogit at befatte, oc y eders mayst[s] her faders thid deris orloghschibe aldrig lenger end til Lappen forløfvit at løbe, saa deris societet den hoyhed, eders maysts. sig y Østersøen tilholder, y fremtiden kunde mechtig præjudicere.

2. Dersom nogen confæderation paa den pressur, commercia lider af tolden for Dantzig oc Pillow, serdelis schulle dirigeris, da ville kongen y Sverrig vist holde det for en offentlig hostilitet oc imod alle gamle afscheder, rigerne imellum er, och serdelis den siste confæderation, som ennu it aars tid y det ringiste varer, oc derfor uden al thvil prævenere vorris intent, oc som hand y beredschab er, forind enten vy eller vorris confæderation blef ferdig, sidde os saa ner, at vy langt snarer schulle hafve skaffet os en mechtig finde y landit end afschaffit den ringiste schilling af det, som tagis for Dantzigh.

Icke heller er lettelig at troe, at Staterne y denne tid nogit giørlig schulle imod kongen af Sverrig for en told schyld tentere, al den stund hand krien y Thydtsland continuerer oc en stor part af deris fiender och krig fra dem diverterer, hvorfor vorris underdanigste betenckende er, at om Østersøen oc tholden for Pillow icke uden skinbarlig oc øyensynlige fare med Staterne y Nederland kand tracteris, fordi det baade umulight er at holde det himmelig,

eftersom den nederlendische status eders mayst. selfver bekendt er, oc os y lige maader umuligt at imodstaae den macht, kongen af Sverrig nu hafver, om ham gifvis aarsage nogit mod os at tentere, hvilkit hand uden thvil baade kand och schal ville giørre, om hand merker, vy nogit imod ham machinerer, oc heller gribe os alene an, end bie til vorris confæderation blef ferdig, oc om den en skiønt ferdig vor, ville de dog med legationer oc skickning først alting forsøge oc y middeler tid lang tid forløbe, føren de Stater os nogen hielp schulle giørre ville. Siden der som hand (det Gud forbyde) sig nogit af vorris bemechtiget, da schulle vy af Staterne møgit mindere hielp mod hannum hafve at forvente, end vy fick, der Jutland vor y de papister deris hender, [a]uanset de efter den hagische confæderation der til utryckelig vore forplicht[a], saa dersom eders mayst[s] gesante y Nederland allerede nogit special derom hafver begynt at tractere, da synis os høynødig, at hand uforsømmet blef advarit om Østersøen oc tollen y Pillow y det ringiste intit at røre.

Oc eftersom eders mayst[s] undersaatis forarmede tilstand vel er bevist, at den største part mod hunger och dyrtid noch hafver at stride, saa y landit hverken penge eller andit er at føre krig med, hvilkit vy eders mayst. y Københagen, Hadersløf oc adskillige ganger udførlig demonstrerit hafver, saa haabis vy eders mayst. saadant som vorris fæderne landts fader naadigst oc christelig betencker oc icke thvifle, eders mayst. af saadanne betrachtening jo hvis freddelig forslag, som den uleylighed, paa Elfven er forløbben, y tide kand hielpe at dempe, naadigst accepterer. Saa som vy oc ville ønsche, at saadan misforstand udi en nermere forening med Stederne maatte commuteris, saa de der med fra kongen af Sverrig nogenlunde kunde alieneris, efterdi vy erfare, at hans maysts, confæderation hos dem søger, oc vy icke thvifveler, at de jo med eders mayest. sig heller schulle forbinde vilde end med den, som med keyseren y offentlig findschab sticker, ynschendis eders mayst. af Gud y himmelen de beste raad til eders kong. mayst[s] egen oc vor fæderne landts langvarende prosperitet oc velstand. Datum Københagen den 20 mai anno 1630.

[b]Eders kong. mayst[s] underdanigste raad[b].

Christenn Friis. J. Skiell. Christian Holck. Anders Bille. Mogens Kaas. Thage Thott Otszøn. Clausz Daa. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Otthe Skeell. Joest Hoeg. Frantz Rantzav.

a Staar som Tilføjelse baade i A og B. *b* Fattes i B.

189. *Raadets Memorial for de til Kongen sendte Raader.* 8 *Juni.* Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 47, XIV.

Memorial, som rigens raad samptlig hafver medgifvit erlige och velbiurdige mend Clavs Daa och Christian Tommisson paa den regse, som thil kong. mt. vorres allernaadigste herre til Glychstad ere afferdiget den 8 junii anno 1630.

Først skulle bemelte gode mend hands kong. mt. omstendlig och i alle occasioner til gemyt føre, hor farligh dette begondte verch med de Hamburger sig lader anse, och for alting raade hands mt. til at tage imod hvis forslag de Hamborger giør om at komme i venskaf med hands mt. igen.

1. Fordi vi har intet at føre krig med, hverchen herre eller knecht.

2. For her feiler proviant til at føde folchen her i landet med, end sige til at underholle soldater med.

3. Vorris festingers uberedskaf.

4. Feil och mangel baade paa festinger och alt andet i Jydland.

5. Den store difficultet baade for skibsfolch och proviant til floden at udrede.

6. At vare hans mt. ad hvad fahre der skulle være, om enthen i Norge, Judland eller Skaane skiede af nogen mectig fiende indfald, at undersaaterne, naar de saae, at de kun komme af en krigh i en anden och ringe middel at være til deris defension, snart kunde vorde desperat och icke skulle kunde giøre stor modstandt.

7. At al den heilp, hands mt. sig af nogen kand forvente, er af de keiserske, hvilche intet erre at tro, fordi deris intention icke er eller kand være, at hands mt. skulle faa mere rettighed eller hoihed med saadan en by i thet romerske rige, som Hamburgh er, end hand har, mens at intet, som evangelisk er, skulle faa roe at respirere, mens ved indbyrdis collision och udmattelse vi saa vel som andre blifve de keiserske deris præda; til med skulle hands mt. giorlig offendere baade kongen af Sverrigh och Statterne och lade en ond eftertal paa sigh hos alle evangeliske, om hands mt. vilde tage deris fiender til assistents.

8. Derforuden er ingen tvifl, at de keiserske jo udi Ostersøen tracte efter at giøre sig mectig efter den begyndelse, de der-

paa med Wismar och andre stæder giordt hafver, och naar det successu temporis enten med deris egen flid eller Stædernis eller andris tilhang skiede, da kand der intet i al verden skie disse lande saa farlig och præjudicerlig som det, fordi alt, hvad i Østersoen skulle tenteris, icke vel uden Danmarchs strømme at røre kand skie, horforre sligt i lengden vist vil blifve Danmarch til stor uroe, och derfor ere de keiserske intet at troe, och saadan deris begyndelse i alle deliberationibus vist bor at hafvis i act, i hor ringe begyndelsen sig och lader anse, och kunde de kaiserche aldrig ynske sig bædre och teinliger occasion deris intention at fortsette end denne tumult, om de kunde bringe det dertil, at den continueris.

9. Demonstrere hands mt. den store præparation, kongen af Sverrigh nu udi befindes, och derimod vorris impotents, saa vi nu saa at sige lefver af hans naade och kand ham intet modstaa, helst om hand i dette verch vil gifve tredie mand och hand vil causa regnandi violare jura, hvilchet disvære nu i disse tider noch practiceris.

Och derforre er det høinødig at tage imod de beste media pacis, mand kand erholde, som erre:

1 at de restituerer ablata. 2 at de contenterer for de injurier och told, forgangen feide ere passerede. 3 at de afskaffe den ny øltold mod gamble vahne och foreninger. Kand det icke alt skie, at alting i det ringeste i forrige stand settis och tolden til keiserens decision remitteris, och hverchen hans mt. eller de dismidlertid noget opberge, mens sagen med rette udfører. Kand och icke det ske, da stilstand paa nogen tid at gioris och hostilitet afskaffes.

For det andet skulle bemelte gode mend tracte efter at persvadere hands mt., hand sig naadigst ville befalle lade, at efterdi Stæderne erre en part af det mectigste membro imperii, som ved mact endnu resterer, hans mt. sig daa med Hensestæderne i neimere foreningh at ville indlade sig skulle lade formerche, enthen hos de stæder, som sig interponerer, eller ved andre middel, at de kunde faa aarsagh med det fyrste at skiche hid ind til hands mt. och vider derom lade tractere, och lod sig merche den best affectionerte med nogen frihed enten til Bergen eller i andre maader

at vilde gratificere, alles trafiq promovere, i alle occasioner deris beste vide och der med alle gamble mistroe och misforstand at ville optage och annullere, och de derimod i det ringeste sigh obligeret vorris fiender ingen assistents at giøre, och dersom hands mt. det icke for anden respect vilde giore, daa dog considerere at aliene dem fraa kongen af Sverrig, hvis lyche saa mange lader sig af indtage; och efterdi Stæderne erre mange och hver sin serdelis respect och interesse hafver, da tracte efter en i det fyrste och ringeste at vinde och ved den siden de andre at persvadere, hor til Lybech, som directorium hafver, beqvemmeligst siønis.

3. Skulle der altid urgeris paa, at floden motte heimbkomme.

4. At Axel Arnfeld blef befahlet, saa fremt det icke allerede sked var, om confæderation i Østersoen intet at tale, och agenten i Sverrig befahlis de Svendske den scrupulum at betage, om hand formerckte, de sig paa noget, som i Holland giordt var, formaliseret.

5. At tale med hands mt., hand sig resolvere vilde om festinger i Judland at lade begynde paa, saa och officerne til fods at maatte faa deris gaarde igen och til hest ochsaa at ordineris.

6. At tale med hands mt., hand vilde bevilge, at alle fode vahre motte igen opgifves och udføres.

Christenn Friis. J. Skiell. Christian Holck. Ja. Wlffeldt. Albret Skiell. Anders Bille. Jenns Juel. Mogenns Kaas. Thage Thot O. Clausz Daa. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg. Frantz Rantzav.

190. Raadets Skrivelse til Kongen, 8 Juni. Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 47, VI. Trykt: Molbech, Egenh. Br. S. 413.

Stormectigh hoiborne fyrste, allernaadigste herre och konningh. Vi hafve af underdanig troskyldighed och plict eractet uforbigengeligh nesessitet at være at stille eders k. m. ydmygelig och klarlig for øine, i hvad merchelig och synligh fare eders mt. sielfver och eders mt[s] lande och riger udi sticher formedelst denne uroe, som paa Elfven er begynt, i thet thet neppelig aar och dager, at disse fattige lande af saadan besverlig och farligh krig er befriet, som Danmarch i nogens minde har hat, och deraf endnu saa forarmit och udmattet befindis, at her icke alene af ingen ting forraad er vidre krig med at udstaa, mens paa mange stæder

neppelig brød er at lefve af och fast intet at kiøbe for, hvilchen vorris armod ethers kong. mt. sielf er bevust och af os nogen gange demonstreret, saa vi skammes och blyes med den ofter at repetere. Hvad uberedskaf vorris festunger udi befindes, hor blot och aaben gandske Jydland staar, er eders mt. sielf best bevust, saa at vi af vorris egen krafter i denne tilstand icke er god for os at forsvare, om os end en paslig fiende ville ofverfalle, meget mindre sier ud til at offendere andre. Hvad eders mt. af sine gamble och beste venner i sin største nød hafver haft for heilp, kand ethers mt. icke hafve forglempt: hvad gafn vi och skulle hafve af den hielp, di ny venner tilbyder eller giøre vilde, den maa ethers mt. vist være forsickret at ske af den intention, at de ville heilpe os i den krig, som de aldrig ville heilpe os af, och vi med evigh spot och vorris visse undergang uden al tvifl blef thil intet udi, och at kongen af Sverrig icke skulle tage sin tid i act, om vi, det Gud forbiude, skulle lide verre, end vi giør, synderlig om vi tog hands fiender til hielp, det tor ingen tvifle paa, eftersom ham intet uden hands egen redlighed holler tilbage, at hand nu eller en anden gang icke giører det, ham saa læt er at giore. Skulle och eders mt. formode, at sligt icke til nogen offentlig krig skulle geraade, saa maa eders mt. vist tro, at intet uden initia erre in nostra potestate, och naar hostilitates och handgierning en gang er begynt, saa fører den mod act och forsæt meget andet vidtløftig med sig, uden det i god tid forrekommes, saa mand tit kommer i det, der aldrig var tenct paa, i hor ugeirne mand och vilde. Icke heller er at forhaabes, at alting med floden skulle kunde udrettes, thi forst er ethers mt. icke forsickret, at om ethers mt. thil vands alene sit tencher at udføre, at pars adversa til lands daa intet skal vilde tentere; dernest saa er floden den eniste vern, som nest Gud i himmelen vorris fædernelaud til sin defension er efterladt, saa den uden den yderste och sidste necessitet icke burde at hasarderis, och vi i vorris tide neppelig skulle forvinde, om den, det Gud forbiude, forulyckedis. Derforuden dersom enthen modbor eller modstand ethers mt[s] flode forhindret nogen effect at giore, da kand ske, det ville blifve trangt for proviant i Glychstad, saa thet sidste ville blifve verre end det forste. Horforre vi ethers kong. mt. paa thet underdanigst ville

tilraade och ombedit hafve, ethers kong. mt. ville for Guds erris och vorris fæderne lands velfart skiuld følge vorris underdanig och troheirtig raad och formanigh, som vi nu och tilforn giort hafver, och alene tenche paa fred och enighed med vorris naboer, saa och icke udslaae hvis fredlig forslag, som paa de Hamburger vegne giøres, paa thet de stæder, som nu erre interponentes, icke rebus desperatis skulle vorde assistentes, och ethers mt. ville holle det for et utvilfactig fundament, at krigen i denne tid er vorris fæderne lands endelig och visse undergangh, saa och med kongelig omhygelighed for sine tro undersaater betenche, hvad banghed och mistrøstelse det hos dem i denne deris forarmit tilstand ville causere, om de paa ny i en uformodelig krig uskyldig skulle geraade, eftersom Gud almectigste dem saa stachit siden fast mirachels vis hafver derfraa befriet. Vi ville underdanigst ingen tvifl hafve, ether kong. mt. sig jo naadigst af denne vorris tro skyldig erindringh lader bevege, och daglig yndske, at Gud den allerhøyeste ethers mt. der til regere och disponere ville, som hands nafn kand være til ehre, ethers m. och vorris fæderne land til reputation, conservation och velfart. Actum Kiøfvenhafn den 8 junii anno 1630.

[Samme Underskrifter som n. 189.]

191. Raadet til Kongen, 23 Juli. Orig. med Albret Skels Haand: RR. n. 47, IV.

Allernadigste herre och konge, er och voris underdanigste begiering och rad, at eders ko. ma. nadigst med ded forderligste vilde befodre hans furstlige nadis printsens gifthemol hoes kurfursten af Saxen och bevilge, at hans furstlige nade kunde faa frøchenet at se. Vi formoder med Guds hielp, at ded skal blifve Gud thil ærre, eders ma., hans f. nade och disse riger y fremthiden thil goede och biestand. Datum Kiøbinghafne den 23 jullii 1630.

Christenn Friis. J. Skiell. Clausz Dau. Christian Holk. Albret Skiell. Anders Bille. Jenns Juel. Mogens Kaas. Thage Thot O. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Hoeg. Frantz Rantzav.

192. Raadets Betænkning, 25 Juli. A. Orig. med Tage Tots Haand og Paategning af Kongen: Kanc. B. Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 47, VII. C. Kopi med Hans Lindenovs Haand: smstds. VII a.

Stormectigster, høyborne første, allernaadigste herre och konning, eftersom ethers kong. mt. naadigst skriftligh os hafver ladit proponere:

1. At eders kong. mt. saa stor udgift paahenger, at cronens indkomst icke kand tilstreche til rigens conservation och floden usedvanlige bekostnings udrystning, hvilchet vi medt flid skal ofverlegge och ofverveye och vorris betenckende eders mt. lade vide, horledis samme indtegt och udgift paa eders mt[s] kongelig personne, eders mt[s] elskelige kiere børn, regeringen, flodens bygning, reparering och underholding beqvemmeligst kand distribueris.

2. At den tilforordnede told til den bygning, vid sancte Anne broe forordnit er, icke kand forslaae, at vi derforre tencher paa middel, hvorledis samme bygning, bedere end som nu sked er, kand fortsettis.

3. At betenche, om mand vil erholde det, som af det hus Croneborg endnu kand staae, eller och om mand det gandske vil lade forgaae.

4. Christianstad, Christiannopel, Nachskov och andere platser, som nu ligger halfferdige, horledis forbemelte stæder kand blifve saa, som di bør at være.

Saa er vorris underdanigste raad och betenchende paa den første punct:

1. At vi underdanigst icke ser eller ved nogen videre middel, hvor geirne vi och vilde, eders mt[s] och rigens indkomst aarligen anderledis, end eders kong. mt. hafver ladit optegne, at distribuere, anseendis at vi hafver underdanigst hid ind til søgt och oplet alle de middeler, vi hafver vist at kunde paafinde; thi undersaaterne mere, end sket er, at gravere kand icke ske, met mindre landit och indvonerne med tiden skulle blifve slet øde, thi di hafver stragt dennom saa vidt, di hafver mest kundit, som deraf kand forfaris, at eders mt. hafver di læhene i Sæland, som erre saa forarmede, at der udi er en stor haab gaarde slet øde, och eders mt. ickun faar restans fast i alle regenskabber i stædit for landgilde och maa end da laane dennom mangesteds deris sæekorn. Thold af alle vare, som ind och udgaaer, er set och forhøiet vi-

dere, end udi nogen fremfarne kongers tid nogen tid i Danmarch sked er, och om mand end skont tolden paa varene ville forhøye, blef dog indkomsten icke dis større, som forfarenhed udviser, thi ofver det at kiobmandskabit saa forhøyes och graveris, ligger handelen, saa tolden icke løber høyere, end den giorde, forend den blef paasat. Formoder och visselig, at dersom vor herre vil unde landene frid och rolighed, och mand hannom derom vil bede och sielfver der efter tracte, da blifver eders mt. riger och førstendomme saa vel nu som tilforne bastant noch thil at underholle eders mayst. och hvis andit, som udi samme første punct om formeldis, thi det hafver kundit sket, den tid indkomsten icke var nær saa stor, och endda blef mange penge til ofvers om aarit. Och endog der findis udi den ofverslag, som af rentemesterne erre lefverit, mange tusend daler udgiften at være høyere end indtegten, saa er der imod at acte, at saa vidt indtegten angaaer, da er den regnit efter gammel taxt, en rixdaler tønde korn, och tønde smør tolf rixdaler, och per consequens lige saa andre species, som geilder gemeinlig den tredie del mere, och i udgifter, saa vit pengene belanger, da regnis det for fuld. Der thil med erre fyrstendommene med andet icke beregnet, saa indkomsten er icke aarsag, at det icke tilstrecher, mens di store extraordinari udgifter, som en tid lang hafver værrit, horudofver handel och vandel er nederlagt, undersaaterne och landit saa forarmit, at indkomsterne, som eders mt. hafve skulde, forringes och icke kand erlegges; der til med er eders kong. mt. naadigst bevist den store summa, nemblig 10 thønder guld, som ethers kong. mt. er lofvit, som disverre undersaaterne vil blifve møgit besverligt at tilveye bringe. Er doch thil Martini førstkommendis lige saa stor skat, som forgangen aar var bevilgit, af begge rigerne baade af de verslige och geistlige at udgifvis bevilget en del af samme efterstaaendis rest, saa vidt skatten sig streche kand, dermed at aflegge; dog den 8 part til festingers bygning at aftages.

2. Den anden punct om bygninger vid S. Anna bro, saa er der til deputerit told af spansk och fransk salt, af silcke vare och klæde, saa och af de vare, som gaar igennom Øresundt och Belt och icke i lester tal regnis, ꝫ ort af hver daler, [a] saa ochsaa af

[a] Staar som Tilføjelse i begge Originalerne, men ikke i Kopien.

hver fuld lest j ort[a], ofver cronens told at skal udgifvis, hvorfor af forberort aarsage mand icke heller ved anden raad, end som giort er; hvilche species, om de ellers ville giøre ret met tolden, kunde løbe en anseenlige, besynderlig efterdi Jydland ochsaa nu med udgifver; [[b]da kunde nest Gudts hielp dervid baade floden, holmen och thyghusit forsicheris[b]]. Och endog samme told icke var bevilget och paalagt uden paa tre aars tid, som nu erre forløbben, saa kand mand samme told endnu tre aar til in maio 1633 forlenge.

3. Den tredie punct, om bygninger paa Croneburge, da er disse riger saa gandske forarmede och forderfvit, at os underdanigst efter denne tids tilstand icke synis raadeligt andit der vid at giøre end husene med spær och stentagh saa och ancher i muren, hvor behof giøris, och [!] lade forferdige, indtil vor herre vil giøre dette fattige rigis tilstand bædre.

4 punct om festungerne, saa hafver fremfarne konger saa vel som eders kong. mt. tilforne selfver altid holt festingerne vid mact; dog er for nogen rom tid siden bevilgit, paa det at det icke alene skulle gioris och betallis af den aarlige cronens visse indkomst, til festingernis och soldaternis underholding en anseenlig [hielp?], som skal efter det anslag, der om forst er blefven giort, streche sig til 70 tusende daler, endog det neppelig nu til halfparten icke kand opløbe, formedelst at handelen allevegne her i landene, som tilforn er ommelt, icke hafver fremgang. Hor vid mand ochsaa foraarsagit er at lade det beroe, udentagendis eders mt[s] bonder, som derom boer, saa och adelens kunde ombedis, at de ville heilpe nogen hand arbeide at giore med sodder och jord paa de stæder, det fornoden gioris. Dog hafver vi tagit 2000 rixdaler thil Nachskov festning af de penge, som vare bevilged til de jydske festninger at opbygge, hor med vi formodder, at den der med til nodtorft skulle kunde forferdigis, och er vorris underdanigste raad endnu som tilforn i Odensoe, at med det forste baade i lante Holsten och Jydland begyndis paa nogle festinger och defension.

5. Eftersom i Tyrchiet sidder atskillige fanger bade af Island och andere, saa mand icke kand forsvare det for vor herre, at mand intet der vid giorer, at de igen kunde løs komme, synis os

b Saaledes i B, dog overstreget.

underdanigst raadeligt, paa eders kong. mt[s] naadigste behag, at der gich en kong. befalling ud til alle kircher och hospitaler udi Danmarch och Norge, som hafver penge i forraad, at de til samme fangers løsning skulle en hver fraa sig efter advenant nogle penge lefvere, och skulle samme summa i det ringeste ofver begge rigerne løbe til thi eller 20.000 rixdaler, och om maaske de kircher, som penge hafver, icke hafde saa mange, som til den summa kunde tilstreche, da de andre kircher, som icke vare udi gield, och noget af deris indkomst en hver at tillegge.

Och eftersom i den første punct er rørt om floden, da hafver vi paa eders kong. mt[s] naadigste behag, om det ethers mt. saa befalder, giort och optegnit nogen anleding, horledis mand med tiden kunde forbigaae, at der icke saa til landsens total forderfvelse skulle udschrifvis baadsmend, och optegnit, horledis middel nesten der til var at bekomme, saa frempt mand en tid lang kand niude fred och rolighed, om eders kong. mt. det agererer och icke ellers. Datum Kiofvenhafn den 25 julii anno 1630.

[a]Ethers kong. mt[s] underdanigste raad[a].

[Underskrifter som n. 191.]

193. Raadet til Kongen, 26 Juli. A. Orig. og B. Kopi med Otte Skels Haand: RR. n. 47, VIII og VIII a.

Stormectige høyborne fürst, allernaadigste herre. Eftersomb vi fornemmer skibsfloden at udrystis oche seiglferdig at ligge, saa hafver vi eractet vorris devoir ohc plict at verre eders kong. mat. underdanigst at remonstriere oche ærrindre, efterdi nest Gud y himmelens bistand disse lande ohc rigers største defension staar udi skibsfloden, hvilchen dersomb, det Gud naadeligen forhindre, noget tilkomb, daa vaare disse lande, somb eders kong. mat. tilforn er deducieret, saa vieder rationes nu at indfore icki fornøden giøris, totaliter ald meniskelig hielp, somb vi nu hafver, betaget; formode derfor underdanigst, at eders kong. maiestat tanquam pater patriæ saadant christeligen betenker ohc floden til landens defension her hiemme udi riget beholder. Actum Kiøbenhavfn den 26 julii 1630.

[Underskrifter som n. 191.]

a Fattes i B.

194. Kongen til Kristian Holk, 31 Juli. Jydske T. VIII, 267.

V. s. g. t. Eftersom vi af eders underdanige angifvende naadigst forfhare eder med saadan høy alder och deraf følgende schrøbelighed at vehre behaftedt, at I derofver omb endtledigung fra dend betroede rigens raads bestilling underdanigst at anholde høyligen foraarsagis, da efterdi I den for saadan svagheds schyld iche lenger uden stor besvering betiene kand, hafve vi naadigst bevilget, at I her efter forbemelte eders betroede rigens raads bestilling, som I nu en rumb thid, os och eders fæderneland thil angenem thienist, throligen forrestaaidt hafver, efter eders underdanige begiering maa vehre forschonit och endtlediget, forblifvendis eder underdes med ald kongelig gunst och affection naadigst bevogen. Befalendis eder etc. Haf. den 31 julii anno 1630.

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1630.

2 Januar tilskreves det fra Frederiksborg »nogle af Raadet«, at eftersom Jylland paa Grund af Fjendernes Indfald ikke i Aar har været saaledes saaet, dyrket og medhandlet«, som det sig burde, kunde Bønderne ikke tiende saa meget som tilforn og derfor de, som har Tienden i Fæste, heller ikke udgive den sædvanlige Afgift. De tilskrevne skulde derfor flittig forfare Lejligheden og hvorledes dermed kan og bør forholdes for dette og det forrige Aar samt give beskrevet fra sig, hvad de deri handler og gjør. Herom tilskreves de samme som 8 Avgust 1629 (ovfr. S. 215)[1]. — For Aarhus og Ribe Stift fastsatte Raaderne, at kun Halvdelen af Tiendeafgifterne skulde udgives. Herover klagede dog Superintendenterne til Kongen for deres Vedkommende, M. Morten Madsen i Aarhus tillige for Hospitalernes Vedkommende i Aarhus og Randers samt Horernes og Skolebornenes i Aarhus, og det befaledes da Raaderne at erklære sig herom[2].

---

[1] Jydske T. VIII, 216.

[2] Missiver 11 Marts til Hr. *Jørgen Skel* og *Kristian Holk*, 12 Marts til Hr. *Albret Skel* og Gunde Lange: Jydske T. VIII, 239.

21 Januar udgik der Breve til forskjellige Rigsraader om at være Kommissarier ved Mønstringen paa Adelens Rostjeneste; efter Rigsmarsken Hr. *Jørgen Skels* Betænkning skulde Mønstringen ansættes paa én Tid, »paa det den ene den andens Folk, Heste eller Gewehr ikke bruge skulde«. Til Kommissarier beskikkedes i Skaane *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld*, i Jylland *Jens Jul* og *Mogens Kaas*, i Fyn *Jakob Ulfeld* og Jørgen Brahe, og i Sjælland *Klavs Daa* og *Hans Lindenov*[1]. Marsken fastsatte Mønstringen til 1 Maj[2].

22 Januar tilskrev Kongen 14 Raader om at erklære sig om, hvorvidt Adelsmænd, der solgte Øxen til fremmede Kjøbmænd, ikke selv burde udlægge Tolden (*n. 195*). Af de indkomne Betænkninger er 8 bevarede (*n. 196 a—h*); Raaderne udtalte sig indbyrdes temmelig afvigende, om end de fleste delte Kongens Mening om, at Adelen var pligtig til at udrede Tolden. Jfr. ovfr. S. 201.

195. Kongen til 14 Raader, 22 Januar. Sjæl. T. XXIV, 364.

Christianus quartus. V. s. g. t. Vider, at eftersom nu paa nogle faa aars thidt sig tildrager, at svensche kiøbmender her udi riget oxen sig tilforhandler och toldfri udfører, och efterdi det er at befrychte, at de, serdelis Gottenborger, som denne oxenhandel drifve och mest idel udlendische handel och penge brug, ved saadan fordel oxenhandlingen iche alene voris egne undersatter, som den frihed icke hafver, schulle nedlegge, meden och os paa voris thold och indkomme en usedvohnlig afgangh foraarsage, och efterdi thiden nu er udi hende, paa hvilchen oxenkiøbmandskabet angaar, adelen och befindis til samme Gottenborger deris øxen at afhende, och toldrullen dog formeller, at de, som til fremmede selge, tholden self skulle udlegge, med mindre de fremmede den ville gifve, efter samme tholdrulles videre formelling och som udi Sverigh ochsa forholles, adelen dogh derforuden, naar de end self oxen skibe eller drifver, hid indtil ingen tholdfrihed sig hafver tilhollet,

---

[1] Sjæl. T. XXIV, 357. Missive herom til Hr. *Jørgen Skel*: Jydske T. VIII, 218.

[2] Ndfr. *n. 196 a.*

daa bede vy eder och naadigst ville, at Y eders betenckende os her udi lader vide, nemblig om adelen, som saaledis øxen selge, iche och bør tholden at udligge, med mindre de det med forord hos de fremmede hafve, at de tholden self udlegge, och at Y samme eders betenckende udi vort cantselie strax indskicker. Datum Hafniæ den 22 janu. 1630.

196. *Raadernes Betænkninger.* Orig. med Segl, alle egenhændige, *a—e* og *g—h* rettede til Kansleren: Kgl. Bibl., Adelsbreve Fasc. 20, n. 100, 38, 97, Fasc. 13. n. 139, Fasc. 19, n. 47, Fasc. 20, n. 42, Fasc. 19, n. 23; *f* rettet til Sekretær Iver Vind: Indkomne Breve til Kancelliet.

a. Jørgen Skel.

.... Er det min underdanigst bethenkind, det saamange af adellen, som til de Svenske deris oxen selge, iche billigere bør eller skulle sig der udi vegre, naar de deromb blifve anmodit, at den aarsage bode recessen och handfestungen formelle, at de oxen, som de selge, skulle skie kongen och cronen paa sin told och rettighed udden al forkrenkelse. Dernest bekomb jeg och høybemelthe hans mayst^s nadigst befelinge at beramme en visse dag ofver al rigit til at munstre, hortil jeg deputerede den 1 may, endog Jylland er i ond beredskab, hafve och den største paart ringe intrade och derfor onde middel sig at montere, tilmed heste och gefver her iche fengelige, saa jeg iche troer den 4de part af rostienisten her, som det bør, til den tid skal kunde bringis afsted. Jeg skref Clavs Daa og Hans Lindenov dagen til, som lodde mig forstaa, det de heromb hafde bekomit kong. mayst^s nadigst befaling. Hvemb udi de andre provincer derom hafve bekomit skrifvelse, er mig iche bevist ..... Af Vestervig den 20 feb. anno 1630.

b. Kristian Holk.

.... Kong. mai., min allernaadigste herres naadigste missive, daterit Kiøpenhafn 22 januarii, hafver jeg underdanigst thil hende bekomet thendt 5 martii, indholdenthes .... Ehr her paa min underdanigst ehnfoldig betenckinde och ehrklering, at mig synes, at kong. mai. naadigst ville forst hemelig vedt lensmendene adelen udi hver sit len lade atvare och paaminde om saadane tholdt at udgifve, heller och udi hvadt andre maade saadane atvarsel och paamindelse best och hemeligst sehe kunde, heller om

thet kunde och schulle sche, offentlig thil landts thing at lade thenum atvare, och thersom ther tha udi icke schede nogen bode och forandring, kong. mai^s rettighed paa tholden uforkrencket saa och adelens frihed paa øxen at selge ubehindrit, tha motte the, som udi saa maade befanthes motvilligen och gienstridigen at handle och giore emodt hans mai^s atvarsel och befalling och saa uachtsom selge theris oxen thil nogen Gottenborgsche heller andre Svensche, saa kong. mai^s tholdt ther af icke blef thil rette thide udgifven, motte tha vel same tholdt udlegge och udgifve, thenum self och andre thil ydermere atvarsel och paamindelse och thil en straf, at the k. m. naadigst befalling icke hafve ville agte och eftherkome, hvilcken min underdanigst ehrklering jeg saa venligen ville lade her cantsler forstae och vide, salva tamen meliore aliorum sententia. .... Af Lyngbygaardt thendt 8 martii aar 1630.

c. Albret Skel.

.... Er min underdanigste bethenckende, at endog disverre at dette lands vilkoer ichi nu er anderledis, end mand jo faar at fire och lide, saa vit mueligt er, dog ligevel kand jeg ichi forstaa, at ded er jo ret, at adelen helder hvem, som selger efther tholdrullen, enthen sielfver udgifver tholden helder haver ded y forord, dog at di, som selger, saa bethimeligen advaris, at di ichi derofver lider skade. Thi forst kand jeg ichi forstaa, at fordraget kand sig saa vit henthyde, at di uden thold maa kiobe oxen at foere udi fremmede lande, thi ded maa hans ma^s egen undersatter ichi giorre, och jeg hafver sielfver hver aar, siden jeg fich lenit, udgifvet min told. Mens at di nyder ded, hans ko. ma^s egen undersatter nyder, thor jeg ichi fra rade, nemlich om di om sommeren helder høsten vilde kiobe nogen bleginds helder anden øxen sielfver udi Sverig at slacte, at ded dennom uden thold kunde bevilgis, om der paa urgeris. For ded andet er ded ichom en staket thid, som y hans ma^s bref formeldis, at di ded dennom hafver thilhold, hoerfor mand och disbedre kand giorrit paa den vies, di sielfver giør ded udi Sverrig. .... Riberhus den 9 februarii 1630.

d. Anders Bille.

.... Maa jeg bekiende, at di Svenske os vel nogen afbrug sammestedts paa tholden udi saa maader, som forberørt er, kunde

thilføie, mens den fornemmeste skade och spot er, at di drager frem och thilbage med ald derris vaarre tholdfri her igennom rigidt, hvilket aller ingen nation ellers maa giorre. jaa, end ochsaa skiber gres øxsen ud for Schaanne land om efterhøsten uden thold. hvilked aldrig nogen indlendlendiske [!] mand hid indthil hafver motted giordt, om hand end skøndt ville gifve thold, hvilket aldtsammens vi maa befalle den almectigste, naadigste och gode Gud thil sin thid. Saa efterdi her nu er forbud giordt udi rigidt (och det icke uden stor fornødenhed) paa biug, hvede, rug, hafre och gryn, thi den forraad paa forbemelte species icke vaar saa ofverflødige at finde, som mand formente, af hvilke vaare adelen saa vel som kiøbmendenne hafde derris fornemmeste brug och ophold udaf. herforuden hvad heste och hopper belanger, som en stund stor fordel och kunde indbringe, er inted menniske, som nu derefter udi ringiste maader spørger, saadan fordel er och borthe: hvad fede vaare nu er, som smør, ister, flesk, sigis och (udi mod allis forhabning) at skal verre forbuden, hvor udofver kiøbmendenne icke heller ville kiøbe huder, skind eller thallig, som di pleier, hvorudofver en merkelig haab huder och skind liger nu huos folck och fordervis. End hafver den almectigste Gud udi dette forgangendis aar (imod ald forhaabning) saaledis velseigned dette rige med smør, ister och flesk och endnu lader se sin milde och runde velseinelse paa threrne at thilsthunde, saa at icke hafde verrid nødigt det forbud at continuerre uden merkelig skaade, thi smør och ister, naar det ellis, faar mand inted der for, flesk forterrer sig och paa vecten. Och efterdi her nu aldelis ingen thing er udi rigit thilbage, hvorvid adelen kunde faa penninge for, enten thil at holde deris rosthienniste med eller thil den sthorre udgift, di hafve i andre maader, uden blot aleniste vid oxsen, er mit underdannigste mening, at det motte forblive, som det hid indthil hafver verrid. Jeg for min personne skal ingen oxsen selge efter denne dag thil nogen Gotteborger eller Svensk, med mindre jeg skaffer hans mats. sin thold, och fick hans maits. vist sin thold af mine oxsen i fiord, alligevel en Gotteborger kiøbte dem. Jeg fick ret nu bud fra Christhofer Ulfeld om mad skat thil floden; det er och mit underdannigste bethenckende, at [j lis]pund flesk eller kiød af hver gord maa endeligen bevilgis. . . . Af Dragholm den 10 februarii anno 1630.

Kiere broder, fli os, at di fede vaare maatte opgifvis.

e. Jens Jul.

.... Er ... denne min underdanigst betenckende och resolution, saa at jegh icke kand eragte, at (udi for^ne maader) addelen nogen toeld kand paalegis at udgifve; icke heller lader det sig ahnsiehe, at de skulle kunde formaae eller bevege de fremmede kiobmend til, at de nogen told skulle vilde udlege; mens derfor syndtis thet migh raadeligst, och kand jeg det icke anderledis forstaae, end de Svenske, som saaledis (och besynderligh de, der med fremmede deris penge handler) kiober oxen, jo sielfver buerde tolden at udgifve, med mindre de hafver eller och kunde erlange hoybemelte hans kongl. mayt^s tilladelse, samme oxen tolfrie at maatte udfoerre. Det andet hoybemelte hans kongl. mayt^s missive tilholder, at skulle migh udi lige maade i cantseliet straxen erklere, om icke var raadeligt hver fueldgaard udi Aalborghus lehen kunde blifve paalagt ½ lispundt kiod at udgifve til kongl. mayt^s floedis udryestningh, saa nu derpaa denne min underdanigst betenckende, at jeg icke synnis thet raadeligt at verre dennom saadant at paalegge; thi de hafver icke middel til thet at udgifve, och er den stoerstie diel der udi lehnet mesten forarmede; om deris leileghed och elendige vilkoer jegh digh nu nyeligen med min egen tienner thilskrefvet hafver, och beder du dennom efter samme min skriftligh begieringh vilde til ret forhielpe. .... Ex Voesborgh den 3 martii 1630.

f. Mogens Kaas.

.... Jeg hafver den 24 feb. bekommit thvende k. m. min allernadigste herris och kongis missiver, den enne daterit Kiobenhafn slot 22 januarii, hvor udi hans ko. ma. nadigste befaller mig, at jeg mit bethenckende schal lade vide, om adellen, som selger oxen thil frembede, iche bord tholden at udgifve. Saa er thette mit underdaningste bethenckende derpaa, at dersom adellen selger nogen øxen och fører denom uden rigit, bør di deraf at gifve tholden; men dersom di schulle gifve tholden af di oxen, di selger her udi rigit, sionis mig thet at schulle vere imod adelens friheder, och sligt aldrig thil forne hafver verit denom paalagt.

Det andet hans ko. m. bref formelder (daterit Kiobhafn 2 feb.), at jeg mig med det første skulle erklere, om mig iche sionis radeligt, at af hver fuld gard thil flodens udrystning at udgifve

blifve paalagt et halft pund kiødt. Saa er thette min underdanigste mening och erkleringe herpaa, dersom floden endelige schal ald ud, daa siønis mig, at af hver hel gard udi Seland, Fyn och Skonne kand udgifvis it halft pund kiød, men efterdi feet mesteparten er fratagit bønderne her udi Juland, daa denom derfore at blifve forschonit, samb ochsaa alle ugdags bønder. .... Af Viborg den 25 feb. 1630.

g. Tage Tot.

.... Er her paa min underdanigst betenchen, at toldrullen thet nochsom formelder, at di, som thil fremmidde selger, tollen sielfver skulle udlegge, horforre jegh formener, en hver, som selger oxen, sig nochsom for skade tager vare, mens vidre her om at giøre ordinence och i synderlighed imod Svensken er min underdanigste betenchende udi denne vorris ubeleilige tidt icke at være raadeligt, paa thet mand icke skulle gifve hanom nogen aarsagh thil uenighed, som hand dog maa ske eftertracter. Ther thil med er icke formodendis, at nogen Gottenburgs købmendt skulle udi dette aar kiøbe, thi den, her var udi fior, var hverchen di, hand kiøfte medt, ei heller di Hollender, for hvem hand kiobte forre, thilfreds medt, mand icke heller hører thil hanom (som dog intet er betroit) eller nogen anden svensk kiobmandt udi aar at ville kiøbe, jegh icke heller rettere vid, end at hands mt. her udi Skaane forgangen aar bekom samme oxietol. .... Af Syllisburgh slot den 8 feb. anno 1630.

h. Otte Skel.

.... Saa endog det er en proposition af høy consideration, hvor paa mand icki saa hastig et nisi prius auditis et ponderatis aliorum sententiis sig kunde resolviere, fornemblihe at der ud af udi frembtiden icki skulle voxe nogen uleilighied rigerne imellomb. Dog efterdi hans mat. det naadigst begierer, er dette min underdanigste erklering, at efterdi det saaledis holdis ohc practicieris udi Sverig, at di Svenske, somb til danske kiobmend dieris vaare ohc gods selger, til kongen af Sverig den sedvanlig told ohc rettighied maa udrede ohc derfor dieris vaare di Danske des høyre anslaer, tilmed en stor part af saadan bedrytt med Hollender ohc fremmedes penge brugis, siunis mig underdanigst, at der med efter

told rullen skulle forhollis saaledis, at de, somb med det svenske kiøbmend handler, paaret af øxenen saa meget høyere, som tolden beløber, denemb skulle selge ohc siden den paa tilbørlige steder erlegge, dog icki paa dieris egene (omb det er adelsfolk), men paa de Svenskes vegne, det mest uformerckt mueligt kunde ske, ansendis at adelen dog tilforn altid af korn ohc øxen, somb di hafver skibet eller drefvet, accise ohc told hafver udredet. Dette er min underdanigst erklering, hvilche jeg venlig begierer, at h. canseler hans mat. ville referere. ... Ex Hammelmos den 4 martii 1630.

2 Febr. befaledes det Raadet i Jylland med det allerførste at indsende Erklæringer til Kancelliet, om det ikke syntes dem raadeligt, at det paalagdes hver Fuldgaard (Helgaard) at udgive $^1/_2$ Lispund Kjød til Flaadens Udrustning, hvortil Kongen ellers ikke vidste Middel og Raad[1]. Raaderne (*n. 197 a—f*) tilraadede Udskrivningen af den foreslaaede Madskat; kun *Jens Jul* udtalte sig i modsat Retning, ligeledes *Mogens Kaas* for Jyllands Vedkommende. 10 Marts udskreves derefter med Raadets Samtykke en Madskat, hvorved hver Fuldgaard skulde give 1 Lispund Kjød[2].

197. Raadernes Betænkninger. Orig. med Segl, alle egenhændige: *a*, *b* og *f*: Kgl. Bibl., Adelsbreve Fasc. 19, n. 30, 20, n. 114, 13, n. 140.

a. Jørgen Skel.

.... Er det min ringe bethenkinde, at dersom floden iche ved anden middel dette foraar kan udbringis, er det radsommer, at det blifver paalagt, end den ganske gemens defension derofver skulle impederis, dog at de fattige och mest forarmedis tarf fornemblich her udi Jylland, som mange stedts lider stor nod, maatte hafvis i acht och derfore forskaanis. .... Af Estrop den 20 martii anno 1630.

---

[1] Jydske T. VIII, 225. Brevet udgik ogsaa til *Jakob Ulfeld*; orig. Missive med Segl: Ny kgl. Saml. Fol. 616 c, IV.

[2] Missive til Varberg med Paategning om Thinglæsning: Orig. aabne Breve. Brevet fattes derimod i Tegnelser.

b. Albret Skel.

.... Jeg haver y dag bekommit konniglig ma. min allernadigste herris skrifvelse och befalning, at jeg mig underdanigst skulde erklere, om ichi af hver hel gord ½ lispund kiod kunde bevilgis, saa er ded thid, at mand holder floden udi goed act, thychis mig derfor radelig, at benevnthe halfve lispund paa hver gaard bevilgis, dog dersom nogenlunde mueligt er, at Judland kunde forskonis, thi om di end kunde bringe afsted at udgifve, efther som di hafver udgifvet udi skat, kunde ded dog ichi ret høyt oplobe; mens kand ded ichi forbiegaaes, at di jo ochsaa ded skulde udgifve, consenterer jeg ochsaa der udi, thi for nodenhed udkrefver ded endelig, at mand ser sig vel for thil soes, thi thil lands er ded os forbøden. .... Odense den 17 februarii 1630.

c. Anders Bille.
d. Jens Jul. } Se ovfr. S. 247—50.
e. Mogens Kaas.

f. Otte Skel.

.... Min underdanigste betenckind, storligen riget at vere anligende floden udi denne vanskelige tilstand at holde udi guod beredskab oche derfor forbemelte madskat vel kunde paabiudis, dog med saadan exception oche vilkaar, at dette land, somb formedelst denne forledene strenge inquartierung oche udplonderung saa meget er udskattet ohc forarmet, motte forskonis det mieste mueligt kunde vere, anseendis at den storste part mangesteds er baade sædelos ohc fælos, ohc denomb, som det kunde formaa at udgifve, alene paaleggis, hvoromb hans mat. naadigst lehnsmenden alvorligen skulle tilskrifve. .... Ex Bofling den 18 martii 1630.

12 Febr. befaledes det Hr. *Kristen Fris*, *Klavs Daa*, *Hans Lindenov* og *Frans Rantzau* at forhore Rentemester Jorgen Vinds Regnskaber for 1628—29 tilligemed dem fra 1/9 1627 til 1/5 1628, som det tidligere (ovfr. S. 214) var befalet dem at forhore, uden at dette endnu var sket[1]. Dette skete, og Kvitteringer meddeltes ham 13 Marts[2].

[1] Sjæl. T. XXIV, 372. [2] Sjæl. R. XVIII, 477, 479.

4 Marts meddeltes det Hr. *Jørgen Skel*. *Jens Jul* og *Mogens Kaas* for Viborg og Vendelbo Stift, at Kongen i Anledning af den Dyrtid i Jylland, der var foraarsaget af det kejserlige Indfald, havde befalet Lensmændene i Sjælland, Fyn, Smaalandene og Øsel ved Kollekter at indsamle Penge og tilskikke Raaderne i Jylland dem. De skulde da uddele dem blandt de fattige og forarmede i de to Stifter, »tagende tvende andre gode Mænd af Adel i samme Stifter boende til eder, som Videnskab have, hvor vedtørftige dèr sammesteds ere«. — Lignende Breve udgik til *Kristian Holk* og *Kristian Thomesen* for Aarhus Stift, Hr. *Albret Skel* og *Otte Skel* for Ribe Stift[1]. 5 Maj bad Raadet (der da var traadt sammen i Kbhvn., jfr. S. 230) Lensmændene at erklære sig om, hvad der var indkommet af Kollekterne til Jyderne[2].

10 Marts befaledes det Hr. *Kristen Fris* og *Frans Rantzau* at forhøre Rentemester Jørgen Vinds Regnskab for de Penge, der var ham leverede til sidste Kieleromslag[3]. Kvittering gaves ham derefter 26 Marts[4].

29 Marts befalede Kongen »en Part Lensmændene« at forhandle med de fornemste og rigeste Borgere i Kjøbstæderne, saa og andre formaaende gejstlige eller verdslige, om at holde Orlogsskibe til Rigets bedste. De, der var villige dertil, skulde sende deres Fuldmægtig til et eller to Steder i hvert Land; her skulde de tilskrevne forhandle med dem om Bygningen af Skibe paa mindst 120 Læster, som de i Fredstid kunde bruge til deres Kjøbmandskab, og derhos erfare, hvilke Privilegier de begjærede for at gjøre dette. Herom tilskreves for Sjælland (i Kbhvn.): Hr. *Kristen Fris*, *Klavs Daa*, *Hans Lindenov*, *Jost Høg* og *Frans Rantzau*, for Skaane, Halland og Bleking: Hr. *Anders Bille*, *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld*, for Fyn (i Odense) *Jakob Ulfeld* og Jørgen Brahe, for Laaland og Falster Palle Rosenkrans og Lavrids Grubbe,

---

[1] Jydske T. VIII, 235. Missive til Lensmændene: Sjæl. T. XXIV, 382.
[2] Sjæl. T. XXIV, 405.
[3] Smstds. 384.
[4] Sjæl. R. XVIII, 484.

for Bornholm Holger Rosenkrans og for Gotland Jens Høg[1]. — Herved foranledigedes vistnok et Møde af Fyns Gejstlighed, som indkaldtes af Bispen til 1 Maj efter Brev fra Kansler *Jakob Ulfeld*; paa Mødet forelagde Jørgen Brahe Kongens Proposition[2]. Fremdeles bad 22 Maj »Raadet« Bisp Hans Resen at møde i Kbhvn. 31 Maj eller snarest mulig med nogle af de fornemste Provster i Stiftet, »thi vi har noget med eder efter kgl. Maj.s naadigst Befaling at forrette«[3]. Lignende Befalinger udgik til Kapitlet i Roskilde og til alle Borgemestre og Raadmænd i Sjællands Kjøbstæder[4]. Paa Mødet forelagde fire Raader (*Hans Lindenov* nævnes ikke) Propositionen, og efterat de deputerede var hjemvendte, udtalte Kapitlet i Roskilde og de enkelte Byer sig om Sagen[5]. — I Skaane henvendte Kommissarierne sig skriftlig til de enkelte Byer og modtog derefter Erklæringer af disse[6].

28 Juli befalede Kongen »alt Raadet«, naar Kornet kom i Laden, da flittig at forfare og indsende deres Erklæringer til Kancelliet, om Kornforbudet igjen kunde opgives[7]. Af de indkomne Erklæringer (*n. 198 a—n*)[8] udtalte de fleste sig mod Ophævelsen af Kornforbudet, hvilket derefter ogsaa bibeholdtes[9].

---

[1] Sjæl. T. XXIV, 397. Jfr. Norske Rigsreg. VI, 213.

[2] Hans Mikkelsen (Saml. t. Fyens Hist. VI, 138).

[3] Sjæl. T. XXIV, 406.

[4] Smstds. Jfr. Matzen, Kbhvn. Univers. Retshist. 1, 323 (hvor Brevets Datum urigtig anføres som 21 Maj).

[5] Erklæring af Roskilde Kapitel 22 Juni, af Helsingør 2 Juni, af Kjøge 15 Juli. Orig.: Indkomne Breve til Kanc.

[6] 10 Erklæringer, daterede 25 April — 1 Maj. Orig.: smstds. — Erklæring af Nykjøbing paa Falster. 20 April: smstds.

[7] Sjæl. T. XXIV, 421; Brevet til Kansleren: Orig. Missiver.

[8] Paa Bagsiden af *Albret Skels* Brev har Kansleren refereret hans Mening (»H. Alb. Sk. forbud icke at opgifs ...«) og derefter: »H. Jorg. contra, forbud opgifs til pasche. Litere asserv. propter brudseng, confect for dricken«. Denne Erklæring af *Jørgen Skel* er ikke gjenfundet; jfr. ndfr. S. 265.

[9] Dette fremgaar af Missivet 16 Oktbr.: Jydske T. VIII, 283, hvorved Forbudet nærmere fortolkedes.

198. Raadernes Betænkninger. Orig., egenhændige (undtagen Jens Juls), de fleste rettede til Kansleren, Kristoffer Ulfelds dog til Kongen og Mogens Kaas' til Sekretær Iver Vind: Kanc.

a. Kristen Fris.

Efter den thilstandt y landen er, for det dyre aar i fior vaar foraarsaget af misvext och omliggende landis vedtørftighedt, hvilket y aar enddaa større er, end den y fior vaar, er mit underdanigst betenkende forbud paa korn at blifve bestaende och aldelis ingen der imod at sche bevilgning, førendt Gud den allermectigste under disse lande udi tilkommende aar at faa indhøstet, at mand daa af den tids tilstandt kand slutte, hvad undersatternis nød och vedtørftighedt kand fordre och udkrefve. Initio octobr. anno 1630.

b. Klavs Daa.

Det er min underdanigste betenckende, at efterdi der findis y dette aar 1630 stor misvext paa korn, och mand her y rigit baade til kong. mayst[s] oc undersaatternis fornødenhed den grode, som dette aar voxit er, behøfver, da skulle korn at udføre icke tilstedis, føren mand y fremtiden kunde se, hvor vit dette aars grode kunde tilreche. Datum København den 11 octob. 1630.

c. Albret Skel.

.... Endog Gud skie lof her udi Judland mieste steder efther den sed, y jorden er, er goed korn, uden ved soesiden ved vestekanthen, hoer ded af flod och uveir er fordervet, dog ligevel er ded endnu y saa hoy en pries hoes os, at ruen gielder ved 4 s.d. och bygit 3 daler, thil med skal y di andre provincer, som jeg forfarer, vorkornit ichi verre uden passelig, saa maa skie Norge och andre underligende provincer kunde lide nød, om kornit motte udføeris, som er uden lands svarlig begierlig; hoerfor min underdanigst rad er, at ingen slags korn endnu opgifves, mens at mand ded endnu anser thil paa fororit; haver mand enda at lade af, skal ded noch gielde sin verd, dog at ingen fich at vide, at mand ded thil den thid vilde thage y bethenkende, saa ochsaa at nogen ser personer ichi motte faa forlof at have fordiellen och ded at udfoerre. Radet kunde vel thilskrivis, at di y februarii manet dennom igien kunde erklere. Jeg hafver och bekomit hans ma[s] bref om nogit

vider y ded ostindiske companie at indligge, saa er min vilkoer ichi nu saaledis at indligge, som den thilforne haver verret, dog nar Y andre haver lagt saa megit dery, som jeg haver giort, vil jeg och gierne igien paa ny indligge. .... Odense den 13 septembris 1630.

d. Anders Bille.

.... Lader jeg dig venligen vide, at her er sked en sthor forandring paa seden her udi Schane, saa at her icke ner disver er blefven den sed, som om s. Hansdagsthid sig lod anse, dog ruen och hafren er themmelig, saa hafver bygit dog slagit sig, at mange icke faar deris sed igen, och somme det ringe, di faar, er dog saa smaat och svangt, at det lidet kand thienne, saa at skeppe malt, som mig for berettis, gielder nu i Helsenborrig iiij mark, som aldrig nogenthid er sked om disse thide paa aarrid, saa at det ser ud thil en besverlig thid, med mindre at der er blevid disbedre och merre sed udi di andre lande; mens saaledis er det her omkring vid Helsenborig och Landtskrone och flerre stedts, som jeg kand spørge; dog udi Halland och Bierreherrid skal der verre blefvit got korn. Jeg hafver och, Gud verre lofvit, faaet saa got korn vid Rosendal i dette aar, som jeg icke i thre aar thilforne hafver bekommed. Saa er dog mit underdannigste bethenkende, at inted slags korn skulle thilladis af rigit at udforris, inden vi faar hosted end engang, om vi ellers ville hafve bedre thid i landet, endsom hidindthil hafver verrid, thi hvis ringe forrad bonden hafver, det maavelske en part nu sthrax hen selger och nødis paa vorren igen at kiobe, och dersom forbudet nu skulle sthaa icke lenger ved, end thil vi fick saad igen, och kiobmendene det viste, som icke er at thville, di vel fick at vide, daa ville di nu inted gifve for korned, efterdi at di icke motte forre det sthrax ud, saa noddis bonden at thage, hvad di ville gifve hannom for skeppen paa foraarid. Ville daa bonden hafve nogit af kiobmanden igen enten thil sed eller brod, daa skulle hand bethalle det firrefaldt igen, jaa endaa icke bekomme det, naar kiobmanden viste det, at efter sed vaar lagt at motte udtshedis, mens naar kiobmanden viste, at det icke motte udforris, inden vi fick hosted igen, saa gaf hand vel kiob, hvorfor mig allerraadeligst sinnis for den elendigis skyld, at forbud paa aldt korn motte sthaa, inthil at Gud gifver os end

en grode; mens dersom di fleste vota derheden falder, at korn skal opgifvis, som vel muelig er per maiora sker, at di och bedre vid landtsens vilkaar end jeg, at det dog for Gudts skyld motte ske sthrax och thil en thid och ofver aldt rigit lige, och ingen at lisenteris mere en end den anden; thi dersom det nu skulle opgifvis, daa fick end bonden och en hver nogit for sit, [a]icke heller kunde aldt korned nu saa hastigt blifve afthersked och udford, at her jo blef en god del i landet[a], mens skulle det først opgifvis, naar vaarseden vaar lagdt, daa ville det foraarsage en ond thid baade for bonden och den, der brodit skal kiobe; mens min underdaanigste menning er, at aldellis inted korn skulle udsthedis af rigidt, inden vi faar af det thilkommendis aars grøde. .... Af Drageholm den 12 septemb. anno 1630.

e. Jens Jul.

.... Ehr derpaa mit underdanigste betenckende och ehrkleringh, at jeg ey for uradsom kunde ehrachte samme forbud paa kornit joe vel at kunde igien opgifvis til den 15 aprilis førstkommende, thil hvilchen thid sæden ungeferligh igien med bønderne ahngaaer, der efter dedt och til hans maiet[s] eigen naadigste vilge underdanigst remitteres, omb dedt igien schulle forbydes eller och lengere continuere at udforris. .... Actum Odense den 15 septembr. 1630.

f. Mogens Kaas.

.... Er thette min allerunderdanigste erklering, at for adschellige aarsager kand jeg iche andet erachte, end det forbud paa korn jo kand och er radsombt at losgifve, saa vidt for vinteren kand udkomme; thi forbudet er ingen anden en kiøbmenden och korne pugere thil gafn. .... Af Veirup den 10 sept. 1630.

g. Tage Tot.

.... Er her paa min underdanigst betenchende, at saa vidt jeg kand forfare, da ofver al Skaane er biugit mesten blefvet meget svangt, som menis af frost (endog en part, som hafver ladit thet udi støb, beretter, at thet nochsom kommer och udgifver sig), och jeg derforre icke kand siunis raadsomt at være at opgifve forbuddit, uden di andre lande jo dismere hafver bekommit

a Tilføjet i Randen.

god biugvexst, och endda om thet skulle opgifvis. da at paalegge di beste kiobstæder her i landit, som biug mest udskibbir, en hver saa mange lester biug at holle i forraad thil bønderne til sædebiug paa foraarit, hvilchet di godvilligens indgaar. ... Af Erichsholm den 20 sept. anno 1630.

h. Kristian Thomesen.

.... Er herom min underthanig mening, at efterdi, saa vit jeg har erfahret kunde, ofver al Danmarch usedvanlig stor misvext paa bygget har veret, och rogen, formedelst al forraad af forige aars trang vaar borte, och icke heller allestedts i aar vel geraaden, dog nu allerede i de beste kornegen meget er dyre, daa tyckes mig, at de fattige, som snarer skal kiøbe end selge, ike skulle det uden stor hungersnød kunde udstaae, om noget slags korn maatte udføres, och de rige har icke stor skade deraf, for de dog kand selge det saa dyre som andre tider, naar det har maatt udføris; dog jeg formercker stor misbrug hermed at skie, thi jeg self har siet bref af Holland schrefven, at uanseht kornet her af landet vaar forbuden at udføris, saa kom der dog noch deraf til Amsterdamb, och schref samme kiøbmand boendis til Amsterdamb, hvad pris Kiøge malt och Kierteminde malt vaar udi, hvilcket jeg derfor schrifver, om muelig vaar enten ved Axel Arnfeld eller andre middel at forfahre, hvem saadant i Holland lod selge, thi jeg kunde intet blifve viis af det, jeg uforvarendis fick at sie. .... Af Kalløe then 8 octob. anno 1630.

i. Kristoffer Ulfeld.

.... Efterdi jeg erfarer kornit i de beste eygner her i Skaane at hafve feillit, som aldrig er sket paa de orter i landit i min husholdningstid, och end af det ringe korn man bekommer megit svangt och icke tienligt thil at saae igen, da eracter jeg underdanigst icke raadsomt, at korn skulle af rigit (Norge undertagendis) maa udskifvis. Actum Helsinborg den 18 septemb. 1630.

k. Hans Lindenor.

.... Er min underdanigste betenckende herpaa, at epterdi kornit y aar mange steder er temelligen geraaden, och her udi riget findis stor mangel paa penge, at dersom forbudt paa korn icke

blef opgifven, skulle det blifve adellen, och bonden allermest, til største schade, thi bonden schal endeligen selge och afhende strax af hvis korn Gudt hafver ont hannom til at betalle hants seekorn och andet, handt hafver borget, och da icke bekomme half saa møget derfor som ellers, om forbudt blef opgifven, hvorfor jeg underdanigste formener, at samme forbudt paa korn til Martini førstkommende vel kunde opgifvis; dersom da formentis for møget korn udfortis af riget, kunde da forbudt igien giøris icke videre at udførre, dogh alt efter hants mayt[s] egen naadigste villie och betenckende. .... Søgaardt den 22 7bris 1630.

l. Otte Skel.

.... Er min underdanigste betenkinde, efterdi mangesteds udi landet er misvexst paa korn, en del af landet hos os icki heller hafver verret besaed, hvorudofver kiøbet paa kornet allerede meget voxer ochc tiltager, at forbudet endnu en tid lang ochc indtil snapsting fyrstkommendis skulle blifve bestaendis, ochc at vi daa underdanigt igien motte erklerre os, anseendis at mand daa langt bedre kand vide, omb det vil blifve landen gavfnligt eller icki; dog at hans mt. medler tid ingen ville forløfve nogen udskibning ohc alvorligen befale lehnsmenden ved siøkanten flittig opsiun, saa der intet korn hemmeligen udføris, somb berettis gemenlig at ske, naar saadant forbiudis, [a]kong. mt. paa tolden icki til ringe skade[a]. .... Viborrig den 30 septemb. 1630.

m. Jost Høg.

.... Giffer her cantseler hermed venligen at vide, at nu kornet her i landit er indhøested, forslaar dit allevegne langt mindre, end mand hafde formendt, och reiser dag fraa dag til høyre pris, saa jeg derfor aldielis uraadeligt erachter, at forbuod derpaa igien schulle opgiffes, thi dersom sligt schulle schie, vilde dit uden tviffel komme ditte lands indbyggere til støerste schaade, hvilkit er min underdanigst betenckende och erklering paa hans kong. mayt[s] naadigste missive om bemelte forbuod. .... Af Sorøe den 9 sept. anno 1630.

a Tilføjet i Randen.

n. Frans Rantzau.

.... Siunnis migh gandske uraadeligt noget slags korn af rigerne at udlade, føhren den alsommechtigste Gudt denne dyrre thidt, som nu ofver alt i landenne er, nadeligen vil formilde, thi det er at befrycte, at dersom kornets udførsel blef thillat, det da skulle stige i en uhørt pris, och at bønderne iche paa foraarret skulle kunde bekomme half saa meget korn, som de hafde i behof at saae udi jorden. Datum Hafniæ den 28 septb. anno 1630.

3 Avgust bad Kongen forskjellige Raader og andre i Oktbr. at indlægge en Sum Penge til 2 Skibes Udsendelse i den østindiske Fart. Ved denne Lejlighed afkrævedes:

Hr. *Jørgen Skel* ...	2000 Rdl.	*Kristian Thomesen*	1000 Rdl.
Klavs Daa	2000 —	*Kristoffer Ulfeld* ..	1000 —
Hr. *Albret Skel*	1000 — [1]	*Hans Lindenov* ...	2000 —
Jens Jul	2000 —	*Otte Skel*	2000 —
Mogens Kaas	1000 —	*Jost Høg*	1000 — [2]
Tage Tot	2000 —		

16 Oktbr. udgik fra Segeberg Kongens aabne Brev til Participanterne om at udlægge 20 af 100 Dl. til Kompagniet, »eftersom vi med vore elsk. D. R. Raad og andre Participanter« havde udsendt 2 Skibe til Indien [3].

1 Oktbr. tilskrev Kongen fra Rendsborg alle Raaderne, at Proviantforraadet var medgaaet til den sidste Flaades Udrustning, hvorfor han bad dem bevilge ham en Hjælp, saa at hver jordegen Bonde maatte give 2 Lispund Kjød eller Flæsk og 1 Skp. Byggryn og andre Bønder siden »efter ad-

---

[1] Jfr. dennes Ytring herom i *n. 198 b.*

[2] Desuden henvendte Kongen sig til 6 Lensmænd, Universitetet, Kapitlerne i Lund og Roskilde, Tolderne og Toldskriverne i Helsingør, Møntskriverne, Tolderne og Renteskriverne, samt 4 Kjøbstæder. Sjæl. T. XXIV, 433. — *Anders Bille* undskyldte sig for at betale de ham afkrævede 1000 Dl. (Brev 14 Avgust til Sekretær Iver Vind: Indkomne Breve til Kancelliet).

[3] Sjæl. R. XVIII, 513.

venant«[1]. Raaderne fremhævede i deres Betænkninger (*n. 199 a—k*) stærkt Bøndernes trykkede Forhold, og flere erklærede kun at kunne samtykke i at sætte Skatten til halvt saa meget, som Kongen havde foreslaaet. I Overensstemmelse dermed udskreves 21 Novbr. en Madskat paa 1 Lisp. Kjød og ½ Skp. Gryn[2].

199. Raadernes Betænkninger. Orig., egenhændige undtagen Jens Juls; Kristoffer Ulfelds er rettet til Kongen, Mogens Kaas' til Sekretær Iver Vind, de øvrige til Kansleren: Kanc.

a. Jørgen Skel.

.... Er her ofver i landet stor defect paa kveg och fe, tilmed møgen siugdomb blant det ofverblefne, at det faa steder unthagen døer for føde, och af fleskit blant almuen ingen forraad, hafver ey heller fornumet nogen madskat at vere udgifvet til floden, naar riget iche hafver verit bested udi nogen obenbare feyde; dog dersom fornødenheden er saa stor, at det for almuens trang skyl iche kan forbigaais, siunis mig her iche vidre end halfparthen at kunde bringis til veye, nemblich en lispund kiød eller flesk och en half skeppe gryn hver sielfeyer och de andre halfparthen saa møget, och det naar de bekomme svin af skofvene, dog de forarmede gandske at maatte forskaanis. .... Af Estrop den 13 8tob. anno 1630.

b. Klavs Daa.

.... Er dette min underdanigste betenckende, at saa vit kiøddit eller fleskit anlanger, efterdi Gud hafver y dette aar begafvit landene med god olding, da kand det samtyckis och bevilgis, mens anlangendis grynene kand undersaaterne icke formedelst den store misvext paa korn afsted komme, thi hans mayst. schal selfver naadigst befinde, at hvis laanekorn och landgille y dette aar af bunden schal ydis, neppeligen af den største part schal kunde tilveye bringis, mens hans mayst. saavel som adelen, hvo som vil hafve sine bønder och tiennere vid macht, icke aleniste dette aar

---

[1] Sjæl. T. XXIV, 447; Brevet til Kansleren: Orig. Missiver.
[2] Sjæl. T. XXIV, 453.

schal hafve stor patient med deris tienneris landgille och restantser, mens end och dem paa faaraarit med seekorn undsette och forstreche. Datum Draxholm den 24 octob. 1630.

c. *Albret Skel.*

.... Er min underdanigst bethenkende, at der er synd hoes at nu igien med mad skat at besverre undersatterne, thi dersom denne madskat skal ud, da er ded 3 madskatter, som er udgifvet paa red noget ner udi 3 aar, hvilkit jeg ichi troer nogen lefver, som mindis ded at verre skied y feide thid, siden y freds thid och besynderlig nu, som landit er saa slet forarmit och skal enda gifve penge skatten ud; och kand der ingen fra rade, at floden jo bøer at holdis y beredskab, mens skal der althed madskat udgives, nar floden skal holdis y beredskab, efthersom ded nu ser ud y verden, och efthersom voris naboer erre os affectionierit, da vilde ded folge, at hver aar skulde madskat udgivis. Dersom ochsaa madskatten blef forvarit, thil Gud forbyde rigit hafde ded behof, da var ichi fornoden saa thit madskat at udskrifve. Der thil med om ded end skulle endelig fornoden giørris, da hafver di her y Judland hvilken [!] flesk helder kiød (och paa mange steder lidet brød), førind di kand faa svin fra skovene, och paa di thider hafver hans ma. jo sielfver flesk noch, om nøden threngde; skulde undersatterne ded igien restituere, kunde ded enda skie. Mig thychis, mand skulde rade hans ma., at hand vilde forsøge och stille y verch ded, som senisten blef thald och opthegnit udi Kiøbinghafn om bodsmend at hyre med andet. Hoerfor min underdanigst bethenkende er, at di fattige undersatter ichi vel kand komme thil at udgifve begi skatterne. .... Datum Fusinge den 18 octob. 1630.

d. *Anders Bille.*

.... Synis mig och icke andet for min rienge person, at dersom at di maa gifve flesk, hvo som vil, naar di nu faar det af skofven, at di daa jo skal udgifve, som sagt er pro quota, mens belangende grynen siunis mig, at dersom aldt korn efter min forrige underdannigste erklerring maa blifve her i landenne och ingen serdellis privilegier en merre end anden at gifvis imod forbud at udforre, saa och at bonden motte yde, hvad slags gryn hand kand thil veie bringe enten af biug, hafre, hvede, boghvede eller rug,

det daa saaledis motte annammis; thi af byg kand det icke huos alle bekommis; daa er min underdannigste menning, di vel maa gifve grynen med, mens dersom dette forskrefve icke maa ske, sinnis mig icke for Gud at kunde forsvare, om vi dennem disse gryn paalegger, och det af efterfølgen aarsager: thonde biug gielder allerede 17 marck, skeppe maldt gielder i Landtskrone och Helsenborrig halffierde marck, en skeppe rug ofver j daller, en tho[n]de hafre halfottende marck; och thil med det ringe biug, her er, er saa svangt, at det icke uden ilde och lidet duer enten thil malt, gryn eller mel, saa folckene derofver foraarsagis at thage af hvede, saa och hafre och boghvede thil gryn, och rug och hafre thil maldt, thi di af en hel thonde biug mange sthedts icke kand faa en skeppe gryn; och dersom korned thil nogle motte udstedis, kand mand slutte, hvad thid her endnu skulle blifve frembedre. . . . . Af Rosendal den 10 octobris anno 1630.

e. Jens Jul.

. . . . Gifver jeg dig om dis leilighed her med gandsche venligen tilkiende, at hvis sig Aalborghus lehn er belangende, da er bonderne och alfmuen derudi saa meget i denne forgangen feigdes tid blefven forarmede, udschattedt och plyndrit, som icke ellers udi nogen lehn i gandsche Jydland, saa at mange af dennom hvercken hafver beholdet fæ, svin eller anden creatur, foruden en stoer del, som gandsche ere fra gaardene, formedelst de slet ere blefven afbrendte och forwüstet, saa de endnu icke saa snart ere eller kand komme paa foede och til næring igjen; hvis leilighed jeg och vel formoeder, hans maiet. tilforne underdanigst er tilkiende gifvit, och gandsche venligen er begierende, at du endnu ville velgiore och forschrefne dieris vilkaar for høigbemelte hans maiet. underdanigst ahndrage och erfare, om hans maiet. naadigst ville vere tilfrids, och dersom de endelige nogen proviant til samme flaadis udrystning schulle udgifve, at da hver jordeigen bunde kunde gifve et lispund kiød eller flesk och en half schieppe gryen, och de andere, som icke hafve self jordegoeds och dog nogen formue, et halft lispund kiød eller flesk och en fierdingkar biuggryen, och de forarmede, som paa nogle aars tid af hans maiet[s] tilforordnede commissarier forgangen aar paa nogen aars tid ere fri gifven och forschaanet for dieris landschyld, en part for aldsammen och en del for half-

parten och ringere at udgifve, saa och de, som sidder ved de afbrotte och øde gaarde och for dieris armods schyld hafve bekommet af collect pengene (som i de andre lande her i riget ere til veye bracht), gandsche for samme proviant at motte verre forschaanet; och at jeg derom med nerverinde min tienner maatte bekomme nogen endtlig resolution. .... Actum Viborrig dend 6 octobris anno 1630.

f. Mogens Kaas.

.... Er thette mit underdanigste svar och bevilling derpaa, at feet her af landet største parten er forødt och udført, och di fattige folch iche eller hafver forraad paa fleschet. men efterdi floden endelig ville holdis ferdige och bered, daa dersom dermed kund berov sig, intil di fich svinen fra skofvene, motte af hver jordeigne gard gifvis ½ lispund flesch och nu strax af hver jordeigne gard ½ skeppe biug gryn. saa ochsaa af hver tho festegarde ½ lispund flesch och ½ skeppe byg gryn. Mere at paa legge siønis mig iche kand ske for den stuore armod. ibland dennom er. och den ideligen skatten. di nu i nogen arringer saa vel som thette aar betyngis med, och kand for^{ne} ofver alt rigit oplobe en stuor hob flesche och gryn (dog ugedags bønderne her udi at forschonis). Derhois er mit underdaningste bethenckende och mening, at di. som ere saa forarmit, at di iche forschrefne paalege kand udgifve, at lehensmendene motte fange ko. mt^{s} nadigste befaling dermed at hafve flittige thilsiøn, at di derfore kand blifve forschonit: ellers er det at formode, at en stuor part af godtsit endnu blifver øde. .... Af Mariager closter den 10 octob. 1630.

g. Tage Tot.

.... Er herpaa min underdanigst erklæring, at hvis kiodit och fleskit belanger er formodeligens, di fleste kand afstedkomme, om det dennom udi tide blir atvarit, mens grynen icke her i landit, saa vidt jeg er bekeindt. thi deris biug, som di har bekommit, er megit ringe och svangt, saa thet er aldelis icke teinligt thil gryn, saa i hor strengt det kunde dennom blifve paalagt, kand di dog det icke af sted komme, och er en megen stor fattigdom hos dennom. som ingen kand tro uden den, der omgaais med dennom. .... Af Erichsholm den 21 octob. 1630.

h. Kristoffer Ulfeld.

.... Saa endog almuen er af dene forgangen besverlige krig saa vel som dene dyretid megit forarmit, dog alligevel, efterdi rigit paa floden i saadan forvirrit thilstand nest Guds den allerhøyestis hielp saa stor mact er anligendis, viste jeg icke at kunde dene hans maiest[s] naadigste begering udsla, dog at kornit efter forige erklering motte blifve i rigit, och de fattige, saa mange som icke formaae saadan madskat at udgifve, motte derfore som billigt forskonis, och ingen anden i hans sted dermed besvergis. .... Af Helsinborg den 13 octobris anno 1630.

i. Otte Skel.

.... Endog vi forhaabes, at hans mat. efter voris underdanige errindring udi denne farlige tilstand skulle beholde floden hiemb udi riget, somb nu ichi uden stor perickel lenger kand ligge paa Elfven eller holde soen, ohc det proviant, som nu kand bevilgis, miere paa foraaret kand giøris fornøden til flodens underholding, tilmed landen formedelst idelig skat, misvext paa korn, mangel paa fe ohc anden nottørftighed meget er forarmed, saa den største part lidet kand taale at udgyfve, ohc derforuden er her megen siugdomb iblant qveget, vil jeg dog underdanigst sambtyche, at hver selfeyer bunde maa gyfve flesk eller kiød j lisbund, gryen ʝ skippe, ohc hver festebunde kiød eller flesk ʝ lispund ohc gryen j f. kar, ohc lensmenden efter hans mat[s] naadigst befaling samme skat at legge paa dennomb, somb det kand formaa at udgyfve, ohc skaane di fattige, somb det icki kand afsted komme. ... Ex Viborrig den 7 octob. 1630.

k. Jost Høg.

.... Er derpaa min underdanigst betenckende, at sligt vel schie kand, naar did hafvis y acht, at did schier did lideligst mugligt er, och som undersotteres vilkor udi denne vanschelig tid medføerrer. .... Af Soroe den 4 novemb. anno 1630.

Paa Adelens Vegne begjærede Rigsmarsken[1], at det maatte tillades at give et Maaltid Mad ved Begravelser, medens den kostbare Brudeseng ønskedes afskaffet. Kansleren

[1] *Jørgen Skels* Brev kjendes kun af en Indholdsangivelse af Kansleren, se ovfr. S. 254, Anm. 8.

bad Raaderne at ytre sig om Kongens Resolution herpaa; af Svarene er tre bevarede (*n. 200 a—c*). Sagen blev endelig behandlet paa Raadsmødet i Febr. 1631, se S. 270.

200. Raadernes Betænkninger, 19—24 Novbr. Egenh. Orig. i Brevform, rettede til Kansleren: Kanc.

a. Anders Bille.

.... Din schrifvelse, belangendis her Jørgen Schels begier paa adelens veine, fick jeg ret nu, hvor udi du est mit bethenckende begierendis at vide, om det dennom kunde forløfvis at gifve it molthid maad for uden confect thil begrafvelser och derhuos den sthorre bruseng at afskaffis thil brølluper. Saa siunis mig, at hans kong. mats. giør vel, om den pract med den bruddeseng kand afskaffis, saa vel och den ofverflødig dricken och fyllen thil begrafvelser, før ligid udberris, motte och afskaffis. Kunde det dog ringe bekostning verre, om mand it maaltid maad skulle lade berede, dersom det ellers motte ske med maade, daa siunis mig, at hans maiest. gior vel, om hand dennom dette molthid bevilger, paa det di dog kand faa froenthimmered nogit at giorre, saa och at di kand hafve nogen bekostning; ellers er det dog icke thil thacke. Kierre broder, du forthencker mig inthed for min enfoldige mening. .... Af Dragholm den 19 novembris anno 1630.

b. Tage Tot.

.... Kiere broder, hafver jeg bekommit din schrifvelse och der af forfarit kong. mt[s], min allernaadigste herris, naadigst bevilling, belangendis hvis adelen vid her Jørgen Skel underdanigst har begeirit ...., saa siunis mig dette at være meget godt, thi hvis det maaltid mad sig belanger, kand en ringe ting kaaste; hvis den store brudeseng, da siunis mig det at være en unyttig bekostningh, och vil her canseler icke vidre ophollc. .... Af Biersholm den 24[a] novemb. anno 1630.

c. Kristoffer Ulfeld.

.... Din skrifvelse med de bref thil her Anders Bille och Tage Tot er mig thilhende komen, hvilke jeg och strax forskickede, och sender canceller her hos svar der paa fra her Anders Bille, lige saa ubeseillit, som jeg fick det. Hvad mit betenkende an-

[a] Eller 29 (rettet fra 27).

langer om hans maiest[s] svar paa adelens underdanigst andrag om adelens begrafvelser, hvor de begerer underdanigst, at dem motte forlofvis at gifve it moltid mad foruden confect, och derimod ville de afskaffe den store brudeseng thil brullupper, kan jeg nocksom lade mig same hans maiest[s] resolution, du mig derom thilskicker, befalle. .... Af Helsinborg den 21 novemb. 1630.

Da *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld* havde tilkjendegivet Kongen, at den smaa Told ikke kunde strække til at underholde Garnisonerne og antage Officererne i Skaane, og forespurgt, om ikke en Part af Officererne eller alle maatte aftakkes, svarede Kongen 6 Decbr., at »saadant skal bero til Raadets Sammenkomst, hvor I da have derom videre at angive«[1].

11 Decbr. meddelte Kongen fra Frederiksborg Raaderne, at han skyldte Enkedronningen 182.240 Rdl. Species, hvoraf det kun var ham muligt til førstkommende Omslag at betale 32.240 Rdl. Resten, 150.000 Rdl., havde hun tilladt maatte blive staaende, om Raadet vilde være Forlovere derfor; dette bad Kongen dem da at gaa ind paa, idet han overskikkede dem Gjældsbrevet til Besegling og Underskrift og lovede at holde dem skadesløs for Løftet[2].

Sverige[3]. 10 Marts befaledes det *Kristian Thomesen* at begive sig til Stockholm for dèr 1 Juni at agere den udvalgte

---

[1] Skaanske T. V, 439. 30 Novbr. skrev de to Raader samt Henrik Hvitfeld fra Helsingborg til Kansleren i samme Anliggende og bad ham, da Kongen havde remitteret Sagen til Raadet, strax at skrive hver af Raadet til derom. Orig. med Segl: Adelsbreve Fasc. 20, n. 27.

[2] Sjæl. T. XXIV, 462.

[3] Gustav Adolf mente, at »Raadet var korrumperet af Kejseren og derfor ikke til at bygge paa«, jfr. Svenska riksrådets protokoll II, 8. »Mestedelen af Raadet er gode kejserske, hvorvel en Part med Munden andet lade sig formærke«: Fegræus 8 Avgust (Adlersparre, Hist. Saml. III, 238). Ellers taler Fegræus dog om Raadets gode Affektion mod Sverige: smstds. 254, jfr. 204 ff., hvor bl. a. anføres Ytringer af *Albret Skel*. Sml. Fridericia I, 170.

Prins, Kristian V's, Sag mod Rhingreven[1] (jfr. ovfr. S. 218). 30 Marts fik dog Agenten i Sverige, Pros Knudsen til Nørholm, Fuldmagt til at føre Sagen[2].

I Novbr. forhandlede Agenten Fegræus i Kongens Fraværelse med Raadet om et Lejdebrev for Gustav Adolf, hvis denne vilde rejse hjem gjennem Danmark[3]. Jfr. S. 269.

Udlandet. 19 Marts befaledes det *Otte Skel* med det første at møde i Kbhvn. for derfra at rejse sammen med Martin von der Meden til Danzig, hvor de skulde være til Stede den sidste April og som Underhandlere overvære en Fredstraktation mellem Kejseren og Kongen af Sverige[4]. 31 Marts fik de to Udsendinge Kreditiv til de svenske Kommissarier[5]. De kom først til Danzig i Begyndelsen af Juni; Mødet kom imidlertid ikke i Stand, og 16 Juli forlod de danske Udsendinge Danzig[6].

1631.

Rigsmarsken Jørgen Skel døde 19 Juli: Embedet blev atter besat Aaret efter.

2 Januar. Raadsmøde i Kjøbenhavn.

6 Decbr. 1630 forskreves Raadet med Undtagelse af *Kristoffer Urne* til at møde i Kjobenhavn[7]. Af Raaderne synes

---

[1] Jydske T. VIII, 238.
[2] Svenske Acta V, 289.
[3] Indberetning 22 Novbr.: Adlersparre, Hist. Saml. III. 255. Heri udtaler Fegræus tillige, at det næppe var ugjørligt at bevæge Kansleren og en Part af Raadet til en Alliance, skjønt de tog meget Hensyn til Kejseren, dog at det ikke skete »per legationes eller elliest offendtlige bref til konungen«: »jagh kienner nu nästan naturam hujus aulæ; man måste först hembligen disponera dhe förnembste af rådhet der til: sedhan når dhe bos konungen drifvat, ähr han snart öfvertalat«. Anf. St. S. 261.
[4] Jydske T. VIII, 243.
[5] Svenske Acta V, 294. Instruxen kjendes ikke (Fridericia I. 163).
[6] Fridericia I, 163—65.
[7] Sjæl. T. XXIV. 457 (her uden Datum). Orig., rettet til Kansleren: Orig. Missiver.

Jørgen Skel (?), *Albret Skel*, *Kristian Thomesen* og *Otte Skel* ikke at have indfundet sig[1]. — 5 Januar forebragte den svenske Agent Fegræus for Kongen i Raadets Nærværelse Gustav Adolfs Ønske om et Lejdebrev og om Tilladelse til Gjennemfart for svenske Tropper[2]. Det sidste Punkt voldte Vanskeligheder; Kongen gav endnu samme Dag Raadet det til Overvejelse, og i dets Midte var Meningerne meget modstridende; *Anders Bille* skal have været stærkt imod at give Tilladelse og »vred være løbet ex senatu«[3]. Lejdebrevet udstedtes 10 Januar[4], og samme Dag meddeltes ogsaa den ønskede Tilladelse[5].

Kongens Propositioner af 5 og 7 Januar (*Egenh. Breve n. 396—99*) besvaredes af Raadet 16 Januar ved to Betænkninger. I den ene (*n. 201*) udtalte det sig om Rigets ydre Politik, hvorved det ligesom tidligere anbefalede Tilbageholdenhed overfor Staterne af Frygt for at ophidse Gustav Adolf (§ 2)[6]. Det erklærede sig om den af Kongen foreslaaede Fæstning ved Kielerfjord, som det dog ønskede anlagt paa slesvigsk Grund (§ 1), jfr. S. 278. Det nægtede den af Kongen ønskede Madskat (§ 3) og udtalte sig om, hvorledes Mandaternes Overholdelse kunde paases (§ 9). Af egen Drift, som det synes, foreslog Raadet (§ 8) at ophæve Forbudet mod Udførsel af Treaarsheste, hvilket skete for Jylland ved Fdg. 25 Januar efter Overvejelse med Rigens Raad[7]. Fremdeles udtalte Raadet sig om den udvalgte Prins' Sag med Rhingreven (§ 4) og om hans

---

[1] Til *Jørgen Skels* Underskrift er der dog lævnet Plads under begge Raadets Betænkninger fra dette Møde, saaledes at han mulig har været til Stede. — 26 Januar skriver Fegræus, at Raaderne nu er rejste til sit. Afskrift: Allenske Sager n. 11.

[2] Svenske Acta V, 306.

[3] Fegræus' Indberetninger 8 Januar til Gustav Adolf og 11 Januar til det svenske Rigsraad. Afskrift: Allenske Sager n. 11 (jfr. Cronholm, Gustaf II Ad. V, 2. S. 337). I Brevet af 8 Januar ytrer Fegræus sig om den formentlige Partistilling i Raadet (jfr. Fridericia 1, 70, passim).

[4] Svenske Acta V, 309 (Adlersparre, Hist. Saml. III, 269).

[5] Svenske Acta V, 310.

[6] Jfr. Molbech, Egenh. Br. S. 455, hvor 16 Maj er en Trykfejl for 16 Januar; Fridericia I, 178.

[7] Jydske T. VIII, 300.

paatænkte Giftermaal[1] (§ 7), om Bededage (§ 6)[2], Landfolkets Underhold (§ 10), Rytteriets Officerer (§ 11) og om Luxusen ved adelige Begravelser og Bryllupper (§ 5, jfr. ovfr. S. 265), hvorom Fdg. derefter udgik 2 Febr.[3], endelig om »de toppede Huer« og den letfærdige Klædedragt[4] (§ 12). I Anledning af det sidste Punkt befalede Kongen 5 Marts Raadet i Jylland at sammenkalde nogle Fruer og Adelsmænd for med dem at udarbejde en »Skik« om Klædedragten (*n. 203*). I sin anden Betænkning (*n. 202*) ytrede Raadet sig om, hvorledes Udskrivningen til Flaaden kunde gjøres mindre besværlig[5], nemlig dels ved at der tillodes en Afløsning med Pengeafgift, dels ved at der ved Kjøbenhavn byggedes Boliger for Skibsfolket; Pengene hertil skulde skaffes ved en Afgift af hvert Skib i 3 Aar. Denne paabødes 28 Januar[6], medens der 31 Januar udgik en Fdg. om Baadsmændenes Udskrivning i Overensstemmelse med Raadets Forslag[7]. — 24 Febr. udgik med Raadets Raad og Samtykke fra Frederiksborg en Fdg. om Tyve- eller Hovednøgler[8].

201. Raadets Betænkning, 16 Januar. A. B. Originaler med Klavs Daas Haand: Kanc. og RR. n. 47, X.

Paa kongelig mayst[s] vorris allernaadigste herris schriftlig proposition, daterit Købenliagen den 5 januarii anno 1631. anlan-

---

[1] Jfr. herom Fridericia I. 183.

[2] 31 Januar udgik Missive til Lensmændene om Bededage 27, 28 og 29 April: Sjæl. T. XXIV. 489.

[3] Sjæl. T. XXIV, 494; trykt særskilt og i Paus, Fdg. S. 713.

[4] 31 Januar afkrævede Kongen derefter Bispen (i Sjælland) og Universitetets Theologer Betænkning herom: Ny kirkehist. Saml. IV, 182.

[5] Spørgsmaalet var fremdraget af Raadet selv i 1630 (ovfr. S. 230) og nu optaget af Kongen.

[6] Sjæl. T. XXIV, 491, jfr. 486 (Friis Edvardsen, Schelschior S. 481 med Datum 26 Januar). Jfr. Norske Rigsreg. VI, 288. Samtidig kundgjordes Forlængelsen af Tolden til Bygningen ved S. Anne Bro, se ovfr. S. 230.

[7] Sjæl. T. XXIV, 490. Norske Rigsreg. VI, 287. — Fegræus omtaler disse Forhandlinger om Skibsfolket i Indberetning af 26 Januar. Afskrift: Allenske Sager n. 11.

[8] Sjæl. T. XXIV. 505; trykt. Fdg. udsendtes først til Forkyndelse 13 Marts fra Frederiksborg: smstds. 512. Er Raadet maaske spurgt i Mellemtiden?

gendis nogle forter oc skantser at legge, hvor vid Jutland kunde verre forsicherit, er dette rigens raadts underdanigste betenckende:

1. At eftersom kong. mayestat naadigst formener en ort paa Killerfiord at kunde vid Østersøen fortificeris, saa er vel vist, at efter den tilstand baade rigit oc angrentsende lande sig nu udi befinder, nogle gode festinger høyeligen fornøden erre, oc jo nermere mand kunde fortificere vid den tysche grentse, jo bedere det er, doch at saadant scher paa den slesvische grund vid Østersøen oc saadan beqvemmelig havnf, at det til vandts saaledis kand undsettis, at indløbit icke lettelig kunde betagis, oc at same festning, saa vit rigit der paa anvender, gansche eller pro quota hos rigit forblifver oc udi kong. mayst[s] oc cronens gewalt altid, oc paa det mand kunde vide, hvor paa mand sig hafver at fundere, synis icke udraadsompt, at der om strax blef handlit med hertzugen oc stenderne, hvor vit de der udi ville giørre, oc alting kunde udi schriftlig instrumenter blifve forfattit oc forsicherit. [a]Hvad fortificationen y sig selfver angaar[a], da synis os efter denne tidts tilstand best, at den icke videre, ey heller tyckere oc større af vold forretagis, end at det it fierring aar eller half aar kunde sluttis, oc siden kunde [b]voldene oc grafverne y dybelsen och breden[b] aar efter andit forbedris, hvor til de penge anvendis schulle, som der til erre samlede oc deputerede. Oc efterdi at platsen, som same festning leggis skulle, icke til cronen hører, schulle paa middel tenckis, hvorledis det der til mageschiftis kunde, oc middeler tid giørre de andere præparatoria. Derforuden vor icke uraadeligt vid Vestersøen nogit bedere tilbage nogle festinger efter haanden at lade anligge, landit til dis bedere forsichering oc en finde til dis større betenckende nogit at tentere, hvor mere end en modstand vor forhaanden.

2. Paa den anden kongelige proposition, daterit Københagen den 7 januarii 1631, anlangendis alliance med Staterne at giørre, saa vit den frie handel y Øster- oc Nordsoen angaar, saa hafver rigens raad paa same proposition sig tilforne mod hans kong. mayst. underdanigst erklerit, at det udi denne tidts tilstand ingenlunde raadelight vor sig udi nogen particular forhandling med Staterne at indlade, hvor udofver kongen af Sverrig, som sig nu y marken med en stor macht befinder, kunde offenderis, baade fordi

a Staar som Tilføjelse i A. b Staar som Tilføjelse i B.

med Staterne intit himmelig kand handlis, saa oc fordi det icke troligt er, at mand nogen giørlig hielp af dem mod kongen af Sverrige schulle hafve at forvente, dersom vy med hannum geraader udi nogen hostilitet, eller vy med nogen ting forhinderit hannum at udføre hans oc deris krig y Thydtsland. Oc dersom vy begynte at forhindere den told, som hand y Østersøen tager, da vor det intit andit end betage hannum middel at føre krigen oc nøde ham til frid at giørre y Thysland oc krig med os igen at begynde. Mens paa det kongen y Sverrige oc icke lettelige schulle naae nogen prolungation paa den nu mere expiderede confæderation, vor icke uraadeligt at lade sig merke, at hans mayst. inclinerit til nogen nermere foræning med Staterne, dog saadant intit videre at extendere end til at renovere det gamle burgundische forbundt, hvor udofver ingen med rette kand offenderis, oc de doch formerke, at hans mayst. deris venschab æstimerer; der som mand sig udi anden tractation indlod, om det en skont icke kom til confæderation, da vor offensionen lige stoer hos kongen af Sverrig, oc vy snarer der vid skulle sette vorris gansche statum udi skinbarlig pericul end forsichere den ringiste del af dominio maris Balthici, hvilkit dominium kongen af Sverrige eller nogen herre icke kand dermed acquirere, at hand tager paa sine finder eller den, som dem giørrer tilforsel, mens nar tiderne der med foranderis, oc mand ser, hvad udgang dette forretagene verck y Thydtsland faar, saa schal det vel gifve sig selfver, hvad kongen y Sverrige y Østersøen sig kand oc vil tilholde eller icke.

3. Om den ny madschat, som nu begeris, er rigens raadts underdanigst betenckende, at efterdi den siste madschat, som til jul vor udschrefven at schulle udgifvis, icke ennu er udkommen, formedelst at brefvene mangestedt icke foren otte dage for jul ankomme, oc der hos befindis saa stor armod blant folck af den store misvext oc usedvanlig dyrtid, som indfalder, at en stor part deris ordinarie landgilde icke kand udrede, end sige de nogit extra ordinari kunde tolle at paaleggis, oc mange deris brod allerede selfver betteler, end sige de skulle hafve at gifve af, oc derfor umuligt synis, om mand en skont det paabyde vilde, af it aars grøde thvinde madschat at kunde forhaabe eller bekomme y denne dyre tid, hvilkit, nar Gud vil vy igen til herredage forsamlis, best oc klarligst schal gifve sig tilkende.

4. Om hans fyrstelig naade printsens sag med ringrefven er rigens raadts underdanigste betenkende, at kongen af Sverrig skulle tilschrifvis, at efterdi hans raad imod lofte icke hafver til bestemte tid dompt y sagen, at dem paa nye alvorlig maatte befalis inden thoe maaneder endelig at dømme eller lefvere hvis brefve oc indleg sched er, fra dem igen, paa det mand y andere maader kunde hafve sin nottorft y acht.

5. Eftersom adelen hafver begerit at maatte gifve mad til deris begrafvelser, saa er oc rigens raadts underdanigste mening, at det vel kand bevilgis, nar igen blef forbøden, 1 ingen banquet eller confecht at bruge enten for ligit berris i kirken, icke heller efter maaltid; 2 at al fylderie oc unødig dricken blef afschaffen, som under tiden pleyer at forreløbe, nar ligit staar ofver jorde och blifver bevaagen; 3 at ocsaa de store brudsenge, som med stor unodig bekostning til pracht mere end til brug erre optenchte, ocsaa blefve forbøden oc afskaffit.

6. Om bede dage er rigens raadts underdanigste betenckende, at de som i forrige feyde tid engang om ugen y hver kiøbsted oc engang om maaneden paa landtsbyerne schulle verre befalit at continueris, oc aarlig om Michaelis en tacksigelse dag indskickis for den naadige frid, Gud y himmelen os seniste gifvit hafver, der foruden at y aar extra ordinarie bede dage blefve paaboden.

7. Efterdi hans fyrstelig naade printsens reyse y lante Meysen sistegang for atschillige betenckende blef indstillit, er rigens raadts underdanigste begering, hans kong. mayst. naadigste ville med det første selfver betencke, nar den igen anordenis kunde, anseendis at frøkenit lettelig paa andere steder kunde forlofvis oc hans fyrstelig naade printsen, som nu mere kommer til alder, siden udi al Thydtsland saadan parti icke lettelig hafde at finde.

8. Rigens raad synis icke uraadelig, at heste 3 aar gammel igen blefve forløfvit ad udføris, mens icke hopper.

9. Om mandater at hafve indseende med er rigens raadts underdanigste betenckende, at de particular privilegier, som tit imod mandaterne forhvervis, stor anledung gifver, at lidit holdis, mens at de maate revideris, som udi brug blifve schulle, och siden nogen der til y hver stift fuldmyndig giørris, som der med, nar lensmendene det forsommer, inspection at hafve.

10. Er raadtsens underdanigste begeringh, at officererne ofver landfolkit her udi rigit maatte blifve ennu fremdelis underholden med hvis dem tilforne er tillagt, saa oc regimenterne vid macht holden oc med geverre forsynis.

11. Her for uden er oc raadit underdanigst begerendis, at officerer ofver rytterit maatte forordenis.

12. Rigens raadts betenkende er, at om de toppede huer[a] [b]och letferdig klededracht[b] schulle med de høylerde delibereris, hvad deris betenckende er, at mand derudi kunde anordene, efterdi Gud y himmelen sin serdelis mishagh vid underlige fødtseler oc atskillige tegen saa tit lader gifve tilkende. Actum Købenbagen den 16 januarii 1631.

[c]Eders kong. mayst[s] underdanigste raad[c].

Christenn Friis[d]. *Clausz Daa*. *Anders Bille*. *Jenns Juel*. *Mogens Kaas*. *Thage Thot O*. *Hansz Lindenou*. *Christoffer Vlfeld*. *Joest Høeg*. *Frantz Rantzav*.

202. *Raadets Betænkning om Skibsfolks Udskrivning, 16 Januar.* A. B. Originaler med Mogens Kaas' Haand: Kanc. og RR. n. 47, XI.

Eders ko. ma[s] nadigste proposition den 7 januarii 1631 ahnlangendis skibs folckens udschrifning ofver begge rigerne, saa befindis saadan udschrifning at sche thil undersaaternis stuore ruin och thil landsens stuore bekostning, naar sadan udschrefne folch frembschickis, saa vel som och den største del, som udschrifvis, udychtige och ubeqvem ko. ma[s] flode med at besette.

Daa paa det at undersatterne icke med nogen udschrifninge thil søes schulle graveris, ko. ma flode och med bedere och dychtiger søefolch kunde besettis, er underdanigste rigens raadts betenckende, som efterfølger. Udi Danmarck schulle lehensmendene befalis at foreholde ko. ma[s] och cronens thienere paa di steder, som udschrifningen pleier at ske och hafver seylation och bruger fischerie, om di for bodtsmands udschrifning ville verre forschonit bode i fridts och feide thid, daa at udgifve aarlige af hver hel gard j richsdaller, en half gard j ort, seilendis karle j richsdaler, thienistdrenge, som tiener for fuld løn vid siøkanten, j richsdaler, och paa di steder, som dette forschrefne iche af almuen indgaaes, der schulle udschrifningen ske, som sedvonligt er; kiobstederne i

a B: luer. b Tilføjet i B; fattes i A. c Fattes i B. d Herefter aaben Plads til Jørgen Skels Underskrift saavel i A som i B.

Danmarck med dem at trachteris, om di for bodtsmandts udschrifning ville gifve ottende parten saa megit, som derris enfacht skat kand beløbe, och hver tieniste dreng i kiobstederne j ort, hver selingskarl j richsdaler, och der imod, naar extra ordinari skat paabiudis, dem daa at forschonis och byerne den at udlegge, efterdi sadane forschonsel er doch byernes nytte och frembtarf.

Udi Norge dermed schulle forblifve, efter som commissarierne med di fleste almue accorderit hafver for forschonsel boede udi fridts och feide thid for bodtsmendts udschrifninge, nemblig hver hel gard ℩ richsdaller, af hver halfgard och ødegardsmend j ort, hver indersted ℩ ort, hver strandsider 6 ß dansche, bodtsmend, som seiler for hyre, ij ort, hver tieniste dreng, som thiener for fuld løn, j ort, odelsmend af hver pund odelsgodts ℩ ort; och paa di steder, som almuen i Norge dette iche ville indgaae, der schule udschrifningen sche, som sedvonligt er, [a]dog Findmarcken der udi undtagen[a]. Och inddog endel poster er ringer udi dette norsche ofverslavg set en bøndernis egen erbiudelse, saa efterdi samme dieris erbiudelse er ulige paa adschellige steder, saa vi det iche vid andere middel kunde remidere end paa somme poster afslage och igen paa andre poster same skat forhøie, saa at forhøielsen schal afslagit ofverløbe.

Kiobstederne i Norge med dem at trachteris, om di for bodtsmend udschrifning ville verre forschonit, daa at udgifve den ottende paart saa megit, dieris enfach skat beløber, hver tieniste dreng i kiøbstederne j ort [b]och hver seilendis karl, som seiler for hyre, j richsdaler, och derimod, nar extraordinari skat paabiudis i kiøbstederne, dem at forschonis och byerne det at udlegge[b]. Disligest for borgelei penge, di hid indtil hafver verit forschonit forre, at gifve daglige paa hver person 9 ß dansche, beregnendis fra den 1 novembris thil pasche aften, som her i Danmarck af kiøbstederne udgifvis. Skal udgifvis af hver efterschrefvene kiøbsteder 9 ß d. i benefnede thid, som efterfølger:

	personer.
Trundheimb	40.
Bergen	100.
Stavanger	14.
Skeen	12.
Tonsberg	15.
Christiania	20.

a Staar i B som Tilføjelse i Randen. *b* Kun i B, her som Tilføjelse i Randen.

	personer.
Friderichsstad	10.
Oddevaldt	6.
Marstrand	20.
Kongelf	6.

Alle kiøbstederne paa Borringholm thilsamens for borgeleipenge — 20 personer.

Och ald denne summa penge, som i saa maader, som forschrefvit staar, samblis kunde, schulle aleniste thil skibsfolchen med at besolde anvendis och iche thil anden brug.

Thil ko. ma^s skibsfolchis voninger er radtsens underdanigste betenckende, at dem schulle bøgis huse och bolliger paa it beqvem sted ner vid holmen, och til samme voningers opbygelse schulle af hver skib, her i begge rigerne hafver hieme, kreier, skuder och ferger, eller her i riget hafver redere, schal gifve af hver lest skibens stuorhed om aarit ȷ ort och alle frembede skibbe, som herudi rigerne losser eller laader, at gifve hver sinde ȷ ort af hver lest, skibet er drechtige, dog iche di skibe dermed ment, som passerer enten Sundet eller Belt, och det udi trei aar at continuere, och siden at vere afskaffet, hvilche penge thil den brug och iche thil anden schulle ahnvendis. Actum Kiobenhafn den 16 januari 1631.

Eders ko. ma^s underdanigste raad.

Christenn Friis[a]. *Clausz Daa.* *Anders Bille.* *Jenns Juell.* *Mogens Kaas.* *Thage Thot O.* *Christoffer Vlfeld.* *Hansz Lindenou.* *Joest Høeg.* *Frantz Rantzav.*

203. Kongen til Raadet i Jylland. 5 Marts. Jydske T. VIII, 306. Brudst. i Nyt hist. Tidsskr. I, 456.

V. s. g. t. Vider, eftersom i sidste raadedts forsambling blef forregifvet omb dend Guds fortornelse, som af adschillige ny hofferdige klædedracht disverre fororsagis, och enddog vi vel besinde, adschillige andre ugudelige ofvertredelser och laster at gaa i svang, dog mue vi derhos bekiende, at hofferdighedt en blandt de fornemste regnis. Paa dedt nu nogit af dedt, som Guds retferdige vrede och straf fororsager, maatte efterhaanden afschaffis, vi och naadigst erachte adelen af alle steder i riget at lade forsamble vilde falde dennemb besverligt och vitloftigt, da bede vi eder och naadigst ville, at I til en begyndelse lader forschrifve

a Herefter aaben Plads til Jorgen Skels Underskrift.

nogle fine fornemme fruer af Jylland och Fyen sampt och nogle adelsmend derfra och medt dennem ofverveyer och bethrachter omb en vis skick och maade paa klædedracht sampt af hvad thoig och hvor got dedt maa gioris, hvilken skick och ordning siden uden adelens eigen bevilning och samtycke iche maa forandris. Belangende geistligheden, deromb hafve vi allerede befalning her udi vort land Sielland ladet udgaa. Och paa dedt forbemelte anordning och skick medt forderligste kunde bethenchis, da erachte vi naadigst fornøden, at I medt forderligste forsamblis och behandler, hvilke I hafver at lade forschrifve af adel saa vel som borgerschab, och hvorledis aldting medt beste foye kand stillis i verck, och hermedt saaledis fortfarer, at deromb til nestkommende herredage noget endtlig forslag kand hafvis, som I och da kunde medthafve til videre bethenchende och beraadslag. Datum Frederichsborg den 5 martii anno 1631.

Rigens raad i Jylland.

Her Jørgen Skel. Her Albrecht Skel. Jens Jul. Mogens Kaas. Christian Thomesen. Otte Skel.

6 Juni. Herredag i Kjøbenhavn med forudgaaende Raadsmøde[1].

Herredagen udskreves fra Frederiksborg 22 Decbr. 1630, og Breve herom udgik til alle Raaderne, *Kristoffer Urne* undtaget[2]; 21 Maj 1631 meddelte Kansler og Statholder de andre Raader, at det var Kongens Vilje, at de snarest skulde komme til Kjøbenhavn[3]. Med Undtagelse af *Hans Lindenov* mødte alle de tilkaldte Raader; Retterthinget vedvarede til 30 Juni[4], Raadsmødet til lidt ind i Juli. Tre af Bisperne overværede

[1] Fegræus indberetter 30 Maj, at der er sket 525 Citationer til Herredagen. Afskrift: Allenske Sager n. 11.

[2] Sjæl. T. XXIV, 469—71.

[3] Smstds. 537 (Brevet er fejlagtig dateret: 21 Martii).

[4] 24 Juni skriver Fegræus til Gustav Adolf: »Rigs- eller Rettergangsdagen kontinuerer endnu; Kongen præsiderer altid selv, afhører og dømmer 12, 14 Sager om Dagen, mer eller mindre, som de ere importante til«. Afskrift: Allenske Sager n. 11.

Mødet[1] i Anledning af Superintendent i Skaane Mads Jensens Strid med en Kannik i Lund, der paadomtes 21 Juni[2].

18 Juni sendte Kongen følgende Befaling til Raadet: »Efterdi vi formedelst den Allerhøjestes naadige Hjælp nu en rum Tid have forestandet disse Riger og Lande, og vi imidlertid have observeret raadeligt at være, at naar Rigens Raad udaf os noget proponeres, at de da os derpaa deres Betænkning enhver à part skriftlig lader tilkomme, i Betragtning at sligt stor Rigtighed i alle Tilfælde kan foraarsage; hvorfor Rigens Raad herefter skal deres Erklæring paa vor Proposition os lade tilhændekomme, som forbemeldt er« (*Egenh. Br. n. 408*). Denne Skrivelse fra Kongen imødegik Raadet meget udførlig i en Memorial af 22 Juni (*n. 204*[3]), der overbragtes Kongen af Marsken og Rigens Kansler[4]. Efter Kristian IV's Ønske afgav dog siden alle Raaderne, ene *Frans Rantzau* undtaget, særlige Betænkninger i denne vigtige Sag (1—7 Juli, *n. 205 a—m*).

22 Juni[5] forlangte Kongen Raadets Betænkning om et Fæstningsanlæg ved Eideren (*Egenh. Br. n. 409*); Raadet anbefalede 26 Juni (*n. 206*)[6] at anlægge Fæstningen ved Kielerfjord (jfr. S. 269) og at erhverve den nødvendige Grund ved Mageskifte med Kaj von Alefeld (jfr. S. 298); det gjentog tillige sine tidligere ytrede Ønsker angaaende Landfolket og Rytteriet[7] og foreslog, at Adelen skulde bevilge at stille Soldater af sine Bønder. — 4 Juli indgav Raadet en Række Begjæringer til Kongen (*n. 207*[8]), hvilke denne besvarede 28 Juli fra Frederiksborg (*Egenh. Br. n. 412*). Raadet ønskede Udskrivning af en Enkeltskat (§ 4), hvorom Breve udgik 22

[1] Indkaldelse 2 April: Gjellerup, Jens Din. Jersin S. 177, Anm. 3.

[2] Herredagsdombogen Fol. 516. Jfr. Hans Mikkelsen (Saml. t. Fyens Hist. VI, 161).

[3] *Anders Bille* har ikke medunderskrevet.

[4] Jfr. *n. 205 e*.

[5] En Betænkning af Raadet, dateret 21 Juni 1631 (anført af Fridericia 1, 203) tilhører utvivlsomt det følgende Aar.

[6] *Anders Bille* og *Jost Høg* har ikke underskrevet.

[7] Jfr. *n. 201* § 10—11.

[8] *Jost Høg* har ikke medunderskrevet.

Juli[1], desuden Ophævelse af Kornforbudet, da Aaret tegnede godt, dog først naar Raadet til Laurentii havde erklæret sig derom (§ 3). Raaderne indsendte ogsaa saadanne Erklæringer (15 Juli — 3 Avgust: *n. 208 a—d*), og Kongen hævede Forbudet allerede 25 Juli »efter Overvejelse med Raadet«[2]. — Raadets Begjæringer drejede sig i øvrigt om Øxenhandelen (§ 1), Øxentolden i Fyrstendømmerne (§ 2)[3], Retsvæsenet (§ 6—8)[4], Landfolket (§ 5). Aalborgs Befæstning (§ 9) og Opgjørelsen af de bevilgede 10 Tdr. Guld (§ 10)[5]. Kongen havde ønsket en forøget Bevilling til Opbyggelse af Boder for Søfolkene[6], men Raadet erklærede, at man maatte lade sig nøje med, hvad der aarlig indkom dertil (§ 11)[7], hvad Kongen dog mente, var umuligt[8].

204. Raadet til Kongen om Voteringsmaaden, 22 Juni.

Orig. med Tage Tots[a] Haand: RR. n. 47, XVII.

Paa kong. mt[s] vorris allernaadigste herris skriftligh proposition, daterit Kiøbenhafn den 18 junii anno 1631, anlangendis, horledis her efter voteris skulle, er dette vorris underdanigst erklæringh, at vi os samptlig och hver underdanigst skiuldig erkender til at giøre alt hvis hans kong. mt. och vorris fæderne land kand komme til gafn och teinniste, mens kunde dogh icke underdanigst

a Molbech, Egenh. Br. S. 463 angiver i Stedet urigtig Jost Høg.

---

[1] Sjæl. T. XXIV, 547—61. Af denne Skat skulde *Hans Lindenov* levere Hr. *Jørgen Skel* de samme Parter som af Skatten 1630 (ovfr. S. 231): Missive, smstds. 552.

[2] Smstds. 569. For Malt og Havres Vedkommende var Forbudet allerede hævet 24 Juni efter Overvejelse med Raadet: smstds. 544.

[3] Se Fdg. herom 2 Novbr. 1633.

[4] Fdg. herom udgik under Raadsmødet i Avgust (ndfr. S. 298).

[5] 1 Juni var der af *Frans Rantzau* med Rigens Raad givet en Afregning herpaa. Jfr. Raadets Betænkning 22 Maj 1635.

[6] Herom Kr. IV til Rigsadmiralen, Frederiksborg 27 Juni: Egenh. Br. n. 410.

[7] Jfr. *n. 202*.

[8] Allerede 2 Juni indberettede Fegræus, at Kongen havde haft i Sinde at hverve 4 Regimenter paa 2000 Mand, fordelt provinsvis, men at Raadet havde afslaaet det. 14 Juni skrev han, at Sagen paa ny havde været delibereret med samme Resultat. Afskrifter: Allenske Sager n. 11.

begribe, horledis enthen hans kong. mt. eller vorris fæderne land kunde med saadan manier af resolution værit teint.

1. Fordi hands mt. i stæden for en resolution skulle i hver punct faa femten eller sexten at igennom læse, ligesom rigens raad erre mange til.

2. Saa skulle dog af samme atskillige votis maiora efter gammel vedtagen skich colligeris och deraf den endeligh resolution slutis, hvilken kand skie, efter som vota vaare enthen vanskelig at forstaa eller af circumstantiis och annexis conditionibus tvilfactig, saa kunde der indfalde stor tvifl, hvilche maiora skulle være, och vel derom maa ske paa ny igen fornøden at delibereris.

3. Saa der letteligh deraf kunde følge, at hands mt. kunde holde en conclusion at være per maiora, och rigens raad af de gienparter, som blant rigens brefve pleier at forvaris, kunde mene maiora til en anden conclusion at inclinere, eftersom vi tit erfare, hvad vanskelighed der findis saaledis det at fatte, at hans kong. mt. vorris rette mening kand forstaae, och vorris fæderneland derofver meget ilde skulle være teint med den raad, som ingen til visse viste, hvad endeligh sluttit var eller icke.

4. Saa kunde kand skie en hver icke saa tydelig gifve sin mening tilkiende eller och, jo victiger deliberation indfalder, jo forvarliger skulle ville dermed omgaae, thi endog en hver erlig mand siger sin mening, det beste Gud gifver naade til, saa ville dog ingen geirne værre mistencht eller hafve ord for at hafve raad ilde och sette sig self i fahre, naar hand efter hands ed och plict siger det beste, hand forstaar.

5. Saa hafver vorris fæderne land saa vel som alle lande ved det sig best befunden, som mest til enighed hafver værit teinligh, och derfor har det være paafunden och hos de fleste værit holdet for et nødvendig middel, at endoch de, som ofverstimmet ere per maiora, dog for enigheds skiuld maa baade subscribere och giøre it med de fleste, hvilchet her aldelis ville blifve ude, dersom en hver kun noget særdelis underschref, och de, som i meningh discreperer, dog icke skulle ratificere det, som di fleste concluderer, hvilchet udi victige sager saa vel i fred som feide tidt farlig consequents kunde foraarsage, eftersom handfestningen saa vel som recessen udi mange artickler tilholder, at hvis skie skal, met menige Danmarckis riges raads samtychie skulle skie; horfor

rigens raadt paa thet underdanigst af hands kong. mt. begeirer, at efterdi det baade skal falde kong. mt. sielf besverligh och for allegirte aarsager causere stor urictighed, hands mt. ville naadigst være [tilfreds], at vi (som hos alle nationer brugeligt er) her efter som tilforn maa udi vorris deliberationibus enigh och samlet blifve om hvis som concluderis skulle, och dersom noget saa victigt forrefald, at hans mt. en hvers betenchen sielf vide vilde, vi da os hos hands kong. mt. sielf underdanigst maae forsamble och i hans mt[s] presens baade votere och concludere. hvilchet per maiora pro concluso holdis skulle. forhaabendis underdanigst hands kong. mt. naadigst blifver tilfreds med det, som udi fremfarne kongers och hands kong. mt[s] løflig regering tid hid indtil altid sedvanligt hafver været. Kiøbenhafn den 22 junii anno 1631.

Christenn Friis. J. Skiell. Clausz Daa. Albret Skiell. Jenns Juel. Mogens Kaas. Ihage Thot O. Ch. Thomesen. Christoffer Vlfeld. Otthe Skeell. Joest Høeg. Frantz Rantzav.

205. Raadernes Erklæringer om Voteringsmaaden, 1—7 Juli.

Originaler (eller egenhændige Gjenparter): RR. n. 47, XVIII.

a. Kristen Fris.

.... Befrycter jeg hoegligen, at saadant icke alene schulle verre utienligt til nogen beqvem och endtlig resolution. meden at det saadan en fast mere schulle forhindre. Mange rationes at forbiegaae, daa siunis icke verre mueligt. at noget paa den vis skulle kunde besluttis; thi hvorledis propositionen skulde forstais, schulde raadit icke stemme ofver it; thi lige som en hver fatter och forstaar negotia paa sin vis, saa vilde och en hver dennom paa en sær maner udtyde, hvoraf vilde fylge idel tviflactigheder, saa det schulde icke heller vel kunde forstais, hvad de gafve for betenkende derpaa. Som er at se y mindre och bekendte negotiis och voteren om rettens sager, saa ofte paa ny maa omspørgis. ja undertiden och requireris declaratio voti af en hver y sær. Hvorfore raadsomst siunis, at de sager, som k. m. och det gansche rigis velfert angaar, vel och grundelig sambtlig beraadslais; Gudt den allermegtigste suppeditere nadelig sana och salutaria consilia, sit allerhelligste nafn til ære, k. m. och voris federne rige til glæde, gode och bestandig fred och rolighedt for Jesu skyldt. Amen. Hafnie 7 jul. 1631.

Christenn Friis.

b. Jørgen Skel.

. . . . Er dette min underdanigst erklerunge:

1. Det jeg iche ser eller forstaar, at eders kongl. mayst. dermed i nogen made kan vere betiendt, fast mindre riget, af den aarsage, udi de sager, som ere af stor importantse, de fleste rationes, som nogenlunde kunde optenkis, af sambtlich rigens raad det beste mueligt pro et contra bør at ventileris och ofverveyes, for noget endeligt blifver statuerit, hvilchet iche kan skie, omb en hver for sig, den andens menunge uhørt, sin votum a part skulle frembskiche.

2. Kunde det iche for nogen consilio achtis eller estimeris, ey heller nogen visse resolution deraf fattis, men fast mere blifve en blot deliberation och en hob dubia vota, som in utramque partem kund torqueris och inthit endeligt af sluttis.

3. Hafver det hos alle nationer savel som i dette rige bode udi frembfarne kongers savelsom eders kongl. mayst[s] loflich regerungs tid altid verit brugeligt och sig derved best befunden, at rigens raad unamini consensu hafve sluttet det, som rigens velfert concernerit och paa beroet.

4. Kunde der af sadanne adskilde och tvilradige votis iche egentlich sluttis, hvilche maiora vare, och vel mueligt en skadelig consilium och consequents efterfolge, som siden igen at remedere enthen ringe eller ingen meddel var til.

5. Formeller recessen och handfestungen vichtige sager af menige rigens raad at skul sluttis och sambtøchis.

Er derfore paa det allerunderdanigst begerindis, eders kongl. mayst. ville herefter nadigst, som hid ind til brugligt hafver verit, laade rigens raad blifve enig och useparerte i deris deliberationibus, ey triflendis en hver efter den ed och plicht, som hand eders kongl. mayst. och sin federne rige er med forobligert, jo raader och voterer det, som hand forstaar, eders kongl. mayst. och sin federne rige kan vere tienligst. Eders kongl. mayst. hermed udi den allerhoyestis beskermelse trolig befalit. Actum Kiobinghafn den 3 julii anno 1631.

Eders kongl. mayst[s] underdanigst tiener.

J. Skiell.

Udenpaa: En gienpart til min erklerung.

c. Klavs Daa.

.... Er ... min underdanigste erklerung, at saadant icke uden eders kong. mayst[s] oc disse rigers och landis ruin oc undergang sche kand; thi vy hafver det y denne besverlige forleden siste feydis tid nochsom set, hvor tit och ofte rigens raad samptlig maatte forsamlis oc med vitloftig deliberation deliberere och talle om de middel, hvor vid den ynschende frid och vorris fæderne land Jutland sampt førstendommene igen kunde erlangis. Skulle nu rigens raad y denne farlige tidts tilstand eller nogentid separeris, kunde deraf stor ruin, ja, det Gud forbyde, nogit uformodelight paakom, eders mayst[s] egen och landens conservation der ofver undergaae, hvilkit var for den alsommechtigste Gud oc vorris posteriteter aldrig at forsvare.

Ingen land och rige conserveris oc bestaar vid special, mens fast mere vid general vota, som baade y forrige herrer och kongers, saa vel som y eders kong. mayst[s] høyloflig regerings tid altid y disse lande och riger hafver verrit brugelight och nest Gud hid intil hafver verrit conserverit.

Saadan separation strider imod recessen och handfestningen.

For disse och andere flere consequentier synis mig, saadant icke sche kand. Actum Hafnie 5 julii 1631.

Eders kong. mayst[s] underdanige tiennere.

Clausz Daa.

d. Albret Skel.

.... Er disse eftherskrefne motiver min underdanigste bethenkende, hoerfor ded ichi er radeligt helder gafnlig:

1. Vilde ded blifve kiedsomeligt for eders ko. ma. at lese saa mange resolutiones.

2. Skulde vel underthiden eders ko. ma. ichi kunde forstaa, hvilchi di maiora vare, besynderlig om ded var miere end een punct, mand skulde resolviere sig paa; thi udi summe puncter kunde nogle stemme ofver ens och y nogle ichi.

3. Kunde ded blifve disputierligt, hoerledis votumet skulde forstaaes, besynderlig om ded gich ichi vel af; thi eders ma. kunde forstaa ded paa en vies, och den, ded hafde skrefvet, paa en anden; thi vi haver sielfver thit umag noch, forind vi kand faa

ded saaledis indfort, at baade eder ko. ma. och vi sielfver ded kunde forstaa y den mening, som ded sagt er, saa ded vilde verre stoer umag hver sin mening udi hver punct at observiere.

4. Gifver vor herre ichi alle ens forstand, mens nar den ene høerer den andens mening och rationes, besynderlig dieris, som ved och hafver documenter om ded, som proponieris, hvilkit di rad, som erre fraverrendis, ichi saa vel kunde vide som di, der er in loco och vide, hvad thilforne passiert er, da kunde die der efther disbedre sige dieris underdanigst bethenkende.

5. Om mand end skiønt efter den and och nade, vor herre giver en hver, kunde sige efther sin ed sin mening, saa vit hand forstoed, saa er dog ichi alle medgiven at føerre ded vel thil pennen.

6. Af redsel skulde mand saa forvarlig skrive, at eders ko. ma. megit mindre skulle verre thient der med, end nar mand giør ded thil hobe; thi hvad den hele senatus giører, derom hafver mand althid den mening, at ded er rettere giort, end en a parte sig kunde forsichere, at sin votum var ret.

7. Skulde en befrycte, om hans votum ichi vel gelingit, ichi aleniste, at eders kongelig ma. skulde kaste hannom unade thil, mens ochsaa di andre rad, som ichi vare y den mening, och en ochsaa undersaterne, om di fich ded at vide, saa der ofver kunde foraarsagis stoer usamdrectigtighed [!], och nar ded skier, da er alle goede consilia fordervet.

8. Formelder recessen och handfestningen, at hvad victigt, som giøris skal, skal skie af menige Danmarkis rigis rad.

9. Gifver vor herre ichi alle ens forstand, saa maiora, nar en hver skulde skrive y ser, vel kunde falde der heden, som uradeligst var, mens nar ded skier samtlig och en hver deducierer sine rationes, da sluttis med Guds hielp der gafnligst.

10. Hafver ded ichi alene althid her udi rigit verret brugeligt, mens ochsaa alle andre steds; hafde ded verrit gafnligt at forandre, hafde ded vel blefvet forandrit.

11. Vilde en hver y ser, paa ded hand kunde vide sin votum, om der om thaltis, beholde en copia af hvis hand slutter; nar hand siden ved doden afgich, saa fantis did udi hans verre, och arfvingerne och alle andre derofver fich en hel hob af rigens leilighed at vide, som di med rette ichi burde.

12. Kom der nogit vigtigt, da kunde eders ko. ma., om hand vilde vide, hvad en hver votierit, lade giore ded y hans nerverrelse och paahoer. Kiobinghafn den 4 jullii 1631.

Albret Skiell.

e. Anders Bille.

.... Endog at vi vel samptligen hafde verrid udi den underdanigste forhaabning, at eders mait. naadigst skulle sig hafve ladit befalde oc thilfridts verrid med vorris underdanigste erklering, som eders maaiestat af rigens marschs oc chandseler paa samme punct blef forrebract, dog hafver jeg underdannigst nu fornommed, at eders maait. icke dervid ville lade det blifve, saa kand jeg for min ringe person efter den ed oc plict, jeg for Gud, eders maiestat oc mit federne land skyldig er, icke lade min underdanigste menning herom at thilkiende gifve; som er, at mig icke siunis denne eders maaiestatis befalning uden eders maaiestatis oc disse lande oc rigers gandske ruin oc undergang at ske kunde, och det af efterfølgende aarsager:

1. Først daa blifver der thit oc ofte besverlige deliberationes proponered, som andre kongeriger med vorris hoyligen er udi interessered, och os, som paa landit sider, er aldelis ubevist, paa hvad fundament det kand verre sthilled, efter som ellers documenter oc andet findis her huos eders maaiestatis chandseler och sthatholder tanquam directores, och dennom underskedligt kand verre bevist; och dersom jeg for min ringe person paa forbemelte proposition skulle gifve mit underdannigste betenckende, kunde jeg sandelig for Gud snarere raade thil skade end nøtte.

2. For det andet er vorris lande i adskillige provinser, oc i fordomtid verrid divers med skick oc lovg, som och end nu er i mange maader, at dersom enhver a part skulle side hiemme oc raadforre, hvad udi en anden provinse kunde verre nøtteligst, er icke mueligt.

3. For det thredie ville oc falde saadanne besverlige erkleringer, at maske eders maaiestat icke selfver skulle kunde faatte menningen.

4. Skulle oc mangen baade indenlandts oc udenlandts, naar di sligt kunde formerke at ske, skulle di fange en underlig mening, oc besynderligen vorris uvenner, som det nock skulle ud-

sprede i den verste menning, ligesom at eders maaiestat skulle hafve nogen mislofve thil eders undersaatter, nu merre end fordom sked er, oc i besønderlighed thil eders maaistatis thro mend oc raad, hvilket kunde caussere vorris uvenner it merkeligt mod; dog Gud verre lofvid, di Danske hafve hid indthil alrig hafdt røchte for sligt, mens møgit merre it rømmeligt nafn for throskab oc kierlighed mod derris gudfrøctige och fromme konger.

5. Hvad uthallige andre onde, skadelige och uformodentlige thilfelle, dette hersens disse riger saa vel som eders maa. self kunde paaførre, er icke at bethenke, endog en gandske del vel kunde opregnis, om thiden det kunde thilsthede.

6. Kunde oc vel ske, at hvad enhver udi en simpel oc god menning kunde skrifve for erklering, thorde udi en anden mening forstaas, ocsaa der huos blifve ille optagit, hvor ofver mangen sin gode, velmente menning maaske icke thorde fremsette.

7. Icke heller er hort sligt huos andre nationer at ske, møgit mindre nogentid i disse kongeriger at verre brugelig, mens møgit merre vorris lovg, handfestningen oc resessen at thilholde inted, som rigit vidkommer, at maa sluttis, uden det skulle ske med mennige rigens raadts raad och samthøcke. Er oc it gammelt ordsprog: plus vident oculi quam oculus.

Af forberørte aarsager er jeg underdannigst i den thilforsict, at eders kong. maait. jo naadigst lader det forblifve vid den gode uralte, gamle skick, och denne min underdannigste simple oc velmente skrifvelse i beste menning naadigst opthagis ville, ønskendis herhuos eders kong. maai. udi Gudts høyeste beskermelse med ald locksallig prosperitet. Af Kioben. den 2 juli anno 1631.

Eders kong. mas throplictige oc underdanigst thienner altid.

Anders Bille.

f. *Jens Jul.*

.... Er dette min underdanigste betencken och resolution:

1. At jegh udi ingen maader kand eragte det raadsom at verre, at eders mayts raad skulle separeris, naar de skulle gifve eders kong. mayt. deris raad och betencken beskrefvit udi alle hvis hoyvigtige sager, som af eders kong. mayt. kund blifve for dennom proponeret.

2. Eders kong. mayt. naadigst och vel betracter, at af ad-

skillege votis, som ofte kand schie at verre directe imod hver andre, icke letteligh nogen fuldkommen mienningh eller raad deraf kunde samblis eller sluttis.

3. Mens naar fyrst af eders mayt^s raad blifver voteret, och siden deris vota iblandt dennom ventileris pro et contra (och det eftersom Gud gifver enhver sin naade til, och som nogen eller och alle af raadet kand hafve erfarenhied om hvis af eders kong. mayt. blifver proponeret), enda vel at forhaabe, at maturum consilium jo vilde der efter fylge.

4. Er och derfor raadeligt, at det herefter som hidindtil kunde blifve ved den maniere, som udi disse lande altid brugeligt hafver veret, som och baade handfestningen och recessen tilholder, at hvis som schie schal, det med mieninge Danmarckis rigis raads sambtycke schie skulle.

5. Mens dersom noget vigtigh kunde forefalde, var det meget gafnlight, at eders kong. mayt. da sielf naadigst vilde verre ofververendis, och da paahoere aldt hvis som efter eders kong. mayt^s proposition blef voteret, beraadslaget och derpaa concluderet. Af Kiøpenhafn den 2 julii anno 1631.

Jenns Juel.

g. Mogens Kaas.

Paa eders ko. ma^s proposition, at radet hver a parte schal skriftlige sit betenckende ofvergifve, er thette underdaningste mit svar derpaa: At mig siønis det iche at verre gafnlige, fordi naar mand saa a parte schal giore och gifve sit betenckende beschrefvit, kand det hvercken vere eders ko. ma. eller riget saa nyttelige, som naar thedt af Danmarckis rigis rad sambtlige beraadslaaes; iche heller (maaske) kunde mand fatte och skrifve meningen saa vel och grundelige, at eders ko. ma. det saa lettelige kunde begribe.

At eders ko. ma. derfore endnu vilde det nadigste lade forblifve, som det sedvonligt hafver verit, er jeg for min ring person underdanigst begerendis. Kiøbenhafn 2 julii 1631.

Eders ko. ma^s underdaniste thiener.
Mogens Kaas.

Clavs Daa thilhende.

h. Tage Tot.

. . . . Siunis mig underdanigst thet at ville falle alt for besverligt, ethers kong. mt. saa vel som disse lande och riger til stor nachdel; thi naar noget victigt blef proponerit, da skulle en hver i sær befrycte sig at votere, efterdi dersom det efter hands mening icke vel fich fremgang, var at befrycte hannom derforre at kunde gifvis skiuld, och det at forrekomme, da skulle en hver varligens der med omgaais och icke fuldkommeligens understaa sig at slutte.

Der faller och undertiden saa victig materie, at mand icke en part ret kand begribe, førend mand af dennom, som der udi bædre er forfaren, blifver undervist, och fordi ville blifve alt for besverligt at votere. Derhos er och at befrycte, at udi victige sager en hver icke kunde saa udførligens udi pennen sin mening befatte, som vel burdis.

Det hafver och altid værit her udi rigit baade udi ethers kong. mt[s] høiloflig regering, saa vel som i fremfarne kongers høilofligh hukommelse, at hvis som er samtyct och om voterit, er altid efter recessen och handtfestningen med menige rigens raads raad samtøct, och disse lande och riger sig derofver vel hafver befundit; skulle det nu ske à parte, och alle vota stemmid icke ofver ens, saa kunde det icke hollis for at være sket med menigis rigis raads samtøche, horforre jeg paa det underdanigste er begeirendis, at ethers kong. mt. vil her med lade forblifve, som det hid indtil værit hafver. Af Kiøbenhafn den 2 julii anno 1631.

Thage Thot O.

Clavs Daa tilhende.

i. Kristian Thomesen.

. . . . Er dette mit underthanigst betenckend, at endog en hver skyldig er at efterkomme hvis hans kongelig maiestet til vores federne landts beste naadigst befahler, saa forsier vi os dog alle underthanigst thil, at hans kong. mayt. det lader ved den gamble skick och manier forblifve, som i hans mayt[s] egen lovlig regiering hidindtil saa vel som alle andre lande pleier at holdis: 1. Fordi det hans maiestet self skulle falde langsomt och besverlig i sted for en resolution femten eller sexten at igiennom lese.

lige som rigens raad ere mange til. [a]och deraf en endelig mening at samle[a].

2. Thi maiora skal dog colligeris, hvilcke, eftersom vota ere vanskelig at forstaa eller af circumstantiis tviflactig, skulle gifve aarsag til ny deliberation, och de entlige conclusioner skulle derofver mere retarderis end befordris.

3. Saa er det ochsaa udi victige sager endelig fornøden, at endoch de, som ofverstimmet ere, skulle dog propter concordiam med de andre underschrifve, paa det intet skiede, som jo efter recessen och handfestningen skiede med menige rigens raadts samtycke, hvilcket aldielis vilde blifve til intet, dersom den ene sig fra den anden skulle separere, och intet med samlet underschrifning blef concluderet.

Mens dersom noget victigt at deliberere forfaldt, och hans maiestet ville lade rigens raad i sin egen presents derom votere och concludere, daa skulle det uden tvifl vorde langt tienliger, end om en hver noget separat verck skulle giøre.

Forhaabes derfor underthanigst hans kongelig maiestet tilsteder os naadigst den [a]gamble och hos alle nationer brugelig[a] modum endnu her efter som tilforne at observere, som hans mayt. och vores federne land sig uden tvifl best skal ved befinde. Actum Kiøbenhafn then 3 jul. anno 1631.

Ch. Thomesen.

k. Kristoffer Ulfeld.

.... Er min underdanigst betenkende, at her forrefalder adskillige poster, som om korn eller fede varis forbud och opgifvelse och saadant mere, hvorom, naar vi bekommer hans maiest[s] missive och befalling, vi os da serligen derom, hver efter den lands leilighed, som han boer udi, underdanigst retter och erklerer. Mens her indfaller och andre megit victige negotia, hvilke udkrefver deliberationes, hvortil vi alle behofver at sammel kome derom at deliberere, paa det den ene af den andens och alle samtliges nødvendige ofverveyelse och betenkende nogit got och velbegrundit [b]och paa det siste, naar hver deris mening, som der høris[b], samtligen slutte, anseendis icke alle af os ere rigens leilighed, foedera, fredsfordrage och andit saadant lige vel

a Staar som Tilføjelse. *b* Staar som Tilføjelse.

bekent, och mange, naar de ere thilsamens, bedre ofverveiet kunde nogit got slutte, end en hver serdelis a part det gøre kan. Er thilmed it concilium och it corpus, som samtlig bør at slutte [a]det, som pro rato eractis skal[a], och icke hver i serdellished, och derfore i handfestninger och recesser indført med menige Danmarkis rigis raads fulbyrd. som her thil dags altid brugeligt, hvorfore mig underdanigst sinnis sligt icke kan [b]eller bør[b] fra sin rette fundament at separeris eller adskilles. Actum Køfvenhafn den 1 julii anno 1631.

Eders kong. maiests underdanigst tro tienere.

Christoffer Vlfeld.

l. Otte Skel.

.... Er min underdanigste betenckinde, saadant icki at verre eders kong. mat. eller vorris federneland gavfnligt for efterfølgende aarsager skyl:

I. Naar noget blifver proponieret, somb disse rigers anligende mercklig vedkommer, daa kand di raad, som udi andre provintser boesidende erre, icki saa vel vide eller forstaa fraliggende landes tarf eller skade, somb naar de conjunctim communicatis consiliis deromb deliberre.

II. Udi store ohc victige sager kand en alene icki saa vel vide eller begribe eders kong. mats mening ohc intention eller betenke landens velstand, somb naar vi deromb sambtlihc consulterer, anseendis vi alle icki hafver lige experients eller saa snart kand betencke, hvad consequents deraf ville følge. Plus enim vident oculi quam oculus, faar tit ohc ofte derfor at ceder meliora et saniora suadentibus.

III. Ville gyfve aarsag til en confusion udi vorris conciliis ohc diffidents imellomb os indbiurdis, hvor med eders kong. mat. ohc cronen ringe kund verre tient.

IIII. Vorris concilia oc vota ville falde dubia et incerta, saa eders kong. mat. tit ohc ofte icki skulle vide, hvad pro rato et concluso eller maiora vota skulle verre.

V. Recessen saa vel somb handfestningen medforer, at naar noget victige, somb vorris statum publicum ohc landens velfart concernierer, skulle concludieris, at det daa med menige rigens raads raad, villi ohc sambyrd skulle ske.

a Staar som Tilføjelse. *b* Overstreget.

VI. Hvilchet ocsaa in omnibus bene constitutis regnis et rebus publicis practicabile er.

Mens naar eders kong. maiestat selfver personlick er tilstede ohc naadigst os sambtlichen ville høre, erre vi underdanigst ofverbodig en hver a part at votere ohc sige ohc raade det, somb Gud til ærre, eders kong. mat. ohc vorris federne land kand komme til ærre, gavfn ohc beste, somb vi der foruden altid ville ohc bør at giøre.

Forhaabendis underdanigst, at eders kong. mat. somb en fornuftig ohc af Gud høybegafvede potentat saadant naadigst ofverveyer ohc betenker ohc lader beroe ohc forblifve ved den skick ohc manier, somb udi frembfarne konger ohc udi eders mat^s lovlige regierungs tid altid hid indtil sedvanligt verret hafver. Kiøbenhavfn den 4 julii 1631.

Otthe Skeell.

m. Jost Høg.

. . . . Er efterfølgende min underdaanigste troe raad och betenckende:

1. Foerst, at eders kong. mayt. vilde naadigst mildeligen ofverveye, at did udi disse riger och lande saavel som hoes alle nationer och folcker hafver altid vehrit end fundamental constitution och schick, at hvad til menige indbyggers beste schulle forrettis, did schulle och af menige rigens raad determinires och beraadslaes.

2. Denne lovlig ordning och schick, som allevegne miest er æstimired, hafver och eders mayt. sielf, ja och alle eders mayt^s høyloflige och christelige forfædre altid approbired och goed befunden.

3. Til med saa vidner den daglig experients klarlig nock, at hvad mand enten her eller y andre lande, communicatis consiliis et ordinaria via, hafver forretagit, did hafver och altid haft best succes.

Hvorfor, andre adschillige motiver at forbigaa, jeg holder did sickerst, som den gamle regel medfoerrer: salus patriæ suprema lex esto, och derfor efter den ed, jeg nest Gud i himmelen eders kong. mayt. och mit fæderne land er medforbunden, icke tøer tilraade, at eders kong. mayt. imod handfestingen nogit herudi

schulle forandre; thi den lov och schick, konger gifver och landit vidtager, bøer mand icke, uden den er imod Gud, uden kongens och landens villie aftage eller omschifte. Actum Kiøbenhavfn den 1 julii anno Christi 1631.

E. k. m. troe och underdanigste tienner.

Joest Høeg.

Rigens admiral Clavs Daa.

206. Raadets Erklæring, 26 Juni. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR. n. 47, XV.

Paa kong. maiestets voris allernaadigste herris proposition, daterit Køfvenhafn den 22 junii anno 1631, anlangendis fortification mod de tyske grentser, er dette rigens raads underdanigste erklering:

At man enu saavel som thilforne fornøden och gafnligt eracte, saa vit man afsted kome kunde, nogen fortification der ude mod bemelte tyske grenser at anlegge, och der thil raadeligst och mueligst eracte, at Rensborg, efterdi det i Holsten ligger, af de holstenske stender blef forferdiget, och det beqvemeligste sted nest ved Killerfior af riget blef foretagit at fortificeris; hvilkit sted, efterdi det Key von Anfeld thilhører, ville der for alting først med hanom endelig sluttis, hvad vederleg han derfore skulle hafve; thi penge her af rigit thil saadant stort køf, som flux ofver en thønde gul skal beløbe, se vi underdanigst ingen middel thil, efterdi skat och told thil den anden udgift, som sker, icke kan thil strecke, och bønderne, hvor af de andre stender deris indkomme hafver, skal paa faa steder deris ordinari langille kunde udgifve, endsiger at man derfra nogen hielp skulle hafve at forvente, om man dem endskont nogit paalegge ville. Hvorfore vi underdanigst ingen middel ser, uden som i voris første resolution sluttit var, at samme sted hos Killerfior ved mageskifte kunde Key von Anfeld afhandles, och dersom hand her udi rigit gods derfor ville hafve, da er ingen betenkende, at det jo beqvemeligst ske kunde. Vilde hans kong. maiest. ochsaa unde ham nogit thil vederlag i Lanteholsten eller forstendum Slesvig derfore, da sette vi det thil hans kong. maiest[s] egen betenkende, efterdi indkomsten jo saa vel af det ene som det andit sted hans maiest[s] forblifver, och hans maiest. derofver ingen skade eller afgang hafve kunde.

Skulle nu hans maiest. nogen af disse forslag behage, efterdi vi ingen anden, i hvor gerne vi och ville, optenke kunde, och man med Key von Anfeld kunde kome thil endelig accord om stedit, da siunis os underdanigst jo før jo bedre med same steds fortification at begyndis, dog at man intit mere end det ene sted nu foretog, som vi af hves thil festningers bygning er deputerit, forhaabis underdanigst at kunde forferdiges, och ner som det var ferdig, da siden videre at deliberere, om riget mere skulle eller kunde afsted kome. Och dersom samme sted ved Killerfiord formedelst kronens gods blef Key von Anfeld afhandlet, at det hos kronen da altid motte forblifve. Men dersom bygningen af kronens indkomst blef bekostit, at da samme sted hos hans kong. maiest[s] efterkomere konger i Danmark i lige maader och forblef.

Dersom nu Gud allermectigste ville gifve løcke til, at samme sted ved Østersøen blef vel befestiget, ville vi med Guds naadige bistand forhaabis, at en fiende sig icke lettelig skulle hasardere denom at gaa forbi. Er ochsaa vel at formode, at hertugen af Holsten, naar hans først. naade ser dette at stillis udi verck for alvor, snarist skulle sig beqveme med hans kong. maiest. thil saadane fortificationer sig at conjungere, saa at riget baade deraf kunde hafve dis storre størke och stor lindring paa festningers underholling i freds saa vel som feide tid.

Och efterdi vi skinbarlig formerker, hvor faren nerer sig thil voris grenser, och eders maiest. af voris uformuesomhed nocksom er bevust, at vi icke afsted komme kan megit fremit folck at underholle, hvorfore vi underdanigst høynodig eracte, eders kong. maiest. naadigst bevilge ville, at officererne ofver rytteriet motte forordnis, och landfolkit thil fods i kobstederne saa vel som paa landit motte efter førige anordning bringes udi nogen beredskaf, sonderlig i Jylland, efterdi Jylland er nest ved faren, och i de andre provincer den forordning enu ved mact hollis. Och efterdi samme antal folck icke høyt beløber, da siunis os underdanigst thil summen at forhøye gafnligt, at adellen blef anmodit, at de deris federneland thil tieniste ville for hver hest, de ere taxerede fore, selfver to eller tre af deris bonder udskrifve, bevere och excercere lade, och officerer der thil enten ene underholle, om deris gods thil saa mange opløb, eller vere to eller tre om det at gøre, dog at de icke, uden nar indfal i landit skede, skulle brugis. Hvil-

kit, dersom det eders maiest. behager, at da adellen motte forskrifvis och efter eders maiest[s] befalling med denom derom handles. Actum Køfvenhafn den 26[a] junii anni 1631.

Christenn Friis. J. Skiell. Clausz Daa. Albret Skiell. Jenns Juell. Mogens Kaas. Thage Thot O. Christian Thomesen. Otthe Skeell. Frantz Rantzav.

207. Raadets Indstilling. 4 Juli. Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 47, XIX.

Af kongeligh mayestet vorris allernaadigste herre er rigens raad underdanigste begeirendis:

1. At alle hvis forordninger, som om oxenkiob udgangen erre, maatte udi en inddragis och derudinden serdelis forbydis den landkiob, som kiobmendene paa landsbyerne drifver, saa de her efter icke skulle motte kiobe oxen uden paa fri marcheder och axeltorfve efter recesserne.

2. Hafver adelen af rigens raad begeirit, di hands kong. mt. underdanigst vilde føre til gemot den merckelige skade, dennom tilføyes af den store ny told, som paa oxenen i Lanteholsten er lagt, anseendis at oxenhandelen er den eniste, som adelen er forbehollen, och vist skulle befindis, at hverchen hands mt. eller adelen skulle i fremtiden med nogen fordel kunde blifve af med deris oxen, mens handelen och per consequens tolden mectig formindskis, om saa mange store paaleg skulle continuere, horforre rigens raad hafver underdanigst for nodigt eractit, hands mt. underdanigst at errindre, hvad skade hands mt. self skal hafve paa sine oxen, som selgis, i det købmenden vist saa meget ringe vil kiobe, som de den hoit skulle fortolde, til med och at af den skade, som hands mt. sielf och adelen lider derofver paa deris oxen at selgie, hafver hertugen af Holstein lige saa vel told som hands mt. och derfor størst fordel, och dersom end skiont tollen til Haderslef blef forlagt, saa kand de dog alle drage den for bie. horforre, efterdi der dog er feil i denne tidt til krigs officerer at underholde, siunis rigens raad underdanigst bædre oxetollen til den brugh her i rigit til en ort paa hver par at forhoye, om den ny told i Lanteholsten motte afskaffis, dog hands mt. derforuden frit

a Tallet er tilskrevet med andet Blæk.

och uforment at sette noget paa de øxen i Lanteholsten, som allerede her i riget icke hafde fortoldet.

3. Efterdi der formodis it godt aar paa kornvext, eders kong. mt. ville bevilge, at brefve motte giøris ferdig der paa, at det kunde losgifves, efter som rigens raad til Laurentii førstkommendis kunde deris bethenchende derom indskiche.

4. At ofver begge riger en enfectig skat blef udschrefvit, som alle geislige saa vel som verdslige skulle udgifve.

5. At landtfolchit i Jydland saa vel til hest som til fods motte settis udi forrige beredskab, efterdi hands mt. udi den toldrulle, daterit anno 1625 den 3 feb., befindis for den afgang i bondergods hafver faat fuld vederlegh, och der dog kun faa bøndergaarde rester, som til den brug skulle henvendis, och faren er Jydland saa nær, at det er høi tid, der stilles nogen ordre paa.

6. At alle hvis tretter, som formedelst findens indfal i Jydland er forløbbe, skulle inden jylf til landsting [a]eller hos bisperne[a] giøris anhenging eller siden der paa icke at maa talis.

7. At ingen skulle maa lonne nogen delsvinde til at forspilde en anden sin ret, med mindre samme delsvinde fredløse eller ærrørige sager angaar; saa frembt och nogen udi rettergang beskyldis at være fordelt och strax retter for sig mod di, ham udi dele hafver, da skal det hannom for erlig sager være tilladt, och siden for hands skiuld rettergangen icke spildis; derforuden skal och ingen for erlige sager fordelis, uden det efter lofven nafngifvis, hor høit hand lader hanom fordele.

8. Eftersom befindis, at mange vinder udi egen person stefnis til landsting, uanset det tit icke af den victighed er, at nogen udi egen person skulle derforre besvergis, at ingen da til landsting her efter udi egen person blef stefnidt, med mindre de til heimting icke har vundit eller ville vinde, eller det er udi errørige eller lifsager, eller landsdommer sielf befinder det fornøden at være, at vinderne i egen person skulle forhøris.

9. At tale med adelen, som boer omkring Aalborgh, at di ville bevilge deris teinner at heilpe til Aalborg at fortificere.

10. Anlangendis ofverslag och afregning paa hvis af de udlofvidde 10 tønder guld er betalt, saa efterdi hands kong. mt. udi sin proposition samme penge krigsfolchen saa vel som anden geld

a Tilføjet i Randen.

at afbetale har begert, rigens raad och sig serdelis forbehollen de penge, som der efter blef leveret, i summen at skulle kortes, da befindes, siden freden var sluttit, Niels Kragh thil hands kong. mt[s] folch at betalle at hafve udgifvet [a] 155.496½ rigsdaller ℥ (?) β[a], och derforuden udi hands mt[s] eget kammer at være lefveret [a]395.612½ rigsdaller j ort 16½ β 1 albus ℥ δ[a], mens efterdi formedelst nogle lensmends forsømmelse befindis stor restans af skatten at være tilbage, och det dog riget til merckelig skade gerader, da saa rigens raad underdanigst geirne, at efter forrige derom udgifven forordning med dennom blef forholdet, som forsømmeligh findis at være. Hvis penge, som efter den 1 junii sist forgangen icke er betalt, deraf gifvis hands mt. rente, efter som rigens raad underdanigst udlofvit hafver.

11. Hvad boerne thil baadsmendene anlanger, ser vi underdanigst ingen anden ny paaleg at finde, end allerede sket er, horforre, i hor geirne mand och ville, mand raadsom eracte efterhonden at lade bygge af di penge, der til erre deputerede, saa vit mand afsted komme kunde, efterdi alting er saa hoit graveret, at det vider intet kand taalle. Af Kiobenhafn den 4 julii 1631.

Christenn Friis. J. Skiell. Clausz Daa. Albret Skiell. Jenns Juell. Mogens Kaas. Thage Thot O. Ch. Thomesen. Otthe Skeell. Frantz Rantzav.

208. *Raadernes Erklæringer om Kornforbudets Ophævelse.*

Originaler (Jens Juls dog ikke egenhændig): Kanc. Kristoffer Ulfelds er rettet til Kongen, de øvrige til Kansleren.

a. Albret Skel.

. . . . Efthersom vi thil s. Lavrs dag en hver af radet skulde erklerre sig, om kornit kunde løs gifves, saa kand vi aldrig fuld thake vor herre her y landet; baade saa vit jeg haver verrit och saa vit jeg hafver kund spurt, da staar kornit megit vel alle slags och megit bedre end enthen y Sielland helder Fyn, saa mig thychis underdanigst radeligt, at alle slags korn straxsen blef løs gifvet. Vi skierrer nu her ruen for foede, och er der nogen, som haver thorsken allerede deraf och hafver fot en tonde af thraven. . . . . Riberhus den 15 jullii 1631.

a Tilskrevet med andet Blæk.

b. Anders Bille og Tage Tot (skrevet af Tage Tot).

.... Eftersom nu sist forleden udi Kiøbenhafn blef besluttit, at vi skulle lade dig vide vorris meningh, om os siuntis raadeligt, at alle slags korn blef opgifven at udføre, saa sinnis os det for landsens velfart raadeligt, efterdi her er baade af det gamble i forraad och vor herre hafver rigelig velsignit landit med det ny korn, saa frempt Gud vil unde os det vel i huse. Och var thet megit godt, at brefvene motte for bøndernis skiuld, som saa høit hafver borgit deris sædekorn, udi tide udkomme. .... Af Sømmershafn den 3 augusti anno 1631.

c. Jens Jul.

.... Siunis jeg, at eptersom dendt Guds grøde och velsignelse vor herre hafver gifvit paa jorden, at det nochsom kand løsgifvis och udføris. .... Achtum Oldenborig dendt 23 julii anno 1631.

d. Kristoffer Ulfeld.

Eftersom mig befallis underdanigst at erklere, om korns forbud igen skal opgifvis, da er herom min underdanigst betenkende: at efterdi Gud allermectigste nu saa naadelig hafver gifvit al sin rige velsignelse der af paa jorden, var det ingbygerne paa landit saa vel som den trafigverendis køfman møgit nøtteligt, at sligt forbud nu strax blef opgifvit, paa det bonden, som sit sedekorn saa dyre borgit och indkøft, kunde for det ny korn sit vert igen bekome, saa vel som vore egne borgere och fremmede kornhandlere os i tide kunde vide derom at besøge. Actum Køfvenhafn den 23 julii anno 1631.

25 Juli. Herredag i Bergen.

Herredagen udskreves 22 Decbr. 1630 fra Frederiksborg[1], og 14 Marts befalede Kongen sammestedsfra *Klavs Daa*, *Jens Jul*, *Kristoffer Ulfeld*, *Kristoffer Urne* og Jens Bjelke at sidde i Retterthinget[2]. 21 Juli tilskrev Kongen de samme (*Klavs Daa* undtaget), at da han selv var hindret i at møde

---

[1] Norske Rigsreg. VI, 270; jfr. 357. [2] Sjæl. T. XXIV, 516.

til Herredagen, skulde de strax begive sig paa Rejsen til Bergen[1]. Herredagen, der overværedes af de nævnte, begyndte først 15 Avgust og varede til 29 Avgust. Raaderne drog fra Bergen i Septbr.[2]; paa nogle indgivne Suppliker resolverede Kongen sig i det følgende Aar[3].

Avgust. Raadsmøde i Odense.

Af Raaderne synes *Anders Bille*, *Jens Jul*, *Tage Tot*, *Kristoffer Ulfeld* (?) og *Kristoffer Urne* ikke at være mødte[4]; *Klavs Daa* tiltraadte 3 Avgust sin Sendefærd til England. — I sin Proposition, dateret Frederiksborg 29 Juli (*Egenh. Br. n. 413*), meddelte Kongen, at Kaj von Alefeld kun vilde sælge, men ikke bortmageskifte den til Fæstningsanlæget ved Kielerfjord nødvendige Grund (jfr. ovfr. S. 278); Kjøbesummen, 170.000 Dl., maatte da skaffes til Veje enten ved at forskrive »et Udskud af Adelen og Stænderne« eller ved, at Raadet bevilgede en Dobbeltskat. Raadet erklærede i sin Betænkning af 4 Avgust (*n. 209*), at Stænderne med det allerførste burde forskrives; vilde de ikke bevilge noget, maatte der udskrives en Dobbeltskat[5]. Ved samme Lejlighed erindrede Raadet om Nødvendigheden af Aalborgs Fortifikation (jfr. ovfr. S. 279). 25 Avgust udgik fra Glückstadt efter Raadets Betænkning Fdgr. om Jagt og Fiskeri[6] samt om Trætter, foraarsagede ved Indfaldet i Jylland[7] (jfr. Raadets Udtalelser *n. 207* § 6—8).

---

[1] Norske Rigsreg. VI, 335.

[2] Hofnagel (Norske Mag. II, 194).

[3] Norske Rigsreg. VI, 406, 407, jfr. 425. Sml. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 170—204.

[4] *Anders Bille* og *Tage Tot* var da paa Bornholm (ndfr. S. 300).

[5] 17 Avgust skrev *Albret Skel* fra Riberhus til Kansleren, at hvis Skatten skulde udskrives, tyktes det ham raadeligt, at hvis det ikke med de fattige Folk, især i Jylland, »maatte blive ved den ene Skat, som paabuden er, at de fattige Folk da jo i det ringeste maatte blive forskaanet, som ikke ere lagt for én Rigsdaler i denne Skat, men ringere, og de andre hver 1 Dl. og Kjøbstæderne for halvt«. Orig. med Segl: Adelsbreve Fasc. 16, n. 90.

[6] Sjæl. R. XVIII, 594; trykt.

[7] Trykt.

209. Raadets Betænkning, 4 Avgust. A. Orig. med Kristian Thomesens Haand: Kanc. B. Orig. med Jost Høgs Haand: RR. n. 47, XX.

Paa kongelig maiestet vores allernaadigste herris proposition, dateret Fredrichsborg then 29 jul. anno 1631, er rigens raadts underthanigst betenckend, som her nu udi Odense forsamlet vaar:

At anlangende den ort ved Kilerfiord, som paa Kei von Anfeldts godts er beliggendis och til rigens saa vel som fyrstendommens securitet befestis skulle, daa efterdi rigens raad sig tilforne udforlig erkleret hafver ingen middel at kunde optencke formedelst ny paaleg saadan stor summa penge at bringe til veie, som til saadan kiob udkrefvis, vi och nu underthanigst formercke, at samme sted icke ved nogen permutation at kunde tilforhandlis, daa vide vi underthanigst ingen middel, uden at stenderne med det allerførste maatte forschrifves och dennom denne tidts fahrlighed settis for oine, saa och hvad forsickring riget af samme stedts fortification hafve kunde, at de daa, deris federne land och dem self til beste, vilde paa deris egen velferd noget bekoste och i tide med ringe udleg støre forderfvelse forkomme, och dersom daa noget, som til samme kiob kunde forsla, vaar at bekomme, daa kronen igien at forsickris, at det altid hos kronen forblifve skulle, och indkomsten af samme godts til guarnisonens underholding at skulle anvendis; mens dersom det icke kunde forslaa, som stenderne godvilligen bevilge vilde, daa befrycte vi, at om endskiønt nogle af de ringeste kronens lehne bortselgis skulle, som dog baade at kiøbe och selge vaar betenckelig, saa skulle dog ingen findes, som i denne fahrlig tid enten kiobe kunde eller vilde, och daa vaar ingen anden middel tilbage, efterdi mand icke paa engang baade dobbelt skat paabyde kunde och af geistlig, borger och bønder godvillig contribution begiere, end om hans kong. mayt. samme Kei von Anfeldts godts med dag och tid at betale sig kunde tilforhandle, och det saa efterhaanden af den summa betale och derudi afkorte, som rigens raad hans mayt. underthanigst udlofvet hafver, och om samme forslag nogen fremgang erlanget (som vel formodlig, efterdi Kei von Anfeld en summa penge paa rente it aars tid eller tov at lade staa icke vel kand afslaa), daa kronen igien af hans mayt. at forsickres for den bygning af kronens, paa samme festing skier, at samme sted hos hans mayt[s] efterkommer, som vaar konger i Danmarck, skulle forblifve och icke fraskiftes,

hvilcket hans kongelig mayt. i ingen maade kunde vere præjudicerlig, efterdi indkomsten hos hans mayt. self. och stedet saa vel som indkomsten hos hans maiestets efterkommer, konger i Danmarch, i lige maade skulle forblifve.

Mens dersom stenderne intet bevilge vilde til samme sted at kiøbe, [a]som vi dog icke formode[a], daa vaar icke uraadelig en dobbelt skat at paabyde, och hvis i saa maader blef opboren, at kortis udi den sum, som rigens raad underthanigst hans kong. mayt. udlofved hafver.

Och eftersom rigens raad tilforne om Aalborgs fortification underthanigst hafver errindret, saa formene vi endnu underthanigst høinødig at vere, at derved noget blef giort, dog intet andet af hans kongelig maiestet dertil begieris, end at hans kongelig maiestet noget ris och tommer af skofvene dertil vilde bevilge, saa och at hans mayt[s] nest omliggende tiener noget dertil maatte hielpe at arbede, och derhos i hans mayt[s] nafn talis med adelen, som der omkring ere boesidendis, at de deris tiener til samme arbed at hielpe ville bevilge, saa dertil slet intet af de penge bruges skulle, som til den fortification ved Kiler fiord er deputered. Actum Odense then 4 augusti anno 1631.

Eders kongelig maiestet underthanigst raad.

Christenn Friis. Albret Skiell. Mogens Kaas. Christian Thomesen. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Høeg. Frantz Rantzav.

Avgust. Retterthing paa Bornholm og Gotland.

2 Juli kundgjorde Kongen for Indbyggerne paa Bornholm og Gotland, at han og Raadet havde anset det for godt, at der blev holdt almindeligt Retterthing paa Øerne, 3 Avgust paa Hammershus og 10 Avgust i Visby[1]. 9 Juli udstedtes fra Glückstadt Fuldmagt og Instrux for Hr. *Anders Bille* og *Tage Tot* samt Sekretær Verner Parsberg, der skulde sidde i Retten[2]. 26 Juli befaledes det dem fra Frederiksborg tillige flittig at forfare, »hvorledes Retten administreres paa Gotland, saa

a I A tilføjet i Randen.

[1] Skaanske R. V, 23—24. [2] Smstds. 24, 25.

og hvorledes os elsk. Jens Høg til Vang, Befalingsmand dèr smstds., sig forholder, samt hvorledes Indbyggerne eller andre fattige Folk dèr paa Landet medfares, og derom til eders Hjemkomst gjører os Relation, dersom vi en anden Tid derom anderledes blive informerede, I da os ikke dertil ville svare«[1]. Retterthinget holdtes paa Hammershus 5 Avgust; til Gotland kom Kommissarierne 12 Avgust, og Retterthing holdtes i Visby fra d. 16 til d. 19[2]; 25 Avgust tilskrev de 3 Kommissarier »af kong. Maj.s Skib Havhesten« Kansleren, at de havde modtaget Missivet af 26 Juli, og erklærede, at der ikke var forekommet nogen Klage over Lensmanden eller hans Tjenere[3].

14 Oktbr. Stændermøde i Kjøbenhavn med forudgaaende Provinsmøder.

I Henhold til Raadets Indstilling i Odense (ovfr. S. 298) tilskrev Kongen 18 Avgust fra Glückstadt Raaderne provinsvis, at de skulde indkalde Stænderne i hvert Land og formaa dem til at sende et Udskud til Kjøbenhavn 29 Septbr. (*n. 210*)[4]. Brevet udgik i Jylland til Hr. *Albret Skel*, *Kristian Thomesen* og *Otte Skel*, i Fyn til *Mogens Kaas*, i Sjælland til Hr. *Kristen Fris*, *Hans Lindenov*, *Jost Høg* og *Frans Rantzau*[5], i Laaland og Falster til Palle Rosenkrans

---

[1] Skaanske T. V, 473.

[2] Kommissariernes Relation: Protokol i Danske Kancellis Arkiv.

[3] Orig. med to Segl: Registr. 52, n. 177. To private Klager, dat. Visby 20 Avgust: smstds. 176 b. Extrakt over indgivne Supplikationer fra Gotland og Bornholm: smstds. Ansøgninger indgivne fra Bornholm: Indkomne Breve til Kancelliet under 26 Juli 1632. 4 Decbr. 1632 udgik der Breve til Bornholm og Gotland, at da Menighederne højlig besværedes ved at skulle begive sig til Kbhvn., naar de formener sig forurettet ved Landsdommers Dom, skulde fremtidig Befalingsmændene smstds. udgive Stævning over Landsdommerne at møde »for vore Kommissarier, som vi did til Landet forordnendes vorder«: Skaanske R. V, 69.

[4] 18 Avgust tilbagesendte Kongen fra Glückstadt de overskikkede Breve om Stænderne til Kansleren: Egenh. Br. n. 416.

[5] Orig. med Segl: Danske Kanc.

og Lavrids Grubbe, i Skaane, Halland og Bleking til Hr. *Anders Bille*, *Tage Tot Ottesen* og *Kristoffer Ulfeld*. Indkaldelsesbrevet til Stænderne. hvorved Mødet ansattes til 14 Oktbr., udgik 25 Avgust (*n. 211*)[1], og samme Dag befaledes det Raaderne at møde til samme Tid[2]. — Det forberedende sjællandske Stændermøde synes afholdt i Ringsted 22 Septbr.[3]; om Forhandlingerne med Fyns Stænder haves flere Oplysninger i et Brev fra *Mogens Kaas* til Kansleren (*n. 212*).

Mødet fandt Sted[4], og 14 Oktbr. »proponerede Kansleren i Nærværelse af Prinsen og nogle Raader Kongens Vilje om en frivillig Kontribution til Anlæget af en Fæstning ved Levensau«. Paa Bispernes Vegne svarede Hans Resen[5]. — Adelen bevilgede landskabsvis for hver rustet Hest at ville udgive 50 Dl. in Specie til førstkommende Johannis, Sjællands Adel dog kun 40 Dl. 28 Oktbr. befaledes det Lensmændene at op-

---

[1] Det oversendtes Raaderne til Forkyndelse paa Landsthingene: Sjæl. T. XXIV, 578 (samme Liste som ovfr.; dog nævnes ved Fyn foruden *Mogens Kaas* ogsaa Jørgen Brahe). 6 Septbr. sendte Kansler og Statholder Kommissarierne i Skaane et aabent Brev om Stændernes Tilsammenkomst til Forkyndelse ved Landsthingene i Skaane, Halland og Bleking, »hvori I kan sætte Tiden, naar de skal forsamles« og siden tilskikke Landsdommerne det: Skaanske T. V, 476.

[2] Sjæl. T. XXIV, 580. Raaderne blev desuden forskrevne til at møde i Novbr. til Begravelse i Roskilde (se ndfr. S. 306). Under Henvisning til Besværligheden ved at møde begge Steder undskyldte saavel *Albret Skel* (Fusinge 1? Oktbr.) som *Kristian Thomesen* (Kalø 9 Oktbr.) sig i Breve til Kansleren for ikke at møde i Kbhvn.; den sidste tilføjede: »Ikke heller synes, hvad Stændernes Resolution anlanger, min Nærværelse synderlig nødig«. Orig.: Adelsbreve Fasc. 17, n. 151—52.

[3] Fegræus' Indberetninger 16 og 30 Septbr. Afskrift: Allenske Sager n. 11. Fegræus har aabenbart opfattet dette Møde som en Sammenkomst af alle Stænderne og ikke som et Provinsmøde, hvad det dog vistnok alene har været.

[4] Fegræus indberetter 20 Oktbr. om en Samtale med Kansleren og nogle Raader, hvori han refererede dem om Gustav Adolfs Sejr (ved Leipzig), og hvad Indtryk det gjorde paa dem. Afskrift: smstds.

[5] Hans Mikkelsen (Saml. t. Fyens Hist. VII, 34); jfr. Gjellerup. Jens Din. Jersin S. 179—80.

kræve denne Hjælp, dog at de handlede med Adelen om at udgive den allerede 8 Dage før Jul. eftersom Kongen skulde udgive Pengene til førstkommende Omslag: for Sjællands Vedkommende skulde hver Lensmand desuden søge at formaa Adelen til ligesom i de andre Lande at udgive 50 Dl.[1] Kapitlerne bevilgede en tilsvarende Ydelse, 50 Speciedl. af hver 312 Tdr. Korn, at erlægge til Jul[2]. Præsterne bevilgede i Skaane, Sjælland og Fyns Stift hver 6 Dl., i Halland, Bleking, Bornholm, Gotland og de jydske Stifter hver 4 Dl.[3] Endelig bevilgede ogsaa Kjøbstæderne en Hjælp, som det ligeledes befaledes Lensmændene at indkræve[4].

22 Novbr. udstedte Kongen sin Revers til Adelen for den bevilgede Kontribution[5]; ogsaa den til Sjællands Adel lyder paa 50 Rdl. af hver Hest. Samme Dag tilskikkede Kongen »nogle af Raadet i Jylland, Sjælland, Fyn og Skaane« sin Revers, hvorefter de skulde handle med Adelen i hvert Land om inden Jul at udlægge det bevilgede. Samtidig befaledes det Lensmændene (og hvem der ellers opkrævede Skatterne) at levere Pengene (ikke, som først befalet, til Renteriet, men) til *Hans Lindenov* for Sjælland, *Kristoffer Ulfeld* for Skaane og Bornholm, og Hr. *Albret Skel* for Fyn og Jylland. De to første samt Palle Rosenkrans for Laalands og Falsters Vedkommende befaledes det at levere den ottende Part af Skatten m. m.[6] til Hr. *Albret Skel*[7].

---

[1] Sjæl. T. XXIV, 597—601.

[2] Missive om Betalingen: smstds. 604.

[3] Missive til Bisperne: smstds. 601, jfr. Biskop Jens Dinesen Jersins Sendebrev til Ribe Stifts Gejstlighed, 21 Oktbr.: Gjellerup, J. D. Jersin S. 261. — Universitetet synes ikke at være indkaldt til Mødet, jfr. Matzen, Kbhvn. Univers. Retshist. I, 323—24.

[4] 28 Oktbr. befalede Kongen *Kristoffer Urne* o. fl. at forhandle med de norske Stænder om at bevilge lignende Ydelser: Norske Rigsreg. VI, 346—49.

[5] Sjæl. R. XVIII, 599.

[6] Se ovfr. 1630, S. 231.

[7] Sjæl. T. XXIV, 610—12.

210. Kongen til D. R. Raad i hvert Land, 18 Avgust.
Sjæl. T. XXIV, 575.

V. s. g. t. Vider, at eftersom nu thil denne raadis siste forsambling udi vort kiøbsted Ottensøe er for got anset, at voris kierre tro undersatter rigens stender schulle forstendiges om den grentsfestninges vedt Lefvendts aae paa Østersøen fornødenhed, saa och tillige andmodis om noget frivilligh tillegh, hvorved det gods, hvor fortificationen anliggis schal, kunde betalles, efterdi andre middel denne thidt besverligen der til er at finde, da bede vy eder och naadigst ville, at Y der udi vort land Judland stenderne med fordeligste forschrifver, dennom der heden disponerer, at de et udskud med thienlig fuldmagt belangende frivillig tillegh til forbemelte godses tilforhandlingh vilde lade mode udi vort kiøbsted Kiøbenhafn nu til Michaelis forstkommendis, och hafver I dennom at faareholde den fare, i henderne er (hvilchen Gud den allermeetigste dog naadeligen afvende), derhos al[a] den fordel, riget hafver der af, at mand en festning paa Ostersoen, serdelis paa yderste grentser, hafver, hvor en fiende beqvemmelig kunde opholdis, och hvor uforsvarligt det ehr, om mand saadandt, midler thidt mand respit hafver, forsommer, at en hver dennom derfaare i thide, och for faren er udi dorren, deris federne land och dennom self til beste ville noget bekaaste paa deris egen velferdt och med et lideligt udlegh deris egen store skade och forderfvelse faarekomme, och derfaare godvilligen saadan hielp bevilge, som kunde med deris samptlig tillegh forslaa at betale forbemelte gods, hvor fortificationen anliggis. Vy ville nest Guds den allerhøyestes naadige bistand inthet paa vor side lade afgaa, meden med raad och daad alt det dertil giorre, som Gud allermectigste kand komme til ære och vore land och riger til bestyrckelse och vore kierre troe undersatter til velstand, med videre, som sagens beskaffenhed eder self best bevist angifver. Dermed scher vor vilge. Befallendis eder Gud. Skrefvet Gluchstad den 18 augusti 1631.

211. Aabent Brev til Stænderne, 25 August. Sjæl. T. XXIV, 578.

Helse eder meninge vore kierre, troe undersatter, addel och ridderskab, som fri och frelse kiendis, saa och geistlige och borgeskab, som bygge och boe ofver ald voris land Seland kierligen och evindeligen med Gud och vor naade. Vider, at vy naadigst hafve

a Afskriften: att.

befalet nogle vore elsch. Danmarckis riges raad eder noget at schulle proponere och faaregifve, som riget och eder self er høygt anghelegen. Thi bede vy eder och naadigst ville, at adelen udi egen person, geistlighed nogen deris middel och nogle af borgemestere och raademend udi hver kiøbsted udi vor kiøbsted Ringsted den ..[a] førstkommendis møder och der samme faaregifvelse anhører och siden med eder self indbiurdis berammer och fuldmectiger nogen af eders middel, som til den 14 octobris førstkommendis kunde møde udi vort kiøbsted Kiøbenhafn tilstede och der efter eders medgifne fuldmagt vore gode mend och raad derpaa saadan svar och betenckende meddele, som denne thids fornødenhed och sagens leilighed udkrefver. Vy forblifve alle och en hver med al kongelig gunst och naade vel bevogen. Gifvet Gluchstad den 25 augusti 1631.

Stenderne schulle møde paa de steder, som epterschrefvet staar:
Seeland udi — Ringsted,
Fyen och Langelang [!] — Ottensøe,
Judtland — Viborgh,
Laaland och Falster — Maribo.
Skaane, Halland och Blegind — Lund.

212. Mogens Kaas til Kansleren, 14 Septbr. **Orig. med Segl: Adelsbreve Fasc. 17, n. 107.**

.... Kiere svoger. Gifver jeg dig venligen at vide, at eftersom Jørgen Brahe och jeg for nogen thid siden, kort for Karen Brahes begrafvelse, fich ko. ma[s] bref och befaling stenderne her udi Fyn at foreholde dieris fuldmectige med thienlig fuldmacht at frembsende thil Kiøbenhafn den 14 octob., daa efterdi adelen den største paart her udi landet vaar der udi byen thilstede, hafver vi denom samme hans ko. m. befaling foreholdet; daa hafver vi sambtlig strax udgifvit fuldkommen fuldmacht paa Jørgen Brahe, Anders Bilde, Knud Ulfeld och Jesper Fris paa adelens vegne at møde. Hvad giesligheden, adelen paa Lavend och borgeschabet belanger, hafver vi forschrefvit thil Onse dieris midel at fremsende thil den 10 septemb., hvor di af gesligheden och borgeschebet ere motte; hafver ochsaa lofvit, at di dieris fuldmectige thil den 14 octob. ville frembsende med thienlige fuldmacht. Men fra ade-

a Dagen er ikke udfyldt.

len paa Lavend er ingen møtte, eller fra di gieslige paa Als, uden Peder Bassis thiener fra Lavende.

Hvad adelen her udi Fyn belanger at udlegge noget, hafver jeg saa vidt forfarit, at di paa hver hest ville bevilge 50 daler in specie. Giesligheden lod sig ochsaa udi nogen mader forneme, at di af dieris formofve och vilde hielpe saa vit mueligt, saa der er nogit at formode.

Mens borgeschabit beklagit sig hart, at di formedelst den stuore indqvartering, her hafver verrit, och den aerlige skat, boschøtters och bodtsmendshold, saa och for udschrifning thil skibene, ingen synderlig fortrøstning om nogen hielp kunde udlofve, hvad di ville giore, naar di frembkommer thil Kiøbenhafn .... Af Nyborgslot 14 sept. anno 1631.

Mogens Kaas.

Kiere svoger. Jeg vilde lade dig vide, at jeg paa lofverdag vilde reise af thil Juland; om du nogit der ville hafve bestillit, vil jeg det gierne forrette. Kiere svoger, jeg bekom fra Kiøbenhafn den 6 sept. it ko. m. missive, Christian Tomsøn, Otte Skel och mig thil schrefvit, saa lunde, at vi schulle forholde stenderne om det godts, som schulle kiøbis, hvor hans ko. ma. vilde fortificere ved Østersøen, hvor af jeg strax samme dag forsende denom en copia, och efterdi jeg forfaar, at di iche kunde mode thil den 10 sept., daa di vare forskreffen thil Onsø, hafver jeg giesligheden och borgeschebet det foreholdet, dog begerede, [at] di motte møde i Kiøbenhafven thil den 14 octob. Vale.

14 Novbr. Raadsmøde i Roskilde.

4 Oktbr. forskreves fra Nykjøbing »alle Rigens Raad« til at overvære Enkedronning Sofies Begravelse i Roskilde 14 Novbr., hvorfor de bades forinden møde 8 Novbr. i Vordingborg, d. 9 følge Liget fra Stranden til Vordingborg Slot, d. 10 derfra til Vindbyholt, d. 11 derfra til Kjøge og d. 12 til Roskilde. De bades medtage deres Hustruer og disses Jomfruer. — De jydske Raader skulde dog kun møde med al deres Rostjeneste en halv Fjerdingvej udenfor Roskilde og her mod-

tage Liget[1]. Bortset fra *Kristoffer Urne*, der ikke var tilkaldt, mødte Raadet fuldtallig.

15 Novbr. afgav Raadet en Betænkning (*n. 213*) om Betalingen for Kaj v. Alefelds Gods (jfr. S. 298), hvortil det bevilgede Udbyttet af, hvad Stænderne havde lovet at give m. m., mod at Grunden skulde pantsættes til Kronen. 22 Novbr. udstedte Kongen derefter i Kbhvn. to Obligationer til Alefeld, hver paa 50.000 Rdl., at betale til Kieler Omslag henholdsvis 1633 og 1634, og som Borgen medbeseglede Raadet disse Breve[2]. 4 Decbr. udstedte hele Raadet et Gjældsbrev paa 20.000 Rdl., at tilbagebetale Indehaveren til Omslaget 1633[3]; herpaa rejste Kongen i Januar 1632 et Laan af Henrik Rantzau til Schmol[4].

213. Raadets Betænkning. 15 Novbr. A. Orig. med Kristian Thomesens Haand: Kanc. B. Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 47, XXI.

Eftersom kong. maiestet vores allernaadigste herre os naadigst befahlet hafver at delibere om de penge, som til Kei von Anfeldts godtses betaling skulle udgifves, saa efterdi Danmarckes krone saavelsom hans maiestets egen efterkommer, konger i Danmarck, allerhøieste magt er paaliggendis, at samme sted, naar det blifver fortificeret, hos ingen anden end hos hans maiestet och hans maiestets efterkommer, konger i Danmarck, altid forblifver, saa siønis os underthanigst høinødigt, at hans kong. maiestet for sig och sine arfvinger kronen derfor vilde forsickre, at det hos kronen och hans maiestets efterkommer, konger i Danmarck, skulle forblifve, hvilcket os underthanigst beqvemmeligst siønis at kunde

---

[1] Sjæl. T. XXIV, 583.

[2] Originaler paa Pergament med Segl: Kieler Omslags Regnskaber 1633 og 1636, Bilag. I Brevene opregnes Raaderne i samme Orden som under *n. 213* og derefter *Kristoffer Urne*; dog har hverken denne eller *Tage Tot* og *Jost Høg* medunderskrevet eller beseglet. — Den sidste Obligation indløstes to Aar senere end lovet, nemlig til Omslaget 1636.

[3] Patenten 1630—31, Fol. 306.

[4] Omslagsrgnsk. 1632. Obligationen indløstes ved Omslaget 1634 og leveredes til Kongen, der kvitterede derfor paa Skanderborg 23 Febr.: Omslagsrgnsk. 1634 med Bilag. Jfr. herom Herredag 28 Maj 1632 (ndfr. S. 330).

skie, om stedet for hvis penge af riget blifver udgifvet, kronen blef pantset, saa det icke igien maatte ved skifte eller anden alienation derfra komme, førind kronen sin udlagde penge med paaløbbende interesse blef contenteret, och dersom hans kong. maiestet, Danmarckes krone och sine egne efterkommer til stedtsvarende forsickring, summen udi sin revers saaledis vilde forhøie som kronen til en kongelig forehring, at det icke lettelig skulle staa til at løse, daa giorde hans kong. maiestet kronen och sine efterkommer konger en efvig och berømmelig gafn och fordiel. Thi vi gifve hans kong. may. det self underthanigst at betencke, at dersom saadan fortificeret sted blef kronen fralost och i fremtid kom i frembed hender, daa skulle det, som med stor bekostning vaar giort kronen til forsickring, blifve riget til en skinbarlig ruin och skade baade til landts och vandts, och vilde hos vores efterkommer ilde och til stor forsielse udtydes det, som nu til beste siønis at vere raad och udgifven. Och dersom hans kong. may. sig dette lod befalde, daa vilde vi til samme godtses indkiøb deputere [a]en gang for alle och uden vider regenskab[a] først de penge, som stenderne nu udlofvet hafver, som i det ringest sig beløbber treisindtstyfve tusind daler, siden den ottende part af de tvende forgangen aars skatter, som med restantserne och beløbber halftreisindtstyfve tusind daler, derforuden hvis af stenderne udi Norge blifver samlet, som vi holde for at blifve tredeve tusind daler; hvad de andre fir och tyfve tusind daler anlanger, som til at fuldgiøre de 164.000 daler til godtsens indkiøb feiler, dem vilde vi tilkommendis aar af skattene hans kong. mayt. underthanigst lade betale; mens siden enten til festingens bygning eller des besetning och underholding finde vi underthanigst ingen raad eller middel mere at bringe til veie, efterdi baade hvis stenderne godvillig udlofvet hafver, och de paabudne skatte intet vider kand forslaa, och hans mayt. dog self indkomsten deraf beholder. Actum Roskild then 15 novemb. anno 1631.

[b]Eders kongelig maiestets underthanigst raad[b].

Christenn Friis. Clausz Daa. Albret Skiell. Anders Bille[c]. *Jenns Juel. Mogens Kaas. Thage Thot O*[c]. *Christian Thomesen*[c]. *Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Hoeg*[d]. *Frantz Rantzav*[c].

a Tilføjet i Randen. *b* Fattes i B. *c* Fattes i B. *d* Fattes i A.

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1631.

Indlandet. 16 Januar fik Hr. *Anders Bille* Kvittering for forskjellige Regnskaber, deriblandt for Kontribution 1625—26, anvendt af ham med *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld* som Kommissarier til Garnisonerne i Fæstninger i Skaane, Halland og Bleking, for Smaatolden, Rorstolden og Accisen af Vin 1625—26 (sammen med de nævnte), for de samme Afgifter 1626—27 (sammen med *Tage Tot*)[1]. *Tage Tot* fik Kvittering for de samme Regnskaber 20 Juni[2].

Efterat Kongen af Erklæringer saavel fra Borgemester og Raad som fra Hr. *Anders Bille*, *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld* havde erfaret, at Landskrone var sat for højt i Skat, forlangte han 24 Januar yderligere Erklæring af de tre Raader om, hvad Landskrone burde have i Afslag og andre mere formuende Byer i Paalæg, saa at Kronen ikke led nogen Skade[3]. 15 April skrev de tre Raader fra Landskrone til Kansleren, at de maatte have en rigtig Fortegnelse over, hvad de andre Kjøbstæder var taxerede for til Skat og Bøsseskytter[4].

29 Januar befalede Kongen »Raadet og Bisperne« at forhøre alle Kirkeregnskaberne i Provstens Nærværelse og inden Paaske indsende deres Erklæring derom til Kancelliet. Ordren udgik saaledes:

Halland, Helsingborg, Herridsvad, Malmøhus og dets underliggende Smaalen, Jæresta Herred, Lund: Hr. *Anders Bille*, *Kristoffer Ulfeld* og Bispen i Skaane.

Bleking, Kristiansstad, Froste Herred, Landskrone, Bornholm: *Tage Tot*, Henrik Hvitfeld og Bispen i Skaane.

Sjællands Stift: *Klavs Daa*, *Hans Lindenov* og Bispen i Sjælland.

Fyn: *Kristian Thomesen*, Jørgen Brahe og Bispen i Fyn[5].

Ribe Stift: Hr. *Jørgen Skel*, Hr. *Albret Skel* og Bispen i Ribe.

Aarhus Stift: de samme og Bispen i Aarhus.

---

[1] Skaanske R. V, 3.

[2] Smstds. 19.

[3] Skaanske T. V. 446.

[4] Orig.: Adelsbreve Fasc. 18, n. 92.

[5] Disse befaledes det 13 Marts fra Frederiksborg tillige at høre Odense Provsters og andre gejstliges Regnskab: Fynske T. IV, 132.

Laaland, Falster og Lavind: Palle Rosenkrans og Bispen i Fyn.
Viborg og Vendelbo Stifter: *Jens Jul*, *Mogens Kaas*, *Otte Skel* og Bisperne.
Oslo og Hamar Stift: *Kristoffer Urne*. Jens Bjelke og Bisperne.
Stavanger Stift: Henrik Bille og Bispen smstds.
Bergen Stift: Jens Jul og Bispen.
Trondhjem Stift: Oluf Parsberg og Bispen[1].

13 Marts befaledes det fra Frederiksborg de samme[2] tillige at foretage Domkirkernes samt anden Stiftens, saa og Provsternes Kirkers Regnskab, i lige Maade at forfare, hvorledes med Kirkens, Skolens eller de fattiges Penge forholdes, som Kapitlet eller dets Membra har at udsætte og forestaa, og meddele Lensmanden, om der befindes noget derved forsømt, at han kan indtale det ved Retten. En rigtig Gjenpart paa samme Kapitler[!] skulde indlægges i Stifts- eller Landekisten og en udførlig Relation tilskikkes Kancelliet inden Pinse[3]. — Af Erklæringerne er de fleste bevarede[4].

9 Febr. befaledes det *Jens Jul* og *Otte Skel* at stævne Bevinthebberne og Participanterne i det spanske Kompagni i Aalborg for sig, høre Regnskaberne og adskille Parterne[5].

22 Febr. befaledes det fra Frederiksborg Hr. *Kristen Fris* og *Frans Rantzau* at forhøre Rentemester Sten Beks Regnskaber fra sidste Omslag[6].

16 Marts befaledes det Hr. *Kristen Fris*, *Kristoffer Ulfeld*, *Hans Lindenov* og *Frans Rantzau* at foretage Rente-

---

[1] Sjæl. T. XXIV, 488. 25 Juli befaledes det Frederik Redtz at udføre denne og efterfølgende Befaling i *Klavs Daas* Sted, da denne skulde foretage en Rejse uden Riget: smstds. 570. Da *Kristian Thomesen* »formedelst adskilligt« ikke kunde faange Tid til at forhøre Regnskaberne i Fyn, befaledes det 28 Juli fra Frederiksborg Anders Bille at træde i hans Sted: Fynske T. IV, 153.

[2] Der nævnes ingen for Fyn, Laaland, Falster og Langeland. Jfr. dog S. 309 Anm. 5.

[3] Sjæl. T. XXIV, 513.

[4] Orig.: Indkomne Breve til Kancelliet, under 31 Marts 1631. Følgeskrivelse fra *Jørgen Skel* og *Albret Skel*, Aarhus 23 April. Orig. med Segl: Adelsbreve Fasc. 17, n. 133.

[5] Jydske T. VIII, 502.

[6] Sjæl. T. XXIV, 503.

mestrene Jorgen Vinds og Sten Beks Regnskaber for Aaret 1629—30[1]. Jfr. 30 Maj 1632.

19 Marts befaledes det fra Frederiksborg Hr. *Kristen Fris* og *Frans Rantzau* at forhøre Rigsadmiralen *Klavs Daas* Regnskaber for, hvad han havde oppebaaret af Kontributionen af 1629[2]. Kvittering gaves 29 Decbr.[3]

10 April skrev Kongen fra Frederiksborg til Raaderne, at da Kronborgs snarlige Reparation var ganske nødvendig og han selv ikke vidste Midler dertil, havde han betænkt at foretage Reparationen ved Paalæg paa Tolden. Herom var der talt med »den hollandske Kommissar her i Sundet, som det og ikke haver improberet«, og Kongen bad nu Raaderne med Budet at indskikke til Kancelliet deres Betænkning, om ikke raadsomt syntes »Tolden til dobbelt at forhøje paa nogle faa Aars Tid«[4]. Af Raadernes Betænkninger er kun *Klavs Daas* bevaret (*n. 214*); den blev afgivet 18 Juni (altsaa under Herredagen), og han foreslog at blive ved den i Juli 1630 fattede Beslutning (jfr. S. 230).

214. (Klavs Daas) Betænkning om Kronborg. 18 Juni.

Egenhændig Koncept: RR. n. 47, XIII.

.... Er korthelig min ringe underdanigst erklerung och betenckende, nemlig, at in julio sist forleden da lod hans mayst. naadigst proponere paa middel at tencke, hvorledis kunde erholles det, som af Croneborgh ennu staar, hvor paa rigens raad da samptlig sig erklerit disse riger saa gansche forarmede och forderfvit at verre, at dem efter den tidts tilstand icke syntis raadelight andit der vid at giørre end husene med sper och tagsten saa och ancker y muren, hvor behof giørris, at lade forferdige, intil vor herre vil giørre dette fattige rigis tilstand bedere. Synis mig der forre, at det schulle blifve vid same resolution, och same reparation nochsom af rigens indkompst foruden tholdens forhøyelse vel sche kunde, och mand icke videre med bygningen ennu skulle

---

[1] Sjæl. T. XXIV, 509.
[2] Smstds. 519. Jfr. ovfr. S. 193.
[3] Sjæl. R. XVIII, 605, 606.
[4] Sjæl. T. XXIV, 528 (Orig., rettet til *Klavs Daa*: RR. n. 47, XII).

forretage, end forskrefvit staar, besynderlig efterdi vore riger formedelst dyrtid och misveghts inthid ennu hafver tiltagit och y denne trouble tid commertien at gravere farlight er. Datum København den 18 junii 1631.

20 Juni befaledes det Hr. *Jørgen Skel*, Hr. *Albret Skel* og *Kristian Thomesen* at besigtige et Aasted for Kjøbstaden Grenaa, som Borgerne mente kunde tjene til en Havn og Indløb, og indsende deres Erklæring derom til Kancelliet[1].

Da Indbyggerne i Skanør og Falsterbo havde begjæret at blive forskaanet for nogen kongelig Tynge med Skat, Bøsseskytter og Told, fordi Sandet ødelagde deres Gaarde og Jorder, ligesom Fiskeriet i mange Aar havde slaaet fejl, befaledes det 22 Juni *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld* at forfare Lejligheden herom og paaligne andre mere formuende Kjøbstæder i Skaane, hvad hine forskaanedes for[2].

I Anledning af en Strid mellem Magistraten og Borgerskabet i Malmø, som skulde for paa næstkommende Herredag, befaledes det 16 Decbr. »Rigens Raad i Skaane« at forhøre Parterne, »dog til Sagens Efterretning alene«[3]. Da Befalingen ikke blev udført, skrev Kongen 19 Marts 1632 fra Glückstadt til *Kristoffer Ulfeld* og Henrik Hvitfeld, at de, da *Tage Tot* »med vore og Rigens Bestillinger at forrette er occuperet«, med det første skulde tage samme Sag for sig sammen med Hr. *Anders Bille* eller alene, hvis denne ved Svaghed hindres i at møde[4]. Ved Herredagsdommen fastsattes, at *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld* skulde gjennemse Regnskaberne og kjende derom, m. m.; herom udgik der 28 Juni 1632 Missive til dem[5].

Fyrstendømmerne. 18 Januar tilskrev Kongen Hr. *Albret Skel* og *Jens Jul*, at *Kristian Thomesen* og *Otte Skel* havde faaet Befaling til sammen med 3 holstenske Raader,

---

[1] Jydske T. VIII, 321.
[2] Skaanske T. V, 463.
[3] Nærmere: smstds. 480.
[4] Skaanske T. V, 494. Ny Befaling til de samme, 31 Maj: smstds. 502.
[5] Smstds. 515.

Kaj von Alefeld, Jørgen von Alefeld og Reimarus Dorn, at begive sig til Gottorp og dèr handle hos Hertugen efter deres Instrux, bl. a. angaaende den Skade, som var tilføjet Undersaatterne af de Friedrichsstadske og armenianske Sluser. Hvis de imidlertid ikke udrettede noget, ønskede Kongen, at der efter Unionen skulde ansættes en Dag til Kolding, for at 4 Rigsraader som Deputerede kunde paadømme Sagen. De to Raader skulde derfor være rede til at møde dèr, naar de fik Dagen opgivet af Udsendingene[1].

14 Marts befaledes det fra Frederiksborg Hr. *Albret Skel* at overvære det Stændermøde i Flensborg, hvor der skulde forhandles om Landets Defension og Grænsefæstningerne[2]. — Landdagen afholdtes i Kiel 21 Juni, uden at *Albret Skel* dog synes at have været til Stede[3].

Sverige. Da Feltmarschal Herman Wrangel i April 1631 havde fornærmet den danske Agent Pros Knudsen, var det under Overvejelse i det svenske Raad, om det selv skulde tilskrive det danske Rigsraad om denne Sag eller lade Agenten i Danmark, Fegræus, forebringe Raadet Sagen[4]. Wrangel skrev selv et Undskyldningsbrev til en Del af det danske Rigsraad[5], og fra alle Sider enedes man om at betragte Striden som ganske privat[6]. Jfr. under 1633.

Udlandet. 29 Juli modtog *Klavs Daa* af Kansleren sin

---

[1] Jydske T. VIII, 299. Instrux 15 Januar for *Kr. Thomesen* og *Otte Skel*: Instruxbog 1613—69, Fol. 119.

[2] Instrux: Jydske T. VIII, 310. Meddelelse til Hertug Frederik herom, 12 Marts: Orig. med Segl: Landdagsakter. — 16 Marts skrev Kongen til *Jost Høg*, at denne skulde forvalte Rigens Kanslers Bestilling, mens *Kr. Thomesen* var uden Riget, hvorfor Seglet tilskikkedes ham: Sjæl. T. XXIV, 517.

[3] Indberetning fra de kgl. Raader, Kiel 23 Juni: Landdagsakter.

[4] Jfr. Svenska riksrådets protokoll II, 80—81; Adlersparre, Hist. Saml. I, 116, 118, 122—23.

[5] Jfr. smstds. I, 142. 21 April skrev Wrangel til *Kristen Fris* om Sagen. Orig. med Segl: Sverige.

[6] Jfr. Adlersparre, Hist. Saml. I. 139.

Instrux[1] samt Kreditiver til de engelske Udsendinge[2] og Generalstaterne[3]. 3 Avgust forlod han Kbhvn., 6 Septbr. kom han til Haag. Han forhandlede med Generalstaterne[4] og besøgte Kongen af Bøhmen; engelske Udsendinge indfandt sig ikke. Hjemrejsen varede fra 29 Septbr. til 2 Oktbr.[5]

1632.

5 April udnævntes Jørgen Urne til Rigsmarsk, hvorved han tillige optoges i Raadet. Samme Dag blev Frans Rantzau forordnet til Rigshofmester, men han omkom 5 Novbr., hvorefter dette Embede stod ubesat indtil 1643.

8 Januar. Delvist Raadsmøde i Kjøbenhavn.

28 Decbr. 1631 befalede Kongen »Danmarks Raad i Sjælland og Skaane« at være i Kbhvn. to Dage efter Hellig tre Konger; Brevene udgik til Hr. *Anders Bille*, *Klavs Daa*, *Tage Tot*, *Hans Lindenov*, *Kristoffer Ulfeld* og *Jost Høg*[6]. Af disse erklærede *Klavs Daa* 6 Januar (*n. 215*), at han for sit Vedkommende vilde bevilge den af Kongen ønskede Madskat til Flaadens Udrustning, men henstillede, at de mange ikke tilstedeværende Raader forhørtes om deres Mening. De andre Raader synes at have udtalt sig paa samme Maade, thi 13 Januar bad Kongen de fraværende[7] om Bevillingen,

---

[1] Udkast til denne af *Kr. Fris*: Holland n. 56. Instruxen er indført med Datum Frederiksborg 28 Juli i Instruxbog 1613—69, Fol. 109. Jfr. Danske Mag. 3 R. I, 38—39, Fridericia I, 198—99. Sml. ovfr. S. 310 Anm. 1.

[2] Latina 1616—31 (dateret Hafniæ .. Julii).

[3] Auslend. Reg. 1631—34, Fol. 106 (dateret Glückstadt).

[4] Jfr. Aitzema I, 1174—77.

[5] Relation, 4 Oktbr. Orig.: Holland n. 56. 25 Juni 1632 gjorde *Klavs Daa* Regnskab for Udgifterne i Rentekammeret: Rentemesterregnsk. 1632—33, Indtægt. Jfr. Hans Mikkelsens Ligprædiken: Fridericia I, 200.

[6] Sjæl. T. XXIV, 623.

[7] I Sjælland: *Hans Lindenov*, i Fyn: *Mogens Kaas*, i Jylland: Hr. *Albret Skel*, *Jens Jul*, *Kristian Thomesen* og *Otte Skel*.

men oversendte dem tillige Skattebrevet til Kundgjørelse (*n. 216*), hvilket samme Dag var Tilfældet med de øvrige Lensmænd [1].

215. Klavs Daas Erklæring, 6 Januar. Orig. med Segl: RR. n. 48, VI.

Eftersom kong. mayst. for de faae rigens raad, som nu forskrefvene erre, naadigst lader anholde om en madschat, her af rigit til flodens udredning denne tilkommendis sommer 1632 fornøden giørris, saa er min underdanigst erklerung paa same kong. mayst[s] naadigst proposition, at efterdi det høyeligen disse lande och riger er anliggende, at floden y tilkommendis sommer udkommer, och saadant formedelst mangel paa proviant icke ske kand, da kand bevilgis af hver seleyere bunde j lispund flesck och — ij lispund kiød, af hver festebunde, som sidder y hel gaar, — j lispund flesck och — j lispund kiød och af hver half gaar half saa møgit, inden fastelafven y det seniste at verre indkrefvit och y Københagen lefverit, doch adelens ugedags tiennere och de, som altid hafver verrit forskaanit, fremdelis blifver forschaanit. Och hvilke af almuen, som heller ville gifve penge end flesck och kiod, da at anammis for it lispund flesck — j slet daller och for it lispund kiod — ij slette ℳ. Mens efterdi saare faae af raadit erre forschrefven och tilstede, da skulle de andere rigens raad der om tilskrifvis, at mand deris bevilgung kunde fornemme och siden lade skatte brefve udgaa. Dette er min underdanigst betenckende. Datum Københagen den 6 jan. 1632.

Clausz Daa.

216. Kongen til 6 Raader, 13 Januar. Sjæl. T. XXV, 8.

V. s. g. t. Eftersom vy naadigst foraarsagis nu paa foraaret at lade udryste en skibsflode udi Vestersoen, voris strømme dermed rene at holde, som af adschillige nationers orlogh skibe næstforledene aaringer hafver veret giort usickeret, och til samme flodis udredning behøfves en del proviant, serdelis flesk och kiød, som vy ellers icke vide at bringe til veye, da efterdi hosverende vore elschelige rigens raad af Sieland och Skaane hafver der til bevil-

[1] Sjæl. T. XXV, 7—9.

get en madskat, som er af hver hele gaard et ½ lispund flesk, j lispund kiød, af hver halfve gaard halfparten saa meget och af en selfeiger gaard dobbelt saa meget, bede vy eder och naadigst begiere, at I udi lige maade til des udredning ville bevilge samme madskat, och schicke vy herhos vort obne brefve om forschrefne madskat, at de strax kunde publiceris, efterdi raadet, som her hafver veret, for got anset, at de med det første kunde udgaa. Datum Hafniæ 13 janu. anno 1632.

Febr. (?) Raadsmøde i Kjøbenhavn.

I Febr. afsendte Gustav Adolf Generallieutenant Baudissin til Kristian IV med en Memorial, hvori han krævede, at Kongen enten helt skulde slutte sig til ham eller holde sig fuldstændig udenfor Krigen i Tyskland[1]. Memorialen forebragtes den udvalgte Prins i Holsten: de nærmest boende Raader blev i Hast kaldte til Kbhvn.[2], og 28 Febr. forlangte Kongen deres Betænkning herom »sekretament, men ogsaa i en Il uden Forsømmelse« (*Egenh. Br. n. 5*). Raadet synes at have udtalt sig imod en Sammenslutning med Sverige, medens det tilraadede en Sendefærd til Gustav Adolf[3]. Se ndfr. S. 360.

4 April. Raadsmøde i Odense, fortsat i Kolding[4].

Raadet indkaldtes fra Frederiksborg 17 Febr.[5] Af Raaderne fattedes ved Mødet kun *Anders Bille* og *Kristoffer Urne* samt *Tage Tot* og *Kristian Thomesen*, der da var i Sverige; Kongen ankom 4 April og forblev i Odense til 8 eller 9 April[6]. 5 April henstillede Kristian IV til Raadet, at det

---

[1] Fridericia I, 223—24.

[2] Fegræus' Indberetninger 3 og 5 Marts. Afskrift: Allenske Sager n. 11. 25 Febr. befaledes det *Jost Høg* ufortøvet at begive sig til Kbhvn.: Sjæl. T. XXV, 25.

[3] Fegræus' anførte Brev. Jfr. Slange S. 756, Fridericia I, 224—25. Salvius(?) ytrer, at Raadet skulde have tilraadet Kongen »zwischen Thür und Angel nicht zu stecken« (Cronholm VI, 2, S. 79).

[4] Omtalt af Hans Mikkelsen (Saml. t. Fyens Hist. VII, 43—44).

[5] Sjæl. T. XXV, 21.

[6] Hans Mikkelsen (anf. St.) har 8 April, Jørgen Brahe (Vedel Simonsen S. 63) derimod 9 April.

ledige Rigsmarskembede blev besat med Jørgen Urne, idet han tilføjede: »Saa fremt nu Rigens Raad eragter ham dertil at kunne bruges, skal dette vores naadigste Forslag Rigens Raad fremdeles blive upræjudicerligt i Rigens Marsks Valg, saa som sædvanligt været har med vores og vores Efterkommeres Ja og Samtykke« (*Egenh. Br. n. 15*). Endnu samme Dag aflagde *Jørgen Urne* Embedsed, hvorved han tillige optoges i Raadet[1]; samtidig toges *Frans Rantzau* i Ed som Rigens Hofmester[2].

Kongens Propositioner af 4—5 April besvaredes af Raadet 7—8 April[3]. I den første Proposition (*Egenh. Br. n. 11*) fremhævede Kongen, at Forholdet til Sverige gjorde det nødvendigt at arbejde paa Landets Fæstningsværker[4]; Raadet anbefalede at søge Adelens Samtykke til, at dens Bønder hjalp til ved Befæstningsarbejderne i Skaane, ved Aalborg og ved Nakskov (*n. 219*)[5]. Herom se ndfr. S. 352. — I sin tredje Proposition (*Egenh. Br. n. 14*) bad Kongen Raadet at tænke paa Midler til at betale den Sendefærd, der strax efter Pinse burde sendes til Kursachsen i Anledning af Prinsens paatænkte Giftermaal. Raadet hævdede imidlertid (*n. 218*), at den Art Sendefærd plejede at udrustes af Rigets ordinære Indtægter, og tilraadede desuden at udsætte Afsendelsen i nogen Tid, hvilket Raad Kongen ogsaa fulgte[6]. Hvad Bekostningen angaar, bevilgedes senere 40.000 Dl. af Dobbeltskatten for 1632 til Udgifterne ved Prinsens Bilager med Legationerne[7].

---

[1] Jørgen Brahe (Vedel Simonsen S. 63); Ligprædikenen. Jfr. Fridericia i Hist. Tidsskr. 4 R. III, 586—87.

[2] Jørgen Brahe (anf. St.). Jfr. Medd. fra Rentekammerarch. 1872 S. 133, hvorefter *Frans Rantzaus* Embedstid regnedes fra 21 Marts. Fegræus' Indberetning 19 April; Afskrift: Allenske Sager n. 11.

[3] Aktstykkerne er benyttede af Slange S. 750.

[4] Jfr. Fridericia I, 229. Gustav Adolfs Brev af 31 Marts til Salvius blev opsnappet af de Danske og synes i Afskrift (RR. n. 48, V) forelagt Rigsraadet.

[5] Jfr. Egenh. Br. 1632—40, S. 13 Anm. 3.

[6] Jfr. Fridericia I, 234.

[7] Jfr. *n. 223* § 2 og *n. 232* § 4.

I Anledning af, at der skulde forhandles om Unionen mellem Riget og Fyrstendømmerne paa Landdagen i April, ønskede Kongen Raadets Erklæring herom (*Egenh. Br. n. 12—13*): 7 April udtalte Raadet sig derefter meget indgaaende om hele Forholdet mellem Riget og de to Fyrstendømmer (*n. 217*). Strax efter drog Kongen, ledsaget af de tre Rigsembedsmænd *Frans Rantzau*, *Kristen Fris* og *Klavs Daa*, til Landdagen i Rendsborg [1]; denne fraraadede dog saavel en Udvidelse af Unionen som de nye Befæstningsanlæg [2]. 21 April tilskrev derefter Hertug Frederik Kongen fra Gottorp, at han efter Landdagens Resolution ikke mente det raadeligt at arbejde paa en Befæstning ved Kielerfjord [3].

Da de tre Rigsembedsmænd vendte tilbage fra Landdagen i Rendsborg, forlagdes Raadsmødet til Kolding. Med Henvisning til, hvad de hjemvendte Udsendinge kunde berette, fremhævede Kongen i sin Proposition af 23 April (*Egenh. Br. n. 16*) Nødvendigheden af selv at bekoste meget paa Fæstningsanlægene ved den tyske Grænse. Samme Dag [4] bevilgede Raadet hertil en Dobbeltskat, dog at Fæstningsanlægene blev pantsatte til den danske Krone for den Sum, der anvendtes derpaa (*n. 220*) [5]. Kongen erklærede sig 24 April villig til at love, at Kristianspris Fæstning med underliggende Gods ikke skulde komme fra Kronen, før den derpaa anvendte Bekostning var tilbagebetalt, men krævede, at Raadet skulde forsikre ham om, at Fæstningen i Tide blev forsynet med »Folk, Vivres, Krudt og Lod«, da han ikke vilde yde mere Tilskud dertil (*Egenh. Br. n. 17*). Samme Dag erklærede Raadet dog, at det ikke vilde bevilge mere til Fæstningen end allerede sket

---

[1] 9 April passerede de Assens: Jørgen Brahe (Vedel Simonsen S. 63), der dog i Stedet for R. Admiral urigtig angiver R. Marsk.

[2] Jfr. Ratjen I, 66, III, 81—82; sml. Slange S. 750—57, Fridericia I, 229.

[3] Kopi af Hertugens Skrivelse, vidimeret af *Jens Jul*, *Otte Skel* og *Jost Høg*: RR. n. 48, II.

[4] Egenh. Br. 1632—35 S. 16 Anm. angives urigtig: 29 April.

[5] Skatten ventedes at indbringe 100.000 Rdl., sml. *n. 241* Tillæg 1. Jfr. Slange S. 752—53.

(*n. 221*[1]). Om den bevilgede Skat se videre S. 330. — 23 April udgik efter Overvejelse med Raadet Fdgr. om Arv[2] og om visse Underpant[3].

217. Raadets Betænkning om Legationen til Landdagen, 7 April. A. Orig. med Jost Høgs Haand: Kanc. B. Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 48, III.

Paa eders kong. mayst[s] naadigste proposition och forslag om end legation thil hertugen udi Holsten [a]och stenderne, som til Rensborg ere forschrefne[a], at schicke, er efterfølgende rigens raads underdaanigste betenckende:

1. Foerst at intentionen af denne tractation schal verre, hvorledis fyrstendommene med riget til beggis indbyrdis conservation kunde uneris.

2. Hvorledis fyrstendommene nu kunde med Gud den allermegtigstes naadige hielp och bistand forsickris.

3. Hvorledis rigit y fremtiden saa vel som nu med den samme allerhoyestes velsignelse och kunde undsettis af fyrstendomene mod end och anden fiende.

4. Och efterdi intid mere forbemelte union och indbyrdis undsetning kand forhindre end diffidens och mistancke, daa schal den vid god tilfelde dennom med mugligste flid betagis.

5. Och fyrst vel indbildis, at begge vorris, nemblig rigens och fyrstendommenis velstand, sickerhed och incolumitet er y denne tid saa med hinanden bemengte, at alt det, som det ene forsickrer sig self ved, derved forsickris och det andet, hvorforre och al diffidents och mistancke, at den ene stand schulle hafve nogen hemmelig intention och søge noget, som den anden partie forfordele och gravere kunde y fremtiden, er och it lost fundament och ilde grundet, føder af sig discordiam och consequenter ruinam och forhindrer alle gode raad, som tienner til mutuam salutem och conservationem. — Och saa frembt mand forblifver y den diffidents och mistancke om hinandens consiliis, daa vil saadant paa sidste blifve aarsag til voris endtlig forderf och fyrst deris, som nest faren er, saa deraf snart kand komme,

a Staar i A som Tilføjelse i Randen.

[1] *Jens Jul* har ikke medunderskrevet. [3] Trykt.
[2] Trykt særskilt og hos Paus S. 731.

at vy icke schulle self beholde megit at trettis om eller misunde hin anden. Det er nu icke tid at befrycte os for hinanden indbyrdis eller fovere suspiciones, meden meget mere, at vy os maintenere och salvere af dette antruede naufragio, som vy best kunde.

5 [!]. Formerckis, at de Holsteinsche befry[ch]ter, at denne forening med dennom søgis, paa det mand kunde med nogen macht komme paa benen och siden miscere sig turbis Germaniæ y en eller anden maade, daa schulle de forsickris, at her med icke søgis med nogen at komme y misforstand, och megit mindre med hans k. y Sverrig, med hvilken vy dog lefve udi al god fortroende och naboeschab.

6. Naar mand kommer nu til particularia och undsetning, som sche schulde, daa schal mand erbyde sig, at naar mand forfarer, at de y fyrstendommene self med alvorlighed erre tilsinde at afverge hvis fare dennom tilføyes, daa schulle de paa rigens vegne saa begegnis, at de schulle noch forfare, at mand inted andet søger end deris conservation och velstand; dernest schal begeres, at de y fyrstendommene, som nest faren er och best vide, hvad til des afvendelse for nøden er, vilde giøre forslag, baade at mand deraf kand forfahre deris intention, och dernest hvorledis mand med dennom hafver at procedere, saa och paa det, at saa fremt denne tractation icke naade end god udgang, mand daa icke schulle gifve keiseren eller kongen af Sverrig aarsag til mistancke, som vi vare de, hvilke ved denne legation, som nu hos hannem er, søgte at contentere hannem och midlertid førte andre consilia, som hannem i dag eller morgen icke kunde komme vel tilpas, och hand derfor foraarsagis at bruge middel y tide saadant at forekomme.

7. Forfarer mand, at de y fyrstendommen gaar derpaa, at denne forening schal alene verre anset y denne deris nød och til at afverge den fare, af Tydskland och de papister paahenger, daa schal dennom demonstreris: primo, at saadant fyrst icke tien udi denne tid eller dertil, som det menis; thi det hafde det anseende, som det var alene ment mod kongen af Sverrige och mod keiseren, hvilkit vilde snarere avancere end forhindre krien; dernest at det gandsche ubilligt er, at de ville begere y deris nod hielp af os, och derimod intid reciprocum præstire; er och blant alle andre

nationes, som hinanden inted vedkommer, uhort, seend blant dennom, som hin anden saa bebunden erre och med rette vel y den enis nød saa vel som den andens burde at mene.

8. Forregifver de, at dette er commune periculum, daa kand let svaris, at uden rigit sig der y menger, daa hafver det med rette inted at befrycte sig; thi sidder vy stille, daa giør vy det, Svenschen begerer af os; retter och os efter det lybsche fordrag mod keiseren, y det vy os y det romische rigis sager icke indmenger. Ville de sige, at enten parterne lod os dog icke umolesterit, om den fick ofverhaand, kand svaris, at dersom de mod christelig billighied och uden al gifne aarsage vilde os anfalde, hafde mand Gud den retferdige udgangen at befale; til med er saadant icke om nogen redelig potentat at formode, och dersom vi setter os her imidlertid y god positur, tør de sig end betencke, før de uden raison os angribe.

9. Schal dennom demonstreris, at de Holsteiner ved dette middel blifve lige saa vel neutrale som vy, thi dersom de unire sig quovis casu med rigit, undschylder nøden och den nylig forløbne indfald dennom hos keiseren och hos Svendschen, at de under riget skyts erre, och naar mand saa stille sidder, blifver mand af enten parterne som neutrales, baade for mand ingen offenderer, saa och mand hafver middel och raad at forsvare sig vel, umolesterede.

10. Saa fremt nu de Holsteiner icke ville giørre self forslag, daa kand til en begyndelse handlis med hertugen af Gottorp, hvilkit dog derforuden och vil hafves y acht, at eftersom den lensplict, h. fyrst. naade cronen er forvandt, blant anden plictig troschab och fidelitet indeholder icke alene et ringe ordinarie tal folck, meden och udi nøds tid at verre følgactig och undsette af yderste fyrstendommens formue; och efterdi den fare nu siuntis at verre, som saadant udkrefve kunde, at den for en vishedt schyld kunde determineris, hvad vy af dennom isto casu schulde kunde formode, saa och hvad vy dennom derimod til defension som regni membro schyldige vare.

11. Ville de forregifve de sædvanlige excuser och derforuden bruge adelen til prætext, nemblig at de icke schulle verre dertil at bringe, thi det vilde vinde det anseende, ligesom mand fyrstendommene separere vilde, daa schal dertil svaris adelen y fyrsten-

dommit Slesvig at vere hans kong. mayt. och cronen mediate med plict undergiffen saa vel som fyrstendommet, och at den undsetning, mand rigit utviffelactig schyldig vaar, kunde dermed icke afliggis; hertugen vaar forobligerit, med hvilken som possessore mand tracterede; hvad undersatterne belanget, de blefve hannem vel følgactige y det, som deris plict udkrefvede: thil med holte vy det derfore, at Holstein schulde icke vilde verre gestendig at verre delactige y den undsetning, som fyrst. Slesvig rigit plictig er, hvorfore de och med rette inted derimod burde at sige; den forening imellom fyrstendommene præjudicirede inted derudi, blef dog vel, som den hafde verrit af alders.

12. Schal der determineris nogen vis undsetning, daa kand paa rigens vegne udlofves it thusind heste och sex thusind til fodts, och af fyrstendommit Slesvig firre hundred heste och halftredie thusind til fodts, och derforuden videre och af ald macht, om nøden hart trenger, och sligt at underholdis, saa lenge krien varer, och schal den, hielpen schicker, self betale folcket.

13. Saa frembt denne particular tractation end icke med Slesvig naar nogen endschab, schal dog y hvis behandlis, rigit forbeholdis den hielp och undsetning, som fyrstendommit rigit plictig er, ingen maader med denne forening at kortis eller eftergifves.

14. Kommer mand til nogen handel med begge fyrstendomme, daa kand paa rigets vegne lofves de sex hundred heste och fem thusind til fodts, och derimod pro reciproco begeris treyhundrid heste och halftredie thusind til fodts, som schal underholdis paa dens bekostning, som folckit schicker, saa lenge krien varer.

15. Urgere de derimod, at proportionen er herudi icke observerit, daa schal dennom svaris, at efterdi det schal verre reciprocum, daa kand med billighed inted hoyre begeris: imo dersom mand handle schulle som andre nationer, vaar det enddaa alt for hoyt.

16. Ville de nu y foreningen indfore, at den ene indtid schal paasla uden den andens samtycke til offension, daa schal svaris, at det billigt er belangende det romische rige, hvor faren fyrst vil trefve dennom an, at de, som fyrst lide, schulde fyrst deraf vide, och ingen unodig aarsag gifves til krig paa den side. Dog defension schal ingen moderation hafve, meden daa enhver plicti

at undsette, som forbemelt er. Medens belangende rigit, hafver det en anden leilighed och sine visse vilkor, hvor och naar krig maa begyndis, saa och hvis consensus dertil udkrefves; item erre adschillige jura til søis mod fribytter och andre, som giøre søen usicker, och anden tilfelde, som remedia uden vitloftige dispute requirirer, hvoraf vel undertiden uden billig aarsag misforstand fodis kand; dog er icke at tvifle, at kong. mayt. med rigens raads raad her udi intet andet forretager end det, som sig nest Guds hielp vel lader forsvare. Dog kand och udi dette alting modereris, paa det tractationen, om mand in extremis bestoed, icke fructløes schulle afgaa.

17. Naar mand nu er ens om saadan indbyrdis undsetning, daa paa det den ene part, særdelis fyrstendommene, icke schulle schane sig self och ringe folck vilde underholde, meden endoch, som sche pleyer, med deris egen eventur schyde lasten paa andre, daa er billigt, efterdi periculum blifver commune paa denne vis, at de och limiterer, hvor stercke særdelis af gevorben, særdelis af landfolck, de vilde vehre sig at forsvare, och møgit de til landvern vilde underholde, al den stund denne mislige tilstand dennom er y dorren.

18. Dernest hvad partie vy kunde underholde nu strax, och førind finden kommer, af den dennom udlofvede hielp; thi det er vel at achte, at det er it at giørre denne undsetning, [a]naar indfald scher[a], it andet at underholde dennom folck in eventum i deris lande, som til guarnison, naar de endnu ingen fiende hafver, och kunde dertil end part af samme hielp, nemblig toe thusind eller femten hundred bevilgis, hvor imod reciprocum kand tagis, saa mange er at erholde.

19. Belangende rytterid, daa gifver det for stuor geschreig[b], graverer folcket, hvor det ligger; kand och hafves, naar mand vil, saa vit y landit er; hafver de fodfolck och 60 rytter paa de steder af dierris egen rostienniste, siunis did vel for streiffende rotter at kunde forsickre veyene.

20. Belangende festingen Christianpris ved Killer fiord, daa kand al mistancke med forige motiver betagis, och derhoes arbeides paa it af trende forslag: 1. At de tage deris anpart af første indkiøb, bygningen,

a Staar i A som Tilføjelse. *b* B: besverring.

guarnisonen och festningen belangende, [a]os self indbyrdis[a] at blifve til [b]ævig tid[b] neutral, dog Gud forbyde mand schulde tencke paa nogen partialitet. 2. Eller at de vilde vehre os ded gestendig som eyndom mod nøyachtig revers och forvahring, som best betenckis kand, och dennom daa at underholde half guarnison, efterdi det dierris land mest forsickrer, och kong. mayt. at sette officerer. 3. Eller och unde os ded for pandt paa nøyachtig caution, revers och forvaring. Actum Ottense den 7 aprilis anno 1632.

[c]Eders kong. mayts underdaaniste troe mend och raad[c].

Frantz Ranizav. Christenn Friis. Jørgen Vrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Jenns Juel. Mogens Kaas. Hansz Lindenou. Christoffer Vlfeld[d]. Otthe Skeell[d]. Joest Høeg.

218. Raadets Betænkning om Legationen til Sachsen. 7 April. A. Orig. med Otte Skels Haand: RR. n. 48, IV a. B. Orig med Hans Lindenovs Haand: smstds. IV.

Paa den tredi eders kong. maiestats naadigste proposition, nemblig hvorledis det gyftermaal, somb ved Gud den allerhøyestes providents ohc velbehavg imellom hans fürstelige naade printsen ohc churfürsten af Saxens daater lyckeligen er styftet ohc begynt, kunde fortsettis ohc til ende giøris, til des forretning en fornemme legation til churfürsten enten til hest eller vogn vel staffieret strax efter pintse hellige dage med præsenter til frøckenet, hinders fru moder ohc andre vil anordnis ohc avferdiges, derfor naadigst begierendis, vi ville deliberere, hvorledis saadan skichung imod forberørte tid kunde effectueris,

Saa er der paa vorris underdanigste erklæring, at vi storligen fornoden eracte, saadan christelige begynte gyftermaal med det forderligste at fuldende for mange victige aarsager skyld ohc iblant andre, at dette rige ved confæderation ohc fortrovlige correspondents med det chur-saxiske hus y denne farlige tilstand motte forænis ohc forbindes.

Dog er her hos vorris underdanigste errinderung, at eders kong. maiestat naadigst skulle anse den trouble estat ohc store vitlevftighied, som churfürsten af Saxen med keiseren er udi geraden, ohc derfor med samme legation en tid lang ud paa sommeren opholde, et ex re nata, eftersomb tiden daa kunde tilsige, den

a Fattes i B. *b* Tilføjet i A med andet Blæk. *c* Fattes i B. *d* Fattes i A.

expediere, ohc daa ved samme sendebud paa hans princelige naadis vegne icki alene concludere gyftermaalet, mens ocsaa tractiere ohc med churfürsten slutte en visse tid ohc sted, naar ohc hvor deris fürstelige beilager skulle holdis, paa det hans fürstelige naade udi tide med comitat ohc anden requisitis sig kunde præparere.

Penge, kleinoder ohc andet, somb til samme regse giøris fornøden at opbringe, daa er eders kong. maiestat naadigst selfver bekient, at udi forrige høyloflige konger udi Danmarck saa vel som udi eders maiestats loflige regierungs tider saadan spese altid af rigens ordenari intrade er blefven udlagt ohc riget med saadan udgyfter icki gravieret; skulle det nu anderledis her efter holdis, ville det merckeligen disse rigers forarmede undersaater blifve til største betryck ohc besverring. Actum Odense den 7 aprilis 1632.

[a]Eders kong. mat[s] underdanigste raad[a].

Frantz Rantzav. Christenn Friis. Jørgen Vrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Jenns Juel. Mogens Kaas. Christoffer Vlfeld[b]. *Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Høeg.*

219. *Raadets Betænkning om Forsvarsanstalter, 8 April.*

A. B. Originaler med Jost Høgs Haand: Kanc. og RR. n. 48, VII.

Eftersom eders kong. mayt[s] naadigste proposition sub dato Ottense den 4 aprilis anno 1632 indeholder, at der schulle tenckis paa middel, hvorledis festningers defect kunde remederis, och at rigerne nest den alsommechtigstis naadige hielp och bistand kunde settis udi nogen defensions verck, saa er derpaa rigens raads underdaanigste betenckende, at saadan eders kong. mayt[s] naadigste forsorg joe visseligen fornoeden er och med yderste flid boer at efterkommes, och derfor høyligen radsompt erachter:

1. Fyrst at eders mayt[s] fuldmacht och befalling schulle gifves rigens marsck och Christoffer Ulfeld til adelen udi Schaane at handle med dennom, at derris bønder for det bevilgede arbeide maa gifve pendinge, nemlig tholf schilling dansche for hver dag; dog dersom de, pengene udgifve, self ville dem fortiene och arbeide derfore lige ved andre, daa schulle de for andre dertil stedis och betalis. Och kunde den schaansche adel y Lund, den hallandsche i

a Fattes i B. b Fattes i A.

Halmsted deromb at moede forschrifves; disligeste vilde eders mayt[s] missiver thil cronens bynder och tienner heromb i lige maader med dit allersnarist forferdiges, at die sig derefter kunde vide at rette, hvilkit och geistligheden vilde forreholdis, och missiver til dennom udgaa. Der schulle och strax medt rigens raad befaalis en conducteur at følge, med hvilken de kunde om arbeidet giorre fortingning och saa lade dermed strax begyndis. Och paa det dis schickeliger, och som best gavfnligt er, hermed kunde procederis, daa schulle dertil och end god ingenieur strax afferdiges och det, som mest fornøden er, bese och taxere. Och eftersom folckit hertil schal bruggis och giorre derris arbeid tilboerligen, och i rette tide schal betaalis, om arbeidet ellers schal hafve genge, daa schal til end begyndelse hertil af rigens hofmester schaffis end threy hunder daller, som igien af arbeidspengen schal refunderis. Hvis kalck thil de schaansche festninger behoefves, kand fraa Aggerhuslen forschafves.

2. Belangende Olborg och festningen, som dersammestedts schal funderis, deromb schal i lige maader, som om forrige schaansche festninger bemeldt er, taalis med den judsche adel, borgeschab [a]och geistligheden[a] vid Jens Jul och Otte Schiel, och deromb til dennom gifves kong. mayt[s] befalling och fuldmacht.

3. Til adelen i Laaland schal och gifves Lavrits Grubbe och Palle Rosenkrants fuldmacht at taale med dennom der y landit, at deris bønder maa ennu giorre firre dags arbeide til Nagschofs fortification eller och otte schielling for hver dags arbeid.

4[b]. Och paa det dette høylige fornoeden defensions verck nest den gode Guds hielp dis bedre kand settis y verck och hafve sin ønschelig fremgang, daa schal uden videre dilation den ordinance, som deromb tilforn giort er, efterkommes, och udi hvert land først øfverster ordineris, som med kong. mayt[s] och cronens len kunde forsynis; i lige maader schulle forholdis med ritmestere, och schulle ofver alt, hvor fornoeden giorris, y yland officerer tilschickis, baade ofver rytteried och fodfolckit.

Ellers med den ordinari militie schulle mand udi hver provintse sig forreholde med adelbours och officerer at tilsette med dit allerførste, och som engang begynt och concluderit er, paa det

a Overstreget. *b* A og B. 3.

den med did snarist kunde komme udi den forrige stand. Actum Ottense den 8 aprilis anno 1632.

Eders kong. mayts underdaanigste raad.

Frantz Rantzav. Christenn Friis. Jorgen Vrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Jenns Juel. Mogens Kaas. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Høeg.

220. Raadets Betænkning. 23 April. A. Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 48, I. B. Orig. med Otte Skels Haand: smstds. I a.

Stormechtige hoyborne furste, aller naadigste herre. Eftersom eders kong. mayst. os naadigste hafver ladit proponere, at efterdi di Holstener atschillige prætexter, hvor ved de sig fra deris grentsers fortification kunde undslaa, forrevende, vy da y tide schulle deliberere, hvorledis dette rige paa den side imod Tysland best kunde forsicheris, II, de svensche grendtshuse y Skaane repareris, III, Christianpris vid Killerfiord, Rensborrig oc en ort vid Svabsted, som Trenen løber udi søen, kunde imod finderens indfald befestiges, hvilkit altsamens formedelst den allerhoyistis bistand paa it aars tid med it hundrede thusinde daller kunde bringis udi defense, hvilkit eders kong. maysts. storligen fornøden erachte med det forderligste at sette y verck, kongen af Sverrige oc andere farlige intentiones imod dette rige udi thide at forrekomme; saa er om forskr. vichtige punchter vorris underdanigste betencken oc erklering, at vy med eders kong. mayst. høyelig fornøden holde udi denne farlige och vit udseende tilstand icke alene grentshusene y Skaane at reparere oc vid lige holde, mens ocsaa benefte steder och pladtser udi hertugdommit Slesvig at befestige, oc endog saadant de Holstener oc deris securitet fornemlig angaar, som nest vid ilden oc faren sidder oc der for med ingen ret eller billighed fra saadan commun defension verck burde eller kunde afsondere dennum, det uanset, efterdi denne tidts vilkor ingen lang dilation eller dispute tillade, da ville vy underdanigst. foruden hvis y Roskild blef udlofvit til Christianpris oc den ort vid Svabsted, som Trenen exonererer sig udi søen (omb same sted tienlig er til at fortificere oc til søes kand undsettis), en dobbelt skat geistlig och verslig at maa paaleggis bevilge, som til Martini førstkommendis, saa fremt Gud naadelig vil gifve grode och fremvext, oc di fattige och elendige udi same skatte brefve maa

forskaanis, eftersom saadanne brefve pleyer at lyde och udschrif-vis. Doch med saadanne condition oc vilkor, at rigit med forskref-vene befestingers udi hertugdommit Slesvig videre reparation eller guarnisoners underholding her efter intit skulle graveris, oc eders kong. maysts. naadigste ville reversere sig, same befestinger rigit til forsicherung, efter som det udi Roskilde underdanigst blef be-gert, skulle for den summa penge, som rigit der til udlegger, med dis rente oc interesse eders kong. mayst. oc efterkommere, konger udi Danmark, efterfølge oc pantsettis til cronen, til forskr. ud-lagde penge oc interesse blef rigit erlaght oc afbetalt udi en sam-lit summa.

Hvorledis grendtshusene y Skaane skulle repareris, hafver vy underdanigst y Odensoe erklerit os, saa vel som om landfolkens efter eders kong. mayst[s] forrige derom udgangene forordeninger deris udschrifvelse, officerer och armierung. Actum Kolding den 23 aprilis 1632.

Eders kong. mayst[s] underdanige raad.

Frantz Rantzav. Christenn Friis. Jørgen Vrne. Clausz Daa.
Albret Skiell[a]. *Jenns Juell. Mogens Kaas. Christoffer Vlfeld.*
Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Høeg.

221. *Raadets Replik, 24 April.* A. B. Originaler med Otte Skels Haand: Kanc. og RR. n. 48, VIII.

Stormectige høyborne fürst, allernaadigste konning. Vi hafver underdanigst bekommet eders mat[s] naadigste giensvar anlangendis den revers, vi underdanigst hafver begiert, hvilchen eders kong. mait. paa sin ohc sin familics vegne naadigst erbiuder sig ri-gens raad at ville tilstille, dog sig naadigst til ingen ordinari eller extraordinari udgyft ville forobligere vider, end somb det kiøbte godses indkombst sig kunde strecke, derhos naadigst be-falendis, at vi skulle tage jordbøgerne for os ohc deraf giore ofver-slag, hvad samme gods kunde indrage, ohc vorris forsickring eders kong. mat. tilstille, at samme befestning udi tide kunde blifve forsiuned med folk, vivres, munition ohc andet fornødenhied, anseendis eders kong. maiestat sig ohc sine efterkommer for det gods skyld intet onus ville paa tage.

Hvor paa vorris underdanigst erklerung er, at vi, eders kong.

a Fattes i A.

maiestat til underdanigste ville ohc velbehavg saa vel somb ocsaa dette rige ohc provinser til forseckrung (saa frembt ellers paa de steder nogen real fort kunde henleggis), saa vel som mennige riderskab ohc stender en ansehnlige summa pendinge guodvilligen hafver contribuerit, ohc vider end disse forarmede undersaater vel afsted kunde komme, dog med den condition, at riget her efter intet enten med des bygning, guarnison eller andet skulle graveres, hvor paa ocsaa vorris underdanigst erklerung udi Roskild sig ocsaa funderer. Daa efterdi saadan spese ohc bekostning udi frembfarne kongers tid aldrig af riget til nogen befestninger paa de steder at underholde er blefven udgyfven eller fordret, forser vi os underdanigst til, at eders kong. mat. icki heller nu os ohc riget det ville anmode. Koldinghus den 24 aprilis 1632.

[a]Eders kong. mat[s] underdanige raad[a].

Frantz Rantzav. Christenn Friis. Jørgen Vrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Mogens Kaas. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Høeg.

28 Maj. Herredag samt Adelsmøde i Kjøbenhavn.

Herredagen indkaldtes 9 Decbr. 1631[1]; 12 Maj 1632 befaledes det Raadet i Sjælland samt en Del af Adelen at møde 23 Maj[2]. Bortset fra *Kristoffer Urne* mødte Raadet fuldtallig; Retterthinget varede til 22 Juni.

Kongen fremlagde den hollandske Agents Propositioner, og i Henhold til disse tilraadede Raadet ham 12 Juni (*n.* 222) at forsone sig med Hamburg og ophæve Forhøjelsen af Øresundstolden[3]. Det sidste gjorde Kongen, om end kun for en

a Fattes i B.

---

[1] Brevet til Kansleren: Orig. Missiver; jfr. Sjæl. T. XXIV, 614 (kun en Notits). I et Missive af 14 Febr. til Gabriel Kruse, Embedsmand paa Roskildegaard, paatalte Kongen Brevets mangelfulde Kundgjørelse: Sjæl. T. XXV, 20. Lensmandens derpaa afgivne Erklæring, Roskildegaard 17 Febr.: Orig.: Indkomne Breve til Kancelliet.

[2] Sjæl. T. XXV, 39.

[3] Som Tillæg hertil er meddelt en Betænkning af Raadet, der er bevaret i en underskrevet Gjenpart og her dateret 21 Juni 1631. Heri er dog Aaret sikkert galt (jfr. ovfr. S. 278), thi *Jørgen Urne* blev jo først Rigsraad i April 1632, og Dagen skal vel være 12, ikke 21 Juni; Betænkningen synes nemlig at indeholde væsentlig

Maaned efter at forhøje Tolden paa ny[1]. — 28 Juni udtalte Raadet sig om forskjellige Punkter (*n. 223*[2]). Det meddelte Resultatet af en af Rigshofmesteren foretaget Opgjørelse over. hvad der var afbetalt paa Rigets Gjæld til Kongen (§ 1)[3]. og fastsatte (§ 2). at den i Kolding (jfr. ovfr. S. 318) bevilgede Dobbeltskat skulde tilfalde Kongen, fradraget dog de 40.000 Dl. til Prinsens Bilager (ovfr. S. 317) og 20.000 Dl. til at indfri Raadets Gjældsbrev (ovfr. S. 307 Anm.). Skatten udskreves 27 Juni[4]. Ordinansen om Militsen foresloges fuldstændig gjennemført, hvortil der bevilgedes en Forhøjelse af Tolden (§ 4); denne kundgjordes 29 Juli[5]; jfr. ogsaa ndfr. S. 355. Fremdeles foreslog Raadet Foretagelsen af en ny Taxering til Rostjeneste (§ 5) og en Undersøgelse af, hvad der resterede af Adelens Kontributioner (§ 3); hertil sigtende Breve udgik 29 Juli, se ndfr. S. 354. Endelig udtalte det sig om Udskrivningen af Baadsmænd til Flaaden (§ 6); det tilraadede at kundgjøre, at danske Søfolk, der var rømte fra Kongens Tjeneste. frit kunde komme tilbage, hvad der forordnedes 29 Juli[6]; fremdeles at nogle af Raadet skulde gjøre Overslag over, hvad man havde tilbudt som Afløsning for Baadsmandsudskrivning, se videre S. 355.

28 Juni indgav de skaanske Raader et Andragende om Skvatmøller (*n. 224*)[7]; se herom ndfr. S. 359[7].

---

det samme som *n. 222* og maa da opfattes som lagt til Side og erstattet af denne virkelig afgivne Erklæring.

[1] Fridericia 1, 205—06.

[2] Blandt Underskriverne fattes *Mogens Kaas* og *Otte Skel.*

[3] Jfr. herom Raadets Betænkning 22 Maj 1635.

[4] Sjæl. T. XXV, 58—72, jfr. Aktst. udg. af Fyens Stifts lit. Selsk. I, 162. Skatten oppebares ved Kommissarier, men uden at nogen Part af den leveredes til Marsken saaledes som Tilfældet havde været i 1629—31 (sml. S. 193 Anm.). Derimod anvendtes i de følgende Aar ingen Kommissarier ved Skatterne, der af Lensmændene umiddelbart leveredes til Renteriet.

[5] Trykt særskilt og hos Paus S. 753 bis.

[6] Trykt særskilt og hos Paus S. 755.

[7] 1 Decbr. 1632 skrev *Albret Skel* fra Riberhus til Kansleren og mindede om, at »*Kristian Thomesen* og jeg talte med dig og de andre Raader i Kbhvn.« om

Efter et af Adelen fremført Ønske bevilgede Kongen 29 Juli, at Lig maatte henstaa ubegravede 3 Uger[1]. Paa denne Herredag skal desuden den jydske Adel have klaget over de af den jydske Borgerstand 1629 indgivne Besværinger (ovfr. S. 203); et Forhør over Borgernes Fuldmægtige blev afholdt af Rigshofmester *Frans Rantzau* uden Resultat, men herved foranledigedes siden Fdg. 25 Maj 1636[2].

Under Herredagen var russiske Udsendinge i Kbhvn.; til at forhandle med dem befuldmægtigede Kongen R. Hofmester, Kansleren og R. Admiral samt *Hans Lindenov*, *Otte Skel* og *Jost Høg*[3]. 18 Juni fik de Kongens endelige Svar[4].

222. Raadets Betænkning om den nederlandske Agents Forslag, 12 Juni. A. Orig.: Kanc. B. Orig.: RR. n. 48, IX. C. Koncept: smstds. IX a. Alle tre med Tage Tots Haand.

Allernaadigste herre och konge. Eftersom vi underdanigst efter ethers kong. mt^s^ naadigste befalling hafver forfarit, hvad den hollandske agent efter fremlagde creditif hafver proponerit, som beroer paa thvende for eders kong. mt. och dette rige vidt udseende puncter, den første, at eders kong. mt. naadigst sig vilde lade befalde at fuldende och accordere den tractation och forening imellom eders kong. mt. och di Hamborger; den anden, at den forhoide told ui Oresundt efter eders kong. mt^s^ skriftlig tilsagen motte opgifvis och efterladis,

Saa er, allernaadigste herre och konge, vorris underdanigste raad och ydmyg begeiringh, som tilforn och underdanigst sket er, at eders kong. mt. naadigste ville ofverveye och betenche, hvad

---

Ansættelsen af en Resident i Spanien til Værn for den danske Handel. Orig. med Segl: Adelsbreve Fasc. 16, n. 16.

[1] Trykt særskilt og hos Paus S. 754.

[2] »Den jydske Borgerstands Besværinger« i Suhms Nye Saml. I, 221. Beretningen stadfæstes af Hans Sørensens Brev til Hofmesteren (ovfr. S. 204 og *n. 181 Tillæg*).

[3] Tysk Protokol over Forhandlinger fra 26 Maj til 15 Juni: Rusland n. 23, jfr. en anden Protokol (smstds. n. 20), Fol. 15. Jfr. Fegræus' Indberetning 2 Juni: Afskrift: Allenske Sager n. 11. Sml. Slange S. 763.

[4] Trykt (Hjelmstjerne 4°, 2235).

fare eders kong. mt. och eders mt[s] lande saa got som for øyne at se paahenger, om, Gud forbiude, samme tractation skulle forlenge ophollis och icke komme til ende; thi det er lettelig at slutte af agentens proposition och skriftlig indlag, som hand nogle gange repeterit, at hand endelig begierte resolution, at det er di Hollender och kiøbmandskabit och trafiquen udi sig sielfver uerdragelig, at Elfven och deris trafic skulle denom graveris; thi di hafver ingen anden plovg end deris kiøbmandskab, och dersom di icke fanger nogen god resolution, er at befrycte, at di til at erholde deris trafic kunde gribe til di middel [a]och raad, førend mand afvedt[a], som icke da siden vel skulle kunde forandris heller imodstaaes, naar det var begynt, och icke saa vel cum reputatione faa en god ende der paa, som nu skie kandt, [b]och er at befrycte, efterdi at di saa hart trenger paa endelig resolution, at di straxen skulle gribe thil verckit och icke fortøfve vidre tractation[b].

Horforre, allernaadigste herre och konge, vorris underdanigste raad eftersom før berørt er, at efterdi eders kong. mt. nu af di Hollenders intersessions vies der om ombedis, och at tractationen, indtil di fanger eders kong. mt[s] naadigste resolution, opholdis, at eders kong. mt. denne deris underdanigste begeiring skulle indgaa och accordere, at der som det blifver indført udi accorden, at med Elfstrømmen och høiheden skal aldelis forblifve, som det tilforn var, hvad heller di gifver eders kong. mt. tresenstyfve tusende daler heller, som di maa ske vel giøre, et hundride tusende daler, saa er det dog en humiliavidt for deris forseelse och en visse ydmygheds tegen, at di begierer naade. Der til medt udi det, eders kong. mt. naadigst imod dennom hafver ladit trychie, findis, at naar di først ville restituere eders mt. di skibe, di hafde taget, som nu sket er, saa erbød eders kong. mt. sig til al billige middel. Och dersom eders kong. mt. naadigst ville sig nu imod di Hollender saaledis erklære, førend det kom til vidre och lenger tractation, da var det eders kong. mt. reputerliger, at eders mt. lod denom icke alene vide, horledis eders mt. ville hafve accorden, mens di skulle och udi al underdanighed det til kong. favor paa deris begeiring optage, at vid deris intercession och forhandling saadan en viet och for alle naboer och søefarten udseende uenighed

a Staar i A og C som Tilføjelse i Randen. b Fattes i B og C.

kunde niderleggis. At forbigaa, hvad mact dette rige hafver, om, Gud forbinde, noget sligt paakom, det at udstaa, saa ochsaa hvad fordel eders kong. mt. baade udi Sundit saa ochsaa undersaaterne deraf hafve kunde, naar comercien och trafiquen er liber och fri, och mand hafver sine naboer til ven.

Flere motiver, enten om keiseren fich ofverhandt udi denne krig heller kongen af Sverrigh, at di Hamburger da skulle slaa sig til dem, saa vel som andre mange flere gioris icke fornøden at besvergie eders kong. mt. med; thi di baade erre eders kong. mt. naadigst bevist, saa ochsaa tilforn underdanigst errindrit.

Den forhoide told udi Sundit anlangendis, tvifler vi icke paa, at efterdi eders kong. mt. naadigst skriftlig och mundtlig hafver lofvit denom det, at det jo vel ochsaa sker, icke som di skulle kunde hafve noget udi eders kong. mt[s] lande at disponere enten om toldens forhøining heller afsetning, mens aleniste for god naboskab och efter deris underdanigste begeiring; thi udi denne tid, naadige herre och konningh, som Gud hafver undt os fred, tolden at forhøye, ja saa høit, som den var udi feide tidt, der paa ville vel alle søfarende mend støde sig, som den lybske gesanter ochsaa hafver di samme errinder, och i lengden al uenighed foraarsage. Hvilche vi eder kong. mt[s] høye kongelige betenchende underdanigst ville hafve heimstillit. Af Kiøbenhafn den 12 junii 1632.

[a]Eders kong mt[s] underdanigste raadt[a].

Frantz Rantzav. Christenn Friis. Jørgen Vrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Anders Bille[b]. *Jenns Juel. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christian Thomesen. Hansz Lindenou*[b]. *Christoffer Vlfeld*[c]. *Otthe Skeell. Joest Høeg*[c].

Tillæg. Raadets Erklæring om de af den nederlandske Agent fremførte Punkter, 21(?) Juni. Orig. med Kristian Thomesens Haand: RR. n. 47, XVI.

Allernaadigste herre och konning. Eftersom eders ma. naadigst bevilget hafver, at rigens raad deris underthanigst betenckend opsette skulle anlangendis de tvende puncter, som den statske agent underthanigst begierer favorable resolution paa, saa er vores underthanigst betenckend och begiering:

Først hvad toldens forhøielse i Sundet anlanger, daa efterdi eders kong. mayt. en gang sin kongelig parole, ord och tilsagn uden al condi-

a Fattes i B. *b* Fattes i B. c Fattes i A.

tion paa des afskaffelse gifvet hafver, siønis os underthanigst uraadelig at vere des execution med nogen condition at stille udi tvifl.

For det andet siønis os underthanigst gafnlig och raadelig, at eders kong. mayt. sig naadigst ville befalde lade om de hamborgske tvistigheder Statterne nogle conditiones at forslaa, hvorpaa med de Hamborger accord dreffis kunde, hvilcke os underthanigst siønis med eders mayts største reputation och høihedts forsickring saadanne at kunde vere: 1. At de Hamborger gafve hunder tusind richs daler for deris forsielse. 2. At alting med Elfven blef restitueret in pristinum statum, som den anno 1624 forfandtis, och efterdi eders mayt. Staterne til vilge saadant indgaar, at eders mayt. derimod blef forvahret, at det i ingen maader skulle hentydes eders mayt. til nogen præjudits i sagens retmesige uddrag. 3. De Hamborger och dermed i alle eders k. mayts lande och riger tillat igien som andre frembede at trafiquere och negotiere, eftersom eders mayts deputered i Holsten anno 1631 saaledis herom och hafver veret instrueret och befahlet.

Mens dersom de Hamborger sig hertil icke beqveme vilde, daa efterdi eders mayt. icke er til sindts de Hamborger sin rettighed paa Elven at afstaa, at eders mayt. sig daa naadigst erklere ville at tillade Statterne self it forslag at giøre, hvorved deris undersaatters skibe kunde vere kiendt, at de for setten, tonnen och barkengeldt kunde vere forskonet, och de Hamborger alene, och icke de, saadan rettighed udstaar, paa det Statterne deraf eracte kunde, hvor gierne eders ma. dennom udi alle muelige maader gratificere ville.

Eders kong. ma. hafver foruden denne farlige och tviflactige tidts tilstand vores egen uformuesomhed, alle vores naboers och venners ubestedige, uvisse och fast vidervertige affection det naadigst derhos at betenke, hvad stor magt derpaa ligger, at Statterne nu fanger saadan resolution, at de sig icke med Hamborgerne i nogen præjudicerlige conjunction indlader, och mand i det ringeste denne gang, om ingen accord skier, kunde spilde Hamborgerne den forhaabning, de derom hafver, indtil Gud i himlen paa denne universal uroe giører nogen udslag, at mand klarer kand sie, hvor af consilia och resolutiones herefter vil hafve deris dependents och respect. Datum Kiøb. then 21 jun. anno 1631.

Frantz Rantzav. Christenn Friis. Jørgen Vrne. Clausz Daa. Albret Skiell[a]. *Jenns Juel. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Otthe Skeell. Joest Hoeg.*

223. Raadets Betænkning, 28 Juni. A. Orig. med Kristian Thomesens Haand og Paategning af Kongen: Kanc. B. Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 48, X. C. Kopi med Klavs Daas Haand: smstds. X a.

Paa hvis som rigens raad er befahlet at deliberere, er deris underthanigst betenckend:

1. Belangende de tie tonder guld, som til eders kong. mayt. anno 1629 er udlofvet och rigens hofmester er naadigst befahlet

a Herefter Plads aaben til Anders Billes Underskrift.

rictig afregning paa at giore, hvormeget deraf erlagt er och rester, daa befindes siden then 1 jun., som samme penge udlofvet blefve, forst at vere leveret til Niels Kragh 90.859 daler 1½ ort, siden af tvende aars paabødne skatter for anno 1629 och 1630 er indleveret i eders mayt^{s} eget kammer af de dertil deputered 371.806½ daler 1½ ort, hvilcket i en summa til hobe belobber 462.666 daler j ort, som er betald, rester derfor af for^{ne} tie tonder guld, som eders mayt. fraa den 1 jun. forgangen aar tilkommer, 537.334 daler, hvoraf siden til den 1 jun. i nerverend aar er erlagt 131.504½ daler; naar derfraa tages 32.240, som er it aars rente af for^{ne} 537.334 daler, saa findes af for^{ne} capital sidst enddaa at vere erlagt i nerverend aar til den 1 jun. 99.264 daler, hvilcket adderet til forige erlagte capital befindes betald at vere til den 1 jun. sidst forleden 561.930 capital och det ene forfaldene aars rente; thilkommer derfor eders kong. mayt. i alt, som her efter skal betalis, 438.070 daler.

2. Eftersom tilforne udi Kolding er bevilget i nerverendis aar en dobbelt skat at skulle udschrifves ofver Danmarch och Norge, hvor af hunder tusind daler til den festing ved Kiler fiord er udlofvet, 40.000 til hans f. n. printsens bilager och tilhørende legationer, och 20.000 til at indfrie rigens raadts bref paa samme summa, och hvis af bemelte skat vider kand forslaa, det at kortis udi den sum, til eders kong. mayt. anno 1629 er udlofvet, och skal samme bevilgede skat til Martini forstkommendis udgifves, dog kiøbstederne i Julland icke uden for enfacte skat at schrifves

3. Sionis ochsaa raadeligt, at en commission til tvende af rigens raad i hver provints blef forfatted, som af lensmenden saa vel som ritmesterne, hvor de forordnet veret hafver, kunde erfahre, hvo som kunde findes at restere med noget af de contributioner, som siden anno 1627 udi Seland, Skone, Fyn ere bevilged, och udi Julland siden 1631, at derefter hver lensmand kunde befahlis adelen i sit lehn schriftlig om deris restants at paaminde, och dersom daa nogen mod forhaabning sig veigre ville eller med ubillig forvenden undskylde, daa skulle de derfor til herredage indstefnis; hvis efterretning, som i renteriet ochsaa kunde derom findes, skulle commissarierne i lige maade tilskickes.

4. Belangende den ordinarie milice, daa eftersom tilforne icke hafver veret uden tvende ofverster, sionis underthanigst gafn-

lig, at endnu en ofverste och thilhørige officer blef forordnet, som kunde hafve under sig 4 compagnier i Sieland, tov i Fyn och Lafvind, 2 i Laaland och Falster; och i Julland, saa vel som paa de steder, hvor compagnierne tilforn icke har veret opretted, der lensmenden derom at gifvis ny ordinants och befaling, och efterdi paa mange steder ny udschrifning nu skie skal, daa den at skie efter forige ordinance, dog at lensmenden optegne lader alle unge karle, hver i sit lehn, och af dem selfver udschrifver de, dyctigst befindes, saa hver sit leg udvises, dog rammer derhos, saa vit muelig er, at den udschrefven enten i leggen eller nest leggen er i tieniste. Och eftersom naar udschrifning skie skal, de unge karle sig til skonsel af kronens ind paa adelens sig begifver, daa saa fremt derudofver paa kronens godts unge karle icke vaar at finde, paa det landens defension icke skulle forblifve, daa skulle nogle af rigens raad udi hver provints med adelen tale, at de bevilge vilde, at af dem, som uden deris uggedags bonder findes, maatte udschrifves, naar fornøden giøris och icke paa kronens eller geistlig godts nogen tienlig ungkarl fantis, och daa skulle en eller tov af adelen i hver egen self vere forløfvet kronens saa vel som deris egen tieners udschrifning at ofververe, skulle och bemectiget vere sin tiener fraa udschrifning at befrie, om hand lehnsmanden en tienlig ung karl paa kronens kunde forvise. Och efterdi forige ordinants, som anno 1624 om milicien i begge rigerne giort er, høinødig och gafnlig siønis at skulle stillis i verck, och den til des underholding deputered smaatold icke nær kand forslaa, saa siønis os underthanigst, at en ort paa hver hest, som udføris, och ʒ richsdaler paa tønden af al frembed øl, ʒ richsdaler paa tønde øledick[a] kunde settis, som alt til landtsens defensions underholding kunde forbruges. Och efterdi eders k. mayt. sig naadigst erkleret hafver den daler, som sidst udi lante Holsten paa hver oxe sat er, at afskaffe, saa vel som de tolf tusind daler, som ellers af smaatolden eder mayt. tilkom, naadigst [b]til samme defensions verck[b] afstaaer, daa er derimod underthanigst bevilget af hver oxe, som til landts eller vandts udforis, en ort herefter at skulle gifvis ofver den sedvanlig gambel told, saa fremt igien i lante Holsten ingen forhoielse skier. Dog efterdi vi underthanigst aldielis intet vide paa nogen ting mere at sette, end sked er, och os befrycte, at den deputered smaatold och hvis forhoining nu opsat er, icke for-

a C: øl edicke. *b* Staar som Tilføjelse.

slaa kunde, daa ville vi endnu underthanigst af eders mayt. begiere och formode, at eders mayt. bevilge vilde, den ort, som nu paa hver oxe opsettis, ochsaa til samme defensions verck maatte deputeris, i betracting, at eders mayt. och vores federne land allerhoieste magt er paaliggendis, at samme defensions verck blifver underholdet. Och skulle disse nu bevilgede och til landtsens defension paasatte tolde strax angaa, saa commissarierne til Philippi Jacobi dem anvende kunde til at efterkomme den ordinants, som anno 1624 giort er.

5. Taxering sionis ochsaa paa ny och med det forste at skulle fornoden vere at foretagis, hvilcket efter begge om rostienisten udgangen forordninger kand forrettis, och efterdi hos ufrie folck en stor del frie godts befindes, vaar got it obet mandat til alle lantstinge blef publiceret, at hvo slig godts hafver, for commissarierne, som taxere, sig skulle dermed angifve, saa fremt det icke skulle vere forbrut.

6. Belangende floden, daa sionis os underthanigst raadeligt: 1. Brefve alle stedts uden lants at lade publicere, at alle de, for nogen erlige sager och forsielser ere viget af landet, skal vere pardonneret, om de hafve lyst sig igien i deris federne land at begifve. 2. Naar floden nu hiembkom, skulle de baadtsfolck, som begier deris forlof, licentieris, och rigens admiral eracter derfraa at kunde mistes. 3. Efterdi det, som for udschrifnings frihed er af atskillige steder tilboden, findes meget ulige, skulle nogen dertil af rigens raad deputeris, som her i byen en rictig ofverslag giore kunde, hvor hoit det kunde belobbe; de skulle och sette, hvad hver skulle udgifve, baade de, som noget udlofvet och for udschrifning icke udlofvet hafver, och det saaledis paa alle steder ligne, at det ofver alt ligeligt kunde vere; derefter skulle pengen til Martini forstkommendis indkrefvis, at rigens admiral siden paa foraaret verbingen kunde stille udi verck, saa vit ofver det beholden folck giordis fornoden, och naar til tusind gemene bodtsmend, som til en lempelig flode at udrede sionis noch at vere, penge for udschrifning, saa och hvis ellers tilforne af renteriet til tusind mandts besolding pleier at anvendis, til fire qvartal rictig betaldes, daa formode vi underthanigst en lempelig flode, som i fredts tid behofvedis, at kunde dermed underholdis, dog her iblant

icke regnet de folck, hvis besolding icke forhoies; i lige maade skulle bemelte rigens raad, naar de rictig ofverslag ofver hvis udschrifningspenge, saa och de penge, som til tusind mandts besolding af renteriet pleier at gifves, giort hafver, och giøre anordning, hvor høit en hver, baade officer, gemene bodtsmend, saa och af de bysseskytter, som segle, deris besolding forbedris kunde. Actum Kiobenhafn then 28 jun. anno 1632.

[a]Eders kongelig maiestets underthanigst raad[a].

Frantz Rantzav. Christenn Friis. Jørgen Vrne[b]. *Clausz Daa. Albret Skiell. Anders Bille. Jenns Juel. Thage Thot O. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Joest Høeg*[c].

224. De skaanske Raaders Indstilling, 28 Juni. Orig.: Topogr. Saml., Skaane n. 2.

Eftersom ulovflige sqvadtmøller mange udi Skaane dageligen tiltager, som forhindre baade kong. mayt[s] saavel som adelens landgilde møller, adt di dieris landgilde iche kand afstedkomme, da erre vi underdanigst begierendes, adt alle sqvadtmøller (eftersom tilforne af hans mayt[s] commissarier, som derom hafde befalling, underdanigst och sigh hafver erklerret) udi Skaane motte afschaffes, undertagendes udi Gøngeherret och Norre Asboherret, Halland och Blegindt, adt dennemb motte tillades, hvor rette hofvid landgildes mølle iche er, dennem adt hafve och beholde, dogh iche paa de steder, som hofvid landgildis møller paa thov mile nær erre, hermedt iche miendt di møller, som gifver landgilde och er gaaen udi sodschinde schifte af arrildstidt, medens di sqvadtmøller, som nogen bonde sierdielis hafver bygt til sin gaardt, adt di motte afschaffes. Af Kiobenhavfn dend 28 juni 1632.

Anders Bille. Thage Tot O. Christoffer Vlfeld.

Decbr. Raadsmøde i Kjøbenhavn.

I Anledning af *Frans Rantzaus* Død bad Kongen 6 Novbr. *Tage Tot* og *Hans Lindenov* strax at komme til Kbhvn.[1]

a Fattes i B. *b* I Stedet aaben Plads i B. *c* Fattes i A.

[1] Skaanske T. V, 524.

Foruden disse overværede endnu 6 andre Raader Rigshofmesterens Begravelse 6 Decbr.[1] Kongen benyttede denne Lejlighed til i Anledning af Gustav Adolfs Død at bede Raadet betænke, hvorledes Rigets Rettighed over Østersøen kunde hævdes og en Flaade holdes udrustet. Raadet fraraadede 8 Decbr. (*n. 225*[2]) bestemt nu at optage Spørgsmaalet om Østersøen eller at udsende en Flaade (§ 1)[3], medens det opfordrede Kongen til optræde som Mægler (§ 4). Til at holde Flaaden udrustet bevilgedes en Kornskat (§ 2), hvorom udgik Brev 28 Januar 1633[4]; desuden udtalte Raadet sig om, hvorledes der kunde skaffes Folk til at arbejde paa Befæstningen af Kristianspris (§ 3). — Raadet meddelte de jydske Raader en Kopi af Kongens Proposition og sit Svar, hvorefter disse udtalte sig om Punkterne i særskilte Betænkninger (*n. 226 a—e*)[5].

17 Decbr. befaledes det *Hans Lindenov* »at forblive her i Byen til Stede, indtil nogle andre D. R. Raad, som forskrevet er, hidkommer, og da samtlig k. M. naadigste Vilje erfare«. Samtidig befaledes det *Jost Høg*, *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld* at begive sig til Kbhvn.[6] — 24 Decbr. henvendte Rigsraadet sig til Kansler Axel Oxenstierna med en Skrivelse, hvori det bad ham understøtte det Mæglingsforsøg, Kristian IV agtede at gjøre, og selv angive Grundlaget for Freden[7]. To Dage efter skrev Raadet til den samme med Forslag om et Giftermaal mellem Hertug Ulrik og Dronning

---

[1] Jfr. Fridericia I, 241—42.

[2] Fridericia I, 242 taler urigtig om to Indlæg af 8 Decbr.

[3] Jfr. Fegræus' Indberetning 22 Decbr.; Afskrift: Allenske Sager n. 11; sml. Fridericia I, 242 Anm.

[4] Sjæl. T. XXV, 145.

[5] Sml. Fridericia I, 242.

[6] Sjæl. T. XXV, 105.

[7] Svenske Acta V, 359; original Gjenpart, underskrevet af *Kristen Fris, Klavs Daa, Anders Bille, Tage Tot O., Kristoffer Ulfeld, Hans Lindenov* og *Jost Høg*: RR. n. 48, XIII (Koncept af *Klavs Daa*: Sverige). Trykt: Wederläggning o. wäl grundat swar på thet danske manifest (1644), Fol. Niij. Jfr. Fridericia I, 244.

Kristina (*n. 227*)[1]. Begge Breve sendte Raadet 26 Decbr. til Kongen tilligemed Forslag om, hvorledes Sagerne bedst grebes an (*n. 228*[2])[3]. Jfr. ndfr. S. 376.

225. Raadets Betænkning, 8 Decbr. A. Orig. med Jost Høgs Haand: RR. n. 48, XI. B. Kopi med Klavs Daas Haand: smstds. XI a.

Stormegtigste høyborne fyrste, allernaadigste herre och konning. Eftersom eders kong. mayt. os naadigst til deliberation hafver forrestillet, hvad macht dette rige er liggendis paa Ostersøen och dis høyhied och dette rigis derudi hafvende rettighied, dernest och at kongelig werde af Sverrig nu end tid lang hafver giort disputirligt och uden ald limitation udi sine publicirde schrifter sig den tilholder, hvilken leylighied vi vel betencke schulle, saa och vid hvad middel saadant kunde forrekommis och rigens rettighied y Ostersoen erholdis. Och efterdi macht er anliggendis y denne tilstand, at floden til nodfald holdis y beredschab, hvor til end stuor del proviant giørris fornøeden, som cronen besverligt falder at bringe til veye, baade for den siste brand, saa och indvisninger, som adschillige kiobmend giort erre i lenenis inkomme, at vy och y lige maade betencke, hvorledis saadant kunde bringis til veye,

1. Saa er foerst om Østersoens hoyhied vorris underdaanigste betenckende, at hans mayt. af Sverrige facto ipso icke hafver sig Østersoens hoyhied tilholdt, medens aleniste vid nogle scripta, hvilke icke det ringeste kand verre Danmarckis crone prejudicirlig, efterdi der vid intit synderligt betagis af den rettighed, som Danmarckis crone hafver tilhørt, ey heller y det at hand hafver søegt sin fiende y Østersøen, hvor de paa di tider vor at finde; thi man kand erachte, hvo som mester er y Østersoen och hafver rettighied til Ostersoen, den erholder Østersoens høyhied. Eders kong. mayt. at ville nu y denne tid vid sin flode demonstrire sig Østersoens dominium at tilhoerre, er gandsche uraadelig, och det

---

[1] Axel Oxenstierna anfører Brevet som skrevet 25 Decbr. (Handl. rør. Skand. hist. XXV, 184).

[2] *Mogens Kaas* og *Anders Bille* har ikke medunderskrevet *n. 228*, den første heller ikke *n. 227*.

[3] Jfr. Fridericia I. 243.

foerst formedelst det tysche vesens uvishiedts ende schyld, saa och for kongens folck af Sverrige, som hand hafver paa fode y Thysland saa vel som y Sverrige, erre ennu ved macht, och Svendschen sig de fornemste baade hafvenerne och festninger paa Osterkanten hafver bemechtigit; thi dersom vy nu begynte Ostersoens hoyhied at disputire enten ved en eller anden middel, da vor endelig fornoden, at vy och vorris lande och riger til forsichering en armee til hest och fodts Holsten och Judtland med at forsickere schulle hafve y beredschab, saa vel som och en anden armee Schaane, Halland och Norge, som grentser med Sverrige, med at maintinere; hvad macht vy dertil hafver, giorris icke fornøeden eders mayt. at demonstrere; ti den kender eders kong. mayt. selfver best af daglig forfarenhed; mens underdaanigst ville tilraade eders kong. mayt. at temporisere, at mand se kunde, hvad udgang det tysche vesen ville faae, oc y hvad terminos de det ville anstille efter den stuorre forandring, som nu vid kongen af Sverrigs dodelig afgang sig tildrager; thi det er visseligen at befrychte, dersom eders kong. mayt[s] flode y Ostersøen schulle udkomme, der jo en blodig krig efter ville folge, hvilkit alle de, som eders mayt. icke nogen god succes under, gierne onsche och se schulle.

2. Hvad anlanger vorris flodis udredning, da synis os icke uraadeligt, at saa mange schibe y beredschab ferdig holdis, som soefolckit kand tilrecke och tiden udkrefver, vorris riger til dis tryggere sicherhied y denne trouble tidts tilstand, dogh icke at udsendis uden hvis pinager, som Vestersoen under Norge och Jutland kunde for fribyttere renholde, men her y Kiobenhavfn som it vern for Danmarckis och Norgis riger at ferdig holdis, om nøden udkrefver. Och efterdi en stuor del proviant dertil behofvis och stuor mangel findis paa flesch och kiod, som almuen icke hafver eller kand afsted komme, saa hafver vy dog raadsom erachtit, at almuen en kornschat til samme flodis proviantiring kunde udgifve, nemlig hver selfeyer bunde setteparten af end thonde rugh och tredie parten af en tonde bygh, en feste bunde, som sidder for hel gaar, tholthe parten af en thønde rugh och setteparten af en tønde byg och en half gaar halfparten saa møgit; och y samme schat schulle ingen bunde, som hafver enten hel eller half gaar, forschaanis, uden adelens ugedagstiennere, som boer y sognerne och af alders tid frie verrit hafver, dog Halland och Blegene som sedvanligt for

half schat, och alle de, som med tingsvinder bevisis ret gandsche forarmede at vere, at de samme korn schat icke kunde afsted komme, verre sig enten cronens eller adelens tiennere; och samme korn schat inden fastelafven forstkommendis at verre yt til lensmendene; och er samme schat beregnit en half selandsche skeppe bygh som y fior paa en leylending, och en half skeppe rug och en half skeppe bygh y steden for flesch och kiod, som gafvis y fior och y aar icke kand bekommis.

3. Dernest som eders kong. mayt. gifver os tilkende, at y Lantebolsten icke for penge er folck at bekomme paa Christianprisis festning at arbede, om mand derfor af Danmarck nogle folck kunde udschrifve och til samme arbede forskicke, saa synis os icke raadeligt, at nogen af landsbyerne, som tienner bynderne, uden bundens stuorre schade kunde udschrifves, mens radsompt at verre, at der gick brefve udt til alle lendsmendene tienstelose, som stercke och førre erre, at antage och til Kobenhagen forskicke, och efterdi mengden af saadane lossegengere icke schal verre at bekomme, da kunde eders kong. mayt. udaf kiobstederne en hver efter sin stuorlighied thoe eller trey hundrede mand at udschrifve och dem til schibs fraa Kiøbenhagen til Cristianpris forskicke, som paa arbede y denne tilkommende sommer for betaaling af det, riget dertil contribuerit hafver, arbede kunde.

4. Her foruden, allernaadigste herre och konning, foraarsagis vi eders kong. mayt. underdaanigst at tilraade, at eders kong. mayt. sig ville erbyde om den ynschelige fred y det rommerske rige sig at ville interponere, der gior eders kong. mayt. mangen it betrengit menniske stuoer hiertens glede och eders kong. mayt. selfver en evig berommelse; och om en schont eders kong. mayt[s] interposition ey schulle naae och faae den ynschelig fremgang, som mange betrengte hierter hiertelig gerne saa och onschede, saa vyde dog de thyske forster eders kong. mayt. allersomstorste tack for den christelig omsorge, som eders kong. mayt. hafver til deris fæderne landis velfart, och mangen en betrenght med bon och paakaldelse til Gud den allermechtigste schulle indfalde eders kong. mayt. y saadant it christeligt och barmhiertigt verck at styrcke och gifve fremgang, som vy baade haabis och af hiertit ville onsche, den allerhoyste ville gifve lycke och velsignelse, och at eders kong. mayt. saadant ville soge hos kayseren, de thyske forster, dronningen af Sverrige och den svendsche regierungh, dogh at

vorris medbroders, som icke nu her tilstede erre, deris samptycke och betenckende och her udinden at hafves.

Dette er vorris underdaanigste erklerring paa eders kong. mayt[s] naadigste propositioner, och ville hafve eders kong. mayt. udi Guds den allerhoyestis beschermelse trolig befalit. Actum København den 8 decemb. 1632.

Christenn Friis. Clausz Daa. Mogens Kaas[a]. *Anders Bille.*
Hansz Lindenou. Thage Thott O. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg.

226. *De jydske Raaders Betænkninger.*

Orig. med Segl, rettede til Kansleren: *a* og *c—e*: Kanc., *b* Kgl. Bibl., Adelsbreve Fasc. 16, n. 45.

a. Jørgen Urne.

.... Kiere her chanseler, hafver jeg bekomet her chanselers samt mine kiere medbrødres schrifvelse, saaoch eders resolution och bethenckende paa hves puncter hans kongelig may. min allernaadigste herre hafver foregifven thil salig her hofmesters begrafvelse, saa er om alle thrende poster min underdagnige bethenkende, lige som mine kiere brodre derom sluttet hafver; thi Gud forbiude, ad mand nu udi denne thids stilstand, hvilken hans kongelig may. bedre ved och kinder, end jeg kand schrifve, skulle disputere om Østersoens høyhed med de Svenske, nu de er saa mecthige baade med folch och stor anhang udi det romerske rige, disligiste och hafver kongen af Sverig icke aldelis blottet sine lande och riger med det thydske vesen, ad de Svenske jo hafver endnu udi Sverig baade gode hofveder och et gaat defention verch udi rigerne. Om mand nu noget sligt begyndte, hvad vilde alle den christene kirkis anhang, som de Svenske er nu af de prinsipalste, som hende forsvarer, slutte om os, mon vi icke legge os dem paa halsen allesamen? Och eftersom jeg och forfarer, ad de Hamborger sig aldelis intet endnu vilde acommodere imod hans kongelig may., thorde vi der vel hafve en finde med, som snart skulle giøre et med kongen af Sverig, hvilke finder alle vi icke ere bestant ad staa imod, eftersom hos os er beskaffet endnu om stund baade med undersaatternis formue, som er ringe, saaoch voris defention verch icke endnu heller er aldelis paa fodde, som det bør ad verre, mens med Guds hielp blifver dog vel bracht udi

a Herefter aaben Plads.

sin esse thilkommendis sommer, det meste muligt er. Det fierde I gode herers bethenkende, ad hans kongelig may. vilde sig erbiude om en ønskelig fred ad giøre udi det romerske rige, saa var det meget gaat, och hans kongelig may. giorde derudi manget bedrøfvet meniske, baade høye och lafve, stor glæde, saaoch lod dermed paakinde den stor affection, hans may. hafde thil den thydske nations velfert, thi mand ved ellers fast ingen potentat, som sig derudi kunde legge, uden fast aleniste hans kongelig may.: tvilendis icke paa, ad Gud allermectigste jo thil samme freds tractation gifver jo lycke och fremgang. . . . . Actum Vestervig den 25 decemb. anno 1632.

b. Albret Skel.

. . . . Kierre her cantseler och kierre broder, hvis eders underdanigste rad och bethenckende udi Kiobinghafn thil her hofmesters begrafvelse hafver verrit, er mig y dag thilhende kommit, och kand ichi andet forstaa, end den er jo udi alle puncter christelig och ret; Gud gifve hans ko. ma. di thancher, rad och forset, at hans ma. udi denne vit udseende tids tilstand intet befatter sig med samme verch enten paa den ene helder anden side, som hand kongelig och megit berømlig hid indthil giort hafver, endog der vel haver verrit di, som ded gierne anderledis set hafde, och om en skiønt noget kunde hende sig, som hans ko. ma. end kunde thychis, ichi vel stoed thil at fordrage, at hans ma. enda vilde simuliere; eventum skal udviset, at ded skal verre di beste rad. Jeg thvifler ichi paa, at du jo befodrer, at med ded allerførste motte komme nogen ud, som sig paa hans kon. ma^s vegne kunde erbyde til fred at giørre y ded romeske rige, som Y underdanigst rad hafver. . . . . Sønderskov den 19 decemb. 1632.

c. Jens Jul.

. . . . Gifver jeg dig herhuos venligen at vide, at migh i dagh lefveret din sampt de andre minne medbroders (som vare thil salig hofmesters begrafvelse i Kiøpenhafn) eders schrifvelse . . . . saa er thet mig kiert, at thu och de andre minne medbrødre hafver eder saa resolveret imoed høybemelte hans kong. mayt., och derhuos hans kong. mayt. raaed til aldt thet, som fred och roelighed kunde foraarsage imellom os och voris naboer, thi Gud ved,

at fred tienner os best; Gud laede os ellers verre den frembdelis verdigh. Och hvad mit betenken videre nu om hoybemelte hans k. mayt[s] proponerede pungter, saa och derpaa minne medbroders raadføeringh och erkleringh, den vil jeg med eder sambtycke. Kiere broder, jeg kand dog icke forbiegaae at errindre noget om kiøbsternis vilkor her udi Bovfling lehen, som erre Ringkiøbingh, Lembvig och Holstedbroe, thi at dersom der schulle udschrifvis 200 eller 300 stercke kaerle til at arbede paa Christianprisis befestning (som forslaget er giort paa at tage af kiøbstederne efter minne medbroders betenkende), da var thet umulig dennom af nogle af forbemelte kiøbsteder at thilvegebringe, och synnis migh, at thet var gafnligt, at ingenieuren (som samme verck fortinget hafver) skulle sielf (ved hans conducteurs verckbesser eller andre) laede verbe samme folck her udi landet eller andensteds och laede dennom vide, hvad lon de schulle hafve; troer jeg icke andet, end hand da jo faar flierre arbedre och med bedre vilge thil at arbede, end som de, der imoed deris vilge udtagis och frembskickis. .... Bovflingh den 22 decembris anno 1632.

d. Kristian Thomesen.

.... Gifver jeg dig venligen at vide, at jeg igaar bekom vore medbrodres schrifvelse och betenckende om nogle puncter, som hans kong. maiestat dem har ladet proponere, och er jeg i samme mening som I andre gode herrer, at anlangendis den første punct om Østersoens høihed, som kongen af Sverig hafver nogen tidlang usurperet och sig vild tilholde, sionis mig uraadelig ved nogen magt til landts eller vandts igien at ville occupere, efterdi Sverig icke nu har faat store jus til Østersøen, end den hafde tilforne, uden lige som den har den til Pommeren och Mechelborg, som vel uden tvifl skal snart tracte efter at frie sig fraa frembed magt och sette sig igien i forige stand, hvormed Østersoen och vel uden vider vores perickel kommer til pristinum statum, det och icke er at formode, at Sverigs krone skulle herefter extendere sine prætensiones saa vit, som den afgangen herre giorde, med mindre den faar anden hofved, end vi end vid af at sige.

Hvad de andre puncter ere anlangende, er jeg i lige maade enig med eder, dog der liden lycke och Gudts velsignelse er hos den aarlig paaleg at forvendte, som saa mange fattige greder for,

och paa mange steder, som lit vaar saaed och fast alt vaar bortskyldig, før der blef hosted, och mand den aarlig landgild med stor nød kand afstedkomme, skal intet vere uden tingsvinder at bekomme, i hvad mand och paalegger.

Det pligtsfolck, som skulle til arbed af kiøbstederne sendis, kand umuelig her i Julland i saa stor mengde udschrifves, thi i mange kiobsteder her icke ofver tov eller trei hunder borger findes, och de samme ere lige som bønder och lefve mest af deris afl, saa en snes af den største kiobsted at udschrifve vel skulle falde tungt och besverligt. . . . . Af Kalloe then 3 januar. anno 1633.

e. Otte Skel.

. . . . Er min underdanigste raad ohc mening lige somb I guode herrers, at den høyhied ohc rettighied, somb den danske cron hafver udi Østersion, icki er betaget os formedelst de platser eller steder, somb kongen af Sverig ved costen af Østersion udi Tyskland hafver bemectiget sig, eller ved nogen usurpation, somb hand medlertid iure belli imod sine finder kand hafve forretaget, meget mindre ved nogen scripta, som mueligt en del med kongen af Sveriges vidskab, en del foruden, erre blefven publicieret, somb dog intet kunde præjudiciere hans kong. maiestet vorris naadige herre. Hvorfor mig siunis gandske uraadeligt, at hans maiestat for den aarsag skulle udryste nogen skibs armada udi Ostersioen ohc giøre den sag disputielig ohc derudofver, somb visseligen ville følge, turbiere det gandske væsen udi Tyskland ohc Sverig mere end noget fructbarligt udrette, ohc lade sig paa halsen icki alene di Svenske (hvor hans kong. maiestat udi denne occasion ved andre middel dette rige til bestyrckning nu kunde soge alliance ohc bedre correspondens), mens ocsaa di tydske fürster ohc evangeliske stender sambt Hollenderen, somb derudofver udi deris dessein merckelige ville forhindris. Hvad vorris formue ohc mact er til saadan et verck at begynde ohc udføre, er hans kong. maiestat nocksomb bekient ohc gioris icki fornoden vitleftigen at deduciere. Gud verre æret for den dyrebaar fred, hand hafver gyfvet os; den fromme Gud unde os den naadeligen at beholde. Dersomb vi nu sic stantibus rebus ville movere noget, frycter jeg storligen, at, quod o! deus clementer avertat, vorris ruin ohc undergang verre

præ foribus. Naar Gud den almectigste ville, at der motte tracteris fred imellomb keiseren, Sverig ohc di tyske herrer. hvor til hans kong. mt. somb en christen potentat med det fyrste skulle tilhielpe, daa at hafvis udi act hans kong. mt. ohc cronens hoyhed udi Østersiøen, saa der imod dette rige til præjudicium intet blifver concederet eller forafskedet. Ellers at vorris flode in omnem eventum dette rige til defension holdis in esse ohc gnod beredskab, dog ved Bremmerholb [!] beliggendis, er storligen fornøden, ohc at hans kong. maiestet strax paa foraaret lod udruste 6 eller 7 af di mindste ohc vel beseiglede skibe, somb kunde holde Vestersiøen ren for di mange Dünkercher ohc fribytter, somb besynderlig paa den tid tilfoyer hans mat^s undersaater ohc oxen kiobmend stor skade. Hvad madskat er anlangendis, hafde vi formodet, disse fattige ohc forarmede undersaater, somb med stor besværing ohc elendighied hafve udgyfvet den dobbelt pengeskat, nu her efter skulle blefven forskaanet. besyndelig efterdi her af alle lehne saa meget korn til provianthuset er blefven ofversendt; dog efterdi det endeligen actis fornoden, siunis mig ocsaa best, at bonderen udgyfver korn udi stedet, thi flesk ohc anden victuali er hos fattige folk lidet at bekomme. Til Christianprises befestning kand best udtagis ledigengere ohc nogle af kiobstederne sambt en hiel haab lose qvinder, somb her findis allevegne for mange af, mens af kiobstederne icki saa mange, anseendis at udi somme ohc fleste steder her udi landet icki findis 200 eller 300 mand, somb til saadan arbed kunde brugis, mens af somme XX ohc somme X mand ohc saa à l'avenant efter byernes storhied ohc ringhied ohc somb de best kunde ombære. . . . . Datum Olborrighus den 31 decemb. 1632.

227. *Rigsraadet til Axel Oxenstierna, 27 Decbr.* Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 48, XIV (nu i Molbechs Avtografsamling, Ny kgl. Saml. Fol. 1299 e, II, n. 248).

Voris nabo venlig helson sampt hvis mere kiert oc gaat vy formaae med Gud allermectigste nu oc altid tilforne.

Kierre her cantseler, besynderlig gode ven och naboe, eftersom os efter disse tiders beskaffenhed intit hoyere bør at verre befalit end idelig hense oc betrachte alle middel, som kunde tienne til disse nordische rigers samptlig conservation oc velstand, som

fornemmeligen y disse thvinde croners indbyrdis venskab oc forvantnis nest Gudts velsignelse bestaar, oc vy uthvifvelachtigen vide, at her cantseler herudinden med os ens mening er, saa hafver vy al consideration af side sat oc inted bethenckende giort os fortroligen vorris tancker oc forslag om en nermere disse croners alliance her cantseler at obenbare. Oc efterdi forfarenhed gifver, at høye kongelige huse som oftist med svogerschab fortroligen oc med god succes huldelig pleyer at bebindis, oc Gud den allermechtigste begge disse kongelige huse gode middel til saadan hoy oc vis forvantnis, nemlig det kongelig hus Sverrige en fornemme kongelige princesse oc frokene naadelig forundt, oc kong. mayst. vorris allernaadigste herre oc konning fornemme kongelig afkomme oc førster, serdelis den høyborne første hertzug Uldrich, hvis hoye førstelige qualiteter, venlig nathur oc conversation Sverrige saa vel som Thysland oc her cantseler self uden thvil saa bekent er, at ufornoden vydere derom at formelde; saa dersom Gud den allermectigste, hos hvilken alene al dislige lyckelige begyndelse oc ynskelig fremgang staar, naadelig forset hafde, at it christelig echteskab imellum høybemelthe kongelige oc førstelige personer stiftis maatte oc vid her cantselers gode fornemme bemiddeling nest Gudts den allermectigstis hielp til den ynschelige ende kunde dirigeris, thville vy icke, at her cantseler jo forrettede det, som Gud den allerhøyiste kunde komme til ære oc disse nordische riger til velstand, giorde sig oc selfver derforuden af begge kongelige huse med evig berømmelse høyeligen vel fortient oc meriterit. Oc eftersom forbemelte venlige velmente forslag af os her cantseler fortroligen oc himmeligen er giort, saa formoder vy her cantselers gode betenckende, saa som oc at her cantseler dette verck efter sin høye begafvede prudens den maade gifver, som med Gud allermechtigstis bistand kunde geraade begge disse kongelige huse til fortrolighed oc god lempe, oc ville her cantselers gode svar herpaa forventhe, oc for vorris personer altid findis hans tienstvillige, oc befale her cantseler hermed til al velgaaende Gud den allerhøyistis beskermelse til siel oc lif. Af Kobenhagen den 26 decemb. anno 1632.

Her cantselers gode venner oc naboer.

Christenn Friis. Clausz Daa. Anders Bille. Thage Thot O.
Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Joest Hoeg.

228. *Raadet til Kongen. 26 Decbr.* Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 48, XII.

Stormectigste hoiborne fyrste, allernaadigst herre och konningh. Vi hafver efter eders kong. mt^s naadigste befalling forferdigit di tvende skrifvelser, som eders kong. mt. naadigst hafver befallit, och underdanigste ofverskicher dennom, før di underschrifves, at der udi kunde forandris, om eders kong. mt^s naadigste mening der udi icke er ret fattit. Belangende det forste om hands førstelig naadis hertug Uldrichs giftermaal med det svendske frocken, saa siuntis os vel raadeligt paa eders kong. mt^s naadigste behagh, at i saa hoig et betenchelige verch (i synderlighed efterdi dronningen af Sverrig er sted paa regsen til Wolgast och canseleren er der oppe i Tysklandt), at en qualificerit person blef for dis ene sendt til cantseleren Oxenstern, som kunde fyrst mundtlig forfare hands mening derom och siden lefvere brefvit och tage svar, dernest och, at med hands fyrstelige naade hertug Uldrich och herom med det første blef handlit, saa och belangende hands arfvepart i Holstein. thi siden ville det falle besverligt och causere misforstandt. Der blef och, det vi icke rettere vide, med høiloflig ihukommelse hertug Hans paa det muskoviske giftermaal och handlit. Belangende fridshandlingen, da, eftersom tilstanden er, siunis os underdanigst raadeligt, at eders kong. mt. derom icke alene keiseren, meden och den anden part disponerer vid sin skrifvelse, nemblig churfysterne af Saxen och Brandenborg. Churfysterne skal det moderere, at de icke i denne sammelkomst, som nu af alle augsburgiske chur och fyrster holdis, fordyber sig i det svendske verch, thi ellers tor desperata consilia underløbe end och til disse rigers præjudits. Saa frempt eders kong. mt. och naadigst ville bevise canseleren Oxenstern den naade och ære och med egen handt schrifve hanom et ord til belangende fridshandlingen, skulle det i begge sager megit disponere hanom paa eders kong. mt^s side. Eders kong. mt. her med udi den allerhøyestis beskermelse til al kong. lyche och velfart befallit. Datum Kiobenhafn den 26 decemb. 1632.

Christenn Friis. Clausz Daa. Thage Tot O. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Joest Høeg.

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1632.

Indlandet[1]. 4 Januar befaledes det fra Frederiksborg Raadet i Skaane at træffe forskjellige Forholdsregler i Anledning af. at Stenstrup Aas Tiltagen besværliggjorde Færdselen[2]. 30 Oktbr. befaledes det *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld* i Henhold til deres indsendte Erklæring at sætte Udgravningen af Stensaa i Værk[3].

I Anledning af den store Underfundighed. som dreves i Jylland med Proces, Kald, Varsel. Forfald og deslige. befalede Kongen 10 Januar de to Landsdommere at forfatte »en vis Maade og Form paa al Slags Proces og Dele. som til Hjem- og Landsthingene drives. Gjæld. Horing. Drab. Tyveri, Uhjemmelt, Fredlosmaal. Skjælden. Ejendom. Arv. Markeskjel, Rebning, Indstening, Lavhævd. Nam, Ram, Vold. Hærværk, Husfred. Gaardfred. Thingfred, Kirkefred, Gaardinding og hvad andet det og være kan, som deraf og deslige dependerer«, hvilket de skulde tilstille »Rigens Raad dèr i Landet«[4]. Samtidig befaledes det Hr. *Albret Skel*, *Jens Jul*, *Kristian Thomesen* og *Otte Skel* at overveje Landsdommernes Betænkning sammen med »andre bedste og lovkyndigste af hver Stand« og medtage Forslaget og deres Betænkning til næstkommende Herredag[5]. Hertil hører rimeligvis en udateret Betænkning af *Otte Skel* (*n. 229*)[6]. der synes forelagt Raadet[7]. og en Frugt af Overvejelserne var Fdg. 31 Marts 1635.

---

[1] Raadet nævnes ikke i Ordinansen 12 Januar om Toldens Oppebørsel: Trykt særskilt og hos Paus S. 714; udsendt 6 Febr.: Sjæl. T. XXV. 16.

[2] Skaanske T. V, 483.

[3] Smstds. 520.

[4] Jydske T. VIII. 366.

[5] Smstds. 367.

[6] Om Skovhug jfr. Instrux for de jydske Landsdommere 1 Oktbr. 1629: Jydske T. VIII, 199.

[7] Befalingen foranledigede ogsaa. at Landsdommer Niels Krag affattede sit Skrift »Den jydske Lovs Proces og Dele« (jfr. Kofod Ancher, Saml. Skrifter I. 388).

229. *Otte Skels Betænkning.*

Egenhændig Orig. uden Underskrift, med Randbemærkninger af Kansleren; udenpaa: Otte Skiel. RR. n. 45, XXVIII.

1. Min mening om skovhug er, at ded vil gifve en farlig trette, om folch derfor skal thilthalis; thi somme haver giort ded efther befalning, som[me] thil bygning, brendsel och gierdsel, somme thil at selge thil contribution, och somme thil at brende salt af med thil dieris contribution at udgifve, saa dersom di for sligt skal thilthalis, vil miesten alle bonder och andre blifve fordervet, mens di, som findis, siden freden er sluttit, at hugge noget, som paa sig hafver, forprang och kiobmandskab dermed at drifve, och haft treerne siden helder och dem nylig afhendt och sold, dennom at straffis, dog ichi efther loven, mens helders som dieris leilighed.

2. Di, som tager sacramentet paa noget loinactigt, uden al nade at straffis paa fingerne[a].

3. At ingen benectelse vidner skulde verre fornøden, med mindre di af ofver helder underdommere blef ded forlagt, och da, dersom nogen giorde nogen benectelse, som ichi befantis sandigen, høyligen derfor at straffis[b].

4. [c]Om der skal betallis vider end renthen i Judland i aar. Non[c].

Niels Krags mening horde I, at hand miente, at kunde domerne faa den underretning, vilde di vel komme thil rette: var der noget, di vil sette fra dem, vil vi alle s[amtlig] derudi dømme, at di, som blifver ofverbevist nogen fa[l]sk ed paa tinge at hafve svoren, uden nogen optingelse endelig skulle udstaa dieris straf ohc miste deris fi[n]gre, hvorfor skulle befalis ved alle tinge en stage at opsette, som der[is] fingre skulle paa settis, ohc landsdomer vere forplict aarligen udi hans mast[s] canceli en fortegnelse paa deris nafn, somb deris straf hafver udstod, at indskiche[d].

13 Febr. befaledes det Kansler og Statholder at forhøre Rentemester Jørgen Vinds Omslagsregnskab[1].

a I Randen med Kr. Fris' Haand: Siunis os alle billigt at vere. *b* Ligeledes: Siunis ocsaa billit, at det sker. *c* Overstreget. *d* I Randen med Kr. Fris' Haand: Siunis os alle billigt, ohc, dersomb adlen vil exequere(?) det, lensmendene efter forordningen derofver at holde at straffe.

---

[1] Orig. med Segl: Orig. Missiver (Sjæl. T. XXV, 19).

Efterat Raadet 8 April (ovfr. S. 317) havde udtalt sig om Defensionsværket, udgik 23 April fra Koldinghus flere Befalinger derom. Adelen i Skaane og Bleking havde bevilget nogle Aars Arbejde af sine Bønder til Kristiansstads og Kristianspris Fæstninger, og Kongen befuldmægtigede nu *Jørgen Urne* og *Kristoffer Ulfeld* til at forskrive Adelen til Lund og her tale med den om, »at deres Bønder maa give 12 Skill. dansk for hver Dag, de har bevilget«[1]. De samme befuldmægtigedes samtidig til at forskrive Adelen i Halland til Halmstad og her tale med den om at bevilge, at dens Bønder giver i 3 Aar 8 Dage hvert Aar. 12 Skill. for hver Dag, til Istandsættelse af de forfaldne Fæstninger i Halland[2]. Det befaledes tillige de to Raader at sætte Arbejdet i Gang med de Penge, som Hofmesteren *Frans Rantzau* forstrakte dem, og hvad der kontribueredes til Arbejdet[3]. — Adelen i Skaane befuldmægtigede ved et Møde i Lund Niels Trolle og Henrik Ramel til paa dens Vegne at erklære, at den vilde bevilge det ønskede Arbejde af sine Tjenere, dog Ugedagstjenere undtagne, i 3 Aar, dog saaledes »at forskrevne Arbejde eller Udlæg maatte ske, eftersom Gaardene sædvanlig lægges i Skat, og at samme Udlæg maatte oppebæres af os selv og siden overleveres til de forordnede Steder, ej heller angaa forend Martini næstkommende, naadigst anseende den meget trange og besværlige Bondens Tilstand«, idet det tillige henstilledes, at Landet i de tre Aar muligst forskaanedes for anden Skat[4]. Hallands Adel tiltraadte ved Klavs Machabæus denne Udtalelse[5]. 26 Juni befaledes det *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld* at tilholde Adelen at oppebære det lovede Udlæg og annamme det af den[6]. 29 Juli

---

[1] Skaanske R. V, 17.

[2] Smstds. 18. Samtidig befaledes det Kronens Bønder i de nævnte Landskaber at yde en lignende Hjælp: smstds.

[3] Skaanske T. V, 493.

[4] Erklæring af de to Fuldmægtige. Kbhvn. 11 Juni. Orig.: Adelsbreve Fasc. 19, n. 31.

[5] Orig. af samme Dag: smstds.

[6] Skaanske T. V, 512.

befaledes det de samme og Henrik Hvitfeld at foretage Fordelingen af Pengene m. m.[1]

23 April befaledes det fremdeles *Jens Jul* og *Otte Skel* at tale med Adelen, som bor 8 Mil omkring Aalborg, om at bevilge en Hjælp af dens Tjenere til Aalborgs Befæstning, samt at sætte Arbejdet i Gang[2].

Endelig befuldmægtigedes 23 April Palle Rosenkrans og Lavrids Grubbe til at forskrive Adelen i Laaland til et Møde i Nakskov og her opfordre den til at bevilge, at dens Tjenere arbejdede med Kronens Bønder paa Nakskovs Befæstning 4 Dage i hvert af de følgende tre Aar og (ɔ: eller) gav 8 Skill. for hver Dags Arbejde[3]. Da Adelen bevilgede den ønskede Hjælp, dog mod selv at oppebære Pengene af Bønderne og Ugedagstjenerne fritagne, befaledes det 26 Juni Palle Rosenkrans og Frederik v. Papenheim at indkræve den og ligeledes handle med Gejstligheden og Borgerskabet i Laaland om at tilhjælpe i lige Maade til Befæstningen efter deres Vilkaar[4].

30 Maj befaledes det *Frans Rantzau*, Hr. *Kristen Fris*, *Kristoffer Ulfeld* og *Hans Lindenov* at gjennemse Rentemestrene Jørgen Vinds og Sten Beks Regnskaber fra

---

[1] Skaanske T. V, 515. 19 Novbr. befaledes det Lensmændene i Skaane, Halland og Bleking, »eftersom Adelen og Gejstligheden underdanigst bevilget have, at deres Bønder og Tjenere til vore Fæstningers Reparation smstds. hjælpe skulle«, at tilholde Kronens og Gejstlighedens Bønder at give lige Hjælp: smstds. 525. 29 Juni 1636 udtalte Kongen, at adskillige ikke havde betalt denne treaarige Kontribution, »sig dermed undskyldendes, at de det ikke have bevilget; da efterdi at samme Kontribution befindes at være fornøden til Landsens Defension, de fleste dèr udi Landen den og at have bevilget, ville vi ej de første dermed undskyldet have«: Skaanske R. V, 168.

[2] Jydske T. VIII, 389. Fuldmagt for de to Raader: Jydske R. VIII, 343.

[3] Smaalandske R. V, 140. Missive til de nævnte: Smaal. T. VI, 348.

[4] Smaal. T. VI, 351. Jfr. Palle Rosenkrans' Memorial til Kansleren, dateret 15 Juni: Adelsbreve Fasc. 19, n. 31.

1629 til 1631[1]. Jfr. ovfr. S. 311. Befalingen gjentoges 27 Januar 1633, se ndfr. S. 373.

24 Juni befaledes det Hr. *Albret Skel* og *Jens Jul* at begive sig til Varde og likvidere Udgiften fra Fjendens Tid mellem Borgerne, der var uenige om Fordelingen[2].

28 Juni befaledes det *Klavs Daa*, *Tage Tot*, *Kristoffer Ulfeld* og *Jost Høg* at gjennemse de i de ostindiske Bevindthebbers Regnskaber gjorte Mangler (ɔ: Antegnelser)[3].

28 Juni se ovfr. S. 312.

29 Juli befaledes det Raadet i Jylland (*Jørgen Urne*, Hr. *Albret Skel*, *Jens Jul*, *Kristian Thomesen* og *Otte Skel*) at undersøge de fra Aalborg indgivne Besværinger, hvorefter Borgerskabet for Armods Skyld ikke kunde udgive den paabudne Skat, og i saa Tilfælde give det Afslag og igjen paalægge andre jydske Kjøbstæder det, saa at Kronen intet afgik[4]. 29 Septbr. indstillede 4 jydske Raader (de ovennævnte undtagen *Kr. Thomesen*) fra Viborg, at Kongen skulde eftergive Aalborg 800 Rdl. af Skatten, mens Paaligningen paa de andre Byer burde opsættes »indtil saalænge, at alle Raader kommer tilsammen en Gang, naar Valborg Dag er ganget«, og man af Toldernes Regnskaber og Byraadenes Udtalelser bedre kunde se Byernes Lejlighed[5]. Jfr. ndfr. S. 386.

29 Juli befaledes det (i Henhold til Raadets Betænkning ved Herredagen, ovfr. S. 330) enhver adelig eller uadelig, som havde Gods, at møde for de dertil forordnede Kommissarier til den Tid, der berammes af disse, og lade sig taxere til Rostjeneste. Kommissarierne var i Jylland: *Jørgen Urne* og Hr. *Albret Skel*, i Fyn: *Mogens Kaas* og Jørgen Brahe, i Sjælland, Laaland og Falster: *Klavs Daa* og *Hans Lindenov*, i Skaane, Halland og Bleking: *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld*[6]. De øvrige Kommissarier skulde sende Gjenparter af Taxeringen til *Jørgen Urne* og *Klavs Daa*, der skulde konferere dem og, hvis nogen ikke havde ladet sig taxere, da

[1] Sjæl. T. XXV, 74.
[2] Jydske T. VIII, 406.
[3] Sjæl. T. XXV, 72.
[4] Jydske T. VIII, 414.
[5] Orig. med *Albret Skels* Haand: Indkomne Breve til Kanc. Jfr. 20 Febr. 1634.
[6] Sjæl. T. XXV, 78.

taxere saadanne og lægge dem under et Kompagni[1]. De samme to befaledes det tillige at prøve de Efterretninger om, hvad der var indkommet af Adelens Kontributioner siden 1627, som det paabødes de andre Kommissarier at samle, samt undersøge, hvad der endnu maatte restere deraf, og tilskrive Lensmændene om at indkræve saadanne Restancer[2]. Det samme befaledes Hr. *Albret Skel* angaaende den jydske Adels Kontribution af 1631[3]. Jfr. herom ndfr. S. 387.

29 Juli befalede Kongen *Jørgen Urne* og *Otte Skel*, at de, »eftersom til næst forleden Herredag blev besluttet den ordinarie Militie at skulle oprettes« (ovfr. S. 330), skulde erindre de jydske Lensmænd derom, saafremt det ikke forrettes strax efter Missivet. Saafremt unge Karle begiver sig ind paa Adelens Gods for at undgaa Udskrivning, saaledes at der i hvert Len paa Kronens og Gejstlighedens ikke kan findes det fornødne Tal, skulde Raaderne være befuldmægtigede til at tale med Adelen derom, at den bevilger, at der maa udskrives dem af dens Gods, som ikke er Ugedagstjenere, naar saadan Fejl findes, som forbemeldt; »dog skal derimod en eller to af Adelen i hver Egn være forlovet Udskrivningen selv at overvære, saavel Kronens og Gejstlighedens som Adelstjeneres, og saafremt nogen Adelsmand en dygtig Ungkarl paa Kronens kan forvise, da skal han i det Sted sin Tjener for Udskrivning befri«[4].

Først i Avgust var de nærmest boende Rigsraader samlede i Kbhvn. for at prøve Tilbudene om Erstatning for Baadsmandsudskrivning (jfr. ovfr. S. 330); i Forhandlingerne deltog Hofmesteren, (Kansleren?), *Klavs Daa, Tage Tot, Kristoffer Ulfeld* og *Jost Høg*[5]. 5 Avgust[6] tilskrev disse de fraværende Raader, at Afløsningssummerne ikke løb op til de 30.000 Daler, som hvervet Folk til Flaaden vilde koste, hvor-

[1] Sjæl. T. XXV, 76—77.

[2] Smstds. 77, jfr. 75. *Frans Rantzau* befaledes det at skaffe Kommissarierne, hvad Efterretning om Kontributionerne der fandtes i Renteriet: smstds. 79.

[3] Sjæl. T. XXV, 79.

[4] Jydske T. VIII, 415.

[5] Jfr. *n. 230 a.*

[6] Jfr. *n. 230 c.*

for de mente, at der ogsaa burde paalægges de Undersaatter, der hidtil ikke havde ydet Baadsmænd, et Bidrag dertil. Herom indsendte *Jørgen Urne*, *Albret Skel*, *Anders Bille*, *Jens Jul*, *Mogens Kaas*, *Otte Skel* og *Kristoffer Urne* deres særskilte Betænkninger (*n. 230 a—g*)[1].

230. Raadernes Betænkninger om Afløsningen for Baadsmandsudskrivning. Egenhændige Orig. i Brevform, rettede til Hofmester og Kansler (Albret Skels dog kun til den sidste). Jens Jul skriver særskilt og ikke egenhændig til hver; i Brevet til Hofmesteren tilføjer han en her udeladt Efterskrift om Toldoppebørselen i Bøvling Len. Albret Skels Brev: Kgl. Bibl., Adelsbreve Fasc. 20, n. 26; de øvrige: Kanc.

a. Jørgen Urne.

.... Gifver jeg her hofmester och her chanseler venligen thilkiende, ad jeg den 21 augusti hafver bekomet her hofmesters. Clavs Daas, Thage Thottis, Christofer Ulfelds, Jost Høegs schrifvelse ....

.... er her paa efter I gode herrers begiring min ringe bethenkende best ad verre, ad samme hans kongelig may[s] brefve derom udgaar thil undersattene, saa pengene thil jyl kunde blifve erlagt och thilkomendis aar ingen udschrifvelse ske. .... Vestervig den 25 augusti anno 1632.

b. Albret Skel.

.... Kierre her cantseler och kiere broder, jeg hafver fot radens skrifvelse for 8 dage siden om den anordning, di hafver giort, hvad gifves skal, at ingen bodsmend skulde udskrifves, och formelder samme dieris bref, at jeg dig min bethenkende skulle thilskrifve; saa forstoer jeg ichi andet, end ded er jo dette rige en gafnlig gierning, som rationes nochsom findis udi hans ma[s] bref, och den summa, som di hafver giort och uddelet, er ochsaa ret noch, och endog den ichi opløber di 30.000 daler, saa for hans ma. dog ingen skade der af, thi ded er ichom thil at for-

---

[1] 15 Avgust 1638 paabødes det Lensmændene at forhandle med Kjøbstæderne og Almuen »dèr i Lenet, hvor Søfarten bruges«, om at udgive en højere Kontribution end den »ringe Penge«, der først var tilbudt: Sjæl. T. XXV, 195. Mange derefter afgivne Erklæringer blandt Kancelliets indkomne Breve.

høye besoldningen, saa hafver hans ma. en da den fordiel, at en diel af bodsmenden blifver afthakit om vinteren. Mens mig synis, efterdi ded skier thil rigen defension och beste, da kunde vel alle lenene her udi Danmarch efter advenant aarlig den summa, som di danske len nu findes optegnit for, nemlich 5579 rixdaler 1 ort vj β, udgifve, dog at unge karle och søefarendis folch, som di befantis, at di udi benevnte summa efther hans ma^s der om udgangene bref gaf; siden kom ded kongens thienner ofver al Danmarch ichom en passelig paalag paa at udgifve. Dog samtycher jeg gierne ochsaa paa den vies, som ded allerede giort er, och at fattig folch motte blifve forvarit, at die ichi baade skulde udgifve pengene och ochsaa skie udskrifning. . . . . Riberhus den 28 augusti 1632.

c. *Anders Bille.*

. . . . Kierre brødre, efter som jeg den 10 aug. bekom rigens raadts bref, datered Kiøbenhafven den 5 augusti, som indeholder, at di nu, efter som vidthagit vaar i herredagen af samptligen rigens raad, at di gode men, som nest thilsthede vaare, skulle giore it ofverslag paa undersaaternis erklering, som di hafver indlagt paa di penninge, di, for baadtsmens udskrifvelse maatte forskaanis, ville udgifve, hvilket di gode herrer hafver efterkommit, och derforuden thillagdt den ottende paart af byernis enfoldige krigsskat, hvilke summer icke skal kunde ene forslaa thil di 30.000, som det gevorbene folck thil skibsfloden skulle med besoldis; hvorfor dennom hafve siuntis thilbørligt en ringe del di andre bønder och lenne at paasette, dog icke ner saa mogit, som di andre skal gifve, hvorpaa di gode herre erre min ringe underdannigste mening herom at vide, efterdi di erre saa faa thil stede, som dette hafve sluttid; saa kand jeg icke andet siunis, at dersom flodens udrøstning med gevorben folck kunde thil veie bringis, och di fattige folck, som penninge der thil godvilligen udgifver, maatte forskaanis for udskrifning, jo er gafnligt, mens di andre lenne, som erre bosidendis oppe i landet, er vel bethenckeligt, och det af den aarsaag, at der aldrig hafver verrid skreffen baas mend ud huos dennom; men di hafve maated gifvid derris sønner thil soldater, saaledis at der er den mand, som hafver mist tho sønner, och icke en, men

mange; skulle hand nu paa sin alderdom gifve baadtsmansskaat och endaa, naar som udskrifning skede, skulle endaa miste sin søn eller dreng(?), om hand den hafde, och nu paa sin alderdom, naar hand nu self icke mere gider arbeidit, ville det komme menigheden besverligt forre. Dog hvad di gode herrer herom hafver sluttid, kand jeg icke enne imodsige. .... Af Rosendal den 12 augusti anno 1632.

d. Jens Jul.

.... Er det mit betenkende, at efterdi aarligen denne contribution schal schie och paaleggis kiøbstederne och rigernis undersaatter ved siøekandten baade udi Dannemark och Norge formedelst denne general rigernis defention til vands, kand jeg derfore ike erachte andet, end at de, som ike boer ved siøekandten och ingen udschrifningh schier hoes thil vands, at de joe och boerde at contribuere til dette general verk, som schier dennem saavel til defention som andre, der boer vedt siøekandten. .... Actum Voesborgh dendt 7 septembris anno 1632.

e. Mogens Kaas.

.... Jeg gifver eder gansche venligen thilkiende, at jeg i dag den 24 aug. hafver bekommit nogen af rigens raadts skrifvelse .... saa er thette mit bethenckende, at jo for samme penge kunde blifve indfodrit, och det kunde blifve stillet thil verck, jo bedre det vaar for ko. ma^s^ flode, och derfor sionis mig radeligt at vere, at ko. ma. vilde med det forste lade sinne mayt^s^ brefve derom udgaae, paa det pengene dis snarere kunde indkomme och folch derfor kunde ahntagis och besoldis. .... Af Nyborg slot den 24 augusti 1632.

At det matte specificeris udi brefvene, om di penge af lehenit schal tagis af det gansche lehen eller paa di steder, bodtsmendts udschrift thilforne hafver verit.

f. Otte Skel.

.... Kand jeg icki andet forstaa, end at den anordning ohc forandring med bodtsmends udtagelse, naar den af hans kong. mat. naadigst blifver approberet, jo vil blifve baade skibsfloden ohc rigerne til merchelig gavfn ohc fordel, ohc troer icki andet, end de

jo gierne dermed skulle blifve til freds. Dog siunis mig nogle lehne ohc øer her udi landet en del noget høyere at kunde taxeris ohc med de andre udgyfve, somb erre af lehnene: Lundenis 50, Vestervig 60, Seiglstrup 40, Skanderborrig 100, Stie[r]nholmb 50, Orumb 40. Af oerne: Sambsoe 200, Lessoe 100 rixdaler, hvor megen skibsfolk tilforn er udtaget: ohc dersomb det icki kunde tilrecke, som paa undersaaterne blifver til den brug paalagt, daa kunde udi frembtiden videre paaleggis, omb behovf giordis. .... Olborrighus den 30 augusti 1632.

g. Kristoffer Urne.

.... Forstaar jegh ey rettere, end jo raadeligt sligh baadtsmens udschrifvelse, som hidindtil hafver verrit, de første muneligt och beqvemmeligt imod forschrefne bevilgede och paalagde contribution aldelis at afschaffe, och udi Norge til fastelafvn aarligen at oppebergis, udi sønderlighed formedels almuen da paa forit best vid deris varis afhendelse kunde bringe pendinge til veie; besverligt vilde de och falde mangestedts baade til Martini och juel skatter at udgifve. En hver lensmand der udi rigit kand beqvemmeligst samme contribution her udi Kiøbenhafvn lefvere, och var vel at ynsche, at baade die stoere skattter, saavelsom tolden til bygningen vid s. Anne broe och baatsmends boer deputerit, som udi Norge udgifvis och oppebergis, af en hver lensmand sammestedts her udi Danmarck paa die dertil forordnede stæder maatte lefveris. Thi almuen paa landit der udi rigit iblandt andit formedels skydtsfær dermed møgit graveris, hvorofver die sigh ofte yncheligen beklager; derforuden vel mueligt, at samme skatter och thold betimeligh da kunde blifve lefverit, som nu formedels langh och besverlig omkringhreisen ey kand sche; foruden stoer bekostning, vidtloftighed och ellers incomoditeter flere, epter mit ringe betenckende, och da derudinden kunde forrekommis. .... Kiøbenh. 14 aug. anno 1632.

Da Kongen modtog adskillige Klager angaaende »Fortrængsel, som rette Landgildesmøller udaf Skvatmøller tilføjes« (jfr. ovfr. S. 330), befaledes det 21 Novbr. Rigens Raad i Skaane snarest at forskrive nogle af Lensmændene og Adelen i Skaane til sig, med dem overveje, hvorledes saadant bedst

kunde remederes, og siden erklære sig derom til Kancelliet[1]. En Fdg. om Skvatmøller sendtes Lensmændene i Skaane 9 Oktbr. 1633[2].

22 Novbr. forhøjedes Øxentolden med en Ort efter Raadets Raad og Betænkning[3]; jfr. Raadets Udtalelse i det foregaaende Aar (*n. 207* § 2).

15 Decbr. befaledes det Hr. *Kristen Fris*, Rigsadmiral *Klavs Daa* og *Hans Lindenov* strax at dømme om nogle Trætter om Regnskaber mellem Rentemestrene og Marsilius af Hamburg[4].

Fyrstendømmerne. 17 Juni befaledes det *Jørgen Urne*, Hr. *Albret Skel*, *Jens Jul* og *Otte Skel* i Juli Maaned at møde ved Schwabstedt, forfare, hvad Skade »den Opstovning« har gjort dèr, og siden dømme derpaa efter Unionen og efter videre Instrux[5]. Deres Fuldmagt og Instrux udstedtes 26 Juni[6]. 16 Juli kom Kommissarierne til Schwabstedt; senere rejste *Albret Skel* til Kongen for at høre hans Resolution om Tvistepunkterne; denne gik ud paa, at han »paa en Tid lang« vilde se Sagen an[7].

Sverige. Efterat Kristian IV med Rigsraadet havde overvejet den af Generallieutenant Baudissin fra Gustav Adolf overbragte Memorial (ovfr. S. 316), skrev Kongen 29 Febr. til denne, at han vilde afsende Sendebud til ham[8], og 18 Marts udfærdigedes derefter fra Glückstadt Instrux og Kreditiv for *Tage Tot* og *Kristian Thomesen*[9], der skulde begive sig til

---

[1] Skaanske T. V, 526.

[2] Smstds. VI, 38. Fdg. selv er ikke gjenfundet.

[3] Trykt Fdg.

[4] Orig. med Segl: Orig. Missiver.

[5] Jydske T. VIII, 401.

[6] Instruxbog 1613—69, Fol. 122, 123.

[7] Indberetning fra de fire Raader til Kansleren, dateret Schwabstedt 27 Juli. Orig. med *Otte Skels* Haand: Indkomne Breve til Kanc.

[8] Svenske Acta V, 338. Gustav Adolf takkede for Meddelelsen ved Brev 7 April fra Feltlejren ved Thierhaubten: smstds. 347.

[9] 29 Febr. meddeltes det disse, at de skulde rejse gesandtvis til Kongen af Sverige, og da Sagens Beskaffenhed ikke led nogen Di-

Mainz, eller hvor de ellers under Vejs kunde opspørge, at Gustav Adolf var [1]. Udsendingene medbragte desuden Salutationsskrivelser fra Kongen til den svenske Dronning og fra den udvalgte Prins til Gustav Adolf [2]. Rejsen tiltraadtes 8 Marts; 22 Marts forlod de danske Sendebud Hamburg [3]. 8 April kom de til Frankfurt [4]. 22 April havde de Avdiens hos Gustav Adolf [5]. 24 April fik de Resolution og Rekreditiv af Kongen i Feltlejren »vid Rotentorn gent emot Ingelstad i Beyeren« [6]. 16 Maj kom *Tage Tot* tilbage til Danmark [7].

6 Juni imødegik *Frans Rantzau* og *Kristen Fris* i en Skrivelse til Axel Oxenstierna de »viderværtige Tidender«, der udspredtes om den bremiske Traktation og om den holstenske Secours' Forhold. De oversendte vedkommende Akter og fremhævede, at Kongen kun havde til Hensigt at sikre sine egne Grænser [8].

Raadets Skrivelser til Axel Oxenstierna se ovfr. S. 339.

Udlandet. Forhandlinger med Rusland se ovfr. S. 331.

lation, bades de at forføje sig til Kolding 10 Marts og derfra til Kongen i Holsten, hvor de vilde blive forsynede med Kreditiv og Instrux. Jydske T. VIII, 380. Fra Glückstadt sendte Kongen 19 Marts Rigens Segl til *Otte Skel*, der i *Kristian Thomesens* Fraværelse skulde forestaa Kanslers Bestilling: smstds. 383.

[1] Svenske Acta V, 339, 346 (Kreditivet har Datum: 8 Marts). Udkast af *Kristen Fris* med mange Rettelser: Sverige. Jfr. Fridericia I, 226—27.

[2] Svenske Acta V, 346.

[3] Ligprædiken over Tage Tot: Hjelmst. n. 3579. Arkiv t. upplysn. om svenska krigens hist. II, 390.

[4] De to Raader til Kansleren, Frankfurt 7 April: Orig. med *Tage Tots* Haand: Indkomne Breve til Kanc.

[5] Arkiv t. upplysn. om svenska krigens hist. I, 785. Jfr. et Bilag til Fegræus' Skrivelse af 16 Juni; Afskrift: Allenske Sager n. 11.

[6] Orig. med Segl: Sverige (Svenske Acta V, 349, 352).

[7] Jørgen Brahe (Vedel Simonsen S. 64). 31 Maj underrettede Kr. IV Kejseren om Udfaldet af Sendelsen (særskilt trykt; Hjelmstjerne 4°, n. 2231). — Sml. Slange S. 756—59, Fridericia I, 233.

[8] Svenske Acta V, 354.

1633.

5 Marts? Delvist Raadsmøde i Kjøbenhavn?

»5 Marts var Rigens Raad forsamlede i Kbhvn.« [1]: rimeligvis har det dog kun været de nærmestboende Raader, da hele Raadet allerede i Febr. var indkaldt til April (se ndfr.). Kongen synes at hentyde til Mødet i sin Proposition ved det næste Møde, hvor han angiver Grunden til Sammenkaldelsen saaledes: »Eftersom vi for nogen Tid siden ved vore Rentemestre har ladet forfatte et Overslag paa Rigens Indtægt og Udgift [2] og derved vores R. Raad demonstreret, Indtægten ikke at være bastant den daglige Udgift at udstaa, hvorfor vi og samme Tid har ladet foregive og befalet de Middel at betænke, ved hvilke al saadan Ubestand i Tide maatte remedieres, da, efterdi sligt af de gode Herrer indtil dis ikke er efterkommet ....« [3]. — 27 Marts skrev Kristian IV fra Frederiksborg til Oxenstierna om Forholdene i Tyskland og opfordrede ham til at antage det af Kongen foreslaaede Mode [4]. Raadet skal have fraraadet dette Skridt [5].

---

[1] Worms Uddrag af Kristian IV's Skrivkalendere: Danske Saml. 2 R. III, 383.

[2] »Det Overslag, som nu gjøres«, berøres af Kongen i et Brev til Rentemestrene af 8 Marts, hvor han tilføjer: »Naar Rigens Raad forevender, at Toldens Forhøjelse en stor Summa sig beløbe kan, da haver man dem derimod det at demonstrere«. Egenh. Br. n. 91, jfr. ogsaa n. 110.

[3] Egenh. Br. n. 112.

[4] Svenske Acta V, 366. Brevet kom først til Frankfurt 16 Maj; jfr. smstds. 367.

[5] Pufendorf, De rebus Svec. S. 107, jfr. Fridericia I, 261. — Et Raadsmøde i Marts antages af Fridericia I, 261, medens det henstilles som tvivlsomt af Udgiverne af Kongens egenhændige Breve (S. 99). Det er i Virkeligheden i sig selv højst usandsynligt, at Raadet skal være traadt sammen 5 Marts, naar det i Febr. var udskrevet til først i April og da virkelig samledes. De ovenanførte Beviser paa et Møde i Marts kan ogsaa delvis bortforklares. Worm (eller Kongen selv) kan have skrevet 5 Marts for 5 April (den Dag, da Kongen netop forelagde sin bevarede Proposition); Brevet til Sverige behøver ikke at være expederet for i April, Rigtigheden

3 April. Raadsmøde i Kjøbenhavn.

Raadet indkaldtes 12 Febr.[1] og kom fuldtalligt til Stede. Kongen forelagde 5 April (*Egenh. Br. n. 112*) til fornyet Overvejelse Overslaget over Rigets Indtægt og Udgift (jfr. ovfr.). Raadet erklærede hertil 9 April (*n. 231*), at Ligevægten vilde vise sig ved at medregne adskillige ikke anførte Indtægter, og anbefalede skarpere Indkrævning af Lensmændenes Restancer. I sin Replik 12 April (*Egenh. Br. n. 114*) hævdede Kongen dog Overslagets Rigtighed og henstillede til Raadet, at det i alt Fald vilde lade Slottene sætte i god Stand. Endnu samme Dag svarede Raadet mundtlig gjennem Marsken og Rigens Kansler, idet det i Hovedsagen gjentog, hvad det allerede havde erklæret[2]. Endnu samme Dag (12 April) sendte Kongen Raadet en ny Proposition (*Egenh. Br. n. 115*), der besvaredes af Raadet Dagen efter (*n. 232*[3]). Det fastholdt, at Slottenes Vedligeholdelse maatte afholdes af Lenenes Indkomst (§ 1), men bevilgede en Enkeltskat, der skulde udgives til Mortens Dag (§ 2); herom udgik Skattebreve 22 Juni[4]. Raadet bevilgede Penge af Skatterne til de to Sendefærd, Kongen ønskede at sende til Tyskland (§ 4); til Sendefærdene, hvortil Kongen havde bestemt *Kristian Thomesen* og *Otte Skel*, foreslog Raadet i den førstes Sted at bruge *Jørgen*

---

af Pufendorfs Efterretning forudsat. Mest overbevisende synes Kongens Ytringer 5 April, men han har dog udtrykt sig lidet logisk, naar han siger, at han har »ladet Raadet kalde« (nemlig i Februar) paa Grund af den Stilling, det indtog til Overslaget (i Marts). Imidlertid synes det af Kongen omtalte Overslag kun at kunne være det, der 8 Marts ses at have været i Arbejde, og jeg anfører derfor Martsmødet, om end med megen Tvivl.

[1] Sjæl. T. XXV, 126.

[2] Se Begyndelsen til Propositionen 12 April.

[3] *Jost Høg* har ikke medunderskrevet.

[4] Sjæl. T. XXV, 166—73; til Norge udgik Skattebrevene allerede 24 April: Norske Rigsreg. VI, 531—33. 29 Juni befaledes det *Hans Lindenov* og Tønne Fris senest inden Jul at levere Hr. *Albret Skel* 21.150 Rd. af Skatten: Sjæl. T. XXV, 175. 8 Oktbr. befaledes det Rentemestrene at levere den samme en lige saa stor Sum: smstds. 201.

Urne (§ 3)[1]. En Garanti for Freden burde man ikke paatage sig (§ 5). Det østindiske Kompagnis Regnskaber burde bringes til Endelighed ved Hr. *Albret Skel* m. fl. (§ 6): se herom S. 373.

231. Raadets Erklæring, 9 April. Orig. med Albret Skels Haand:, RR. n. 48, XIX.

Paa ko. ma. voris allernadigste herris proposition, daterit Kiøbinghafn den 5 aprilis anno 1633, er dette rigens rads underdanigste erklering:

At anlangendis ded ofverslag paa rigens intecht och udgift, hvilket hans ko. ma. nadigst proponierer, at med den ordinarii kronens intect den daglig udgift ichi kand stoppis, mens formedelst den extraordinarii bevilgede contribution at maa afliggis och bethallis, saa hafver vi samme summarische ofverslag med underdanigste flied ofverset och forhaabis derpaa thil underdanigste bethenkende hans ko. ma. nu her med udførdelige at ville stille for øyen, at saare lidet skulle feile, at af den ordinarii rigens indkomst den daglig och ordinarii udgift jo kand afliggis och bethalis, hvilchit vi underdanigst forhaaber hans kon. ma. deraf saa megit dis snarere kand eracte, nar hans kon. ma. sig naadigst erindrer, at udi hans ko. ma[s] lovlig regierings thid aldrig uden for kort thid, 8 helder 9 aar siden, saadan defect hoes rigens indkomst er funden, at den jo thil den ordinarii udgift har kund forslaa, uanset hans kon. ma. baade skibsfloden saaledis hafver forbedret och med jo saa stoer bekostning som nu holt ved lige, saa vel som paa toyhusit stoere bygning och megthig thilbehoer saadan summa penge anvendt, som faa helder ingen af hans ko. ma[s] forfarer konger udi Danmark giort hafver; derforuden er paa Frederichborges bygning, mange festingers fundation, stifterne udi Tydsland, adskiellige indiginger och kiøb och andre stoere verch y och uden rigit saa megit medgaaet, at ded skulde falde utrolig, thil hvad summa saadan udgift sig skulle beløbe, och dog ligevel er af rigens indkomst udi renthekamerit althid saadan forrad

[1] Jfr. Fridericia I, 261. Sml. ndfr. S. 377—78.

funden, at ingen enthen kiobmand helder hoftienner ofver sin thid haver hagt behof efther ricthig bethaling at forthofve, mens langt mere ofver al udgift saadan beholdning er forofrit, at hans ma. baade udi Engeland, Tytsland saa vel som her udi rigit thil mange tynder guld har kund udsette paa renthe. Nar nu den ofvergiffene ofverslag paa inthect och udgift ofverveies och bethenches, saa vil os underdanigst ichi somme eller anstaa udi hans ko. ma[s] opskrefne udgift nogit at scrupulere, megit mindre der udinden nogen made helder therminum at forskrifve, mens ded aleniste underdanigst at erindre, at althing der udi paa ded høyeste och dyreste anslagen. som thil exempel thil hofholthings udspisning er regnit om aarit 400 oxen ringer thie, foruden ofver hunder rogit och saltit oxe kroppe, en amme rinsk vien, som hans ko. ma. pleier at levieris for 17 helder 18 daler, er anskrevet for 26, en ame frants vien, som kiobis ringer end 10 daler, er anskreven for 16, och andre species mere lige som disse. Dog alligevel y hoiet at udgiften er spent och anskreven, forhaabis vi dog underdanigst med ded, som y ofverslaged ichi er indfort, at demonstriere udi inthechten ringe mangel at skulle findis, at den jo thil udgifthen vel kand forslae. Och thil at fuldgiore di thrisends thive thusind daler, som inthechten findis ringere end udgifthen, formiene vi forst underdanigst thil den ordinarii udgift de sex och thive thusind daller at ville henlege, som for bodsmends udskrifning er bevilgit, dernest er af alle kon. ma[s] lagorde ichi skrefven thil opbørsel uden 5344 rigsdaler, och al fordiel af smoer som ling, stal øxen, opfødning, som dog af stald oxen alenne thil 5000 daler y ded ringiste kand belobe, slet udlat, uanset thienniste folkens och rytternis loen och kost y udgifthen er beregnit. Derforuden erre die ny fyrpenge, som och ofver 5000 skal findis, ichi helder indfort; tolden y Sundet er och ded siste aar vel thifve thusind daller høire kommen, end den udi inthechten er anthegnit, uden thvifvel af den aarsag, at udi dit hov aar fra anno 1627 och thil anno 1629, som udi ofverslagen er indberegnit, ded forbud formedelst krien indfaldt, at paa die flieste steder y Østersoen ingen handel drefves; ichi helder er forhoyelsen paa tholden y Sundet indføert, som renthemesteren dog sielfver berether thil sexthen helder sytten thusind daler at kunde belobe, hvilket vi af den bethenkende ichi hafver vild beregne, om saa var, at forhoyelsen paa threlasten udi

Norge ichi kunde saa høyt som thil die anskrefne 50.000 beløbbe. At mand nu forbiegaaer sølfbierget, skibs och gods confiscation, som aarlig skier, dog visiteurens løn anskrivis, saa och alførstendømmernis indkomst, som dog y ded ringiste thil dieris herris hofhalting och ander tydske officierer at underholde billigen burde at hielpe, hoer af kand lettelig eractis, at thil den ofverleverede udgift, y hoer den y adskielligi poster paa ded høyeste er beregnit, ringe mangel paa indkomsten findis, at den jo forslaer, och ingenlunde er at tvifle, at dersom Gud allermegtigste ichi vil straffe os med krieg och urov, mens her efther velsigne och ligge sin drifvelse udi dit, som af kronens aarlig indkomst opbergis, da skal ded nu lige saa vel som thilforne kunde forslae, efterdi kronens intrada nu thil mange thusind forbedret och langt høyre bract end thilforn. Mens at der nu thit findis y renthekamerit mangel paa penge, skier en part af somme lensmends eftherladenhed, som med lenenis indkomst at indbringe forthøfve, saa hans ma. underthiden y sted for penge andre vare nødis at annamme, hoerthil at remedere os underdanigst raadeligt sionnis, at blef befalit, at hver lensmand under sit lens forthabelse hver fierde aar skulle verre forplict quitantiarum at thage, och paa ded de af renteried kunde disbedre expedieris, da Judland ded første aar anno 1634, Selland, Fyen och Smaalandene ded andet aar, siden Skoene och der efther Norge ded fierde aar ded at efterkome, och siden althid hver fierde aar at continueris, uden y Norge formedelst misvext eller anden thilfald hans ko. ma. serdelis her udi dispenserit. Actum Kiob. then 9 aprilis 1633.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Anders Bille. Jenns Juell. Mogens Kaas. Thage Thot O. Ch. Thomesen. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell. Joest Hoeg.

232. Raadets Betænkning, 13 April. A. Orig med Tage Tots Haand og Paategning af Kongen: Riigenss raadtz erkleering paa Køben. den 14 aprilis anno 1633: Kanc. B. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR. n. 48, XX.

Paa kong. mt. vorris allernaadigste herris proposition, dateret Kiobenhafn den 12 aprilis, er rigens raads underdanigste betenchende:

1. At anlangende kronens husis reparation, som hands kong. mt. naadigst begierer, at rigens raad i fremtiden enten vid ordinari contribution eller udi andre maader efter lensmendens be-

viser ville betalle, saa vid hands kong. mt. sig naadigst vel at errindre, at slig bekostningh altid af lehnens ordinari indkomst er gangen, derfor ochsaa af rentemesterne udi det af hands mt. sielfver ofverlefverede ofverslag for en ordinari udgift antegnet och til en høi sum anslagen, icke langt fraa halftresenstyfve tusende daler, hvilchen summa, dersom den sparsommeligh blifver anvendt paa hvis som nødvendigst er, tvifle vi underdanigste icke paa, at den icke alene noch kand forslaa, mens ochsaa cronens huse inden faa aar saaledis forbædrit findis, at den største part af den summa icke alene der til icke skal behøfvis, mens vel en stor del blifve til ofvers, horforre vi hands kong. mt. paa det underdanigste ombeder, at hands kong. mt. for Guds skiuld ville anse, at vi som hands mt^s underdanigste raad altid hafver samtyct och bevilget, hvad nogenlunde hafver staait til at giøre, som deraf er at sie, at paa halfanden aars tidt hafver vi bevilget hands kong. mt. til hands førstelige naade printsens giftermaal, til Christianprises kiøb och befestning tre tønder guld, som er foruden det, vi hands kong. mt. paa di thi thønder guld hafver betallit, saa det skal løbbe sig vid ni[a] tønder guld, disse fattige riger hafver paa fire aars tider udgifvit, foruden den ordinari indkomst, hands kong. mt. derofver hafver bekommet, saa det er at befrycte, at ofver det de fattige saa idelig och haardelig besvergis, ja saa høit, at man fraa mange maa tage kov och sov, da vil Gud ingen velsignelse eller drøfvelse legge udi det, som indkommer, thi naar hands kong. mt^s indkomst blifver ret ofverslagen udi disse fire aar, da beløbber den sig til 28 tynder guld, och i hor den nu høyer er end tilforn, saa er dog nu større mangel, end nogen tid hafver værit.

[2.] Och endog for det andit, at undersaaterne siden sidste forleiden feide baade med dobbelt skatte och aarlig madskatter, som i freds tid ellers aldrig pleyer at ske, hafver værit graveret, och vi saa vel som andre lensmendt, som samme exactiones af undersaaterne udfordre skal, med største medynck deris armod och elendighed daglig ser for øyne, dog efterdi hands kong. mt. naadigst begeirer til gelden at aflegge en summa af di penge, vi udlofvit hafver, eracte vi underdanigst, at en enfacte skat ofver begge rigerne [b]paa geistligheden, borgere och bønder saa vel husmen, som ingen avling enten i leie eller andre maader hafver, hver j ort[b],

a B: fire. b Staar som Tilføjelse i B; fattes i A.

kunde paabydes, saa det i Danmarch til Martini kunde indkomme och af Norge til jul. Hor vit summen sig af hver land kand strecke, kand af rentemesterne best forfares, dog den gemenlig ofver half anden tønder guld ungeferlig pleyer at beløbbe, mens ellers os nogen fuldkommen vished enten om summen eller tiden at udlofve er umuligt, efterdi sligt af lensmendene, som det indkrefver, dependerer, som sigh efter hands mt[s] egen och icke efter vorris befallingh billigen retter.

[3.] Belangende de tvende legationes angaaendis hands førstelige naadis prinsens giftermaal och fredstractationen, da er rigens raads underdanigste betenchende, at Jørgen Urne med en anden god mand och oratore den til churfyrsten af Saxen kunde forrette, om hands kong. mt. Christian Tommissøn baade for sin bestillings skiuld til forstaaendis herredage, saa och for mange andre udstandene regser naadigst ville forskaane, och her hos underdanigst forslagen Jørgen Brahe, Palle Rosenkrans, Niels Fris, Hendrich Rommel, Greers Krabbe, hor af hands kong. mt. sielf tvende kunde eligere, som Jørgen Urne och Otte Skel kunde adjungeris. Derhos sionis os och underdanigst raadeligt, at de, til churfyrsten af Saxen blifver skichet, bief tillige befalet om bilagerens tid och consumation at anholle, och efterdi saadan underlig tid och tilstandt udi Tyskland findes, da dersom hands kong. mt. naadigst sielf ville her i riget giøre bryllupet, kunde saadant foilige churfyrsten demonstreris och nest Guds heilp bryllupit saa megit disnarer erhollis.

[4.] For det fierde[a], bekostningen anlangende til samme tvende legationer, da hafver rigens raad forgangen aar udi Odense sig skriftligh erklæret saadanne udgifter altid af rigens ordinari intrada at være forrettet, dog alligevel mundtligh sig siden erbøden, forend saadan christlig verch skulle forblifve, 40 tusend daler til legationer, fyrsteligh bilager, smycher och des tilbehor af sidste paabudne skat at destinere, hvilche penge och allerede erre levered och opborredt.

Hvad den anden legations bekostningh om freds tractationen anlanger, da burde den billigens af rigens ordinari indkomst at betalis, efterdi til legationer efter det ofvergifne ofverslag aarlig 20 tusend daler henregnis; dog efterdi hands kong. mt. sig be-

a A har urigtig: femte.

sverger her ingen forraad at være, da foraarsages mand af nest følgende skat saa meget, som der til paa legationen med gaar, at deputere, och dismidlertid til Kil, hor endnu penge skal være at bekomme, saa mange paa rente optage och siden med kong. mt[s] fuldmact en der til forordnis, som af skatten saa megit anamme kunde, som til samme summa at afbetalle, saa vel som rigens raads siste udgifne bref paa 20 tusind dlr. at indlose, kunde forslaa.

[5.] For det femte siunis os underdanigst raadeligt, at gesandterne belangendis Østersøen och der paa angrensende lande skulle, om den svendske krone noget udi Pomern och Michelburgh blef indrømmit, keiseren tilskrifve och, det beste muligt var, sig deris herris rettighed och [a]prætention forbeholle[a]; mens cautionen for freden anlangendis, siønis os underdanigst icke raadeligt hands kong. mt. eller riget til noget saadant at forbinde, mens alene generaliter sig erbyde altid derpaa at ville alvorligen arbeide, [b]at hvis ulofvit blef, maatte fuldkommelig efterkommes[b]; [c]hvis vidre indfalde kand, er nu umuligt at determinere, mens uden tvilf, efter som tiderne och tilstanden blifver, naar derom af gesanterne aviseris, vil delibereris och concluderis[c].

[6.] For det sidste til at giore nogen endelighed med det ostindiske compaignies[d] regenskabber, siunis rigens raad underdanigst, at participanterne skulle strax vid kongelig mandat befalis, bevindthebbernis regenskab til sig at anamme, dennom ofverse och mangel der udi at giore och for di fire gode mendt, som der til tilforn hafver værrit committeret, med her Albrit Skel sig torsdagen for herredagene indstille, och dersom til den tid bemelte gode mend, som och daa her skulle lade sig finde, icke kunde dennom atskillie, da siden menige Danmarchis rigens raad det at efterkomme. Actum Kiøbenhafn den 13 aprilis anno 1633.

[e]Eders kong. mt[s] underdanigste raad[e].

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Anders Bille. Jenns Juel. Mogens Kaas. Thage Thot O. Christian Thomesen Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Otthe Skeell.

a B: protection fribeholle. *b* Fattes i B. *c* Staar som Tilføjelse i B. *d* Fattes i A. *e* Fattes i B.

17 Juni. Herredag i Kjøbenhavn.

Herredagen indkaldtes 12 Novbr. 1632, og Breve derom udgik til 13 Raader[1]. Bortset fra *Kristoffer Urne*, der 19 Juni fik Tilladelse til at blive i Norge[2], mødte Raadet fuldtallig; Retterthinget varede til 19 Juli. 3 Juli forlenedes Hertug Alexanders Sønner med deres Del af Slesvig[3]; ved den Lejlighed sloges 10(?) Adelsmænd til Riddere, deriblandt Raaderne *Jørgen Urne*, *Klavs Daa*, *Mogens Kaas*, *Tage Tot* og *Kristoffer Ulfeld*[4]. Til Prinsens Bilager bevilgede Raadet 20 Juli (*n. 233*[5]) 53.000 Dl., siden forhøjet til 60.000 Dl., hvorfor det vilde gaa i Borgen ved Kieleromslag[6]; ved en tysk Revers af 22 Juli lovede Kongen at holde Raaderne skadesløse[7]. Samtidig bevilgedes der 20.000 Dl. »til den Legation i Tyskland anlangendes Fredstraktationen«[8]. — 20 Juli ud-

---

[1] Sjæl. T. XXV, 92—94 (12 Raader); til *Kristoffer Urne* i Norge 25 April 1633: Norske Rigsreg. VI, 534.

[2] Norske Rigsreg. VI, 551.

[3] I Lensbrevet nævnes Raadet ikke (Orig. med Segl: Tyske Kancelli. Slesv. Lenssager), men det omtales andensteds, at Forleningen skulde foregaa paa Herredagen (Breve smstds.).

[4] Triumphus nuptialis 1635 Fol. Cij (i den danske: Regiæ nuptiæ osv. er *Kristoffer Ulfeld* oversprunget); Slange S. 767, jfr. Danske Saml. 2 R. IV, 383. Raaderne fik Ordenstegnet at bære i en diamantbesat Guldkjæde, medens de udenraads Riddere bar det i et blaat Baand; jfr. Egenh. Br. n. 327.

[5] Blandt Underskriverne fattes *Kristoffer Ulfeld* og *Otte Skel*.

[6] 21 Juli befalede Kongen Rentemestrene at udfærdige Gjældsbreve paa i alt 60.000 Dl., delt i mindre Summer: Egenh. Br. n. 169. Det lykkedes dog kun at optage 4 Laan paa i alt 18.000 Rdl.; Summen indleveredes til Kongens Kammer i Glückstadt og tilbagebetaltes til Kieler Omslag 1634: Omslagsregnskabet. Obligationerne indleveredes da til Kongen paa Skanderborg 23 Febr. 1634; hans Kvittering findes blandt Bilagene til det nævnte Regnskab. Endnu er bevaret 9 mutilerede Pergamentsbreve af 22 Juli, hvorved Kongen laaner Summer fra 2000 til 7000 Rdl., mod at Raaderne (de samme som under Brevet *n. 233*) medunderskriver som Selvskyldnere: Danske Kg. Hist. n. 88 a. Da Laanernes Navne staar in blanco, er dette aabenbart de ikke afsatte Obligationer.

[7] Orig. med Segl: RR. n. 48, XXIII.

[8] Optegnelse af *Tage Tot* 1635, ndfr. *n. 241 Tillæg 1*.

færdigedes tre Skrivelser til det svenske Rigsraad, se ndfr. S. 377.

233. Raadets Bevilling, 20 Juli. Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 48, XXI.

Paa hvis eders kong. mt. naadigst har ladet proponere anlangendis hands førstelige [naades] prinsens bilager, er rigens raads underdanigst betenchend:

At vi saa vel som alle gode patrioter med storste forlengsel och attraa dagligen stunder efter den tid, at hands fyrstelige naade, som nu er kommen til aar och alder, motte komme udi den stand, som Gud i Himmelen mest er behageligh, til hands fyrstelige naades egen timelig och efvig velfart allermest teinlig och lande och riger til velsignelse och reputation, och derfor, i hor ringe en stor part af undersaaternis vilkor befindis, ville holle det for største syndt, dersom vi med ringiste aarsagh gaf at opholde eller forhale saadan christelig och høinodig verck, som eders kong mt. naadigst nu sielf paa urgerer. Dog efterdi vi storst betenchende eracte, forarmede och betrengtes, saa som den tilstand nu er, at mand til pract och magnificents dennom med stor paaleg skulle bedrofve, saa er vorris underdanigst raad och begeiring, at eders kong. mt. saadan bekostningh, som her til anvendis, skulle efter sin egen kongelig discretion och sine undersaaters vilkor saaledis naadigst moderere ville, at de fattige saa vel som de rige ofver saadan berommeligh och lang ynskte verch kunde hafve sig at glæde och forlyste; och endog vi icke befinde til eders kong. mt[s] eget bilagger nogen extraordinari skat at være gifven, der och icke heller, endog eders mt. en regerendis herre och potentat var, uden med passelig bekostningh och undersaaternis ringe besverringh blef forrettet, i hor lande och riger da i fast bædre tilstandt fantes, saa vil rigens raad dog underdaningst til de 47 tusind daler, som allerede er udlofvit, saa meget en gang for alle och til de siste bevilge, at det sig en tønde guld kunde belobbe, hor med vi underdanigst formoder saadant it bilagger at kunde bekostes, som hands førstelige naade kunde være reputerlig, och dersom gesanterne faar hos hands churfyrstseligh naade den endelig resolution, bilaggerit tilkommendis sommer at maa blifve berammit, da vil rigens raad underdanigst paa rigens vegne lofve for eders

kong. mt. til Kil for samme tre och halftresendstyfve tusend daler och dennom siden, naar landene det kunde taale och afsted komme, aflegge och betale[a]. Actum Kiøbenhafn den 20 julii anno 1633.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Anders Bille. Jenns Juel. Mogens Kaas. Thage Thot O. Christian Thomesen. Hansz Lindenou. Joest Høeg.

8 Novbr. Raadsmøde i Skanderborg.

Raadet indkaldtes fra Frederiksborg 17 Oktbr.[1] Det bevilgede Skatter og gik ind paa at kavtionere for et Laan til Kongen[2], der 17 Novbr. udstedte sin Revers (*n. 234*) og Dagen efter opfordrede de fraværende Raader, Hr. *Kristoffer Ulfeld* og Hr. *Tage Tot*, til ligeledes at gaa i Borgen[3]. Skatten udskreves 3 Juni 1634[4]. — 17 Novbr. erklærede Prins Kristian samt *Kristen Fris* og *Jørgen Urne*, at eftersom Kongen havde begjæret af Adelen i Sjælland, Falster og Laaland, at den vilde give sine Bondersønner fri for deres Fødested (jfr. ndfr. S. 374), vilde de for deres Bønders Vedkommende samtykke heri. *Klavs Daa, Hans Lindenov* og *Jost Høg* tiltraadte dette, dog under Forbehold, at Kongen, Adelen og Gejstligheden gik ind paa det samme[5].

234. Kongens Revers, 17 Novbr. Orig. med Segl: RR. n. 48, XXII

Vi Christian *osv.* giøre vitterligt, at eftersom os elschelige Danmarckis rigis raad efter voris naadigst begering hafver bevilgit os til Martini udi tilkommende aar en dobbelt schat her udi vort rige Danmarck och en enfacht schat udi vort rige Norge, och vi til atschillige voris notturft foraarsagis nu til forstkommendis omslavg at optage et hundert tusind specie daller foruden toe och

a I Randen er tilføjet: Siden blef bevilget til di 53 tusend daler noch siuf tusend daler.

1 Sjæl. T. XXIV, 207.
2 Jfr. Egenh. Br. n. 224.
3 Skaanske T. VI, 45.
4 Sjæl. T. XXV, 293—303 (jfr. Norske Rigsreg. VI, 681—82).
5 Orig.: Kanc.; trykt: Skandin. Litteraturselsk. Skrifter 1813, S. 40.

fyrgetyfve tusind specie daller, vi tilforn hafver sluttit der sammesteds at optage, for hvilche raadit allerede hafver guod sagt, och forbemelte Danmarchis rigis raad efter voris naadigst begering hafver for forschrefne 100.000 specie daller foruden de 42.000 specie daller lofvit och guod sagt, da lofver vi, at samme penge schal qvitteris dennom udi de penge, de endnu os schyldig er paa rigens vegne, saa och at forschrefne 100.000 specie daller schal betallis til ombslavg af de penge, som til kommendis aar er udlofvit. Gifvit paa vort slot Skanderborg den 17 novemb. anno 1633, under vort signet.

Christian.

18 Decbr. Delvist Raadsmøde i Skanderborg.

»Raadet i Jylland« indkaldtes fra Skanderborg 10 Decbr.[1]; Mødet synes at være begyndt 19 Decbr[2]. De tilstedekomne Raader lovede og sagde god for 18.000 Dl. in Specie til Omslaget, hvorefter Kongen 21 Decbr. bad Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Kristoffer Ulfeld*, Hr. *Tage Tot*, *Jost Høg* og *Hans Lindenov* i lige Maade at sige god for hin Sum[3].

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1633.

Indlandet. 27 Januar befaledes det Hr. *Kristen Fris*, *Klavs Daa*, *Kristoffer Ulfeld* og *Hans Lindenov* snarest at gjennemse Rentemestrenes Regnskaber fra 1629 til 1631[4] (hvad der allerede var befalet 4 Raader i 1632, cvfr. S. 354). 4 Juli befaledes det Hr. *Kristen Fris*, Hr. *Klavs Daa* og *Hans Lindenov* strax efter Herredagens Slutning at gjennemse de samme Regnskaber[5]. Kvittering udstedtes 24 Oktbr.[6]

24 April befaledes det *Klavs Daa*, Hr. *Albret Skel*, *Tage Tot* og *Jost Høg* at møde i Kbhvn. Torsdagen før Trinitatis Søndag (19 Maj). »det østindiske Kompagnis Regn-

---

[1] Jydske T. VIII, 560.
[2] »19 Dec. var en Del af R. Raad forsamlede paa Skanderborg«: Kr. IV (Danske Saml. 2 R. III, 384).
[3] Sjæl. T. XXV, 235.
[4] Smstds. 116.
[5] Smstds. 177.
[6] Sjæl. R. XIX, 178.

skabers Mangler med os at overslaa«[1] (jfr. S. 364). Samme Dag befaledes det 2 Professorer og 8 Borgere i Kbhvn. paa ny at foretage samme Regnskaber og fremlægge de deri gjorte Mangler for Kongen og nogle tilforordnede af R. Raad »strax udi Herredagene«[2]. 13 Juni mødte de fire Raader paa Raadstuen med de deputerede, som skulde forhøre Regnskaberne, og 27 Juli underskrev de en Erklæring om Sagen[3].

11 Juli tilskrev Kongen Hr. *Jørgen Urne*, at han havde fundet for godt at frigive Kronens vornede Sønner i Sjælland for deres Fødested, hvorfor Marsken skulde handle med Adelen smstds. om at bevilge det samme[4]. Jfr. ovfr. S. 372 og ndfr. S. 382.

15 Juli befaledes det Hr. *Anders Bille* og Hr. *Tage Tot* at handle med Adelen i Skaane, »ved hvad Middel Landsdommers Residens dèr smstds. bedst kunde repareres, enten at de selv samtligen noget dertil ville bevilge, eller og at Bønderne dèr i Landet noget ringe kunde paalægges, og siden Landsdommer den selv at holde ved lige«[5]. 23 Oktbr. meddeltes det Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld*, at da Landsdommeren i Skaane, Henrik Ramel til Bekkeskov, klagede over sin Residens' Bygfældighed, skulde de gjøre Overslag, om en Reparation »kan hjælpes med Skillingers Paalæg paa hver af vore og Kronens Bønder i Skaane, saa vel og hvor mange Skillinger paa hver kunde lægges, dog saa at de fattige ikke dermed besværes. I lige Maade, at I og taler med Kapitlet, at de og bevilge vilde, at deres Bønder og noget maadeligt dertil hjælper. Herforuden eftersom forbemeldte vor Landsdommer andrager nogen Forandring at kunne ske med Ugedagsbønder uden en og hvers Afkortning og Skade, at I den Lejlighed forfarer, saa og Eder derom erklærer«[6].

---

[1] Sjæl. T. XXV, 157.
[2] Smstds. Jfr. Egenh. Br. 1632—35 S. 105 Anm.
[3] Orig. med 4 Segl: Indkomne Breve til Kanc. (Kopi, vidimeret af *Klavs Daa*: Kancelliets ostindiske Sager).
[4] Jydske T. VIII, 508.
[5] Skaanske T. VI, 31.
[6] Smstds. 43.

3 Avgust befaledes det fra Glückstadt »*Jens Jul* i Raadet« at forføje sig til Kbhvn. sidst i Avgust[1].

16 Septbr. forskreves fra Glückstadt Rigsraadet og Adelen i Sjælland, Fyn, Skaane og Smaalandene til at overvære Frøken Anna Katharinas Begravelse i Frederiksborg Slotskirke 16 Oktbr. og derfor møde i Hillerød Dagen tilforn[2].

12 Oktbr. klagede Kjøbstæderne i Laaland og Falster fra Saxkjøbing til Kongen (saaledes i Brevets Text; efter Udskriften: til Kongen og Danmarks højvise Raad) over Landsbyhavnene, Pebersvendenes Landkjob m. m.[3]

5 Decbr. skrev Kongen fra Skanderborg til Raaderne, at de treaarige Bevillinger paa Afgift til Baadsmændsbodernes Opførelse og paa Told til den ny Bygning ved S. Annæ Bro snart var udløbne, hvorfor han bad dem forny Bevillingen for 9 Aar[4]. Af de indkomne Svar kjendes kun *Albret Skels* og *Kristoffer Ulfelds*, der samtykkede i Begjæringen (*n. 235*). Sagen er mulig behandlet paa Raadsmødet i Marts 1634; 17 April paalagdes fra Glückstadt den omtalte Afgift, dog kun for 6 Aar, efter Raadets Betænkning og Samtykke[5].

235. Raadernes Betænkninger.

a. Albret Skel. Orig. med Segl: Kgl. Bibl., Adelsbreve Fasc. 20, n. 84.

Salutem et officia mea. Kierre her cantseler och kierre broder, efther som jeg stacket siden fich hans ma[s] skrifvelse, at ded motte prolongieris paa 9 aar, som giffis thil bodsmends boder, saa forglemthe jeg nu udi Skandelborg at sige dig, at jeg ded underdanigst samtyker, och vil dig hermed nu och althid Gud allermegtigste hafve befalit. Stiernholm 21 de[a].

a Uden Aar.

---

[1] Jydske T. VIII, 524.

[2] Af Raaderne udgik Brev til: Sjælland: Hr. *Kristen Fris*, Hr. *Klavs Daa*, *Hans Lindenov*, *Jost Høg*; Fyn: Hr. *Mogens Kaas*; Skaane: Hr. *Anders Bille*, Hr. *Tage Tot*, Hr. *Kristoffer Ulfeld*. Sjæl T. XXV, 196—99.

[3] Orig.: Indkomne Breve til Kanc.

[4] Lassen, Kbhvns. Befæstnings Hist. S. 131 (Sjæl. T. XXV, 228). Jfr. ovfr. S. 230.

[5] Kbhvns. Dipl. III, n. 152.

b. Kristoffer Ulfeld. Orig.: Kanc.

..... Hvilken hans maiest[s] naadigste begering thil efterkome jeg af min underdanigste plict och betrode charge icke rettere ved at erklere, end efterdi med forbemelte bygninger allerede begynt och temelig i verit opført, besønderlig befestningen vid ste Ane broe, vil dermed endelig forfaris, hvilkit uden pengis tilleg icke kan fulferdiges, eragter jeg underdanigst fornøden, at den paa saltit der til paalagde contribution enu fremdelis i ni aar, som begeris, bevilgis kan, efterdi jeg forhaaber, det undersaatterne saaledis paa saltit lideligere falle kan end vid anden skattis paaleg. De penge belangendis, som af skif, kreyere, skuder och prame thil baasmens boers opsettelse paalagt ere, kunde vel enu fremdellis til samme brug oppebergis; dog dersom det befindis, skipperne formedelst saadan langvarig tolds oppebørsel nogensteds at skye eders maiest[s] lande och hafner, hvorofver eders maiest. mister icke alene denne, men och den anden varernis told af hvis som ind och udforis, som skifvene udgifver (anseendis at mengden af skifve och icke en streng tol gifver fordellen), at rigens raad da motte tenke paa middel hertil, det som kunde vere eders kong. maiest., rigit och undersaatterne gafnligere, trafiquen och handelen her i rigit beforderligere. Actum Helsinburg den 16 januar. 1634.

Eders kong. maiest[s] underdanigste tro raad.
Christoffer Vlfeld.

29 Decbr. bad Kongen fra Skanderborg forskjellige Raader hos Adelen at laane Sølvtøj til Prinsens Bilager, saaledes Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Albret Skel* i Jylland, Hr. *Mogens Kaas* i Fyn, Hr. *Klars Daa* i Sjælland og Hr. *Tage Tot Ottesen* i Skaane[1].

Sverige. Det danske Rigsraads Opfordring til Axel Oxenstierna om at understøtte Kristian IV's Mæglingsforsøg (ovfr. S. 339) besvarede Kansleren undvigende, idet han nægtede

---

[1] Sjæl. T. XXV, 236. 23 Maj 1634 udgik Missive om Laan af Sølvtøj til adskillige adelige (deriblandt ogsaa Raader) i Jylland, Sjælland, Fyn og Skaane: smstds. 281.

selv at angive Grundlaget for Freden (Köln an der Spree 4 Febr.)[1]. Samtidig synes han ogsaa at have besvaret Forslaget om et Ægteskab mellem Hertug Ulrik og Dronning Kristina, uden Tvivl afvisende[2].

20 Juli bad det danske Rigsraad det svenske om at understøtte og fremskynde Kristian IV's Fredsmægling, idet det henviste til den Fare, der var for, at nogle tyske Fyrster sluttede partikulær Fred med Kejseren[3]. Samtidig opfordredes det svenske Raad til at befale Spiring ikke at hæve Told ved Danzig af de til den danske Konge kjøbte Varer[4], og endelig meddelte Raadet, at Kongen, til Trods for at der endnu ikke var givet Satisfaktion for den Pros Knudsen tilføjede Fornærmelse (jfr. S. 313), havde afsendt Sti Pors som residerende Agent i Stockholm[5]. Disse Skrivelser blev først overleverede det svenske Raad 10 Oktbr. og besvaredes 29 Oktbr. Raadet meddelte, at Dronningen havde givet Axel Oxenstierna Fuldmagt til Underhandlinger, og at det selv yderligere vilde anbefale ham Sagen. Det erklærede fremdeles at ville tilskrive Kansleren om at undersøge Spirings mulige Overgreb, og endelig udtalte det, at det betragtede Sagen mellem Wrangel og Pros Knudsen som en Privatstrid, der ikke angik Rigerne[6].

Udlandet. 20 April befaledes det *Kristoffer Uljeld* og *Otte Skel*, der skulde forskikkes til Tyskland, at indfinde

---

[1] Orig.: Sverige (Svenske Acta V, 363); Wederläggn. 1644, Fol. Niiij. Jfr. Fridericia I, 257.

[2] Brevet er ikke fundet. Jfr. Fridericia I, 255—56. Kansleren ytrede sig i Breve til det svenske Rigsraad om de modtagne Skrivelser: Handl. rör. Skand. hist. XXIV, 342, XXV, 170, jfr. 176, 183, XXXVIII, 423.

[3] Svenske Acta V, 377. Jfr. Fridericia I, 278.

[4] Svenske Acta V, 397.

[5] Svenske Acta V, 380 (Koncept af *Kristen Fris*: 1631, Sverige). Residenten medbragte selv disse tre Skrivelser til Stockholm; Instrux, Glückstadt 15 August: Svenske Acta V, 383.

[6] Originaler med 12 Segl: Sverige (Svenske Acta V, 399, 401, 403). Den sidste er trykt i Adlersparre, Hist. Saml. I, 147. Jfr. Kullberg, Svenska riksrådets protokoll III, 194—95, 201, 216, 239. Sml. Slange S. 776.

sig selv fjerde i Glückstadt 13 Maj[1]. Her ventede de længe forgjæves paa de nødvendige Lejdebreve[2], indtil de uden dem gav sig paa Rejsen i Forening med Kristoffer v. der Lippe[3]. De kom 18 Juli til Frankfurt an der Oder, men uden at naa til Breslau vendte de i Oktbr. tilbage til Danmark[4].

I Juli sendtes *Jørgen Urne*, Dionysius von Pudevils og Ditlev Reventlov til Sachsen for at anholde om Magdalena Sibyllas Haand for Prins Kristian. 19 Juli fik Udsendingene deres Instrux i Kbhvn.[5], 28 Juli deres Kreditiv i Glückstadt[6]. 18 Avgust brød de op fra Lübeck, i Septbr. forhandlede de paa Slottet Moritzburg, d. 26 fejredes den officielle Forlovelse i Dresden[7]. Dagen efter tog Udsendingene Afsked[8].

1634.

Af Raaderne døde Anders Bille i Begyndelsen af Aaret, Jens Jul 26 Marts og Otte Skel 17 Decbr. — Paa Grund af Prinsens Bilager holdtes der ingen (dansk) Herredag i dette Aar[9].

---

1 Skaanske T. VI, 19. Jfr. ovfr. S. 363—364.
2 Jfr. Fridericia I, 265.
3 Jfr. smstds. S. 274.
4 Jfr. smstds. S. 276—82. 3 Decbr. befaledes det fra Skanderborg Hr. *Kristoffer Ulfeld* at indsende Resten af de Tærepenge, som han havde med sig i Slesvig (sic), til Rentemestrene saa betids, at de kunde komme med til Omslaget: Skaanske T. VI, 48.
5 Orig. med Segl: Sachsen n. 58. Jfr. Egenh. Br. n. 167.
6 Jfr. Fridericia I, 282.
7 Udateret Aftale om Ægteskabet, underskrevet af de tre danske Befuldmægtigede og af Kurfyrsten, og den derefter udfærdigede Orig., underskrevet af Kongen, Prinsen og Kurfyrsten, og dateret Dresden 26 Septbr.: Kgl. Ægteskabssager n. 35-36. Jfr. Fridericia I, 182.
8 Vidtløftig tysk Relation af *Jørgen Urne* og Ditlev Reventlov, dateret Kbhvn. 13 Oktbr., med Bilag: Sachsen n. 50. Under Forhandlingerne var det bl. a. fra sachsisk Side blevet krævet, at Ægtepagten skulde underskrives af Rigsraadet: dette afsloges under Henvisning til, at Raadet underskrev Livgedingsbrevet. — Sml. Slange S. 778.
9 Saaledes en Notits i Herredagsdombogen 1635 Fol. 749.

10 Marts. Delvist Raadsmøde paa Skanderborg.

»Raadet i Jylland« (6 i Tallet) tilsagdes til Møde ved Brev 18 Febr. fra Skanderborg[1], efterat Kongen 31 Januar sammestedsfra havde befalet forskjellige Raader at tilholde Participanterne i det østindiske Kompagni at sende Deputerede til Skanderborg 10 Marts[2].

Midt i Marts kom hamburgske Udsendinge til Kongen paa Skanderborg for at klage over den fornyede Elbtold. Til at forhandle med dem udnævntes nogle danske Rigsraader, der 21 Marts fastholdt, at der om Toldens Ophævelse burde forhandles i Wien, medens de dog paa egen Haand foreslog, at Hamburg skulde løskjøbe sig fra Tolden ved en aarlig Afgift[3]. Paa dette Møde synes der desuden forhandlet om Forlængelsen af Bevillingen til S. Annæ Bro (ovfr. S. 375)[4].

12 Maj. Herredag i Kristiania.

Herredagen udskreves 23 Oktbr. 1633[5], efterat det allerede 21 Oktbr. var befalet Hr. *Klavs Daa* og *Jens Jul* at give Møde derved[6]. Retterthinget holdtes af *Klavs Daa*, *Kristoffer Urne* og Jens Bjelke og varede til 30 Maj[7].

27 Juni. Delvist Raadsmøde i Kjøbenhavn.

17 Juni befaledes det »nogle af Rigens Raad i Sjælland og Skaane« at møde 27 Juni, »saa at I samme Dag kan være

---

[1] Jydske T. IX. 36.

[2] Nærmere se Missivet: Sjæl. T. XXV. 246. Brevet udgik til Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Albret Skel* i Jylland, Hr. *Mogens Kaas* og Hr. Jørgen Brahe i Fyn, Hr. *Klavs Daa* og *Hans Lindenov* i Sjælland og Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* i Skaane.

[3] Copiæ was zwischen d. k. Dennem. herrn reichs räthen u. d. stadt Hamburg deputierten ... vorgegangen. Glückstadt 1634. Jfr. Slange S. 791—92. Fridericia I. 283—84.

[4] En Proposition af Fegræus paa Kansler Oxenstiernas Vegne besvarede Kongen 25 Marts paa Skanderborg: Svenske Acta V. 409.

[5] Norske Rigsreg. VI, 598.

[6] Smstds. 594.

[7] Jfr. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 256—59.

god betiden her til Stede, hvor I siden vor naadigste Vilje videre have at erfare«. Brevet udgik til Hr. *Jørgen Urne*, »som derforuden nu her ovre i Landet er«, Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Tage Tot Ottesen*, Hr. *Kristoffer Ulfeld*, *Hans Lindenov* og *Jost Høg*[1]: med Undtagelse af *Tage Tot* mødte de alle tilligemed *Kristen Fris*. 1 Juli udtalte Raadet sig om den ved Mødet i Kolding (se ndfr. S. 389) aftalte Udvidelse af Unionen med Fyrstendommerne (*n. 236*); det mente, at Forslaget burde tiltrædes, og tilraadede, at det befaledes *Albret Skel* at optage et Laan paa 40.000 Rdl. til Udgifterne ved Hvervning og Legationerne. Herom tilskrev Kongen ham 12 Juli, idet det tilføjedes, at Raadet vilde gjøre ham nøjagtig Forsikring for Laanet[2].

236. Raadets Betænkning. 1 Juli. A. Original med Klavs Daas Haand og Paategning af Kongen: Riigenss raadtz erkleering udi Københaffuen den 27 junij anno 1634. Kanc. B. Orig. med Hans Lindenovs Haand: Slesvig (Reg. 13), n. 213. C. Koncept af Klavs Daa til den sidste Halvdel af Betænkningen: Kanc.

Paa kong. mayst[s] vorris allernaadigste herris naadigst mundtlig proposition om det forbund, som rigens raad paa hans mayst[s] vegne med hertugen af Holsten och stenderne nu til Kolding sist forleden hafver behandelit, er vorris underdanigst betenckende, at same forbundt, som rigens raad hafver ladit forfatte[a], schal confirmeris, doch at derhos med udtrochte ord indforis, at eftersom fyrstendommene skulle skicke rigit et thusinde mand efter denne confederation, oc dog der forunden efter forrige obligo oc union er plictig udi nodfald at komme rigit til hielp af yderste formue, at fyrstendommene da end oc forunden forbemelthe et thusinde mand skulle dog verre forplicht af yderste formue, nar nøden trengde, at undsette rigit, oc rigit udi lige maade fyrstendommene efter som forbemelt, oc disse 1000 mand, som fyrstendommene skicker, och de 3000, som rigit skicker derimod, alene at regnis som it antal folck, mand paa begge sider skulle hafve y beredskab, saa lenge denne confederation varer. Oc efter som y same confedera-

a I B stod oprindelig: giort hafver.

---

[1] Sjæl. T. XXV, 309. [2] Jydske T. IX, 124.

tion indforis, at hver af parterne schulle hafve saa mange penge udi forraad, som til laufgeldt er fornøden, er vorris underdanigste betenckende, at her Albrit Skiel blef tilschrefvit baade til same verbung, saa oc til den forrestaaendis legations (om fridts behandling y det rommersche rige) bekostning at optage paa rente fyrre thyfve thusinde rigsdaller inden eller uden rigit, hvor hand best kunde, oc at hannum derfor schal giorris forvaring, som hand vil nøyis med, oc saa frembt same penge, saa vit øfverig er fra legationens bekostning, icke blifver brugt til verbung, da at lefveris underdanigst kong. mayst. oc kortis y den summa, som hans kong. mayst. ennu rester.

Belangende Christianpris, da efterdi forfaris af forvaltherens ofverslag, at indkomsten af godtsit paa 898½ daller nær kand tilstrecke, da synis os en tid lang, til festingen blef ferdig, at luttenanten blef saa lenge afskaffit, disligist ocsaa thvinde bysseskyttere, munsterschrifver[a], [b]udi hvis sted forvaltheren skal brugis[b], saa oc husfogeden, som beløber sig aarlig 496 rigsdaller, deris besolling; resten, som er 402½ rigsdaller, schal, saa lenge til festingen blifver ferdig, af de penge, som til guarnisonerne erre deputerede, blifve dertil erlaght. Mens nar festingen blifver ferdig, formodis vel indkompsten icke denne guarnison at kunde aleniste vel underholde, mens enda flere soldater. Belangendis den havfre til hestene, som der brugis, da efterdi det kund paa it aars tid eller tho kand verre, til festningen blifver ferdig, da erre vy underdanigst begerendis, at hans kong. maysts. den havfre her af rigit did ville forskicke, efterdi rigit hafver dog contribuerit til festingen at lade bygge, oc saa frembt de penge, som til Christianprisis bygning er bevilgit, icke der til forslaar, da saa møgen havfre, som her efter paa thoe aars tid medgaar, hans mayst. at erstatis. Actum Københagen den 1 julii 1634.

Eders kong. maysts underdanigste raadt.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Joest Hoeg.

a Staar som Tilføjelse i C, glemt i A. b Er i B tilføjet i Randen.

16 Avgust. Raads- og Adelsmøde i Kjøbenhavn ved Prinsens Bryllup.

Da Prinsens Bilager med Frøken Magdalena Sibylla var berammet til at holdes i Kjøbenhavn 16 Avgust, begjærede Kongen 8 Marts fra Skanderborg af alle Raaderne, at »I samme deres Æredag med eders Nærværelse ville bepryde og en Dag eller nogle tilforn eder med eders Fruer og Jomfruer dèr sammesteds indstille«[1]. 19 Marts indbødes sammestedsfra alle Raaderne til 21 Avgust at overvære Kongens Datter, Frøken Sofie Elisabets Bryllup med Grev Kristian Pentz[2]. 26 Maj udgik en ny Indbydelse til Prinsens Bryllup, hvorved Raadet og Adelen bades møde 12 Avgust[3].

30 Juli befaledes det Hr. *Jørgen Urne*, Hr. *Tage Tot*, Hr. *Kristoffer Ulfeld*, *Jost Høg* og *Hans Lindenov* at være i Kbhvn. førstkommende Mandag (4 Avgust) og forvente den franske Gesandts Ankomst[4]. 4 Avgust kom d'Avaux til Kbhvn., hvor han modtoges af *Kristoffer Ulfeld* og Korfits Ulfeld[5]; 12 Avgust havde han sin Avdiens i Nærværelse af Raadet[6].

Skjønt Brylluppet blev udsat, indfandt Raaderne sig dog i Løbet af Avgust. 19 Avgust indgav de til Kongen en Opfordring til Prinsen om at leve mere sædeligt og religiøst end før sit Bryllup (*n. 237*); 1 Septbr. fældedes et Par Domme[7]. — Kongen benyttede Lejligheden til at forelægge den forsamlede Adel sit Ønske om Vornedskabets Ophævelse (jfr. S. 374)[8];

---

[1] Sjæl. T. XXV. 259.

[2] Smstds. 264. 29 Juni indbødes 12 Raader m. fl. til at overvære Otte Tots Bryllup med Jfr. Jytte Gyldenstjerne 25 Avgust: smstds. 310.

[3] Sjæl. T. XXV, 286.

[4] Smstds. 328.

[5] Ogerii Ephemerides sive iter Danicum S. 36 (Schlegel, Saml. II. 1, S. 107).

[6] Smstds. 41 (Schlegel S. 114).

[7] Herredagsdombog 1635 Fol. 750. *Mogens Kaas*, *Kristian Thomesen* og *Otte Skel*, der hverken nævnes 19 Avgust eller 1 Septbr., var mulig endnu ikke mødte. *Albret Skel* har ikke deltaget i Domsafsigelsen.

[8] Naar baade Arent Berntsen og Slange S. 790 henfører disse Forhandlinger til Juni, den sidste til en da afholdt Herredag, er det næppe rigtigt, om end Raadet mulig har behandlet Spørgsmaalet ved det delvise Raadsmøde sidst i Juni.

Propositionen skete gjennem R. Marsk *Jørgen Urne.* Af Adelen i Sjælland. Laaland og Falster erklærede 17 sig betingelsesvis for Forslaget. 16 afgjort imod det[1]. — Under en Strid om Rangfølgen mellem d'Avaux og den spanske Udsending beskikkedes 4 Rigsraader[2] samt den tyske Kansler til at mægle, hvilket de forsøgte 4 Septbr. og følgende Dage[3]. De samme forhandlede ogsaa med d'Avaux om Danmarks ydre Politik; 30 Septbr. fik denne Kongens endelige Resolution[4].

30 Septbr. holdt Magdalena Sibylla sit Indtog; 4 Oktbr. indbodes de tilstedeværende Fyrster og Statsudsendinge til Brylluppet af to Rigsraader i Kongens Navn[5]. Brylluppet fandt Sted 5 Oktbr.[6]; forud sloges om Formiddagen 12 Herremænd til Riddere. deriblandt af Raadet *Kristian Thomesen*, *Otte Skel*, *Hans Lindenov*, *Jost Høg* og *Kristoffer Urne*[7].

---

[1] Erklæringer af 29 Avgust, 10, 11 og 12 Septbr. Orig.: Kanc., trykt: Skandin. Litteraturselsk. Skr. 1813, S. 41—47 (for 6 Septbr. skal vistnok læses 12 Septbr.), jfr. 47—52. Underskriverne var: Palle Rosenkrans. Kristen Skel. Otte Gjø, Niels Lykke, Frederik Redtz, Axel Arnfeld, Gregers Krabbe, Sten Bille, Kristian Grubbe, Tyge Bra-Lave Bille, Frederik Parsberg (paa egne og sin Søster Sidsels, salig Jens Sparres, og hendes Børns Vegne), Vincens Bille, Otte Brahe Pedersen, Borkard Rud. Rønnov Bille. Otte Brahe Stensen, ogsaa paa Fru Birgitte Skaves Vegne, Hilleborg Krafse, salig Grev Holks, Lavrids Ulfeld, Siverd Urne, Øllegaard Pentz, salig Jokum Bernevits, Mogens Pachs, Mogens Gyldenstjerne, Fru Berrete Gyldenstjerne, Kristoffer Skade, Henrik Hvitfeld, Jørgen Grubbe Ejlersen, Frederik Urne, Ernst Normand, Ejler Urne, Otte Pogvisk.

[2] Ogerius nævner Kansleren, Marsken, Admiralen og, »om jeg ikke tager fejl«, *Jost Høg.*

[3] Smstds. 58. 62. 69. 73 (Schlegel S. 137. 144, 157. 160). Jfr. Fridericia I, 296.

[4] Latina 1632—51. Fol. 48. Jfr. Fridericia I, 298—301. Privat henvendte *Kristen Fris* og nogle andre af Raadet sig til den svenske Udsending Per Sparre om den bremiske Sag: Fridericia I. 301; jfr. Svenska riksrådets protokoll III, 240, jfr. 236.

[5] Ogerius S. 84 (Schlegel S. 178).

[6] Om Rigsraadets Plads ved Ceremonien se Ogerius S. 88 (Schlegel S. 184), Slange S. 782.

[7] Beskriv. ov. Bilageret (Hjelmstj. 4° n. 3255); jfr. Triumphus nuptialis Fol. Cij. Slange S. 781—82.

Dagen efter udstedte Kongen, Prinsen og hele Raadet et Brev om det Livgeding, der sikredes Magdalena Sibylla, samt et andet om, at hvis dette ikke indbragte aarlig 8000 Rdl., skulde det manglende betales af Rentekammeret[1]. 24 Oktbr. udgik en Fdg. om Leding m. m. i Norge efter Raadets Raad[2]. 9 Novbr. udgik med Rigsraadets Raad en Fdg. om Herredage, hvorefter fremtidig, naar Herredagen holdtes i Kbhvn., de indstævnte, der var bosatte i Sjælland og Skaane, skulde møde den første Dag, de af Fyn, Halland, Bleking, Laaland og Smaalandene den femte Dag, og de af Jylland den ottende Dag; naar Herredagen holdtes i Jylland eller Fyn, skulde de jydske være til Stede den første Dag, de sjællandske og smaalandske den femte, de skaanske, hallandske og blekingske den ottende Dag; berammedes Herredagen i Skaane, da i lige modsat Orden[3].

237. Raadets Indstilling, 19 Avgust. A. B. Orig. med Klavs Daas Haand: Kanc. og RR. n. 49, II.

Stormectigster hoyborne første, aller naadigste herre oc konning. Efter som vy nest Gud den allerhoyst oc eders kong. mayest. fornemmelig hafver vorris naadigste prints udi al ære oc respect, hafver oc der hos den omsorge for hans forstelige naadis persone, som vy, eders kong. mayst[s] underdanigste rigens raad, efter vorris ed oc plicht med troschab plictig erre, hvorforre vy oc med saa stor underdanigst devotion hafver drefvit paa hans fyrstelige naadis bylager (hvilkit Gud den allermectigste velsigne oc lycksalig giorre for sin kierre sons Jesu Christi vor herris skyld), fornemmelig til den ende, at hans fyrstelige naade kunde lefve Gud it behagelig lefnit oc undverre eftertalle oc rychte for it oc andit slags qvindfolck efter sine christelige forfædris oc an-

[1] To Orig. paa Pergament med Segl: Kgl. Ægteskabssager n. 38, 40. Jfr. ndfr. S. 388—89.

[2] Trykt særskilt og hos Paus S. 765; Norske Rigsreg. VI. 699 (her dateret 23 Oktbr.).

[3] Sjæl. T. XXV. 358; trykt. Udsendt til Kundgjørelse 19 Decbr. fra Kolding: smstds. 361.

dere omliggende prindtsers, som til de aar oc alder hafver verrit kommene, deris endoc hos den gode posteritet berømmelig exempel hans fyrstelig naade saa vel som dette kongelige hus oc konge rige til reputation oc respect fornemme hos fremmede oc vorris naboer, som befrychtis alt det at udsprenge, som de vide at kunde komme os føye til beste; serdelis saa fremt den nu sedvanlige gemenskab med qvindfolck oc fortenckelig nat omgengelse enten nu saa kort for bylagerit eller oc efter hans fyrstelige naadis bylager fremdelis skulle continuere, hvilkit vy ville ombede den alsommechtigste Gud icke at maa ske, formode oc nest Gudts hielp, at det icke heller sker, thviller oc icke, at eders kong. maysts. som en god, from, hans fyrstelige naadis saa vel som vorris fæderne landts fader det beste her udinden altid raadfører efter som hid intil. Der nest, allernaadigste herre oc konning, er vorris underdanigste raad oc begering, at efter som hans fyrstelig naade, det Gud verre lofvit, stiller sig flittig ind udi kirken oc hører der saa mange deylige Gudts eyne formaninger oc prædikerne, oc vy vel vide, at saadant scher af en god intention, at hans fyrstelig naade udi lige maade efter alle christene menniskis brug ville begynde dette christelige høye verck med det hillige høyverdige altarens sacramentis brug oc Jesu Christi legeme oc blodts anammelse udi en ret, sand gudts frycht, paa det den allerhøyiste Gud ofver al for lang afhold icke schulle fortørnis, oc den mening, som hafvis, at hans fyrstelig naade icke skulle ville qvittere det lefnit, kunde der vid dempis. Oc efterdi aarsag til forbemelthe vorris underdanigste raad er først Gudts æris forfremmelse, der nest den høye oc dyre ed, vy eders kong. mayst. oc rigit giort hafver, saa vel som oc den kierlighed oc respect, vy drager oc hafver til vorris naadigste prints oc hans fyrstelige naadis timelig oc evig velfart, for det fierde at forrekomme den forargelse, som der af hos høye och lavfve her udi rigit foraarsagis, oc for det siste at afvende Gudts fortørnelse oc den straf, som os alle udi dette konge rige vist ville ofverkomme, om synd, Gudts fortørnelse oc forargelse schulle sche oc continuere, daa forse vy os underdanigst, at eders kong. mayst. her efter som hid intil jo lenger jo mere sin gode faderlig affection oc bevogenhed mod hans fyrstelig naade vorris naadigste prints lader voxe, tiltage, formeris oc forbedris, saa oc at eders kong. mayst. saa vel som hans fyrstelig naade printsen

dette vorris underdanigste raad oc betenckende til det beste forstaar oc optager, som det vy, eders kong. mayst[s] underdanigste raad, efter vorris æed burde at giørre, efterdi vy høre oc vide saadant at tallis blant den gemene mand, ind oc udlendische, oc ganske Europæ potentaters gesanter for hans fyrstelig naadis persone alene erre nu her tilstede, saa at hvad her nu forrettis, vil vel intit paa andere steder, serdelis hos de fornemmiste potentater saa oc udi deris hovf, blifve fordult oc ucensurerit. Actum Københagen den 19 augusti anno 1634.

[a]Eders kong. mayst[s] underdanige raad[a].

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Thage Thott O. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Joest Høeg. Christopher Vrne.

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1634.

Indlandet[1]. 20 Febr. meddelte Kongen fra Skanderborg Raadet i Jylland, at Aalborg, Aarhus, Grenaa, Æbeltoft og andre nørrejydske Kjøbstæder ofte havde klaget over den Ulighed, der fandtes ved deres aarlige Skatter, Baadsmænd- og Byskytterhold og anden Tynge[2]. Raaderne skulde derfor kalde for sig, hvo fornøden er, og sætte en for alle Kjøbstæderne billig Taxt. Der tilskikkedes dem de gamle Taxter, og tilføjedes: »saa fremt og eders Betænkning ikke overalt ens er, da have I saadant fremdeles tillige med eders Resolution at indlægge«[3]. Se ndfr. S. 408.

I Anledning af den udvalgte Prins Kristians forestaaende Bryllup med Frk. Magdalena Sibylla befaledes det 3 April fra Skanderborg *Kristian Thomesen* og *Otte Skel* at møde 5 August i Kolding for her at modtage de til Brylluppet bedte Fyrster og Gesandter og siden ledsage dem til Kbhvn.[4] De

a Fattes i B.

[1] Raadet nævnes ikke i Forbudet 11 Maj mod til Udlændinge at sælge Skibe, der var byggede i Danmark, eller i Fdg. 23 Juli om omstrejfende Gesinde; trykte.

[2] Jfr. ovfr. S. 353.

[3] Jydske T. IX, 39.

[4] Af samme Grund skulde Hr. Henrik Hvitfeld og Falk Lykke 12 Avgust være ved den svenske Grænse ved Markerød.

skulde have Rigets Højhed i Agt, »at I ikke i Byen, men udenfor Bjærget mod Haderslev som sædvanlig dem undfanger«[1]. 23 Maj bades de to Raader at møde allerede 30 Juli, idet Meningen af det forrige Missive tillige forklaredes at være, at de alene skulde modtage, ledsage og frit udkvittere Frøkenen med hendes Moder og Brødre, de kurfyrstelige Gesandter og Officerer samt Fyrstindens Komitat[2].

5 April udgik fra Skanderborg Kongens aabne Breve til Adelen provinsvis, at de inden S. Hans Dag for Hr. *Jørgen Urne* i Jylland, Hr. *Mogens Kaas* i Fyn, Hr. *Klavs Daa* i Sjælland, Hr. *Tage Tot* i Skaane og *Kristoffer Urne* i Norge skulde »gjøre Underretning og Rigtighed om, hvad de havde udlovet, eller og i det ringeste specificere til hvem de det udlovet have, saa fremt det ikke sker, de da ikke ville tilholdes at møde i Kbhvn. og for os selv derom gjøre Rigtighed og Underretning«[3]. Jfr. ovfr. S. 355.

5 April meddelte Kongen fra Skanderborg Rigsraaderne sin Søn Hertug Ulriks Død og bad dem møde sortklædte i Kbhvn. 16 Maj for 19 Maj at overvære Ligets Nedsættelse i Vor Frue Kirke[4]. Samme Dag befaledes det Hr. *Kristen Fris*, Hr. *Klavs Daa*, *Hans Lindenov* og *Jost Høg* at tilsige Adelen i Sjælland og Professorerne i Kbhvn. til at gelejde Hertugens Lig fra Stranden til Kirken paa Slottet[5].

17 April befaledes det fra Glückstadt Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Albret Skel* at handle med Adelen i Jylland om at sende Fuldmægtige til Kbhvn. 20 Maj, da Kongen ansaa det for raadeligt at gjøre den Anordning, at Kronens saavelsom

---

[1] Jydske T. IX, 102.

[2] Smstds. 114 (Missive til flere Adelsmænd om at møde i Kolding: Sjæl. T. XXV, 281). 4 Avgust fik de samme Brev angaaende Overfarten fra Nyborg til Korsør m. m.: Jydske T. IX, 128.

[3] Sjæl. T. XXV, 275. Adskillige af de til *Jørgen Urne* indkomne Erklæringer: Indkomne Breve til Kanc.

[4] Sjæl. T. XXV, 274.

[5] Smstds. 275.

Adelens Tjenere »i denne sælsomme Tid skulde bevære sig med Harnisk, Spyd og nødvendig Sidegevær« [1].

1 Maj besvarede Kongen fra Kristianspris en Skrivelse fra de i Kbhvn. tilstedeværende Raader om en Skipper, der havde ført 50 Ryttere gjennem Sundet [2], og meddelte tillige nogle Efterretninger fra Fyrstendømmerne og Tyskland (*Egenh. Br. n. 299*).

2 Septbr. (altsaa under Raadsmødet, ovfr. S. 382) befaledes det Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Albret Skel*, Hr. *Tage Tot Ottesen* og *Jost Høg* at paakjende forskjellige Tvistigheder vedrørende det østindiske Kompagni [3].

Participanterne i det østindiske Kompagni havde paa Kongens Begjæring udlovet endnu at indlægge 10 Dl. af hver 100 til Kompagniets Fortsættelse, men dette fandtes ikke tilstrækkeligt til Udrustningen af et Skib. 22 Septbr. befaledes det derfor Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Albret Skel* at gjøre deres største Flid for at formaa de i Jylland boende Participanter til at bevilge 15 eller om muligt 20 af hver 100 Dl., og snarest fremskikke Pengene [4]. 26 Januar 1635 skrev *Jørgen Urne* til Kansleren, at de havde talt med Participanterne, hvoraf Størsteparten havde samtykt at yde 15 Dl. [5] Jfr. 3 Marts 1635.

24 Oktbr. fik Hr. *Jørgen Urne* Brev »at være til Stede, naar Prinsens Gemal blev anvist sit Livgeding, som skulde

---

[1] Jydske T. IX, 113.

[2] Jfr. herom 2 Skrivelser fra Frederik Urne paa Kronborg til R. Admiral Hr. *Klavs Daa* af 25 og 27 April: Indkomne Breve til Kanc.

[3] Sjæl. T. XXV, 336.

[4] Jydske T. IX, 148.

[5] Orig. med Segl: Danske Kancelli, Østindiske Kompagni. Indlagt flere Breve om Skibet »Kristianshavns« Ankomst til Irland paa Hjemrejsen; herom skriver *Jørgen Urne*: »Eftersom jeg har bekommet de gode Tidender, som Hr. Kansler mig tilskikkede anlangende ét de østindiske Skibe, saa har jeg R. Raad det tilskikket at gjennemse, og er os alle meget kjært, ønsker det fremdeles maa kontinuere, som vi at Guds Hjælp vist forhaaber; tilskikker Hr. Kansler nu herhos samme Tidender med stor Taksigelse tilbage«.

være paa Dronningborg, og sig at skulle forholde efter hosliggende Dokument med Livgedings Anvisning«[1]. 5 Novbr. befaledes det Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Kristian Thomesen* strax at begive sig til Dronningborg og Stjernholm for at udføre den til dem [!] tidligere udgaaede Befaling angaaende Magdalena Sibyllas Livgeding; de kursachsiske Udsendinge var allerede dragne derhen[2]. 22 Novbr. fik de to Raader fra Flensborg Brev om at udstede et skriftligt Bevis om Indvisningen af Livgedinget, hvad de sachsiske Deputerede havde andraget om[3]. Et saadant udstedte de 12 Febr. 1635 i Kolding[4].

4 Novbr. befaledes det Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Otte Skel* at tale med Adelen, som er bosiddende 8 Mil omkring Aalborg, om paa 3 Aar at forny den tidligere givne Bevilling til, at dens Tjenere maa arbejde med paa Aalborgs Fortifikation[5]. Jfr. ovfr. S. 353.

5 Novbr. fik Hr. *Kristen Fris*, Hr. *Klavs Daa* og Hr. *Hans Lindenov* Brev »at overhøre Sorø Akademis og Skolens Regnskaber og efter dets Befindelse derfor kvittere«[6].

Fyrstendømmerne. Ved et Møde paa Kristianspris 4 Maj aftalte Kongen og Hertugen af Gottorp, at der 2 Juni i Kolding skulde afholdes et Møde af Raader fra begge Sider for at forhandle om en Udvidelse af Unionen[7]. 29 Maj befaledes det Hr. *Albret Skel*, *Kristian Thomesen* og *Otte Skel* at møde i Kolding for dèr at traktere om Unionen mellem Riget og Fyrstendømmerne efter den hosføjede Instrux[8]. Mødet begyndte 7 Juni, og især ved Eftergivenhed fra de danske Raaders Side (jfr. *n. 238*)[9] enedes man tilsidst om Betingelserne for en udvidet Union. Jfr. videre ovfr. S. 380. Et Stænder-

---

[1] Jydske T. IX. 140.
[2] Smstds. 143.
[3] Smstds. 145.
[4] Orig. paa Pergament med Segl: Kgl. Ægteskabssager n. 51.
[5] Jydske T. IX, 142.
[6] Sjæl. T. XXV, 353.
[7] Orig. med Segl: Slesvig n. 213. Jfr. Slange S. 795—96, Ratjen III, 86.
[8] Jydske T. IX, 115.
[9] Jfr. Slange S. 796—97.

møde for Fyrstendømmerne udskreves 12 Juni[1] og gik ind paa Unionens Udvidelse, om end kun for 5 Aar[2].

238. *Tre Raader til Kansleren. 10 Juni.* Orig. med Kristian Thomesens Haand: RR. n. 49, I

Post officiocissimam salutem. Kiere her cantseler och kiere broder. Vi gifve dig venligen til kiende, at vi her then 7 jun. begynte vores commission med de holstenske deputerte at forrette, eftersom hertugen formedelst indfallende forhindringer lod sine undskylde icke før den tid her at kunde vere tilstede, och endog vi lenge efter vores instructions lydelse med mange motiver och bevеglige aarsager brugte al flid och ifver at persuadere de Holstenske, at de efter den proportion, som udi den gamble union baade for hunder aar vaar samtyct och siden paa ny igien anno 1623 vaar observeret, ville sig ochsaa nu udi vider forbund och confæderation med os indlade, saa kunde dog ingen rationes dennom der til bevege, at de det ringeste deraf ville bevilge och icke saa vit, at de det ad ratificandum ville sig understaa at antage, efterdi baade de gottorpske saa vel som stendernis deputerte sig samptlig udtrycklig der tvertimod at vere instrueret protesteret, hvorofver vi och slet toge vores afsked. Dog om anden dagen blef for gaat ansehet, at mand dog nogen anden forslag skulle betencke, at denne conventus icke saa slet ufructbar skulle aflobbe, saa endog vores instruction os icke noget saadant tilholte, siontis os dog langt fahrliger alting uforrettet at separeris och saaledis hos beggende krigende partier vores uenighed och uberedskab at publicere, end om vi os ofver vores instruction noget fordristet, som dog til hans kong. mayt[s] naadigst anordning och I andre gode herrers betenckend siden stod enten at ratificere eller afslaa. Och efterat vi atskillige forslag giorde, som vores statui udi fremtid kunde hafve veret tient med, som du af Reventlov vitleftiger kand erfahre, saa ville dog de Holstenske sig til slet intet beqveme, saa vi endtlig, dersom vi icke re infecta ville skillis ad, nodis til sub spe rati at indgaa det, her schriftlig er blefven forfatted, hvortil os mest foraarsaget, at vi vel viste, at dersom, det Gud

---

[1] Trykt Indkaldelse: Landtagsacta. [2] Ratjen II. viij—ix.

dog naadelig afvende, førstendommene noget findtlig paakom, daa skulle vi dog neppelig kunde ringer tilkomme end dennom til hielp en 3000 underholde, saa os siøntis, det nu bedre vaar at indgaa mod den reciprocam obligationem, som vi dermed kunde naae, end vi siden det dog skulle nødis til, om de end sig mod os til slet intet vilde forbinde. Mens efterdi herefter nu paa al tilfald endelig vil vere penge udi forraad, om hans k. maiestet sig naadigst, hvis giort er, lader befalde at ratificere, saa vidst du vel self, at her aldielis ingen anden raad dertil er, end at hans mayt. den dette aar bevilgede skat vaar naadigst thilfredts dertil at maatte deputeris, och paa det mand kunde vere forsickret, at den icke til andet skulle henvendis, at hans mayt. och naadigst ville forordne nogen enten i Fyen eller Julland, som alle samme skattepenge skulle leveris med alvorlig forbud til slet ingen noget deraf at lade følge, uden hvis til dette nu udlofvede kunde behøfvis. Mens dersom hans k. mayt. saadant naadigst icke ville bevilge, daa er och vores underthanigste mening, at hans maiestet denne her af os forfatted forslag icke skulle ratificere, efterdi, i hvor vi os vrier och vender, icke kand finde anden raad til pengen, och med mindre de ere i forraad, daa er forgefvis at lofve det, mand vid intet at kunde holdis, och paa en omslags termin fick de Holster vist at patientere, om de indskiønt saa lige icke fick alle de penge, som de dem vilde indbilde at hafve fornøden, efter slig udgift, som riget dette aar ofverhenger, for deris egen beste skyld, naar renten blev erlagt. Dog dersom der blef saa god tilstand, at mand siøntis uden fahre at kunde miste pengen, daa kunde hans mayt. dem bruge; hvis icke, vaar det dog uden hans mayt^s skade, efterdi vi dog forrenter hvis vi ere hans mayt. skyldige. Hvis vider er forløbben, kand Reventlov best berette, mens dette siøntis os nødig til vores ringe betenckendts och menings forklaring at lade dig vide, och ville dig hermed nu och altid hafve Gud almectigste til siel och lif befahlet. Af Kolding then 10 jun. anno 1634.

Albret Skiell. Ch. Thomesen. Otthe Skeell.

Kiere her cantsler, os siøntis raadlig, at vi med det første maatte bekomme skatte brefven, at den i tide kunde blifve schrefven.

Sverige[1]. 22 Decbr. befaledes det fra Kolding Hr. *Albret Skel*, Hr. *Mogens Kaas* og Hr. *Kristian Thomesen* at komme sammesteds hen, hvor de skulde erfare Kongens Vilje[2]. Tilkaldelsen var sikkert foranlediget ved Ankomsten af Johan Skytte som svensk Udsending; 27 Decbr. fremsatte han sin Proposition paa Koldinghus[3].

Udlandet. Forhandling med Hamburg i Marts, se ovfr. S. 379.

7 Juli fik *Kristian Thomesen* Brev »at rette sin Lejlighed efter at skulle forskikkes til Fredstraktationen i Tyskland og sig tidlig paa Rejsen at begive, at han kunde være ved Michaelis eller før paa de Steder, hvor Fredshandlingen skulde foretages«[4]. 23 Juli befaledes det *Otte Skel* »at begive sig paa Rejsen ved Michaelis eller noget for med *Kristian Thomesen* til den Fredshandling i Tyskland«[5]. Fredsmødet kom dog da ikke i Stand.

Forhandlinger med d'Avaux i Septbr., se ovfr. S. 383.

1635.

8 Febr. Delvist Raadsmøde i Kolding.

Hertil indkaldtes Raadet i Jylland. Hr. *Jørgen Urne*, Hr. *Albret Skel*, Hr. *Mogens Kaas* og Hr. *Kristian Thomesen*, 23 Januar fra Kolding[6]. Af disse vides *Mogens Kaas* ikke at have indfundet sig; de tre andre tilligemed *Kristen Fris* gav Møde, som det synes først 10 Febr.[7]; paa denne Dag

[1] Jfr. ovfr. S. 383 Anm.
[2] Jydske T. IX, 147.
[3] Svenske Acta V, 429. Sml. Slange S. 806—7, Fridericia I, 305.
[4] Jydske T. IX. 123.
[5] Jydske T. IX. 126. Jfr. Fridericia I. 290—92.
[6] Jydske T. IX. 155. Jfr. Kr. IV's Kalenderopt. (Nyerup S. 153).
[7] Kr. IV (Nyerup S. 154).

forelagdes Kongens Proposition (*Egenh. Br. n. 390*), der samme Dag besvaredes af Raaderne (*n. 239*). Disse foreslog (§ 1), at den ojeblikkelige Pengemangel skulde dækkes ved et Laan, medens Baadsmandsskatten skulde udskrives snarest; om denne udgik der Brev fra Koldinghus 23 Marts[1]. Desuden udtalte Raadet, at Flaaden burde holdes i Beredskab (§ 3)[2], og at man kunde tillade Kongen af Polens Skibe og Ammunition at passere Sundet (§ 2)[3]. — 31 Marts udgik fra Koldinghus en Fdg. om »Thingdage, Letfærdighed, Eder, saa og umyndiges Rostjeneste« efter Overvejelse med Raadet og med dets Raad og Samtykke[4].

13 Febr. gav Rigsraadet Kristian Becker, der en Tid havde tjent som Oberste Vagtmester i den svenske Hær og havde noget Sold til gode, en Anbefalingsskrivelse til Axel Oxenstierna[5].

239. Raadets Betænkning. 10 Febr. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR. n. 49, III.

Paa kong. maiest. voris allernaadigste herris proposition, daterit Colding den 10 februar. anno 1635, er rigens raads, som nu her ere thilstede, underdanigst betenkende:

1. At hvis penge, som for baasmens udskrifvelse ere bevilgede, skulle nu strax brefve och befalling forferdigis, at same penge thil ste Hans dag i det seniste blef indfordrit och siden udi renteriet lefverit. Och efterdi foraarit er nu udi henderne och pengene icke saa hastig, som de brugis, skulle kunde indsamlis, da erbiuder rigens raad sig underdanigst tredeve tusind rigs daller med it aars rente af skatten thil forstkommendis omslag at lade erlegge och betalle, om hans kong. maiest. denom nogen steds midlertid kunde optage.

---

[1] Sjæl. T. XXV, 384—88. I Norge udskreves Baadsmandsskatten først 4 Oktbr.: Norske Rigsreg. VII, 116—20.

[2] Herom og om Optagelsen af det foreslaaede Laan se Egenh. Br. n. 394—95.

[3] Jfr. Slange S. 810—11. Fridericia I, 312—13.

[4] Trykt. Jfr. ovfr. S. 350.

[5] Svenske Acta V, 444.

2. Anlangendis kongen af Paalens skibe och munition at lade igenom strømmene passere er voris underdanigste betenkende, at naar det thilforn blifver begerit och, hvore sterck de ere, aviserit, man saadant icke vel skal kunde afslaa, dog sig icke der til saa at forbinde, at man jo her efter som tilforne efter tidernis tilstand kunde gore och lade, hvad man ville.

3. Siuntis vel ochsaa raadeligt, at floden, det beste mueligt var, holtis i nogen beredskaf, om, det Gud forbiude, i disse farlige tider nogit uformodelig skulle paakomme. Actum Colling anno et die ut supra.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Albret Skiell. Ch. Thomesen.

13 April. Herredag i Kjøbenhavn.

Herredagen udskreves 7 Novbr. 1634, og Brev herom udgik til 10 Raader[1]: af disse døde dog *Otte Skel* inden Herredagen. Der mødte 9 Raader, idet *Hans Lindenov* udeblev foruden *Kristoffer Urne*, der heller ikke var tilkaldt. Retterthinget varede til 12 Maj, hvilket var usædvanlig længe[2]; Kongen selv forlod Byen 30 April for at drage til Norge, men opholdtes længe af Modbør[3]. — 29 April udgik Breve om en af Raadet bevilget Skat[4]; desuden udstedtes 4 Maj med Raadets Raad en Fdg. om Rottekrudt[5].

29 April befalede Kongen Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Hans Lindenov*, Hr. *Kristoffer Ulfeld* og Rentemestrene at beramme en vis Dag og Tid til at opgjore, hvor meget Kongen havde modtaget af de 10 Td. Guld og andre ham bevilgede Summer. Tillige skulde de sammen med det ostindiske Kompagnis Bevindthebber beregne, hvor stort Kongens Indlæg og Udlæg i Kompagniet var efter sidste derpaa af nogle Rigsraader gjorte

[1] Sjæl. T. XXV, 355—57.

[2] Sml. Kongens Ytring til *Kristen Fris* (Egenh. Br. n. 454) og ndfr. S. 403.

[3] Jørgen Brahe (Vedel Simonsen S. 72); Slange S. 811.

[4] Sjæl. T. XXV, 396—405. Af den norske Skat skulde Statholderen indbetale til Hr. *Hans Lindenov* 1/8 samt 1/3 af Skatten af Tjenestedrenge paa Landsbyerne og alt, hvad Tjenestedrengene i Kjøbstæderne gav.

[5] Trykt. Derimod nævnes Raadet ikke i Fdg. 27 April om Bything. Sjæl. R. XIX, 314: trykt.

Afregning, samt beregne, hvor meget andre havde indskudt, og sælge Varerne fra det ventede Skib dyrest mulig[1]. — 9 Maj paalagde Kongen fra Kronborg Raadet at tage under Overvejelse, hvorledes han snart kunde faa Resten af, hvad Riget skyldte ham, og derved faa Midler til at indløse det pantsatte Krongods (*Egenh. Br. n. 439*); 11 Maj befaledes det Rentemestrene at forhandle med Raadet herom (*smstds. n. 441*). Paa Raadets Vegne synes Kansleren hertil at have svaret, at den vanskelige Beregning af Gjælden til Kongen burde foretages af Rentemestrene; Kongen udtalte sig dog skarpt h er imod, da Erfaringen havde vist, at Rentemestrenes Overslag altid gav Anledning til Disputationer (*Egenh. Br. n. 454*, jfr. *n. 455* og *458*). 22 Maj afgav Raadet en Opgjørelse over, hvad der endnu skyldtes Kongen[2], og raadede ham til at indløse det pantsatte Gods med de først indkommende Skatter, mod i Stedet at optage Laan i Kiel (*n. 241*[3]). — I Anledning af en ikke bevaret Proposition, dateret Kronborg 19 Maj, udtalte Raadet sig Dagen efter (*n. 240*[4]) stærkt mod at konvojere den hollandske Flaade fra Flekkerø til Sundet og fraraadede ligeledes Befæstningsanlæg ved Flekkerø[5]. — 22 Maj gav Raadet Borger i Kbhvn. Johan Dobbelstein en Forskrift til Statholderen i Sverige, hvor han i Jønkoping havde nogen Gjæld at indkræve[6].

---

[1] Sjæl. T. XXV, 405.

[2] Heri berøres dog intet om Erstatning for, hvad Kongen havde tabt ved Forbudet mod Tyskøl, et Punkt, som Kristian IV ofte kom tilbage til, jfr. Egenh. Br. 1632—35. S. 387 Anm. og n. 473 og 477; sml. ndfr. S. 403 Anm. 3.

[3] Blandt Underskriverne fattes *Mogens Kaas* og *Tage Tot*.

[4] Blandt Underskriverne fattes *Mogens Kaas*.

[5] Kongen fastholdt dog Tanken herom, jfr. hans Brev af 3 Juni til *Kristen Fris* og *Klavs Daa* (Egenh. Br. n. 462).

[6] Svenske Acta V, 445.

240. Raadets Betænkning om Konvojering og Flekkerøs Befæstning, 20 Maj. A. Orig. (lidt medtaget) med Tage Tots Haand og Paaskrift af Kongen: Kanc. B. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR. n. 49, IV.

Rigens raads underdanigst betenckend paa tvende puncter, som eders kong. mt^s skrifvelse, dateret Croneburgh den 19 may, om formelde.

1. At det var riget en stor reputation, dersom eders kong. mt^s skibe, som udi Fleckerøen kunde hybernere, udi Flie emfangende den hollandske flode och dennom her i Sundet confoieret, efterdi det ingen anden med rette tilkommer det ofver rigens stromme at giøre,

Saa maa vi underdanigst vel bekeinde, at det var riget en stor reputation, om det ellers uden allerstørste perickel och øyensioenligh vidtloftighed var muligt at practicere: thi naar forst betenckis, at kongen af Spanien holder de hollandske provintser och derpaa rørende vand och strømme for sin arf och eye och derforre des indbyggere och usurpatores for sine declarerte rebeller och fiender, saa sionis icke nogen hollendske flode fraa Holland och ofver di strømme, som kongen af Spannien tilhører, af nogen neutral potentat at kunde med confoy, protection och forsvar antages, med mindre mand sig offentligh imod kongen af Spanien och det hus Østerige ville declarere och erklære, horfor baade Franckrig och Engeland altid hafver værit tilfrids lige saa vel som eders mt. hidindtil, at de hollandske confoier hafver deris flode til deris lande confoieret, saa baade til Gravesen i Engeland och strax udenfor Cales i Francherige och mange andre stæder altid findis hollandske orlogskibe, som uden modsigelse erre tilladt baade paa engelske och frantsoske stromme hollandske skibe at confoiere, saa endog et hvert rige vel var reputerligh ingen fremmed comfoy paa sine stromme at tilstæde, saa er det dogh baade umulig i soen, hor grentserne atskilles, comfoierne at forvegsle, och derfor icke heller af nogen neutral herre hidindtil for den uforbigenglig ruptur och offentlig krig, som med Spanien vilde folge, practiceret, mens Hollenderne altid efterlat endoch paa fremmede stromme med deris egen hasard dem sielf at forsvare. Derforuden er dette it verck, som ville udfordre stor och fornuftigh tractation med Statterne i Holland, hvilcke endog de vel kand ske, end och med nogen deris skade, geirne skulle ville hasardere en

tid lang deris traficanter for at indvickle eders kong. mt. i deris uroe och sette eders mt. och kongen af Spannien i misforstand och vidtloftighed tilsammen, saa er dog icke at formode, at kiobmendene skulle med nogen fremmed comfoy lade sig nøie, som med deris egen herrers comfoi icke hafver værit at contentere, och derfor sig saa lenge ofver deris tab och skade hafver besverget, at de nu sielf ofver comfoys udrystningh er blefven directores, och dersom baade Statter och kiobmend end skiønt ville samtycke, saa vilde der icke alene saadan flode requireris, som altid med alle Dynckircker kunde være bastant at fecte; och derforuden efter som fast hver 14 dage en flode af Flie udlobber, somme paa Sundet, somme paa Bergen, Nordlandene och andensteds, saa skulle den største part af eders kong. mt^s flode med saadan idelig och vidtloftig comfoyeren hafve noch at giøre, saa dersom, det Gud naadelig afvende, i Østersoen noget uformodeligt paakom, da skulle der tempore belli ringe middel være sig at maintenere, om floden til saadan comfoi skulle anvendis, och dersom Hollandske formedelst ringeste manquement af comfoy enten for modbør, som herfraa letteligh kunde indfalde, eller andet, lide nogen skade, er ingen tvifl, de jo her skulle ville hente deris opretningh, saa mand paa den vis dagligh baade for de Spanske och Hollandske sig skulle hafve at befrycte. Til med ville vislig folge, at alle eders kong. mt^s undersaater skulle i Spannien vorde ufrie, naar mand sig med Hollendske saa vit giorde delactig. Och efter saadan hoivictige betenchender, som vorris gandske federnelands tilstand med saa mange af vorris naboer kunde forandre och sette udi fare, saa vel som den store bekostningh och mectig forlag, som til saadant requireris, eftersom hor besverligt vel er bekiendt den ordinarie underholdingh af floden saadan, som den nu tempore pacis bruges, er at bringe til veye, tor vi os underdanigst icke understaa at tilraade eders kong. mayestet de Hollandske deris comfoy sig at paatage, mens langt heller, eftersom baade Francherige och Engelandt for de visse medfolgede fahre icke holt sig disreputerligh paa deris stromme fremmede comfoy at lide, at mand endnu her i disse lande som tilforn fremdelis der med blef tilfreds.

[2.] For det andet anlangendis fortification udi Fleckerøe, da endog platsen och des nodvendige och particuliere beskaffenhed icke er os saa fuldkommen bekiendt, som vi vel ynskte och saadant it

verck, som alle de i Vester och Østersøen handterende vil acte paa, vel udkrefvet, saa befinde vi dog, saa vit vi af de erfarnste skipper och styremendt, her erre, os har kund ladet berette, at dersom eders kong. mt. vaar tilsinds noget fort at fundere, som kunde commandere den seglende mand, da skulle det ligge paa en af de øer eller klipper, som ligger inden Fleckerøe, saa endog vel icke benectis saadan fortification gafnlig at siønis, om den ellers saaledis kunde giøris, at der icke skulle være hasard hos, at saadan it sted, som af naturen er lige som nøgelen til Øster och Vestersoen, icke enten lettelig skulle kunde komme i fremmede hender eller och med stor bekostningh idelig forvaris och mainteneris; thi først berettis hvercken vand eller nogen anden nøttørft paa samme øer at findes, mens alting til vands at maa did føris, saa icke den, som paa øen commanderer, kunde lenge tillige være mester for hafnen, om hand icke med skibe fich undsetningh, mens den, som sterchist med skibe der vaar, ville vist raade baade for hafn och tilforsel och consequenter och for forten, horaf visselig ville følge, at naar forten var bygget, baade guarnison och armerte skibe altid ville der saaledis underhollis, som til des conservation kunde behofvis, och dersom fremmede nationer der af befant sig meget incommoderet, vaar at befrycte, at de det snarer kunde ofverrumple och sleffe, end eders mt. det kunde opbygge, tilmed och dersom nogen saadan fort paa nogen insel skulle leggis, ville det vist saaledis forferdigis, at det kunde hafve nogen bistand och for gevalt være forsvarligh, hor til eders kong. mt. best vid, hor ringe middel til ere. Derforuden berettis och icke heller nogen sted paa det landfeste land i hafnen til festing beqvem at findes, som jo af ofverhengede klipper er commanderet, horforre vi underdanigst formene, at naar eders kong. mt. alting hafver tagit udi besictelse, langt bædre, end vi her at giore forstaa, och derhos naadigst betencher, hor ringe middel her er til ny och anden bekostningh, end riget allerede med er graveret, eders kong. mt. da flodens conservation her efter som tilforn ville holle for det sickerste och beste, hor med disse lande och riger nest Guds den allerhøyeste protection och forsvar kand være med behiolpen. Mens dersom eders kong. mt. uanseit alle disse difficulteter, som vi her hos underdanigst i beste meningh hafver errin-

dret, dog skulle ville nogen bygning lade forretage, saa efterdi rigerne dog erre udi stor geld til eders kong. mt. och fast umuligt høyere, end skeit er, at gravere, vide vi dog ingen anden middel, uden det, som til Agershus bygningh paa nogle aars tid hafver værit paalagt, kunde, naar samme bygningh var ferdigh, der til vidre brugis och anvendis. Af Kiøbenhafn den 20[a] may anno 1635.

[b]Eders kong. mt[s] underdanigste raadt[b].

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Thage Thot Otszon[c]. *Ch. Thomesen. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg.*

241. *Raadets Betænkning om Gjælden til Kongen, 22 Maj.*

Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 49, V.

Paa kong. mayst[s] naadigste proposition, daterit Kroneborg den 9 maii anno 1635, er rigens raadts underdanigste betenckende:

1. Hvad den ofverslag anlanger, som vy med rentemesterne paa hvis af de udlofvede 10 tønder guld kand restere, erre naadigst befalit at giorre, da hafver vy underdaningst befunden, at anno 1631 den 1 junii, da hafver salig Frants Rantzov, da statholder, med rigens raad paa eders mayst[s] vegne da giort en afregnung oc siden neste aar derefter anno 1632 en anden sluttit til den 1 junii, hvor udi eders kong. mayst. til same tid befindis betalt at verre 561.930 capital med it aars da forfallende rente. Siden er indkommen udi eders kong. mayst[s] egit kammer saa vel som renterit af skatter, stendernis godvillig contribution oc restantser, efter hvis documenter os af rentemesterne erre forrelaght, 636.816 daller, hvilke adderit til den forrige betalthe capital blifver summen 1.198.746 daller, foruden her Hans Lindenovs regenskab, som nu icke y renterit fantis oc herudi er uberegnit, saa vel som hvis andere restantser ennu tilbage stod oc y renterit vor uqviterit. Der fra tagen tre aars rente, som er 78.844 daller af den til den første junii anno 1632 ubetalte capital til den 1 junii udi løbende aar 1635 beregnit, befindis summen at blifve 1.119.902 daller. Nar nu udi en summa beregnis alt hvis til eders kong. mayst. udlofvit er, som er først thiemaal hunder thusinde daller, siden til Christianprisis kiøb och bygning, saa vel som til den

a B: 21. *b* Fattes i B. *c* Fattes i B.

skantse vid Svaabsted 264.000 daller, thil hans fyrstelig naade printsens bilager oc legationer, same giftermaal anlangende, 100.000 daller, saa oc til en anden legation i Tysland, fridts tractation angiellende, 20.000 daller, saa befindis summen af alt hvis udlofvit er, at beløbe sigh 1.384.000 daller. Der fra tagen den forrige beregnede summa paa hvis som for indkommen oc betalt vaar regnit, nemlig 1.119.902 daller, saa befindis ubetalt at schulle restere 264.098 daller; doch der udi ennu fremdelis bør at komme til afkortning hvis her Hans Lindenov nu icke fremlagde regenskab om formelder, saa vel som oc hvis restantser til denne dags dato icke findis y renterit clarerit oc qvitterit. Her foruden blifver rigit eders kong. mayst. skyldig 30.000, som y Kolding forgangene februarii til eders kong. mayst. udlofvit blef oc af denne aars skat schal betalis.

2. Hvad det pantegodts anlanger, som eders kong. mayst. naadigst begerer enten middel til at indløse eller at de, det udi pant hafver, deris rente til Kil kunde anamme, efterdi saadant godts fra cronen icke vel lenge kunde mistis; saa efterdi den større part af dem, som same godts udi pant hafver, icke nu her vor tilstede, at med dem kunde handlis deris rente til Kil at anamme, oc mand imod forskrifvening ingen vel dertil kunde node, da vide vy underdanigst ingen anden middel, efterdi summen dog icke stor schal verre, end at eders kong. mayst. af første indkommende schat det pantsette godts lod indløse, och heller paa it aars tid saa mange penge der imod til Kil lod blifve bestaaendis paa rente, end same pantsatte godts lenger lod uindfrid henstaae. Actum København den 22 maii 1635.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Ch. Thomesen. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg.

Tillæg 1: »*Fortegnelse paa hvis penge thil kong. mt. er udlofvit*«. Optegnelse med Tage Tots Haand: RR. n. 49, V a.

Anno 1629 1 junii er udlofvit 10 thønder guld och det udi de tvende første aar uden rente.

Anno 1631 den 15 novembris er udlofvit til Christianstads prisis indkiøb och bygningh en gang for alle..................... 164.000 daler.

Anno 1632 thil Christianstad prisis bygningh och Svabsteds festungh 100.000 daler.

Anno 1632 hafver hands kong. mt. begeirit til den legation til Dresen anlangendis hands førstelige naade prinsen etc., da endog rigens raad

hafver forment sligt icke tilforn af rigit at være udgifvet, dog hafver di hands mt. der til forærit .... 40.000 daler.

Anno 1633 den 20 julii er bevilgit til hands førstelige naadis prinsens bilager .... 60.000 daler.

Sammetid thil den legation udi Tyslandt anlangendis fredstractationen 20.000 daler,

mens er af Ifver Prippis regenskab at erfare, hvad medgaaen er.

Alt hvis som er indlefverit udi renteriet, saa vel som och Niels Kragh hafver udgifvit siden den 1 junii 1629, skal regnis

Tillæg 2. *»Fortegnelse, hvorledis den afregning giort er, som skede i rentemesterens nerverelse anno 1635 then 21 maii«.* Optegnelse med Kristian Thomesens Haand: RR. n. 49, V b.

Først er efter den afregning, som skede then 1 junii anno 1632, regnet for betald capital 561.930 daler. Siden er udi en summa beregnet alt hvis som kong. mayt. fraa den 1 junii anno 1629 er lofvet och bevilget, som er

1. thi maal hunder tusind daler,
2. til Christianprises kiob och bygning [a]saa och de skantse ved Svabsted[a] .... 264.000.
3. thil printsens bilagger och legationer giftermaalet anlangend 100.000.
4. thil den legation udi Tydtsland om fretstractation ..... 20.000.

Det udi en sum beregnet beløbber .... 1.384.000.

Derimod er regnet for indkommen och betald først de til den 1 junii anno 1632 efter afregningen afbetalde .... 561.930.

siden af skatte och contribution, som til Martini och jul anno 1632 vaar bedaget:

Af Norges skatte .... 83.143.

Af Norges restants siden then 1 junii anno 1632 indkommen 15.417

Af Skone, Halland och Blegind efter tvende commissariers regenskaber....................................... 44.511.

Af Fyn och Lavend til Martini anno 1632 bedaget ..... 20.216.

Af Julland, Viborg och Vendelboe stict .... 18.558.

Af Riber stict och Aarhus stict efter Thønne Frises regenskab 32.947½.

Af adelens contribution, saa vit her Albret Skels regenskab paa lyder.. 40.282.

Hvilcke tilhaabe i en sum beregnet beløbber tilhaabe 255.074 daler.

Herforuden er af rentemesterne fortegnelse indlagt paa tvende aars. opborge skatter sig. lit. A och beløbber thilhaabe 360.930 daler.

Noch en restants fortegnelse fremlagt signeret lit. B paa 20.812.

Her hos er at acte, at her Hans Lindenovs regenskab er uberegnet, saa vel som hvis restantser ther dene dag er i renteriet uklareret och uqvitteret.

a Tilføjet i Randen.

Dette altsammen i en summa summarum regnet er.... 1.198.746.
Derfra tagen 3 aars rente, som er 78.844, af den anno 1632 beregnte capital, nemblig 561.930, befindes at blifve tilbage.. 1.119.902.
Den summa tagen fraa alt hvis udlofvet er, nemblig

1 384.000
1.119.902

rester ubetald 264.098, hvorudi dog kommer til afkortning hvis her Hans Lindenovs regenskab paalyder, saavelsom och hvis restantser som endnu icke i renteriet er qvitteret.

Actum Kiøb. then .. maii anno 1635.

[*Bilag Litra A.*] Optegnelse med Skriverhaand: RR. n. 49, V c.

Forteignelse paa de paabødne pendinge schatter ofver Danmarck och Norrige, som vahr bedagit til Martini anno 1633 och Martini anno 1634, saa vit udi rentecammer ehr lefverit och qviterit.

Dannemarck.

Af lehnene och geistligheden:

Thil Martini anno 1633 — 93.434½ rigsdaler 21 ß 2 ₰.
Thil Martini anno 1634 — 158.553½ rigsdaler 11½ ß 1 ₰.

Af kiøbstederne:

Thil Martini anno 1633 — 15.481¾ rigsdaler.
Thil Martini anno 1634 — 15.701½ rigsdaler 8 ß.

Norrige.

Af lehnene, kiøbstederne och geistligheden, som af her Christopher Urne ehr annammit och igien lefverit och vahr bedavgit:

Thil Martini anno 1633 — 42.160 rigsdaler 3 ort.
Thil Martini anno 1634 — 35.598 rigsdaler 1½ ort 10½ ß 1 ₰.

Summarum paa forschrefne tvinde pendinge schattens oppeboring beløber pendinge........ 360.930 rigsdaler 3½ ort 3 ß 1 album.

[*Bilag Litra B.*] Optegnelse med Skriverhaand: RR. n. 49, V d.

Indkommen, som ehr lefverit udi kongl. mayts rente cammer af de forige aaringer paa budne och resterende pending och contribution schatter siden dend 28 junii anno 1632, hvoraf dend største del med ko. mayts tilforne udgifvende gieldebrefve ehr clarerit och bethaldt.

Af Danmarck.

Siden dend 28 junii 1632 och til
Philippi anno 1633 .... $189^1/_4$ rigsdaler 16 ß.
Fra Philippi 1633 til 1634 .... $965^1/_4$ rigsdaler 1 ß.
Fra Philippi 1634 til 1635 .... $11.536^1/_2$ rigsdaler $1^1/_2$ ort $4^1/_2$ ß.

Summa ... $12.6911^1/_2$ rigsdaler $9^1/_2$ ß.

Norrige.

Af de resterende schatter til Martini 1632 ehr indlefverit udi rentecammer in decembris 1634 .... $8.121^1/_2$ rigsdaler 12 ß.

16 Novbr. Herredag i Odense[1].

Da Kongen erfarede, at der til den sidst holdte Herredag havde været indstævnet saa mange Sager, »at Herredagene paa nogle Ugers Tid varede, os og vore elsk. D. R. Raad ikke til ringe Umag og Besværing«, ansaa han det for godt at holde Herredag hyppigere end hidtil, hvorfor han med Raadet havde forordnet én Herredag til i dette Aar. Herredagen udskreves 14 Juli, og Brev derom udgik til 9 Raader[2]. *Kristoffer Urne* var ikke tilkaldt; ellers mødte Raadet fuldtallig. Herredagen udblæstes 18 Novbr., og Retterthinget varede fra 19 til 30 Novbr.[3]

1 Decbr. meddelte Kongen Raadet, at han vilde sende Flaaden til Norge for at holde Havet rent for Sørovere (*Egenh.*

---

[1] Slange S. 824 opgiver urigtig 1 Decbr. — 1 Novbr. skrev Malte Jul fra Kristiansstad til Kansleren, at da Raadet nu skulde samles i Odense, vilde han efter Kanslerens egen Begjæring minde ham om, at Raadet burde »deliberere om noget Middel, hvorved megen Trætte og Klammeri kunde forekommes«, nemlig hvad Gyngernes Ejendomsstridigheder angik. Orig. med Segl: Adelsbreve Fasc. 15, n. 76.

[2] Sjæl. T. XXV, 423—24. Sml. Egenh. Br. n. 521.

[3] Kr. IV (Nyerup S. 173—74). — 7 Novbr. befaledes det *Klavs Daa* at medtage til Odense »de Propositioner samt Rigens Raads Erklæring belangende Tyskøls Afskaffelse, saa og belangende den Afgang, kgl. Maj. og Kronen derpaa sket er, desligeste hvis Indlæg derom gjort er«. Sjæl. T. XXV. 463. Jfr. herom ovfr. S. 395 og Egenh. Br. n. 477.

Br. n. 537); hertil bevilgede Raadet en Kornskat (*n. 242*[1]), hvorom Brev udgik 19 Decbr.[2] I en anden Proposition af 1 Decbr. havde Kongen forlangt Raadets Betænkning om Anlæggelsen af en Dok (*Egenh. Br. n. 538*); hertil bevilgedes 30—40.000 Dl. (*n. 243* § 1)[3]. 6 Decbr. fastsatte Raadet efter Kongens Forslag forskjellige Ændringer i Ordinansen om Officerernes Gage (*n. 244*); 18 Febr. 1636 befaledes det fra Haderslevhus Kommissarierne i Skaane at efterleve dette[4]. Paa mundtlige Propositioner af Kansleren tilraadede Raadet, at Landsdommerne skulde være pligtige at konfirmere indstævnede Underretsdomme (*n. 243* § 2). og udtalte sig om. i hvilke Tilfælde Borgemestre og Raad maatte paatage sig Værgemaal (*n. 244*); i Overensstemmelse hermed udgik en Fdg.[5]

Kongen havde onsket, at der paa denne Herredag skulde være foretaget en endelig Afregning mellem ham og Kronen[6]: herom vides dog intet at være forhandlet.

4 Decbr. skrev Kongen fra Odensegaard til Raaderne, at de skulde forfare Lejligheden med Kanslerens Len S. Knuds Kloster i Odense, der skulde være meget bygfældigt, og til Kancelliet indsende deres Erklæringer, om det er fornodent at reparere Klostret og ved hvad Midler dette bedst kan ske[7].

18 Febr. 1636 paabød Kongen fra Haderslevhus efter Overvejelse med Raadet en Afgift af de Skibe, der forte Salt ind

---

[1] Hverken denne eller den følgende Betænkning af samme Dag er underskrevet af *Hans Lindenov.*

[2] Sjæl. T. XXV, 476-78. Jfr. Egenh. Br. 1636-40, n. 10, sml. 14.

[3] Jfr. Garde, D. dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700, S. 169.

[4] Skaanske T. VI, 158. Jfr. Slange S. 824.

[5] Fdg., dateret Haderslevhus 18 Febr. 1636 (Sjæl. T. XXVI, 7), handler tillige om Straf for mindre Tyverier m. m. Fdg. udgik dog først med Datum 14 Maj 1636 (altsaa under den næste Herredag) og med Tilføjelse af en ny Artikel (smstds. 32: trykt); til Forkyndelse udsendtes Fdg. 9 Juni (Sjæl. T. XXVI, 51).

[6] Brev 24 Juli til Rentemestrene: Egenh. Br. n. 473.

[7] Sjæl. T. XXV, 471 (udgik til de samme 9 Raader som Brevet af 14 Juli, ovfr. S. 403). Se herom Raadsmødet i Novbr. 1637.

i Riget, og gav Ejerne af Skibe, tjenlige til Krigsbrug, visse Privilegier (jfr. *n. 244* Slutningen)[1].

242. Raadets Betænkning om Kornskat, 3 Decbr. A. Orig. med Klavs Daas Haand: Kanc. B. Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 49, VI.

Paa kongelig mayst[s] vorris allernaadigste herris proposition, daterit Odensoe den 1 december anno 1635, anlangendis nødtorftig provision af øl oc mad paa en skibs flode af 9 skibe, som allerede schal verre udseylit, oc en anden sterkere baade af skibe oc folck, som disse vid pindtsdags tide skulle aflose oc secundere til at holde strømmene oc havfnerne under Norge frie for friebyttere, er dette rigens raadts underdanigst betenckende, at endoch bøndernis vilkorre ofver begge rigerne icke erre saadanne, at de ofver deris aarlig tynge oc besverringer videre paaleg vel kunde taalle, dogh efterdi mand underdanigst icke vel tør raade fra hvis som tienner til at forsichere handel, vandel oc rigernis strømme oc havfner, da vedt vy underdanigst denne gang ey anden middel, end at bønderne for dette aar en contribution af korn kunde paabydis, saa hver seleyergaar matte gifve sette parten af en tonde rugh oc tredie parten af en tønde bygh eller y det sted udi penge tre rigs ort, om det dem lettere falde kand. oc hver feste bunde gaar half saa møgit oc hver half festegaar fierde parten saa møgit som en seleyreregaar, doch Jutland for den misvegxt. som der udi aar er indfalden, der med forskaanit. Och det inden kyndelmysse forstkommendis i det seniste at hafve yt, doch cronens oc adelens ugedags tiennere verre frie som sedvanlight. Actum Odensøe 3 decemb. anno 1635.

[a]Eders kong. mt[s] underdanigste raadt[a].

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Mogens Kaas. Thage Thot O. Ch. Thomesen. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg.

243. Raadets Betænkning om en Dok, 3 Decbr. A. Orig. med Tage Tots Haand: Kanc. B. Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 49, VII.

Eftersom vi underdanigst hafver bekommit kong. mt[s] vorris allernaadigste herris befalling at betracte och hands mt. lade forstaa, om vi eracte kongerigit profiterligh, at en duche til flodens

a Fattes i B.

[1] Sjæl. T. XXVI, 9: trykt. Sml. Slange S. 836—37.

conservation skulle opsettis, och om der er middel til at sette samme doche i verck och arbeide och føre det udt, da er vorris underdanigst erklerungh, at os vel siunis gavnligt, at en duche til skibenis conservation kunde byggis, mens om der er middel til at sette samme duche i verch och føre det ud, da siunis os raadeligst, at eders kong. mt. vid dennem, som saadant verch forstaar, lader besicte och forfare, om platsen der til findis beqvem och muligt at practisere den at opbygge, saa den kunde hafve bistand, skibene ind och udsette, med maadelig bekostningh. Der som platsen saa capable findis och hands kong. mt. sig sielfver vil paatage den at lade opbygge och forrelag til des bygningh at giorre, da ville vi, i hor ringe middel der til findis kand, tenche paa middel 30.000 eller och 40.000 daler i det høyeste semel pro semper at til veye bringe, eders kong. mt. at erstatte. Och efterdi her ei findis andre middel end samme penge af skatterne at tagis, da erre vi ofverbodigh af de udlofvede penge dem at forrente.

2. Hvad anlangendis er, hands mt. vid cantseleren lader proponere, om lansdommerne bør at dømme paa herristings, [a]birch och bytings[a] domme och sandemends ædt, som for dennom til confirmats indstefnis, eller om lansdommerne maa saadanne sager, som til confirmas indstefnis och ei beskyldis, upaadømt afvise, da er vorris underdanigste betenchende, om nogen herristings domb eller sandemends ædt, lif och drab angellendis, for lansdommerne til confirmas indstefnis, da bør lansdommerne reise eller felde hvis for hannom udi saa maader indstefnis, uanset at den sag, som til confirmas indstefnis, ei af nogen beskyllis uret at være dømpt eller soren. Actum Odensøe den 3 decembris 1635.

[b]Eders kongelige mts underdanigste raadt[b].

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Mogens Kaas. Thage Thot O. Ch. Thomesen. Christoffer Vlfeld. Joest Hoeg.

244. *Raadets Betænkning om Officerernes Gage m. m., 6 Decbr.*

Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR n. 49, VIII.

Anlangende hves hans kong. maiest. selfver naadigst hafver proponerit om underofficerernis gage och forandring paa den første ordon-

a Tilføjet i Randen. *b* Fattes i B.

nanse, er saaledis af hans maiest. och rigens raad besluttit, efterschrefne tractament denom maanatlig at gifvis:

Først: capiteiner och liutenanter beholler deris forige tractament och gaarder efter forige ordinanse. Fendrickerne ere afskaffede udi fridstid, och naar compaigniet da samlis, en af gefreitterne, hvo der thil commenderis, at føre fanen. De toe tromslar i lige maader under hvert compaignie at vere afskaffit, och saa fendrickernis och begge tromslarnis gaarder med alle de andre underofficerers gaarder med langille, vist och uvist, samt skatten af same gaarder, som hans maiest. naadigst hafver bevilgit at følge commissarierne, hvoraf disse efterschrefne officerer af same gaarder aarligen skal hafve deris besoldung, eftersom de hidintil officererne gifvit hafver, som efterfølger: Hver sergent om maaneden $4^1/_2$ r.daller, hver corporal maanatlig 4 r.daller, hver gefreitter maanatlig $3^1/_2$ r.daller, en tromslar maanatlig $3^1/_2$ r.daller, och skal lensmendene en hver i sit len samme gaardis visse och uvisse indkomst samt skatten oppeberge, efter som hver bonde hafver hidintil gifvit thil hver sin officerer, som same deris gaarder for deris officie haft hafver, och oppebørsellen aarligen thil commissarierne i Skaane eller deris fulmectige at lefvere, och regenskaf for at gøre, och hvis same intrada ey kan tilstreke, da er bevilgit af commissarietolden saa megit at laanis paa it aars tid, tu eller tre, saa forschrefne officerer deris deputerede gage kan bekomme.

Anlangende cancellerens muntlige proposition paa kong. maiest[s] vegne om borgemestere och raads vergemaal i kofstederne, er raadsens underdanigst betenkende, at borgemestere och raadmen ey nogens vergemaal, vere sig børn, kirke eller andit, skulle forestaa, uden de efter loven findis umondige børns rette fod verie at vere (uden byerne saa forarmede, at ey findis saa vederheftige danemen uden raadit det at forestaa, da lensmanden det at thilkende gifvis och han derudi med dem at samtoke), efterdi de ere self de, som skal dømme i saadane sager och hafve tilsiun, at dermed rettelig omgaais.

Anlangendis birkefogder, da skal de vere boesette, vederheftige mend, och skal vere visse birkefogder i hver birck, som kan svare en och hver, hver paa de och thil den, birkit thilhører, skal gøre deris ed.

Raadman maa ey vere byfogit, efterdi ser ting hollis af hver denom.

Med salthandellen skal forhollis och forblifve efter den concept, rigens raad er forelest. Actum Ottense den 6 decemb. anni 1635.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Mogens Kaas. Thage Thot O. Ch. Thomesen. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Joest Høeg.

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1635.

Indlandet[1]. 7 Januar tilskrev Kongen fra Kolding Raadet i Jylland (Hr. *Jørgen Urne*, Hr. *Albret Skel* og Hr. *Kristian Thomesen*), at han havde bevilget Ribe By at maatte forskaanes for, hvad aarlig Skat i 3 Aar paabydes, paa Grund af den ved Vandfloden lidte Skade. Det befaledes derfor Raadet at paalægge de andre Kjøbstæder i Jylland et tilsvarende Beløb[2]. 24 Januar var de tre Raader samlede i Viborg med Kjøbstædernes Fuldmægtige og foretog en ny Ligning af Skatterne og Bøsseskytter[3]. Jfr. ovfr. S. 386.

Da Kongen erfarede, at den 3aarige Kontribution af Kronens og Adelens Tjenere i Skaane (ovfr. S. 352) ikke var tilstrækkelig til Fæstningernes Reparation, befaledes det 14 Febr. fra Kolding Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* at tale med Adelen dèr i Landet om at bevilge, at dens Bønder og Tjenere endnu kontribuerede i 3 Aar. Desuden skulde de tilsige Lensmændene at oppebære Restancerne af Kontributionen og indsende Pengene til Kommissarierne[4].

---

[1] 23 Januar indskærpede Kongen fra Kolding den tidligere med Raadets Raad og Samtykke udgivne Fdg. om den rettidige Indbetaling af Kronens Rettigheder af Lenene: Sjæl. T. XXV, 574; trykt særskilt, hos Paus S. 769 og i Aktstk., udg. af Fyens lit. Selsk. I, 8. Herved henvises vel til Fdg. af 18 Septbr. 1628 (ovfr. S. 137). Sml. Raadets Udtalelse 1633 (ovfr. S. 363).

[2] Jydske T. IX, 150.

[3] Kopi: Indkomne Breve til Kanc.

[4] Skaanske T. VI, 109.

31 Febr. (sic) meddelte Kongen fra Koldinghus Hr. *Klavs Daa* og Hr. *Jost Høg*, at Magistraten i Kjøbenhavn uden nogen Dom havde afsat Vagtmesteren og indsat en anden, som Kongen havde befalet at kassere, »uanset efterdi ingen vor Statholder dèr er, dem ikke havde burdet sig den Myndighed uden videre Forespørgen at tiltage«. Raaderne skulde derfor begive sig til Kbhvn. og ordne denne Sag[1].

3 Marts befalede Kongen fra Kolding Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Albret Skel* med allerførste Lejlighed at lade indfordre hos Adelen og Borgerskabet i Jylland, hvad de paa ny havde bevilget at indlægge i det ostindiske Kompagni, og fremskikke det til Rentemestrene eller Bevinthebberne i Kompagniet, da Kongen var til Sinds at lade afsejle et Skib til Østindien ved første aabne Vande[2]. Jfr. ovfr. S. 388.

20 April befaledes det Hr. *Kristen Fris*, Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Kristoffer Ulfeld* og Hr. *Hans Lindenov*, »saa snart Herredagene have Ende«, at forhøre Rentemestrenes Regnskaber for de tre Aar 1631—34[3]. 23 Septbr. fik Rentemestrene Kvittering for de nævnte Aar efter at have aflagt Regnskab i Nærværelse af de fire Raader[4].

5 Maj befalede Kongen fra Kronborg Hr. *Kristen Fris* og Hr. *Klavs Daa* at kjende om saadanne Mangler, som Rentemestrene under Kongens Fraværelse antegner i Lensmændenes eller Toldernes Regnskaber og formener at burde godtgjores[5]. 27 Avgust befaledes det atter de samme at kjende om, hvilke Antegnelser der bor godtgjores, naar de besøges derom af Lensmændene eller deres Skrivere eller af Tolderne; naar en af dem er fraværende, skal den anden forrette det

[1] Nærmere: Kbhvn. Dipl. V, n. 348.
[2] Jydske T. IX, 176. Jfr. Slange S. 813.
[3] Sjæl. T. XXV, 393.
[4] Sjæl R. XIX, 343, 346, 349.
[5] Orig. med Segl: Orig. Missiver (Sjæl. T. XXV, 412, her med Datum 4 Maj). Befalingen gjentoges 11 Maj fra Kronborg med særlig Anvendelse paa nogle Antegnelser i Sundtoldregnskaberne: Orig. med Segl: smstds. (Sjæl. T. XXV, 418).

alene[1]. 9 Juni 1636 befuldmægtigedes de samme til fremdeles at kjende om Manglerne; saafremt nogen var utilfreds med deres »Afsigt«, skulde de strax søge Kongen selv eller ogsaa siden lade sig nøje med Raadernes Bestemmelse[2]. 14 Maj 1637 befaledes det Hr. *Korfits Ulfeld* at forrette Befalingen i Stedet for Hr. *Klavs Daa*, hvem Kongen naadigst vilde have forskaanet derfor[3]. Jfr. 28 April 1638.

2 Septbr. tilskrev Kongen det jydske Raad og Hr. Knud Gyldenstjerne (Embedsmand paa Hald), at Magistraten og Borgerskabet i Viborg havde andraget, at ved de to aarlige Markeder smstds., Snapsthing og Mavritii, stod fremmede Kjøbmænd og Kræmmere af andre Kjøbstæder, ja udlændske, med aabne Kramboder og handlede, undertiden 14 Dage og somme Tider længere, medens det i gammel Tid ikke var tilladt fremmede at stande med deres Varer over 3 Dage i hvert Marked. Det befaledes derfor de tilskrevne at handle herom med »de fornemste og næstomkringboende af Adelen og andre i samme Markeder interesserede« og indsende deres Erklæring til Kancelliet[4]. 19 Febr. 1636 forordnede Kongen fra Haderslev, efter ved D. R. Raad i Nørrejylland grundig at have ladet forfare Lejligheden, at fremmedes Kjøb, Salg og Marked kun skulde vare 14 Dage i hvert Marked[5].

16 Septbr. befaledes det Hr. *Jørgen Urne*, Hr. *Albret Skel* og Hr. *Kristian Thomesen* at mønstre Adelens Rostjeneste i Jylland, og Hr. *Mogens Kaas* at mønstre i Fyn. De skulde selv beramme Dagen og hver, alle paa én Dag, mønstre sit Kompagni, »at det kan være Adelen til des ringere Besvær, at de ikke alle skal møde paa ét Sted«, samt paase, at Adelen

---

[1] Sjæl. T. XXV, 435.
[2] Sjæl. T. XXVI, 49.
[3] Smstds. 186. 23 Maj 1637 befaledes det Hr. *Kristen Fris* og Hr. *Korfits Ulfeld* at kjende om Manglerne i Regnskaberne fra forrige Proviantskriver Bartholomæus Haagensen, forrige Deleskriver paa Bremerholm Jakob Jensen og forrige Vinskjænk Hans Ribolt: smstds. 198.
[4] Jydske T. IX, 225.
[5] Smstds. 272.

har fulde Kyrasser, godt Folk velbeveret og gode Heste«, og indsende deres Erklæring derom til Kancelliet[1].

Da Indbyggerne i Cimmershavn havde ansøgt om at blive forskaanede for 4 af de 8 Bosseskytter, som det var dem paalagt at holde, befalede Kongen 19 Novbr. fra Odensegaard Raadet i Skaane at undersøge, hvilke mere formuende Stæder i Skaane disse 4 Skytter kunde overføres paa[2].

25 Novbr. tilskrev Kongen fra Odense Raadets Fruer, at det var rygtbart over det ganske Land, »at Jomfru Sibylle Gjø skal have været usædvanlig tyk og siden i en Il, uden nogen Medicin eller Raad, igjen derfra er forløst«. Som kristen Øvrighed befuldmægtigede Kongen derfor Fruerne til, »at I forstandige Kvinder og uvillige Jordemodre til eder tager og hende beser og bese lader og grangivelig om hendes Tilstand forfarer, om Barnet kan være født eller ikke, som I vil for Gud allermægtigste og os forsvare, fremdeles og os siden om samme Lejlighed gjører utvivlagtig Beretning og Relation«[3]. Dagen efter (?) meddelte Kongen Raadets Fruer, at Sibylle Gjø havde »bestaaet at have bekommet Barn«; de skulde derfor nu »erfare, om hun ikke har været fremmeligere med Barnet den Tid, hun blev af dermed, end 12 Uger«[4]. Sibylle blev dømt fra Livet paa Herredagen i Odense[5].

4 Decbr. tilskrev Kongen fra Odense Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Albret Skel*, at det gaves ham til kjende, at Niels Arnfeld til Ullerup forholdt sig utilbørlig mod sin Hustru, Fru Karen Dyre, og med saadant forargeligt Levned grovelig fortornede Gud. De skulde derfor fordre ham for sig og paa Kongens Vegne alvorlig paaminde ham, at han afholder sig fra saadan usædvanlig Husholdning og forargeligt Levned[6].

---

[1] Jydske T. IX, 232. Missive herom til Ritmestrene 18 Septbr.: smstds. 233. Aabent Brev til Adelen 18 Septbr: Jydske R. IX, 140. Jfr. Slange S. 812—13.

[2] Skaanske T. VI, 152.

[3] Fynske T. IV, 345.

[4] Smstds. 346 (udateret).

[5] Jfr. smstds. 362.

[6] Jydske T. IX, 249.

Fyrstendømmerne. 11 April tilskrev Kristian IV saavel Hertug Frederik som Hertuginde Avgusta, at han ønskede Stridighederne med dem afgjorte efter Unionen ved en Kommissionsdag og til den Ende vilde sende befuldmægtigede til Kolding 31 Juli[1]. 18 April sendte Kongen Rigsraadet, der da var samlet til Herredag (ovfr. S. 394), Kopier af disse Breve og meddelte, at Raaderne *Kristen Fris*, *Jørgen Urne*, *Klavs Daa*, *Albret Skel*, *Mogens Kaas*, *Tage Tot*, *Kristian Thomesen* og *Kristoffer Ulfeld* skulde møde til Kommissionsdagen, hvorfor de under Mødet skulde være fritagne for deres Ed og Pligt til Kongen (*Egenh. Br. n. 418*). 1 Maj skrev Kongen fra Frederiksborg til Raadet, at det, for at de beskikkede Kommissarier ikke forgæves skulde rejse til Kolding, burde skrive til den gottorpske Kansler med Forespørgsel om, hvorvidt de holstenske deputerede vilde møde (*Egenh. Br. n. 427*). 19 Juli skrev Kongen imidlertid til Hertug Frederik, at dennes Moders Holdning nødte ham til at søge en højere Domstol end Koldingmødet (*smstds. n. 470*).

19 Maj tilskrev Kongen fra Kronborg Hr. *Albret Skel* og Hr. *Kristian Thomesen*, at der var Trætte mellem nogle kongelige Bønder under Schwabstedt og nogle af Hertug Frederiks Tjenere, hvorom nogle hosfølgende Skrivelser fra Hertugen gav nøjere Oplysninger. De skulde derfor dømme herom sammen med nogle gottorpske Raader, efter med dem at have fastsat Tid og Sted: Dr. Dorn var det befalet at fuldgjøre Kommissionen med dem, naar han aviseredes derom[2].

[1] Kopier: RR. n. 49. IX—X. Sml. Egenh. Br. n. 409.

[2] Jydske T. IX. 205.

1636.

Korfits Ulfeld optoges i Raadet (23 Maj?).

2 Maj. Herredag i Kjøbenhavn[1].

Herredagen udskreves 15 Januar fra Haderslevhus, og derom udgik Breve til 9 Raader[2]. Bortset fra *Kristoffer Urne*, der heller ikke var tilkaldt, mødte Raadet fuldtallig[3] og forøgedes under Herredagen med *Korfits Ulfeld*[4]. Retterthinget varede til 23 Maj.

I sine to Propositioner af 8 Maj (*Egenh. Br. n. 38—39*)[5] bad Kongen Raadet bevilge Midler til at aflægge de mange Restancer[6] og til et Møde ved Grænsen for at forhandle om Hertug Frederiks Ægteskab med Dronningen af Sverige[7]. Raadet bevilgede 23 Maj (*n. 245*) en Enkeltskat, hvoraf 10.000 Dl. skulde kunne anvendes til Mødet, og dertil et Tillæg af 1 Ort, hvoraf Udbyttet skulde gaa til at betale Prinsens Gjæld med. Skatten udskreves 9 Juni[8]. — Med Raadets Raad udgik 25 Maj en Fdg. om Stævninger til Herredag, uendelige Domme

---

1 Kr. IV? (Danske Saml. 2 R. III, 385).

2 Sjæl. T. XXVI. 3—4.

3 *Hans Lindenov* deltog dog ikke i Retterthinget.

4 Denne har medunderskrevet Betænkningen af 23 Maj, men deltog ikke i Domsafsigelserne. 13 Marts 1638 tilskrev Kongen Rentemestrene, at Hr. *Korfits Ulfeld* af Møn skulde have »lige Genant« med Hr. *Hans Lindenov* af Kalundborg Len »med Halvparten af det uvisse, og i lige Form, som ellers R. Raad det nyder«, at begynde med Regnskabsaaret 1636—1637: Sjæl. T. XXVI, 284. Jfr. B. Smith. Leon. Christ. I, xxxiij – iv og xxxvj. Slange S. 838 henfører med Urette ogsaa *Ulfelds* Udnævnelse til Statholder i Kbhvn. til 1636; se herom 1637.

5 Raadet angiver 5 Maj som Datum for den ene Proposition.

6 Disse opgaves af Rentemestrene i Rigens Raads Nærværelse at beløbe sig til 119.000 Dl. (Egenh. Br. n. 41).

7 Jfr. Slange S. 839—40. Fridericia II, 22.

8 Sjæl. T. XXVI, 54—68; Friis Edvardsen. Schielschiør S. 458. Ved den norske Skat toges samme Bestemmelse som i 1635 (ovfr. S. 394 Anm.).

og Supplikatser [1], samt en Fdg. for Norge om Told, Adelens Sædegaardsgrunde og Tiendebord [2]; angaaende disse og flere Punkter havde Kongen 19 Maj (*Egenh. Br. n. 43*) krævet Raadets Erklæring, der dog ikke er bevaret. En ved Raadsmødet i Novbr. 1635 overvejet Fdg. synes atter behandlet [3].

245. Raadets Erklæring, 23 Maj. A. B. Orig. med Tage Tots Haand, den første med Paategning af Kongen: Kanc. og RR. n. 49, XI.

Paa tvende kong. mt^s vorris allernaadigste herris propositioner, den ene daterit Kiøbenhafn den 5 och den anden den 8 may 1636, er rigens raads underdanigst erklæringh:

At først belangende de store uordningh, som udi eders mt^s udgifter befindis och deraf foraarsagis, at altid en stor rest ubetalt forblifver, at middel maatte paatenchis saadant at aflegge, saa vel som for det andit, belangende nogen pengis bevillingh til en regse och mode paa di svendske grenser imellom enchedronningen der sammesteds och handsførstelige naade prinsen, da efterdi ingen anden middel kand findis at bringe penge til veie end med den sedvanlig skat och contribution, daa hafver rigens raad underdanigst samtyct, at udi nerverrendis aar en enfact skat ofver begge rigerne paa clericiet, borgerskab och bynder, gadehus undertagen, blifver paabudden, horaf thi tusind daler skulle tagis til den modes bekostningh paa de svendske grenser, saa frempt samme regse nogen fremgangh erlanger, och er her hos vorris underdanigst errindringh, at saa frempt til samme negotiation giftermaallit anlangende nogen apparence befindes, daa i tide imellom hands førstelige naade prinsen och hertug Fredrich nogen afhandlingh at gioris om hvis hands f. naade hertug Fredrich sig udi fyrstendommen kunde tilholde, paa det det icke udi fremtiden, riget til største prejudis, allehonde vitudseende inconveniens skulle foraarsage. Siden skulle de sex och tredufve thusend daler och af

---

[1] Sjæl. T. XXVI, 43 (jfr. 51); trykt. I en lignende Fdg. for Norge af 17 April (Norske Rigsreg. VII, 207) nævnes Raadet ikke. Sml. ovfr. S. 331.

[2] Trykt særskilt og i Norske Rigsreg. VII, 220.

[3] Ovfr. S. 404 Anm.

samme summa afregnis, som til det folchis betallungh udi Lanteholsten skulle bruges, som efter rigens och fyrstendommens unions fordragh derpaa it halft aars tid skulle underhollis.

For det tredie, eftersom eders kong. mt. naadigst bevilget hafver nogen hands forstelige naadis prinsens geld efter en underskrefven ofverlefverede fortegnelse at betalle, saa hafver rigens raad derimod underdanigst bevilget, at ofver al Danmarch en ort ofver den forhen bevilgede enfacte skat skulle paabydes, som och nu udi aar skulle udgifvis och til den for[ne] gields betalling anvendis. Den øfrige rest af samme enfacte bevilget skat skulle eders kong. mt. beholde och en gang for alle være samtyct til at aflegge hvis ubetalede bagstand och rester, som udi eders kong. mt[s] renterie hid ind til den store desordre hafve reauserit, hvilchen fornefnde bevilgede contribution och skat icke udi de thi tønder gulds afkortningh skal regnis, mens dette alene eders kong. mt. til underdanigst contentement en gang for alle at være samtyct. Af Kiobenhafn den 23 may 1636.

[a]Eders kong. mt[s] underdanigste raad [a].

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Corfitz Wllffeldt. Joest Høeg.

3 Septbr. Raadsmøde i Kolding [1].

Raadet indkaldtes 24 Avgust [2]. Af Raaderne har *Jørgen Urne, Kristian Thomesen, Hans Lindenov* og *Korfits Ulfeld* ikke medundertegnet den ved Mødet afgivne Betænkning og var maaske fraværende [3]. — Kongens Proposition af 3 Septbr. (*Egenh. Br. n. 80*) drejede sig om Antagelsen af Pragfreden

a Fattes i B.

---

[1] Kr. IV (Danske Saml. 2 R. III, 386).

[2] Sjæl. T. XXVI, 80. 7 Avgust skrev Kongen fra Glückstadt til Rentemester Jørgen Vind: »Rigens Raad har efter Unionen vel sendt Folket herud, men ingen Penge derhos« (Egenh. Br. n. 71).

[3] Af disse havde *Jørgen Urne* og *Kr. Thomesen* ikke modtaget Indkaldelse, heller ikke *Albret Skel* og *Mogens Kaas*, der dog kom til Stede. *Kristoffer Urne* havde 25 Juni faaet Tilladelse til at rejse fra Norge ned til Danmark: Norske Rigsreg. VII, 225.

og de Følger, dette kunde have for Danmarks Forhold til Sverige. I sin Betænkning af 4 Septbr. (*n. 246*) anbefalede Raadet megen Forsigtighed. Det udtalte sig om Grænsefæstningers Forsyning med Proviant[1] og bevilgede til Flaaden en Kornskat, hvorom Brevet udgik 2 Oktbr.[2] 4 Septbr. meddelte Raadet det svenske Rigsraad, at Kristian IV af Kursachsen haardt trængtes til at antage Pragfreden, og opfordrede det til at meddele ham saadanne Fredsbetingelser, som det nu var muligt for Sverige at opnaa[3]. Svar se ndfr. S. 426. — Efter et Rygte[4] skal Raadet have foreslaaet et Giftermaal mellem Hertug Frederik og Kurfyrsten af Brandenburgs Datter.

246. Raadets Betænkning, 4 Septbr. A. Orig. med Tage Tots Haand og Paategning af Kongen: Kanc. B. Orig. med Jost Høgs Haand: RR. n. 49, XIII.

Paa eders kongelige mt[s] naadigste proposition, daterit Coldingh den 3 septembris nerverrende aar, som formelder, at eders mt. af churfürsten af Saxen dagligen anmodis at antage den praggerske fredt, hor imod hand erbiuder sigh at ville cassire och afskaffe alt hvis derudi kunde findis at være eders mt. imod, horforre eders mt. formener sig ingen undskyldningh at hafve, forbemelte fred mindre end andre førster udi det rommerske rige at acceptire; och efterdi den svendske crone med sine allierte sligt uden tvilf udi en ond meningh kunde optage, da skulle vi gifve vorris betenchende til kiende, horledis rigens grentser best saaledis kunde settis udi god sicherhed, at di for ald uformodende indfald kunde nest Guds heilp være uden fare,

Saa er der paa rigens raads underdanigste betenchende, at eftersom det siunis periculeux forbemelte pragerske fred uden forord at acceptere, saa vel som den simpliciter at udslaa, at

---

[1] Herom Missiver til de skaanske Kommissarier og Lensmændene: Skaanske T. VI, 190—95.

[2] Sjæl. T. XXVI, 86—87. Jfr. Egenh. Br. n. 81. Sml. Fridericia II, 28—29.

[3] Svenske Acta V, 479; Wederläggn. 1644 Fol. Sj (Underskrifter som *n. 246*). Sml. Slange S. 852—53. Fridericia II, 29.

[4] Berettet af Stromfelt. Fridericia II, 29 Anm.

eders kong. mt. her udinden efter sin kongelig prudentia det lengste muligt ville temporisere och se sagen och nogen des formodelig visse udgang en tid lang an. dog imidler sig erklære mod Chursaxen, at eders kong. mt. den pragisk frid lige vid andre samptlige det romerske rigis churfyrster och stender accepterede. Dog eftersom den romerske keiser saa vel som Chursaxen erbinder sig udi samme prager frid at remedere hvis eders kong. mt. der udinden kand mene sig verre besvergligt. da efterdi den punct derudinden, som formelder om cronen Sverrigh och Francherige in eventum med krig at forfolge. eders kong. mt. alt for høit skulle gravere, om eders kong. mt. for tre smaa emter, eders kong. mt. self indehafver i det rommerske rige, sig (uden nogen gifven aarsage och mod al gamble, fornemblige det stetinske af fordum keiser Maximiliano belangende Sverrige saa solenniter stiftid fordragh) skulle lade forbemelte tvende mectige croner och den ene saa nær angrentsende paa halsen; anseende derhos, at eders kong. mt. vid den lybske fred engang er dragit af den tydske krig, och ved denne punct i den prager frid paa ny skulde saaledis styrtis tecte och uformerct udinden en fast ulideliger och besversliger sub pretextu Holsatiæ. forser eders kong. mt. sig til den rommerske kaiser saa vel som Chursaxen (hvilche begge fornemme lande hafver och vel vide, hvad udi saadant tilfelde en potentat med raison kand anmodis och hvad for skel sagen i sig self medfører). at de icke den prager frid i den punct belangende eders kong. mt. saaledis ville forstaa och udtyde. Nu formode vi visseligh. at eders kong. mt. hermed skal kunde gifve dennom fulkommelig satisfaction, fornemblig efterdi vi formode, kaiseren mere at verre at giøre om de andre den prager frids puncter end om Holsteins contribution, med mindre kaiserens intention er mod al billighed per directum vel obliquum at føre eders kong. mt. och cron Sverrige i haar och der til at misbruge den andel, eders kong. mt. i Holstein hafver. Och for tiden at vinde sinnis os underdanigst raadeligt, at eders kong. mt. vid en egen post her om kaiseren ville tilskrifve, saa och derforuden Chursaxen; midler tid dette saaledis negoceris, seis, hvad progres begge armeer faar, och dersom den svenske armee victoriserer, kunde eders kong. mt. behandle, at af contributionen efterladis, saa vidt eders kong. mt[s] emter vidkom-

mer. Skulle de keiserlig och mod al billighed och forhaabningh staa derpaa, at Pragerfridden pure skulle accepteris, och ingen limitation efter keiserens egen och Chursaxens erbydelse der udinden af forbemelte aarsager at tilladis, daa kand eders kong. mt. af keiseren ei vidre anmodis, end at Holstein contribuer det anlage, som udi samme prager frid specificeris (dog at Slesvigh for eders kong. mt^{s} høiheds och rigens interesse intet der udi mengis), eller och, om eders kong. mt. det icke ville bevilge, daa kunde tilstædis, at udi Holstein skede indqvarteringh eller och vexa redimeredis; och saa paa denne mannier hafde eders kong. mt. satisfecerit keiseren i alt, och ei heller de facto, fornemblig om ingen contribution af eders kong. mt^{s} emter skede, offenderit cron Sverrige.

Med grenshusene at forsiune med nødtørftig folch, proviant, munition och andet der til hørrige requisiter, saa di kunde settis udi god sickerhed och velstand och nest den høyestis heilp fraa al uformodende indfald bevaris, saadant eracter vi endeligen fornøden at værre och underdanigst troligen tilraadder saadant med det allerforderligste, dog uformerct, at sette udi verch. Och kunde til den ende eders mt^{s} alvorlige befalling udgaa til di lensmend, som fornefnde grenshuser vaare betroede, der den første ordinans om dem at proviantiere blef giort, at di endeligen och uden ald forhaalingh skulle igen indskaffe ald hvis korn och proviant, som der udi fantis indført, der di dem hafde udi forlehningh, med mindre di derfor ville stande til rette, om nogen skade eller faare derofver skulle foraarsagis, och dersom enten paa renteriet eller til Lyckstad var kommen nogit af for^{ne} proviant eller penge derfor, da skulle saa megit korn, som det sig kunde beløbbe, derfor i stædet igen af lehnene anamis.

Och paa det at floden kunde med proviant disbædre forsynis, och derpaa ingen mangel skulle findis, da siunis raadit gavnligt, at en korn skat, lige som forleden aar vaar paalagt, endnu udi nerverrendis aar kunde bevilgis och paabydis, horudi di fattige, som findis forarmede och den icke kunde afsted komme, skulle forskaanis, hvilchen skat Jydland och tillige med di andre skulle udgifve.

Och eftersom ethers kong. mt. naadigst formen dette saa vel som det bref, det dronningen af Sverrige i samme meningh er tilskrefvit, at lade trycke, paa det saadant den gemene mandt i Sver-

rige kunde komme til vidskab, saa er saadant hoibetencheligt at publiceris, thi alle parter skulle derofver mescontenteris: Sverrige, hvis raad sinistre skulle det optage, efterdi de vel saae, at til dennom sattis diffidens, som de dylge eller icke ret drifve skulle; keiseren och Spanien skulle ofver den franske erbydelse belangende Danmarch, lige som Sverrige dermed styrckedis i sit forsæt och mectig heraf forsickrendis; Franckerige, som skulle holle det derforre, at hands kong. mt. icke alene requisitus skulle ville tractere particular frid, medens och sielfver være autor och tilraader der til, at Franckerige saaledis skulle desereris. Horforre vorris underdanigst betenchende er, at det enten icke vorder tryct eller och i det ringiste til herredagene, som nu inden kort tid holdis, at differeris, dog at sende agenten Peder Vibe det, at hand med god discretion och leilighed lod atskillige det vide. Actum Coldinghus den 4 septembris anno 1636.

Ethers kong. mts underdanigste raadt.

Christenn Friis. Clausz Daa. Albret Skiell. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg. Christopher Vrne.

13 Oktbr. Herredag i Kjøbenhavn.

Herredagen udskreves 7 Juni, og derom udgik Brev til 10 Raader[1]. Raadet mødte fuldtallig, ene *Kristoffer Urne* undtaget, der heller ikke var tilkaldt[2]. Retterthinget sluttede 31 Oktbr.[3], medens Raadsmødet vedblev til ind i Novbr.

Kongens Proposition kjendes ikke: Raadet udtalte sig 3 Novbr. (*n. 247*[4]) om en Udvidelse af Unionen med Fyrstendømmerne (§ 1)[5], om Fæstningernes Reparation (§ 2) og om

[1] Sjæl. T. XXVI, 45—46. 9 Juni indbødes alle Raaderne til 9 Oktbr. at overvære Frøken Eleonora Kristinas Bryllup med Hr. *Korfits Ulfeld*: smstds. 52. 1 Juli bades Raaderne i den Anledning at møde i egen Person (de sjællandske og skaanske Raader tillige med deres Heste) paa Frederiksborg 7 Oktbr. for Dagen efter at gelejde Kongens Datter til Kbhvn.: smstds. 77 (blandt Raaderne nævnes Holger Rosenkrans!). Sml. B. Smith, Leon. Christ. I, 78.

[2] *Hans Lindenov* deltog dog ikke i Retterthinget.

[3] Kr. IV (Danske Saml. 2R. III, 386).

[4] *Mogens Kaas* har ikke medunderskrevet.

[5] Jfr. Egenh. Br. n. 109.

Sorø Akademis Pengeforhold (§ 3)[1], samt om *Jost Høgs* Forhold til Maribo Klosters Bygfældighed. — 25 Oktbr. udstedte Kongen med Raadets Samtykke Fundatser for Kollegierne i Ribe, Viborg og Aarhus[2] samt Kristiania[3].

14 Oktbr. underskrev Prins Kristian en tysk »Memorial, den herrn reichsrähten zuverlesen«, hvori han først takkede dem, fordi de under den forløbne Herredag havde bragt det saa vidt hos hans Fader, at denne besluttede at betale Prinsens daværende Gjæld, og derefter gjorde opmærksom paa, at efter nøje Overslag over hans og Gemalindes Udgifter vilde disse i den Grad overstige Indtægterne af de 3 Len paa Laaland og Falster, at Gjælden om et Par Aar atter vilde være ligesaa stor som før. Han bad derfor Raaderne forebringe dette for Kongen og søge at udvirke, at der tillagdes ham tilstrækkelige Midler til Underhold[4]. — Efter at *Jørgen Urne* og *Kristian Thomesen* havde talt med Prinsen om Sagen, blev Indlæget dog med hans Bevilling »til en anden Tid optaget«[5].

247. Raadets Betænkning, 3 Novbr. A. Orig. med Tage Tots Haand og Paategning af Kongen: Kanc. B. Orig. med samme Haand: RR. n. 49, XIV.

Paa hvis kong. mt. vores allernaadigste herre ved canseleren her Christian Fris hafver ladet rigens raad proponere, er deris underdanigst betenchende:

1. Belangende den union imellom riget och fyrstendommit, som eders kong. mt. nu naadigst formener efter denne tids tilstandt vel skulle kunde erholles, at den blef noget vider extenderet end tilforne, saa er vorris underdanigst meningh, at endog vi befrycte, at i hor god fortrøstningh af atskillige der paa kunde gifvis, de dog, naar det skulle til conclusion, lige saa vel nu som

[1] Se herom Raadsmødet i Novbr. 1637.

[2] Jydske R. IX, 218; Terpager, Ripæ Cimbr. S. 486 (her med Datum 28 Oktbr.).

[3] Norske Rigsreg. VII, 269. Jfr. ovfr. I, 310.

[4] Orig.: RR. n. 49. XII.

[5] Saaledes en Paaskrift af *Kristian Thomesen* paa et Omslag til Prinsens Memorial.

tilforn skulle deris gamble difficulteter forvende dogh alligevel, dersom der var apparens, at de nu bædre end tilforn skulle være resolveret. och det ved de gamble fundamental fordragh och hid endtil holte proportion motte ellers forblifve, da siunis vel gafnligt baade for rigerne saa vel som fyrstendommene, at unionen saa vidt blef extenderet, at heilpen, som af enten parter skulle skie, saa lenge vaar obligeret at underhollis, som noden och uroen det udkrefvet och krigen varet.

2. Belangende festningernes reparation, saa efterdi deris bygningh och underholding altid hid ind til af cronens ordinari indkomst pleyer at ske, och undersaaternis vilckor icke heller erre, at di med vidre paalegh och tynge under deris største forderfvelse kunde besvergis, end aarligh sker, da vide vi underdanigst aldelis ingen raad til saadan stor pengis udgift, som der til ville behøfvis, uden saa vit vintollen, som der til ere deputered, kunde forstreche. saa och de fem och tredufve tusend daler, som en part efter eders mt^s befallingh, en part efter rentemesternis skrifvelse erre blefven til laans optagen af commissarerne udi Skaane, och derforuden en tyfve tusend daler. eftersom de af samme told efter haanden ofver deris udgift kunde indsamble. ochsaa baade commissarerne saa vel som lensmendene at befales efter nøyeste fortingningh och tilsiøn at lade Halmsted och Christianstad paa de fornødenste stæder efterhaanden, det meste muligt er, reparere; de andre tvende. Varbergh och Lavgholm. kunde lensmenden befahles med bønderne i deris ledigste tid at holle ved lige; och siden ellers alle lensmendene strengelig tilhollis med flittig forsiunlighed at forkomme saadan stor bygfeldighed. som ellers i førstingen med langt ringere kunde hafve været holt ved lige, end nu saa godt som paa ny skulle opbygges.

Disligeste findis ochsaa en del unodigh bekostingh. som skrifveren och andre i samme festunger sig hafver tilholt, derom er vorris underdanigst betenchende, at saadant. saa vidt muligt er, igen at krefve tilbage lensmendene skulle befahlis och udi lige maader til festungernis behof forbrugis.

3. Belangende Sor academies tilstandt, da efterdi academiet icke en ringe skade tilfoyes der af, at somme af adelen icke deris skyldighed betracter och strax afbetaller hvis di for deris børn paa stæden aarlig plictig er. da er vorris underdanigste meningh,

at saadant nogenlunde kunde forrekommes, om vid offentlig mandat blef decreteret, at ingen her efter skulle motte tilstædes at begifve sig fraa academiet, førend betalt var hvis hand skyldig var, och dersom endda hverchen det eller andre formaninger kunde noget fructe, daa hofmesteren paa de skyldigis bekostingh befallit at være en hver, som icke med rictigh betallingh sig indstilte, ved erligh och adelig indlager der paa stædet dertil at holle, saa och alle, være sig foreldre eller verger, efter hofmesterens manelse sig at holle lige som efter udgifne bref och forplict paa manelse, saa frempt di icke siden ville dømmis til at lide enten paa ære eller efter forordningen.

For det sidste, eftersom her Jost Høgh sig befrycter eller sine arfvinger at kunde vorde mistenct for Mariboes bygningh, som daglig skal forfalle och forveries, saa er vorris underdanigst betenchende, at efterdi en stor part for hans tid deraf er blefven ruineret, en part och deraf soldt och afhendt for och i hans tid, och hverchen befaling eller middel hafver værit det at holle ved lige, meget mindre reparere, da siunis os underdanigst icke, at hand eller hands arfvinger kunde plictig være noget der til at svare. Af Kiøbenhafn den 3 novemb. 1636.

[a]Eders kong. mt[s] underdanigste raadt[a].

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Thage Thott O. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Joest Høeg Stygg. Corfitz Wllffeldt.

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1636.

Indlandet[1]. 10 Marts skrev Kongen fra Kolding til Hr. *Jørgen Urne*, Hr. *Albret Skel* og Hr. *Kristian Thomesen*, at Magistraten i Aalborg paa Borgerskabets Vegne havde ansøgt om Forlindring i Skatten; de skulde derfor beramme en vis Tid og fordre Borgerskabets Fuldmægtige for sig for at sætte Skatten til, hvad billigt er[2].

a Fattes i B.

[1] Et hos Mansa, Folkesygdommene i Danm. S. 313 trykt Brev til Raadet af 14 Febr. 1636 er i Virkeligheden fra 1638. Se ndfr. ved dette Aar.
[2] Jydske T. IX, 283. Jfr. ovfr. S. 408.

23 Maj befaledes det en Lensmand i hver af Provinserne vest for Öresund efter de skaanske Kommissarier Hr. *Tage Tot Ottesens* og Hr. *Kristoffer Ulfelds* Anordning at oppebære Kommissarietolden til at betale Underofficererne med. »efterdi de fanger Penge i Stedet for Bondergaardene, de tilforn har haft«, og aarlig forklare hos Kommissarieskriveren, hvad de oppebærer[1].

9 Juni se ovfr. S. 419.

15 Novbr. skrev Kongen til forskjellige Raader og andre, at han med Raad af de bedste Participanter i det ostindiske Kompagni havde besluttet atter at udrede det sidst hjemkomne Skib Kristianshavn, hvorfor de skulde opkræve, hvad der resterede af de tilforn paabudne 20 af 100, og dertil atter 15 af 100[2]. Jfr. ovfr. S. 388, 409.

9 Decbr. sendte Kongen fra Antvorskov Raaderne Fdg. om Kirkernes Indkomst til Betænkning[3]. Af de indkomne Udtalelser er kun to bevarede (*n. 248*).

248. Raadernes Betænkninger. Egenh. Orig.: Indkomne Breve til Kanc.

a. Tage Tot.

.... Om kirchens forsvar och tilsiun.

2 punct. Er vel ubilligt, at nogen, som hafver jus patronatus, skulle lade kirchen forfalle, mens om noget ringe kunde feile paa en stachit tidt och derforre straxens være med der af och end kunde ske imod patroni vilgie, siunis dette lideligere at motte indforis, thi adelen forbryder dog intet sit jordegods, uden di forer afvenskiold imod rigit.

---

[1] Sjæl. T. XXVI, 40. Jfr. smstds. 79.

[2] Sjæl. T. XXVI, 118. Brevet udgik i Jylland til Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Albret Skel*, i Fyn til Hr. *Mogens Kaas* og Hr. Jorgen Brahe, i Sjælland til Hr. *Klavs Daa* og Hr. *Hans Lindenov*, i Skaane til Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld*. i Norge til Jens Bjelke, Hr. *Kristoffer Urne*, Hr. Oluf Parsberg og Henrik Tot, dertil til Universitetet og til Kbhvns. Magistrat.

[3] Jfr. ndfr. S. 432 Anm. 4; Missive til Hr. *Mogens Kaas*: Fynske T. IV, 420.

7. At kirchevergerne sielfver maa selgie kirchens tiende och giøre det i penge: er at befrycte kircherne at lide skade, thi kirchevergerne erre meste parten paa di fleste stæder forarmede.

Om kirchevergei.

5. Siunis vel billigt, at di maate beholle kirchens korn, om di erre vederheftige, mens icke at selgie, til hvem di ville, thi kirchen lider vist skade der ofver.

Om kirchens tiende.

19. At kirchens forsvar skal feste kirchens tiende bort til hvem mest vil gifve. Gifver forfarenhed, en part kircher at hafve lidt skade der af, thi en part hafver bødit saa megit for tienden, at di icke hafve kundit det afsted komme, och naar di erre bortdøde, erre tienden igen blifvit bestaaendis ufestit, kircherne til stor skade. Er derforre min underdanigst betenchende, at dersom nogen af kirchernis tiender siuntis for læt sadte, at di da af uvildig mendt blefve sadte, hor megit der billigen kunde afgaa.

Om kirchens visse udgift.

2. At lensmendene hafver haft af hver kirchie en half daler, er christeligt anseit, at kirchen formindskis den udgift, hvilchit jeg intet hafver at modsige, mens her i landit hafver di haft mere, nembligh af hver kirchie 1 rixdaler, som kallis for holdit, efterdi presterne med kirchvergerne hafver fangit nødtorftig underholdingh, at derforre en hel daler møtte indføris at være opborgit; ellers skal der vel blifve di, som lensmendene skal forrekaste den halfve daler ulofligens at hafve tagit, uanseit det altid hafver været brugeligt och nu først forandris. Af Malmøhus den 31 may 1637.

Thage Thot O.

b. Kristoffer Ulfeld.

.... 1. Det, her Thage Thot Otsens erklerung om formelder, er vel erindrit.

2. Synis mig underdanigst got, at der møtte nogit røris om stollesteders trette i kirkerne, som bønder ofte megit hart trettis om i skovegnen i Skaane, hvor landit er mere peuplerit och under-

tiden nye gaarder byggis, saa vel som andensteder, hvorledis de skikeligst och best kan bileggis, som almuen vil och faar at lade sig nøye med. Item at der motte hollis skikelighed i kirkerne som i andre gode forsamlinger, at de unge motte er de gamle, thi hvor en bonde eller hans qvinde hafver it stollested yderst i stollen eller ofver andre, enten han er ung eller gammel, da staar han dog tit ofver den, som megit eldre er, och naar han sender sin dreng, tienste pige eller barn frem, gor de lige saa, och det alt for det ofverste stollesteds rettighed skyl. Burde af deris herritsprovist och sogneprest forst bedre undervisis och formanis thil skikelighed och eractighed mod de gamle efter Christi egen ord och lerdom, hvilkit o[m] det i en anden forsamling bør, da megit mer udi kirken at hollis. Siden [bør] stollestederne udi den, och den stol at thilsigis och udvisis den och den man och qvinde, dog icke yderst eller inderst som hidintil; icke derfore at nafngifve, hvor i stollen, men at stae skikeligen, saa at den ene forekommer den anden med ere at bevise, som det gode, skikelige christne egner och bor.

3. Provistens visitas penge thilsteder ordinansen kun 1 ℊ, her er det 1 r. daller. Men saa hafve de dog lang tid tagit 1 r. daller.

4. Kirkevergerne bevilgis her en eller toe daller om aarit af kirken for deris umage, som billigt. Thilforn udi den forordning om kirkedisciplinen bevilgis medhielperne, som och ere kirkeverger, at vere ecke och arbeide fri, hvilket de och paa kongens och kronens thillholler sig och niuder enten halft eller alt, som de andre fattige bonder, der hos boe, ofte besverger ofver, at tongen ligger dem derfore dis haardere paa. Men niuder de nu dette som en lon, da siunis de at hafve for megit af det andit, som somme dog kun niuder och somme icke. Actum Helsinburg den 15 junii anno 1637.

Christoffer Vlfeld.

Sverige. 17 Decbr. 1635 skrev Kongen fra Haderslevhus til Hr. *Tage Tot Ottesen*, at han snarest skulde tiltræde en Legationsrejse til den unge regerende Dronning i Sverige. Han skulde »selv være om tvende unge Herremænd, som kan følge

paa Rejsen, saa I i alt skal være 7 eller [8 [1]] Personer stærk«. Den fornødne Omkostning skulde han føre paa Lenets Regnskab. Instrux og Kreditiver til den unge og gamle Dronning samt til Raadet medfulgte [2]. 19 Januar 1636 afrejste *Tage Tot* fra Halmstad og ankom til Stockholm i Maanedens sidste Dage. 3 Febr skrev den svenske Enkedronning fra Stockholm til Kristian IV (paa Tysk), at hun havde modtaget *Tage Tots* Kredensskrivelse (Haderslevhus 27 Decbr. 1635) og givet Udsendingen Avdiens [3]. 5 Febr. fik han Svar og Rekreditiv af Regeringsraadet i Dronning Kristinas Navn [4]. Tilbagerejsen tiltraadtes 6 Febr. [5]

I sin Skrivelse af 4 Septbr. (ovfr. S. 416) havde det danske Rigsraad opfordret det svenske til at søge Fred; 22 Oktbr. befalede Kongen Agenten Peder Vibe at urgere paa Svar desangaaende [6]. Allerede 25 Oktbr. besvarede imidlertid det svenske Raad den 23 Septbr. modtagne Skrivelse. Det fremhævede, hvilken Fare for hele Norden Gustav Adolfs Optræden havde afvendt, og angreb Kurfyrsten af Sachsen for hans Frafald: Sverige ønskede vel Fred, men ikke paa den Vis, som han havde villet [7].

Udlandet. 9 Marts befalede Kongen fra Haderslev Hr. *Kristian Thomesen* at møde 2 Maj i Lübeck til Fredsmødet [8].

---

[1] Tallet glemt.

[2] Skaanske T. VI, 156. Instrux og Kreditiv til Dronning Kristina 18 Decbr.: Svenske Acta V, 451. 455. Et Følgebrev fra Kongen til det svenske Rigsraad af samme Dag: smstds. 456. 24 Januar 1636 skrev Kristian IV fra Kristianspris paa ny til Dronning Kristina om *Tage Tots* Sendelse: smstds. 459.

[3] Smstds. 461.

[4] Smstds. 462, 463. Svaret trykt i Wederläggn. 1644, Fol. Piiij.

[5] Regnskab over Sendefærden, der i alt kostede 1220½ Rdl.: Sverige, Legationsrgnsk.; jfr. Rentemesterrgnsk., Indtægt 9 Maj 1639. Jfr. Slange S. 826, 843—46, Fridericia II, 19.

[6] Svenske Acta V, 480.

[7] Orig. med 14 Underskrifter og Segl: Sverige (Svenske Acta V, 484); trykt: Wederläggn. 1644. Fol. Tj, her med Datum 28 Oktbr. Sml. Slange S. 852—54.

[8] Jydske T. IX, 290. Jfr. Fridericia II. 21 Anm. Paa *Kr. Thomesens* Begjæring tillod Kongen

11 April befaledes det ham sammestedsfra »strax og inden Paaske«, at rejse gjennem Kolding til Kongen i Haderslev[1]. *Kristian Thomesen* rejste virkelig til Lübeck og var borte fra 28 April til 10 Maj[2]; men Mødet kom ikke i Stand.

1637.

Korfits Ulfeld udnævntes sidst i April til Statholder i Kbhvn.

11 Januar. Delvist Raadsmøde i Kjøbenhavn[3].

30 Decbr. 1636 befaledes det fra Antvorskov Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Hans Lindenov*, Hr. *Jost Høg* og Hr. *Korfits Ulfeld* at møde i Kbhvn.[4] 4 Januar skrev Kongen til Raaderne i Jylland, Fyn og Skaane og forlangte deres Betænkning om Midlerne til at forøge Kronens Indkomst, især ved at afløse Bøndernes Arbejde med en Pengeafgift (*n. 249*)[5]. Da de fire ovennævnte sjællandske Raader mødte, forelagde Kongen dem en Proposition af lignende Indhold, hvorpaa de 14 Januar erklærede, at Arbejdspengene burde paalignes Bønderne af Lensmændene (*n. 250*)[6].

---

17 April sammestedsfra, at Otte Rosenkrans til Rosenholm maatte følge ham til Mødet: Jydske T. IX, 303.

[1] Jydske T. IX, 291.

[2] Udgiften betaltes af Kongens eget Kammer med $315^1/_2$ Rdl.; Sekretær Ove Jul gjorde 30 Oktbr. Regnskab for Rejsepengene i Rentekammeret: Rentemesterrgnsk. 1636—37, Indtægt.

[3] Omtalt under 12 Januar af Kr. IV? (Danske Saml. 2 R. III, 386).

[4] Sjæl. T. XXVI, 140.

[5] Kongen antydede tillige, at det maaske blev nødvendigt at foretage en indgribende Ændring af Lensvæsenet. Jfr. herom Egenh. Br. n. 113—14, 119, 121, 124, 128, 130.

[6] Ved Betænkningen ligger en Erklæring af to skaanske Lensmænd 1624 om Arbejdspenge (trykt: Danske Mag. 3 R. V, 9).

249. Kongen til Raadet i Jylland, Fyn og Skaane. 4 Januar.

Sjæl. T. XXVI, 142.

V. s. g. t. Eftersom eder bekiendt ehr den besverlig udgift, rigit aarligen paahenger, och at vi derofver ofte udi rigens raads forsamling ladit proponere, hvorledis rigens indkomme uden undersatternis schade saa kunde vere at forbedre, at det kunde forslaa til udgiften, anseende at endog vi aarligen schatter opberger (hvilchit dog saaledis altid iche kand continuere, som det uden orsag iche kand hafvis), saa och nogle mange tønder guld efter hoyloflig ihukommelse voris elschelige kiere frue moder opbaarit, som och ehr medgangit, saa setter vi dog os och chronen dagligen udi videre gield, tynge och besvaring, saa vi foraarsagis dette omslavg at vere om it hundrede tusende daller at optage och forbruge alene til at afbetalle voris hof, holm, arsenal och stat saa och handtverchsfolch och kiøbmend i vor kiobsted Kiøbenhafn, uanset ald den gandsche begge riggers indkomme sampt schatterne af geistlige och verslige til det samme dog och derfor blifver och udgifvis, hvilche iche enda kand ner betalis, meden forblifve kiobmend och andre enda mange dobbelt mere schyldige, end vi dennom afbetale kunde, saa vi ingen udveye se eller saadant vide at kunde udi lengden udstaa. Endog nu vel formenis kunde, saadant af nest forgangne tydsche feyde vere herkommen, dog schal befindis efter rigtig ofverslavg, som paa vort renterie giort ehr, at samme gield (som schal beløbbe sig ofver fembmaal hundre tusende daler) ehr mesten opgaaen paa lefverantser, skibbygninger, pensioner och andre rigens nødtorfter, som forbemelt ehr, anseende flaaden i denne besverlige tid ulige sterchere och bedre underholdis, end for dette sked ehr, hvilchit af rigens raad ey heller raadsombt ehragtit ehr at efterladis. Daa efterdi vi nu ingen anden middel vide, hvorved saadane hoye udgift udstaais kunde, uden at chronen af lehnene nogen videre indkomme hafve kunde, hvilchit vi dog naadigst gierne saaledis saa modererit, at adelen kunde deraf vel holde chronen sin rostieniste och endaa hafve deris gode fordel af lehnene, thilmed at det bonden och den giemene mand lideligt och uden besvering kunde vere. Thi begiere vi naadigst, at I os ved nerverende bud eders bethenchende underdanigst ville meddele, hvorledis saadant foyeligste ske kunde och blandt andre forslag, hvilchit best gienge hafve kunde, enten at bonderne schulle vere

fri for echer och drifve aflen eller och hoste hoe och føre (uden høste tid) ved och torf och for echernis frihed gifve penge, eftersom det nu paa vort slot Kiobenhafns lehn forholdis, och vi allerede vore brefve til lensmendene omb ehrklering (belangende hvad bønderne i det tilfald gifve kunde och vilde) her udi vort land Siclland hafver ladit udgaa, eller och at lensmendene paa hvert lehn kunde tilleggis en visse andel bønder aflen at drifve, och de andre at gifve arbeidepenge, eftersom nogle aar forledden forbudden vaar, eller och omb raadeligere vaar, bonderne at gifve penge for ald arbeide, afvel och egter, och lensmendene derimod af os at tilleggis hver en summa penge, hvorved de post vogne kunde underholde, som deris fogeder och folch schulde føre, lehnenis verf och andit at forrette, saa och derforuden penge til at drifve afvlen eller den bortpagte och sielf kiøbe sig til chronens rostieniste høe och strøe, eller och hvad anden middel I kunde betenche, chronens indkomme af lehnene at forhøye, och omb iche ske kunde, at adelens bonder for alle fadeburs regser blefve forschaanede, och lensmendene derimod paa deris egen bekostning deris regenschabber och dets tilbehør fremschichede. Dette forbemelte hafver I med ald flid at ofverveye och os eders underdanigste betenchende deromb med nerverende bud at tilschiche. Datum Antvorschovf den 4 januarii 1637.

250. *Raadets Betænkning, 14 Januar.* Orig. med Jost Høgs Haand: RR. n. 49, XV. Trykt: Danske Mag. 3 R. V, 17—19.

Paa eders kong. mayt[s] naadigste proposition, som formelder, at rigens udgift fast ofvergaar dens indkomme, hvorofver eders kong. mayt. och cronen dagligen settis udi des stoerre gield, tynge och besverring, och derfor naadigst begierrer, at rigens raad eders kong. mayt. dierris underdaanigst betenckende schulle meddielle, hvorledis rigens indkomme best och uden undersaatternis schade saaledis kunde forbedris, at den kunde strecke sig til udgiften och dertil befindis at kunde forslaa. Och eftersom eders kong. mayt. formiener, at nogen stoerre indkomme af eders mayt[s] och cronens lene kunde verre den beste middel rigens indkomme med at forhøye, och derfor til deliberation nogle forslag proponirer, som vi schulle ofverveye och os erklerre, hvilke deraf saaledis kunde settis i verck och hafve gienge, at adelen dog aligevel af lehnene

kunde gioerre dierris rostienniste och hafve nogen fordiel, disligiste at did kunde verre bunden och den gemiene mand lideligt och uden besverring. 1. Enten at bønderne schulle vehre fri for ecker och drifve avflen. 2. Eller och lehnsmendene paa hvert lehn schulle tilliggis en visse andiel bønder avflen at drifve och de andre gifve penge, som for nogle aar forleden paabuden vaar. 3. Eller och raadeliger er bonderne at gifve penge for ald arbeid, avfvel och egter, och lehnsmendene derimod af kong. mayt. at tilliggis hver end summa penge, hvormed di postvogne kunde underholde, som dierris fogder och folck schulle føerre, cronens verf och andet med at forrette, saa och penge derforuden at drifve avflen, eller den buortpacte och sielf kioebe sig til cronens rostienniste hoe och stroe. Eller hvad anden middel dertil kunde betenckis, cronens indkomme af lehnene med at forhoye. 4. Och om adelens bønder for alle faddebuors reiser blifve forschaanede, om lehnsmendene daa derimod paa dierris egen bekostning dierris renschaber och des tilbehoer kunde fremschicke,

Saa er herpaa rigens raads, som nu her erre forsamlede, underdaanigste betenckende, at endog vi vel befrycter, at bondernis vilkaare icke saadanne erre, at om de end nogit udlofve, saa schulle de did dog icke i lengden udstaa at udgifve, medens at eders kong. mayt. med tiden vel schal forfaare, at derofver ville folge stoerre restansis eftergifvelse, sædekorns och anden forstreckelse, saa cronen och eders mayt. foye gavfn af samme arbeidspenge kunde hafve sig at forvente.

Dog saa fremt til eders kong. mayt[s] och cronens udgifter at udstaa cronens bønder nogit schulle paaliggis, siunnis os underdaanigst raadeligt at verre, at saadan arbeidspengis paaliggelse schier med god betenckende och vid lehnsmendene forrettis, som best vide bondens formue och derfor dis bedre kunde ramme, hvorledis saadan arbeidspenge kunde paaliggis efter end hver hans formue, saa did kunde schie med bøndernis egen gode vilge, paa did saadant dis bedre kunde continuere, och di derofver icke saa letteligen schulle hafve aarsag sig at gravire. Och daa schulle di derimod forschaanis for alt andit, intid undertagit uden lehnernens avfvel at drifve, med mindre eders kong. mayt. ded raadsommer erachter at ligge til avflen at drifve nogle visse gaarder, som nogle

aar forleden schied var, och de andre, som dertil icke schulle bruggis, at gifve arbeidspenge och forschaanis derimod for alt, undertagit ildebrands førsel, dierris landgild paa behoerrige steder at agge och schibbe och jagten at bestille.

Belangende at lensmendene dierris renschaber och penge, som af lehnene til eders kong. mayt. schal udgifvis, sielfver paa dierris egen bekostning schulle fremschicke, proviant och andit saadant merre hermed icke ment, och adelens bønder samptligen derimod saa vel som cronens schulle verre fri for alle kongelige och fadburs egter, daa efterdi ded er den gemeine adelsstand til beste, mene vi billigt, at saadant schier, dog at di derimod med eders kong. mayt[s] bref forvaaris, med mindre krig och aarlog, ded Gud naadeligen afvende, paakom, at adelen daa efter handfestningen bruggis schulle. Kiøbenhavfn den 14 januarii anno 1637.

Eders kong. mayt[s] underdaanigste raad.

Clausz Daa. Hansz Lindenou. Joest Høeg. Corfitz Wllffelat.

Marts. Kjøbstadmøder provinsvis.

9 Decbr. 1636 befaledes det fra Antvorskov Raaderne provinsvis at mødes med Borgerne og forelægge dem den nye Stadsret; ved samme Lejlighed skikkede Kongen Raaderne Fdg. om Kirkernes Indkomst til Betænkning[1] (*n. 251*). Hr. *Klavs Daa* og Hr. *Hans Lindenov* skulde 11 Marts 1637 afholde Møde i Kjøbenhavn, Hr. *Jost Høg* og Hr. *Korfits Ulfeld* i Ringsted mødes med Borgere fra de øvrige Kjøbstæder i Sjælland, Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* afholde Møde i Lund, Hr. *Mogens Kaas* og Hr. Jørgen Brahe[2] i Odense, Hr. *Jørgen Urne*, Hr. *Albret Skel* og Hr. *Kristian Thomesen* 29 Marts[3] i Viborg[4]. Statholderen i Norge skulde

---

[1] Om den sidste se ovfr. S. 423.

[2] Ved disse bemærkes i Kopibogen, at den sidste Passus i Brevet (om Forordningen) blev udeladt. Dette gjaldt dog vist kun Jørgen Brahe som værende udenfor Raadet.

[3] Denne Dag gjælder maaske alle Møderne.

[4] Sjæl. T. XXVI. 129—30.

sammenkalde en Del Borgere fra de norske Kjøbstæder til Akershus[1]. Da *Hans Lindenov* var »med Sygdom beladen«, befaledes det 25 Marts (?) Hr. *Korfits Ulfeld* at udføre Befalingen i hans Sted sammen med Hr. *Klavs Daa*[2].

Af Kjøbstadmøderne holdtes det sjællandske 29 Marts i Ringsted, hvor de to Raader oplæste Forslaget til Stadsret[3]. — 15 Juni synes *Kristoffer Ulfeld* at have indsendt de skaanske Kjøbstæders Betænkning[4]. Af Raadernes Betænkninger er kun *Kristian Thomesens* bevaret (*n. 252*). — I Norge afholdtes Mødet, hvorved de søndenfjældske Kjøbstæder var repræsenterede, først i 1638. 3 Febr. 1639 befalede Kongen derefter fra Haderslev Jens Bjelke at forskrive Borgere fra Bergen og Stavanger til Bergenhus og høre deres Mening[5].

---

[1] Norske Rigsreg. VII, 299.

[2] Sjæl. T. XXVI, 182. Brevet er her dateret 25 April, hvad der maa være urigtigt.

[3] Saaledes Nykjøbing, hvis Fuldmægtige da ikke »af saa kort Betænkning denne vores ringe Bys nødvendig Fornødenhed kunde foregive«; dette skete da ved et senere Indlæg (udateret: Indkomne Breve t. Kanc.). Holbæks Instrux for Byens Fuldmægtige, 28 Marts. Orig.: smstds.

[4] Fra Billesholm skriver han: Giver jeg Kansleren venlig at vide, at jeg her hos tilskikker ham den Stadsret saavelsom det, som forfattet er om Kirkens Indkomsts Administration, som Hr. *Tage Tot* og mig blev tilskikket, derhos Borgerskabets Svar og Begjæring, saavelsom vor underdanigste Betænkning, Kirkerne anlangende. Orig.: Indkomne Breve til Kanc. Betænkningerne om Kirkeforordn., se ovfr. *n. 248*. Det omtalte Svar af Borgerskabet er mulig det udaterede Indlæg om Stadsretten (Indkomne Breve til Kanc.), der dog ligesaa godt kan stamme fra en anden Provins.

[5] Norske Rigsreg. VII, 483; jfr. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 336—337. — Stadsretten udkom som bekjendt ikke. Dog foreligger et fuldarbejdet Koncept dertil (Kancelliet, Lovudkast), forsynet med en Indledning, hvorefter Stadsretten er udstedt efter Overvejelse med Raadet. Dette opregnes, 12 i Tallet, og Konceptet maa efter de her angivne Navne være affattet inden *Albret Skels* Død i April 1639, formodentlig en Gang i Aaret 1638 (paa Konceptet har en nyere Haand udfyldt Datum med: »d. 11 April 1646«, hvad der følgelig er urigtigt).

251. Til Raadet om Kjøbstadmøder, 9 Decbr. 1636.

Sjæl. T. XXVI, 129. Trykt: Nyt hist. Tidsskr. I, 486.

V. s. g. t. Eftersom vi naadigst hafve befalit en stadsret af de andre at uddragis och forferdigis, saa och derudi at indforis hvis recesser och forordninger om kiøbstedernis leglighed indholder, hvilchen stadsret eder herhos tilschichis, daa bede vi eder och naadigst befalit, at I eder til den 11 martii forstkommendis til vor kiobsted Kiøbenhafn forføyer och der nogle och saa mange eder siunis fornøden af de forstandigste af det gemene borgerschab, och som ret och schiel elscher, for eder fordrer och dennom sammesteds samme stadsret forholder och udi hvis tvilf de der udi hafve kand, dennom underretter, og saa fremt dennom nogit siunis der udi at kundis tillegis, fratagis eller forandris, kiøbstederne til beste, at I det andtegner sampt deris rationes, aarsager och fundamenta, hvorfore saadant gavnligt och nødigt kand vere at forandris, och det hos hver punct i ser, som de begierer forandring paa, annoterer och med det forderligste i vort cantselie indschicher. I lige maade schiche vi eder och den forordning belangende kierchernis indkomst, hvorom I eder egit betenchende os underdanigst med forderligste hafver at tilschiche. Datum Antvorschov den 9 decemb. 1636.

252. Kristian Thomesens Betænkning om Stadsretten.

Udateret Udkast: Indkomne Breve til Kanc.

Saa vit jeg paa en kort tid stadtsretten har kund igiennomsie, daa siønis mig, at det er en saare nyttig arbed for store kiøbsteder, hvor stor borgerskab findes och vitleftig trafiq och handtiering, thi paa de steder kand hvercken god politia holdes eller kiøbmandskab florere, med mindre end mange baade tilsiønsfolck och gode statuta ordineris; mens efterdi de fleste af vores kiøbsteder ere saaledis beskaffet, at der ere ringe borgerskab, snarer fattigdom end formue til kiøbmandskab och flere aflsfolck eller bønder derudi end kiøbmend och handtvercksfolck, daa skal det fast vere umuelig en stor part af samme statsret, som ellers i sig self er god nock, at kunde stille udi verck, exempli gratia, at alle ørckeløse børn, som ere af fattige foreldre, skulle af øfrigheden settis til handtvercker, skulle faa steder findes, hvor det kunde practiceris, i hvor christelig och gaat det er. Hvad næringen anlanger.

at en skulle nære sig af it alene, den, afl har, ei maatte bruge kremmerie eller handtverck, at den, kroer vil holde, ei self maa brygge, at den, øl selger i pottetal, maat ei selge i tøndetal etc., daa er det ochsaa faa steder, hvor sligt och andet saadant kunde observeris. Dog efterdi mand bør at forhaabis, at kiøbstederne skulle i fremtiden tiltage, daa siønis mig, at baade lensmend och borgemester, som hafde lyst til politiam at regulere, kunde lehre meget heraf, hvor de skulle bere sig ad, dersom ellers kunde blifve præcaveret, at de steder, som der er ringe borgerskab, faa kiøbmend, faa handtverchsfolck, icke herved schulle bindes til noget upracticabel, mens dersom kiøbmandskabet vilde lege noget til, och mand enten ved børnehuse i hver provints eller andre middel kunde stifte it seminarium for handtverchsfolck, daa vaar at forhaabe, at kiøbstederne kunde komme paa fode och behøfve saadanne statutis, som her med stor flid ere sammelet tilhobe. Ellers efterdi en stor part kiøbsteder har hidendtil hver hagt noget særlig for sig, daa siønis mig fast tungt at finde saadan universales regulas, som alle och hver kunde eigne och beqveme, uden alene hvad justiciam anlanger, der bør billigen en lighed blant alle at vere, saa vit de icke med særdelis privilegiis ere benaadede.

24 April. Herredag i Kjøbenhavn.

Herredagen udskreves 21 Decbr. 1636 fra Antvorskov[1]. Af Raaderne udeblev *Hans Lindenov* og *Kristoffer Urne*. Retterthinget varede vistnok fra 26 April til 16 Maj[2]; ved Herredagens Begyndelse udnævntes *Korfits Ulfeld* til Statholder i Kjøbenhavn[3].

---

[1] Sjæl. T. XXVI, 134 (uden Liste over Raadet).

[2] Kun Voteringsprotokollen er bevaret.

[3] 16 April kaldte Kongen *Korfits Ulfeld* til Kbhvn. (Egenh. Br. n. 158), hvortil han ankom d. 21 (Leon. Christina: Danske Saml. 2 R. I, 156). 24 April sendte Kongen Kansler *Kristen Fris* et Udkast til Statholderens Instrux (Egenh. Br. n. 166; Udkastet, smstds. n. 167). 25 April afgav (Renteskriver) Peder Hansen en Erklæring om Statholderens Indtægter efter tidligere Lensbreve; herpaa skrev Kongen: »Herefter skal gjores udi Kancelliet en Bestalling paa Hr. *Korfits Ulfeld*«: Indkomne Br. til Kanc. *Korfits*

26 April afgav 5 Raader en Beretning om de Underhandlinger, de i Odense havdeført om Unionen mellem Kongeriget og Fyrstendommerne (*n. 253*)[1]. 4 Maj henvendte Raadet sig til Kongen (*n. 254*[2]) for at bede ham ratificere Tillægene til Unionen og vise den største Forsigtighed, for at det forarmede Rige ikke paa ny skulde inddrages i Krig. Kongen meddelte 9 Maj fra Glückstadt (*Egenh. Br. n. 173*), at han havde afsendt sin Ratifikation paa Unionstraktaten, medens han i øvrigt mente, at »de gode Herrer« nok kunde formaa Folket til at yde flere Penge.

16 Maj talte Kongen med Kansleren om, hvad denne skulde proponere i hans Navn, og skrev senere paa Dagen til ham (*Egenh. Br. n. 174*), at om Raadet »persevererer, dennem ingen Middel videre, end som allerede i Svang ere, hvormed Kronen kan hjælpes, kan betænke«, vilde han befale Lensmændene at indsende deres Jordebøger til Renteriet og lade gjøre »et vist Overslag, hvorledes Kronens Indkomst med god Skjel kan deles mellem Herre og Knægt«, i Stedet for at Kronen nu berigede Herremændene[3]. Paa Kanslerens Proposition erklærede Raadet 17 Maj (*n. 255*), at det baade fandt det utilraadeligt at afløse Rostjenesten og at forhøje Sundtolden[4], medens det bevilgede Kongen en Enkeltskat. Det udtalte sig desuden om de foreslaaede Forordninger om Giftermaal i beslægtede Led, Utilbørlighed ved Administrationen af Alterets Sakrament og Misbrug ved Udlægning af Løsore for Gjæld.

Ulfeld synes at have aflagt Eden som Statholder inden 29 April, efter hvad der siges i hans under dette Datum udfærdigede nye Lensbrev paa Møn (Sjæl. R. XIX, 495; jfr. Danske Saml., anf. St.); hans Embedstid regnedes dog først fra 1 Maj (Meddel. fra Rentekammerarch. 1872, S. 134). 13 Maj meddeltes hans Beskikkelse til Magistraten i Kbhvn. (Kbhvn. Dipl. I, n. 449). Sml. B. Smith, Leon. Christ. 1, 85—87, xxxv-vj.

[1] Se ndfr. S. 457.

[2] Blandt Underskriverne fattes *Albret Skel* og *Jost Høg.*

[3] Jfr. Egenh. Br. n. 138, 144. Sml. ovfr. S. 427 Anm. 5.

[4] Sml. Fridericia II, 212—13.

hvorom saa udgik Fdg. 16 Juni[1]. — Da Kongen replicerede, som det synes meget skarpt, erklærede Raadet 19 Maj (*n. 256*), at det ikke vidste andre Midler til at forøge Rigets Indtægt end den bevilgede Skat, og fraraadede atter Kongen at afskaffe Rostjenesten Dette gik han ogsaa sluttelig ind paa, hvorpaa Raadet erklærede, at Skatten ikke skulde fraregnes i de Kongen før lovede 10 Td. Guld[2]. — Skatten udskreves 26 Juni fra Glückstadt[3]. Samme Dag udgik efter Overvejelse med Raadet en Fdg. angaaende Soro Akademi[4].

12 Maj bad Prinsen Rigsraadet under Henvisning til sin paa forleden Herredag overleverede Memorial (ovfr. S. 420) »at ville saa vidt hos H. M. erlange«, at hans Indkomst blev lignet imod Udgiften, og naar det var sket, »da føre H. M. til Gemyt og til Betænkning, om jeg kan holde mig deraf eller ikke, . . . trivlende intet paa, at Rigens Raad gjør sin største Flid at disponere H. M. mig noget mere til Underholdning at give«[5].

253. Raadernes Indberetning, 26 April. A. Orig. med Kr. Thomesens Haand og Paaskrift af Kongen: Riigens raadtz erkleering paa ded, som till Køben. den 26 aprilis anno 1637 proponirit bleff: Kanc B. Orig. med Mogens Kaas'Haand: RR. n. 49, XXIII.

Efter kong. mayt[s] vores allernaadigste herris befaling mødte vi underschrefne then 18 april udi Othense med de af fyrstendommene Holsten och Slesvig deputerte, och blef dennom daa efter eders kong mayt[s] befaling af cantseleren proponeret och forholt:

1. At eders k. mayt. for raadsom, gafnlig och hoinodig eractet unionen imellom riget och fyrstendommene til begges securitet och forsickring at extendere och amplere.

2. Thil saadant at stille i verck blef vider proponeret och begiert, at de af fyrstendommene ville strecke sig det yderste,

---

[1] Trykt; Sjæl. T. XXVI, 203, her med Datum 25 Maj.

[2] Se Tilføjelsen paa Raadets Exemplar af Betænkningen af 17 Maj (ndfr. S. 443).

[3] Sjæl. T. XXVI, 215—18.

[4] Smstds. 219: trykt særskilt og hos Tauber, Sorø Acad. S. XXII.

[5] Orig.: RR. n. 49. XXV.

muelig kunde vere, och dermed gifve e. kong. mayt. paa rigets vegne aarsag at giore det samme, efterdi det vaar dennom, som vaar ilden och fahren nest, och de vaar de første, som hielp siontis at skulle behofve, hvortil alle eders kong. mayt^{s} opschrefne motiver paa det flittigste blefve urgeret och exaggereret med videre, som tiden och conferentsen gaf anleding til at føre dem til gemyt.

3. Blef och begiert, at de ved deris ed ville anlofve hvis omtalet blef, hiemmelig at holde.

Thil det første svared de aldielis intet at vere instrueret, mens alenist at vere befahlet der med os at forenis om en concept, hvorledis det, som udi Kolding vaar sub spe rati fattet, nu ved it fuldkommen instrument kunde vorde sluttet och stadfest, hvortil de os ochsaa lod sie en udkast, som lyde ord fra ord lige som det, i Kolding giort vaar, hvilcket vi och til os tog, at vi derom eders k. mayt^{s} naadigste mening underthanigst kunde erfahre; och der vi dennom vider errindret eders kong. mayt^{s} naadigste mening och intention anderledis at hafve veret, saa vel som och at de skulle betencke, at af riget nu tvende gange, mens denne tydske krig har vahret, er fyrstendommene hielp udschicket, først under afgangen her Knud Gyldenstiern, siden nu forgangen aar under Ifver Krabbe, saa riget dennom efter unionens indhold nu intet videre plictig vaare, med mindre de och i det ringeste, efter som i Flensborg begieret vaar, den plictige hielp, saa lenge krigen vahret, vilde samtycke at continuere och saaledis unionen i nogen maade forbedre och extendere, hvortil de dog altid instructionis defectum allegueret, bekiende dog ochsaa vel saadant til Flensborg at hafve veret proponeret, mens stenderne sig intet dertil at hafve vild lade persvadere.

Thil det andet svaret de i lige maade meget mindre at hafve nogen fuldmagt eller instruction, viste och vel, at det fast umuelig skulle vere hos stenderne at erholde, beretted och derhos, at dersom endskiønt adelen, hvis bønder kun thil 4000 plofve skulle beløbbe, och neppelig 20 deriblant, som uden gield och besvering hafver deris godts frie, kunde det af sted komme, saa blef det dog eders k. mayt^{s} och hertugens bønder, som fast numere for 14,000 plove skulle skatte, gantse och aldielis umuelig.

For det tridie, belangendis at holde det hiemmelig, svared de sig tilforne ved ed dertil at vere forpliet, exciperet alene hertugen

af Holsten, som de som deris herre icke kunde forbigaa sligt at communicere, endog vel er at befrycte, at den syndicus, som der af stederne vaar, ilde skulle kunde undgaa sine principaler och noget at aabenbare. Och eftersom de blefve noget selsom och fryctactige for den fahre, som baade fra de Engelske och Statske blef exaggereret, begierte de flittigen at maatte for alting tilraadis, at hvis folck som efter unionen til landtsens defension blef opbragt, icke til nogens offension, meget mindre nogen anden stedts uden grentserne maatte blifve brugt, efterdi de formiente sig ilde bastant deris eget at forsvare, meget mindre til frembede steder sig at kunde strecke eller nogen at offendere, som de intet vaare god for det med at udføre; de hafde och discoursvis atskillig betenckelig relationer baade om general maior King saa vel som Lesle, som skulle vere i naboelafvet och nøie gifver act paa, hvad i fyrstendommet blifver fortagen.

For det sidste begierte de endnu flittigen, at vi paa det underthanigst ville thilhielpe at føre e. kong. mayt. til gemyt, hvad stór naade de det ville skatte, om de fra den ny paaleg och accise maatte igien forskonis, fremviste och copias af atskillig privilegiis, som e. kong. mayts forfedre fremfarne konger icke alene for sig, mens endoch for deris efterkommer sig hafde forplictet med ingen saadan impositionibus uden landskabens minde och samtycke dennom at gravere; derhos exempla, at det nogle gange lige som nu vaar blefven paaboden och dog strax igien och serdielis en gang for rigens raads intercession afskaffet och indstillet.

Hvorfor vi och underthanigst forhaabe, eders kong. mayt. udi denne farlige tid, som hoibetenckelig er undersaatternis gode affection med sligt, som kunde forbigaais, at bedrofve och offendere, saadan deris underthanig begiering udi naadigste betenckende mildeligen optager. Actum Kiøbenhafn then 26 april. anno 1637.

Eders kong. maiestets underthanig raad.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Albret Skiell. Mogens Kaas. Ch. Thomesen.

254. *Raadet til Kongen, 4 Maj.* Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 49, XXIV.

Allernaadigste herre och konningh. Eders kong. mt. tilskiche vi herhos underdanigst hvis ed. kong. mt. af fyrstendommit belan-

gendis koldingske tractaters ratification och des extension vil lade begeire, och eftersom vi os underdanigst i denne megit farlige tids tilstandt icke tor understaa at fraaraade, at rigit och fyrstendommit jo sig det meste[a] muligt forbinder och derforre det, os af Reventlov paa eders mt^s^ vegne er exhiberet, underdanigst underschrefvit, saa nodis vi och derhos at betenchie, at dersom dette nu udskichede och begierte unions extension blifver accepteret, saa ochsaa der efter af eders kong. mt., hands forstelige naade udi Holstein och samptlige rigens och fyrstendommens raad blifver sluttit, at folchen skulle udskichis, at och da udi tide paa middel ville tenchis, hor pengene til saadan folchis underholding kunde vorde til veye bragt. Och eftersom landsens alt for megit bekiendte armod er saa stor, och eders mt. vel vitterligt, at der fast ingen proviant eller forraad af korn i landet findes, och blant folchen langt mindre middel af penge, saa dersom enten til den plictige hielp efter unionen eller, det Gud naadeligens afvende, til nogen anden uformodelig nød, som riget af den udi naboeskabit grasserende krigs inconvenientiis lettelig kunde anstøde, penge i en hast skulle opbringis, da sie vi for vorris øine intet uden idel umulighed dertil, eftersom noch er bekiendt, at vi udi disse aatte aar, som Gud almectigste ved en ynskeligh fred och fast miere end alle vorris naboer fraa den blodige och landforderfvelig krig mirakelsvis hafver exciperet, af det, det landene sig hafver kundit streche, alle deris krefte icke udi freds tid paagaaende udgift har kund være at stoppe och aflegge, saa deraf lettelig kand eractis, i hvad postur och beredskab vi findes, om vi, det Gud forbinde, udi nogen vidtløftighed skulle geraade, horforre vi til eders kong. mt. har aldelis den utvilfactige tilforsict, at eders kong. mt. af faderlig kierlighed til voris fædernelandt disse farlige tider anser och betencher, och hvis alle os ilde affectionerte kand tage aarsag af os igen i ny uroe at indvichle, i tide forkommer och holle det pro consiliorum fundamento, at jo lenger eders kong. mt. sine lande och riger i fred och roe conserverer, jo storre respect och reputation eders mt. sig baade hos venner och uvenner visselig maintenerer, efterdi vi dog til nogen krig at udføre gandske erre uberedt och uformuesom. Dersom och enten en eller anden partie de holsteinske grentser skulle berøre eller i grafskaft quartier

a Orig. har: neste.

enten paa Pinebergh eller der søge, da siunis os underdanigst sicherer tiderne at anse och noget sie igennom fingre, end for en ringe tingh stiche os i den krig, vi vorris gandske ruin skulle af formode. Och eftersom vi erfare, at en eders kong. mt[s] skibe paa Weseren och det rommiske rigis strømme skal være skichit, saa forhaabe vi allerunderdanigst, at eders kong. mt. naadigst sielfver betencher, hvad consequens det ville vorde, om den imod en eller anden partie paa de steder, rigit eller fyrstendommit intet vedkommer, noget fiendtlig skulle tentere och enten paa nogen giøre gevalt eller lide nogen despect, om den af flere och mectigere blef anfalden, saa ochsaa om eders mt. sig enten stift Bræmen, Oldenburgh eller Delmenholstes forsvar i nogen maader ville paatage, hvilchit ochsaa udtrychelig af de holsteinske raad til Odense er blefven exciperet, och derforre os paa det underdanigste os fordrister herom i disse farlige tider vorris underdanigst betenchen och skiuldingh errindringh eders kong. mt. i beste mening at underdanigst lade forstaa, forhaabendis eders kong. mt. saadant, som af troplictige tienere er skeidt, kongelig och mildeligen optager, befalendis hermed e. kong. mt. udi Guds den allerhøyestes protection och beskermelse. Datum Kiøbenhafn den 4 may anno 1637.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Mogens Kaas. Thage Thott O. Ch. Thomesen. Christoffer Vlfeld. Corfitz Wllffeldt.

255. Raadets Betænkning, 17 Maj. A. Orig. med Tage Tots Haand og Paategning af Kongen: Kanc. B. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR. n. 49, XXVI A.

Paa hvis som af cantseleren er proponeret, belangende den store gield, som ethers kong. mt. jo lenger jo mere udi settis, er vorris underdanigst betenckendt, at vi med aller storste bekymringh den store uro fornemmer, som eders kong. mt. af denne rigis besverlige tilstand daglig tilvoxer, och errindre os billigen med hvad skyldighed vi erre plictige derhen at være betenct, horledis ethers mt. deraf kunde libereris. Och hvad det forste eders kong. mt[s] egen forslagh belanger, at skaffe lehnens rosteiniste af och derimod indkomsten forhøye, saa siunis os underdanigst, at det en ringe ting skulle belobbe, naar ofverslaget blifver, och derfor icke er det middel, horaf indkomsten saa megit kunde forbædris, som det skulle være baade skadelig och disreputerligh, det som af ar-

rilds tid rigit til ære och defension i mange occasioner hafver været brugt, nu i den aller farligste tid at afskaffe och det ringe middel, rigit i sin nod kunde bruge, at formindske. Mens hvad det andet om toldens forhoielse udi Sundet belanger, da var det vel det middel, som undersaatterne i ingen maade sionis at gravere; mens naar vi betencke, i hvad correspondents och ringe venskab vi med alle vorris udi soen handterede naboer lefver, hor blotte vi erre af alle venner, hor geirne baade en och anden skulle se, at vi icke hafde bædre lycke end alle andre och i lige uro och vidloftighed med dennom kunde indvichlis, da vid Gud, vi os icke tor understaa at tilraade nu i freds tid, som vi fast mere end alle andre nyder, at gravere vorris naboers commercia, som dog mest allesteds erre forderfvede, mere end allerede skeidt er, helst fordi icke uvitterlig er, med hvad betencheligh maner di sig ofver Elftollen besverger, och intet andet var at formode, end det jo alle mere ville exacerbere, dersom di med ny forhoielser blefve irriterte. horfor vi underdanigst efter de vilkor, nu paaferde erre, ingen anden middel vide, hormed vi kunden komme eders mt. til hielp end med en enfack skat, om Gud i himmelen landet med it fructbar aar ville velsigne, dog at di gandske forarmede motte forskonnis, forhaabendis underdanigst, eders kong. mt. tiderne naadigst betenche, saa vel som sig och naadigst errindre, hvad stor gield riget af den gamble svendske feide efter eders kong. mt^s herfaders kong Fredrichs hoiloflig ihukommelse dodelig afgang udi befantes, hor af eders kong. mt. i sin tid dog, uanset langt storre krigh, kostbare bygninger och andre bekostninger, Gud være lofvit, er af entledigit, saa der endnu ingen herre in Europa er, som jo i uligh storre besverringh och gield sticher end eders mt. Och dersom Gud almectigste igen med en naadig fred vil sie til vorris naboer, commercia igen komme paa fode, pengene, som nu slet erre af alles hender, igen komme i brug, saa blifver och nest Guds hielp raad til efterhaanden at aflegge det, nu udi en hast umuligt er at bringe til veye. Det folch, som nu formerchis at skulle skiches i Lante Holsten, synis ochsaa vel underdanigst nogen bekostning at kunde paa sparis, efterdi de Holster hverchen self erre i beredskab, som unionen udkrefver, eller vorris hielp, det vi af vide, begiert hafver.

Belangende giftermaal saa vel som forsielse med leirsmaal udi di forbudne led och hvad straf saadant udkrefver, daa efterdi Guds ord er den fornembste regel, hor efter saadant bør at rettis, saa er vorris underdanigst betenckend, at efterdi i Guds ord ingen conjugia expres forbydis uden di, som skal straffis paa lifvit, naar di sig der imod forser, nemblig in linea ascendentium et descendentium, i hvilche linea di in infinitum forbydis, och der hos i den første grad in linea collaterali, som er blant syskindt och deris svogerskab, saa bør och heller ingen anden [a]paa lifvit at[a] straffis, och icke heller, om nogen uvitterlig sig med hver andre i di andre leder i giftermaal hafde indladt, kand ved domb atskillis eller derforre straffis, efterdi alle conjugia i Guds och icke nogen menniskelig lov hafver sit fundament, hor udi saadant intet findis forbudden; mens forser sig nogen vitterlig herimod, daa straffis som den, øfrigheds forordningh foracter och ofvertræder, paa deris formue [b]och romme stiftet[b]. I lige maader de sig med leiermaal i di leder forsier, som icke i Guds lov forbydes, straffes paa deris formue.

For det andit, om dennom, som udi det høiverdige alterens sacramentis administration sig uactsom och utilborlig forholder och vinen for brødet meddeler, er vorris underdanigst betenchende, at eftersom det er en meget grof och forargelig forseelse udi saadanne gudelig forretningh imod de klare bogstafve noget uactsommelig forandre, saa bør och saadant tilborlig at straffis, och først bør de prester, sig saaledis forsier, strax predichestolen at forbydis, och efter offentlig deprecation af provisten absolveris; siden skal hand for landemodit indstefnis, och om hans lif och lefnits forhold flitteligens inquireris; befindis da klarlig, at hand enten for uskichelig lefnet er berygtit eller af druchenskab saadan forsielse at hafve beganget, bør hand sit embede at hafve forbrudt; er hand ellers udi lif och lefnidt skichelig befunden och sligt af bar uactsomhed at hafve forseit, da indstillis det til høye øfrighed, som, eftersom personen sig ellers vel forholdet hafver, hanom noget sin lifs tid af kaldens indkomst kunde forordne, och en anden i hands sted kaldit beteine. Befindis hand och af sygdom eller uformodelig skrobeligheds tilfald at være ofverilet, daa kunde hannom tilstædis i kaldet at forblifve, en cappelan at underholde, dog icke

a B: paa deris hals. b Fattes i A

sielf enten paa predichestol eller alter noget forrette. Och eftersom saadan grofve forseelser icke vel uden med lige saa stor uactsomhed af dennom, sacramentit bruger, kand begaaes, saa skal probsten den eller dennom for sig tage och dennom undervise, hor storligens de sig forseit hafver, i det de icke sielfver acter, hvad de giorde, dogh derhos trøste dennom udi denne saa vel som alle syndige tilfeld, och derhos alle tilhorrerne advare, di sig vel skulle betenchie, och dersom nogen saadan confus kunde forrekomme, heller sielf med sactmodig advarsel til presten det forrekomme, end sigh udi hands ubetenchsomhedt giore delactigh; der efter kand den eller di, saadant er vederfarit, efter hemmelig paamindelse och schriftemaal igen tagis til sacramentit.

For det tredie, belangende den misbrugh, som blant adel, naar di løsøre til gields betalling udlegge vil (thi med jordegods forblifver dem frit for sig at rette efter forordningen, hor de lyster), saa och blant borger och bonder findes med udlegh af utienlig, ubrugelig, undertiden och vel sig af fremmid tilforhandlit vahre sker, naar nogen for geld sogis, er vorris underdanigst betenchend, at dermed bor efter recessen at forholdes, dog en erlig mands hus och gaard, hand i bor, det meste muligt at forskaane, saa lenge med andre tienlige gode vare kand gioris udleg til betallingh. Datum Kiobenhafn den 17 may 1637.

[a]Ethers kong. mt[s] underdanigste raadt[a].

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell.
Mogens Kaas. Thage Thott O. Christian Thomesen.
Christoffer Vlfeld. Joest Høeg. Corfitz Wllffeldt.

I B er med Tage Tots Haand tilføjet:

Denne bevilgede skat skal icke kortis af di thi tonder gulds gield, som rigens raad hafde obligerit sigh til hands mt. at erlegge, efterdi hands mt. naadigst hafver bevilgit, at rosteinniste och andit maa blifve i deris esse.

256. Raadets Replik til Kongen, 19 Maj. A. Orig. med Tage Tots Haand: Kane. B. Orig. med samme Haand: RR. n. 49, XXVII.

Eftersom vi underdanigst med storste bekymringh forstande, horledis eders kong. mt. vorris seniste ofverleveret underdanigst erklæringh saaledis optagit, ligesom vi den fornembste punct, som vaar om geildens betallingh, hafde forbigaait, saa vid Gud, at der-

a Fattes i B.

som vi andre middel eller veye hafde kundit optenchie end skeit er, da skulle thet intet hafve blefvit forglempt, och naar eders kong. mt. alle sin lovlig regierings tid naadigst betencher, saa hafver aldrig andre middel kundit blefvit paafundit, end naar noden det udkrefvit, med extraordinari skat och contribution at bringe penge til veye, hor til vi os ochsaa i dette aar nest Guds velsignelse och heilp underdanigst erbødit hafver, saa vit rigit af yderste formue kunde taalle, visseligh forhaabendis, at naar vorder betenct, hor mange tønder guld foruden rigens ordinari intrada siden seniste forleden feide er blefven til veye bract, da lettelig deraf kunde eractis, at riget her efter saa vel som tilforn sigh vel af sine besverringer kand redde, om Gud i himmelen os ellers med fred och rolighed vil benaade.

Hvad lehnens rosteinniste belanger, dennom gaf eders kong. mt[s] egen proposition os naadigst anleding, vi vorris underdanigst betenchende skulle opsette, och beder och begeirer endnu paa det aller underdanigst eders kong. mt. naadigst alting vel vil betenchie, forend eders mt. det beste folch och beste heste, som i riget ere och eders mt. och riget til ære och defension altid i beredskab hafver værit och i alle riger och lande brugelig ere at underholdes, afskaffer, helst efterdi det er det fornembste rytterie, som blant alle compagnierne findes, saa compagnierne derofver mectig skulle svechis och aftage. Forhaabendis underdanigst ethers kong. mt. denne vorris underdanigst erklæringh af kongelig milhed i beste mening naadigst optager. Datum Kiøbenhafn den 19 may anno 1637.

[a]Eders kong. mt[s] underdanigste raad[a].

Christenn Friis. Jorgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell.
Mogens Kaas. Thage Thott O. Christian Thomesen.
Christoffer Vlfeld. Joest Hoeg. Corfitz Wllffeldt[b].

4 Juli. Herredag i Bergen[1].

Herredagen udskreves 24 Oktbr. 1636[2]. 23 Febr. befaledes det fra Antvorskov Hr. *Klavs Daa* og Hr. *Korfits Ul-*

a Fattes i B. *b* Fattes i B.

[1] Anders Lavrensøn Lek (Personalhist. Tidsskr. 2 R. I. 21), Slange S. 860.
[2] Norske Rigsreg. VII, 266—68.

feld at følge med Kongen til Bergen[1]: 15 Maj befaledes det Hr. *Kristoffer Ulfeld* at begive sig til Herredagen[2]. 27 Maj meddelte Kongen Hr. *Klavs Daa* og Hr. *Kristoffer Ulfeld*, at han selv var hindret i at komme til den norske Herredag: da nu Adelen i Norge »skal have stævnet eller være stævnet anlangende deres Friheder«, befaledes det Raaderne at remittere alt saadant til det Møde, der var berammet til at holdes paa Bahus 16 Oktbr.[3] 26 Maj befaledes det Hr. *Klavs Daa* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* til »denne tilstundende Herredag i Bergen« med Flid at forfare, om Kongens Mandat om Hamburgerne og deres Gods »efterkommes, som det sig bør, og om vore Undersaatter eller andre fremmede ikke under deres Navn dèr sammesteds trafikerer, og dog er hamburger Gods«, og at tilholde Jens Bjelke, Norges Riges Kansler og Embedsmand paa Bergenhus, at han holder strængelig derover[4].

9 Juli »kom Kongeskibe med Rigsraaderne« til Bergen[5]: Retterthinget, hvori desuden deltog *Kristoffer Urne* og Jens Bjelke, sluttede 23 Juli. — Raaderne meddelte under Herredagen Adelen, at de, der havde noget at foreslaa eller prætendere, kunde møde paa Bahus i Oktbr., hvor Kongen selv vilde komme til Stede. 10 Septbr. erklærede Kongen dog fra Glückstadt, at Adelen i Stedet skulde møde 16 Oktbr. i Kbhvn.[6]

Oktbr. Raadsmøde i Odense.

En Indkaldelse er ikke fundet[7]; af Raaderne synes *Albret Skel*, *Tage Tot* (da i Udlandet), *Hans Lindenov* og *Kristof-*

[1] Sjæl. T. XXVI, 159.
[2] Skaanske T. VI, 236.
[3] Sjæl. T. XXVI, 213.
[4] Smstds. 212. Fdg. om »Hamburgernes Haandtering« er udgaaet 18 Marts fra Flensborghus: Sjæl. T. XXVI, 177.
[5] Hofnagel (Norske Mag. II, 201).
[6] Norske Rigsreg. VII, 356. Jfr. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 319—29. Et Andragende fra 5 norske Adelsmænd, dateret Oslo 27 Septbr., om Skattefrihed for Save ved Adelens Hovedgaarde; Orig.: Ny kgl. Saml. Fol. 616 c, IV.
[7] 11 Oktbr. befalede Kongen fra Rendsborg *Kristian Thomesen* at begive sig til Odense »og dèr af Kansleren fornemme, hvad smstds. af mig proponeret bliver«: Egenh. Br. n. 201.

fer Urne ikke at være mødt. Raadets Erklæring paa, hvad Kansleren proponerede paa Kongens Vegne, afgaves 27 Oktbr. (*n. 257*). Det bevilgede et Tillæg til Skatten for dermed at betale den Hjælp, der efter Unionen skulde ydes Fyrstendømmerne, idet det som tidligere anbefalede at lade Tropperne optræde meget tilbageholdende, og tillige tilraadede Kongen at stræbe efter at mægle Fred[1]. Skatten udskreves 5 Novbr. fra Roskilde[2].

257. Raadets Betænkning, 27 Oktbr. Orig. med Kristian Thomesens Haand: RR. n. 49, XXX.

Allernaadigste herre och konning. Efter eders kong. mayt[s] naadigst befaling hafve vi os her udi Odense underthanigst indstillet och af hvis os er blefven proponeret, fornommet, at eders may. for raadsomt eracter, at til at complere det tal paa den plictige assistents och hielp, som riget efter unionen fyrstendommen skyldig er, icke lenge med verbing kunde opholdis, och middel til samme folckis underholding och saa nu strax ville skaffes ved haanden. Saa er vores underthanigst betenckend, at vi os underthanigst icke tør understaa eders mayt., som tilstanden och fahren derude langt bedre end os er bekiendt, at fraraade, at dersom armeerne icke blefve foraarsagede at rycke lenger fraa vores grentser, mand jo daa efter unionens indhold lod det antal folck til

---

[1] Sml. Fridericia II, 46—47.

[2] Sjæl. T. XXVI, 231—43. Den skulde indleveres fra Skaane osv. til Hr. *Tage Tot*, fra Sjælland, Laaland og Falster til Hr. *Klavs Daa*, fra Fyn til Hr. *Mogens Kaas*, fra Jylland til Hr. *Albret Skel* og fra Norge til Statholderen Hr. *Kristoffer Urne*. De tre første fik Befaling til atter at levere det indkomne til Gregers Krabbe, Befalingsmand paa Hindsgavl, 14 Dage før Jul (smstds. 243—45, 247); denne saavelsom Hr. *Albret Skel* skulde levere Skatten efter Rigens Marsk Hr. *Jørgen Urnes* Ordinans til den tilforordnede Kommissar Tønne Fris, Embedsmand paa Stjernholm (smstds. 246). Hr. *Kristoffer Urne* skulde levere den norske Skat til Kommissarierne i Skaane. Hr. *Tage Tot*, Hr. *Kristoffer Ulfeld* og Hr. Henrik Hvitfeld; af Summen skulde de beholde saa mange tusende Rdl., som de denne Gang havde forstrakt Riget (jfr. herom *n. 247* § 2), og levere Resten til Gregers Krabbe (smstds. 246—47).

hest och fodts complere, som mand skyldig er: forhaabes och underthanigst, eders k. m. sig och naadigst lader vel befalde de Holstenske alfvorligen at tilholde unionen til følge nu strax at armere af yderste formue, paa det de icke skulle vennis til dennom self til skonsel at ligge os al lasten och bekostningen paa halsen. Vi tvifle och underthanigst icke, at naar tilstanden och fahren det derude kand nogenlunde taale, eders k. m. jo daa self naadigst rammer tiden, naar for bekostning skyld samme folck igien kunde forløfvis, paa det vi os icke med penges udgift, som saa ringe middel tilfindes, skulle utidigen udmatte, och paa det ingen af parterne skulle tage nogen findtlig suspicion ofver denne eders mayt[s] verbing, siøntis icke uraadelig, at generalerne blefve om eders mayt[s] intention informeret, at saadant icke til andet endt til eders mayt[s] egne grentsers defension och forsickring for streffende partier er ansehet. Begiere och derforuden underthanigst. eders kong. m. sine officerer naadigst dertil ville lade holde, at de for ingen del gifve aarsag til noget, som imod vores neutralitet nogen ruptur med nogen kunde foraarsage; och dersom, det Gud forbyde, nogen af armeerne med offentlig gewalt vilde understaa sig at søge enten contribution eller indquartiering, daa siønis os underthanigst meget raadeliger, om det icke kunde forbiegaaes, at lide nogen indquartiering, retirere och conservere sig i fyrstendom Slesvig, end i nogen maade hasardere dette vores defensions middel och siden sette os udi offentlig krig och orlog.

Hvad pengen, som til dette folckis underholding requireris, anlanger, vide vi underthanigst ingen anden middel, end at endnu ofver begge rigerne ½ richs daler paa hver bonde, saa vel som och en half enfach skat af geistlig och borgerskabet ofver begge rigerne foruden den forige paabudne skat dertil blifver paalagt, som, det snarist muelig er, kunde indsamlis och til serdielis commissarier hver i sin provints leveris, och siden efter rigens marskis ordinants til den commissario efter haanden antvordis, som hos krigsfolcket blifver beliggendis.

Belangendis de otte tusind daler, som eders kong. mayt. naadigst forstract hafver, daa hafve vi allerede giort den anordning, at Tynne Friis commissarius eders mayt. dennom strax igien underthanigst skal lade tilstille och levere, och dermed den obligation,

af her Jørgen Urne och her Albret Skiel udgifven, at vere efterkommen och hannom tilstilles.

Och eftersom eders may. naadigst best er bevist, hvormeget uformuesom och uberedde vi ere til al den vitleftighed, krigen medfører, och vi os dog ringe eller ingen sicherhed kand afsie, al den stund den landforderfelig och ufredlig tilstand i Tydtsland grasserer, och nu mere de evangeliske deris lande fast alene berører och consumerer, saa tvifle vi underthanigst icke eders kong. m. af sin egen kong. prudents och saadan mectige betenckender jo lettelig kand slutte, hvor med os i fremtiden vil tilgaa, med mindre vi Gud almectigste en naadig fred och skonsel i tide kunde afbede, och de catholische til nogen fredlig resolution persuaderis. Begiere derfor underthanigst, e. k. m. icke ville kedis ved hos keiseren och churfyrsten af Saxen paa ny om fredlig tractater at anholde, och derpaa ifrigen och ideligen at drifve, saasom vi formercke den svenske resident at vere befalet eders mayt. derom paa det flittigst och underthanigst at besøge. Och eftersom saadan christelig och efvig berømmelig verck eders k. m. fast beder end nogen potentat in Europa eigner och beqvemer, saa tvifle vi och underthanigst icke, eders m. jo af faderlig kierlighed til vores religions och federne landts conservation disse forirrede tiders vilckor betencker och sig icke af nogen vores naboers ufornuftige bedrifter lader irritere, mens sig den christelig reputation lenge conserverer, at eders m. er fast den enist herre in Europa, som Gud har gifvet naade til sine undersaatter i fred och rolighed at erholde, hvortil vi och ynske af Gud den allerhøieste e. k. mast. hans mectige hielp och langvarende bistand. Odense then 27 octob. anno 1637.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Mogens Kaas. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg. Corfitz Wllfeldt.

11 Novbr. Raadsmøde i Odense.

Raadet indkaldtes 3 Novbr. fra Antvorskov[1]. Mødet synes aabnet 16 Novbr.[2]; *Jørgen Urne, Kristoffer Urne* og *Korfits Ulfeld* vides ikke at være mødte.

[1] Sjæl. T. XXVI. 230 (uden Liste over Raadet).

[2] Kr. IV (Danske Saml. 2 R. III. 387).

Kongens Proposition af 17 Novbr. (*Egenh. Br. n. 207*) besvaredes af Raadet Dagen efter (*n. 258*); Kongen replicerede 19 Novbr. (*Egenh. Br. n. 209*), hvorefter Raadet afgav sit Svar samme Dag (*n. 259*). Forhandlingerne drejede sig om forskjellige Forhold vedrørende den Fyrstendømmerne ydede Hjælp (§ 1), om Opbyggelsen af Skanser ved Rødemis, som Raadet først nægtede (§ 2), men siden henstillede til Kongens Afgjørelse (Replik § 1), om Armeringen af Kristianspris, hvortil Raadet hævdede, at Riget ikke var forpligtet (§ 3), medens det dog tilsidst bad Kongen laane Kanonerne mod senere at blive kontenteret derfor af Riget (Replik § 2)[1]. Overfor den Told, Kongen af Polen hævede ved Danzig og Königsberg (Propos. § 5), tilraadede Raadet foreløbig ikke at optræde skarpt (§ 4)[2]; overfor de Svenskes Overgreb (Propos. § 6) burde man kun lade Agenten i Sverige optræde (§ 5)[3]. Endelig havde Kongen spurgt Raadet, hvorvidt han, naar han begyndte den af Raadet paa sidste Møde foreslaaede Fredsmægling (ovfr. S. 446), skulde erklære sig rede til at hjælpe Kejseren, om Svenskerne nægtede at modtage lidelige Fredsbetingelser (§ 7); herimod udtalte Raadet sig dog bestemt, idet det tilraadede Kongen paa Forhaand at forhøre sig hos Sverige om, hvad man dèr vilde gaa ind paa (§ 6)[4]. — Til Forøgelse af Sorø Akademis Indkomst henstillede Raadet, at der kunde paalægges Kapitlerne og Kirkerne en Hjælp (Replik § 3); medens dette ikke synes sket, udkom 10 Febr. 1638 fra Haderslev en Fdg. med Raadets Raad og Samtykke (jfr. ovfr. *n. 247* § 3) om Inddrivelsen af, hvad Adelsmænd skyldte Akademiet for Kost og Undervisning m. m.[5]

20 Novbr. befalede Kongen fra Odensegaard Raadet at erklære

---

[1] Propositionens § 4 om Udskrivning af Baadsmænd i Norge ses Raadet ikke at have besvaret.

[2] Sml. Fridericia II, 55.

[3] Sml. Fridericia II, 90, 213.

[4] Sml. Fridericia II, 47—48.

[5] Sjæl. T. XXVI, 274. Trykt særskilt og hos Tauber, Sorø Acad. S. XXIII. Fdg. udsendtes først 11 April 1638 fra Rendsborg (smstds. 288), altsaa under Herredagen i Kolding.

sig om Istandsættelsen af S. Knuds Kloster i Odense (*n. 260*); jfr. ovfr. S. 404. 15 Decbr. skrev Kongen fra Haderslev til Kansleren, at han havde modtaget Raadets Erklæring, hvorefter Klostret kunde repareres, hvis den gamle, forfaldne og ufornødne Bygning maatte nedbrydes og Kongen naadigst vilde dertil bevilge tre Skuder Kalk til Foræring. Kongen gik ind paa Nedbrydelsen og tillod desuden Kansleren i Klostrets Skove at hugge Tømmer til Fodstykker og Stolper; endelig tilføjede han: »Eftersom Rigets Raad i lige Maade erklære dem, at I eller eders Arvinger ej videre kan synes pligtige til samme Bygning at svare, saa ville vi eder samt eders Arvinger ej heller det have paalagt, men derfor friholdne, og ved forbemeldte Rigens Raads Erklæring det lade bero«[1].

258. Raadets Betænkning, 18 Novbr. A. Orig. med Klavs Daas Haand: Kanc. B. Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 49, XXXI.

Paa kong. mayst[s] vorris allernaadigste herris proposition er rigens raadts underdanigste betenckende:

1. Belangendis munition at forskaffe til det folck, som efter unionen fyrstendommen skickis til hielp, da synis os underdanigst, at efterdi rigit fyrstendommit intit videre plichtig er end det, som unionen udi bogstafven indeholder, oc de erre de, som hielpen bruger oc begerer, at de oc billigen plictig erre dennum med munition at providere och forsyne, och nar de Holstener sig setter udi bedere forfatning, end nu sched er, oc icke lader al deris armatur oc egen defension forblifve mod det ringe antal folck, som de ellers rigit plichtig erre, om det begiertis, oc eders mayst. oc hertugen af Holstin erachter det nødigt at verre, da er vorris underdanigste mening, at først de femhundrede, som fattis udi halfparten af folkit, skulle af landfolkit udskickis, oc resten, som er femtenhundrede, af den nu siste paabuddene contribution, det forste de kand indsamlis, skulle verbis, som tallit med kunde compleris, och af same contribution udi lige maade gever til folkit at armere betalis. Oc efterdi verbingen scher der ude udi lante Hol-

---

[1] Fynske T. IV, 460.

sten, hvor folck lettist er at bekomme, da kand oc icke nogenstedts nogen rendevous der til her udi rigit beskickis, mens endelig udi naboelafvit der ude faar at verre, hvor det er verbingen nest oc beqvemmist.

Rostiennisten af Christianpris belangende, da endoch rigens raad sig en gang underdanigst erklerit hafver engang for alle til at liberere rigit af videre udgift der til en visse summa penge udlofvit oc udgifvit, doch paa det de Holster sig icke med saadan rostiennistis udeblifvelse skulle undschylde, synis bedere, at saa mange heste blef denne gang af den dansche commissario betalit, indtil anden anordening der om giorris kunde.

I lige maader er rigens raadts underdanigste betenckende, at de ritmestere oc officerer, som hafver eders mayst[s] oc cronens lene, skulle for deris personer, nar de end skont uden rigit brugis, ingen serdelis bestalling eller besolding hafve, mens de officerer, som ingen len hafver, de skulle alene lige som fremmede besoldis oc tracteris.

2. Hvad den fort under Røms[a] belanger, er vorris underdanigst betenckende, at rigens tilstand oc vilkor icke synis os at kunde tilstede at begynde med videre bygning oc fortificationer, end allerede findis, efterdi de gamle opbychte neppelig kunde underholdis, mogit mindere nu kunde findis middel enten til nye garnison oc der tilhorende requisiter med munition oc andit at underholle; forhaabis der forre eders kong. mayst. disse tider naadigst anser oc saadan deliberationer til bedere tider oc occasioner naadigst opsetter.

3. Belangende Christianprisis arthollerie, arsenal oc proviant-hus, som eders kong. mayst. naadigst eracter intit at vidkomme den bygning, eders mayest. sig naadigst paatagit hafver, saa forhaabis vy dogh underdanigst, at dersom, det Gud naadelig afvende, nøden det skulle udkrefve, eders kong. mayst. vel naadigst self skulle betencke, at de stycker, udi tøyhusit udi forraad erre, kunde en del icke til bedere brug emploieris end udi saadan fornemme pladts, oc der forre eders kong. mayest. same pladts der med oc naadigst til rigens defension ville forsorge oc forsichere, anseendis at rigit icke der til nogen ny paaleg kand tolle, oc allermest efterdi vist schal befindis, at rigens raad icke med an-

a B: Rødmis.

dere condition den store summa penge til same pladts hafver bevilgit, end at rigit der med fra videre besverring oc gravamina schulle verre forskaanit.

4. Den told, som kongen af Polen for Dantzig oc Kongsberrig hafver begynt at lade tage, baade trafiquen och hoyheden udi Østersøen til stor prejudits, er ingen thvil, jo billigen gifver eders kong. mayests. aarsage disse rigers oc landers store interesse at hafve betiden udi acht, mens det er rigens raadts underdanigste begering oc betenckende, at efterdi det er saadan novitet, som icke af nogen fremfarne konger udi Pollen er tenterit oc icke kand med nogen gewalt afvendis, med mindere det skulle komme til offentlig ruptur oc hostilitet med kongen udi Polen oc maasche irritere de keyserske, som hafver armeen udi vorris nabolavf oc uden thvil hafver deris part udi dette raad oc anslag, at eders kong. mayst. da først ville forsøge med it schriftlig oc udforlig advarsel kongen udi Pollen fra saadant at formane oc der hos lade forstaae, at eders kong. maysts. ingenlunde kunde taalle, at hand sig mere end nogen fremfarne konger y Pollen nogen saadan dominium eller høyhed y Ostersøen ville tilholde, at hand af den aarsage skulle gravere eders kong. mayst[s] undersatte med saadan besverlig told oc paasetning, som nu scher, icke heller kunde eders kong. maysts. lettelig forbiegaae saa vit at favorisere alle sine naboers commercie oc trafique udi Østersoen, at dennum af nogen, som i Ostersøen aldrig sig nogen høyhed i utenckelige aar hafver tilegnit, skulle sche gewalt oc uret, och nar saadant først sked er, da dersom der ingen forandering kand formaae at bringe tilveye, vaar enda vel betenckeligt uden videre deliberation at sette sig udi denne tidts tilstand udi offentlig feyde med en saa mechtig allierte potentat, endog ingen thvil er, at baade alle trafiquerende y Østersoen schal icke alene justificere eders mayst[s] retmessige intent oc, om behof giordis, eders mayst. oc secondere. Der for uden, nar kongen af Polen formerkede, at hand icke alene eders mayst., mens alle udi Ostersoen handterende schulle lade sig paa halsen, er snarer forandering formodelig uden stoer vitloftighed, end dersom eders mayst. ville haste saa mogit oc alene bryde isen for alle de andere, efterdi her er snarere fordel end periculum at formode in tali mora. Dismiddelertid achtis billig fornoden, at floden blef holt udi god beredschab; dog efterdi nu y aar

thvinde gange skatter erre paabuddene, synis fast ulidelig den arme mere at gravere, mens hvis af den siste paabuddene contribution kunde erofveris fra de folkis betaling y lante Holsten, som vy forhaabis nest Gudts hielp med det første, nar armeerne erre udi garnisonerne henrychte, kunde licenteris, det til flodens provision oc udredening at kunde brugis oc henvendis.

5. Belangendis den told vid Wernemynde, saa oc den underslef, som udi Sundit med svensche vare scher, der udi synis os underdanigst intit andit at kunde giørris end agenten udi Sverrige tilschrifvis, at hand sig ofver same Vernemynders thold med god manere besverger, och paa svenske certificatser udi Sundit, som nogen thvil paa kunde verre, vid ordentlig proces blef kiende, efterdi de rigerne imellum oprettede tractater icke kunde lide, at anderledis dermed blef procederit.

6. Belangende det forslag at giørre keyseren oc til at persuadere hannum til fridts tractat, eders may. schulle nogenlunde offerere sig at secundere hannum, om de Svenske icke til lidelige pacis conditiones sig ville forstaae, da tør vi os underdanigst ingenlunde understaae eders maysts. der til at raade, thi saadant de catholische deris største attraae och lyst skulle verre, at de kunde bringe disse thvinde riger Danmarck och Sverrig udi uenighed med hver andere, hvilkit høyeligen skulle støde alle evangelische for hofvedit, och sette os udi saadan vitløftighed, som vy aldelis ingen middel tilhafve, mens paa det eders mayst. mod de Svensche oc for al verden kand demonstrere sin christelig inclination til freden at procurere, da synis best, eders mayst., efterdi Svenschen saadant begerer, lod dem formane til lidelige pacis conditiones sig at ville forstaae och resolvere, oc i nogen maade sig oplade, hvad forslag ungefer eders maysts. om deris intention kunde giørre, paa det eders mayst. kunde hafve dis bedere grund och aarsage paa same frid hos keyseren at arbeide oc negotiere. Actum Odensoe den 18 novemb. 1637.

[a]Eders kong. mayst[s] underdanigste raadt[a].

Christenn Friis. Clausz Daa. Albret Skiell. Mogens Kaas.
Thage Thott Otszon. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld.
Hansz Lindenou. Joest Høeg.

a Fattes i B.

259. Raadets Replik. 19 Novbr. Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 49, XXXII.

Paa kong. mayst[s] vorris allernaadigste herris replica er rigens raadts underdanigste erklering:

1. Belangende det fort vid Røms er rigens raadts underdanigste begering, at eders kong. maysts. naadigst udi beste mening ville optage, at vy underdanigst formene, rigens vilkor icke kunde taalle, at vy os anderledis, end allerede schedt er, der om erklerer, eders kong. maysts. oc naadigst ville betencke, at rigens och tidsens tilstand er saadan, at alt det, som enten af told eller idelig skatter kand opbringis, aarlig medgaar, saa vy fast icke kand afse, nar mand den gield, rigit eders maysts. plichtig er, kand betalle, och der forre til ny festenings underholling høyt betenckelight er ny paaleg af rigit at udlofve. mens efterdi eders kong. maysts. med hvis paa rigens vegne engang er udlofvit, icke er contenterit, da stille vy underdanigst til eders may[s] naadigst betenckende, om udi disse besværlige tider med saadan bygning schal fortfaris eller ey.

2. Belangende Christianprisis artillerie, da endoch vist schal befindis, at vy engang for alle en visse summa penge til same festning hafver udlofvit, doch efterdi same pladts er af saa stor importanse, och eders maysts. derpaa saa hart urgerer, oc vy doch paa denne tid ingen middel der til vide, nødis vy underdanigst at begere, eders kong. maysts. naadigst tiderne ville anse och laane saa mange stycker, som til same pladts erachtis fornoden, och naadigst til fridts verre, at nar Gud vil, rigit udi bedere tilstand kunde komme, eders maysts. der forre blef contenterit.

3. Hvad Soroe belanger, som eders kong. mayst. naadigst hafver befalit vorris underdanigste betenckende om at opsette, da vide vy underdanigst ingen middel, hvormed same academies indkompst kunde forbedris, med mindere eders kong. maysts. af kongelige gunst oc efter sine hoyloflige fremfarne forfedris berommelige exempel nogit serdelis der til ville stifte, som af hver capittel ofver begge rigerne, om eders maysts. saa naadigst gaat synis, kunde dertil leggis, och siden af hver kirke, som nogen formue hafver, ofver Jutland, Fyen och Norge maatte gifvis en rigsdaller

til bygningen paa professorernis residentser at holde vid lige, och dersom eders kong. maysts. sig naadigst dette ville lade befalde, da haabis vy underdanigst saadan ordinantsie at kunde giørris, at stedit oc academiet kunde blifve vid macht. Actum Odensøe den 19 novemb. 1637.

Christenn Friis. Clausz Daa. Albret Skiell. Mogens Kaas. Thage Thot O. Ch. Thomesen. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Joest Høeg.

Er och rigens raadts underdanigste betenckende, at her efter en hver adels persone schal verre frit, enten hand udi klosterit eller hos professoreserne uden for begerer at hafve kost och laassemente, saa vel som och at determineris kunde, hvad for hver exercitio serdelis skulle gifvis, om nogen paa alle iche hafver middel eller lyst at ville bekoste.

260. *Alle rigens raad fick bref s. Knuds closter anrørendis.*

Fynske T. IV, 449.

V. s. g. t. Vider, at eftersom s. Knuds closter findis gandsche brøstfeldig, da bede vi eder och naadigste ville, at I ved nogle af eders middel forfarer samme closters brøstfeldighed och siden med det forderligste imod os eder erklerer, hvorvit der giøris fornøden at schal repareris, saa och ved hvad middel den kand blifve reparerit, och eders erklering udi vort cantselie indschicher. Datum Ottenseg. 20 novemb. anno 1637.

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1637.

2 Novbr. 1636 befalede Kongen Hr. *Jørgen Urne* at sammenkalde »menige Stænder paa Limfjorden boendes, baade Adel, Gejstlighed, Borgere og Bønder« og høre deres Betænkning om, hvorledes de formener, at den skadelige Grund ved Løgstør kan afskaffes og et »seigte dyb« skaffes dèr igjennem ind i Limfjorden, og hvad enhver dertil vil kontribuere; Erklæringen derom skulde han indsende til Kancelliet[1]. Mødet afholdtes i Viborg 24 Januar 1637. De i Sagen inter-

[1] Jydske T. IX, 363.

esserede af Ridderskabet erklærede, »at vi paa det venligste begjærer paa Stændernes Omkost om en kvalificeret Person at maa forhøres og forskrives hid ind i Riget, som Aastederne kunde besigtige, og at med ham maatte gjøres et Forslag, hvad han in summa for samme Værk at fulddrive paa sin egen Omkostning begjærer: saafremt da vi nogenlunde kunde eragte, han billigen begjærer, saa Summen ikke skal blive os over Haanden, og han derhos kan forskaffe os nøjagtig Assekuration, at Værket i Længden kan blive bestandigt, vil vi os velvillig dertil at kontribuere underdanigst lade befinde, tvivlende ingenlunde, at de andre Stænder, baade Gejstlig-[heden] og Borgerskabet, dem jo i lige Maader did hen bekvemmer, og at kong. Maj. . . . jo naadigst tillader, Hans Maj.s og Kronens Bønder og Tjenere i de næste omkringliggende Herreder hos Limfjord og over Grunden dertil at kontribuere, saavelsom vi vore«[1]. — »Menige Gejstlighed i Riber, Aalborg og Viborg Stifter, liggende paa Limfjorden«, erklærede sig villig til at kontribuere paa lignende Betingelser, dog »at den søfarne Mand, som saaledes til os indkommer, ikke ved nogen Kjøbstadsfrihed formenes at sælge og kjøbe med de gejstlige, som bor paa forskr. Limfjord«[2]. Kjøbstæderne erklærede ogsaa at ville kontribuere, dog mod »Forsikring, at der ej anvendes stor Bekostning unyttig, os og vore Medkonsorter til Skade og Afbræk«[3].

[1] Orig., underskrevet af Niels Kragh, Gunde Lannghe Hsøn, Erich Juell, Mogens Seesteth, Mogens Høeg, Axel Jul J:s:, Iffuer Kaasz, Jens Høegh, Axell Juell, Mogens Kaas, Niells Parsbergh, Tamis Kaas, Harttuigh Bille: RR. n. 49, XVI.

[2] Orig.(?), dateret 25 Januar: smstds. XIX.

[3] Orig. af 25 Januar, underskrevet af Simen Chrestenszøn og Suend Pouellszønn, Fuldmægtige af Lemvig, Jens Chrestensøn og Pouell Jacobsen af Thisted, Anders Ibszen af Skive, Jens Pederszen og Seuren Jenszen af Nykjøbing i Mors: smstds. XVIII. — Viborg undslog sig derimod, da Byen var en Landstad, langtfra Søfarten liggende, besat med Haandværksfolk og Avlsmænd »og saare faa Kjøbmænd deriblandt, som formaa sig noget, hvilke deres Kram Gods fra Hamburg og andensteds fra til Lands bliver indført; hvis andet grovt Gods fra Østersøen

25 April befaledes det Hr. *Kristen Fris*, Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Hans Lindenov* og [Hr.] *Kristoffer Ulfeld*, saa snart Herredagene havde Ende, at forhøre Rentemestrenes Regnskaber for 1634—1636[1]. Jfr. 27 April 1638.

14 og 23 Maj se ovfr. S. 410.

28 Juli se ndfr. S. 459.

26 Decbr. befalede Kongen fra Haderslev Hr. *Jørgen Urne* under Henvisning til Raadets Betænkning at opbyde 300 Ryttere af Rostjenesten i Jylland og Fyn til at supplere de 600 Heste, som Riget var Fyrstendømmet pligtig[2]. 1 Januar 1638 toges dog sammestedsfra Befalingen tilbage, idet Kongen vilde erstatte Adelen med hvervede Tropper[3].

Fyrstendømmerne. 8 Febr. befalede Kongen fra Antvorskov Hr. *Kristen Fris*, Hr. *Jørgen Urne*, Hr. *Albret Skel* og Hr. *Kristian Thomesen* at møde 14 Marts i Flensborg[4]. Paa den her afholdte Landdag raadsloges der om en Udvidelse af Unionen mellem Kongeriget og Fyrstendømmerne[5]. 18 April afholdtes derefter i Odense et Møde af de nævnte Rigsraader samt *Mogens Kaas* og et tilsvarende Tal fyrstelige Raader: de førstes Indberetning se *n. 253*. Den udvidede Union ratificeredes 1 Maj af Hertugerne[6] og samtidig af Kongen, jfr. S. 435.

20 Maj skrev Hamburg til Rigsraadet med Bøn om, at dette vilde bevæge Kongen til Eftergivenhed i Striden om Elbtolden[7]. I de andre Raaders Fraværelse svarede Kansler og Statholder 27 Maj, at der vel havde været Grund til at udsætte Svaret til Raadets næste Møde, men da ogsaa de an-

indkjøbes, fra Aarhus, Randers og Hobro lader indskibe, og dermed forbigaar den lange Sejlads og store Fragt op ad Limfjord«. Orig.: smstds. XVII.

[1] Sjæl. T. XXVI, 182 og Skaanske T. VI, 231.

[2] Jydske T. IX, 466.

[3] Jydske T. IX, 480.

[4] Sjæl. T. XXVI, 147.

[5] Slange S. 867—68; Ratjen II, x, III, 89.

[6] Orig. paa Pergament: Slesvig n. 216. Trykt: Falck, Samml. S. 120 o. fl. St. Jfr. Slange S. 868—70.

[7] Sml. Slange S. 863—65.

dre Raader ønskede en fredelig Afgjørelse, vilde de dog strax udtale sig. De hævdede derefter Kongens Langmodighed og henviste til Underhandlingerne paa Skanderborg (ovfr. S. 379)[1].

10 Septbr. befalede Kongen fra Glückstadt Raadet i Jylland at møde 20 Septbr. i Flensborg, hvor de videre skulde erfare hans Vilje[2]. 26 Septbr. fik Raadet sammestedsfra en lignende Befaling til at møde sammesteds 2 Oktbr.[3] 30 Septbr. befalede Kongen og Hertugen fra Gottorp flere fyrstelige Raader at møde smstds. til Kommunikation med Rigsraaderne[4]. Forhandlingerne gjaldt Detaillerne ved Unionens Gjennemførelse[5].

Sverige. 14 April erklærede det tilstedeværende Rigsraad at have modtaget det svenske Raads Brev af 25 Oktbr. 1636 (ovfr. S. 426), der skulde blive kommuniceret de øvrige ved første Forsamling, og udtalte, at det glædede sig over Svenskernes gode Hensigter og haabede et godt Resultat af Forhandlingerne; Kongen havde nu paa ny sendt Udsendinge til den regensburgske Kollegialdag samt til Kurfyrsterne af Sachsen og Brandenburg. Da Peder Vibe nu vendte tilbage til Sverige, vilde han forhaabentlig mainteneres i den Frihed og Sikkerhed, som jura gentium tillægger saadanne publike Personer og Potentaters Residenter[6]. Jfr. ovfr. S. 313, 377.

Udlandet. 13 Juni befalede Kongen fra Glückstadt Hr. *Tage Tot Ottesen* at forføje sig til Kongen af Polens Bilager d. 6 Septbr.[7], dèr vor Person at præsentere[8]. Rejsen tiltraad-

---

[1] Trykt Svar (et Exemplar: RR. n. 49, XXVI B.). Sml. Slange S. 865—66. Til Striden med Hamburg hører ogsaa RR. n. 49, XXI, XXVIII—IX.

[2] Jydske T. IX, 444.

[3] Smstds. 445.

[4] Koncept: Landtagsacta.

[5] Jfr. Kongens Hentydning i Egenh. Br. n. 207.

[6] Svenske Acta VI, 1. Sml. Slange S. 854, 876.

[7] Kong Vladislavs IV's Indbydelse, Varsjav 25 April (ny Stil): Orig. med Segl: Polen n. 22.

[8] Skaanske T. VI, 255. Jfr. Danske Saml. 2 R. III. 387.

tes 8 Juli[1]. 28 Juli befalede Kongen fra Glückstadt Raadet i Jylland at indsende skriftlig Betænkning til Kancelliet, om hans Udsending »bør at cedere den kejserlige Gesandt, som dèr ankommer»[2]. Brylluppet holdtes 3 Septbr.[3] 17 Septbr. (ny Stil) takkede Kong Vladislavs fra Varsjav for Sendelsen af *Tage Tot*[4], og 28 Septbr. kom denne tilbage[5].

1638.

2 April. Herredag i Kolding.

Herredagen udskreves 2 Januar fra Haderslev[6]. Af Raaderne udeblev *Hans Lindenov* og *Kristoffer Urne*; Retterthinget varede vistnok fra 2 til 21 April[7].

Kongens Proposition, dateret Haderslev 31 Marts (*Egenh. Br. n. 228*) besvaredes 2 April af Raadet (*n. 261*), der henstillede til Kongen selv at skaffe Midler til at udrede Hjælpen til Fyrstendømmerne mod senere at faa Erstatning ved Skatten, der skulde udgives til Johannis og Michaelis; om denne udgik Brev 24 April fra Kolding[8]. Derimod nægtede Raadet

---

1 Nedenanførte Regnskab.

2 Jydske T. IX, 439.

3 Ligprædiken over Tage Tot. Jfr. Hist. Tidsskr. 4 R. VI, 117—19.

4 Orig. med Segl: Polen n. 22.

5 Sml. Slange S. 888. Sendefærden kostede 2829 Rdl., for hvilke *Tage Tot* gjorde Regnskab i Rentekammeret 9 Maj 1639: Rentemesterrgnsk. 1639—40, Indtægt.

6 Sjæl. T. XXVI, 268 (uden Liste over Raadet). I en Skrivelse fra *Kristian Thomesen* til Kansleren (Kalø, .. Decbr. 1637) udtalte denne sig mod at holde Herredagen i Sjælland paa Grund af, at dette Land og Kjøbenhavn havde været saa farlig inficeret. Orig. med Segl: Adelsbreve Fasc. 20, n. 64.

7 Kun Voteringsprotokollen er bevaret. *Korfits Ulfeld* deltog i Domsafsigelserne, men har ikke underskrevet nogen af Raadets Betænkninger.

8 Sjæl. T. XXVI, 289—90 (Kommissarier som 1637, ovfr. S. 446).

at bevilge en Madskat til Flaaden og fraraadede ligesom tidligere at modsætte sig Kejseren, hvis han vilde lade sine Tropper tage Kvarter i Holsten. Paa en ny Henvendelse fra Kongen replicerede Raadet 11 April (*n. 262*), idet det fastholdt sine tidligere Udtalelser [1] og erklærede, at man kun burde yde de Holstenerne sendte Hjælpetropper Ammunition, hvis disse vilde forpligte sig til at gjore det samme overfor Riget [2]. — 19 April erklærede Raadet, at Kongen til Prinsens Rejse til et Badested kunde udlægge 10—12000 Dl. mod senere at faa Erstatning af Skatten (*n. 263*), og 21 April bevilgede det paa samme Vis 4000 Dl. til Betaling af en Del af Prinsens Gjæld, medens det nægtede at indlade sig paa at fastsætte en Skik paa hans Hofstat (*n. 264*) [3].

---

[1] Raadet mente, at Udlæget foreløbig kunde tages af Tolden. 24 April meddelte Kongen fra Kolding Rentemestrene, at Rigsraadet i Aar havde oppebaaret til Rigets Fornødenhed Tolden af Ribe, Nyborg, Assens og Kolding og forpligtet sig til at erstatte den af Skatten (der staar urigtig: Tolden), som skal oppebæres til S. Hans Dag: Sjæl. T. XXVI, 289. Den oppebaarne Told beløb sig til 27.640 Dl.; derfor befaledes det 4 Maj fra Flensborg Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Albret Skel*, Hr. *Tage Tot* og Gregers Krabbe af Skatten at indbetale det samme Beløb i Renteriet: smstds. 298.

[2] Sml. Fridericia II, 67.

[3] 24 April befaledes det derefter Gregers Krabbe af Skatten at betale Hr. *Albret Skel* 4000 Dl. med Rente (Fynske T. IV, 468), og i Regnskabet for Unionsskatten 1638 anføres: Betalt 4160 Rdl. til Hr. *Albret Skel*, som denne havde forstrakt Prinsen »efter R. Raads mundtlige Begjæring«. — I Tønne Fris' Krigsregnskab 1637-38 staar: »Fra Herredagene blev det jydske Regiment udkommanderet«. Mellem Udgifter til Bude findes følgende Notitser: »Givet et Bud, som gik fra Oldeslo og til Glückstadt . . at lade Kongens Kammerskriver vide, at Raadet intet vilde hæve de 8000 Rdl., som var optagne. . . . Drog jeg til Haderslev at hente Ordinans hos Kongen . . . hvorledes det skulde forholdes med Officerernes Traktament, hvilket Punkt han viste mig til Raadet med . . . Drog jeg ind i Riget at tale med Raadet om Officerernes Traktament efter Kongens Befaling saavelsom ogsaa at afhente Penge til Folket, som jeg ogsaa fik til samme Tid i Kolding til Herredagen«.

261. *Raadets Betænkning. 2 April.* A. Orig. med Klavs Daas Haand: Kanc. B. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR. n. 49, XXXVII.

Allernaadigste herre oc konning. Af eders kong. mayst[s] naadigste proposition, daterit Hadersløf den 31 martii, hafver vy underdanigst fornummen, at eders kong. mayst. af denne farlige oc urolige tilstand udi vorris naboschab hafver verrit foraarsagit at begifve sig udi Holsten oc der til videre ulycke at forrekomme giørre anordening och til den ende middel oc rede penge til den fyrstendommet af rigit forobligerte hielp oc assistens strax at bringe paa fode, af os naadigst begert at vide, hvor same penge kunde bekommis, saa er her paa vorris underdanigste betenckende, at vy saa klarligen for øyen se den fare, vy udi sidde med de catholische deris macht, farlige oc uophørlige intentioner, som vy faren hafde udi henderne, och vil ønske, at eders kong. mayst[s] kongelig presents, reputation oc authoritet kunde nest den allerhøystis naadigste skonsel oc bistand bedre forrekomme oc afvende vorris øyensynlige fare, end vy erre gode forre at afse, nar vy os selfver mensurerer, hvor udaf vy kunde forvente nogen sicherhed eller forvaring. Erachte der for høynodig eders kong. mayst. her hos underdanigst at erindere, at vy underdanigst formene, at icke de Holstener selfver skulle verre til sindts sig findtlig at opponere, som vy oc af dennum atschillige gange hafver fornummit, om keyseren ville søge qvarter udi Holsten, och der forre icke heller af os der imod schulle ville assistents begere, mens dersom formedelst eders kong. mayst[s] reputation oc venlig tractater enten udi keyserens hof eller med generalerne saadant icke kunde forrebyggis, de Holstener da icke mere end andere det romersche riges provintser at kunde actis at verre priviligerit; thil med er icke vorris tilstand saadan, at vy mod keyserens macht udi ringiste maade formaar os at opponere, och der forre nu saa vel som altid tilforne derhen slutte oc raade, at der som keyseren med macht vil tage qvarter y Holsten, da er vorris underdanigste betenckende, at eders kong. maysts. sig aldelis intit findtlig der udimod schulle opponere, efterdi keyseren sig jo af ingen fremmed udi det romersche rige lader leges prescribere, anseendis at der som vy ville hindere keyseren som en herre udi en det romersche rigis provints sit folck at qvartere, och hand siden som en finde kom der ind, at da schulle verre at befrychte, hand os der efter som finder schulle

tractere oc icke med Holsten lade sig nøye, mens baade Slesvig oc Jutland sig bemechtige, hvilkit vy da intit vorre gode forre at hindere ham udi. Mens det ville vy underdanigst icke fra raade, at de Holstener mod ubillig gevalt blifver efter unionen folck tilschickit, oc mand saaledis hafde nogit folck udi beredschab, som udi førstendommit Slesvig, der som Holsten blef ofverdragen, kund mod vider indfald blifve qvarterede, mens rede penge nu strax der til at forschaffe, vide eders maysts. selfver naadigst, at det er icke udi vorris macht at bringe tilveye, efterdi schatterne paa aarlig oc af eders mayest. self begerte udgifter saaledis erre medgaaen, at ihvor mogit de fattige erre paalagde, saa hafver mand doch ingen forraad verrit god forre at indsamle. Mens dersom eders kong. mayst. af faderlig kierlighed til vorris fæderne land ville, dersom fornødenhed det udkrefver, saa lenge giorre forlag, til af skatterne nogit kunde indkomme, da ville vy underdanigst raade, at en half schat til forstkommendis Johannis ofver begge rigerne blef paabudden (thi førre kand bunden slet intit udgifve) och, der som nøden det udkrefver och continuerte, til Michaelis en anden half schat udgafvis och same penge til en commissario, som hid til sched er, blef lefverit, och eders kong. maysts. der af igen for sin udleg contenterit. Vy begerer oc underdanigst, at dersom eders kong. mayst. blifver foraarsagit nogit at lade verbe, vorris egit folck da, som y den yderste nod til siste landeverren kunde blifve udi beholding, maatte vorde hiemforløfvit, oc ellers altsamens, det snariste tiderne det kunde taale, blifve licenterit. Vy thville oc underdanigste icke, eders kong. maysts. jo vel formerker, hvorledis de Holstener selfver sig efter unionen forholder, udi det de icke udi den postur befindis, som de burde, forhaabis, de oc om saadant paa forstkommende landdag saaledis vorder errinderit, at det icke dem blifver tillat paa os al tyngen oc lasten at henkaste.

Belangende madschatten, som eders kong. mayst. naadigst til flodens udredening begerer, er vorris underdanigst betenckende, at efterdi vy os icke findschab til soes med nogen er bevist, saaledis at den gansche flode burde at udrystis, at vel da y fredts tid høybetenckelig schulle verre, undersaaterne paa en tid baade med penge och madschat at besverge, som nu saa stackit siden en

schat nyligen hafver udgifvit. Ynschendis eders kong. maysts. af Gud den allerhøyiste til alle sine christelige intentioner al salig bistand och velsignelse. Actum Koldinghus den 2 aprilis 1638.

Eders kong. maysts underdanigste raad.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell.
Mogens Kaas. Christian Thomesen Christoffer Vlfeld.
Joest Hoeg Styg.

262. Raadets Replik, 11 April. A. Orig. med Klavs Daas Haand og med Kongens Paaskrift: Riigins radtz resolution de dato Kolding den 13 apri. anno 1638. Kanc. B. Orig. med samme Haand: RR. n. 49, XXXVIII.

Allernaadigste herre oc konning. Paa hvis efter eders kong. mayst[s] schrifvelse os naadigst er blefven proponerit, er vorris underdanigste betenkende, at først belangende munitionen, fyrstendommen schulle tilskikis, saa efterdi vy underdanigst formene af unionen icke at kand forstaaes, at andere munitionens bekostning burde at udstaa end den, hielpen begierte sig at tilschickis, eftersom vy underdanigst formene saaledis hos alle nationer at holdis, hvor der icke med udtrychte bogstafver er undtagen, holde vy underdanigst der forre, det rigit at verre prejudicerlig at giorre nogit, som mand icke reciproce af de Holster kunde hafve med rette at forvente. Mens dersom de Holstener sig ville tilforplichte udi andere fem aar, nar disse skiønt erre forløbene, oc rigit deris hielp icke middeler tid behofvede, at prestere det same, om de rigit deris udlofvede hielp schulle tilskicke, erachte vy oc underdanigst icke ubillight, at rigit med slig condition sig same udgift skulle paatage, saa vit til fodfolkit af krud, blye oc lunter kunde behøfvis.

Hvad rede penge anlanger, som til verbingen oc besoldingen, unionens hielp med at complere, schulle brugis, da kiender eders kong. mayst. best sine undersaatis tilstand, at disverre ingenstedts her udi landit forraad af penge er: dersom de Holster, som lige saa vel som vy erre eders kong. mayst[s] undersaatter, paa den forsichering, som vy paa rigens vegne giorre kunde, penge forstrecke ville, oc som de aldrig kand sige sig at hafve lid skade forre, da erre vy dertil gierne ofverbodig. Ellers nødis vy til af vorris umulighed paa det underdanigst at begere, at eders kong. mayst. naadigste selfver ville de beste middel betencke, hvoraf den forlag enten af tolden eller anden forraad giørris kunde, som uden al

fiel af den til Johannis bevilgede schat eders kong. mayst. uthvilachtig igen kunde blifve erlaght.

Belangende hielp til floden, da gifve vy eders mayst. underdanigst at betencke, at eftersom sist forgangene aar foruden den helle schat til Martini oc til jul en anden schat oc nu strax igen til Johannis er den tredie schat paa hver andere paalagt, saa se vy underdanigst ingen mulighed videre almuen saadan at besverge, oc madschat, nu forgangen aars grøde er forteret oc en part til kommende aars usaaed, at bevilge tør vy os underdanigst icke understaae at tilraade, mens der som Gud allermechtigste vil velsigne jorden, som vy forhaabis, oc nøden det da udkrefver, [a]kunde bedre der om delibereris udi fremtiden, nar mand saae, hvad tilstanden udkrefver[a] oc undersaaterne kunde taalle. Ellers bede vy e. k. m. ennu underdanigst efter vorris forrige underdanigste raad och anholden, at til vandts endnu, det meste mulight vor, maatte blifve sparit, efterdi mand til landts udi Holsten se, hvad fare vy udi sticker, oc vel bekient er, hvad trang vy nu lider, føren vy det ringe kand bringe til veye, som rigit efter unionen fyrstendommit plictig er, endsier om os, det Gud forbyde, større nød skulle paakomme, efter som vy os af al naboelig correspondens nu saa blottet befinde, fast mere end nogen tid tilforne, at vy os for allis findschaf oc unde affection mere hafver tegen oc aarsage at frychte, end af dem nogen venschab oc assistens at forvente. Actum Koldinghus den 11 aprilis 1638.

[b]Eders kong. maysts underdanigste raadt[b].

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg.

263. *Raadets Erklæring om Prinsens Rejse, 19 April.*

Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 49, XXXIX.

Efter som vy af kong. maysts vorris allernaadigste herris schrifvelse underdanigst erfarer, at hans forstelig naade printsen schal hafve begiert at maatte for sin hilbrede schyld begifve sig til en af de surbrynder udi Thydtsland, oc vi der forre paa de nødvendige middel af penge dertil underdanigst schulle betencke,

a Staar i B som Tilføjelse i Randen. *b* Fattes i B.

Saa er her om vorris underdanigste betenkende, at hvad reysen udi sig selfver anlanger, efterdi det hans forstelig naadis helbrede och sundhed angaar, thor vy os underdanigst icke understaae enten til eller fra at raade, mens stille det underdanigst til hans kong. mayest[s] oc førstelig nadis egen determination. Thi der som periti medici, som billigen der om forhøris, concludere, at surbrynd er til hans førstelig naadis sundhed at restituere beqvemme oc nødvendige middel, da er langt fra vy os underdaningst vil understaae der fra at raade. Der imod oc nar den store pericul och hasard betenckis, som er hos saadan reyse udi disse farlige oc forvirrede tider blant saa mange slags krigs armeer oc der forunden streffende partier, oc icke er at udgrunde, hvad selsomme och farlige tilfelde der ofver sig kunde tildrage, da maa vy oc bekende, at vy saa vel som alle retschaffene underdane, mens same reyse schulle vare, udi allerstørste perplexitet oc bekymring os skulle befinde.

Ellers middelen anlangende, da efterdi kong. maysts. selfver ved, at vi ingen penger udi forraad hafver eller saa snart vide at bringe tilveye, som reysen schulle forretagis, da dersom kong. mayst. enten thi eller thold tusinde daller der til ville forstrecke oc hans kong. maysts. saae naadigst for gaat anse, synis os underdanigst same penge med sin tilbørlig rente af den til Martini indkommende contribution ufeilbar kunde blifve igen erlagt. Actum Koldinghus den 19 aprilis 1638.

[Underskrifter som n. 262.]

264. *Raadets Erklæring om Prinsens Hofstat, Gjæld og Rejse, 21 April.* Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 49, XL.

Allernaadigste herre och koningh. Af eders kong. mt[s] skrifvelse til canseleren saa vel som fyrstelige naade printsens marskalchs relation hafver vi underdanigst fornummit eders kong. mt[s] naadigst befalling at være, at canseleren med nogle af rigens raad skulle den ofverschichede printslige naades hofstat gennom sie, saa vel som den paa gielden ofverskichede fortegnelse, och derforuden middel til den af fyrstlige naade prinsen begeirte regse til surbrynden beteneche.

Saa er her paa vorris underdanigste betenchende, at vi underdanigst af eders kong. mt. begiere, eders kong. mt. icke i nogen unaade ville optage, at vi underdanigst icke tør understaa, helst udi eders mt[s] fraaverrelse, at befatte os med at regulere hands fyrst. naades hof, anseendis at det ringe effect skulle kunde hafve, hvad undersaatte udi en herris hof at scrupulere ville sig understaa.

Mens naar eders kong. mt. for andre besverringer kunde blifve saa ledig, at saadant udi eders mt[s] egen nerverrelse kunde forrettis och da engangh statueres, paa hvad manier samme hof helst udi denne besverlige tid holdes skulle, enten efter som den nu tillagde indkomst kunde til strechie, eller eftersom eders mt. fremdelis ville forordne, och da erre vi underdanigst i den forhaabningh, at naar saaledis eders mt[s] kongelig authoritet blef interponeret, det da en gang at kunde komme til den stand, hor det endtligh ved forblifve kunde och burde. Belangende geilden, da se vi udi denne farlige tidt aldelis ingen muelighed, at riget sig saadan besverring kunde paatage, al den stund den ubestand och krig udi Tyskland vahrer, och mand rigens defension nu icke kand forsvare nogen af de middel at betage, som der til saa høiligen requireris, mens naar Gud i himmelen vil gifve fred i Tysklandt, och eders mt. det naadigst for godt anser och det icke til andre brug vil deputere, da erre vi geirne ofverbødigh, efterdi hands fyrst. naade hafver dog ingen middel at tage det af, da at samtycke hvis undersaaters vilckor nogenlunde kand taalle at udstaa, om geilden sig icke vidre end renten skulle tilvoxe; mens efterdi marskalchen sig nu saa høilig beklager, at geilden for mangel af en ringe summa penge skulle saa meget tilvoxe, saa dersom en fire tusend daler strax kunde til veye bringes, da dermed en part hoftiener at kunde afskaffes, som icke for anden aarsag i teinnisten forblifver, end middel dennom at afbetale manquerer, och ellers i andre maader stor fordel der med gioris, daa dersom eders kong. mt. naadigst er tilfrids, at samme 4000 daler af den til Martini indkommende contribution igen maatte betallis, och eders mt. den derom til Greers Krabbe lydende missive nu naadigst vil underschrifve, daa ville vi underdanigst giore vorris beste samme 4000 daler at bringe til veye.

Belangende hands fyrst. naade printsens regse til surbrynd, daa er herom vorris underdanigst betenchende [osv. som n. 263].

Actum Coldingh den 21 aprilis 1638.

[Underskrifter som n. 262.]

24 Juni. Stændermøde i Odense med forudgaaende Provinsmøder.

4 Maj befalede Kongen fra Flensborg, at Adelen i egen Person, Gejstligheden ved nogle af dens Midte og nogle af Borgemestre og Raadmænd i hver Kjøbstad skulde samles provinsvis for at høre, hvad Kongen vilde proponere dem ved nogle af Rigens Raad. »og siden med eder selv indbyrdes berammer og fuldmægtiger nogen af eders Middel« til at møde i Odense til S. Hans Dag[1]. For Jylland skulde Hr. *Jørgen Urne*, Hr. *Albret Skel* og Hr. *Kristian Thomesen* forsamle Stænderne i Viborg, for Fyn Hr. *Mogens Kaas* og Hr. Jørgen Brahe i Odense, for Laaland og Falster Hr. Palle Rosenkrans og Jost Frederik v. Pappenheim i Maribo, for Sjælland Hr. *Klavs Daa* og Hr. *Korfits Ulfeld* i Ringsted, for Skaane Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* i Lund. Kongen tilskrev disse om, hvad de skulde proponere (*n. 265*); samtidig befaledes det alt Raadet at møde i Odense sammen med Stændernes Udskud, handle med dem efter det derom udgangne Brev og tillige beraadslaa, »hvad andre vore Riger og Lande til samme Ende og Intention om kan anmodes«[2].

Af de forberedende Møder holdtes det sjællandske 7 Juni i Ringsted. Adelen valgte Tyge Brahe, Niels Trolle og Henrik Ramel til Fuldmægtige[3]. Raaderne *Klavs Daa*, *Jost Høg* og *Korfits Ulfeld* proponerede Gejstligheden 4 Punkter, nemlig 1, hvad den vilde komme Riget til Undsætning med over en almindelig fuld Skat, og 2—4, det i Skrivelsen

[1] Aabent Brev, forkyndt gjennem Landsdommerne: Sjæl. T. XXVI, 298; Brevet til Laaland-Falster: Rhodes Saml. II, 209.

[2] Sjæl. T. XXVI, 298.

[3] Fuldmagten citeres i Sjæl. Landebog Fol. 1 uden Dagsangivelse.

til Raaderne under III, IV og VII anførte[1]. Provsterne (eller i de fraværendes Sted de i Stedet befuldmægtigede Præster) mødtes derefter 13 Juni i Kbhvn. i Bispens Residens og befuldmægtigede 4 Provster til at møde i Odense og her beslutte paa Standens Vegne[2]. — Det skaanske Møde holdtes 13 Juni i Lund[3]. I Viborg forelagde *Jørgen Urne* og *Kristian Thomesen* 14 Juni for Borgerstanden en Proposition som den til Sjællands Gejstlighed; Borgerne synes at have forlagt Mødet til Aalborg, hvor de samledes paa Gildehuset[4] og her 20 Juni afgav deres Svar og Fuldmagt (*n. 266*[5]).

Stændermødet[6]. 29 Juni (*n. 267*) bevilgede Adelens Fuldmægtige 24 Sk. af hver Td. Hartkorn og 2 Procent af Rentepenge, under Forudsætning af, at de andre Stænder gav det samme; Pengene skulde i hver Provins indlægges i en Landekiste, hver under Tilsyn af en Rigsraad, to Landkommissarier, Bispen og en Borgemester; de skulde oppebæres i Jylland af dertil forordnede Stiftskommissarier (som Adelen navngav) og i de andre Provinser af Lensmændene. Til Landkommissarier for Jylland, hvor Landekisten skulde være i Aarhus, forordnedes de 2 Landsdommere; Valget for de andre Landsdele udsattes til nye Provinsmøder. Fremdeles bevilgede Adelen for Aaret Novbr. 1638—1639 at udruste 2 Bønderkarle af hver 300 Td. Hartkorn under forskjellige Betingelser; 4 Juli vedtoges i Marskens Overværelse nogle nærmere Bestem-

---

[1] Ny kirkeh. Saml. IV, 451 efter en Afskrift i Kgl. Bibl., Gml. kgl. Saml. 4°, n. 3180. En anden Afskrift i Diplomatariet.

[2] Ny kirkeh. Saml. VI, 452 efter en Afskrift anf. St.

[3] Omtales i *n. 271 c.*

[4] Uden Tvivl Guds Legems Lavs Hus eller Papegøjegildehuset. Jfr. Danske Mag. 3 R. I, 99.

[5] I den slette Afskrift er i Datum Aaret urigtigt (1669), og det bliver da tvivlsomt, om ikke hele Datum er indkommet ved en Fejltagelse fra et andet Aktstykke.

[6] Omtalt under 25 Juni af Kr. IV (Danske Saml. 2 R. III, 387). 28 Juni kom Kongen tilbage til Sjælland (Kr. IV, anf. St.), 3 Juli rejste han atter derfra (Hans Mikkelsen: Saml. t. Fyens Hist. VII, 129).

melser herom (*n. 268*). — 26 Juni bevilgede Bisperne[1] paa Gejstlighedens Vegne en Afgift paa fra 6 til 10 Dl. af hver Præst at indlægge i Landekisterne samt anbefalede Afholdelsen af Bededage (*n. 269*). 29 Juni bevilgede Kapitlerne til Defensionsværket af alle Provstier, Kannikedømmer og gejstlige Beneficier 1 Rigsort af hver Td. Hartkorn (Gjæsteri undtaget) efter Rostjenestetaxten, dog Domkirkers Indkomst undtaget, med den Kondition, at det indlagdes i Landekisten, og mod Revers (*n. 270*)[2]. — Borgerskabet erklærede sig rede til at skatte og skylde »til Rigets og de jydske Grænsers Defension« og lovede af yderste Formue at bidrage til Hvervepengene »en Tid lang, indtil Landets egne Folk kunde blive exerceret«: endelig udtalte det, at det gjerne saa, »at efterdi kgl. Maj. er næst Gud almægtigste vores og alle Rigets Indbyggeres øverste Hoved, som vi bør at høre og lyde, maatte i alle Kjøbstæderne gjøres Ordinans, at Mandskabet, som bekvem er, i Tide kunde exerceres og vide, hvorledes de skal omgaas med deres Geværer. Borgerskabet, enhver efter sin Formue, vil bekoste Gevær og Munition, og under dem selv underholde Officerer, som alt det unge Mandkjøn iligen kunde exercere, og om noget fjendtlig Angreb skete paa Riget, de exercerede da iligen kunde være beredt sig under de Officerer at stille, som af kgl. Maj. kunde blive anordnede«[3]. Kjøbenhavn bevilgede 27 Juni at holde et Kompagni paa 150 Mand (*n. 271 a*); de jydske Kjøbstæder bad derimod om Dilation, for at Lensmanden og Øvrigheden kunde udpege de mest formuende, paa hvem Byrden skulde hvile (*n. 271 b*), og de andre Landskaber udtalte sig paa lignende Maade (*n. 271 c—f*)[4].

---

[1] Jfr. Hans Mikkelsen (Saml. t. Fyens Hist. VII, 129).

[2] Universitetet var ikke repræsenteret; jfr. Matzen, Kbhvns. Univers. Retshist. I, 324.

[3] Referat i »Den jydske Borgerstands Besværinger«, Suhms Nye Saml. I, 204—06. Sml. den jydske Borgerstands Udtalelser (*n. 266* § 4).

[4] I disse Breve findes dog ikke den sidste Sætning af den jydske Erklæring.

9 Septbr. udstedte Kongen i Odense den af Adelen ønskede Revers, at den bevilgede Hjælp ikke skulde komme den til Præjudits[1]; om de i Anledning af Bevillingerne trufne Foranstaltninger, se ndfr. S. 491. Samme Dag udgik der aabne Breve til alle om Afgiften af Rentepenge[2]. Fremdeles udgik Breve om Præsternes Afgifter efter de i Bevillingen angivne Taxter (dog skulde Skatten lignes af Provsten, saaledes at den rige hjalp den fattige) og dertil 2 Dl. af hver 100 Dl. Rentepenge[3]. Endvidere Breve til Kapitlerne om en Rigsort af hver Td. Htk. og 2 Procent[4]. De »højlærde i Kbhvn.« befaledes det at erklære sig om, hvad de vilde komme Kongen til Hjælp

---

[1] Sjæl. R. XX, 35. Orig. med Segl, læst paa Sjællands Landsthing: RR. n. 37; en anden Orig. med Segl: Danske Selsk. Papirer. Bevillingen af Soldater anføres her og i de andre Breve som 1 af 150 Tdr., ikke 2 af 300. — Samme Dag (?) udgik desuden et aabent Brev om, at eftersom Adelen havde bevilget en Del Soldater af dens Bønder at udskrive og underholde, »nemlig af Ugedagsbønder og andre, som saa formuende ere, at de over den Skat, os ellers af dem bevilget vorder, kan dertil hjælpe, saa endog Adelen selv har kongelig Højhed, Hals og Haand over deres Bønder, ville vi dog en og hvers Bønder formanet have baade til samme Udskrivning ... saa og Kontribution, de udskrevne at underholde sig at lade findes villige, saa fremt de ikke deres Husbonders Ugunst som ulydige ville have sig at forvente. I lige Maade have vi naadigst bevilget, at de, i saa Maader udskrevne vorder, imidlertid ikke maa begive sig af den Stavn, de udskrives paa, ind paa nogen andens uden Herskabs Vilje, medens sker saadant, da skal den, paa hvis Stavn han findes, være sig Kronens eller andens, den undvigte igjen overlevere til den, ham udskrevet har, paa det samme undvigte af den udskrivende kan sættes til rette, som vedbør, ved Hægtelse eller i andre Maader efter Sagens Lejlighed, indtil han sig retter eller Borgen stiller«: Sjæl. T. XXVI, 336 (her dateret 6 Septbr.); Afskrift efter en Orig. i Sjæl. Landebog Fol. 17 (dateret Ringsted 9 Oktbr.).

[2] Sjæl. T. XXVI, 337; trykt: Matzen, Kbhvns. Univers. Retshist. 1, Tillæg S. 37.

[3] Sjæl. T. XXVI, 338. Jfr. Ny kirkeh. Saml. IV, 454. Bisperne skulde opkræve Skatten og levere Pengene i Jylland til Stiftskommissarierne, i de andre Provinser til Landkommissarierne: Sjæl. T. XXVI, 339, jfr. Ny kirkeh. Saml. IV, 455.

[4] Sjæl. T. XXVI. 337.

med, samt at erlægge de 2 Procent af Rentepenge[1]. — Samme Dag tilskrev Kongen Lensmændene, at »eftersom Kjøbstæderne til denne Stændernes Forsamling havde bevilget en Skat, hvorover dog dem ikke tilkommer at disponere, medens vor og vor elsk. R. Raads Intention og Mening var, at enhver sig selv à parte og sin Formue vilde angribe og dermed deres Fædreland assistere«, skulde de forhandle med Magistrat og Borgerskab i de under deres Len liggende Kjøbstæder, om at de formuende vilde bevilge at underholde et Tal Soldater i ét til to Aar eller ogsaa i Stedet erlægge Penge. Desuden skulde de taxere Fogeder, Skrivere o. l. samt alle rige Bønder af Kronens og Gejstlighedens til at holde Soldater eller give Penge, og tilskikke Landkommissarierne den holdte Forretning; endelig i Forening med Provsterne sætte Præsterne i Skat[2].

Under Mødet fremsatte Adelen desuden i en Proposition til Raadet (*n. 272*) flere Ønsker og Forslag. Saaledes ønskede den (§ 6), at Norge og Slesvig maatte deltage i Skatteydelsen; hvad Norge angaar, ytrede *Kristoffer Urne* sig herom i en særlig Betænkning (*n. 273*)[3]. Fremdeles ønskede Adelen Afskaffelsen af Skvatmøller (§ 8); i den Anledning tilskreves det 9 Septbr. fra Odense »Raadet« provinsvis, at »eftersom til denne Stændernes Forsamling er klaget paa de Vejrmøller, Heste- og Skvatmøller, som er opbyggede af Privatpersoner, Kronens og Adelens Landgilde- Vand- og Vejrmøller til Fortrængsel«, skulde det forfare Lejligheden herom og erklære sig om, »hvilke ulovlige eragtes bør og paa hvad Steder de mistes kan dèr i Landet og med Rette skulle afskaffes«[4]. Sagen før-

---

[1] Matzen, Kbhvns. Univers. Retshist. I, Tillæg S. 37 (Sjæl. T. XXVI, 339). Universitetet indbetalte ikke Skatten, før det 24 Maj 1639 havde faaet et nyt Paalæg derom og 7 Juni en Revers, som omtalte dets Bevilling af Ydelsen, der ikke skulde regnes det for Pligt: Matzen, Kbhvns. Univers. Retsh. I, Tillæg S. 37, 38, sml. I, 339—40.

[2] Sjæl. T. XXVI, 341.

[3] Sml. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 331—32.

[4] Sjæl. T. XXVI, 344. Brevet udgik til Hr. *Jørgen Urne*, Hr. *Albret Skel*, Hr. *Kristian Thomesen* i Jylland, Hr. *Mogens Kaas* og Hr. Jørgen Brahe i Fyn, Hr.

tes først til Ende paa Herredagen i April 1639. — Endelig foresloges Anlæggelsen af en Fæstning i Jylland til Sikring af Forbindelsen med Fyn. — Rigsraadet er vistnok paa dette Møde gaaet ind paa at bevilge en Dobbeltskat, se ndfr. S. 510.

265. *Raadet och en part lensmendene finge bref, stendernis forsambling anlangendis. 4 Maj.* Sjæl. T. XXVI, 296.

V. s. g. t. Vider, eftersom vi naadigst betrachte denne tids uformodelig tilfalde och af christlig kongelig forsorg billig hafver at betenche alle middel och veye, ved hvilche ald forestaaende faare ved och med den naadige gode Guds hielp och velsignelse kand faarekommis, daa efterdi faren er forhaanden och som i doren, och bedre er at brugge de middel, Gud den allermegtigste forlent hafver, sig self med Guds naadige raad och bistand til beschiermelse alene och iche til offension, end med en ubetenksom forschaansel saadant spare til fienden med at underholde, daa bede vi eder och naadigst begiere, at I stenderne her udi vort land Jutland udi vor kiobsted Viborg, med første sche kand, forsamler, dennom efterschrefne poster foregifver saa och paa vore vegne af dennom begierer, at de samme poster vel ville ofverveye och beraadslaae, saa och nogle af deris middel (adelen for sig, geistligheden for sig och borgerschabit for sig) deputere och beschiche. Hvilchet udschud, deris fuldmegtige kunde sig med andre rigens stenders udschud forsamle til vor kiobsted Odense nu til st. Hans dag forstkommendis och der til rigens defension forenis och slutte, som voris fellits fæderne lands tarf och denne tids tilstand och faare udkrefver. Och schal adelen for det fyrste forreholdis, hvad videre de ville komme rigit i denne hoyeste nøds tid til hielp end deres ordinarie rostieniste, och derhoes foris dennom til sinde, at de tilforn och i forrige kongers tid, naar end mindre fare verit, hafver giort stor extraordinarie undsetning med rostienistis forhoyelse, deris giorde gulds och solf forstrechelse, deris indkommis ofverladelse. Dernest schal dennom och anddragis, at eftersom alle stender nogit for Jutlands sicherhed anmodis, for-

---

Klavs Daa og Hr. *Korfits Ulfeld* i Sjælland, Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* i Skaane, Hr. *Klavs Daa*, Hr. Palle Rosenkrans og Jost Fred. v. Pappenheim i Laaland og Falster. »Og har Hans Kjærl. Prinsen Kronens Interesse at forfare«.

haaber vi, adelen, som mest hafver at tabe ofver des udplyndring, i lige maade gaar de andre faare med got exempel och heller hielper med en del af deris efne end lader alt ruineris och bortgaa, considererende derhos, at dersom det end engang blef indtagit, mand iche kunde vere visse paa altid at faa det igien och nyde de friheder, de nu hafver; II om samme undsetning kand vere til hest eller fods; III om de ville bevilge at opbringe undsetningens verbgelder och underhold til it eller to aar och det indlegge udi kister paa steder och under forvaring, som dennom sielf sinnis, med den condition, at de det gandsche eller och det øfrige kunde udtage, hver saavit hand indlagt hafver, naar mand kommer til fred udi Tydschland och sicherhed for grentserne; IV om de, som formufvende ere, ville derforuden paa it aars tid eller to underholde chronen noget fodfolch och hafve dennom om vinteren hiemme och om sommeren til marchen och tage forsichring af stenderne paa betalling, naar krigen er ofverstaaen; V om de ville bevilge udschrifning paa deris, saa lenge denne fare paa staaer; VI om de ville ochsaa bevilge, at deris formuende bonder maa extraordinarie besolde en soldat, 2 eller 3 eller och half eller treding, meden krigen paastaar, under stendernis eller anden forsichring, de betenche kunde; VII at betenche, hvorledis Jutland nest Guds velsignelse kand forsichris; VIII om de sielf kunde betenche andre middel end for^ne^. Vi lader os och naadigst vel befalde, at I først, naar I dennom faren och nøden for øyen stillet hafver, begiere af dennom at vide, hvad middel de kunde betenche, hvorved saadant kand forekommis och siden derefter, naar I deris betenchende hørt hafver, dennom for^ne^ voris forslag forstiller. I lige maade, at I och derefter handler med geistligheden och borgerschabit och dennom ochsaa foregifver, hvad de foruden fuld schat (det nu udgifvis at regnis for half) ville i denne besverlige nøds tid til hielp udligge efter den 1, 3, 4, 7 och 8 postes lydelse. I ligemaade, at I och der foruden betencher andre middel och veye, hvorved saadan rigens defension nest Guds naadige beschiermelse kunde frugtbarlig stillis i verch och blifve bestandig, ey tviflendis, I jo saadant med beste føye och discretion andgifvende vorder, och som I erachte rigit saavel som undersatternis velmagt och bestand at vere magt paaliggendis och dermed udi denne tid voris fællits fæderne lands rige kand vere tient och erholdet. Vi tilschiche

eder herhos vort obne bref om stendernis udi vort land Jutland deris forsambling. Bedendis eder och naadigst ville, at I samme vore obne brefve til lanstingit, och hvor behof giøris, lader lese och forkynde, at enhveir, som vedkommer, sig derefter kand rette och forholde. Och hafve vi udi forschrefne vort obne brefve ladet rum staa obne, at I tiden derudi sielf kunde lade indføre, naar de schulle forsamlis, eftersom I eragte beqvemmeligst at kunde sche. Datum Flensborg den 4 maii 1638.

266. *Den jydske Borgerstands Erklæring, 20 Juni.*

Afskrift fra c. 1650 i Kgl. Bibl., Ny kgl. Sml. Fol. 540.

Borgerschabet udi Judland deris underdanige erhklering paa hvis kongl. mayts., voris allernaadigste herre och koning, ved Dannemarchis rigis høyieste [!] raad, erlig och velbiurdig mand her Jørgen Urne til Alslef, ridder, Dannemarchis rigis mars och raad, och erlig och velbiurdig mand Christen Tomesøn, ridder, thil Tanderup, Danmarchis rigis candseler oc raad, den 14 junii 1638 udi Viborig hafver forholt borgenshabet i Judland derris fuldmechtige.

1. At borgerschabet schulle komme kongl. mayts. och riget til hielp med schat at udgifve. Underdanig erklering derpaa: at borgerschabet kiendis en hver efter den æd, mand for Gud i hemmelen kongl. mayts. och riget svoren hafver, gandsche underdanigste plechtschyldige med ald magt at afverge kongl. mayts och rigens schade och vil altid af voris yderste middel underdannigste efterkomme, en hver efter sin formue, och at schatte, som mand for Gud i himmellen och kongl. [mayts] vil verre bekiendt, efter voris ringe stand och vilkor med de andre stender.

2. Om borgerschabet ville bevilge undsetning, verbe gield paa en aar eller thov at indlege i kisten under forvaring.

Derpaa erklerer borgerschabet sig underdanigste, at dette disverere ehr den aldvidende Gud i hemmellen bekiendt, saa och kongl. mayts. voris allernaadigste herre och Dannemarchis rigis hoyvise raad, at borgerschabet udi Judtland for noegle faae aar siden hafver af det keysersche krigx folch och i andre maader lid stoer schade, nemblig en del med hustru och børn for fiendis tyrani er dragen elendig fra hus och hiem i fremmed land och ingen[a] næ-

[a] Afskriften: igien.

ring hafde. andre. som blef i landet under fiendernis gevalt och tyrani, gandsche blef udschattet och aftvongen hvis formue de hafde, saa den fattige borgelig stand, efter fredden vaar sluttet, fandt indtet at begynde næring med igien, men rueniret, nederbrut och vuste huse, och derforuden stach i stoer gield och besvering til adellen och andre inden och uden riget, och siden den thid af voris yderste formufve aarlig udgifver stoere schatter och derimoed formedelst den schadelige krig ingen næring til profit til land eller søes haft hafver, men med stoer thoeld och udgift paa fremmed steder besvergit af forberørte aarsager, som den allerhøyste Gud i hemmelen best er bekiendt och hans faderlige ris ofver os; er der nu disverre iche de middel hoes borgerschabet, som der tilforn hafver verret i kiøbstederne, underdanigste begierendis den fattige gemene borgellig stand[s] vilkor naadigste motte ofverveyies och betenches. Doeg ville vi af de meddel, Gud af naade vil gifve, underdanigste i dette som i alt andet findes eders mayts plechtschyldig undersatter med de andre stender at bære rigens tynge af voris yderste formufve.

3[a]. Om de formufvende borgere i kiøbstederne paa et aar eller thov ville underholde riget nogen foedfoelch och si[de]n tage af stederne betalling. Efterdi mand hafver iche tid der om i serdellished at handle med de formufvende borgere, vil borgemester och raad borgerschabet det forholde och sig underdanigste med det første der paa erkellere, hvad borgerne svarer.

4[a]. At den fattige borgelige stand naadigste af kongl. mayts., voris allernadigste herre, naadigst er befallet at betenche, hvorledis Judtland nest Gudts velsignelse och bistand forsechris kunde for vore fienders macht och ofvervold, och sielf betenche andre midel, end for bemelte er. Endoeg voris allernaadigste herre och koning steds och altid hafver christelig och faaderlig omsorig for voris fæderne land at forsvare och beschierme och doeg af stoer naade thillader den nederige stand sin betenchende at maa gifve tilkiende, ved hvad medel nest den naadige Gudts beschiermelse Judtland kunde blifve for uformoedelige ofverfald af sinne fiender beschiermet, daa saafrembt det kongl. mayts. naadigste behager, daa erbiude borgerschabet sig udi kiobstederne at giøre en ves mandtal paa alle mandts personner fra 18 aar til 50 aar, ingen

a Tallet fattes i Afskriften.

undtagen, och dennem i nogle roeder eller compagnier at delle, saa at enhver roede eller compagnie schulle udi et aar verre ferdig ved dag och nat, naar paaeschis[a], at gaa imoed voris federne landts fiender, om behof gioris, och naar den første compagnie fremdelis[b] udi et aar hafver verret i saadan beredschab, daa at entledigis, och den anden compagnie eller roede det andet aar at schulle verre udi lige beredschab, och saa fremdelis hver aar en part af mandtallit at verre udi goed beredschab til landsens defension; och ville borgerschabet paa deris egne bekostning hoelde sig erfahrne under officerer, som kunde execere borger udi deris gever, saa at med tiden ved saadane medel kunde den gandsche mandtals menighed verre beqvem at afverie landtsens fiender, dersom saadanne, det Gud allermegtigste naadeligen afvende, gioris fornøden, och kunde dermed stoer schat blifve bespahret, landet til goede och forraad, som ellers paa fremed soldatter schulle kunde afvendis til saadan defension.

Den fattig borgelig stand beder hiertelig, at Gud allermechtigste, som regierer konger och forsterne, visseligen ville af naade bevaare kongl. mayts., vor allernaadigste herre och kongning och kierre fæderne land[s] fader och forsvar, udi langvarende lychsallig och fredsommelig regemette under sin faderlige beschiermelse, som altid af yfrighed for den christen kierche och kongl. forsorig for sin fattige undersatter med lif och kongl. bloed ofverget rigens och sinne undersatters spot och schade, och underdanigste herefter som hid indtil henstiller slig och anden rigens och undersatternis nødtorft til eders kongl. mayt[s] naadigste och christelig betenchende och befinder daglig, eders mayts. hafver et vaagen rigs øyie paa rigens grendtser for ofvermagt at defendere, nest den allerhøyieste Gudts naadige hielp och kraftig bistand, och nu som altid hafver rigens och eders mayt[s] fattig undersatteres defension och conservation naadigste i acht. Den fattig borgelig stand ville underdanigste derimoed som edsverne och plechtig undersaatter throlig af voris yderste formufve opsette med eders kongl. mayts. goedts, lif och bloed, som vi for Gud allermegtigste och eders kongl. mayts. ville antsvaare och verre bekiendt.

Dette vi enfoldelig hafver paa voris menighedts vegne befatted til efterretning och voris fuldmegtig derhoes fuldmagt gifvet

a Afskriften: paaschis. *b* Afskriften: forladis.

med andre kiobstedernis meddel och fuldmegtige enfoldig at slute och betenche de beste middel och raad. Gud allermegtigste gifve dem i sinde. Thil vindisbyrd under voris egne hender. Actum Alborig gieldhus den 20 juni 1669 [sic].

267. Adelens Resolution, 29 Juni. A. B. Originaler: RR. n. 49, XXXIV b. C. Samtidig Kopi: Ny kgl. Sml. Fol. 616 c, IV. D. Efter Kristen Skels Kopi afskrevet i Sjæl. Landebog Fol. 1.

Eptersom kong. maits. voris allernaadigste herre och konge ved hans mayt^{s} høivise rigens raad samtlige ridderschafb serdelis udi it hvert provints hafver proponerit och til gemüte ført om dend fahrlige och besverlige tilstand hoes voris ahngrentsende naaboer, naadigst fordi begierindis paa tienlige middel at thenche, ved hvilche disse rigis grendtser kunde vorde forsichrede, der Gud forbiude vi imod forhaabning blefve ahngreben, foreslagendis der hos epterschrefne poster: 1 om hvad vi ville komme rigit til undsetning med ofver vorris ordinarie rostieniste; 2 om vi ville concedere af voris bønder och tiener at laade udschrifve; 3 at vi ville tenche paa middel verbgelder at opbringe och underholde til it eller tov aar och denom udi en der til forordnede landkiste under adelens egen forvahring at laade indlege; 4 at de udaf adelen, som formufve hafver, saa och vorris bønder, som erre ved goed efne, paa it aars tid eller tov ville underholde och besolde nogle soldatter, om vinteren hiemme och om sommeren udi marchen. Och sluter derpaa, om vi self kunde tenche paa nogen anden middel, vi os da derpaa underdanigst ville ehrklerre, med videre vitløftigen er blefven foregifven,

Saa ehr herpaa vorris underdanigste resolution, at endoch (Gud sche des lof) vi iche formoder os nogen udstand at hafve med nogen, tvifler och iche paa, medens fast mere os underdanigst til forser, saa och fuldkommelig forhaaber, at hans may. och rigens raad denom jo høiligen laader vehre ahngelegen och præcavierer, at hos ingen af vorris ahngrendtsende naboer eller andre til andet gifvis aarsag end det, som til fred, rolighed och goed correspondents tienne kand, saa ehrachte vi dog at verre fornøden, at vi iche lefve alt for sicher, medens udi freds thid tenche paa middel, ved hvilche vi (negst den allerhøieste Gudts naadigste bistand) kunde conserveris, der som imod forhaabning och opretede contrac-

ter och fordrag nogen (det Gud och naadeligen afvende) os och dette rigis underligende provintser ville ahngribe, och fordi ehragter tienligt, at udi tide efter hans mayt[s] naadigste forslag en landkiste udi ethvert provints blev forordnit, hvor udi dend bevillige hielp af alle stender colligierit kunde reservieris, indtil dend høieste nød udkrefvede dend at schulle obnis och udaf dis indleg schulle forbrugis til vorris och vorris federne rigis defension, da det at sche udi en hver provints udi en af rigens raads, nemlich her Jørgen Urne udi Julland, her Clavs Daa i Sieland och Laaland, her Mogens Kaas udi Fyen, her Tage Tot Ottesen i Skaane, de til forordnede tvende land commissarier med bispen och en borgemesters ofververrelse. Och schulle forschrefne thvende landcommissarier iche verre mechtig pengene af kisten at udtage, udlane heller af nogen denom at udtage begierris, med mindre nødden, som for er meldet, det høiligen och nødvendigen udfordrer. Til hvilchen intention at stille udi verch hafver ridderschafbit betencht denne efterschrefne midel at bruges: 1. At menige ridderschab och saa mange, frit jordegoedts nyde, udi nerverindis aar 1638 schulle gifve af hver tønde hart korn efter derris jordbøgger, hvor udaf en richtig underschrefvene copie under derris hender paa sedegaardenes taxt, skovfve och des tillegendis bønder och tienner af en hver schulle tilstillis de der til forordnede tvende land commissarier, altingest derudinden udi hartkoren ahnslagen, giesteri alene uden tagindis och epter dend taxt, til forne ud af de til forordnede commissarier giort ehr, der adelen senisten for rostiensten ere blefne taxsierede, en rix ort af hver tønde hart korn, half parten udi rixdaller in specie och half parten udi kronner och marchstøcher. Doch med slig forord, at de andre stender, geislich och verdslich, udi lige maader contribuerer til landsens defension och det udi forschrefne landkiste i ligge mondt hoes vorris indlegis. Disligeste schal gifvis och contribueris tov rixsdaller pro cento af hvis baare penge en hver af adel, aldelis ingen undtagen, hafver udi behold foruden sin bortschyldige gield, enten staaindis hoes dennom self eller och hoes andre udstaaindis paa rente, saa fremt de andre stender sig udi lige maade dertil beqvemer. Forschrefvene contribution schal och en hver verre forobligeret (saafremt iche udi hans jordegoedts udaf til forordnede stigts commissarier i Julland och hans mayt[s] lensmend udi de andre provintsier med

tvende negst hoes boendis goede mend uden nogen vider proces schal annammis udleg, hvor dennom løster, saa megen landgilde, dend summa med des bekostning kand opløbe, och det beholde, indtil hand contentierer och det epter land kiøbet) til tvende terminer at betalle, nemlich half parten til Martini nu forst komindis och dend anden halfve part thil helligh trei konger dag anno 1639, och det en hver udi den provints, hand holder sin rostieniste. Til pengene at annamme och forvahre, som udi Julland er bevilgit udi Aarhus at schulle deponieris udi dend der til forordnede landkiste, er betroede tvende land commissarier, nemlich begge landts dommere der sammestedts, som epter haanden och til forschrefne terminer dend bevilgede summa, som af stigts commissarier och andre der til betroede schal indkrefvis, schulle annamme och udi forschrefvene kiste indlege under tvende laase, hvor til enhver af denom schal hafve sin nøgel. Och erre til stigts commissarier tilbevilligede efterschrefvene goede mend, nemlich Tønne Fris til Hesselagger udi Aars stift, Niels Fris til Krastrup udi Vendelboe stift, Peder Lange til Kiergaard udi Ribber stift och Jorgen Sefeld til Visborig udi Viborgh stift. Disligeste bisperne udaf geistligheden och borgemesterne i kiøbstederne den bevilligede summa, som i ligge maader i landkisten schal indlegis, dend at maatte indkrefve. Udi de andre provintsier, efterdi der om tilforne indted, før de erre hid reiste, er blefven omtallit, da dem paa nye igien udi en hver provints af de goede mend, dem nu sidste gang hafde forschrefvit, at motte forsamlis och da commissarier at forordnis och en hver lehnsmand i sit lehn pengene at indkrefve, annamme och til denom levere.

2. Disligeste er udaf addelen til rigens defension bevilget paa it aars tid, beregnit fra Martini nu først komindis indtil negst følgendes Martini 1639, af hver trei hundrede tønder hart korn efter vorris jordbog self at laade ahntegne och udgiorre tov karle af vorris bønder och tiennere, som vi och self paa bøndernis bekostning ville laade schaffe gewehr, til lands at laade bruge, de tov parter med musqueter och dend tridie part med piker, och dennom, saa lenge de erre her hiemme, at laade munstere och exercere saa och forinden vorris grendtser at laade underholde med penge eller commis. Dog at ded os iche nu eller i fremtiden schulle præjudiciere paa dend frihed, vorris uggedags bonder niude

for ald slig paa leg at forschaanis efter privilegierne, medens en hver af addelen derudinden at disponiere ofver sinne tiennere, som hand kand ehr agte dennom at verre tildregelig. Och schulle de bønder eller knegte, som ahntegnis, iche maae bortvige af den stafn, hand teignis och schrifvis paa, under tilbørlig straf, som vedbør, hvilchit vi och underdanigste formoder, hans mayts. ved sit udgifvene bref denom ville mandere. Schulle och bemelte vorris knegte af til forordnede officierer, som schulle verre fødde Dansche eller dette riggis indbøggere, paa sinne ahnordnede steder musteris och exercieris paa de tider, hosbundens och bundens arbeid iche derofver forsømmis och de til forordnede commissarier der til berammer, och naar musteringen och exercitierne ehre ofver standen, da derris gewehr igien at indlefverris paa en hver sin hosbonds gaard. Skulle och forschrefvene land commissarier, naar addelens jordboger hoes denom indleggis, strax laade en richtig mandtal ahnteigne paa, hvor mange knegte en hver kand thil komme at holde, saa och ordiniere dennom, som schulde holde en karl tilsammen af dennom, som iche hafver saa mange tonder korn, der enten kand holde hel eller half karl udaf. Forschrefne jordbog, och der foruden en summarum paa alle species och denom der hoes udi hartkorn ahnslagen under derris hender, schal en hver addels person och saa mange, frit jordegoedts hafve, verre forobligierede til forschrefne tvende land commissarier udi Viborig i Julland, i Otense i Fyen, i Ringsted i Sielland och Laland, i Lund af Skonne, Blegind och Halland dend 1 septemb. forst komindis at levere, saa fremt de iche vil verre forfalden et halft hundrede rixsdaller in specie til lande kisten, som med samme vilkor, som om dend bevilligede hielp om penge er om meldet, schal indkrefvis och opbergis. Och naar jordbogerne erre brugte af commissarierne, da en hver sin jordebog igien at tilstillis, medens dend forbemelte underschrefvene summarum hoes dennom at forblifve, dog en hver forbeholden, som i flerre end en provints hafver gaarde eller goedts, da i den provints, hannom lyster, sin mandtal paa knegte at laade levere, dem tilstede føre och mustere, dog commissarierne udi alle provintser hver andre at communiciere, hvor høit och for hvor mange tonder korn en hver sin jordebog hafver ahngifven, item for hvor mange knegte, hand ehr blefven ind-

schrefven, saa der udaf om ald rigtighed kand forfahris, dend enne iche mere end dend anden at verre forschaanidt.

Dog ville vi os forbeholdet hafve, at bemelte vorris tienere iche schulle brugis eller nogensteds henførris, med mindere nogen fiendtlighed dette rige och didts thilhorrige provintsier imod forhaabning, som før er rørt, af rigens fiender kunde paakomme, och den høieste nod det saaledis udkrefvede. Saa och med dend condition, at vi her paa udaf hans mayts. vorder forsickrede ved noigagtig revers, at disse forschrefne bevilinger, nu til rigens defension sched ehre, iche af nogen ret eller pligt at verre bevilgit, mens af en fri villie, och bør fordi iche at komme os eller vorris epterkommere paa vorris privilegier och førige kongelige reverser til præjudits, hinder eller skaade i nogen maader. Didts til vitterlighed hafver vi vorris egne hender underschrefvidt. Actum Otthense dend 29 junii anno 1638.

[a] Anlangendis pengen bevilger jeg tov af hver hunder rentepenge, ellers som skreffit er. *O. B*[rahe][a]. *Niels Kragh. Laxmandt Gyldenstiern. Thage Thott Ander: Jürgen Brahe. Gabriell Krusze. Peder Langhe. Henningh Walckendorff. Erich Juell. Frantz Lycke. Thyge Brahe. Jens Høegh. Niels Trolle. Henrich Ramell. Gregers Krabbe. Knudt Wllffeldtt. Henrich Rantzow.* [b] *Rudbeck Porss. Herlof Mormand.*

268. *Adelens Beslutning, 4 Juli.*

A. B. Originaler: RR. n. 49, XXXIV h. C. Orig.: Krigsminist. Aflev. (Registr. 91, S. 37, A 3). D. Koncept, skrevet bag efter Adelens Indlæg (n. 272): RR. n. 38 E. Kopi, skrevet efter Adelens Indlæg (n. 272): Ny kgl. Sml. Fol. 616 c, IV. F. Kopi: Kanc. G. Efter Kristen Skels Kopi afskrevet i Sjæl. Landebog Fol. 4. Trykt efter C: Aarsberetn. fra Gebeimearch. VI, Till. S. 20.

Kiendis vi underschrefvene alle provinciers deputerede, som hafver vehret her udi Otthense forsamblede, at vi udi her Jørgen Uhrnis til Aasmarchk[c], Danmarckis marsch och kongl. may[s] befalingsmand paa Vestervigh, hans nerverrelse och sambtyche hafver slutet och vedtaget om efterschrefvene punchter ahnlangendis med officerer, gevehr och munition udi en hver province at schal forholdis, som efterfølger. Udi Judtland for landsens vitløftigheds schyld schal underholdis til thrende companier søldater: trey capteiner, trey sarchsanter, sex corporaler och threi thrombslaar. Udi

a C: Otte Brahe Stensøn; fattes i D. *b* C indskyder: Af Laaland. *c* I D staar i Linjen: Aarmach [overstreget] Alsløf.

Fyn och Lavind och des underligendis øer schal underholdis en captein, thov sarchsanter, trey caperaler, thov thrombslaar. Udi Sielland, Laaland och Falster en captein, trey sarchsanter, trei corpuraler, udi Sielland thov tromslaar och udi Laaland en tromslaar. Udi Skaanne schal besoldis en captein, thov sarchanter, threy corporaler, thov tromslaar. Disligeste ehr bevilget och af for[ne] rigens marsch sambtycht, at alle forschrefvene officerer udi alle och en hver for[ne] provinser schal betalles af [a]commissarie tholden [a].

Disligste ehr bevilget, at bønderne schal forschaffe en hver sin soldat liberi, som ehr casiache med oben ermer, themmelige side, af rød farfve, muschetter, dertil hørige banteleirer och forkiet stoche. Schal af en hver provincies landt commisarier bestilles och betinges alle lige stuore, nemblig fiorten [b] kuller til hver pund, som och saa helle pichker, der til hørige forstoche, bagstøche och potte. Regnendis de thov parter af for[ne] soldatter at schal vehre muscheterer och den tridie part pichenerer. Forschrefvene gevehr schal en hver soldates øfrighed betalle forschrefvene landtcommissarier udi et hver provins, saa frembt iche ved neste derhoes boesidendis goede mend af hans boe och udi hans jordegoets uden nogen proces schal anammis udlegh derfor och derforuden thi rixdallers brøde paa hvert person, muscheterer och pichenerer, som til landkiesten schal vehre forfalden.

Nødvendig krud och lundter schal bønderne forschaffe enhver sin soldat, naar och saa lenge de hiemme paa sin bestilte muster plads exerceris alenne, en hver udi sin provins. Men naar de af deris provinse udi it andet føris, der emod fienderen at brugis, schal denom da krud och lod af commissarierne forschaffis och det af en hvers provinsis landkieste at betalles. Des til viterlighed med egen hender underschrefvet. Achtum Othense den 4 julii anno 1638.

Niels Kragh. Thage Thott Ander: Jürgen Brahe. Gabriell Krusze. Peder Langhe. Thyge Brahe. Henningh Walckendorff. Erich Juell. Frantz Lyeke. Jens Hoegh. Knudt Vlffeldtt. Niels Trolle. Rudbeck Porss. Henrich Rantzow. Gregers Krabbe. Herlof Mormand [c].

a Aaben Plads i D. b I alle Originaler stod her først: tolf; i D staar: 12 uden Rettelse. c Underskrifternes Orden er lidt afvigende i de forskjellige Originaler; de fattes i D og E.

269. Gejstlighedens Bevilling, 26 Juni. Afskrift: Kgl. Bibl., Gml. kgl. Saml. 4to n. 3180. Trykt: Ny kirkeh. Saml. IV, 453. Jfr. Rettelser efter Orig. i Fyns Bispearkiv: smstds. 3 R. III, 838.

Eftersom kong. mayt. vor allernaadigste herre hafver geystligheden naadigst ladet andrage om undsetning oc hielp i denne farlige tids tilstand, riget oc religionen met Guds velsignelse at beskerme oc voris kiere federnelands ruin at afverge (for hvilcken christelig oc faderlig omsorg Gud lønne oc velsigne hans kong. mayt.), oc nu til s. Hans dag paa efterfølgende poster ved deris fuldmectige befallet sig at erklære:

1. Hvad geystligheden vilde bevilge ofver den fulde skat at udgifve, at regne den, som nu skal udgifves, for half skat.

2. At bevilge undsetning, werbgelder oc underhold til it eller 2 aar oc indlegge dem udi kister paa steder under forvaring, som dennem self synes, at di den self, enten gantske eller det øfrige, pro quota kunde udtage, naar krigen endes.

3. At di, som formuende ere, vilde paa it aars tid eller 2 underholde kronen noget fodfolck oc hafve dennem i marcken om sommeren oc hiemme om vinteren oc tage forsickring af stenderne paa betalning, naar krigen er ofverstanden.

4. At betencke, hvorledes Jytland met Guds velsignelse kand forsickres.

5. Om mand self kunde tencke paa nogen anden middel,

Saa hafver vi høystbemelte kong. mayt^s naadigst befaling underdanigste at efterkomme veret her i Othense forsamlede oc nest Guds paakaldelse efter den fuldmact, os af voris underhafvende provster oc præster er gifven, saaledis besluttet:

Bispen udi Skaane oc de, som ere fuldmectige af Sæland, hafver udlofvet for en hver sognepræst oc profst udi Skaane oc Sielland stifter ofver den fulde skat (som er 4 rixdaler) X rixdaler, anseendis at de udi nest forleden fredstid icke hafver udstaat saa store besveringer, som deris metbrødre [i] Jytland oc Fyen.

Bispen udi Fyen i lige maade hafve udlofvet underdanigste af Lolland oc Falster, hvor der ere sex herreder oc 71 præster, af hvert herret it hundred rixdaler efter deris egen erbødende; men for præsterne paa Langlang, Als, Errøe oc Fyen enhver otte rixdaler ofver den fulde skat.

Lige det samme erbiude bisperne i Vendelbo, Riebe oc Aars stifter[a] paa deris underhafvende præsters vegne.

Bispen i Viborg[b] undskylder sine præster at vere hel fattige formedelst kaldenes ringhed oc derfor icke mere at kunde afstedkomme, foruden den fulde skat, end 6 rixdaler.

Dette hafver de til rigens defension i en kiste at indlegges udlofvet paa it aars tid til 2 terminer at udlegge efter hans kong. mayt[s] naadigste villie oc behag, underdanigste formodendis. at denne inæqualitet oc ulighed icke skulle blifve dem i fremtiden til præjudicium, oc derhos underdanigste begerendis. at di for den 3 af følgende poster naadigste motte forskaanes for deris embeds skyld.

Hvad bisperne self anlanger, hafver di sig underdanigste saaledis resolveret, at di foruden det, di met capitlerne contribuere, vilde hver for sin person, naar den hoye nod udkrefver, legge der til, som de forhaabe, hans kong. mayt. skal naadigst vere tilfreds met.

Til det siste synes os underdanigste ofver alle andre midler til landsens fred oc beskermelse dette at vere det ypperste oc beste, at der anstilles 3 extraordinarie oc almindelige faste oc bededage til at afbede synden, met hvilcke vi hafver fortient den ofverhengendis straf oc ulycke, som mand hafver sig at frycte; dog alting paa hans kong. mayt[s] naadigste behag. Bedendis underdanigste, at dette deris underdanigste svar motte met konglig naade optages. De ville troligen bede den almectigste oc trofaste Gud, at hand vilde naadeligen bevare deris allernaadigste konge oc herre udi langvarende velstand oc regiment oc lycksaliggior hans konglig mayt[s] raad oc anslag, sit nafn til ære, vore kiere federneland oc den kristen kircke til trøst, skonsel, fred oc beskermelse. Actum Othense 26 junii 1638.

Christen Hansøn s[uperintendens] VB. Hans Michelsøn s. F. Hans Vandal s. V. Morthen Madsøn s. A. Jehan Borckartsøn s. R Peder Vinstrup s. L.
Niels Povelsen, sogneprest til vor frue i Kiobenhafn.

a I Randen: 1. m. Christian Hansøn i Vendelbo stift, 2. d Jehan Borckasøn i Ribe, 3. d. Morthen i Aarhus. b 4. d. Johannes Vandalinus.

270. *Kapitlernes Bevilling, 29 Juni.*

A. Orig.: Indlæg 1638 under C. B. Orig.: RR. n. 49, XXXIV i. C. Afskrift: Sjæl. Landebog Fol. 14.

Underskrifter: *Ch. Friis. Ch. Thomesen. Joest Høeg. Christopher Vrne.*

Paa capittelernis vegne: *Niels Kragh. Erich Juel. Gregers Krabbe. Willich von Westhofen*[a]. *Christen Hanszøn* s. B. *Hans Wandall* s. W. *Morten Madtsøn* s. A.

271. *Borgerstandens Erklæringer.*

Originaler: RR. 49, XXXIV.

a. Kjøbenhavn, 27 Juni. Trykt: Nyt hist. Tidsskr. I, 457.

Eftersom koug. mayt. voeris aldernaadigste herre udi Ringsted nest forledne dend 7 juny vid der til deputeride rigens høivise raad voeris byes udschichede med andre landsens stender naadigst hafver ladid proponere och til sinde føere dend for øyen svebende stoere fare och undergang, voeris kiere fæderne land sig hafver at besørge, om saadant nest dend høieste Gudts beschiermelse vid der til tienlige middel icke udi tide forrekommis, naadigst derforre befalendis, stenderne efter guod betenckende deris fuldmechtige her til Odense skulde lade moede med underdanigst ercklering, hvad hielp mand til samme høifornødene intention gioere vilde, da hafver borgemester och raad och borgerschab udi Kiøbenhagen saadant underdanigst vel udi betrachting tagid och mere til værckens fornødenhed end egen efne och formufve henseendis sig underdanigst resolverit, hans kong. mayt. och fæderne landid til tienneste, huos de andre stenders hielp et compagnie paa halftandid hundrid mand, officerer och gemene saaldater, at oprette, bevære och til grendsens defension udi Lanthaaldsten paa tho aars tid, om saa lenge fornøeden gioeris, under hvad obrister hans kong. mayt. self naadigst techis, fri underhaalde. Alderunderdanigst begierendis, at hans kong. mayt. dende sin fattige underdaners schyldige tro tienneste med kong. gunst och naade vil værdigis at optage och aldtid blifve os en naadig herre och konning. Odense dend 27 juny anno 1638.

Kiøbenhagens byes fuldmechtige.

Jacob Michelsen. Peder Mortensonn. Mickel Søffrenszen.

a Fattes i B.

b. Jylland, 29 Juni.

Underdannigste ercklering oc begierring paa dend borgeligge stands vegne af Judland dierris middel udi Ottense dend 29 juny anno 1638.

Eftersom vi hafver bekommet kong. maiet[s] vor allernaadigste herre och konnings befalling at erclere os paa de puncter, borgerschabbet udi Judland udi Viborrigh dend 14 juny sidst forleden blef forholdet (och kiøbstedernis middel ofver alt rigget nu her hafver ehrfarret), at dend contribution, som til landsens defension vil udleggis, skal alenne af di formuefvendis udgifvis, som en hver vid sin eggen haand schal antegne, derforre er kiøbstedernis middel af Judland underdannigste begierrendis dilation, indtil lensmenden med øfrigheden udi en hver kiøbsted de formuefvende, ingen undtaggen, kand forkalde, at en hver sig daa antegne kand, hvad de til dierris eggen och landsens forsickring frivillig vil udlofve och siden lefverre paa de thider och steder, addelen och giestligheden dierris udlofvet och samtøckt hafver.

Och er underdannigste begierrendis, at borgerschabbet under dierris eggen middel saa vel som landfolckedt ofver alt maatte bevilgis at excerceris, at de kunde verre beqvem til udschud eller i andre maader at giørre riggens fiender moedstand, om behof giorris. Er ydmyggelig formoedendis, denne vorris begierring udi gunst och naade maatte optaggis. Actum Ottense ut supra.

Eders kongl. maiet[s] underdannige och plichtschiuldig thiennerre af kiøbstederne.

Af Ribbe: *Peder Seffrensszen*, *Peder Olluffszen*. Af Viborrig: *Peder Sørenszen*, *Hans von der Hude*. Aalborig: *Dyryck Grubb*. *Hannsz Seffrinsszen*. Aarhus: *R.* [?] *Nielsen*. Randers: *Mogenns Nielsszonn*. *Maldtz Pouellszen*. Vard: *Hans Nielsszøn Arnsberch*. Thisted: *Peder Sørenszen*. Lemvig: *Simon Christenszen*. Sæbye: *Peder Christenszen*. Horsens: *Ernst Ernstszøn*. Ringkiøbing: *Jennsz Olluffszen*. Holdstebroe: *Jennsz Olluffszen* [a]. Hobrof: *Lauridtz Nielszen*. Mariagger: *Hanns Rasmuszen Gris*. Koldingh: *Morten Panck*, *Mogens Erichsen*. Skyfve: *Anders Ibszen*. Nykiøbing: *Anders Ibszen* [b]. *Dyryck Grubb* i Alborgh mit fulmacht pa Horniges byes vegne.

c. Skaane, Halland og Bleking, 30 Juni.

Underskrifter: Malmø: *Herman Krutmeyer*. *Otto Schmidt*. Ystad: *Thilluff Hansen*. Landskrone: *Anders Christensszen*. Helsing-

a Den samme som foregaaende. *b* Den samme som foregaaende.

borg, Halmstad. Varberg og Falkenberg: *Mads Madszen.* Kristiansstad, Simbrishavn, Sølvitsborg, Ronneby og Kristianopel: *Hinrich Pederszen.* Lund: *Peder Pederszen.*

d. Sjælland, 30 Juni. Brudstykke: Nyt hist. Tidsskr. I, 448.

Underskrifter: Helsingør: *Thomes Jacobszøn, Nielsz Knudttzøn.* Holbæk: *Laurittz Christensszen, Herman Eggenszen.* Skjelskør: *Anders Mortensszen.* Vordingborg: *Bertil Hanszen.* Præstø: *Peder Jensen Druken.* Korsør: *Hansz Wernszen.* Kalundborg: *Søffrenn Hanszen.* Kjøge: *Eneuolldt Rasmusen.* Næstved: *Welhem Dauitszen.* Roskilde: *Peder Nielsszen Bech. Lauridz Pederszen.* Slangerup: *Falck* [?] *Oelszen, Anders Hansen.* Ringsted: *Fransz Schuldtt.* Slagelse: *Peder Raszmusen.*

e. Laaland og Falster, 1 Juli.

Underskrifter: Paa Nakskovs Vegne: *Jacob Pedersen. Jaçob Hannsenn* paa de andre Kjøbstæders Vegne i Laaland og Falster.

f. Stege, 1 Juli.

Underskrift: *Lauritz Anderszen* paa Stege Bys Vegne.

272. Adelens Fuldmægtiges Proposition til Raadet, (omtr. 4 Juli).

A. Kopi (sammen med n. 268): Ny kgl. Sml. Fol. 616 c, IV. B. Koncept paa et Dobbeltark før Udkastet til n. 268: RR. n. 38.

[a]Vi samtlige fuldmectige af adelen ere af Danmarckis hoyvise raad venligen begierendis, at de os udi efterschrefne puncter, disse lande til nogen gafn och fremtarf, vile vere beforderlig och deris gode betenckende meddele[a].

1. At kongl. mayt. voris naadigste herris och kongis obne bref til menige adel her i riget motte udgaa deris rictige jordboger under deris hender til de dertil forordnede commissarier, naar de derom af denom anmodis, at ofverlefvere.

2. At den taxt under en af rigens raads hender, som adelen for rostienisten ere taxered efter, motte os meddelis.

3. At høgstbemelte hans kongl. mayt[s] naadigste bref och patente motte udgaa, at de bønderknecte, som paa adelens af denom sielfver blifver udschrefven, icke paa nogen anden stafn, saa lenge dette paastaar, under straf, som vedbør, motte undvige[b].

a I Stedet har B kun: Propositiones af adelens fuldmectige thil rigens raad. *b* Koncepten tilføjer: hvad straf.

4. Hvad rigens høyvise raad[s] gode bethenckende er, hvorledis med officiererne schal forholdis, saavelsom och hvad tractament en udschrefen soldat monatlig enten udi penge eller commis kunde gifvis.

5. Efterdi den storste part af capitlernis och slig geistlig gods hafver veret adeligt gods och alle de, som nu dermed ere forlente, aadelig friheder nyder, at de, rostienisten til bestørckelse, deraf, som tilforen hafver veret i verck i feide tid, motte holdis rostieniste.

6. At Norge och forstendom Slesvig med dis appartinentier och andre rigens underligende øer i lige maade motte contribuere och i landkisten samme deris ahnpart indlegge, saavel som och de, som er i kiøbstederne bosiddende och de geistligis friheder nyder, ere dog hverken caniker eller preste och med ingen af stenderne skatter eller schylder, motte i act hafvis och deris ahnpart i lige maade til denne defension verck udlegge.

7[a]. Efterdi velbemelte rigens raad sielfver for raadeligt hafver acted landfolckit at beveris, at da ingen almuesmand paa veye eller stie eller nogen andensteds i marken med bøsser motte findis uden de, som nødvendigen det tilladis.

8. Efterdi hestemøller och sqvatmøller mange steds ere opbygde saavelsom och veyermøller af privat personer och paa de steder, icke behof giordes, mange andre kronens och adelens vandmøller, som de holde deris rostieniste af, til stoer afbreck, at de da paa de steder, de mistis kand, motte afschaffis.

9. Eftersom nogle af adelen icke ennu vores medgifne fuldmacter hafver underschrefen och muligt icke heller vilde underschrifve eller rette och forholde sig efter hvis som sluted vorder, hvorledis med denom schal forholdis.

[Paa ny Side:] [b] Om festning och leyer.

Eftersom sæniste er os deputerde af ridderschabet af Jydland vid rigens høgvise raad foregifvet, ad vi ville thenche paa middel, hvorledis Jydland ved Guds naadige bistand kunde for findtlig indfald defenderis och forsichris, vi dennem da denne voris bethenchende vilde thil kiende gifve, da synis høylig fornøden ad verre paa kongelig may[s] naadigste behag, ad der ved østerkanten tvert

a Punkt 7—9 er i B senere tilføjet. b Det følgende findes kun i B.

ofver fra Fyen maatte udvisis en beqveme och beleylig plads och sted en festing eller och, om noden det saa ilig udkrefver, it leyer kunde forferdigis, henliggis och førmeris, hvor ved det gandsche land kunde defenderis och forsichris, om behof giordis, och, nar nøden det udkrefvet, faa securs af de andre hans mays provinser, som brugeligt er; thi forfarenhed gifver och er disvere thilforn forsøgt, ad lande uden festing er deris findis bytte. Och desse bevilgede adelens saavel som och hans mays eigne udschrefne soldatter maatte derpaa arbeyde, hans may. och naadigst vilde med ingenieur och fornøden verchmester samt deris fornøden underholding och tøi verre os behielpelig saavel som och sielfver forordne af voris egen middel, som derpaa kunde hafve opsiun, ad det blev fuldrefven, som det sig bør.

273. Kristoffer Urnes Betænkning, 4 Juli. Orig. RR. n. 49, XXXIV k

Mit ringe betenckende om stendernis udlægh til rigernis defension och skatters paabydelse udi Norge dette aar:

1. At adelen, som hafver lehn af hans kong. mayt., och capitulares, som pro officio ey erre beneficerede, udgifver af hver pund tunge, som regnis gemenlig for toe tønder korn, ȷ rdr. in specie; af en hud j ort; af it pund smør j ort, och saa à l'advenent af anden slags vare och landschyld, efter jordebøgers indhold och sedvanlig taxt derpaa. Adelen, som icke hafver lehn, och af die beneficiis, til hos domkirchen residerende pro officio perpetuerede, half saa mogit.

2. Med præsternis contribution at forholdis som udi Danmarck.

3. Borgerschabit udi lige maade at forholde dennom, som die af samme stand udi Danmarch.

4. Dersom skat til førstkommende Martini lige som forgangen aar vorder paabødit, at da udi skattebrefvene maatte befalis, at almuen udi Norge fiorten dage for samme tid dend udlæger; derimod bedagis paa halfparten af unions skatten til fastelafen nestefter, och resten til efterfølgende Philip. Jac. at udgiffes, som er hans kong. mayt. uden schade och lideligst for almuen; dogh aldtingst herudinden til hans kong. mayts naadigst discretion och

deris gode betenckende, de bære end jegh forstaar och vide at ofverveie. Ottensoe 4 julii anno 1638.

Christopher Urne.

Septbr. Delvist Raadsmøde i Odense.

Kun 6 Raader vides at have været til Stede; disse ytrede sig 10 Septbr. om Vinterkvarter for Krigsfolket i Holsten (*n. 274*). Under Mødet udgik de mange Breve af 9 Septbr., hvorved Stændermødets Beslutning sattes i Værk, se ovfr. S. 470 og ndfr. S. 491. Samme Dag udstedte Kongen med Raad, Bevilling og Samtykke af de Raader, »som nu hos os til Stede var«, en Fdg. om Præstedrukkenskab, ærerørige Domme, Kost og Tæring, Arrest, Prokuratorer, lovfældtes Rettergang, Krybskytter og Bøsser[1].

274. Raadets Betænkning. 10 Septbr. A. Orig. med Kristian Thomesens Haand: Kanc. B. Orig. med samme Haand: RR n. 49, XXXVI.

Paa kongelig maiestet vores allernaadigste herris proposition, belangende vinterqvartier for det folck, som riget udi Holsten underholder, er vores underthanigst betenckend, at naar kong. mayt. naadigst eracter tidernis och findernis tilstand saaledis beskaffen, at grentserne uden fahre kand blottis, daa kunde det regiment til fodts for bekostning skyld i vinter reduceris paa tov tusind mand, och det sidst udschrefne danske folck strax igien hiem forlofvis, efterdi det altid igien, naar behof gioris, kunde igien udskickes.

Kunde och hver compagnie til hest mod vinteren blifve reduceret til hundret heste, vaar det riget paa den store udgift en stor forlettelse, och naar folcket saaledis baade til hest och fodts vaar reformeret, och det fra grentsen kunde mistes, kunde en diel deraf vel udi fyrstendom Slesvig och en del her udi riget vinteren ofver indqvartieris, endog de Holster med ingen billighed eller efter unionen sig kand unddrage fra at skaffe det folck qvartier, som de til assistents begier, med mindre de tiderne saaledis ansie, at

[1] Sjæl. T. XXVI, 333; trykt. Det sidste Punkt synes foranlediget ved Adelens Udtalelser, ovfr. *n. 272* § 7.

de formiene sig vores folck intet at behofve. Odense then 10 septemb. anno 1638.

[a]Eders kong. maysts underthanige raad[a].

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Mogens Kaas. Christian Thomesen. Hansz Lindenou. Joest Høeg.

Oktbr.—Novbr.? Provinsmøder af Adelen til Valg af Landkommissarier.

9 Septbr. befalede Kongen fra Odense Hr. *Kristoffer Ulfeld* og Hr. *Tage Tot* i Skaane, Hr. *Klavs Daa* og Hr. *Korfits Ulfeld* i Sjælland, Hr. *Mogens Kaas* og Hr. Jørgen Brahe i Fyn og Hr. Palle Rosenkrans og Jost Fred. v. Pappenheim i Laaland at forfare hos Adelen, hvem de vilde bevilge til Landkommissarier, og derefter meddele disse et medfølgende Missive, samt lade Landsdommerne kundgjøre et aabent Brev[1]. Ved dette befaledes det Adelen at indbetale den paa Stændermødet (cvfr. S. 468) bevilgede Pengeydelse til Kommissarierne, der ellers uden videre Proces skulde gjøre Udlæg for Summen i vedkommendes Jordegods. I Anledning af de bevilgede Soldater befaledes det enhver at indlevere fuldstændige Jordebøger med særlige Fortegnelser over Hovedsummen inden 1 Novbr., i Jylland til Niels Krag og Erik Jul. Landsdommere og Landkommissarier, i de andre Lande til Landkommissarierne; de forsømmelige skulde have forbrudt 50 Rdl. til Landekisten »efter samtlig adelig Udskuds Bevilling«, og det, hvad enten de havde underskrevet Adelens Fuldmægtiges Fuldmagt eller ikke, »efterdi ingen paa sin egen Haand fra de fleste sig afskille og mod den ganske Stands Samtykke sit Fædreneland bør at lade i Stikken«[2]. Missivet

a Fattes i B.

[1] Sjæl. T. XXVI, 339.

[2] Smstds. 340. Jfr. Norske Rigsreg. VII, 435. — I Oluf Daas Landebog er efter dette Brev tilføjet følgende egenhændige Bemærkning: Imod disse kongl. befallinger kand med ald billighed af adelstanden protesteris, sligt iche nogle imod egen villie eller en partes vedtegt at kunde eller bør nogen i serdelished ved straf at foreschrifves eller paabiudes, epter-

til Landkommissarierne indeholdt, at de paa Grundlag af Jordebøgerne skulde taxere Adelen til Hjælpen m. m.[1] Samme Dag befaledes det Marsken Hr. *Jørgen Urne* at sende Landkommissarierne Fortegnelse over Adelens Rostjeneste efter sidste Taxt[2].

Af Adelsmøderne holdtes det sjællandske 31 Oktbr. i Næstved, hvor Niels Trolle og Kristen Skel Albretsen valgtes til Landkommissarier og fik de tilstedeværende Raaders (og adeliges[3]) Erklæring paa en Del fremsatte Spørgsmaal (*n. 275*). 10 Decbr. tilskrev Kongen fra Glückstadt de to nævnte Landkommissarier, at de efter Bestemmelsen i Odense ogsaa skulde oppebære Adelens Kontribution i Laaland og Falster og indlægge den i den sjællandske Landekiste[4]. — I Skaane valgtes Gunde Rosenkrans (og Henrik Hvitfeld[5]), i Fyn Hr. Jørgen Brahe og Knud Ulfeld til Landkommissarier[6].

---

som adelstanden her i Danmarch ehr et frit folch och hafver høiere privilegier, med mindre en hver sligt hafde sambtygt; thi enhver, som joe billigt raader for sit eget, och protesterer jegh underschrefne her imod. Oluff Daa. Sjæl. Landebog Fol. 16.

[1] Sjæl. T. XXVI, 339 (Sjæl. Landebog Fol. 14). Om de af Kommissarierne foretagne Taxationer, se Danske Mag. 5 R. I, 161.

[2] Jydske T. IX, 564.

[3] I Kopien staar som Overskrift: Rigens Raads Svar, men som Underskrivere anføres ikke blot 4 Raader, men derefter flere Adelsmænd.

[4] Orig. med Segl: RR. n. 49, XLVII (Sjæl. T. XXVI, 365).

[5] 20 Maj 1639 skrev denne til Kongen, at Adelen i Skaane »til Martini« havde voteret paa ham og Gunde Rosenkrans til Kommissarier; han bad sig imidlertid fritaget, da han allerede »med Fæstningernes Bestilling har noksom at bestille« (jfr. S. 537). Orig.: Indlæg. Kongen efterkom hans Ønske, se 30 Maj 1639, og Adelen valgte da i Stedet Henrik Ramel.

[6] 15 Novbr. befalede Kongen fra Glückstadt Hr. *Korfits Ulfeld* at lade Landkommissarierne i Sjælland faa udleveret Vaaben fra Tøjhuset; 31 Decbr. udgik fra Haderslevhus samme Ordre angaaende Kommissarierne i Skaane: Sjæl. T. XXVI, 359, 365. — 7 Novbr. 1639 befaledes det Kommissarierne at lade Kapitejnerne over Adelens Soldater tilkjendegive dem, hvor mange Soldater der udebliver til Mønstring: skyldtes Udeblivelsen Adelens Forsømmelse, skulde de for hver oppebære 4 Rdl. til Landkisten, ellers lade dem straffes tilbørlig paa Kroppen af deres egen Husbond. — Kommissarierne var foruden de ovennævnte, i Jylland: Hr

275. *De sjællandske Kommissariers Konditioner, 31 Oktbr.*

Kopi af Kristen Skel: RR. n. 49, XLII. Afskrift i Sjæl. Landebog Fol. 5.

De conditioner, med hvilcke Niels Throlle och Christen Skiel sig paa tog at vere landt commissarier, der de af rigens raad och adelen i Sielland dertil ved vota blefve eligerede i Nestved den 31 octobr. anno 1638.

Landtcommissariernis begieringer:

1. Ere vi begierendis en taxt, hvorefter adelens guodts skal settis.

Rigens raads svar paa Niels Trollis och Christen Skiels indleg.

1. Den taxt skal affodris af cantseliet; eller forholdis efter den copie, som i Nested er ofverleverit.

Jørgen Urne, i Skaane: Hr. *Tage Tot*, i Sjælland: Hr. *Klavs Daa* og i Fyn: Hr. *Mogens Kaas*: Sjæl. T. XXVI, 511.

I Juli 1642 ses Henrik Ramel dog at være afløst af Gabriel Kruse (Sjæl. T. XXVII, 357), og samtidig nævnes som Landkommissarier i Fyn Falk Gjø og Lavrids Ulfeld. — Da Stiftskommissarius i Vendelbo Stift Niels Fris var død, befaledes det 26 Maj 1640 Gunde Lange at paatage sig denne Bestilling og, »efter at du af Landkommissarierne dèr smstds. om Resten (af Kontributionen) bliver aviseret«, da indkræve den og levere den til dem: Jydske T. X, 226. Som Stiftskommissarier nævnes i Juli 1642 (Sjæl. T. XXVII, 357) Peder Lange for for Ribe Stift og Jørgen Sefeld for Viborg Stift, altsaa endnu de samme som i 1638 (jfr. *n. 267*).

17 Novbr. 1644 befaledes det Hr. *Frederik Redtz* og Wentzel Rotkirch at tage for sig Kristen Skels Regnskab for Landekisten, naar han begjærer det, og »under eders Hænder og Signeter dets Beskaffenhed fra eder give beskrevet« samt indsende en Kopi heraf til Kancelliet: Sjæl. T. XXVIII, 231. Da Wentzel Rotkirch havde lovligt Forfald, befaledes det 8 Decbr. Vincens Bille i hans Sted at fyldestgjøre Befalingen: smstds. 239. 16 Decbr. erklærede *Frederik Redtz* og Vincens Bille, at de havde fundet Regnskabet rigtigt. Orig. med 2 Segl (indlagt er en Fortegnelse over de indkomne Beløb, leveret af Kr. Skel): Danske Kanc., jfr. Notitser herom i Sjæl. Landebog Fol. 50, 54. 11 Febr. 1645 forlovede Kongen fra Frederiksborg Kristen Skel fra Kommissarie-Bestilling i Sjælland efter hans egen Begjæring paa Grund af Sygdom: Sjæl. T. XXVIII, 286. Om hans Regnskab se yderligere 1 Oktbr. 1645. — 10 Maj 1645 befaledes det Kommissarierne i Laaland at forhøre Kristoffer Stensens Regnskab for den Tid, han var Landkommissar i Laaland og Falster, og kvittere ham derfor: Smaal. T. VI, 551.

2. At vi motte blifve bestillingen qvit, naar aahrit er om, och da voris regenskab motte forhoris.	2. Dette er billigt.
3. Hvem regenskaberne skal forhore och os derfor qvitere.	3. Tvende af rigens raad och 2 de eldste landsaatter.
4. Hvor landkisten skal staa och udi hvad forvaringh.	4. Udi Roskild cappitel.
5. Hvis anden extraordinari udgift, som kand paakomme och umueligt er nu at vide, baade med bud at sende och andet, at det motte betallis af landkisten.	5. Er billigt.
6. At lensmendene maa forskaffe os pengene for gewehret saavelsom den anden bevilgede contribution.	6. De, som hafver sielfver gewehr och commissarierne det til kiende gifver under deris hender, de forskaanis for penge dertil.
7. At alle jordbogerne skal endelig leveris til os inden Martini.	7. Dette er billigt.
8. Pengene af lensmende at leveris paa det sted, kisten staar, i det seniste til den sidste novembr. i dette aahr.	8. Dette er saaledis samtycht och den anden termin hellig tre konger dag 1639.
9. Saa frembt enten ved ildebrand, tifvehand eller anden uforvarendis tilfald kisten eller pengene kunde forkommis, da det icke at komme os eller voris arfvinger til skade.	9. Dette er billigt.
Datum Nested ut supra. Niels Trolle. Christen Skiel As.	Clavs Daa. Hr. Jost Høegh. Hans Lindenov. Corfidts Ulfeld. Fredrich Pasbierg. Mogens Packs. Fredrich Redtz. Vintsens Bille. Thyge Brahe. Fredrich Urne. Axel Arenfeld. Otte Brahe Pedersen. Otte Gioe. Sivert Urne. Gabriel Laxmand. Pros Mund. Jørgen Sehfeld.

Decbr. Delvist Raadsmøde i Kolding.

11 Novbr. befalede Kongen fra Glückstadt Raadet i Jylland og Fyn at møde i Kolding den .. Novbr.[1] 15 Novbr. befaledes det sammestedsfra Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Kristoffer Ulfeld*, Hr. *Jost Høg*, Hr. *Hans Lindenov* og Hr. *Korfits Ulfeld* strax at begive sig over til Kolding[2]. Mødet synes først begyndt i Decbr. og overværedes af mindst 8 Raader, medens *Hans Lindenov*, *Jost Høg*, *Kristoffer Urne* og *Korfits Ulfeld* ikke vides at have været til Stede.

Da Raadet af flere Skrivelser fra Kongen til Kansleren havde erfaret, at han agtede at stræbe efter at faa Fyrsterne i den nedersachsiske Kreds til at slutte sig sammen i et Forsvarsforbund, udtalte Raadet sig 4 Decbr. (*n. 276*) meget stærkt mod denne Plan, der let kunde kaste Riget ud i store Farer; derimod bevilgede det til Tropperne i Holsten en Dobbeltskat (se ndfr.). Kongen svarede 10 Decbr. fra Glücksburg (*Egenh. Br. n. 248*), at Forbundet skulde være begrænset til den nedersachsiske Kreds (altsaa Holsten og ikke Riget). Dobbeltskatten fandt han utilstrækkelig, medens han krævede, at Raadet skulde sørge for, at hans egne Midler forslog til Omslaget. Raadet svarede 20 Decbr. (*n. 278*), at Holsten let vilde drage Riget med i Faren, medens dog Grænsefæstningerne imod Sverige var i meget slet Stand; de bevilgede Skatter vilde formentlig vise sig tilstrækkelige[3]. — 4 Decbr. rettede Raadet forskjellige Begjæringer til Kongen (*n. 277*), saaledes om Unionsbrevets endelige Udfærdigelse, om Paalæg til Officererne i Holsten om at vise Forsigtighed og om de skaanske Fæstningers Forsyning med Proviant; endelig foreslog Raadet, at Kongen skulde forbyde Adelsmændene at paalægge deres Bønder den Orts Daler, de selv havde bevilget, hvad der skete med Raadets Betænkning ved et aabent Brev fra Haderslev

---

[1] Jydske T. IX, 603 (Tallet ikke udfyldt). »Lige saadan et Brev til Hr. *Mogens Kaas* og Hr. *Albret Skel*, enhver især«.

[2] Sjæl. T. XXVI, 360.

[3] Jfr. Fridericia II, 95—97.

18 Januar 1639[1]. Samtidig udgik et Forbud mod Udførsel af visse Slags Heste[2], uden at Raadet nævnes heri; jfr. dog *n. 278* sidst. Fremdeles udgik samtidig Brev om en Skat til Underhold for Tropperne i Fyrstendømmerne efter Rigsraadets Raad og Betænkning[3], jfr. ovfr.

276. Raadets Betænkning, 4 Decbr.

Orig. med Klavs Daas Haand: RR. n. 49, XLV.

Allernaadigste herre oc konning. Af e. k. m. atschillige schrifvelser, her cantseler tilschrefvit, hafver vy underdanigst fernummen, hvad kongelig forsorg e. k. m. udi disse farlige tider drager for disse lande oc riger, oc med hvad stor apprehension e. k. m. considererer den præjudiserlig macht, som de Svenske vid Ostersoen hafver erlangit, som nu oc synis mere til vorris evangelische naboers ruin at vorde brugit end til at søge deris rette finde, som erre de keyserske, afbrech at kunde giørre, och at vy herom vorris underdanigste betenckende schulle gifve tilkende. Saa maa vy underdanigst vel bekende, at det er fast en uendelig fare, disse lande oc riger nu erre med paa alle sider bespent, oc at vy med stor forundering hafver ingen uden Gud den allerhøyiste at tacke, at vy mere end andere saa lenge oc naadelig hid indtil hafver verrit forskaanit oc bevarit, och nar vy med underdanigst

---

[1] Sjæl. T. XXVI, 377.

[2] Smstds. 378. Herom havde Kongen 9 Oktbr. afkrævet Raaderne Betænkning, se ndfr. S. 512.

[3] Sjæl. T. XXVI, 384—99 (i Missivet til Lensmændene i Norge og i Meddelelsen til Rentemestrene staar: Rigsraadets Raad, Bevilling og Samtykke). Skatten skulde i Jylland leveres til Hr. *Albret Skel*, i Fyn og Langeland til Henning Valkendorf, i Skaane til Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* (eller til denne alene, om *Tage Tot* er hindret i Kongens Bestillinger), i Sjælland, Møn, Falster og Laaland til Rentemestrene (smstds. 386—88). Hr. *Albret Skel* og Henning Valkendorf skulde atter levere Skatten i Kongens eget Kammer, Hr. *Kristoffer Urne* fremskikke den til Rentemestrene (smstds. 398), og Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* (eller den sidste alene) ligeledes indsende det oppebaarne til Rentekammeret (Skaanske T. VI, 317). Da *Albret Skel* døde, befaledes det 23 Maj Tønne Fris at modtage Skatten af hans Arvinger eller af Lensmændene: Jydske T. X, 89; jfr. 91.

skyldighed betrachter, hvad mennische middel kunde optenckis til vorris videre forsichering oc conservation, da maa vy vel bekende, at det er it mogit hoyt betenckelig verek; dogh nar fra begyndelsen af denne thysche uroe oc til denne dag eftertenckis, med hvad consiliis disse lande oc riger hafver verrit best tient, da nødis vy til endnu altid som tilforne e. k. m. underdanigst at tilraade at sette sine egene riger, fyrstendomme oc lande deris conservation, nest Gud den allerhøyiste, paa hvis e. m. egene undersaater til deris grendtser med at forsichere kunde afsted komme, oc icke paa nogit fremmit, oc hielpe sine naboer med sin kongelig authoritet, intercession oc respect, som e. m. vel befinder nu udi allerstørste consideration at verre, saa lenge e. k. m. sig icke med nogen af parterne giorrer interesserit. Oc eftersom nu paa denne lyneborgersche craysdag skulle schee nogen forslag om conjunction med en del af den nedersexiske crais, saa formode vy underdanigst saadant rigit intit at kunde vidkomme, baade fordi det af de keysersche ville vorde udtydt at verre imod det lybsche fordrag, om keyseren fant sig dermed offenderit, och af de Svensche udi lige maader optagen at verre imod begge rigers foræninger, om det imod dem skulle verre anset. Och hvad Holsten belanger, da synis os underdanigst langht flere och vichtigere rationes at findis, som e. m. kunde bevege til at continuere de consilia med sine egene grentsers defension, som hidindtil med stor berømmelse oc reputation och sine rigers och landers allerlofligste conservation sched er, oc evitere alt det, som hos enten af parterne nogen partialitet kunde foraarsage, end mod de Svensche craysen at assistere.

1. Thi først er der ingen thvil paa, at dersom e. m. gior craysen nogen undsetning mod de Svensche, de jo der af skulle tage billig aarsage sig udi Skaane eller Norge at revengere, saa den eventur, rigit mod en victorieus finde skulle udstaae, ville da vorde langt større, end om de Svensche denne time vorre mestere baade y Brunsvig oc Lyneborre.

2. Och der som rigit, det Gud forbyde, paa de steder blef attaquerit oc foraarsagit det folck, nu paa de holsteniske grentser brugis, til sin egen defension at affodere, da ville e. m. paa de steder mogit forblotis, oc Holsten och Jutland der ofver sat udi fare at vorde ruinerit och forderfvit.

3. Hvor mectig de Svensche nu erre baade af den victorieus armee, de paa benene hafver oc udi langt bedere tilstand, end de keysersche skal befindis, saa vel som af den anhang, de af deris allierte, baade Frantsoser oc Stater, hafver, er e. m. noch bekent, oc hvor lidit der imod disse rigers vilkorre oc formue kunde tolle och udstaae, det befinder e. m. daglig af den besverring, mand hafver den ringe antal folck udi Holsten at underholde, saa impossibilitas udi sig selfver er alene god for at raade fra al den vitløftighed, vy icke af høyiste nød blifver til trengde.

4. Der som end skønt de Svensche med nogen conjungtion kunde synis at sche nogen afbrech, saa er det dem intit lettere end at faa fred med keyseren, oc saa schulle alle catholische holde det for en stor victorie, at thvinde evangelische potentater, som de for kettere holde, hver andere kunde ruinere.

5. Hvad undsetning imod al denne store pericel e. m. af craytsen skulle kunde forvente, hafver e. k. m. med sin store schade saa forsøght, at vy underdanigst formode, e. k. m. icke schal ville det tiere forsøge; oc hertzug Jørgens conduite mod en victorieus armee saa vel som hans bestandighed er vel saa bekent, at der paa er icke mere at bygge.

6. Thil med maa e. k. m. verre der paa forsicherit, at saalenge vy med vorris defension inden vorris egene grentser forblifver oc os icke udi fremmede pericel misserer, da schal alle eders mayst[s] undersaater udi rigerne saa vel som fyrstendommit blifve resolverit at her gifve af yderste formue hvis de formaae, mens saa snart de skulle formerke, at mand udi nogit fremmit verck och saadan laborint, som ingen god udgang er at se, skulle vorde indvichelit, er vel at befrychte, at mange baade y Holsten och Danmarck som brend bar[n], der reddis for ilden, skulle vorde mistrostig och snarere tencke hver for sig sin fattigdom at flytte och salvere end den til landtsens defension at bruge oc employere, oc af saadanne och mange andere høybetenkelige motiver beder vy underdanigst e. k. m., at dersom paa denne craysdag end skønt nogit om nogen conjunction med Holsten hafver verrit delibererit, e. k. m. doch denne vorris underdanigst betenckende udi beste maade ville optage, oc saadant icke til nogen endelig beslut eller execution lade gelange, som vy underdanigst holle forre icke uden vorris fæderne landts store pericel och fare at kunde practiseris.

Hvad pengene anlanger, som til rigens folck udi Holsten at underholde skulle brugis, da er nu af siste skat en temmelig forraad indkommen och ennu mere forventendis, och paa det al mulige middel kunde blifve y beredschab, synis os underdanigst raadeligt, om e. k. m. saa naadigst for gaat anser, at strax en fuldkommen schat igen ofver begge rigerne at lade udschrifve, som til paasche forstkommendis kand oppebergis, saa fremt saadant alene til vorris egene grentsers defension maa anvendis, oc der som Gud allermechtigste dis middeler tid en naadig fred ville forunde, da kunde af same schat udi den gield vorde aflagt hvis rigit e. m. skyldig er, saa vit til krigsfolkens afbetaling icke blef forbrught.

Det andit rigens defension verck, som stenderne udi Odensøe om delibererit, schal och efter e. k. m. naadigste befaling uforsommelig blifve paa drefven och stillit udi verck. Actum Kolding den 4 decemb. 1638.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Albret Skiell.
Mogens Kaas. Ch. Thomesen. Christoffer Vlfeld.

277. *Raadets Begjæringer til Kongen, 4 Decbr.*

Orig. med Kristian Thomesens Haand: RR. n. 49, XLVI.

Eftersom kong. mayt. udi Odense nogen tid forleden naadigst lofved, at den imellom riget och fyrstendommene opretted union, som paa papir alene vaar fattet, skulle med forste leilighed paa pergement med hengendis indsegel blifve renoveret, saa begieris underthanigst, at k. m. naadigst derpaa ville lade drifve, at saadant maatte blifve stillet i verck.

Eftersom mand i denne fahrlige tilstand aldrig kand vide, om nogen armee, det dog Gud forbyde, skulle med magt sig understaa i lante Holsten at indfalde, daa er vores underthanigst raad och begiering, at k. m. naadigst sine officerer i Holsten ville befahle, at, [a]efterdi det er at formode, at ingen skulle sig understaa det at giøre uden med saadan magt, som skulle vere fahre hos med ringe folck sig at opponere[a], de for alting intet hasarderet eller sig til nogen bataille lade engagere, mens sig efterhaanden retireret och ved Rensborg sig forsamlet, indtil de med secours af riget kunde vorde forstercket; thi dersom det folck, i lante Holsten paa

a Tilføjet i Randen.

benen er, skulle lide nogen nederlag, daa vaar det dermed giort baade med Holsten och Julland, hvilcket nest Gudts hielp saa let icke kunde skie, saa lenge vi det antal folck, nu er forhaanden, och vores eget landfolck hafver beholden til at giøre resistents med, och om endskiønt noget i Holsten skulle derofver lide nogen skade, daa er det dog intet at regne mod den fahre, baade Holsten, Slesvig och Julland skulle udi vere, om vores folck en gang blef slaget, och landene derofver skulle kome i frembed hender, som vi maa skie aldrig skulle bliffe god for at bliffe megtig igien.

Om festingerne i Skone af madskatten at proviantere er vores underthanigst mening, at Varberg skulle sig behielpe med hvis der udi findes, naar det och indskaffis, som udlaant vaar och hans m. igien lofver at lade levere, och derforuden sin egen lehns madskat beholde.

I Halmsted skulle madskatten af al Seland undtagen Laaland, Falster och Møen indforis, och derforuden forblifve samme lehns egen madskat.

I Christianstad skulle madskatten af samme lehn, Malmøehus lehn, Lantscrone, Frosteherret, Helsingborg, Biergeherret undtagen, och Listerherret i Sølfvitsborgs lehn och der foruden af Laaland, Falster och Møen.

I Lavholm madskatten af samme lehn och af Biergeherret.

I Christianopel af samme lehn och af Bregneherret och Melsteherret i Sølfvitsborglehn.

Och paa det hvis en gang indkiobt er til at proviantere festingerne med, uden feil derudi kand findes, daa skulle hver lensmand, i festingen er, strengelig befalis efter hosliggende designation ved retten at tiltale enten deris formend eller deris arfvinger, at det ufortøfvet tilstede skaffis.

Och eftersom nogle faa af adelen berettis deris bønder at skulle paaligge en del af den ort, de selfver til en godvillig contribution udlofvet hafver, siønis os underthanigst raadelig, at saadant, efterdi det er imod [a]baade k. m. och rigens radts intention[a], adelens egen beskreffen afsched och bevilling, blef ved offentlig mandat afskaffet och forbuden. Datum Coldinghus then 4 decemb. anno 1638.

[b]*Jørgen Wrne. Albret Skiell. Mogens Kaas. Thage Thott O. Ch. Thomesen.*

a Staar som Tilføjelse. *b* Foran en aaben Plads til Kristen Fris' Underskrift.

278. Raadets Replik, 20 Decbr.

A. og B. Orig. med Klavs Daas Haand: Kanc. og RR. n. 49, L.

Allernaadigste herre oc konning. Af e. k. m. naadigste schrifvelse, daterit Glychborg udi Glyckstad den 10 decemb., hafver vy underdanigst fornummit, at den conjunction, som paa den lyneborrische craysdag skulle omhandlis, icke til nogit andit end den nedersexische crays paa Holstens vegne skulle verre anset, hvorudofver efterdi vy det uthvilachtig der for holde, at saadan conjunction icke uden vorris fædernelandts skinbarlig pericel kand anstillis, formode vy underdanigst, e. k. m. naadigst icke ilde optager, at vy endnu som tilforne os fordrister af e. k. m. paa det underdanigste at begere, at e. k. m. ville naadigst betencke, at Danmarkis cronis oc fyrstendom Holstens oc Slesvigs lycke oc ulycke udi denne tid intit kand fra hver andere separeris, oc at det umuligt er, at e. k. m. som en herre af Holsten de Svenske kand offendere, at de Svensche jo det holde for billig aarsage hos e. k. m. som en konge af Danmarck, udi Skaane, Jutland, Norge eller hvor de kand, at hefne oc resentere; det er oc ennu udi fersck hukommelse, hvad fare Danmarkis crone udi stod, det siste gang e. k. m. med den nedersexiske crays hafde compassion, endog begyndelsen oc da syntis lige som nu rigit intit, mens Holsten alene at vidkomme. Thilmed er nu hver vitterlig, hvor vel sig e. k. mayst[8] undersaatte baade y forstendommit oc under begge cronerne sig hafver befunden, siden e. m. formedelst det lybske fordrag der fra blef separerit. Oc dersom, det Gud forbyde, de Svenske udi saa maader skulle til nogen findtskab gifvis aarsage, da foruden den store uformogsomhed, ringe oc fast ulige beredskab, disse riger udi befindis, imod den store macht oc fast utrolig preparation, de af deris egene oc fremmede udi henderne hafve, da erfare vy oc af her Tage Tot saa vel som her Christoffer Ulfeld, at alle festingerne udi Skaane, somme med bygning, oc alle med munition oc proviant saa ilde erre forsynede, at ingen er god for nogen findtlig andfald at udstaa, oc icke heller befindis commissarierne y Skaane at hafve haft instruxion paa festingernis bygningh eller dem at proviantere, mens aleniste paa soldaternis betaling, uden paa en visse summa penge, som af commissari told til bygning oc proviant vor bevilgit, oc dersom videre byggis skulle, da er hos

dem ickun passelig forraad, formedelst ofver fyrrethyfve tusinde daller, som udi renterit er henlaant, icke er end betalt. Korn, som vor udi Varbierre udi forraad, schal oc til Glyckstad verre henfort oc intit udigen y stedit indkommit, saa e. k. m. med sin høye kongelig prudents lettelig af sligt och andit hafver at eftertencke, at den fare, endel den nedersexische crays eller Holsten udstaar, er intit at æstimere imod den hasard, thvinde kongerigers croner udi settis, om nogit præjudicerlig imod de Svenske blef concluderit. Forhaabis derforre underdanigst, e. k. m. af kongelig kierlighed oc faderlig forsorg for vorris fæderneland alt sligt naadigst betencker oc intit, til sine kierre undersaaters ruin kunde gelange, tilsteder at vorde determinerit, anseendis at e. k. m. nu fast udi thie aar siden det lybske fordrag sine førstendomme oc lande vid neuteralitet udi rolig tilstand med stor berømmelse hafver conserverit oc nu fast ringere aarsagh synis at hafve end tilforne saadanne hid indtil lyckelige forthe consilia at forandere. Forhaabis derforre ocsaa, e. k. m. denne vorris underdanigste oc troeskyldig betenckende med kongelige gunst oc naade formerker oc optager.

Hvad pengene belanger, som til e. k. m. forstracte summa efter fremskickede designation at aflegge, saavel som krigsfolkit til in aprili med at underholde, da forhaabis vy underdanigst, at nar e. k. m. der om blifver underdanigst berettit, e. k. m. da icke schal befinde nogit at manquere af hvis os udi de maader kunde tilkomme underdanigst at forrette. Thi først da er fra Philippi Jacobi udi nerverrende aar til aarsdagen forstkommendis paa it aars tid bevilgit halftredie fulde skat, foruden den halfve schat forgangene jul, hvilkit udi det ringiste belober ofver halffemte tonder guld, oc er saa høyit, som nogit aar udi den siste svensche feyde, der rigit udi obenbare krig befantis, vor schattit. Der som pengene icke alle udi rette tide indkommer, da er det e. m. lensmendts schyld oc icke vorris; forhaabis dog af hvis forhaande er, efterdi daglig mere indkommer, oc den største part af Norge tilbage staar oc daglig forventis, at nar fratagis hvis efter e. k. m. ordere udi renterit, e. m. kammer oc andenstedts er aflagt udi stedit for det, e. m. forstracht hafver, lidit eller intit at skulle fattis af de enten til e. m. forudlagde penge at betale, eller folkit med at underholde kunde requireris, och paa det e. k. m. der om nogen eventlig rigtighed kunde erlange, da synis raadelig, at com-

missarierne Tønne Fris, Mons Seest, Greers Krabbe til førstkommendis herredage blefve forskrefvene at giorre om al deris indtegt och udgift rigtig forklaring.

Hvad hesternis udforsel af rigit belanger, der om er paa e. k. m. naadigste behag efter vorris underdanigst betenckende brefve forferdigit.

Belangende servise for soldaterne er oc vorris underdanigst betenckende forfattit. Actum Kolding den 20[a] decemb. 1638.

E. k. m. underdanigste raad.

Christenn Friis. Clausz Daa. Albret Skiell. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christian Thomesen.

29 Decbr. Delvist Raadsmøde i Kolding.

26 Decbr. fik fra Haderslev Raadet i Jylland og Fyn Brev at møde 29 Decbr. i Kolding[1]. Kun 6 Raader synes at være mødt, idet der af de ved det foregaaende Raadsmøde (S. 495) tilstedeværende savnedes *Klavs Daa* og *Kristoffer Ulfeld.*

I sin Proposition, dateret Haderslev 29 Decbr. (*Egenh. Br. n. 251*), udviklede Kongen de Forholdsregler, der burde tages i Anledning af Sveriges Holdning, og imødegik til Dels Raadets Bemærkninger 20 Decbr. (ovfr. S. 495) om Fæstningernes slette Tilstand og lign. Raadet erklærede hertil 30 Decbr. (*n. 279*), at det stadig ansaa Nevtraliteten for den rette Politik[2], tillod, at noget af Kommissarietolden maatte anvendes til Fæstningernes Istandsættelse og til Hverving af Officerer, og bevilgede en Kornskat til Proviantering af Fæstningerne, hvilken det paa Kongens Anmodning dog 4 Januar 1639 (*n. 280*) forhøjede noget; herom udgik saa Brev 18 Januar fra Haderslev[3].

a B: 19.

---

[1] Sjæl. T. XXVI, 365. Samme Dag befaledes det Kommissarien Tønne Fris at møde i Kolding med sine Regnskaber: Jydske T. IX, 601. Jfr. herom *n. 278* sidst.

[2] Jfr. Fridericia II, 98.

[3] Sjæl. T. XXVI, 266—69. Jfr. Slange S. 930–33. Paa Grund af den store Besvær, det voldte Bønderne at bringe Kornet til Ladestederne, tilskrev Kongen 22 Febr. 1639 Lensmændene i Sjælland og Smaalandene, at de i Stedet for Korn skulde oppebære Penge. Disse skulde betales til Hr. *Klavs Daa* og af denne »efter forrige Befaling« fremskikkes til Kristiansstads og Varbergs Befæstning: Sjæl. T. XXVI, 410—11.

4 Januar udtalte Raadet sig tillige om Svenskernes Besættelse af Skansen ved Warnemünde[1]. — 6 Januar tilskrev Kongen fra Haderslevhus Kansleren om, at naar han skulde gjøre Udlæg indtil Foraaret, naar Skatten indkom, maatte Raadet love at holde ham og Kronen skadesløs (*Egenh. Br. n. 252*). Raadet erklærede hertil 7 Januar (*n. 281*), at Kongen skulde faa Renter af sine Penge, naar dog de Lensmænd, der hidtil kun havde leveret Halvdelen af Skatten, kom til at staa til Ansvar, og det befaledes Kommissarierne at møde med deres Regnskaber til Herredagen[2]. Det udtalte sig tillige om, hvem der burde stilles i Spidsen for det ostindiske Kompagni[3].

279. Raadets Betænkning. 30 Decbr.

Orig. med Tage Tots Haand: RR n. 49, LI.

Allernaadigste herre och koningh. Paa eders kong. mt[s] naadigste proposition, daterit Hadersleb den 19 [!] decemb., angaaendis den store variation och tergiversation, som di Svendske udi freds tractaterne at consentere bruge och der med giore sigh eders mt. suspect, och horledis derimod paa alle muelige middel til vorris egen conservation i tide kunde tenchis uden nogen ruptur imellom begge rigerne, er voris underdanigst betenchend, at vi maa bekiende, at vi lige saa lit nogen vished paa de Svenske deris venskab kandt afsie, om di faar for stor fremgangh, som vi erre visse paa, at de catholische consilia uophørligh dirigeris til at ruinere os och alle evangeliske, hvilchet och keiserens senist til Lyneburgh giorde proposition klarlig udviser, och imod saadan handgribelig fahre, som af tvende saa mectige partier vi udi voris naboeskab nu en tid lang daglig hafver seit for oine, hafver vi altid underdanigst holt for bæst at være, at medt ingen af parterne i nogen maade offenderet, och paa ingen fremmid och maaske farlig conjunction, mens nest Gud i himmelen paa hvis til vorris defension eders mt[s] egne undersaater udi rigerne och fyrstendommit kunde til veye

[1] Jfr. Fridericia II. 91.

[2] Jfr. herom 13 Febr. 1639.

[3] 20 Juni 1639 udnævnte Kongen Roland Crappé, Jakob Mikkelsen og Johan Braem til Bevinthebbere ved Kompagniet: Sjæl. R. XX, 150.

bringe, fundere alle vorris conservation, och med di consiliis hafver eders mt. sine undersaater hidindtil udi fred och ro ynskelig och berommelig erholdit. Horforre vi och endnu paa det aller underdanigst af eders kong. mt. begiere, som vi och tilforn med mange victige motiver giort hafver, at eders kong. mt. af ingen ringe apprehension ville lade sigh bevege saadanne saa lychelig hidendtil forte consilia at forandre. Och eftersom vi af Peder Vibis och oberste Jensis schrifvelse klarlig erfarer, at di Svenske, om dem ringiste aarsag gifves, nu udi denne tilstandt, som de baade af deris egen store præparation och deris mectige venners, Francherig, Engelandt, Statterne, deris hielp och favor sig megit indbilder, skulle være meget lette thil at komme udi ruptur med os, och maaske Banner skulle gierne sie at hafve nogen aarsagh til at soge udi Holstein och Jydlandt brød for sin armee, da efterdi de Svenske icke endnu hafver aldelis declareret sig paa den for Brunsvigh och Lyneburg begierte neutralitet, ville vi paa det underdanigst eders kong. mt. tilraade endnu vider regeringen i Sverig derom at tilschrifve, saa vel som och dennom notificere, af hvad intention den lyneburgiske forsamblingh er skeid, och dersom di Svenske enda persisterer udi endelig resolution at ville hertug Jorgen attaquere, da siunis os underdanigst umuligt, at eders mt. den nedersaxische kreis nogen folch kunde tilskiche eller sig obligere at tilschiche, med mindre de Svenske det skulle holde for hostilitet och skinbarlig ruptur imellom begge rigerne. Och dis imidlertid mand med saadan venlig schrifvelse och ophold kunde vinde tid, som store ting kand snart forandre, daa kunde mand her hiemme stille sig udi nogen bædre beredskab, end vi nu udi ære. Och først festingerne anlangende, da endog eders mt. vel vid, at aldrig i e. mt[s] hoiloflige forfædris tid eller i eders kong. mt[s] egen tid festingerne ved anden middel end cronens egen indkomst at være underholdet, och dersom vi end skiont ville os paatage andre middel der til at optenchie, saa er at befrycte, at eders mt. och riget sig skulle finde derofver bedraget, efterdi alle, baade undersaatter med skat och kiobmandskab med toldt, saa hoit er graveret, som de mest kandt; dog paa det intet af det, muligt er, skulle forsommis, daa skulle commissarerne, befahlis dermed paa det flittigste at hafve indseende, och i denne nod af commissarie tolden saa meget til festingers nødigt reparation henvende,

som fraa soldaters och officerers underholding kand mistis, om eders mt. och naadigst efter haanden ville lade nogit betalle af hvis udi renteriet deraf er indlaadt och optagen.

Til munition vide vi underdanigst ingen anden raad, end at ethers kong. mt. i denne fahrlige tid festingerne sielf der med naadigst ville forsinne.

Til guarnisonerne udi festingerne med at forbædre siunis os best strax foruden det allerede udschrefne landfolch vid hver festingh efter nøden nogle at lade udschrifve, dennom hver uge at lade exercere och, naar nøden udkrefvit, strax der ind at forordnes. Och paa det de armerte landfolch altid i denne farlige tid motte blifve vid haanden, begieris underdanigst, at di icke, som di pleyer, til floden motte brugis, mens heller andre i Norgie, paa Amager, Samsoe och paa andre øer at udschrifve, som i deris sted kunde brugis.

Och paa det nogen flere officerer, som til capitainer och liutenenter kunde brugis, lensmendene och i nøds tid i festingerne adjungeris, kunde være ved haanden, daa skulle rigens marsk nu strax af Nederlandt eller anden steds, de beste muligt er, lade bestille, och pengene dertil af commissarie told at lade aname.

Til festingerne med at proviantere er for nogle aar siden en stor summa penge blefven bevilget, och eftersom en del derfor indkiøbt proviant er til Glyckstad eller anden sted efter befallingh udskichit, begieris underdanigst, at lensmenden af lænens indkomst igen saa meget motte befallis at indlefvere, och paa det intet muelig skal vorde efterlat, da kandt foruden hvis af den forrige proviant endnu ved lensmenden och deris arfvinger kunde och burde til veye at bringes, en madskat udschrifvis, saa hver sielfeiger bondegaardt fierde parten af en tønde rugh och ottende parten af en tønde biugh skulle udgifve, och di andre bønder halft saa megit; och di udi Skaane, Siellandt och Smaalandene at yde deris udi korn thil festingerne, och i Fyn och Jydlandt, om di det begier, i stæden en half rixdaler, och di, icke sielfeger erre, en ort; och hvis der af Siellandt och Skaane kunde opbringis, i festningerne indskaffis, och det ofrige af Jydlandt och Fyn til flodens underholdingh anvendis, efterdi vi underdanigst formener des beredskab at være høi fornøden; forhaabis dog underdanigst, eders kong. mt. undersaaternis store trang och nød naa-

digst ansier och de mange skatte, dennom uophorligh paaleggis, naadigst betencher, och icke flere skibe, end hoiligens fornøden giøris, lader udløbbe.

Rigens admiral bædre och vederheftige officerer at tilordne, end allerede bruges, vide vi underdanigst eders kong. mt. ingen forslag om at giore, efterdi vi underdanigst befrycte, at ingen, som nogen forstand hafver, skulle ville sig saadant understaa, som hand aldrig hafde lerdt, eller kiende sig god forre; mens skulle andre och bædre forfarne skibs officerer bestilles, da ville di vist fraa andre stæder forschrifves.

Hvad adjutanter och general maior anlangende, som rigens marsk skulle adjungeres, da vide vi underdanigst ingen middel til saa hoye officerer tractament och gage, och siunis os untherdanigst tieligh noch dem at antage, naar noden det udkrefver.

Landtfolchit til hest och fods holdis och her i rigit i temmelig exercitie, mens hvad Norgie anlanger, da siunis os underdanigst megit betencheligt mange af dennom nu at lade armere, med mindre en del danske folch der under blef forordnit. Af Coldingh den 30 decemb. anno 1638.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Albret Skiell. Mogens Kaas.
Thage Thot O. Ch. Thomesen.

280. *Raadets Betænkning, 4 Januar 1639.*

Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 50, VIII.

Allernaadigste herre och konningh. Eftersom eders kong. mt. naadigst hafver befahlet, vi anlangende hvis med Wernemynder schanse for Rostoch er forløbben, vorris underdanigst betenchende skulle opsette, saa tør vi i denne fahrlige tids tilstand os underdanigst icke understaa andet at raade, end at eders kong. mt. naadigst med hvis ubetenchsom kunde der med være passeret, ville se igennom fingre och dissimulere, och ansie den vitterlig impossibilitet och store uformuenhed, vi hos os finde, som allerede er god for at persuadere, at mand, i hvad mandt och ville raade, nu intet erre bastant noget at udføre, at lande, riger och reputation jo derofver skinbarlig skulle pereclitere.

Belangende den bevilgede madskat, som eders kong. mt. naadigst formen icke at skulle tilstrechie, daa hafde vi vel stor aarsagh underdanigst eders kong. mt. at bede der med at være til-

freds, anseendis den continuerlig tynge. den arme bunde nu fast mere i freds tid end nogen tid tilforn paaleggis, mens dersom eders kong. mt. naadigst eracter det intet at kunde forbigaais, da nødis vi at samtychie, at af hver selfeiger gaard skulle gifvis ½ thønde korn, enten rug eller biugh, hvilchet hand best kand afsted komme, eller 3 rixort i stæden, och af en anden gaard halft saa meget. det udi Jydland och Fyn til floden, och udi Skaane och Siælandt til festingerne udi korn och ingen penge, dog det i det ringiste halft udi rugh och resten udi biug blef udgifven, efter den anordning, vidre derom kand gioris, horledis samme proviant paa festingerne kandt uddelis, dog at de forarmede, som med nøiactig tingsvinde det kunde bevise, motte forskonis. Af Colding den 4 januarii anno 1639.

[a] *Jørgen Wrne. Albret Skiell. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christian Thomesen.*

281. *Raadets Betænkning, 7 Januar 1639.*

Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 50, IX.

Allernaadigste herre och koningh. Paa eders kong. mts naadigste proposition, belangende hvis penge eders kong. mt. kunde nødis til efter haanden at optage krigsfolchit med at betalle, formedelst contributionen udeblifver, at sligt motte være eders kong. mt. uden skade, er vorris underdanigst betenchende, at riget eders kong. mt. renten af samme penge igen skal betalle. Dog begieris derimod underdanigst, at hvilche lensmendt icke allerede halfparten af deris skat hafver ladet lefvere, at de riget igen derfor maa staa til rette; eders kong. mt. och naadigst ville befalle, at alle commissarierne motte til forstkomendis herredagh møde och lade deris regenskab forhøre, paa det at kunde vides, hvad indkommen er, och hvad endnu och paa hvad stæder kunde reste och staa tilbage.

Belangende de bevindthebber for det ostindiske compagnie, som eders kong. mt. formen udygtig at være, er voris underdanigst betenchende best at være, at eders mt. naadigst ville deputere Crappe, Johan Bram, Hans Trægaard och Villum Leyel; samptlig kunde være fuldmectig uden forhindringh at raade for hvis compagniet kunde være tilbeste. Hans Trægaard kandt mand derfor

[a] Foran er aaben Plads til Kristen Fris' Underskrift.

icke lettelig afsette formedelst den store forlag, som hand giort hafver och compagniet nu icke strax er god for at betalle. Och dersom hand blef afskaffet, ville det afskreche andre participanter, som gierne skulle hafve hannom derhos, och hand dog, efterdi andre erfarne kiobmend beholle directionen, intet kandt være compagniet til skade. Af Colding den 7 januarii 1639.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Albret Skieli. Mogens Kaas. Thage Thot O. Ch. Thomesen.

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1638.

Indlandet. 14 Febr. overdroges det flere Raader at foranstalte Forholdsregler mod Kvægsyge, saaledes Hr. *Klavs Daa* i Sjælland, Hr. *Albret Skel* i Ribe Stift, Hr. *Jørgen Urne* i Aalborg og Viborg Stifter, Hr. *Kristian Thomesen* i Aarhus Stift, Hr. Palle Rosenkrans og [Jost] Fred. Pappenheim i Laaland og Falster, og Hr. *Tage Tot* i Skaane[1]. Jfr. 10 Febr. 1639.

27 April befaledes det fra Kolding Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Tage Tot*, Hr. *Kristoffer Ulfeld* og Hr. *Korfits Ulfeld* med det forderligste at forhøre de uafgjorte Rentemesterregnskaber[2]. Jfr. ovfr. S. 457 og 13 Novbr. 1639.

28 April tilskreves det fra Kolding Hr. *Klavs Daa* og Hr. *Korfits Ulfeld*, at da Kansleren Hr. *Kristen Fris* ikke altid kunde være til Stede i Kbhvn. for dèr som tidligere at dømme om forekommende Mangler i Regnskaberne, skulde de foretage saadanne i Forening efter Kongens derom udgangne Befaling[3]. Jfr. ovfr. S. 409—10.

28 April skrev Kongen fra Kolding til »Raadet samtlig«, at eftersom den sidst paabudte Halvskat ikke kunde tilstrække til at underholde Krigsfolket i Holsten, og Raadet i sin Er-

---

[1] Sjæl. T. XXVI, 278; trykt: Mansa, Folkesygd. i Danmark S. 313 med det urigtige Aar 1636.

[2] Sjæl. T. XXVI, 292.

[3] Smstds. 293. 25 Maj udgik fra Glückstadt et Missive til Hr. *Kristen Fris* og Hr. *Korfits Ulfeld* om at undersøge nogle Mangler i Kristoffer Gjøs Regnskaber for Agdesidens Len: smstds. 308.

klæring formelder, at der desuden skal udgives en Skat til Michaelis (ovfr. S. 459), begjærede han, at de vilde bevilge en hel Skat af begge Rigerne og snarest lade ham deres »Betænkning og Samtykke« vide[1]. Af Raadernes Betænkninger kjendes kun *Korfits Ulfelds* og *Kristoffer Urnes* (*n. 282*); den sidste er skrevet under Stændermødet i Odense, hvor Sagen vel er blevet endelig afgjort (jfr. ovfr. S. 472). Skatten udskreves med Raadets Raad og Betænkning 6 Juli fra Rendsborg[2].

---

[1] Sjæl. T. XXVI, 294.

[2] Smstds. 315-28. Skatten indsamledes i Jylland af Hr. *Albret Skel*, der skulde »siden med dets Udgift sig rette efter« Rigsmarskens Ordinans og »derefter levere Pengene« [Resten?] til Kommissar Tønne Fris, i Sjælland, Laaland og Falster af Hr. *Klavs Daa*, i Fyn af Hr. *Mogens Kaas* og i Skaane, Halland, Bleking og Gotland af Hr. *Tage Tot*, der atter skulde levere Pengene til Gregers Krabbe. Den norske Skat skulde oppebæres af Statholderen, Hr. *Kristoffer Urne*, og leveres til Kommissarierne i Skaane, Hr. *Tage Tot*, Hr. *Kristoffer Ulfeld* og Hr. Henrik Hvitfeld, for af dem atter at leveres til Gregers Krabbe. Denne fik endelig samme Ordre som *Albret Skel*. — Efterat det 9 Septbr. fra Odense var befalet Gregers Krabbe at rejse til Holsten for at være Krigskommissar i Mogens Sehesteds Sted (Fynske T. IV, 486), befaledes det 1 Oktbr. fra Glückstadt Lensmændene under hans Fraværelse at levere de paabudne Skatter til Henning Valkendorf (smstds. 486). Samme Dag befaledes det »Kommissarierne« Hr. *Albret Skel* i Jylland, Hr. *Klavs Daa* i Sjælland, Hr. *Kristoffer Ulfeld* i Skaane og Hr. *Kristoffer Urne* i Norge, til hvem det var befalet Lensmændene at indlevere den sidst paabudne Skat, at kvittere dem for Skatten og snarest at indlevere den i Kongens eget Kammer (Sjæl. T. XXVI, 351). Da Kongen imidlertid havde Brug for Pengene til »Unionens Undsætningsfolk« i Holsten, befaledes det i Decbr. Kommissarierne at skikke Skatten til Generalkommissarien Gregers Krabbe (smstds. 364, uden Datum); dette Brev udgik tillige til Henning Valkendorf i Fyn. 26 Decbr. befaledes det fra Haderslev Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Kristoffer Ulfeld* og Henning Valkendorf strax at fremskikke til Haderslev Slot, hvad der stod hos dem af Kontributionen henholdsvis af Sjælland, Skaane og Fyn (smstds. 365)

282. *Raadernes Betænkninger.*

a. Korfits Ulfeld. Orig.: RR. n. 49, XLI.

Paa hans kong. may[s] naadigste proposition anlangedis en hel skat nu til s. Michaelis at bevilgis er dette min underdanigste erklering, efterdi nøden det erfordrer den union, som giort er, at continuere, och det och høyligen fornøden er til rigernis forsickring, da synis mig underdanigst, at til samme verk at maintenere en hel skat nu til s. Mich. at lade paa byde och opberge høylig er fornøden, anseendis, at det sker til alle underdane udi begge riger deris beste och til deris conservation, uden hvilke middel nu ingen ved handen er, och det verk icke kand taale lang forhaaling. Kiøbenh. den 21 may 1638.

b. Kristoffer Urne. Orig.: Kanslerbreve.

Eftersom paa kong. mayt[s] min allernaadigste herris vegne af her canceller befalis mit betenckend at andrage om fuld skat ofver bæge rigerne førstkommende Mickael til krigsfolchs underholding udi Holsten at paabyde, som jo ey (saa vit jegh forstaar) udi denne farlige tilstand kand forbigaais, da var at ynsche och underdanigst begere hans kong. mayt[s] naadigste tilladelse, at bønderne udi Norge til Martini nestefter paa samme hele skat maatte bedagis, formedelst atschillige skatter videre der end udi Danmarck udgifvis, høygstbemelte hans kong. mayt. och uden schade, da och lideligst och beleiligst for almuen. Ottense 29 junii anno 1638.

4 Maj befaledes det fra Flensborg Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Tage Tot Ottesen*, Hr. *Kristoffer Ulfeld* og Hr. *Korfits Ulfeld* at kjende om mulige Mangler i det Regnskab, som Roland Crappé skal gjøre for den østindiske Handel, samt i de sidste Bevinthebberes (Jørgen Danielsen, Hans Trægaard og Hans Havemand) Regnskab for deres Forvaltning[1]. 4 Septbr. gjentoges Befalingen om at høre Roland Crappés Regnskaber og snarest bringe dem til Ende[2]. 6 Januar 1639 befaledes

---

[1] Sjæl. T. XXVI, 302. [2] Smstds. 333

det atter fra Haderslev de samme Raader at dømme om de Mangler i Regnskaberne, som Roland Crappé af Bevinthebberne »slagis«[1].

26 Avgust befaledes det Hr. *Tage Tot*, Hr. *Kristoffer Ulfeld* og Hr. *Jost Høg* at møde i Kbhvn. 5 Septbr., hvor de vilde erfare Kongens Vilje[2].

9 Oktbr. forlangte Kongen Raadernes Betænkning om Hesteudførselen (*n. 283*). 18 Januar 1639 udgik fra Haderslev et Forbud mod indtil S. Hans Dag at udføre Hopper, Fol under 3 Aar og Heste, som er højere end $8^{1}/_{2}$ sjællandske Kvarter og 2 Tommer[3]: i dette Forbud nævnes Raadet dog ikke; jfr. ovfr. S. 496.

283. *Kongen til Raaderne om Hesteudførsel. 9 Oktbr.*

Sjæl. T. XXVI, 354.

V. s. g. t. Eftersom mand end om stund intet kand domme om krigen eller freden, hvorledis dermed kand aflobbe, och der udføris af vort rige Danmarch en stoer mengde af heste uden nogen underschied, saa det er at befrygte, at mand med tiden selfver schal hafve mangel for heste til rytteriet, bagaisen och archeliet, ald den stund i naaboelavgit ingen heste mere er til, daa vil der tenchis paa i tide, hvorledis mand sligt kand remedere. Saavit som end om stund passerit er, det er mere til gafn end til schaade, men continuationen maa afschaffis, hvorfor der vil schrifvis dennom for, som kiobe heste udi vort rige Danmarch, af hvad alder och hvor

[1] Sjæl. T. XXVI, 372. 4 Oktbr. 1641 skrev Roland Crappé til Kongen, at Statholderen efter Modtagelsen af den kgl. Befaling havde udnævnt 8 Borgere i Kbhvn. til at foretage Regnskabet, hvad der var sket. Han ønsker nu, efterat *Klavs Daa* er død, en Befaling til *Jørgen Vind* og to andre Raader om at høre Regnskabet. Ansøgningen paategnedes: *Jørgen Vind* i *Klavs Daas* Sted, og alt skal bero til Statholders Hjemkomst. Orig.: Indlæg. Se videre 17 Novbr. 1642.

[2] Sjæl. T. XXVI, 331.

[3] Smstds. 378.

mange palmer de schal vere høye, som maa udføris derud. Bedendis eder och naadigst ville, at I lader os eders underdanige betenchende herom med det forderligste bekomme. Datum Flensborg den 9 octobr. 1638.

3 Decbr. skrev Kongen fra Glückstadt til Rentemestrene: Eftersom formærkes Aar efter andet Rigens daglige Indkomst intet at kunne tilstrække til Holmen og andre nødvendige og uom[gæn]gelige Udgifter, saa at man altid nødes til at gribe til Tolden i Sundet, som altid har været Kongens Haandpenge og dog nu saaog lang Tid til slig Udgift er brugt, eller og at begjære Skat af Riget hos Rigens Raad, som somme Tid bevilger en halv, somme Tid en hel Skat (som dog intet forslaar, uden at den gemene Skat paabydes, som sælsom udkommer, hvoraf vi i Aar alligevel intet faar, og dog maa forrente mange Penge), og somme Tid slet intet bevilger for Folkets Armods Skyld, da bede vi eder og naadigst ville, at I derfor nu efter den Ed, I os svoret har, saaledes skal sætte Kronens Len og Indkomster, være sig med hvem det være vil, saa vel som Tolden og al anden Accise, ... undtagen den dèr i Sundet, os selv tilhørende som forskrevet, at man uden nogen Skrupulering kan holde det daglige Folk og ikke altid forvente Kontributioner ....[1] Da Jørgen Vind i Anledning heraf udtalte til Kongen, at Raadet vel fandt Midler til Aflæggelse af Kronens Gjæld uden Lenenes Forhøjelse, svarede Kongen, at »derom er talet nu i 10 Aar, og det intet lader sig anse, at sligt sker, før de ser, at det er Alvor«, hvorfor han fastholdt sin Befaling[2].

Udlandet. 10 Novbr. tilskrev Kongen fra Glückstadt Hr. *Kristian Thomesen* og Hr. *Tage Tot Ottesen*, at eftersom Fredstraktationen nu forhaabentlig snart skulde foretages,

[1] Sjæl. T. XXVI, 364.
[2] Egenh. Br. n. 257, jfr. 261.

skulde de rette sig efter den dem tidligere givne Befaling og strax begive sig ud til Kongen[1]. Fredsmødet kom dog da ikke i Stand.

1639.

Af Raaderne døde Albret Skel 9 April og Kongens Kansler Kristen Fris 10 Oktbr.[2] *Kansierembedet blev atter besat Aaret efter.*

Febr. Raadsmøde i Kjøbenhavn.

Raadet blev sammenkaldt i Anledning af et Forslag fra kejserlig Side om Pommerns Overladelse til Sverige som Pant; herom forlangte Kongen 12 Febr. Raadets Betænkning (*Egenh. Br. n. 258*). Denne er ikke bevaret, men Raadet har sikkert udtalt sig imod Forslaget[3]. — Allerede 4 Febr. havde Kongen fra Haderslev forlangt Raadets Betænkning om en Hverving i Anledning af den svenske Hærs Nærmelse (*n. 284*). *Korfits Ulfeld* tilraadede 14 Febr. Hvervingen (*n. 285*); de andre Raaders Svar kjendes ikke, men er vistnok gaaet i modsat Retning[4].

284. Missive til raadet, de Svendsche anlangendis, 4 Febr.
Sjæl. T. XXVI, 403.

V. s. g. t. Vider, eftersom den svendsche armee hafde taget til marche op mod lante Meysen och Erfort, och vi naadigst for-

---

[1] Jydske T. IX, 596. 12 Maj mente man i Stockholm at vide, at Kristian IV havde udset *Kr. Thomesen* og *Albret Skel* til Udsendinge (Fridericia II, 69 Anm.); Slange S. 904 nævner *Albret Skel, Kr. Thomesen* og *Jørgen Urne*.

[2] I Ligprædikenen over Gregers Krabbe (samt hos Slange S. 954) siges urigtig, at denne i dette Aar blev udnævnt til Rigsraad; dette skete først Aaret efter, og endnu 14 Maj 1640 tilskrives han med »Du«: Jydske T. X, 206.

[3] Jfr. Fridericia II, 103—06.

[4] Jfr. smstds. 101, 114—115. Kongen har rimeligvis forhandlet med Raadet om Kornskattens Ombytning med Penge, hvorom Brev udgik 22 Febr., se ovfr. S. 503 Anm. 3.

fare hannomb uformodeligen at hafve vent sig her neder igien med armeen mod vore grentser, och efterdi vi ingen aarsag dertil afse kunde, alene at vi af voris residentis schrifvelse forfare, at en understatholder til Stocholmb ved nafn Lavrits Grubbe schal fra denne paa sær manær forschrefne vesteraasische herredag med hemmelig instruction til Bannier vere afferdiget, dernest adschillige fordegtige ord och discours udi Sverrige hoes hoge och lave at forelobbe, da efterdi vi iche ringe suspicion och mistanche hafve om deris dessein, och vi iche ser, hvorledis vi, vore rigger och lande kunde vere i sicherhed, med mindre vi noget sterchere paa folch ere, bede vi eder och naadigst ville, at I os eders underdanige raad och betenchende meddeler, om iche raadsomt er endnu at verbe til foeds nogle tusende mand. Voris naadigste intent er det alene at brugge til vore landes conservation och hverchen keyseren, saa vel ey nogen i kretsen noget vort folch at ofverlade, med mindre den uomgengelig nød och gevalt os dertil trenger, meden ret neutral at blifve och alene acht hafve paa vore grentsers och rigers defension och sicherhed. Vi formode och, at om riget i dag eller i morgen nogen orlog paastotte, at voris undersaatter udi forstendommene igien schulle findis villige riget ud af deris yderste formufve at undsette. Hafve och naadigst befalet vore officerer ingen slagt at voge, meden paa videre ordre sig til beqvemme steder, nemblig Rensborghus, at retirere. Datum Haderslef den 4 februarii 1639.

285. *Korfits Ulfelds Betænkning, 14 Febr.* Orig.: Kanc.

Paa eders kongelige mayestats naadigste proposition anlangendis rigens grendser at providere med bastant defension, hvortil folk vil verbis, er dette efterfølgende mit underdanigste och ringe betenkende, at om endskiont mand var totaliter forsichret, at di Svenske os icke skulle i nogen maader eftertracte eller tentere nogid findlig imod disse lande och riger, da bor mand dog at vel forse grendserne udi disse farlige tider med saa bastant vorben folk foruden di, allerede udi førstendommid ere i beredskab, at hvem, i hvo det och vere kunde, som nogid findlich imod disse lande och riger ville tentere, mand dennom kunde giore modstand; thi lader vi os vogge udi søfn med deris goede ord och icke forrekommer faren, den stund mand kand, da vil di visseligen vecke

os op igien med trommen. Vil vi frycte os for den bekostning, som der til hører, da hafver vi exempler mere end noch disvere for øyen, at mange, som hafver ladid sig afspise med bedragelige tractater, som icke lenger holdis, end det kommer bedrageren til pas, saa di ingen modstand hafver giort udi tide med di middeler, di hafde endnu udi hender, saa di erre derofver kommen udi største ulycke och erre blefven totaliter ruinerid och consummerid; siden ville di gierne hafve endrid det, mens da var deris middel borte och kunde intid udrette och maatte qvitere ald deris formue, deris exercits af religionen dennom betagen, deris fæderland undvige och ald den uselhed, et fattig menniske kand paa komme, och alt dette formedelst di udi tide icke ville det for komme, som deris middel kunde til strecke.

Hvorfor vi hafver høyligen at tacke den gode Gud for den edle fred, vi nyder, och som hafver gifvid os saadan en herre och konning, som saa faderligen vil forsørge nest Guds naadis hielp disse lande och riger och forrekomme den fare, os ofverhenger.

Da er det høy tid paa, at hvad mand och skal koste derpaa, at mand verber saa møgid folk, som hans kongelige mayestat for got anser at vere fornøden nest Guds hielp och bistand, disse lande och riger kunde med conserveris.

Dette er mit underdanigste och ringe betenkende, til hvilkid verk den gode Gud gifve eders kongelige mayestat och disse riger och lande lycke och god fremgang for sin søns Jhesu Christi skyld, amen. Kiøbenh. den 14 febr. 1639.

Eders kongelige mayestats allerunderdanigste och troplictigste tienner
Corfitz Wllffeldt.

Marts. Stændermøde i Kristiania.

9 Septbr. 1638 befalede Kongen fra Odense Hr. *Kristoffer Urne* og Jens Bjelke snarest at sammenkalde Stænderne i Norge paa bekvemme Steder og formaa dem til at yde Bevillinger, svarende til dem, som Stænderne i Danmark havde bevilget; Pengene skulde nedlægges i en særlig Landekiste[1]. Samme Dag befaledes det Pros Mund at taxere Stænderne paa

[1] Norske Rigsreg. VII, 436. Jfr. *Kristoffer Urnes* Betænkning herom, ovfr. S. 511.

Island i samme Anledning; Pengene herfra skulde forvares i den sjællandske Landekiste[1]. Et lignende Brev udgik til Fogeden paa Færøerne[2].

Kristoffer Urne sammenkaldte et for hele Norge fælles Stændermøde, der afholdtes i Kristiania 14—17 Marts 1639, og Stænderne bevilgede store Ydelser[3]. 1 Juni erklærede Kongen sig tilfreds med, hvad den norske Adel havde bevilget til Defensionen[4].

22 April. Herredag og Adelsmøde i Kjøbenhavn med forudgaaende Møder af Adelen provinsvis.

Herredagen udskreves 18 Januar fra Haderslev[5]. Hertil indkaldtes tillige Fuldmægtige for Adelen. 15 Marts befaledes det saaledes Hr. *Albret Skel* og Hr. *Kristian Thomesen* at foranstalte, at de jydske Kommissarier samt udvalgte af Adelen mødte med Fuldmagt til at iværksætte Forsvarsanstalter (*n. 286*). 2 Maj befaledes det Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Klavs Daa* at tale med Adelen i Sjælland om at udgjøre to Fuldmægtige, som »strax og med det forderligste« kunde begive sig til Kbhvn. og dèr sammen med de andre Provinsers Fuldmægtige overveje den farlige Tidernes Tilstand og »slutte og beramme hvis Sagens vigtige Beskaffenhed udkræver.« Lignende Befalinger udgik til Klavs Brokkenhus og Sten Bille i Fyn og til Jost Fred. v. Pappenheim i Laaland[6]. — Det jydske Adelsmøde holdtes i Viborg 23 April, hvor *Kristian Thomesen* fremsatte Propositionen, og Adelen befuld-

---

[1] Ketilson, Fdg. til Island II, 421.
[2] Norske Rigsreg. VII. 438.
[3] Adelens Bevilling: Budstikken IV (1823), S. 734. Throndhjem Kapitels: Nyt hist. Tidsskr. I, 459. Sml. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 330—34.
[4] Norske Rigsreg. VII, 575, jfr. 591—92.
[5] Sjæl. T. XXVI, 376 (uden Liste over Raadet). Det befaledes nogle fynske Præster at indfinde sig ved Herredagen, vistnok for at holde Prøveprædiken: Kirkehist. Saml. 3 R. V, 615, jfr. Hans Mikkelsen: Saml. t. Fyens Hist. VII, 141.
[6] Sjæl. T. XXVI, 422. Om en Henvendelse til Adelen i Skaane vides intet.

mægtigede de to Landsdommere samt Frederik Rantzau til Asdal, Henrik Rantzau til Aagaard, Mogens Høg til Kjærgaardsholm og Jørgen Høg til Todebøl (*n. 287*).

Til Herredagen indfandt hele Raadet sig, ene *Kristoffer Urne*[1] undtaget: Retterthinget varede til 16 Maj. — I sin Proposition af 3 Maj (*n. 288*) udtalte Kongen sig om den politiske Situation og ønskede Midler anviste til at forsyne Grænsefæstningerne med Skyts; 7 Maj leverede han Raadet en Liste over de Stykker, som gjordes fornødne til Kristianopel, Kristiansstad og Kristianspris (*Egenh. Br. n. 286*). 13 Maj svarede Raadet (*n. 289*[2]) med en Udvikling af, hvorledes Danmark burde opgive enhver Tanke om at søge Støtte hos det kejserlige-katholske Parti og i Stedet nærme sig det protestantiske Evropa, især Holland, men ogsaa Sverige selv: det fraraadede derfor Hvervingen, medens det tilbød 20—30.000 Dl. af Skatten til Anskaffelse af Kanoner til Fæstningerne. Svaret overbragtes Kongen af Marsken og Kansleren, hvorefter han replicerede 15 Maj (*Egenh. Br. n. 290*)[3].

25 Maj udtalte Raadet sig om forskjellige Punkter (*n. 290*). Det tilraadede, at visse Guldmønters Værd forhøjedes (§ 1), at de Bønder, hvis Trang var godtgjort ved Thingsvidne, fritoges for deres resterende Afgifter (§ 2), at Appel skulde foretages inden en vis Tidsgrænse (§ 3), at Arv skulde registreres, før den afhændedes (§ 4), at Forordningerne om Øxenhandelen indskærpedes (§ 7), og at der toges Forholdsregler mod Skvatmøller (§ 8). Alt dette tiltraadte Kongen, og

---

[1] Denne havde 13 Febr. fra Haderslev faaet Befaling til »strax og i det seneste før Herredagene« at gjøre Forslag om Norges Forsvar mod Sverige: Norske Rigsreg. VII. 509.

[2] *Korfits Ulfeld* har hverken medunderskrevet denne eller den følgende Betænkning.

[3] Sml. Fridericia II. 115-18 225-27. 25 Maj akkorderede *Korfits Ulfeld* i samtlige Rigsraaders Navn med Johan Braem om Levering paa Kongens Tøjhus af 100 Skippund godt »leuerbahr Gaarkupfer«. Orig.: Skaanske Krigskommis. Regnsk. 1639—40 (Skaanske Handl. n. 861). Bilag n. 59.

herom udgik Fdg. 8 Juni med Raadets Raad og Samtykke[1]. Derimod fraraadede Raadet forelobig at udvide Adelens Ret til Opbydelse af Gods ogsaa til Borgerskabet (§ 5), hvad Kongen gik ind paa, og foreslog, at Forbudet mod Hesteudførsel (ovfr. S. 512) hævedes, mod at Tolden forhojedes med 1 Ort (§ 6), hvad Kongen erklærede for utilstrækkeligt, men dog siden gik ind paa og forordnede 12 Juni[2]. Endelig bevilgede Raadet til Krigsfolkets Løn en Enkeltskat til Michaelis og en Halvskat til Jul (§ 9); herom udgik Brevene 12 Juni[3]. — Omtrent samtidig erklærede Raadet sig om 3 andre Punkter (*n. 291*). Det foreslog at forhandle med Adelen om Forlængelse og Udvidelse af, hvad den tidligere havde bevilget med Hensyn til at holde Soldater (§ 1), og at Sorø Akademi skulde støttes ved en Forlening med noget gejstligt Gods (§ 2), samt udtalte sig om Tilskikkelsen af en Krigskommissar (§ 3). Hvad det sidste angaar, bad Kongen Raadet foreslaa ham nogle at vælge imellem (*Egenh. Br. n. 296*); kort efter udnævntes da Knud Ulfeld i Henning Valkendorfs Sted til Krigskommissar[4]. — Under Herredagen udfærdigede Raadet 27 April en Skrivelse til det svenske Rigsraad, se ndfr. S. 541[5].

---

[1] Sjæl. T. XXVI, 457; trykt. For Norge udgik 20 Juni Fdg. om Guldmønten og Arvekjøb med Raadets Raad og Samtykke: Norske Rigsreg. VII, 592. 10 Juli forordnede Kongen fra Glücksburg med Raadets Raad og Samtykke, efterat visse Sorter af Guldmønt nylig var forhøjede, at ogsaa Guldgylden skulde forhøjes og herefter udgives for 8 Mk. danske: Sjæl. T. XXVI. 484.

[2] Sjæl. T. XXVI, 462.

[3] Smstds. 463—76 (i Missivet til de norske Lensmænd og til Rentemestrene samme Udtryk som i Brevene af Januar, ovfr. S. 496). Skatten skulde indleveres i Jylland til Tønne Fris, i Fyn til Henning Valkendorf, i Skaane osv. til Hr. *Tage Tot*, der alle atter skulde levere Pengene ind i Kongens eget Kammer, medens Hr. *Kristoffer Urne* skulde levere Skatten af Norge til Rentemestrene: smstds. 467—68.

[4] Egenh. Br. 1636—40, S. 247 Anm.

[5] Under Herredagen udstedte Kongen 17 Maj nye Fundatser for Kollegierne i Roskilde, Odense, Aarhus og Ribe; i disse Breve nævnes Raadet ikke, saaledes som i de tidligere af samme Slags (ovfr. S. 420 og I, 310).

286. *Kongen til Hr. Albret Skel og Hr. Kristian Thomesen. 15 Marts.* Jydske T. X, 62.

V. s. g. t. Vider, at eftersom vi naadigst raadsombt eragter festningerne der udi vordt land Jydland udi største ild for feindernis uformodelige andløb paa de steder, hvor best fornøden, at forferdigis, ti bede vi eder och naadigst ville, at efterdi de bevilgede middel och soldatters arbeide til nogen nest Guds hielpt visse forseckring icke forslaar, daa taller med vorre commissarier udi forschrefne vordt land Jylland och med adellen der udi landit och hvo ellers fornøden handler, ved hvad meiddel saadant uden nogen tieds forløb steillis udi verch, saa och at commissarierne sampt nogle andre af landskabeit, om det behof giørris, møder allerføst i herredagen med fulgmagt her om at slutte och strax steille det i verch, andsende, at hvad giørris skal, denne sommer vil forferdigis och mesten dellen, meden finderne er saa langt fra grendserne. Och eragter vi, at lige ofver for Medelfar er eindtit bevendt, thi en feinde kand gaae den forbye eller och holder den blequerit med faa travper och ruinere det gandske land. Det samme er hoes Colling at eragte, hvis situation derforuden eingen defens at giørre tillader, hvorfor vi eragter ....[a] best beqvemligt der til, dog at det holdis held hemmeligt. Saa frembt nogen af eder for lovlig forfald icke kand møde, at daa den anden, som tilstede kommendis vorder, dette med allerføste forretter. Datum Hafniæ 15 martii 1639.

287. *Jydske Adels Fuldmagt, 23 April.* A. Gammel Afskrift: Kgl. Bibl., Gml. kgl. Saml Fol. 844, 383. B. Afskrift i Diplomatariet.

Underskrivere: Verner Parsbierg. Gunde Lange. Erich Lunov. Niels Fris [b]paa Schovstrup[b]. Ifver Krabbe [b]paa Albech[b]. Jacob Grube. Niels Harboe. Jørgen Sefeld. Jacob Sefeld. Jørgen Kruse [b]paa Hiermidtslefgaard[b]. Jørgen Rosenkrandts.

Otte Kaas. Eschil Giøe och Johan Randtzovs søn Frandtz Randtzov. Disse ehre underschrefven, icke dog de vaare der hos.

288. *Kongens Proposition, 3 Maj.* Orig., skrevet af Kansleren, med Underskrift og Udskrift af Kongen: RR. n. 50, VI.

Anno 1639 den 3 maii hafver kongelig mayestet nadigst rigens raad foregifvit som fylger:

a Navnet er ikke udfyldt. b Fattes i B.

Eftersom denne tid sig saa seldsom anlader och saa mange farlige forandringer er undergifven och ingen af de krigende parter er aldelis at forlade sig paa, de Svenske och, som os och disse kongeriger siunis icke med de beste affectionnerede och af hvis fiendschab (den Gud den allerhoyeste nadelig afvende) den storste fare och uleilighed kand foraarsagis, dagligen sig saa sterke och tiltage, at saa frembt de ville, skulde de icke alene med langt større force, end de paa foraaret hafde, kunde continuere krigen y Tydskland och endaa derforuden gaa paa Holstein och Jutland med saa stor en armee, som de mest fornoden hafve thil de lande at ruinere och indtage,

Endog vy nu med Gud den allerhoyestis nadige bistand icke formode, at saadant skal ske, vy och nest Guds hielp ingen aarsag der til ville gifve, der och kunde formenis, at de Svensche icke letteligen, saa lenge de med den tydske krig erre behindrede, sig en ny fiende skulde paalade, saa er dog saadant alene formodinger och icke y alle maader at forlade sig paa, meden er raadeliger y thide at betenke, hvad udi alle tilfelde kunde och sckulde foretagis, om de Svenske, thagende uden billig aarsag en prætext af en suspicion eller och af en ringe occasion, saa och den gode tilfelde och magt, de kunde hafve der ved de svenske grendser y Norge och Schane at forvide, och deris magt y Tydskland ved Jutlands occupation at stabilere, hvorfore rigens raad (efterdi den svenske regering dog befryctis baade aarsag til vitløftighed at søge, saa och gierne den at skulle apprehendere) hafver at beraadslae och os underdanigst schriftlig angifve, hvad der nest Guds hielp och velsignelse thil rigets sickerhedt nu kunde verre at foretage, saa och in eventum om de Svenske ginge paa Jutland och Schane, och om icke raadsomt noget videre folk at verbe och hafve y beredschab end vy nu hafve.

Dernest efter y en del rigets grendsfestninger thil største fare ingen stycker er, och vi self ofver hvis til floden och marken behøfvis, icke forraad hafver dennom at forstrecke, ved hvad middel stycker eller kaaber til stycker er til veye at bringe. Gifvit paa vort slot Kiøbenhafn den 3 maii anno 1639.

Christian.

289. Raadets Betænkning om Rigets ydre Politik og Forsvarsanstalter, 13 Maj. A. B. Originaler med Tage Tots Haand: Kanc. og RR. r. 50, V.

Paa kongl. mt^s vorris allernaadigste herris proposition, daterit Kiøbenhafn den 3 may, belangendis hvad til vorris fædernelands forsichring i denne farlige tilstandt kunde være at forretage och ved hvad middel stycker eller kobber der til, som til nogle af grensefestningerne findis at mangle, kunde bekommis, er vorris underdanigst betenchend:

Til det første, naar vi underdanigst betencker, hvor ringe vorris egen middel och magt er, och hor lidit[a] vi imod en, end sige mod alle os nu ilde affectionerede kunde formaa, och hor slet vi af alle naboerlig venskab och correspondents med alle vorris naboer blottet befindis, och derimod hor mectige och mange de erre, som os ilde erre bevogen, som alle, om os noget fiendtlig paakom, skulle langt heller heilpe til os at ruinere end secourere, da nodis vi til paa det aller underdanigst eders kong. mt. at advare, at dersom icke i tide beqvemme middel til bruges, daa sie vi skinbarlig vorris fæderne landts ruin och undergang for øine.

Om middel derimod nest Guds faderlige beskeirmelse er vorris underdanigst betenchend saaledis:

1. Sette vi det underdanigst for it vis fundament, at paa den keiserlig och catholisch partie er intet at byggie: de erre os for religionens skyld hemmelig findt, i hvad de offentlig protesterer; de erre sielf nu i største angustiis, och om de noget skulle giøre for os, hialp de dog os intet anderledis, end at de os med deris assistents ruinered, som di hafver giordt med churfyrsten af Saxen och Brandenburgh; thil med erre vi end och i freds tide icke hos Spanien, som er den fornembste, i større consideration, at der jo klagis ofver mere end fem tonder gults skade, eders mt^s undersaatter i Spanien er tilføyedt, saa der fraa den side til vorris conservation intet bistandigt er at forlade sig til.

2. Paa den anden side, efterdi de Svenske, som med deris mectige progres drager alles consilia och inclination i Francherig, Tyskland och Holland til sig, os til forne ere ilde affectioneret, och skulle være dis letter til uroe at begynde, naar de ser Holland

a A: lige.

och Hensestæderne icke alene der til at inclinere, mens och maaske deris assistents at tilbyde, da raade vi underdanigst och begiere, eders kong. mt. ville naadigst tenche paa de Svenske och Hollender, saa kier os vorris conservation er, det meste muligt at separere; thi ingens conjunction kunde være os farliger och prejudicerliger end deris, och efterdi midlen endnu ere i henderne at stille den offension, som Hollenderne hafver taget af det salpeter och farten paa Spisbergh, da bede vi allerunderdanigst, eders kong. mt., det forste muligt er, ville naadigst med nogen god satisfaction dennom saadan offension betage. Skier det icke, saa noder mand dem skinbarlig til baade at skynde os Svensken paa halsen och sigh med dennom mod os at forbinde och conjungere, och om det skede, det Gud forbinde, er lettelig at slutte, hvad ende det med os, som hverchen til lands eller vands kunde være bastant, ville tage. Och endog vi vel icke formode, at de Hollender skulle, som fama vulgi och trycte tiender om lyder, understaa sig noget findtlig mod os at begynde, saa er det dog langt sicher for os i tide den fattede offension at dempe end dem obligere den at giemme, til de med andres hielp kand faa occasion sig at revengere, helst fordi at nu Engelandt er intestino bello occuperet, saa er Francherig och Holland mester i soen, och dersom de fich ofverhaand ofver Spanien til sois, da vaare vi i allerstørste fahre och perikel.

3. Den svenske regiering skulle och ved alle tilfelde tractes efter at forsichre, at de sigh aldelis intet hafde fraa os andet end naboerligt och venligt at forvente, och dersom nogen beqvem god occasion sig der til kunde begifve, daa dennom nogen god inclination at demonstrere, eftersom de hidindtil har klagit, at de af atskillige tilfelde hafver kundit formerchit os den keiserlig partie mere end deris at hafve været affectionered.

4. Vaar och icke uraadelig, at med hertugh Jørgen af Lyneburgh, med hertug Bernhart af Weimar med brefve, correspondents och venlig offerter blef holt och sogt god correspondents, saa vel som och med Hessen, som dogh icke sig vercket til at miscere skulle extenderis, mens fornemme herrers affection til at devincere kunde teine, och dersom nogen confident person hos saadanne her-

rer var at finde, som altid eders mt^s. partie paa de stæder kunde recommandere, da var vel anlagt hvis der paa blef anvendt.

5. Lybech och Bræmen var och icke af veyen at giøre sig affectioneret, thi om de end skiont hver for sig icke erre saa meget considerabel, saa har det dog stor eftertrych, naar mange mod en, i hor ringe de och er, sigh conjungerer.

6. Hvad vorris egen preparation hiemme belanger, da er vorris underdanigst meningh, at eders kong. mt. skulle i denne farlige tid mod al uformodelig tilfeld holde sin flode samlet i god beredskab och revocere de skibe, som erre udløbne och adsprede, eftersom det er fast det eniste och beste middel at giøre os hos vorris naboer noget considerabel.

Til lands finde vi underdanigst icke raadsomt endnu vider med ny verbungh och fremmidt folch landet at gravere, eftersom eders mt. sielf er bekiendt, at af alle de skatter, mand kand til veye bringe, det ringe antal folch, nu er paa ben, neppelig kand underhollis, end sige om mand sig med mere skulle belade, mens dersom mand sig for de Svenske och Hollender var nogenlunde forsichrit, daa var det en stor forlettelse for landet, som nu i freds tid udmattis, at mens Bannier och de keiserske erre langt fraa vorris grentser, en part af det worben folch kunde blifve licenteret.

7. Vorris landfolch til hest och fods skulle hollis i god beredskab, festungerne udi Skaane det meste muligt settis i god stand, och nu stenderne erre forschrefne, tenches paa middel, horledis Judlandt mod findtlig invasion och med nogen fortification kunde forsorgis.

Belangende stycker och kobber der til, daa efterdi festingerne eders k. mt. tilhører, forhobbis vi underdanigst, eders kong. mt. sig naadigst icke ville saa slet derfraa separere, som aldrig tilforn er skeid, at al deris tilbehor med extraordinari paaleg skulle sogis, helst fordi os umuligt er andre middel at optencke end ved almindelige skatter at komme rigit til heilp, och al den stund skatterne neppeligh kand forslaa til soldaternis betaling, daa er det os en umulighed andre middel til stycher at optenchie, mens dersom af skatterne noget kand blifve til ofvers, naar soldaterne betalis, da er vorris underdanigst meningh, at efterdi ingen anden raad er

paa ferde, da kunde tyfve eller tredufve tusend daler til stycher til festingerne af skatterne anvendis, om saa meget kunde blifve til beste. Actum Kiobenhafn den 13 may anno 1639.

[a]Eders koug. mts underdanige raadt[a].

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christian Thomesen Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Joest Høeg

290. *Rigens raads underdanigst betenchend om atskilligt, som er blefven proponeret. 25 Maj.* Orig. med Tage Tots Haand, forsynet med Kongens egenhændige Randbemærkninger (Egenh. Br. n. 295): RR. n. 50, 111.

1. Efterdi guld mynten fast allestæder til langt høyere pris, end her i riget brugelig er, opstiger, sinnis os underdanigst icke uraadelig, at deris verd blef nogit forhøyet, och det ungefehr mest efter den taxt, som den udi Hollandt nu for er æstimeret.

En gammel rosenobel	4 rix d ort.
Flamsk Henricus nobel	15 ort.
Ungerske och spanske ducater .	11 ℔ 12 ß
Franske croner	11 ℔.
Engelot	16 slet ℔.
Goltgyllen	2 slet d.

2. Endog bondens største gavn och velferd er, at hand ingenlunde af lensmanden eller schrifveren tilstedis sin landg[ilde] paa sig at drage, ei heller at hand af borger, som bonden nogit til sæd eller anden sin nodtorft forstrecher, for rente eller slig fordels forbædring paa lang tid efter anden bedagis, dog efterdi misvext, ulyche paa qvegh, heste och dislige tilfelde kunde indfalde, daa paa det den nødtrengte bonde hverchen skulle i sin trangh ofverilis, ei heller i uvisse vidloftighed geraade, skulle alle bønder i it herridt hvert aar indstefnis, och daa i it tingsvidne alle samptlig indføris, hor vit en hver af slig restans er gestendig, och der efter och icke vidre være plictig at betalle.

3. Belangende appellation fraa herrits, bye, birch eller raadstueting, fraa landsting eller paa commissariers domme, daa paa det rettens administration der af kunde befordris, at alting, den stund endnu ved ferske hukommelse best i sagen kand sies, til ende drifves, sinntis gavnligst, at alle hvis domme som nogen underdommer til herrits, bye, birche eller raadstue ting dømmer, skulle inden tvende aars forlob for ofver dommer indstefnis eller

a Fattes i B.

siden upaataldt forblifve. Landsdommers domme inden tre aar, efter di erre gifne beschrefne, och commissariers afsict i lige maader inden tre aar efter dommens ofverlefvering eller des tilbydelse, om parterne den icke hafver affordret eller ville anamme, skulle til herredage indstefnis eller der efter stande, saa vit dommerne angaaer, uryggede. Dog kong. mt. forbehollen at dispensere, om sagen umyndige angaaer och deris verge uvederheftige erre blefne, som nogit dennom til skade kunde hafve forsømmit, saa vel som udi drabsager, hor tiden til sandheds opliufsningh icke kand forschrifvis. Ei heller skal nogen være forment sin ret end och efter for^ne termins forløb at prosequere, naar den drefne proces ei beskyldis, eller dommernis domme til underkiendelse icke skal indstefnis.

4. Eftersom stor vidløftighed och vidtløftigh tretter af arfvekiøb foraarsagis, siuntis underdanigst raadeligt, at blef forbudden aldelis ingen arf at motte kiøbis, forend boen och arfven rictig var registerit under bys øfrigheds i kiøbsteder och herritsfogders forsegling paa landsbyerne, och daa siden, naar hver sin rettighed kunde noget nær være bevist, maae arfven afhendis; dog skal udi hvis forhandling derom gioris, samme forseglet registering fuldkommelig indføris, paa det om nogen forhandlingh, som derom blifver giort, skal actis at staa for fuld.

5. Om gods och formues opbydelse til creditorer, som forordningen alene adelen tilstæder, siunis underdanigst for megen skadelig och farlig consequens en tid lang blef opholdt, forend det borgerskabit blef samtychet, och det af efterfolgende motiver: Thi først, da bestaar adelens formufve mest i jordegods, som baade hver i landet er bekiendt och creditorerne til skade af landet icke kand forrychis, och derforre deris ære med at redde och fraa fengsel sig at salvere tilladis at betalle med hvis de hafver. Derimod beroer tit den handterede kiøbstedmands formue udi vidløftig handel och mest i det, uden riget er och ingen er bekiendt och landsens indbyggere til skade lettelig kunde til fremmede henvendis, saa dersom dennom med bref och siegel med opbud var tilladt sig at beheilpe, kunde ingen erligh mand sicherlig med dennom handtiere. 2. Saa forblifver adelen altid her i rigit, saa lenge de nogenlunde til deris ophold hafver nogit tilbeste; derimod dersom det en kiøbmand, hor mange fremmidt iblant findes,

vaar tillat med opbud sine creditorer at bedrage, vaar hannom intet letter, end naar hand sligt hafde i sinde, sin formue en kort tid paa fremmed stæder forflytte och siden, naar indbyggerne en gang vaar bedragen, och hand dog ved opbud vaar fraa dennom libereret, begynde paa ny dennom at fixere.

6. Belangendis heste er vorris underdanigst betenchende, at alle forbud derpaa til Martini først kommendis skulle opgifves, dog ingen hopper at motte udføris, och daa til Martini efter tidernis tilstandt vider at delibereris, horledis med forholdis skulle. Och efterdi samme heste nu udi Tyskland erre saa meget begieret, kunde vel och, den stund denne urolig tilstand der varer, endnu tollen en ort paa hver [a]af de[a] hest[e] forhøyes, [a]som efter det sidste maal vaar bevilget at maa udføris, och af de heste, som samme maal ofvergaar, skulle gifves 3 ricts daler, och derimod begieris underthanigst, at med eckepenge och schrifverskeppe maatte efter gambel sedvane forblifve[a].

7. Eftersom øxen handling jo lenger och mere forverris, siunis høilig fornøden, at den forordning derom publicerit anno 1623 then 25 julii blef st[r]engelig befallit at efterkommis, och derforuden hver lensmand serdelis blef befallit vel act at gifve, hor vit en hver kiøbmand udi sit lehn paa sit eget indaflit foder kand stalde, och paa det dis vissere rictighed derom kunde vides, skulle alle lensmendene paa toldstæderne, hor øxen fortollis och enten igennom drifvis eller skifvis, saa vel som tollerne være befallet ingen øxen at lade passere, med mindre bevises med hver lensmands eller adelens deris sædel, hor mange oxen af stallen vaare kiøbte och afdrefne, och samme beviser skulle aarligens hos de lensmenders regenskaber udi renteriet indleggis, som paa toldstæderne commenderer, och da icke paa deris regenskaber at qviteris, med mindre samme beviser rictigen blef indlagde. [a]och skal ingen øxen maa kiøbis til at udføris uden de, som bevises at vere kiøbt af kongens ladgaarde, adelens gaarde eller staldet paa borgerskabet[s] egit indaflet foder[a].

8. Belangendis sqvatmøller i Skaane siunis os underdanigst, at alle de bønders sqvattemøller, som erre paa en mil nær rette landgilsmøller, som hollis vid magt och nochsom kand bøndernis maalen forrestaa, bør at afskaffis, dog di sqvatmøller undertagen, som af arrildstidt hafver gaait landg[ilde] af och udi syskend

a Er tilføjet i Randen af Kr. Thomesen.

skifte eller andre skifter erre gaaen paa lod och bevises at regnis for landgilde.

Belangendis vehr och hestemøller maa ingen bunde, som hafver hus och gaard, nogen saadan af ny lade opbygge paa nogen stæder, hor landgild møller beqvemmelig maalen kand forrestaa.

9. Til krigsfolchit at afbetalle saa vel som kong. mt. sine forstracte penge igen at forskaffe er vorris underdanigst betenckend, at til Michaelis førstkommendis skulle begge rigerne en enfacte skat paa biudes baade ofver geistlige, borger och bonder, och derforuden til jylf en half skat i lige maader ofver begge rigerne. Actum Kiøbenhafn den 25 maii 1639.

Eders kong. mts underdanigh raadt.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Joest Hoeg.

291. *Raadets Betænkning.* (*25 Maj?*). Orig. med Klavs Daas Haand, forsynet med Kongens egenhændige Randbemærkninger (Egenh. Br. n. 296): RR. n. 50, IV.

Paa hvis kong. maysts. naadigst hafver befalit, er vor risunderdanigst betenkende:

1. Belangendis hvis adelen schulle til landtsens defension forreholdis, da efterdi aarit icke foren Martini er forbi, som de sig soldater at holde hafver anlofvit, siontis os underdanigst tielig nock, at de først udi hver provints blef nogit for Michaelis forschrefven, och dem da blef forholt: 1. at de ennu paa it aars tid eller thoe, mens krien y Thysland varer, ville continuere at holde deris soldater; 2. at de same deris soldater ville lade hielpe at arbeide, nar oc hvor det inden Danmarkis cronis grentser kunde behof giørris; 3. oc om same arbede icke til nogen fuldkommen defensions verck kunde forslaae, de da ville samptycke nogit at kunde indsamlis, som der til kunde verre y forraad oc beredschab. Siden kunde same adelens her paa udgiorde fuldmectige engang inden Martini, nar det kong. mayst. best falt beleyligt, forschrifvis oc at møde befalis.

2. Thil Soroe academies underholding vide vy underdanigst ingen anden forslag at giørre, end at kong. mayst. it stocke geistlig godts naadigst dertil ville forlene enten udi Norge eller Dan-

marck, hvormed saadant berømmelig och gavnlig stiftning kunde underholdis.

3. Belangende en commissariers underholding, som altid udi tiennisten skulde forblifve, er vorris underdanigste betenkende, at efterdi det aldrig hid indtil hafver verrit brugeligt, at nogen for slig tienniste udi de krier, som rigit angaar, har baade haft kronens len och besolding der forre, da der som eders maysts. vil en der til deputere, som stedtse kunde vare paa oc schulle der forre besoldis, vor best en der til at bruge, som ingen cronens len hafde.

Avgust. Raadsmøde i Odense.

Et Indkaldelsesbrev er ikke fundet; af Raaderne vides *Kristoffer Ulfeld*, *Kristoffer Urne* og *Korfits Ulfeld* ikke at have overværet Mødet. 13 Avgust udtalte Raadet sig om Dünkerkernes Kaperier [1] samt om de gottorpske Projekter til en Kanal (?) gjennem Holsten (*n. 292*). 19 Avgust nægtede Raadet Midler til en Flaadeudrustning og udtalte sig om en Resident i Brüssel (*n. 293*). — Mulig har Raadet ved dette Møde bevilget den Dobbeltskat, hvorom Brevene udgik 7 April 1640 fra Haderslevhus med Raadets Raad og Betænkning [2].

292. Raadets Betænkning, 13 Avgust. Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 50, I.

Paa eders kong. mt^{s} proposition belangendis den gevalt, som Dynckerne udi eders mt^{s} hafne och rigernis stromme bruger, er vorris underdanigste betenchende, at efterdi Dynckirkerne erre kongen af Spaniens undersatter och teiner och derforre hos alle neutral potentater frie, saa lenge de icke i deris hafne och paa udisputerlig strømme nogen hostilitet bruge, da siunis, helst i disse farlige och tvilfraadige tider, efterdi det hus Østerrige i denne tilstandt, nu Pollen er ilde tilfrids med os, vidre at offendere er hel betencheligh, icke raadelig imod di Dynckirkers orlog skibe i ge-

[1] Jfr. ndfr. S. 533. En Del herom mellem Kr. IV og Kardinalinfanten vexlede Breve: Kopier: RR. n. 50, I b-g. Jfr. Fridericia II, 124.

[2] Sjæl. T. XXVII, 12—25.

men at lade armere, mens aleniste, naar de befantis i hafnerne och under eders mt^{s} egen lande at giøre gevalt, eftersom de och ellers paa alle neutral platser, Engeland och Francherige, naar de ingen hostilitet øfver, fri passerer; och til saadan uloflig gevalt paa de stæder at forrekomme siøntis underdanigst gafnligst, at den ordinents, eders kong. mt. for nogle aar siden brugte, igen blef stillet i verch, som var, at tvende skibe af Flecheroen skiftedis til at krytse søen, och fire eller fem smaa jacter de hafner under Norgie, som eders mt. sielf hafver beset och forordnet, idelig besøgte och ren holte, synderlig efterdi infanten udi sin schrifvelse sig al ubillighed at afskaffe saa venligen erbyder; er och icke at tvifle, at dersom det var en resident til Bryssel, som kunde idelig urgere paa satisfaction for hvis uret eders mt^{s} undersaatter vederfaris, och demonstrere, hvad ulidelig exorbitantser Dynckirkerne i eders mt^{s} lande och strømme begaaer, at de jo hafde langt større respect och effect end en blot schrifvelse, som snart gaar udaf act, eftersom venskab och god naboskab ved alle middel i disse ubestendige tider at søge och underholde baade fornøden och gafnligst er.

Belangendis de gottorpske forslag, som traficken igennom Holsten imellom Øster och Vester søen paa Sunden at divertere er fremskichet, siunis os underdanigst executionen icke at skulle falde saa let, som intentionen er god at bemerchie, forhobbendis de gamble veye altid her efter som tilforne at forblifve de brugeligste och beste. Actum Ons den 13 augusti 1639.

Christenn Friis. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christian Thomesen. Hansz Lindenou. Joest Hoeg.

293. Raadets Betænkning, 19 August. A. B. Originaler med Tage Tots Haand: Kanc. og RR. n. 50, I h.

Allernaadigste herre och konningh.

Af eders kongelige mayestats naadigste schrifvelse til cantseleren hafver vi underdanigst forstandit eders kong. mt^{s} naadigste meningh at være, at de Dynckirchers gevalt icke med saa ringe en flode, som tilforn hafver værit brugt, skulle være at hindre, horforre der til en storre at underholle saa vel som en resident til Bryssel skulle middel forskaffes. Hor paa er vorris underdanigst betenchendt, at efterdi den storste klage, som eders mt. udi aar af Bergen er forrekommen och os nu naadigst tilstilles,

er foraarsagit af den liden boyert, som nu er bragt til Kiøbenhafn, och hvis skade ellers aarlig pleyer at ske, mesten af saadan smaa skibe tilføyes, at saadant da med en passelig flode vel var at forhindre, och dersom endskont store flode skulle udredis, och middel der til optenchis, saa efterdi i nerverrendis aar en madskat er bevilget, som nu leveris, och rugen udi Jydlandt saa vel som Fyn paa fleste stæder berettis at være forderfvet, kunde vel icke om vidre madskat delibereris, førend mand i fremtiden er forsichret, hvad forraad Gud i himmelen der af i landet vil gifve, som dog tillig noch, naar avflen er indhostet, kand ske, inden floden paa foraarit skal udredis.

Belangendis residentens underholding til Bryssel, da efterdi kiobstæderne her i riget lønner en, som udi Spanien der residerer, vide vi underdanigst ingen anden middel, end dersom eders kong. mayestat icke som tilforne sielf en vil til Bryssel besolde, at kiøbstæderne, i hor lidet de formaar, saadant skulle paaleggis, efterdi det dog rigens største baade, gafn och reputation var, at det blef stillet i verch. Af Odens den 19 augusti anno 1639.

Eders kong. mts underdanigste raadt.

[Samme Underskrifter.]

Novbr. Adelsmøde i Kjøbenhavn med forudgaaende Provinsmøder.

I Henhold til Raadets Betænkning ved Herredagen (*n. 291*) befalede Kongen 1 Juni Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Kristian Thomesen* for Jylland, Hr. *Mogens Kaas*, Hr. *Hans Lindenov* og Hr. Jørgen Brahe for Fyn, Hr. *Klavs Daa* og Hr. *Korfits Ulfeld* for Sjælland, Hr. Palle Rosenkrans og Jost Frederik v. Pappenheim for Laaland og Falster, samt Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* for Skaane, Halland og Bleking at sammenkalde Adelen i de nævnte Landskaber og forelægge den de i Betænkningens § 1 angivne 3 Punkter. Adelen skulde da vælge Fuldmægtige, der inden Martini kunde møde og give fuldkommen Besked derpaa[1]. — Af Provins-

[1] Sjæl. T. XXVI, 451. 19 Septbr. indbødes »en Del Adel« til at overvære Frøken Elisabet Avgustas Bryllup med Hans Lindenov,

møderne holdtes det sjællandske 1 Novbr. i Kbhvn., hvor *Jost Høg* og *Korfits Ulfeld* fremsatte de tre Punkter[1]. Adelen deputerede Hr. Frederik Redtz til Tygestrup, Niels Trolle til Troldholm og Kristen Skel til Vallø (*n. 294*).

Umiddelbart efter afholdtes Adelsmødet, hvorom kun vides, at de deputerede 2 Novbr. fremsatte forskjellige Ønsker (*n. 295*).

294. Sjællandske Adels Fuldmagt, 1 Novbr. A. Orig.: RR. n. 50, II. B. Kopi i Sjæl. Landebog Fol. 22.

Underskrifter: *Joest Høeg. Corfitz Wllffeldt. Fredrich Wrne. Jørgen Grubbe Eyl: Hans Wlderich Gyldenløwe. Axell Arnffeld*[a]. *Vincendz Bille. Jørgenn Seefeldt Christofferszen. Wenntzell Rotkirch. Stehen Beck. Gabriel Laxmandt. Oluff Daa. Otho Giøe. Thyge Brahe. Otto Brahe P. Ottho Krauffsze. Mogens Packs. Hanns Lindenow.*

295. Memorial fra Adelens deputerede, 2 Novbr. Orig.: Kanc.

Memorial.

1. At ingen ufri maa thillades emod handfestningen at maa kiøbe fridt guods, och hvor det allerede ehr schedt, da schøderne igien at maa revoceris och casseris.

2. Monopolia at maa afschaffis, efterdi de ehre det gandsche kongerige och des indbygere til største schade.

3. Den forordning om oxsen handel at maa forklaris: 1. om de kiobmendt, som hverchen drifve eller schibbe øxen, maa tillades at kiøbe øxen och paa andre deris foeder opstalde, och denom siden igien til forprang at selge til de kiøbmend, som drifve eller schibbe. 2. At borgerne, som sielf stalde paa deris egen foeder, denom til ret foeder tid indsette och iche først emod tiden, de schulle drifvis, sette thov eller threi dobbelt saa mange paa foeder, som de ellers kunde stalde.

a Fattes i B.

der skulde holdes 27 Oktbr. i Kbhvn.: Raadet og Lensmændene i Sjælland bades møde allerede d. 25 paa Frederiksborg for Dagen efter at følge Kongen til Kbhvn.: Sjæl. T. XXVI, 490.

[1] I andet Punkt siges: »en Fæstning, hvor den bedst belejligt her i Riget i Jylland kunde henlægges«.

4. At eftersom af den sidste hans kong. mayts udgangne misive til lehnsmendene, ahnlangendis bossernis igien tilladelse iblandt bonderne igien at brugis, mange merchelige drab daglige foraarsagis, saa och saa fredløsmend sterchis, at dete maate remederis, om denom, end schiøndt deris bøsser udi deris huse bevilges at hafve eller paa idt vist sted henlagdes, dermed dog at vandre och reixse efter forordning maatte betagis. Datum Kiøbenhafn den 2 novembris 1639.

Frederich Redtz. Niels Kragh[a]. *Falck Lycke. Henningh Valckendorff. Erich Juell. Eiller Holck. N. Trolle. Falck Giøe Henrichsen. Gunde Rosenkrandtz.*

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1639.

Indlandet. 19 Januar befaledes det fra Haderslev »nogle af Raadet« stiftsvis paa ny at optage Dokumenter om »spanske og Dynkerkers Forurettelse«, da de skulle affattes i en noget ændret Form, som nøjere betegnedes. Herom tilskreves Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* for Skaane Stift, Hr. *Korfits Ulfeld* for Sjælland, Hr. *Mogens Kaas* for Fyn, Hr. *Albret Skel* for Ribe, Hr. *Kristian Thomesen* for Aarhus, Hr. *Jørgen Urne* for Viborg og Aalborg Stifter, Hr. *Kristoffer Urne* for Norge og Hr. Palle Rosenkrans for Laaland, Falster og Langeland[1]. Jfr. S. 529.

10 Febr. erklærede Kongen fra Haderslev, at han i Anledning af den i Skaane blandt Kvæget herskende Pestsyge (»Styrtesygen«) havde befalet Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* at have Tilsyn med, at ingen, der har sygt Fæ, udskikker deres Kvæg af Landet m. m.[2] Jfr. ovfr. S. 509.

13 Febr. befaledes det fra Haderslev Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Tage Tot* og Hr. *Korfits Ulfeld*[3] samt Rentemestrene Jørgen Vind og Sten Bek at fordre Krigskommissarierne for sig og lade dem forklare, hvorledes den af Kongen forstrakte Sum

a Har ikke tilføjet: med egen Haand.

---

[1] Sjæl. T. XXVI. 381.
[2] Skaanske R. V, 267.
[3] Længer nede i Brevet staar et enkelt Sted *Kristoffer Ulfeld*, hvad dog vist er urigtigt.

saa vel som det af Skatterne indkomne var anvendt (jfr. S. 269), og dernæst gjøre Overslag over, hvad der endnu er til overs af Skatterne og hos hvem det resterer. De tre Raader skulde tillige foretage deres egen Indtægt og Udgift samt fordre Efterretning hos de andre Landkommissarier i Norge, Jylland, Fyn og Smaalandene om, hvad de har oppebaaret og afgivet, og tilstille Kongen et Overslag derover, forat det kunde ses, hvorvidt den paabudne Skat kan tilstrække til Soldaternes Underhold[1].

13 Marts befaledes det Hr. *Kristen Fris*, Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Klavs Daa* med det forderligste at foretage Bartholomæi Haagensens Antegnelser i hans Regnskaber som Proviantskriver og »forstændige« Kongen derom[2].

15 Maj befaledes det Hr. *Tage Tot Ottesen* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* at forskrive Adelen i Skaane, Halland og Bleking og tale med den om at bevilge, at dens Tjenere, der bor i Herrederne næst ved Fæstningerne, arbejder ved disse, indtil de bliver forfærdigede[3]. Adelen bevilgede, at dens Bønder (dog Ugedagstjenerne undtagne) i 3 Aar skulde gjøre 3 Dages Arbejde med Heste og Vogne; de udeblivende skulde bøde 1 Rdl.[4]

25 Maj befaledes det Hr. *Kristen Fris*, Hr. *Jørgen Urne*, Hr. *Klavs Daa* og Hr. *Korfits Ulfeld* med det allerførste at foretage Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld*, Generalkommissarier i Skaane, deres Regnskaber og forhøre dem, selv om én af de fire maatte faa Forfald[5]. Regnskab for Aarene 1631—36 aflagdes 30 Maj 1640 for de tre sidstnævnte Raader[6].

27 Maj befalede Kongen Hr. Palle Rosenkrans og Jost Fred. v. Pappenheim at tale med Prinsen saa og Adelen i

---

[1] Sjæl. T. XXVI, 410, jfr. 408. Missive til Krigskommissarierne: Jydske T. X, 58.
[2] Sjæl. T. XXVI, 414.
[3] Skaanske T. VI, 346.
[4] 16 Decbr. udgik Brev herom fra Haderslev til Lensmændene paa Varberg, Halmstad, Laholm, Kristiansstad og Kristianopel: Skaanske T. VI, 381.
[5] Sjæl. T. XXVI, 442.
[6] Jfr. Skaanske R. V, 478.

Laaland og Falster om at bevilge, at dens Tjenere maa kontribuere noget, hvorved »Landsens Gevær sammesteds« kunde vedligeholdes [1].

Efterat Kongen forhen havde befalet Stiftslensmændene og Bisperne i Jylland at paalægge de formuende Kirker en Afgift til Reparation af nogle brøstfældige Kirker under Mariager Kloster, uden at Pengene dog var fremkomne eller havde forslaaet dertil, befaledes det 27 Maj Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Kristian Thomesen* i hvert Stift sammen med Bispen at paalægge alle Kirkerne en saadan Afgift, kun dem undtagne, hvortil Adelen havde Patronatsret, og sende Pengene til (Lensmanden) Iver Krabbe til at bygge for [2]. 1 Novbr. befaledes det Lensmændene at være Bisperne behjælpelige med Indkrævningen af den Sum Penge, som Kirkerne skulde udlægge efter den af de nævnte Raader gjorte Ordinans [3]. — 27 Maj befaledes det endvidere Hr. *Mogens Kaas*, Hr. *Kristian Thomesen* og Bispen i Fyn at paalægge Kirkerne i Fyn (dem undtagne, hvortil Adelen havde jus patronatus) 2000 Rdl. til Istandsættelse af Mariagers egen Kirke [4].

30 Maj meddelte Kongen Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld*, at han havde forlovet Hr. Henrik Hvitfeld »fra Adels Kommissariat« i Skaane (jfr. ovfr. S. 492 Anm. 5), hvorfor de to Raader skulde handle med Adelen dèr i Landet om en anden at udvælge i hans Sted [5]. 30 Decbr. skrev Kongen fra Haderslevhus til Hr. Henrik Hvitfeld, at han havde forlovet ham fra Adels Kommissariatet og forordnet Henrik Ramel dertil, hvorfor han skulde overlevere denne samme Kommissariat [6].

11 Juni befalede Kongen Hr. *Kristoffer Urne* og Jens Bjelke at tage til dem »nogle af de forfarneste og fornemste af Adelen, Bisper, Kanniker, Provster, Lagmænd, Borgemestre

---

[1] Smaal. T. VI, 484.
[2] Jydske T. X, 109.
[3] Smstds. 127. Jfr. Dahlerup, Mariager S. 46.
[4] Fynske T. V, 29.
[5] Skaanske T. VI. 359.
[6] Smstds. 382.

og Raad« og indskikke deres egen og disses Betænkning om nogle Ændringer i den norske Lov[1].

19 Juni meddelte Kongen Hr. *Kristen Fris*, Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Jost Høg* og Hr. *Korfits Ulfeld*, at han paa Grund af Mangelen paa Smaamønt havde resolveret at lade slaa aarlig en vis Sum af saadanne; de skulde derfor forfare, paa hvilke Sorter der var størst Mangel, og lade Kongen deres Betænkning vide om, hvor meget deraf aarlig kunde være fornøden[2].

25 Juli tilskrev Kongen fra Glückstadt Hr. *Kristen Fris* »med flere« (vistnok af Rigsraadet) om at forhandle med Roland Crappé, der mente at vide Midler til at skaffe det østindiske Kompagni bedre Fremgang[3].

13 Novbr. bad Kongen Raaderne at forny de tidligere bevilgede Afgifter til Opbyggelsen af Baadsmænds Boliger og til Bygningen ved S. Annæ Bro[4]. Af Svarene kjendes kun *Hans Lindenovs* (*n. 296*): ligesom han maa dog de øvrige Raader have samtykt i Kongens Ønske (jfr. en Udtalelse i Betænkning 1 Juni 1640), men skjønt Bevillingen udløb 1640 (jfr. ovfr. S. 375), udgik Brevet om den af Raadet samtykte Forlængelse (»indtil vi anderledes lader anordne«) først 24 Januar 1641 fra Koldinghus[5].

296. Hans Lindenovs Betænkning. Orig., rettet til Øverstesekretær Iver Vind: Kanc.

... Jegh hafver bekommet ko. ma[s] min allernaadigste herris messive, anlangende en ves penge, som er bevilget thil baadtsmendts voningers opbiugelse for Kiobenhafn saa vel som thil dend ny biugning ved ste Anna broe af kreier, schueder och pramer sampt noget vist af fransk och spansk salt, och thiden nu thil Phillipi Jacoby forstkommende er forfalden. Da epterdi samme biugning iche thil denne thid kunde blifve forferdiget, er min underdanigste

[1] Norske Rigsreg. VII. 582. Jfr. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 337.
[2] Sjæl. T. XXVI, 481.
[3] Sjæl. T. XXVI, 485.
[4] Kbhvn. Dipl. V, n. 501.
[5] Smstds. n. 535. Jfr. ndfr. S. 542.

betenchende her paa, de endnu vidre af forschrefne kunde bevilgis, epterdi forne bugning endnu stander udi verck och uforferdiget.

Sammeledis hafver jeg bekommet idt andet min allernaadigste herris messive belangende guldmondtens forhoielse . . . Da er min underdanigste betenchende der paa, at guldmøndten igien kunde komme i dend pris, som hun thilforn var, førind ko. ma[s] naadigste forordning omb des forhoielse udgich . . . Af Hindtsgavl den 30 december 1639.

13 Novbr. befaledes det Hr. *Klavs Daa*, Hr. *Tage Tot Ottesen*, Hr. *Kristoffer Ulfeld* og Hr. *Korfits Ulfeld* strax med forderligste at forhøre Rentemestrenes Regnskaber, hvoraf nogle Aar skulde ligge uforhørt; fik én af dem Forfald, skulde de tilstedekomne alligevel gjennemse Regnskaberne[1]. I Nærværelse af de nævnte Raader aflagde Rentemestrene Regnskab for 1634—1639 og fik Kvittering 5 Avgust 1640[2].

17 Decbr. tilskrev Kongen fra Haderslev Raadet, at der af den sidste Fdg. om Guldmøntens Opsættelse (ovfr. S. 519) opstod stor Disordre og tilføjedes Undersaatterne ikke ringe Skade, idet Guldmønten af fremmede, hos hvem den ikke var i saa høj Pris som her, i stor Mængde hid indførtes. Raaderne skulde derfor snarest meddele deres Betænkning, om Guldmønten ikke burde nedsættes til den Pris, den var i før før Forordningen[3]. Statholderen synes allerede forinden at have tilskrevet nogle af Raadet herom[4]; afset fra ham og *Kristoffer Urne* (i Norge[5]) svarede alle Raaderne (*n. 297 a—g*) og var enige om at tilraade Nedsættelsen[6].

---

[1] Sjæl. T. XXVI, 516. Jfr. ovfr. S. 457 og 509.

[2] Sjæl. R. XX, 252.

[3] Sjæl. T. XXVI, 527.

[4] Jfr. *n. 297 b, d* og *h*, der alle er skrevne før 17 Decbr.

[5] For Norge forordnedes Guldmøntens Nedsættelse allerede 16 Decbr.: Norske Rigsreg. VII, 625.

[6] 26 Decbr. skrev Kongen fra Haderslevhus til *Korfits Ulfeld* (Egenh. Br. n. 330) bl. a.: »Rigens Raads Erklæring om Guldmønten er indkommet; jeg maatte gjerne vide, hvem der kom den Forhøjelse afsted«. Herved maa vel være ment Betænkningen af 25 Maj (ovfr. S. 518)?

Denne forordnedes derefter 18 Maj 1640[1] (altsaa under Herredagen).

297. *Raadernes Betænkninger.* Orig., egenhændige, *e, f, h* rettede til Kongen, *b, d* til Statholderen, *a, c, g* til Øverstesekretær Iver Vind: Kanc.

a. Jørgen Urne.

... Er min underdagnist erclering, ad indog meningen var god, som den thidt blef forebracht om des guld møntes forhøyelse, saa befindis alligevel hans may[s] riger och lande deraf stor schade, efterdi gullet føris her ind och sølf monten udi mengder her ud, thilmed er guldmønten iche udi den verd hos voris neste naboer, som den herudi rigerne er opsat thil. hvorfor, om hans kongelig may. naadigst saa gefalder, siunis mig underdagnist best ad vere, ad al guldmønten kom udi den pris och verdt udigien, som den var, forend den sidste fororning och mandat udgich, fornemmelig efterdi den blifver udi en pris huos vores neste naboer hidindthil. .... Actum Nes den 29 decemb. 1639.

b. Klavs Daa.

Anlangendis guld myntens opsettelse, som for nogen kort tid ophoyit er, der om er min underdanigste betenckende, at same paabud nu strax skulle revoceris oc guld mynten at gaae udi den pris, som hun gick, foren same ophøyelse blef paabøden; thi fremmede begynder flux med same guldmynt at trafiquere dem til stor fordel, efterdi den her hos os er opset, oc specie daller der udofver icke saa tilføris som tilforne, saa specie daller udi lengden der udofver skulle foraarsagis at opstige, dette rige til merkelig skade. Dette er min underdanigste ringe betenckende, som jeg her statholder y København efter ordere tilskicker. Actum Draxholm den 15 decemb. 1639.

c. Mogens Kaas.

... Er dette mit allerunderdanigste raad och betenckende, at den igen thil den vert, som den thilforne gielte, blifver sat, efterdi den forhoielse er ko. m. undersatter thil skaade, for den paa andre steder iche er udi den pris och verdt: thilmed indforis och hid indtagis en hob, som ere falsche, hvorpaa den gemen mand

[1] Sjæl. T. XXVII, 36; trykt.

iche hafver forstand, blifver bedragit, som er en stuor paart af di rinsche gylden. . . . Af Nyborg slot 24 decemb. 1639.

d. Tage Tot Ottesen.

. . . Jeg hafver bekommit her stathollers schrifvelse och der af forfarit hanom at hafve bekommit kong. mt[s] vorris allernaadigste herris naadigste befalling at schrifve raadit udi Siellandt til, at hands kong. mt. befrycter guldmynten her udi rigit at tage ofverhandt, rigit til stor skade, och udi synderlighed om mand i en hast skulle reducere den igen, horpaa jeg skulle gifve mit betenchende.

Saa er mig vel vitterlig, at her kommer megit guld af di tydske søstæder, i synderlighed ducater, som meste parten nu myntis, saa och goldt gyllen eller ringsk gyllen, her i rigit, och siunis i lengden ville blifve landit til stor nachdel; er derforre min underdanigste betenchende, at alt gullit motte blifve vid forrige pris, dog di gamble portegaloser, rosenobeler och engelotter, efterdi di geller saa megit i Hollandt, horfraa di hid mest kommer, maa blifve vid samme pris, som di nu var sadt forre, paa det dog nogit af denom her i landit kunde indkomme; jeg vid icke, om di Jacober er for deris verdt saa gode som di gamble rosenobeler, och derforre intet schrifver om denom; och efterdi der vel er at befrycte, at af hands mt[s] undersaater nogle allerede tager skade, om der da nogen middel kunde være at sette paa en vis tid, naar dette afslag skulle være; siunis mig och underdanigst, det var godt, at mandt i midler tid denom uden rigit kunde forhandle. . . . Af Skaberso den 15 decemb. 1639.

e. Kristian Thomesen.

. . . Er mit underthanig beteneckend, at efterdi undersaatterne befindes deraf at hafve skade och frembede dermed at søge deris fordiel, at guldmynten daa igien til den forrige verdt och pris best vaar at reducere. Actum Kalløe then 27 decemb. anno 1639.

f. Kristoffer Ulfeld.

. . . Endog vel var ønskeligt, at eders maiest[s] riger och lande med guld och dislige rige varer opfyltis, dog alligevel ser och erfarer man, at same guldmønt er i siste forordning alt for

høyt sat och for høyre pris af undersaatterne skal antagis, end det i sig self vert er eller andensteds gelle kan. hvorofver rigsdaller och anden gode vare af rigit udforris och gullit for saa høy pris igen blifver. Sker det nu saa, at eders maiest. det strax lader omsette och efter forige vert befaller strax at gelle. saa blifver der jo mange eders maiest[s] undersaatter, saa mange som allerede gul efter eders maiest[s] forige forordning i betalling anamit, der lider skade. hvorfore jeg underdanigst eracter raadeligt, at eders maiest. lod sig om adskillig saadan gulmontis vert, hvad den i Holland, Hamburg, Lybeck, Dantzig och saadane steder, som stor handel brugis, erkundige, och saa derefter vid sin forordning forandre och rette, dog saa at den icke strax, men ungefer it halft aar efter forordningens forkyndelse skulle vere afset och mindre gelle, paa det eders maiest[s] undersaatter midlertid, som saa høyt gullit indtagit hafver, kan se sig fore och det igen udbringe, at de icke saa stor skade formedelst hastig forandring lide skulle. Actum Billesholm den 31 decemb. anni 1639.

g. Hans Lindenov. Se ovfr. *n. 296.*

h. Jost Høg.

Efter som jeg underschrefven hafver bekommit statholderns her Corfits Ulfelds schrifvelse, at eders kong. mayt. naadigst hafver befalit mig om guldmonten at erklere, hvorledis dermed kunde saa forholdis, at rigerne derofver icke tager schade.

Saa synnis mig best och endelig fornoeden at vehre, at ald guldmønten blifver med did allerførste igien reducerid til den forrige pris, som den var udi, før den siste mandat deromb udgick: thi ellers er did at formode, at guldmonten for sin høye valors schyld schal dragis her ind udi rigit, och soelfmonten derofver, disse lande til ulidelig schade, komme derud igien. Dersom och did sig kunde hende, at nogen slags af guldmoenten, naar den kommer til sin forrige verd igien, kunde uden rigit paa en kort tid gielde mehre, och derfor her udi landit opvexlis, saa tager rigit dog derofver ingen schade, efterdi den udi soelfmonten bekommer sin verd igien, som er lige saa god och vel udi sin verdt forblifver. Soroe den 14 decemb. anno 1639.

Sverige. 27 April (jfr. ovfr. S. 519) meddelte Raadet det svenske Rigsraad, at da de danske stadig klagede over de usædvanlige Paalæg, der især i Rostock og Warnemünde afkrævedes dem af svenske Officerer, havde Kongen resolveret at forbyde sine Undersaatter al Tilførsel til Mecklenburg og Pommern, men paa Raadets Anmodning havde han udsat Forbudet, indtil Raadet havde faaet Svar fra det svenske, hvem det derfor bad at afhjælpe Overgrebene[1].

Om en af den svenske Resident til Raadet overgivet Memorial, se under 1642, Sverige.

1640.

Raadet, der kun talte 10 Medlemmer, forøgedes først i Maj med Oluf Parsberg, Jørgen Vind, Jørgen Sefeld, Hannibal Sehested, Gregers Krabbe og Hans Lindenov. Til Kongens Kansler udnævntes samtidig Kristian Thomesen, medens Jost Høg i hans Sted blev Rigens Kansler.

4 Maj. Herredag i Kjøbenhavn[2].

Herredagen indkaldtes fra Haderslev 16 Decbr. 1639, hvorom Brev udgik til alle Raaderne, *Kristoffer Urne* undtaget[3]. Af de tilkaldte udeblev *Hans Lindenov*. Strax ved Herredagens Begyndelse forøgedes Raadet med *Oluf Parsberg*,

---

[1] Svenske Acta VI, 38. Underskrifter: *Kristen Fris, Jørgen Urne, Klavs Daa, Mogens Kaas, Tage Tot, Kristoffer Ulfeld* og *Korfits Ulfeld*. Den af Slange S. 1017—18 omtalte Svarskrivelse fra det svenske Rigsraad er ikke gjenfundet. Jfr. Fridericia II, 91—92 og ovfr. S. 269.

[2] Kr. IV (Danske Saml. 2 R. III, 388) under 5 Maj.

[3] Sjæl. T. XXVI, 524—26. *Kristoffer Urne* havde 12 Novbr. 1639 faaet Lov til at rejse ned til Danmark »imod Fastelavn«, men 17 Januar 1640 tog Kongen Tilladelsen tilbage ved et Missive fra Haderslevhus: Norske Rigsreg. VII, 622, 637.

Jørgen Vind, *Jørgen Sefeld*, *Hannibal Sehested*, *Gregers Krabbe* og *Hans Lindenov* den yngre, medens *Kristian Thomesen* udnævntes til Kongens Kansler og *Jost Høg* til Rigens Kansler [1]. Retterthinget varede fra 5 til 28 Maj [2]. 26 Maj opfordrede Kongen Raadet til at tænke paa Midler til at betale ham, hvad han havde udlagt til Holmen og Flaaden, samt fremtidig at holde denne ved Magt (*Egenh. Br. n. 392*). Raadet foreslog 1 Juni (*n. 298*), at der af Tolden til de nye Boders Opbyggelse (ovfr. S. 536) skulde henlægges, hvad der indkom over 16.000 Dl., til Flaaden, fremdeles at flere Toldsatser skulde forhøjes, endelig at Afgiften af store Bryllupper skulde forøges: ved dertil at aftakke en Del af Krigsfolket kunde en stor Del af den til S. Hans Dag paabudne Dobbeltskat bruges til at betale Kongen. Toldforhøjelserne paabodes med Raadets Raad og Betænkning ved Fdg. fra Glückstadt 25 Juni [3]. Forøgelsen af Bryllupsafgiften sammestedsfra 3 Juli [4]; samme Dag skrev Kongen endvidere til Statholderen Hr. *Korfits Ulfeld* om Ordningen med Pengene til S. Annæ Bro og Boderne [5]. — 1 Juni udtalte Raadet sig endvidere om Sorø Akademis Tilstand (*n. 299* [6]) [7], og 3 Juni bevilgede det en Enkeltskat (*n. 300*), der udskreves 6 Juli fra Glückstadt [8].

---

[1] De to nye Kanslere saavelsom de 4 førstnævnte Raader nævnes allerede i den første af de ved Herredagen afgivne Domme (5 Maj); *Gregers Krabbe* og *Hans Lindenov* nævnes først med fra 19 Maj. — Rygtet om disse Udnævnelser noteres af Hans Mikkelsen under 8 Maj (Saml. t. Fyens Hist. VII, 165). Jfr. Slange S. 1044.

[2] Fdg. 18 Maj om Guldmøntens Nedsættelse, se ovfr. S. 538.

[3] Sjæl. T. XXVII, 64; trykt.

[4] Smstds. 66; trykt. Raadet nævnes ikke i denne Fdg., heller ikke i Forbudet imod Bondstagers Udførsel og Fdg. om den norske Trælasttold, begge af samme Dag. Trykte.

[5] Kbhvn. Dipl. V, n. 515.

[6] Blandt Underskriverne fattes *Hans Lindenov* d. y.

[7] 12 August befalede Kongen Rentemestrene at udbetale Akademiet 3000 Dl. og de 6000, han skyldte det: Sjæl. T. XXVII, 94; jfr. Sjæl. R. XX, 276.

[8] Sjæl. T. XXVII, 73—88. Kommissarier var provinsvis Hr. *Klavs Daa*, Henning Valkendorf, Tønne Fris og Hr. *Tage Tot*. — 6 Juni skrev

298. *Raadets Betænkning om Holmen og Flaaden, 1 Juni.*

A. Orig. med Jørgen Sefelds Haand: Kanc. B. Orig. med Jost Høgs Haand: Ny kgl. Saml. Fol. 616 c, IV. C. Kopi med Gregers Krabbes Haand: RR. n. 51. IV. Trykt efter B i Danske Saml. VI, 81.

Stormegtigste, høybaarne forste, allernaadigste konning och herre.

Eftersom udi eders mayt[s] seniste kongelig proposition os naadigst befalis at ofverveye, med hvad stoer skade eders maiestet hafver holdit holmen med floden och hvis der af dependerer, ved magt, och det formedelst cronens indkomst icke kunde strecke til det, som derpaa tid efter anden spenderis, som af rentemesterens derhosfoiede designation vider kunde erfaris, och derfore os naadigst befaler tienlige middel med flid at optencke, hvormed eders mayt. kunde erlange sine store udlagde penge igien, och floden siden fremdelis, och saa som behøfvis, tilbørligen kunde holdis ved magt.

Saa hafve vi och efter den ed och plicht, vi nest Gud i himmelen ere eders kong. mayt. medforbunden, saadant med aller største flid ofverveyet, och er derpaa voris underdanigste betenckende, som vi efter denne tids besverlige tilstand forhaaber, eders kong. mayt. skal lade sig naadigst befalde:

Forst agte vi ufornoden for eders kong. mayt. vitleftigen at deducere, hvad store uformuesomhed fast blant alle stender under begge croner findis, hvor hoit alle poster med told och accise er graverit, hvorledis rigens intrade, føer saadanne imposter tilkom, dog kunde icke aleniste forslaa til udgiften, men ochsaa megit deraf forofris, at mangen dermed baade inden och udenlands kunde undsettis och paa rente bevilgis; medens der tidernis tilstand siden er blefven saa megit besverlig, och det gandske romische rige, saavel som andre voris angrendsende naaboer, med krig och feide er af Gud joe mere och mere blefven hiemsøgt, da hafver vi, som da hafde fare for dorren och for des forderfvelig indfald billigen hafde os at befrygte, endeligen och saa lenge den

---

Kongen fra Rosenborg til *Korfits Ulfeld*: »Naar Klokken er et slagen, da skal saa mange af Raadet, som forhaanden er, møde i min Stue paa Slottet«: Egenh. Br. n. 399. 8 Juni bad Kansleren Kongen om Tilladelse til at rejse over til Jylland i sine private Sager: Koncept: RR. n. 51, II.

store uroe iblant vore naaboer continuerer, verit foraarsagit begge rigerne med aarlige skatter och, saa vit de aller mest kunde taale, at gravere, hvilckit nu i denne tid fast alene til de 3000 mand til foeds och de 600 heste dermed at underholde medgaar, derforuden och rigit med madskatter til floden betyngit, saa mand nu mere fast intit eller lidit kunde paafinde, vere sig enten med ordinari eller extraordinari paaleg, hvormed indkomsten kunde forhoies.

Dog paa det vi eders kong. mayt[s] naadigste vilie och voris underdanigste skyldigste pligt udi de os mueligste maade kunde efterkomme, da endog den senist tilforn os ofverleverede ofverslag paa rigens indkomst och udgift icke sinnis sig saa megit at beløbe, som udi denne nu sidste befindis, endog vi intit udi eders mayt[s] udgifter udi ringiste maade begerer at scrupulere, dog efterdi os nu, ehvor gierne vi och vil, fast umueligt er ved extraordinari paaleg videre at bringe til veie end hvis som til det krigs folckis underholdning requireris, saa hafve vi dog til rigens aarlig indkomst at forhoie efterskrefne middel eragtit at kunde vere timlige:

1. At af den told, som til de ny boder at opbygge nu brugis, der af kunde aarligen 16.000 daler dertil tagis, och resten, som beløber sig ofver 28.000 daler, kunde perpetueris til flodens och holmens underholdning.

2. Dernest kunde endnu settis paa de smaa heste, som efter maalit udi stoer mengde af rigit føris, 3 rix ort, och paa de store j rixdaler.

3. Item paa hvert faar, som føris af rigit, j rixort.

4. Paa it ducine kart, indføris, j rigsort.

5. De, som ville herefter blant borgerskabit eller deris lige giøre større brølluper, end som forordningen tillader, skulle gifve til eders kong. mayt. ofver det forige 100 rixdaler och for festensøl 50 rixdaler.

6. Paa en del trælast, som udi toldrullen icke er indført, kunde settis paa hver species, efter som Jørgen Vind det hafver optegnit, och kunde ongefer aarligen sig beløbe fem tusind daler.

7. Paa it pund toback en mark.

9[a]. Paa it fed svin, som udføris, j ort.

[a] Punkt 8 er oversprunget.

10. En gaas, som udføris, 4 β.

11. Af en elenshud, foruden commissariernis told, kunde gifvis j rdlr.

Och efterdi andre middel rigens indkomst med at forhøie af os udi denne saa megit vit udseende faarlige tilstand icke muiligt er at optencke, da bede vi underdanigst, eders kong. mayt. vilde sig naadigst lade befalde, at nogit af tolden motte brugis rigens udgift dermed at stoppe, indtil tiderne sig nogit forandrer, och mand siden des beqvemliger med andre middel kunde komme eders mayt. til undsetning. Imidlertid siunis os icke uraadeligt, om det saa eders kong. mayt. kunde got befinde, och tidernis tilstand det kunde bevilge, at nogit af krigs folckit, som och forleden aar blef bevilgit, motte aftackis. Saa kunde af den nu til s. Hans dag paabudne dobbelt skat, som til samme folck at solde er bevilgit, en god del och til eders kong. mayts gield dermed at afligge forøfris.

Och eftersom vi os af Guds synderlig naade endnu lefve her udi rigit udi den saa saare ønskelig freds tilstand, hvorfor vi aldrig nocksom den fromme herre och gode Gud tilborligen kunde tacke, saa bede vi och eders kong. mayt. for Guds skyld, at eders kong. mayt., som vi nest Gud for saadant hafve at tacke paa det underdanigsten, at eders kong. mayt. herefter, som hid indtil sked er, vilde tencke paa alle de middel, som den hos os, nest Guds hielp, fremdelis at erholde kunde vere tienlige, paa det ald god correspondence med alle omliggende naaboer, saavit mueligt er, des bedre kunde holdis ved lige, och vi alt got, om nogit uformodeligt paakom, kunde hafve os til dennem at formode. Hafniæ den 1 junii anno 1640.

Eders kong. mayts underdanigste raad.

Christian Thomesen. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg. Corfitz Wllffeldt. Olluff Parszberigh. Jørgen Wind. Jørgen Seefeldt Christoffersz̃en. Hannibal Sehestedtt. Gregers Krabbe. Hanns Lindenow[a].

299. Raadts Betænkning om Sorø, 1 Juni. Orig. med Jørgen Sefelds Haand: Kanc. B. Orig. med samme Haand: RR. n. 51, V. C. Kopi af samme: Topogr. Saml., Sorø n. 47.

Stormectigste, høybaarne konning och herre.

Eftersom det er eders kong. mayt naadigste befalling, at vi

a Fattes i B.

skulle ofverveie och betencke, ved hvad middel os best siunis, at det kongelig-adelig academie Sorø kunde mainteneris och nest Guds hielp conserveris efter fundatsen paa det sted, som det er nu stiftit, ungdommen udi disse riger til christelig optugtelse och adelige exercitiers begyndelse, voris federneland til fremtarf och Gud allermegtigste til ære, da er dette voris underdanigste betenckende:

Først, at eders kong. mayt. naadigst ville bevilge af kongelig gunst och mildhed nogit af de geistlige beneficiis, som kunde ledig blifve, eller som tilforn ere forordnede til de professorum underholdning, som in gymnasiis skulle brugis och icke endnu ere introducerede och begynt, saa at der af, naar nogit vacerendis vorder, motte liggis til Sorø academie.

For det andit, at eders kong. mayt. naadigst ville vere tilfreds, at de sex tusind daler maatte betalis eller och en part deraf, som af høiloflig ihukommelse dronning Sophie ere til stedit forærede, at gielden kunde dermed betalis.

Och for det sidste, at eders kong. mayt. naadigst ville benaade stedit med serdelis kongelige privilegiis, at de, der bygge ville och sig nedsette, for alle skatter, tynge och indqvartering maatte nu och i fremtide vorde forskaanit. Hafniæ 1 junii anno 1640.

Eders kongelig mayestets underdanigste raad.

Christian Thomesen. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg. Corfitz Wllffeldt. Olluff Parszberiigh. Jørgen Wind. Jørgenn Seefeldt Christofferszen. Hanniball Sehestedtt[a]. *Gregers Krabbe.*

300. *Raadets Bevilling, 3 Juni.*

Kopi med Mogens Kaas' Haand: RR. n. 51, VI.

Stuormetig hoiborne koning och herre. Eftersom eders k. ma. nadigste begerer, at vi underdanigst schulle betencke och ofvervei beste middel thil at bringe tholf thusinde richsdaller thil veie nu thil jul forstkomendis, daa er voris underdanigste betenckende, at dersom intedt af krigsfolchet blifver aftacket, daa vil thil dieris underholding endnu vere fornoden en enfachte skat paa begge rigerne, som sedvonligt hafver veret, at paabiude, som thil Martini forstkomendis kunde udgifvis. Och forhober vi, at deraf

a Fattes i B.

da saa megit schulle erofveris, som ei schulle blifve fornoden thil krigsfolchit, at for[ne] tholf thusinde daller, som hoiste bemelte eders ko. m. nadigste er begerendis thil umbslavg at bruggis. Forhobendis paa det underdanigste, at eders ma. nadigste her med blifver thilfrids, efterdi vi nu ingen anden middel vide thil penge at opbringe. Hafniæ 3 junii 1640.

1 Oktbr. Raadsmøde i Odense.

10 Septbr. skrev Kongen fra Itzeho til 8 Raader om at møde i Odense for at overveje, hvad der burde gjøres for at hindre Banér i at tage Vinterkvarter i Bremen Stift og Oldenburg, samt hvad der kunde tjene til at forøge Kronens Indtægter (*Egenh. Br. n. 458*). 29 Septbr. befalede han yderligere Raadet at betænke det farlige i, at Hertug Frederik af Gottorp havde tilladt en Del Katholiker at nedsætte sig i Nærheden af Tønder (*smstds. n. 461*)[1]. Af Raadet mødte ni[2]; *Kristian Thomesen*, *Tage Tot*, *Jost Høg*, *Korfits Ulfeld*, *Oluf Parsberg*, *Hannibal Sehested* og *Gregers Krabbe* vides ikke at have været til Stede. Det udtalte sig 3 Oktbr. (*n. 301*) bestemt imod at yde Bremen og Oldenburg Hjælp, tilraadede foreløbig ikke at gjøre noget ved Spørgsmaalet om Katholikerne og bevilgede en Enkeltskat, hvorom Breve derefter udgik 18 Novbr. fra Koldinghus[3].

---

[1] Jfr. Fridericia II, 123 Anm.

[2] *Kristoffer Urne* havde 29 Juni fra Glückstadt faaet Tilladelse til at rejse ned til Danmark: Norske Rigsreg. VII, 737. Jfr. ovfr. S. 541 Anm. 3.

[3] Sjæl. T. XXVII, 110—24. Kommissarier var provinsvis Hr. *Klavs Daa*, Henning Valkendorf, Tønne Fris og Hr. *Tage Tot Ottesen*, samt for Norge Hr. *Kristoffer Urne*, der igjen skulde levere Skatten i Kongens eget Kammer; dette sidste befaledes det ogsaa de øvrige Indkrævere at gjøre ved Kongebrev 15 Decbr. fra Koldinghus (smstds. 129). Da *Klavs Daa* døde, overdroges det 9 April 1641 Niels Trolle at oppebære Unionsskatten i Sjælland (smstds. 155).

301. Raadets Betænkning, 3 Oktbr. A. Orig. med Jørgen Sefelds Haand og Paategning af Kongen: Riigens radtz erklering y [Ottense] 1 octobris 1640: Kanc. B. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR. n. 51, VIII. C. Koncept med Jørgen Sefelds Haand: smstds. VIII a.

Stormegtigste, høybaarne konning och herre.

Eftersom det er eders kongelig maystets naadigste befalling och vilie, at vi den 1 octobris skulle forsamlis her udi Odense och der samtligen lade e. mayt. vide voris underdanigste betenckende paa disse trende poster, som er: først, efterdi befrygtis, at Bannier skal vill[e] tage vinterqnartier udi det ertzstift Bremen och det grevedom Oldenburg, och disse riger och lande derofver merkeligen kunde periclitere, os derfore at deliberere, quid facto opus sit? Och for det andit, at tencke paa middel, hvorledis rigens intrada kunde forslaa til udgiften. Och for det tridie, at eftersom h. f. naade hertug Friderich, nu regerendis herre udi Holstein, skal hafve bevilgit nogle catholiske at inddige en plats ved Tunderen, kaldis Putzlodt, hvilcket i fremtide siunis at kunde blifve eders mayt. och cronen farlige naaboer, baade til at [a]besverge Jutland med folck der at kaste i land, saa och at[a] forhindre den trafique och handel, som gaar gennem Øresund, med at føre alle de østerske vare fra Eklenførde did hen ind udi Vester seen (korn alene undtagen), saa och til at forringe[b] dermed cronens told och rettighed, som nu opbergis udi Sundit, at vi da ochsaa derpaa skulle betencke middel sligt at forekomme, eftersom hoistbemelte ed. kong. mayts naadigste propositiones i deris mening ydermere indholde och formelde.

Da hafve vi os underdanigsten hid begifvit och bemelte poster nocksommeligen ofverveiet, och er herpaa voris underdanigste betenckende, som efterfylger:

Først, at eftersom voris tilstand nu er, da befindis det at vere langt sikrere ved neutralitet at forblifve end i nogen findtlighed sig mod nogen at indlade, synderligen emod de Svenske at giore nogen assistents, som denne proposition om formelder, och det formedelst efterskrefne motiver och aarsager:

1. Er det af experientse utviflagtigt, at saalenge vi blefve in terminis neutralitatis, da hafver e. kong. mayt. med Guds naadigste bistand och god ordinants paa nodtorftige defensions middel conserverit disse riger och lande udi berømmelig fred och ro-

a Er i C tilføjet i Randen. b B: forhindre.

lighed, som vi och alle e. mayt[s] undersaatte dageligen hafve Gud i himmelen och e. kong. mayt. for at tacke, i det sted mand vel vid, hvad elendighed de andre vore naaboer, baade herrerne och deris undersaatte, formedelst continuerlig krig hafve lid och udstandit.

2. Saa er det ochsaa foruden ald tvifl, at hans førstlig naade ertzbispen och greven icke med ringiste assistents af e. mayt. mod de Svenske kunde undsettis, med mindre vi skulle settis i offentlig krig med Sverig, efterdi der ringe forskiel er, enten mand sig de Svenske udi Sverig eller udi stift Bremen ville opponere. Norge och Skaane ville først settis udi yderste perikel och fare paa den side fra Sverig (hvor Svensken endnu hafve en temmelig stoer armee udi forraad), Holstein och Jutland sattist och ligesaa i største fare paa den tydske side (hvor de Svenske ere nu megtige och in armis), saa at dersom vi kunde forhindre dem fra stift Bremen, da skulle de gierne i det sted tage mod Holstein och Jutland och med deris flode [a]och andre deris confæderertis hielp[a] der foruden attaquere Seland, Fyn och Smaalandene, saa at den fare, som ed. mayt[s] egene riger och lande af saadanne voris assistents kunde tilvoxe, ville blifve af langt større consideration end den fordel, stift Bremen och Oldenborg sig deraf kunde forvente.

3. Saa kunde den assistentie, som der hen kunde nu mistis herfra, ei vare lenge; thi naar for[ne] lande saaledis attaqueredist, da er letteligen at eragte, at alt det, vi kunde afsted komme, vilde til voris egen defension behøfvis och intit blifve til ofvers, som e. mayt. til andre kunde bortlane, och derfore denne assistents skulle icke vorde tienlig til andit end til at føre e. mayt. och rigit samt alle eders mayt[s] lande och undersaatte igien udi stoer ulycke; och hvad gafn hans f. naade ertzbispen deraf udi lengden kunde hafve, det ville vel tiden udvise.

4. Herhos er ochsaa at betencke, at endog vi af underdanige och skyldige affection, saavelsom for voris egene store interesse skyld, billigen burde at undsette h. f. naade ertzbispen, saa holde vi dog fore, at h. naade er bedre tient med, at eders mayt. ville upartisk forblifve och ved intercession, negotiation och tractater h. f. naade secundere, eftersom tilforn lyckeligen er sked.

a Er i C tilføjet i Randen af Klavs Daa.

saa at e. mayt., emedens den hafver verit neutral, hafver haft den høie respect och ved e. mayt[s] authoritet bragt det saa vit, at de Svenske stift Bremen hafve quitterit och de keiserske det i lige maade megit forskaanit.

5. Herforuden er ochsaa i synderlighed at betencke och erinnere, at vi ere fast med alle vore naaboer ickun udi slet correspondentse (desverre). Polen, Staterne och en part af Stederne bie alene efter at kunde tilhielpe at bere paa den ild, som os kunde brende. Rigens forraad er medgaaen paa den tydske krig; [a]resterer endnu megit ubetalt, som rigit sidder i gield for[a], och undersaatterne ere megit derofver forarmede baade udi Holstein och Jutland, och de andre provincier och folck ved uomgenglig contribution och indqvartering, saavelsom før och siden den sidste svenske krig ved continuerlige skatter, saaledis paa handel och formue svekede, at mand det icke skulle kunde troe. De Svenske deremod stande i deris store krigsberedskab baade hiemme i Sverig och ude udi Tydskland, och med Franckrige, item nu nyligen med Staterne, icke synderligen os til beste, ere saaledis forbundene, at der ere ingen af vore forige venner, som os kunde undsette och hielpe med nogen bistand, mens deremod ere der mange, som gierne skulle ville støde efter, om vognen begynte at helde.

6. Saa er der fornemligen ofver alt vel at considerere det, af ed. mayt[s] sidste proposition forfaris, da ere vore vilkor saadanne, at for den ringe antal folck skyld, som nu holdis, da kunde vi icke komme af sted at betale e. mayt. sin gield och neppeligen udi freds tid finde middel til at stoppe cronens ordinarie udgift, endsier, om vi kom udi en vitleftig och offentlig krig, hvad raad der da vilde blifve.

Derfore er voris underdanigste betenckende, raad och begering, først, at ed. kong. mayt. ingenlunde vilde bryde freden och neutraliteten med de Svenske, considererendis herhos, at ofthoistbemelte e. kong. mayt. er nu den eniste potentat in meliore Europa, som Gud den allermegtigste gifver den naade at maintenere sine undersaatte udi fred och rolighed, mens ellers ved kongelige intercessiones och tractater at hielpe stift Bremen och Oldenborg at conservere, hvilcket nu ligesaavel som tilforn vist meriterer stoer consideration och respect hos begge krigende potentater, och det

a Er i C tilføjet i Randen.

kand sikerste ske foruden at sette riger och lande udi siunlig perikel och fare. Mens saafremt vi skulle gerade udi nogen krig for at hielpe andre, ochsaa miste den ynskelig fred, som Gud allermegtigste nu hafver alene velsignet e. mayt. for alle andre [a]herrer och potentater[a] med, da blifve e. mayt[s] riger och lande, voris kiere federneland, vist sat i saa stoer fare, som de udi mands minde aldrig hafve verit før.

Dernest belangende den anden proposition, da vid Gud, hvor gierne vi saae, at vi en gang kunde finde paa middel, hvorledis rigens indkomst kunde vere at forbedre, at den til udgiften kunde forslaa, och e. kong. mayt. derudi kunde contenteris. Mens eftersom af skatterne intit kand mistis fra det gevorbene folckis betalling, [b]som efter unionen holdis skal[b], och alting, baade told, accise och alt andit fast [c]er [saa] høit opsat[c], at det neppeligen videre kand taalis, vide vi nu ingen anden middel end en almindelig enfachtig skat ofver begge rigerne at bevilge, udi Danmark at erliggis til fastelafn och udi Norge til s. Hans dag, dog at med skattebrefvene at udskrifvis motte anstaa och indeholdis, indtil [d]Martini[d] de forige paabudne skatters terminer ere forbi, paa det at den høit betyngede almue ei skulle derofver mistrøste, at de ei kunde afligge en skat, forind en anden igien paabiudis. Och ere vi paa det allerunderdanigsten begerendis, at e. kong. mayt. ville naadigst anse tiderne och hafve af kongelig medlidenhed nogen gedult och derhos sig fuldkommeligen tilforlade, at naar Gud vil gifve lycke och naade til, at vi nogenlunde kunde bringe bedre middel tilveie, da skal vi intit underlade underdanigsten at hielpe eders kong. mayt., saavit e. mayt[s] fattige undersaatte det kunde taale.

For det sidste, belangende Putzlodt, som inddigis och nu besettis af catholiske, da endog saadanne anslage siunis os udi adskillige[e] maader, for findtlige indfald, for den geistlige ordinantsis ofvertredelse och for trafique och toldens skyld, hel præjudicerligt for rigit, saa vide vi dog ligevel intit vist nu at resolvere os derpaa, efterdi den plats er os intit bekient, [f]om det er under cronen eller udi Holstein; och kand ske disse det icke skulle kunde fuldrifve mere end de forige, som samme verk motte quit-

a Er i C tilføjet i Randen. *b* Er i C tilføjet i Randen. *c* Rettet i C fra: aarligen med paaleg graveris. *d* Er i C tilføjet i Randen. *e* I C stod først: trende. *f* Er i C tilføjet i Randen. (Alle Tilføjelserne hidrører fra Klavs Daa).

tere. Derfore[f] begere vi underdanigsten, at med des betenckning motte end nogit beroe, hvilcket vi underdanigsten vel eragte, at e. kong. mayt. os tilstedendis vorder, heldst fordi sammesteds nu for vinterens skyld intit eragtis synderligt at skulle kunde saa hastig udrettis, [a]rigit til skade; och er vel at beklage, at h. f. naade af Gottrup sine undersaatter saa høit graverit hafver, at hand sine lande nu til catholiske indrømmer at inddige och bebygge.

Denne voris underdanigste betenckende ville e. kong. mayt. naadigst udi beste mening optage. [b]Vi forblifve altid eders kongelige mayestets

Odense 3 octobr. anno 1640. underdanigste raad och tienere[b].

Jørgen Wrne. Clausz Daa. Mogens Kaas. Christoffer Vlfeld. Hansz Lindenou. Christopher Vrne. Jørgen Wind. Jørgenn Seefeldt Christofferszen. Hanns Lindenow.

Oktbr. Adelsmøde i Viborg med forudgaaende Provinsmøder.

10 Avgust befaledes det Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Jost Høg* med det allerførste at forskrive Adelen i Jylland, »og foreholde dem, at de endnu paa et Aars Tid i denne urolige Tilstand ville bevilge deres Bønder Soldater at holde (jfr. ovfr. S. 519). Dersom I da fornemmer dennem ikke strax til endelig Resolution at ville bekvemmes, begjære vi naadigst, de nogle af deres Middel ville fuldmægtige, som herudinden paa deres samtlige Vegne kunde vide os egentligt Svar, naar derom anmodes, hvorudinden vi ej bære Tvivl, de sig jo godvilligen efter denne Tids Tilstand lader finde.« Lignende Breve udgik til Hr. *Mogens Kaas*, Hr. *Hans Lindenov* og Hr. Jørgen Brahe for Fyn, Hr. *Klavs Daa* og *Hans Lindenov* for Sjælland, Hr. Palle Rosenkrans og Jost Frederik v. Pappenheim for Laaland og Falster, samt Hr. *Tage Tot Ottesen* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* for Skaane, Halland og Bleking[1].

a Det efterfølgende er i C tiltøjet af Klavs Daa. *b* Fattes i B. I C staar i Stedet: E. m. under den høyestis protection underdanigst befalit hafve

[1] Sjæl. T. XXVII, 92. Allerede 31 Januar skrev Kr. IV fra Rendsborg til *Korfits Ulfeld*, at Rigens Raad i Sjælland og Skaane burde tale med Adelen om Hjælp til Defensionen: Egenh. Br. n. 344.

— Af disse indledende Adelsmøder vides det sjællandske at være blevet afholdt i Kjøge 8 Septbr., hvor den menige Adel i Sjælland befuldmægtigede Niels Trolle og Kristen Skel til at beslutte paa dens Vegne (*n. 302*).

Adelens Fuldmægtige mødtes i Viborg, hvor de 4 Oktbr. bevilgede at holde Soldater endnu for ét Aar (*n. 303*) og tillige rettede en Række Begjæringer til R. Raad (*n. 304*)[1], jfr. herom Herredagen 27 Septbr. 1641.

302. Sjællands Adels Fuldmagt. Kjøge 8 Septbr.

A. Orig.: RR. n. 51, VII. B. Afskrift i Sjæl. Landebog Fol. 23.

Underskrifter: *Clausz Daa. Jørgen Seefeldt Christofferszen. Hanns Lindenow. O. B.*[a] *Frederich Wrne. Siuerdt Vrne. Wenndtzell Rotkirch. Otho Giøe. Otte Brahe P. Jørgen Grubbe E. Pros Munndt. Gabriel Laxmandt. Frederich Redtz.*

303. Bevilling af Adelens Udskud, 4 Oktbr. A. Orig.: Kanc. B. Orig.: RR. n. 51, IX. C. Orig. med Paategning: Lest for mennige riderschab, som paa landemodet udi Fyen dend 13 january 1641 thilstede var: smstds D. Afskrift i Sjæl. Landebog Fol. 27.

Vi underschrefne kiendis och giorre vitterligt, at ephter som riderschabet udi mienige Danmarckis riges provincier ved rigens høyvise raadt udi hver provincie hafver verid convocerede, och efter kong. mayt[s] vor aldernaadigste herris befalling denom ehr proponeret och foregifvedt, at efterdi det sig ennu fast farlig och ilde hoes voris ahngrendtsendis naaboer i Thydschlandt med dene stuore krigs vesen lader andse, ehr hans kong. mayt. der for naadigste af riderschabet begierendis, at di dieris soldatter, som di thilforne af dieris arfve guods at udschrifve hafve bevilget, endnu paa it aars thidt at holde vil consentiere och samtoche, medt miere, for[ne] di guode herer paa høybemelte hans mayt[s] vegne vitløftiger foregaf.

Da hafve vy underschrefvene med fuldmagt af riderschabet, os af hver provincie ehr medgifvet her paa os paa for[ne] provinciers vegne at resolviere, saaledes der omb sluttedt och forennit, at vy endnu alene paa it aars tid underdaningste paa for[ne] rider-

a B: Otte Brahe Stenssen.

[1] Sml. Fridericia II, 258.

schabs vegne samtøche at lade for[ne] voris soldatter blifve beverede, dogh med den condition och vildkor, at di iche op maanis eller nogen steds henlegis uden samptelig lands commissariernis dieris bevilingh och samtoche, som det af den fornødenhed kunde ehragte, at det ey kunde forbygaaes, och der som det schede, det Gud forbiude, at den høyste nøed saadant udkrefve kunde demb nogen steds at schulde forsameles och til rigens defention paa it visse sted at henlegis, demb da inden voris landsgrentser och ichi der uden for at bruges, och ellers i andere maader ephter den slutning, af samptelig rigens provinciers deputerede i Ottense schede, at holdes. Her imod forse vy os underdanigste thil, at hans kong. may. sig naadigste imod os reverserer denne voris bevilling iche for nogen forpligt imod høybemelte hans kong. mayt[s] och hans høylovglig ihuekomelsis forfederis kongers udi Danmarck dieris naadigste friheder at schulde optages och saadanne voris previlegier thil nogen prejuditio at agtis i nogen maader. Thil vitterlighed hafve vi underschrefne, forschrefvene provinciers deputierede, dette medt voris egen hender underschrefvidt. Dattum Viborig den 4 ochtober 1640.

Henrich Huittfeld[a]. *Peder Langhe.* *Erich Juell.* *Heinrich von Puttbusch.* *Frederich Rantzou*[a]. *N. Trolle.* *Falck Giøe Henrichsen.* *Christen Skieel As.* *Henrich Rantzow.* *Otte Skieel.* *Jost Friderich von Papenheim*[b]. *Laur. Bille*[b].

304. Adelens Begjæring til Raadet. 4 Oktbr.

A—C. Tre Orig.: Kanc. og RR. n. 51, X. (C har samme Paategning som n. 303, C.) D. Afskrift i Sjæl. Landebog Fol. 23.

Kiendis vy underschrefne Danmarckis riges provinciers deputerede och gior vetterligt, at ephtersom riderschabet udi dette rigis provincier, af Danmarckis høyvise raad convocerede, os samptlig ved en hver rigis provinciers fuldmagt hafve fuldmondige giort, nogen voris kiere federne lands ahnligende hoes vel bemeldte di goede herer rigens høyvise raad paa det venligste at ahngifve, da ephterdi vy os fuldkomelige tilforlade, at velbemelte di goede herrer som landtsens goede patrioter och indbygerre ephter den pligt, di riget schyldige ehre, jov altid eftertrachte och hielpe at raade, slutte och storche ald dend del, som deris kiere federne land, demb sielf med os, deris och voris efterkommere kand tiene

a Fattes i C. *b* Fattes i B, C og D.

och gheraade til forfremelse, langvarig velstand och forbedring i alle maader.

Saa ehr vy derfor af velbemelte di goede herrer paa det venligste begierindis, at di for alting ville til raade och med storste flid til hielpe, hvor paa vy ey heller thiufle, at ald ueninghed och tvist, som formodenlig imellum os och vore naaboer af nogen misforstand opkommet och begynt kunde vere, maatte i ald venlighed med forste bilegis och componeris, i lige maader med movligste flid af vergis, at ingen uennighed emellum os och voris ahngrentsende naaboer uden hoye beveglig af demb gifvene aarsag stiftis eller movgligt ved fremede potentaters forbuntenis her ephter foraarsagis schulle, paa det ald mistroen och i lengden vit udseinde fare i dene besverlig tid och voris kierre federne lands ringe thilstand kand fore komis, ahnseendis, at den store schade, som os fattige folck uformoedendis for kort tid forleden i dend forige feidis thid, da di keisersche sig Judtland hafde bemegtiget, ofver komb, med anden ephter dags aarlig paa komende besverlighed och skade endnu mange af os haart trocker och movgligt hoes di fliste baade iblandt adlen, deris tienere och andere rigens stender sendt for vindis kand.

Fremdiellis ephterdi til dette gheworben krigs folch en gandsche stoer suma penge monatlig at betalle nu en thid lang och endnu daglige paagaar och udgifvis, hvilcken alene af skatterne opbergis, undersaatterne til stoer skade och armod, da ville vy velbemelte rigens raad venlig hafve ombedet, di hoes hans kong. mayts. underdaningste ville ahnholde och begiere, hans mayts. os hans throe undersaatter naadigste af anden rigens indkomme ville kome til hielp dette for^ne krigsfolck, som af riget til dets defention schal vere ahntaget, at besolde, paa det ald lasten icke aldene paa undersaatterne, som ser med misvext, ser med siugdomb och i andre maader sveckis, skulle henge, hvor ved di i frembtiden udi yderste ruin och forderfve kunde gehraade.

Ephtersom och landet ehr fast blot fiendtlig indfald at afvergie, ehr vy och gierne begierindis, at rigens raad hoes hans kong. mayts. underdaningste ahnholde vilde, at di med adelens fuldmegtige udi hver provincie, af adlen sielf der thil kunde blifve deputerede, samptlig kunde thencke och ordinere nogen beqvemb goed medel, hvor ved ydermiere fiendtlig ofverfald och forderf ved den

naadige Guds bistand kunde imod staais, hvorledis folcket i landet opmaanis, paa hvad beleilige sted och pladts samelis, med tilborlig ghewere forsiunis och ellers i anden goed postur och defention saaledis settis och fattis, at landet ey som tilforne fiendens spot och rof aldiellis vore schulle.

Ephtersom och en stoer diel af hvis vaare rigens indbygere thil dagelig brug behofver, ved forpagteninger thil nogen serdiellis persoener saaledis opstiger, at alle mand af nogen faa udsues och fast ofver billighed besvergis, da ehr vy och venlig begierindis, rigens høyvise raad ville underdaningste hoes hans kong. mayts. om naadigste remedierung ahnholde, at alle saadane forpagteninger ved hans mayt^s obene trochte mandater (ephtersom och til forne lofvid ehr) aldiellis maatte opgifvis, och en hver vere thilladt sine vaare sig til at forhandle, hvor hannomb lyster och best bekome kand.

I lige maader at ochsaa commercien med hvis kiøbmends vaare af riget paa fremede steder udføris, maatte fri och ubehinderet til kiobmands handlens och indbogernes største for fremelse naadigste ghestattis och tilladis, saa och vaare, vere sig korn, specerie eller andet, som af fremede til rigens indbygeres gafn thil schibs at selgis indføris, af borgeschabet ey maatte vidre, end deris gamble byers previlegier demb bevilge, formenis endten i deris byers hafner at indløbbe, eller och hvis schiont tilladis at indløbbe, ey heller af for^ne borgeschabet for en vis pris at settis och taxeris, som stedtse mesten scher, mens frit och ubehinderit til rigens indboger och dend ghemiene borgerit af den fremede sielf ephter haandfesteningens tilladelse selgis och af hendis, dend ghemene mand til fordiel, som sig det for en liderliger verd af dend fremede sielf end af en diel borgere kunde tilforhandle.

Endelig ephtersom och hans kong. mayts. med rigens raads raad och sambtoche baade udi hans mayt^s reces och siden ved andere goede nyttige forordeninger hafver iblandt andet ladet publicere och forbyde oxsen af riget at maatte føris, uden hvis paa cronens och adlens, saa och borgernis egen indavflede foeder opsaatte och opstalede vaare, hvor ved dene commoditete for aarsagedes, at ringere oxsen paa bondern^is foder schulle hafve blefvet opstaldede, hvielcken oxsen handelingen med deris umaadelig stalden ville i leng-

den giore stoer schade och afbrech, idet af di flieste faa kior holdis och ringe opfødeninger tillegis. men aldene i det sted øxsen kiøbis och opstaldis, som allerede ehre udi saadanne en høye pris gheraadene och opstigede, at baade adlen her hieme och kiøbmenden uden lands lide stoer tab och schade; imod dene for^{ne} forordening ehre nogen serdielis borgere for kort tid af hans mayts. bevilget och tillat, movgligt med vrang undervisening, at kiøbe stald øxsen, hvor løster. hvor ofver bønderne ofver aldt igien kiøbe, stalde, selge och handle med gres oxsen och stald øxsen, hvor demb lyster. kong. mayt.^{s} ladegaarde, adlen och kiøbmendene i frembtiden til schade, hvorfor, ephterdi vy ehre forsicherede, at hans kong. mayts. icke en af hans undersaatter vil befordre, di andre at fortrenge, ehre vy gierne begierindis, rigens raad det derhen hoes hans kong. mayts. middelle ville, at hans kong. mayt^{s} recesser och forordeninger ofver ald i sin forige esse maatte kome eller och bønderns och andre ufri folckis paa lands byerne deris umaadelig stalden och kiøben inhibieris, saa och andre konglig serdiellis benaadinger och brefve, hvor ved fremede tilladis gres oxsen udi riget at kiøbe och af riget ofver det tilforordenede tid at drifve af riget, naadigste dennomb her ephter thil landtsens stoer nachthiel ichi maatte bevilgis.

Ephtersom och befindis en part ufri folch sig frit jordeguods af adelen ved hans kong. mayt^{s} tilladelse at tilforhandle, baade emod haandfestemngen och i frembtiden til stoer disordre, hvorfore vy ehre gierne begierindis. di goede herrer hoes hans kong. mayts. underdaningste ville ahn holde, at saadanne hans mayt^{s} thilladelsebrefve ved hans mayt^{s} obene brefve revoceris och ey heller ephter dene dag saadanne. adlen til stoer prejuditio. thilstedis maatte.

Dette vy icke kunde forbigaae di goede herrer rigens hoyevise raad at ofver gifve, paa det venligste denomb omb bedendis, di alleting af os, deris slegt. blods forvandt. goede venner, i dend beste mening optage och interprætere ville. Vy ehre i alle maader forsickrede paa hans kong. mayt^{s} fred ferdigt hierte och faderlig omhue for sin kiere throe undersotters velferdt och gafn at freme och storcke, naar ellers alting hans kong. mayts. bona fide ahndraget och forberet vorder. Hans kong. mayts. schal endnu frembdiellis, som hid indtil sched ehr, sig i alle maader til sine kiere, throe, lydige och villige undersatter i ald ydmyg tieneste

och pligtig ehre och obedience hafve at forsickre och trøgelig tilforlade. Vy thiufle och ingenlunde paa, di goede herrer, som dend leilighed langt bedre end vy forstaa och hafve udi ehrfaring, jov alting baade her udi och anden rigens forfremelse och tharf med suffisante deliberation saaledis modererer och raader, at det deris kiere federne land och gandsche posteritet thil langvarig velstand och demb sielf til udodelig berømelse och ephtersagen kome kand. forlade os ochsaa visselige til, di goede herrer lade desse voris billige begieringer noget frugtbarlig effectuere, och ehr deris venlig resolution med forste ghevartige. Den allermegtigste gifve løche til i alting at finde och rame de raad och midel, desse lovglige lande och riger, som med dene farlig incendio ehre omgifne, thil dend høyverdige fred, roelighed och dagelig velferdt komme och gherade kand. Datum Viborig den 4 octob. 1640.

[Underskrifter som n. 303].

27 Oktbr. Raadsmøde i Kolding.

10 Oktbr. befalede Kongen fra Frederiksborg 9 Raader at møde i Kolding[1]. Af de tilkaldte vides *Tage Tot* og *Hans Lindenov* ikke at være kommet til Stede, medens den ikke tilkaldte *Klavs Daa* gav Møde. 29 Oktbr. afgaves en Dom af 7 Raader sammen med 7 Adelsmænd[2]. Samme Dag befalede Kongen Raadet at overveje, hvad Residenten i Stockholm Peder Vibe havde indberettet[3] om fjendtlige Diskurser i Sverige (*Egenh. Br. n. 473*). 1 Novbr. (*n. 305*) udtalte Raadet sig herom[4], bevilgede en Kornskat til Flaadens Underhold, hvorom Brev udgik 18 Novbr. fra Glückstadt[5], og fraraadede at aftakke de i Holsten hvervede 1400 Mand. — Med Raadets Raad og Betænkning udgik fra Glückstadt 18 Novbr. en Fdg. om Trælasttolden i Norge[6] og 21 Novbr. et Paalæg

---

[1] Sjæl. T. XXVII, 100.

[2] Kirkehist. Saml. 3 R. V, 801. *Klavs Daa* deltog ikke i Domsafsigelsen.

[3] Vibes Breve af 12 og 17 Oktbr.: Fryxell, Handl. I, 80—82.

[4] Sml. Fridericia II, 253.

[5] Sjæl. T. XXVII, 124. Jfr. ovfr. S. 547.

[6] Norske Rigsreg. VII, 757.

af en Afgift ved Ud- eller Indskibning af Heste og Oxne i Skaane, Halland og Bleking til Fordel for Skibsbroen i Helsingborg[1].

305. Raadets Betænkning. 1 Novbr. Orig. med Klavs Daas Haand og Paategning af Kongen: Kanc. B. Orig. med Kristoffer Ulfelds Haand: RR. n. 51, XI. C. Koncept med Jørgen Sefelds Haand: smstds. XI a.

Stormectigste hoyborne herre, allernaadigste konning.

Eftersom e. k. m. naadigst hafver proponerit os om hvis discours, som eders mayst[s] resident udi Sverrig skal hafve fornummit af fornemme personer udi mange deris paahor, da efterdi saadanne snack oc talle aldrig tilforne enten udi e. k. mt[s] eller udi e. m. hoyloflig forfederis tid vid verrende fredelig tilstand saa offenlig hafver verrit bracht paa benene[a], befalis os saadant udi god betenckende at tage oc vorris underdanigste betenckende der paa at gifve, saa vel som ocsaa os at betencke, hvorledis rigit kunde best settis udi god defension, om nogit saadant blef af dem udi verck stillit, eftersom e. k. mayst[s] naadigste proposition baade schriftlig oc muntlig y sin rette mening ydermere indholder oc formelder, hvilkit vy paa det underdanigste at efterkomme hafver det flitteligste ofverveyit, betenck[t] oc for raadeligt befunden, som efter folger:

1. Forst efterdi saadan discours erre ganske thvilraadig at fundere nogen vis resolution paa, saa sporgis dogh dagligen vel deraf deris affection imod os, at de (gierne kand sehe) skulle ville hafve aarsage til at opbryde den velgrundede, dyrebarre frid oc forbund, som oprettit er imellum disse hoyloflige kongeriger: der imod vy intit vide bedere at raade end det, som vy altid tilforne hafver underdanigst til kende gifvit, nemlig at bede e. k. mayst. at ville forblifve in terminis neuteralitatis oc y alle maader holde god correspondens med alle omliggende naboer oc aldelis ingen aarsage gifve dennum til nogen hostilitet[b], mens hvis misforstand [c]kunde befindis, da nar nogen beqvem occasion kunde befindis, at e. k. m. da ville lade sig befalde, at saadant udi venlighed maatte bileggis[c], oc fornemlig hos Staterne[d]; thi

a C: banen. *b* I C stod først: suspicion. *c* I C stod først: hid til dags kand vere foraarsagit, det at ville lade forarbeidis igien til naabolig, venlig reconciliation. *d* Her-

[1] Skaanske T. VI, 438.

mand vel erachter, at mand vid disse middel best kunde atschille Svensken fra Hollenderne, formedelst deris confoederation alenist funderis paa commercien.

2. For det andit, at mand udi middeler tidt vel lader bygge, reparere, forsorge oc besette festingerne, oc det paa det beste[a] som muligt kand verre, dogh saa at e. mayst. ey ville ofverskicke til de festinger udi Skaane af det gevorben folck saa mogit, at Holsten oc Jutland, som hafver thvinde fulde armeer fast udi dørren, skulle kunde der ofver nogit periclitere.

3. For det tredie, at e. k. m. naadigst ville forordene ald floden at holdis tilsamens udi god beredschab [b]oc at baadtsfolkit der til udi tide maatte verbis; thi[b] med udschrifvening styrkis de Hollender mere, efterdi de udskrefvene mestenparten undløber oc siden ey tør blifve her udi rigit. Thil flodens udredening er underdanigst bevilgit[c] en almindelig kornskat at lade paabyde ofver al Danmarkis rige, nemlig af hver selfeyer bunde en half tonde korn, halfveparten byg oc resten udi rugh, oc hver festebunde, som hel gaar paaboer, at gifve half saa mogit, [d]oc en half gaar at gifve half saa mogit som en hel gaar[d], at ydis inden den forste martii 1641, eller oc at gifve til fornente tid 3 rigs ort for hver half tonde bygh eller rugh, der som nogen helder vil gifve penge end korn.

4. For det fierde, belangende om de fiorten hundrede mand, som forgangene sommer erre antagene, schulle nu aftackis igen eller oc beholdis lengere udi tienniste, oc hvorledis de kunde betalis, da endogh fast ingen middel vidis til videre penge at opbringe, end til det folck behofvis, som til unionen holdis, saa tor vy dogh ligevel ey raade e. k. m. til nu at aftacke dennum, baade fordi at armeerne aprocherer nu igen ned imod Elfven, saa oc for den discours skyld, som høris af Sverrige. Oc efter det ofverslag, som e. k. m. commissarius Knud Ulfeld hafver ofverlefverit paa deris saa vel som paa det andit gevorbene folkis besolling til den 8 mai 1641, da befindis der ennu saa mogit af de paabodene

efter er i C overstreget: saa at dersom de begere at ville med gode at tractere, at e. mayt. da ei ville vere for megit difficil mod dem, enten med tolden udi Sundit, salpeter eller andit. *a* I C overstreget: och hemmeligste. *b* I C stod forst: och lade befale, at skibsfolckit udi tide blifver verbit, eftersom mand foie kand vere tient med udskrefne folck, der til med koster det folck, som verbis, intet at verbe, och — Det i Texten optagne er tilføjet i Randen med Klavs Daas Haand. *c* I C stod forst: udrystning vil gioris fornøden. *d* Er i C tilføjet i Randen med Kristoffer Ulfelds Haand.

skatter, til denne Martini dag forrefalden, [a](foruden den anden schat, som ofver begge rigerne er underdanigst bevilgede at schal udgifvis til fastelafven forst kommendis)[a] at blifve udi forraad, at de saa vel som unionens folck kunde der med betalis paa tolf eller tretten thusinde daller ner, hvilkit formodis at skulle kunde kortis dem, nar achtis, at Knud Ulfeldts ofverslag er giort paa 1500, som af kong. maysts naadigste proposition befindis aleniste at verre 1400 mand. Denne uleylighed oc farlighed, som nu synis at verre, kunde udi middelertid (nest Gudts hielp) oc med tiden saa vit oc inden foraarit oc den 8 mai melioreris oc forandris, at fornevnfte 1400 mand kunde da enten slet aftackis, eller ocsaa da videre oc endeligere der om anderledis slutes oc anordenis, efter som mand her for inden af Sverrig eller af Holland kunde blifve bedere aviserit om deris forbund och intension imod os. Actum Kolding den 1 novemb. 1640.

[b]E. k. maysts underdanigste raad[b].

Christian Thomesen. Jørgen Wrne. Clausz Daa. Mogens Kaas. Christoffer Vlfeld. Christopher Vrne. Jørgen Wind. Jørgen Seefeldt Christofferszen.

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1640.

Indlandet. 19 Maj befaledes det Hr. *Oluf Parsberg*, *Jørgen Vind*, *Jørgen Sefeld* og *Hannibal Sehested* med det allerførste at forhøre Henning Valkendorfs Regnskaber over, hvad han forgangen Aar havde udgivet til Soldatesken[1]. — 22 Maj fik de samme en lignende Befaling angaaende Knud Ulfelds Regnskaber[2]. Den sidstes Kvittering udfærdigedes derefter 30 Maj[3].

19 Maj befaledes det Hr. *Kristian Thomesen*, Hr. *Korfits Ulfeld* og *Jørgen Vind* at forfare, hvad der var indkommet og udgivet til den Kirkes Bygning i Kbhvn. og derom gjøre Relation[4].

10 Avgust befaledes det Hr. *Klavs Daa* og Hr. *Kor-*

a Er i C tilføjet i Randen. *b* Fattes i B.

[1] Sjæl. T. XXVII. 41.
[2] Smstds. 47, jfr. 49.
[3] Sjæl. R. XX, 212.
[4] Kbhvn. Dipl. V. n. 508.

fits Ulfeld med forderligste at gjennemse Henning Valkendorfs Regnskab for Femteparten af Unionsskatten for Fyn og Langeland, for at Rentemestrene kunde kvittere derfor[1]. Da Befalingen ikke blev udført, fordi *Korfits Ulfeld* samme Tid blev forskikket i Kongens Bestilling[2], og *Klavs Daa* døde, overdroges Hvervet 17 April 1641 til Hr. *Hans Lindenov* og *Jørgen Vind*[3], og atter 7 Oktbr. 1641 til *Jørgen Vind* og *Hans Lindenov* (den yngre)[4].

Da den svenske Enkedronning Marie Eleonore i Juli var flygtet fra Sverige til Danmark, skrev Raadet (ↄ: de tilstedeværende Raader?) 24 Avgust herom til Kongen og tilraadede ham at lade hende affordre en Erklæring om Aarsagen til hendes Flugt[5]. 29 Avgust svarede Kongen fra Glücksburg, at Dronningens Plan havde været ham bekjendt i 4 Aar, men at han stadig havde fraraadet den[6]. 31 Oktbr. gav Kongen fra Koldinghus *Jørgen Vind* Instrux til at rejse til Nykjøbing for dèr at forhandle med Prinsen om Udgifterne ved Enkedronningens Ophold og skaffe Kongens Hofprædikant i Glückstadt Avdiens hos hende[7].

Sverige. Som Udsending til Sverige fik *Jørgen Vind* 16 Decbr. Instrux fra Koldinghus[8] og tiltraadte Rejsen 26 Decbr.; 12 Januar 1641 kom han til Stockholm. 16 Januar

---

[1] Sjæl. T. XXVII, 92.

[2] Jfr. ndfr. S. 563.

[3] Fynske T. V, 129. Jfr. Henning Valkendorfs Anmodning til Sekretær Otte Brokkenhus, Odensegaard 11 April 1641: Orig.: Indkomne Breve til Kancelliet.

[4] Sjæl. T. XXVII, 212. I et Missive til Henning Valkendorf af 23 Januar 1644 (Fynske T. V, 226) omtales hans Regnskab som gjennemset af de to sidstnævnte Raader.

[5] Tillige meddeltes der Kongen Underretning om en arresteret hollandsk Flaade og Skibet Patientia. Kopi uden Underskrifter: Skandin. Litt. Selsk. Skr. 1811, S. 74.

[6] Smstds. 77 (Egenh. Br. n. 449).

[7] Smstds. 78. Sml. i det hele Engelstofts Fremstilling, anf. St. S. 1—136.

[8] Instruxbog 1613—69, Fol. 138 (Koncept: Sverige). Hans Pas: Svenske Acta VI, 60. Jfr. Egenh. Br. n. 478, 484, 486, 493.

havde han Avdiens hos Dronning Kristina[1], senere hos Rigsraadet. 27 Januar fik han Dronningens Resolution og Rekreditiv[2]. Tilbagerejsen varede fra 29 Januar til 12 Febr.[3]

Udlandet. 3 Juli modtog *Hannibal Sehested* fra Glückstadt sin Instrux som Udsending til Spanien[4]. 20 Oktbr. ankom han til Madrid, hvor han 1 Januar 1641 (ny Stil) afsluttede en Konvention om toldfri Udførsel af 100.000 Td. Salt[5] og $^{19}/_{9}$ Marts en Handelstraktat[6]. 9 Maj tiltraadte han Tilbagerejsen, der gik over Frankrig, England og Belgien; i Juli kom han hjem[7], hvor han afgav sin Relation[8].

4 Avgust udfærdigede Kongen Kreditiv for *Korfits Ulfeld*, »vicarium nostrum«, og *Gregers Krabbe*[9] til Kongen af Eng-

[1] Indlæg: Wederläggn. 1644. Ziiij.

[2] Orig. med Segl: Sverige (Svenske Acta VI, 63. 62); trykt: Wederläggn. 1644, Aaj.

[3] Sml. Slange S. 1016—17, 1046—48; Fridericia II. 147—49. Til Sendefærden medgik 4338 Rdl. foruden 11 forgyldte Pokaler. Regnskab: Sverige, Legationsregnsk.

[4] Instruxbog 1613—69. Fol. 125; jfr. Egenh. Br. n. 400. Pas: Orig. med Segl: Danske Selskabs Papirer. 31 Juli fik Admiral Hans Ulrik Gyldenløve Instrux om at føre Udsendingen til Spanien: Sjæl. R. XX, 247; jfr. Egenh. Br. n. 404, 415.

[5] Trykt særskilt.

[6] Dumont VI, 1 P., S. 209 o. fl. St.

[7] Først 30 Avgust fik han Pas fra Glückstadt til Kbhvn.: Sjæl. R. XXI, 62.

[8] Aarsberetn. VI, 1. To Protokoller med Legationsakter: Spanien n. 10—11. Jfr. Sperlings Selvbiogr. ved B. Smith S. 92—104; Slange S. 1027—34, 1084—88; Fridericia II, 258—66; T. Sehested, Hannibal Sehested I, 14—32. Sendefærden kostede 32.986 Rdl. efter en Optegnelse af 17 Septbr. 1645: Danske Kanc., Forskjellige Overslag.

[9] *Gregers Krabbes* Deltagelse i Sendefærden omtales i Ligprædikenen over ham, hvor den dog ligesom hans Udnævnelse til Rigsraad urigtig sættes til 1639; ligeledes Slange S. 954. — Oprindelig havde Kongen tænkt paa at anvende *Hannibal Sehested* til Sendefærden til England, derefter paa at sende *Gregers Krabbe* alene derhen. Jfr. Egenh. Br. n. 362, 415, 416.

land[1]. 6 Avgust fik de deres Instruktion[2], hvortil kom en Biinstrux af 9 Avgust[3] samt Kreditiv[4]. Samme Dag begav de sig paa Rejsen fra Kronborg og kom 26 Avgust til England. For at faa Avdiens hos Karl I maatte Udsendingene rejse til York, hvorfra de 1 Oktbr. fik deres Rekreditiv[5]. 12 Decbr. afgav de i Kbhvn. deres Relation[6].

1641.

Af Raaderne døde Rigsadmiralen Klavs Daa 30 Marts. Embedet blev atter besat 1643.

29 Juni. Herredag i Bergen.

20 Juni 1639 udskreves en Herredag, der skulde holdes 29 Juni 1640 i Bergen[7], men ved et Brev 15 April 1640 fra Flensborghus udsattes Herredagen til 1641[8]. 31 Marts befalede Kongen fra Frederiksborg *Hans Lindenov* (d. æ.) og Hr. *Kristoffer Ulfeld* at begive sig til Norge[9]: Dagen efter fik Hr. *Oluf Parsberg* og Hr. *Kristoffer Urne* Brev om at møde til Herredagen[10].

---

[1] Latina 1632—51 (upagineret).

[2] Orig.: England (Instruxbog 1613—69, Fol. 133). 5 Avgust fik Korfits Ulfeld (Mogensen) Instrux om paa Skibene Lindormen og Lammet at føre Udsendingene til England: Sjæl. R. XX, 251. Jfr. Egenh. Br. n. 415.

[3] Egenh. Br. n. 428.

[4] Smstds. n. 429.

[5] Orig. med Segl: England n. 34.

[6] Orig. med *Korfits Ulfelds* Haand: England n. 48. Jfr. Ove Juls Rejseberetning: Hist. Tidsskr. 3 R. III, 492—97. Sml. Slange S. 989—90. Fridericia II, 258. Sendefærden kostede 18 380 Rdl. efter en Optegnelse af 17 Septbr. 1645: Danske Kanc., Forskjellige Overslag.

[7] Norske Rigsreg. VII, 593, jfr. 582.

[8] Smstds. 658.

[9] Sjæl. T. XXVII, 150. Jfr. (Norsk) Hist. Tidsskr. III, 511.

[10] Norske Rigsreg. VIII, 37.

Kongen afsejlede 17 Juni[1] og kom til Bergen d. 27[2]. Retterthinget, hvori ogsaa deltog Norges Kansler, Jens Bjelke, varede til 9 Juli[3]: Kongen forlod Bergen samme Dag. Dagen efter vedtog Kommissarierne en Ordinans om Rostjenesten m. m.[4], som stadfæstedes af Kongen 19 Septbr. paa Glücksburg[5].

17 Avgust. Raadsmøde i Haderslev.

27 Juli befalede Kongen fra Glückstadt, at Raadet skulde møde i Odense d. 17 Avgust i det allerseneste[6]. Mødet maa siden være blevet forlagt til Haderslev og aabnedes her 20 Avgust[7] i Overværelse af 8 Raader, medens *Hans Lindenov*, *Kristoffer Urne*, *Korfits Ulfeld*, *Oluf Parsberg*, *Jørgen Vind*, *Gregers Krabbe* og *Hans Lindenov* d. y. synes udeblevne. — Kongens Proposition, dateret Haderslevhus 20 Avgust (*Egenh. Br. n. 81*), besvaredes Dagen efter af Raadet (*n. 306*). Dette mente, at Midlerne til Krigsfolket kun kunde faas af Skatten til Michaelis (§ 1), fraraadede strax at forstærke Grev Pentz' Regiment (§ 2) og mente, at der kunde forhandles paa næste Herredag med den svenske Resident om dennes urigtige Certifikater (§ 3)[8]; det fjerde Punkt i Propositionen, *Hannibal Sehesteds* Forretning i Spanien, vides Raadet ikke at have udtalt sig om.

306. Raadets Betænkning, 21 Avgust. A. Orig. med Jørgen Sefelds Haand og Paategning af Kongen: Kanc. B. Orig. med samme Haand: RR. n. 52, I. C. Kopi med Jost Høgs Haand: smstds. 1 a.

Stormegtige, høybaarne første, allernaadigste herre ooh konning. Paa eders kongelig mayestets naadigste proposition, som

---

[1] Kr. IV (Danske Saml. 2 R. III, 389), jfr. Iver Vind (Danske Saml. IV, 10); Slange S. 1096.

[2] Hofnagel (Norske Mag. II, 207); Anders Lavrensøn Lek (Personalhist. Tidsskr. 2 R. I, 22).

[3] Saaledes Herredagsdombogen; Kr. IV (anf. St.) angiver 6 Juli.

[4] Saml. t. d. norske Folks. Spr. o. Hist. III, 423.

[5] Smstds. 426. Sml. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 343—45.

[6] Sjæl. T. XXVII, 200.

[7] Kr. IV (Danske Saml. 2 R. III, 389).

[8] Sml. Fridericia II, 285. Jfr. ndfr. S. 570.

rigens raad her udi Haderslef er tilstillet och fornemeligen os tilholder udi tide at tencke paa middel til at betale det geworben folck til hest och fods, derpaa saavelsom paa de andre der hos foiede er efterfølgende voris underdanigste betenckende:

1. Til samme folckis betalling vide vi icke, ehvor gierne vi och vilde, anden middel der til at optencke eller at bringe saa snart til veie end pengene der til af den nu til Michaelis paabudne skat at annamme och anvende, och emidlertid och til den indkommer, ere vi underdanigsten begerendis, at eders kongelig mayestet af sit egit kammer naadigst dermed vilde komme rigit til hielp; saa skal de af samme skat, som da indkommer, eders mayestet igien blifve erlagt och afbetalt.

2. Hvad de fem hundrede mand, grefve Pentzis regiment med at forstreke, sig belanger, derom er voris underdanigste begering, at eders kongelig mayestat ville dermed och mere folck at verbe och antage icke haste, men dermed saa lenge lade beroe, til eders mayestat selfver eragter det endelig fornøden at vere. Saa kunde pengene, som det at verbe och besolde skal anvendis, emidlertid sparis, och des mere folck, naar tiden det udkrefver, da des bedre dermed bringis til veie.

3. Med den svenske residentis udi Sundit urigtige certificationer, som af hannem udgifvis, formene vi til førstkommende herredage udi Kiøbinghafn beqvemeligst at kunde med hannem omtalis och remonstreris hvis uskickelighed dermed af hannem begaais, saa och da regeringen udi Sverig derom af raadit tilskrifvis, och saadan residentens ulidelig procedere at tilkiende gifvis och om des tilborlig afskafning anholdis. Datum Hadersleffhus den 21 augusti anno 1641.

Eders kongelig mayestetis underdanigste troe raad.

Christian Thomesen. Jørgen Wrne. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg. Jørgenn Seefeldt Christofferszen. Hanniball Sehestedtt[a].

a Fattes i A.

27 Septbr. Herredag i Kjøbenhavn[1] samt Adelsmøde med forudgaaende Provinsmøder.

Herredagen udskreves 1 Maj, og derom udgik Breve til 12 Raader[2]. — 22 Avgust befalede Kongen fra Haderslevhus forskjellige Raader at forskrive Adelen landskabsvis og opfordre den til at sende nogle af sin Midte til Herredagen i Kbhvn. med Fuldmagt til at raadslaa og slutte med Raadet om en Forlængelse af den tidligere givne Bevilling om Underhold af Soldater, »saa og med vores elsk. D. R Raad paa videre Defensionsmiddel efter deres egen underdanigste Erindring (ovfr. S. 553) være bedacht«, om noget fjendligt paakom. Hr. *Jørgen Urne* og Hr. *Jost Høg* skulde forhandle med Adelen i Jylland, Hr. *Mogens Kaas* og Hr. *Hans Lindenov* i Fyn og Langeland, Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* i Skaane, Halland og Bleking, *Jørgen Vind* og *Hans Lindenov* (d. y.) i Sjælland og Smaalandene[3]. — Det sjællandske Adelsmøde holdtes i Næstved 21—22 Septbr. Adelen opfordrede sine til Viborgmødet 1640 valgte Fuldmægtige (ovfr. S. 553) til fremdeles at sollicitere Raadet om Svar paa de overleverede Punkter (*n. 307*); derefter valgtes efter de to Rigsraaders Opfordring Frederik Redtz, Henrik Ramel, Niels Trolle og Kristen Skel til Fuldmægtige (*n. 308*). Om de andre Provinsmødes vides intet nærmere.

Til Herredagen indfandt sig 10 Raader, idet foruden de ikke tilkaldte *Hans Lindenov* d. æ. samt *Korfits Ulfeld* og *Gregers Krabbe* (begge i Udlandet) udeblev. Retterthinget varede til 28 Oktbr.

Adelens Fuldmægtige fremsatte 10 Oktbr. (*n. 309*) for Kongen en Anke over Løsgængeres Omstrejfen med Bøsser[4] og et Ønske om, at Byernes Byskjæpper maatte sættes

---

[1] Slange S. 1099 taler urigtig om et Raadsmøde i Novbr.

[2] Sjæl. T. XXVII, 164—66. Foruden Kansleren modtog heller ikke *Kristoffer Urne* og *Oluf Parsberg* (begge i Norge) nogen Indkaldelse.

[3] Sjæl. T. XXVII, 205.

[4] Efter Raadets Ønske (*n. 313* § 5) opfordredes 29 Novbr. fra Fuls-

lig Kbhvns. Brændetønder. Dagen efter (*n. 310*) fremstillede de for Raadet en Række Begjæringer, væsentlig en udvidet Gjentagelse af Ønskerne fra 1640 (ovfr. S. 553). 28 Oktbr. (*n. 311*[1]) bevilgede de, at Adelen i to Aar skulde stille 4 Mand af hver 300 Tdr. Hartkorn og dertil i ét Aar yde 8 Skill. af hver Td. Korn og 2 Procent af Rentepenge[2]. Samtidig fremsatte de paa ny deres Begjæringer (*n. 312*), forøgede med enkelte nye Punkter, hvoriblandt at to Raader maatte følge med Kongen under hans Ophold i Fyrstendømmerne (§ 18), og at Kansleren maatte have nogen Inspektion med det tyske Kancelli (§ 19)[3]. — 30 Oktbr. udstedte Kongen den af Adelen krævede Revers[4], og fra Fulsbüttel udgik derefter 29 Novbr. en Kundgjørelse om Adelens Kontribution med Tilhold om Indsendelse af Jordebøger[5], dertil det af Adelen (*n. 312* § 1) ønskede Mandat om Udlevering af Bønder til Stavnen[6]. Samme Dag paalagde Kongen efter Raadets Raad og Betænkning de af Klereciet og Borgerskabet, »som Jordegods ved Indførsel eller i andre Maader bekommet og endnu besidder«, de samme Ydelser som Adelen[7].

büttel Lensmændene til skarp Overholdelse af Fdg. 23 Juli 1634 (jfr. ovfr. S. 386): Skaanske T. VI. 479.

[1] Hertil findes en noget afvigende Koncept, dateret 21 Oktbr. og anført som C.

[2] I et Indlæg af samme Dag, meddelt som Tillæg, udtaler Adelens Fuldmægtige sig om et Par af Kongen angaaende Bevillingen ytrede Ønsker.

[3] Jfr. Fridericia II, 169—70.

[4] 2 Orig. med Segl: RR. n. 52. VII—VII a (Sjæl. R. XXI. 105: Sjæl. Landebog Fol. 41).

[5] Sjæl. T. XXVII, 264.

[6] Smstds. 265.

[7] Smstds. 264. Missiver af samme Dag til Lensmændene om den forøgede Udskrivning paa Kronens og det gejstlige Gods: smstds. 266-68. Først 9 Marts 1642 skrev Kongen til Kapitlerne i Viborg, Aarhus, Ribe, Roskilde og Lund, at han med Raadets Raad og Betænkning havde anset det for godt at paalægge de andre Stænder lignende Pengeydelser, som Adelen havde bevilget ved sine Provinsdeputerede i Kbhvn., hvorfor de snarest skulde indsende Designation over deres Godser og Fortegnelse paa deres udestaaende Gjæld (i Jylland til vedkommende Stiftskommissar, i Skaane til Landkommissarierne, i Sjælland til Niels Trolle), for at Kontributionen kunde oppebæres til førstkommende Pinse: Sjæl. T. XXVII, 277.

Raadet[1] bevilgede en Dobbeltskat (*n. 313* § 1) samt en Kornskat (§ 2): Brevene herom udgik fra Fulsbüttel 17 Novbr.[2] Det vedtoges at lade Raadet sammen med Lensmændene taxere, hvor mange Soldater hver Kjøbstad burde stille (§ 13); en dertil sigtende Befaling udgik 22 Novbr. fra Fulsbüttel til Hr. *Jørgen Urne* og *Gregers Krabbe* for Jylland, Hr. *Mogens Kaas* og Hr. *Hans Lindenov* for Fyn og Smaalandene, og *Jørgen Sefeld* og *Hans Lindenov* for Sjælland[3], samt til Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* for Skaane[4]. Raadet forhandlede desuden om de af Adelen fremsatte Onsker. Det vedtoges, at der skulde indhentes Oplysninger fra Lensmændene om, hvilke ufri der besad frit Jordegods (§ 9): et dertil sigtende Missive udgik fra Fulsbüttel 29 Novbr., »paa det i Tide kan afskaffes den Misbrug, som mod Haandfæstningen med saadant Gods sig tildrager«[5]. — Adelens Onske (*n. 312* § 10—11) foranledigede ogsaa et Missive 29 Novbr. til Lensmændene over de større Byer, hvorefter de skulde tilholde Magistraten aarlig at taxere Specerier og Urter »efter det Kjøb, som det befindes dèr i Markeds Tid at kunne af andre indkjøbes«, samt anordne, »at herefter ingen fremmed formenes deres Varer at indføre og dem til næstliggende Kjøbstæder at afhænde, saa længe de ikke imod Kjøbstædernes Privilegier handler eller sig forsér«[6]. — Raadet ytrede endnu adskillige Onsker om

En lignende Befaling udgik til Bisperne i Aalborg og Odense: smstds. 288. Samtidig befaledes det Hr. *Korfits Ulfeld* at tilholde Borgerskabet i Kbhvn. samt Kongens Tjenere smstds. at betale de 2 Procent af Rentepenge: Kbhvns. Dipl. V, n. 563. 11 Marts udgik en lignende Befaling til de højlærde i Kbhvn.: Matzen, Kbhvns. Univers. Retshist. I, Tillæg S. 38, sml. I, 340.

[1] *Jørgen Urne*, *Mogens Kaas* og *Hans Lindenov* d. y. har ikke medunderskrevet »Fortegnelsen« over Raadets Beslutninger (*n. 313*).

[2] Sjæl. T. XXVII, 242—54. Kommissarier var provinsvis Niels Trolle, Henning Valkendorf, Tonne Fris og Henrik Hvitfeld, samt i Norge Hr. *Kristoffer Urne*; Skatten skulde af dem leveres til Hofmønsterskriver Hans Bøjesen.

[3] Sjæl. T. XXVII, 262.

[4] Skaanske T. VI, 480.

[5] Sjæl. T. XXVII, 263.

[6] Sjæl. T. XXVII, 263. En Fdg. om fri Handel udgik 23 Maj 1643, se under Herredagen i dette Aar.

Forordninger og Missiver (jfr. *n. 313*)[1], som dog ikke synes opfyldte af Kongen.

Det var overdraget *Jørgen Vind* og *Hannibal Sehested* paa Kongens Ratifikation at forhandle med det tilstedeværende Borgerskab af Danmark og Norge om Salthandelen paa Spanien. De indstillede 9 Punkter til Kongen, hvilke denne 29 Oktbr. lovede at ratificere, naar de, der vilde antage sig Salthandelen, inden Jul vilde erklære, hvor mange Skibe der af hver By kunde udrustes[2]. Artiklerne kundgjordes 17 Novbr. fra Fulsbüttel[3].

Paa Raadets Vegne forhandlede Kansleren med den svenske Resident om Certifikaternes Affattelse[4], jfr. ovfr. S. 565.

307. Sjællands Adels Begjæring. 21 Septbr.

A. Orig.: RR. n. 52, II. B. Afskrift: Sjæl. Landebog Fol. 28.

Eftersom vi underschrefne hafver gifvet erlig och velbiurdige mend Niels Trolle til Troldholm, kong. mayt^s befallings mand paa Roschield, och Christen Skiel til Holbechgaard vorris fuldmacht paa vorris veigne med de andre Danmarckis rigis provinciers deputerede at svarre paa kong. mayt^s' naadigste begieringer, saa och nogle vorris kierre federnelands anliggende for Danmarckis rigis hoyvise raad at andrage, hvilckedt och af dennem med de andre provinciers fuldmechtige skied er i Viborig den 4 october anno 1640, saa kiendis vi, at hvis de der i hafver giort, er skied med vorris villie och samtycke, och laader vi os dermed i alle maader benoye, gierne begierendis, at forschrefne Niels Trolle och Chri-

---

[1] 22 Novbr. sendte Kansleren Sekretær Otte Brokkenhus bl. a. »en Koncept om adskillige Forordninger, som hans kgl. Maj. en Part er bevidst og en Part Rigens Raad har begjæret at tale med Hs. Maj. om, hvorfor I skal berette Hs. Maj., at jeg har begjæret, at det maatte Hs. Maj. Ord fra Ord forelæses, førend det blev underskrevet.« Orig. med Segl: Breve til Sekretærerne.

[2] Sjæl. T. XXVII, 236.

[3] Smstds. 258. De to Raader forhandlede siden med Kjøbenhavns Borgerskab herom. Indberetning 6 Decbr. 1642: Indkomne Breve til Kanc. *Mogens Kaas* modtog Erklæringer af Fyns Kjøbstæder: smstds. under 8 Decbr. 1641. Jfr. ogsaa Norske Rigsreg. VIII, 129, 225.

[4] Fridericia II, 285.

sten Skiel endnu fremdiellis ville huos de goede herrer rigens raad sollicitere om svar paa hvis de paa landens vegne hafver ofverleverit. Datum Nested den 21 septemb. anno 1641.

O. B[a]. *Frederich Redtz. Siuerdt Vrne. Wenntzell Rotkirch. Rudbeck Porss. Oluff Daa. Fleming Vlfeldt. Gabriel Laxmandt. Otho Gioe. Niels Wind. Vincendz Bille.*

308. *Sjællands Adels Fuldmagt, 22 Septbr.*

A. Orig.: RR. n. 52, 111 B. Afskrift: Sjæl. Landebog Fol. 28.

Underskrifter: *O. B*[b]. *Siuerdt Vrne. Mogens Packs. Flemming Vlfeldt. Otho Gioe. Rudbeck Porss. Wenntzell Rotkirch. Gabriel Laxmandt. Oluff Daa. Niels Wind. Jørgenn Seefeldt Christofferszen. Vincendz Bille.*

309. *Adelens Begjæring til Kongen. 10 Oktbr.* Orig.: Kanc.

Erre vi underschrefne paa menige adels vegne underdanigste af hans kl. mts. voris allernaadigst herre begerindis, at eftersom den siste hans kl. mt^s missive til lhensmendene (imod tilforn udgangen kl. mandat), at gemen mand tilstedis igien at vandre och reise med bosser, foraarsager stor ulocker til nesten alle gilder och gestebudder iblant bonder, storker ocsaa fredlose companer megit, i det de under den prætext, at det igien er[c] tillat, gaar och stryger landene igennom med bosser, truer fattige folk och eniste torper penge och fetale af, och derhos ocsaa saa got som giffis och tilstedis vaaben i henderne, baade videre ulocker at giore, saa ocsaa sig imod ofrigheden, dem efterstreber, at forsvare, at mand enten ingen kand bekomme, dem vil angribe, eller ocsaa, inden di kand fangis, mangen god karl kommer om dage, hvilkit altsammen kunde forhindris, der som hs. kl. mt^s naadigste forige mandat motte blifve holt och ingen saadan gemen mand tilstedis med bosser at vandre.

Er vi ocsaa herhos underdanigste begerindis, at di skiper, som kobstederne beraaber dem paa at verre deris priviligerede byeschiper, hvorefter di anamme landgilde af kronens och adelens bonder, motte tilholdis endeligen at verre lige efter Kiobenhafns brende tonder. Actum Kiobenhafn den 10 ob. 1641.

Henrich Huittfeldt. *Gunde Rosenkrandtz.*

a B: Otte Brahe Stensen. *b* B: Otte Brahe. *c* Orig.: at.

310. Adelens Begjæring til Raadet, 11 Oktbr.

A. B. Originaler: RR. n. 52. IV a — IV. C. Orig. (noget medtaget): Kanc. D. Afskrift: Sjæl. Landebog Fol. 29.

Kiendis vi efterschrefne Danmarckis rigis provinciers fuldmectige deputerede och giore vitterligt, at eftersom vi nestforleden aar nogle puncter paa riddeschabens vegne udi Danmarckis rige til rigens høyvise raad venlig hafve exhiberet hans kongl. mayt., vor allernaadigste herre, udi al underdanighed at andrage, saa høystbemelte hans kongl. mayt. hafve vi paa bemelte riderschabens vegne underdanigst betacked, at hans kongl. mayt. saadant med al kongelig mildhed och clements naadigste vilde anhore, och os hans mayt[s] svar meddele; vi erkiende os igen til hans kongl. mayt[s] underdanigste lydighed och tieniste plictschyldige, ynschendis hans kongl. mayt. it langvarendis och lycksaligt regimente med al velstand och velsignelse.

Disligeste hafve vi och velbemelte Danmarckis rigis raad, voris kiere slect och venner, paa det venligste betacked for deris flid, saadant høystbemelte hans kongl. mayt. paa for[ne] riderschabens vegne underdanigst at foregifve och hans mayt[s] naadigste resolution os at meddele. Vi erbyde os igen imod denom til al venlig och velbehagelig tieniste i alle mulige maader.

Da anlangendis først, at det er hans kongl. mayt[s] naadigst alvorlig intention och rigens raads underdanigst forslag och endelig raad nest den allermectigste Guds naadige bistand ved alle christlige och lovlige middel at søge efter fredden at erholde, saa ere vi aldelis paa hans kongl. mayt[s] fredferdig hierte i alle maader forsickrede, tvile ey heller paa rigens høyvise raad jo och dertil af yderste mact vilde raade och tilhielpe den at erholde. Saa ere vi dog paa det venligste af de gode herrer begierindis, at dersom høystbemelte hans kongl. mayt. af nogen udlendsche til krig kunde provoceris och foraarsagis, som dette lovlige rige ey eigentlig angaar, de da med allermuligste flid vilde præcavere, at riget icke schulde gifve nogen aarsage til ved nogen middel der udi uformerckt at indvicklis, hvorved den ynschelige fred och rolighed, vi nu udi lefve, och, det Gud kiende, os allermest tienligt er, rigit ey schulde betagis, saa det derimod udi allerstørste schade och ruin, som det med dis indbyggere och allermest Jylland udi sist forleden feide tid ofvergick, schulde gerade.

For det andet, at rigens indkomst til de mange extraordinarie udgifter, som udi disse farlige tider daglig udkrefvis, samt flodens extraordinarie meetig udrystning, saavel som ochsaa soldateschen at besolde och underholde, icke alene kand forslaae, det kand vi udi al underdanighed vel eracte och medtgifve[a]; mens efterdi udi forige feide tider, da riget med vore naboer udi aabenbare feide var geradet, er icke alene rigernis skatter, mens och anden deris indkomst til deris gafn och forsvar, samt soldaternis besolding och underholding saaledes anvent, at det rundelig kunde tilstrecke; thi udi siste feidetid, da de keiserscher sig Jylland hafde bemectiget och fra de andre provincier til hielp och undsetning afsondred, blef den store armee til hest och fods, som hans mayt. enda hafde udi tieniste, som langt ofver denne blef beregned af commissarien, som da dertil var betroed, icke alene af skatterne, men och en del toldene underholdet; derfore er icke voris mening och begiering, som muligt optagis kunde, for schatterne aldelis at forschaanis, mens den samt anden rigens inkomst, som nu storre er end i forrige tider, saaledis at motte disponeris, at i sin tid, om fornodenhed det udkrefvet, riget icke schulde vere blot aldelis, mens da noget til dis nodtorftig hielp och forsvarsel kunde findis och hafvis udi forraad.

Monopolier at vere afschaffed, saa mange som hans mayt. vide beqvemeligst at kunde afschaffis, och om anden er icke bevist, med mindre adelen nogen serdelis vide at foregifve, hvilcke da och schal blifve afschaffede. Da anlangendis apothekerne udi riget, som hafve special privilegier, ser paa specery af urter, ser paa vin alene at holde och selge, da er dette samtlig riderschabens begiering, at hvis sig medicin vedkommer, det apothekerne alene frit at motte holde, dog at de det for en billig taxt schulde vere forplict at selge, item giøre deris ed dermed oprictig at schulde omgaas, saa och deris apothekere tilbørlige tider at motte visiteris, och saadane tiennere at schulde holdis, som sig for deris tilbetroede embede kunde forsvare, enhver, allermest den siuge, til gafn och beste. Mens hvis anden speceri angaar af adschillige urter, som apothekeriet icke eigentlig vedkommer (undertagendis udi Kolding for hans mayts hoflager, efter rigens raads egen forslag), det enhver frit at holde naadigst motte tilladis och sin næring dermed at søge, at den gemen mand sig det best kunde tilforhandle huos den, best vare och lideligst kiøb gifve vilde. Andre

a A og C: mactgifve.

monopolier anlangendis. da hafver nylig iblant andre Hans Sorensen udi Aalborg, kongl. mayts toldere, ladet lese hans mayts bref, at kirckerne udi Vensyssel schulde vere tilfortenct hos hanom alene at kiøbe och hente al hvis materialia, som til kirckerne der udi landet at holde ved mact behøfvis, hvorofver kirckerne paa det dyreste beschattis, hanom alene eller hans principal til gafn och fordel, foruden at bynderne til tinge ere tilsagde at føre deris tiende korn, paa hvilcke steder af hanom det dem befalis. Jacob Dreyer udi Christianshafn hafver och en serdelis kongl. benaading, ingen uden hand alene at maa samle raf ved al strandsiden paa vesterkanten, den gemene mand der boendis til stor schade. Johan Bram udi Kiøbenhafn tilladis ved serdelis kongl. benaading alene at drifve den handel paa Spitsberget af riget, der dog baade Hollender, Engelender och andre den drifve och bestille. Andre monopolier, som vi nu icke udi en hast kunde nafngifve, och ere dog mange flere, eracte vi beqvemeligst af cancelyboggerne at kunde erfahris, underdanigst begierendis, saadane alle ved it general oben kongl. bref at motte casseris och ingen ydermehre til landsens store schade efter dags bevilgis och tilladis.

Anlangendis at nafngifve de steder, hvor commersien efter voris forige angifvende ved en del borgerschabet forhindris, da scher saadant fast i alle kiobsteder, hvorved den fremmed fra hafnene afskrekis; begieris fordi underdanigst, den fremmede frit motte tilladis sine vare til indbygerne at motte forhandle och icke af borgerschabet ofver billighed besveris, vidre end deris gamle privilegier dem tillade, och det ved hans mayts aabet bref at motte tilkiendegifvis, paa det den udlendische sig derefter kunde vide at rette.

Hvad oxenhandelen belanger, begieris underdanigst, at hvis forordninger som udgangen er anno 1623 den 25 julii, saa och anno 1639, naadigst motte confirmeris och alvorligen holdis, disligeste at en hver lensmand udi sit lehn paa kronens, hvor naadigst tillat er at opsette, saa och udi kiobstederne motte befalis ved Martini tider, naar oxenen opstalden ere, lade udi enhvers stal och gaarde erfahre och antegne, hvor mange da af en hver opsat er, och saa den opsiun hafve samme oxen af staldene at drifvis och selgis. Och dersom noget derimod handlis, det da motte enhver vere tillat, om lensmanden det forsømendis vorder, derpaa at tale och den schyldig ved retten at søge och da, efter lovlig dom

gangen er, halfparten af oxenen, som saaledis forbrydis, til den paatalende och halfparten til herschabet at vere forbrut, en hver hosbund dog sin videre tiltale uforkrencked. Och paa det saadant disbedre kunde erfahris, begieris underdanigst, at hans mayt^{s} lensmend eller toldere motte sine toldsedler och registeringer, naar det begieris, fremvise, dis beschaffenhed dis bedre deraf at erkyndige.

Efterdi och de af Ribe med deris siste benaading af hans mayt. til nerverendis herredag at comparere ere omsagde, begieris venlig, at de gode herrer vilde hafve udi god act, at denne deris siste dem naadigst forunte kongl. bevilling icke videre motte extenderis end deris forige gamle privilegier, om de saadane nogen hafver, in originali liude, adelen paa deris gifne friheder och herlighed til præjudicium.

Eftersom och forgangen var begierit, ingen gresøxen ved hans mayt^{s} bref motte bevilgis her i landet at kiobis och af riget uddrifvis, saa ere vi ennu gierne begierendis, de gode herrer det hos hans mayt. underdanigst vilde anholde, ingen indlensche eller udlensche at motte herefter tilladis gresøxen om sommeren at indkiøbe och af riget igen, under hvad prætext det och sche kand, at uddrifve, oxenhandelen, hvorudi adelens beste indkomst bestaar, til største afbreck och forderf.

Af ufri folck, som besidde och nyde frit jordegods, hafve en part det ved indforsel udi deris gields fordring annamed, och somme det och for en temmelig stor summa penge, hvilcked gods nogle vel aarlig til landstingene til løsen opbinde, mens ville det dog icke afhende, uden de det gandsche gods paa en tid kand qvit blifve, efter som de det sielf anslage ville, hvilket af en hver af adel med beleilighed icke kand sche, hvorfaare underdanigst begieris, at efterdi de det imod recessen ey maa beholde, dem da paaleggis motte at afstaa af same gods til hvem och hvormegit enhver deraf begierer, eftersom en hver deraf med beleylighed kiobe kand. Och paa det baade den selgende och kiobende kand sche skiel och fyllist, at da gode mend af landsdommerne udi it hvert land motte tilnefnis af de, nest bosiddendis ere, som same gods for hvis ret och billigt er, efter godsens beschaffenhed kunde sette och taxere, uanset om det enschønt tilforne af gode mend for adschillig leylighed schyld kunde findis høyt at vere anslagen, at

ingen af parterne derudi schulde sche for kort. Hvis andet jordegods, som sig ufri folck ved pant eller kiøb kand hafve sig tilforhandlet [a]och det nu allerede udi possession hafve, det denom och efter gode mends taxt til hvem sig det tilforhandle vil, som forschreffet staar, at schulde afhende. Mens dersom nogen efter denne dag noget saadant jordegods ved pant eller kiøb sig tilforhandler[a], at det da schulde vere den neste slect frit fore, der paa at tale [b]och hanom hiem at falde, och dersom hand advared det vilde forsømme, da den anden neste, et sic consequenter, derpaa at tale[b], efter hvis recessen och andre kongl. privilegier medforer. Herhos underdanigst begierendis, at deslige och andre flere saadane kongl. brefve och benaadinger, som muligt med vrang undervisning eller formedelst privat egen nøtte eller fordel kunde hos hans kongl. mayt. bringis til veye, herefter imod aadelig naadigst forunte friheder ey motte af hans mayt. bevilgis eller af canceliet udstedis.

Jacob Nielsen i Randers hafver under sin hustrues faders nafn kiøbt Vindumgard med tilligendis bøndergods och sielf udsat sine brefve under sin hand och segel for pengene til Ifver Lycke paa Bigum. Nu for^ne^ hans hustrues fader er død, hafver en holsteinisch herremand, boesiddendis til Flensborg, det af for^ne^ Jacob Nielsen kiøbt imod it gienbref, som formenis, uanset for^ne^ Jacob Nielsen sielf hafver saame gods i possession med al frihed och herlighed.

Herlof Erichsens qvinde och børn hafver och it stort stycke gods udi adschillige lande beliggendis, och det ennu nyde och besidde. Afgangen d. Jens Mulis hustrue, som d. Christopher Schult nu ectet hafver, hafver och kiøbt adelig jordegods och det besidder. Borgemester och raad i Bogense hafver och efter kongl. benaading afhandlet Hendrich Putbusch for nogle aar siden en øe udi stranden beliggendis, den och nyde och besidde. Med mange andre flere, hvorom enhver lensmand udi sit lehn best kunde efter kongl. befaling erfahre.

Eftersom och adschillige fremmede, som sig for adelige personer udgifve, sig her udi rigit hafver nersat och med os adelige friheder begierer at nyde, underdanigst derfore begieris, at saadane naadigst paaleggis deris adelig herkomst paa ferne och mørne at motte bevise, paa det vidis kand, efter dette lovlige ri-

a Staar som Tilføjelse i A; fattes i B. *b* Ligeledes.

gis velhergebracte frihed och herlighed, hvo af adeligh blod paa federne och mørne fød och baaren er och adelige, ridderlige friheder at nyde och bruge verdige ere. Saa fremt de da erkiendis for^{ne} adelige friheder at nyde maa, at de da juramentum fidelitatis regi et regno motte præstere. Eftersom och forgangen aaringer nogle af adelen uden forgaendis dom ere paagrebne och fengsligen anholden, hvorfaare vi underdanigst af hans kongl. mayt. ere begierendis, at efter denne dag udi slig tilfald motte efter handfestingen forholdis.

Eftersom och tilforne underdanigst var begiert hestemoller och vedermoller, som hans mayt^{s} och adelens moller til schade af ufri folck ere opbygde, naadigst at motte paaleggis at afbrydis, hvilcket, efterdi beklagis icke ennu at vere stillet udi verck, endog af adschillige steder efter hans mayt^{s} befaling erklering indkomen er, underdanigst derfore begieris saadant at motte sche och af hans mayt^{s} lensmend och andre motte efterkommis och, paa de steder beqvemeligst sche kand, afschaffis. Och eftersom sqvatmoller ere tilforn ved hans mayt^{s} brefve afschaffed, och berettis icke ennu at vere stillet udi verck, uanset at dom ofver dem er gangen, begieris fordi saadant at afschaffis och ved hans mayt^{s} aabne bref motte befalis at nedbrydis.

Eftersom och en stor Guds fortornelse drifvis udi alle stater med ofverflodig klædedract, i det en hver sig klæder udi det, som hans stand icke udkrefver, da begieris paa det venligste, de gode herrer det hos hans mayt. vilde bringe tilveye, at hans kongl. mayt. ved sine mandater alvorlig vilde forbyde al ofverflodig klædedract, som er imod en hvers stand och stat, och synderlig forbyde al bred knipling af traa, saa och flor, enten at indforis, kiobis eller beris, som udi andre lande er sched, efter hoylovlig kong Christian 3 recesse cap. 35 saa och andre kongelige mandater, tilforne udgangen ere, och noget strengere derofver holdis maa, den almectige Guds ofverhengendis straf end och i de maader nogenledis at afvende och forhindre, uden hvis hans mayt. naadigst ved sine mandater tillat hafver at bere.

Dette eracte vi ey at kunde forbigaas de gode herrer Danmarckis rigis hoyvise raad at errindre, venligen dem ombedendis,

de det hans kongl. mayt., voris allernaadigste herre, underdanigst vilde andrage och alting derudi hos hannom saaledis moderere och fremføre, at voris kiere federne land och gandsche posteritetis velstand och velsignelse kunde rammis och forfremis. Hans kongl. mayt. schal kiende och finde os igen til al underdanig och schyldig tieniste, och vi for voris personer ville det hos de gode herrer med al venlig och velbehagelig tienistis erbiudelse i alle mulige maader forschylde. Datum Kiobenhafn den 11 octob. 1641.

Frederich Redtz[a]. *Henrich Huittfeldt. Jürgen Brahe. Peder Langhe. Niels Kragh. Gabriell Krusze. Jens Høegh. Mogens Høeg. Heinrich von Puttbusch. Erich Juell. Frederich Rantzow. Gunde Rosenkrandtz. Falck Giøe Henrichsen*[b]. *Henrich Ramell. Christen Skieel As.*[c] *Knudt Wllffeldtt. N. Trolle. Henrich Rantzow.*

311. Adelens Bevilling, 28 Oktbr.

A. Orig.: RR. n. 52, V. B. Orig.: smstds. VI. C. Koncept: Kanc. D. Afskrift i Sjæl. Landebog Fol. 37. Udtog trykt i Minerva 1803, Jan.—Marts S. 180.

Eftersom hans kongl. mayt. voris allernaadigste herre ved rigens høyvise raad hafver ladet ridderschabens deputerede, here hafver veret forsambled, proponere at tencke paa nogen tienlig middel, hvorved dette rige, voris kiere fæderneland, kunde for fintlig indfald sig defendere, da hafve vi denne leyligheds beschaffenhed ofverveyed och, saa fremt de gode herrer det for got anser och med os samtycke ville, os endelig derpaa saaledis resolverit:

At adelen selfver vil udschrifve [d]af hver 300 tr. korn fire mand, eftersom hans kongl. mayt. hafver bevilget dobbelt saa mange, som nu ere under regimenterne, at udschrifvis, til at lade exercere och bruge alene til landvern och icke nogen steds at udføris[d].

[e]Adelens folck schal udaf tilforordnede dansche officierer, och kongl. mayts folck saavel som geistlighedens af de officierer, som de ere undergifne, exerceris. Kiobstederne dobbelt at taxeris och under deris egne officierer i lige maade at exerceris.

a Kun i C. *b* Fattes i B. *c* Har i A tilføjet: Paa her Friderich Redzis oc mine egne vegne. *d* C: af hver hundred tønder hart korn trey mand, som ved kierckerne udi enhver sit sogen skulle om søndagen, efter predicken och guds tieniste er endt, udi sit gewhere af sine der til forordnede under officerer exerceris, och dersom befindes kunde udi et sogen icke ofver ti at kunde hafves, da dennom at søge den neste sogenkircke eller ved hvilcken dem af rigens marsch och commissarien blifver anvist, der at høre predicken och siden met andre samme steds at øfvis. Och er dette altsammen at forstaae enhver province mod indfald met at defendere. *e* Fattes i C.

Exercitieplatsen belangendis, hvor adelens soldater schal exerceris, da kand best rigens marsch med de tilforordnede commissarier udi Jylland och udi de andre provincier rigens raad, som dere boesiddendis ere, med commissarierne derom giøre anordning, [a]dog saaledis, at soldaten gaar ud om morgenen fra bunden och kand vere hieme om aftenen, saavel som och en general munstring hver aar at holdis paa en beleylig tid, bunden minst til schade[a].

Gewehret, hvormed de exercerede eie, schal strax af en hver sin hosbund udi god forvaring paa en sicker sted henleggis[e].

Dersom det ene land eller provints af det andet undsettis schulde, eller och de nogensteds fra deris munsterplats at retrenchere til defension schulde henleggis, da er vedtagen at schal fremschickis af hver hunder tr. hartkorn en mand med sit gewehr, och da saadane knecte samtlig af rigens och kronens indkomst at motte underholdis[b].

Dersom och nu befindis kunde nogen at vere udi tienniste enten hos adelen eller nogen anden for tersker eller røcter, da hanom icke paa det sted paa mandtalled at maa schrifvis, mens naar hans tienniste er til ende, hanom da strax at forløfvis.

Gewehret til dette for[ne] tal folck, som efter munster rulle sig kunde befinde, schal ofver hvis allerede hafvis och alene til munstring och exercitie brugis, strax ved visse vederheftige personer paa en form och kugel indkiøbis och dertil penge af en hvers provincis landkiste at udlaanis och til en hver som fornøden uddelis, saa och munition af krud och lunter deraf at indkiøbis.

Och paa det same penge, som saaledis af landkisten til gewehret er udtagen, kunde igen derudi erstattis, da er bevilget at gifvis ofver al riget, af hvem frit gods nyder, af hver tønde korn efter den sedvanligh taxt, beregnit 8 β dansche, saa och af 100 rd., som nogen hafver paa rente, 2 s[let]daler[c], saa fremt de andre stender, som penge hafver paa rente, det och ville bevilge, och det inden førstkommendis pintsdag efter den slutning och maade

a I A tilføjet i Randen. *b* I C tilføjet: Dog met denne condition och vilckor, at efterdi dette defensions middel alle stender- och staters velfert angaar, at det derfor och saaledis met hans m[ts] och cronens sampt geistlighedens gods efter for[ne] maniere motte forholdis. Saa och alle kiøbstederne at taxeris, hvor vit en hver i saadan tilfald skal fremskicke under den, som dette andet landfolck commenderer, och til den ende, saa och at de unge karle, som formodenlig af landet i kiøbstederne sig vilde begifve, da dennom i kiøbstederne af stadscapitainerne ochsaa paa atskillige tider om aaret at exerceris. *c* C: rigsdaler in spe; i A og B stod først: rdaler.

udi Ottense baade af adel och uedel sched er, at fremskicke under den brøde, da saametid vedtagen och forschrefvet er[a].

[b]Dette defensions verck at vare udi toe aar fra denne dags dato at regne til Martini, naar mand schrifver 1643[b].

Commissarier schulde och af adelens egen middel bevilgis, nefnis och deputeris, udi Jylland rigens marsch med saame landt commissarier, udi de andre provincier, hvor rigens marsch icke kand vere tilstede, de derboesiddendis rigens raad med forne provincers commissariers raad och betenckende dette verk dirigere och forestaa.

Til commissarier schulde forordnis en udi hver stict udi Jylland, tvende udi Fyen, tvende udi Sielland, en udi Loland och Falster, tvende udi Skaane och Blegind och en udi Halland.

[c]Belangendis officiererne, da er bevilgit, at de, som allerede antagne ere, nemlich dansche karle, och befindis dyctige, schulde forblifve, eller och andre udi de udyctigis steder at antagis, och foruden disse ere bevilgede j sergent och j corporal under hver compagnie, hvilcke alle samtlige officierer af riget schal underholdis[c].

Och dersom saa schede, det vi dog icke nest Guds hielp forhaabe, at noget trenchement til defension schulde opkastes, begieris underdanigst, at hans kongl. mayt. naadigste vilde os forunde af hans mayts och kronens schofve baade materialia med hiulbare.

a I C tilføjes: Och efterdi her ved de forige companier af adelens soldater casseris och nu ny igien, hvor under de gamle soldater beregnis, oprettis, da er bevilget, at de gamle knecte, som under de forige companier exercerede ere, endnu paa et aars tid under disse forblifve, indtil de ny met de gamle kunde øfvis och siden det efter enhvers hosbunds egen discretion at forandris.

Under forne companier skulle forordnis de tvende parter muscheterer och den tride part pickenerer

Ofver dette folck forordnis udi enhver province obrister af indfødde dansche mend af adel, om de hafvis kand, tvende udi Judland, tvende udi Halland, Blegind och Skaane, och en udi hver af de andre provincer, som skulle folcket forsamle paa tilbørlige steder, vis[ite]re och ellers altid hafve flittig opsiun, at underofficerer met forne folckis exercitier och commando trolig, flittig och tilbørlig omgaaer, som de for rigens marsch, rigens raad udi de[ts] province och commissarien vilde forsvare.

b Fattes i C.

c I C staar i Stedet: Underofficerer dette forne folck at exerciere skulle forordnis udi en hver stict udi Judland under hver obrister ti cherganter och tredve corporaler, udi de andre provincer ligesaa efter en hvers beskaffenhed och storhed.

Til forne officerers betaling udi Judland begieris underdanigst, hans kong. mt. af commissarie tolden naadigst dobbelt saa meget vilde bevilge, som til de forige companiers officerer gifvet er: udi de andre provincer saa meget, som til samme underofficerers betaling kunde behofves, af samme told.

schofle och spader, deler, saa och andet hvis dertil eller hytter at opbygge fornoden gioris[a].

Rostiennisten at formere anlangendis, om riget det udi nods tid det behofvede, formener vi at alle, som nyde geistlig gods, undertagendis prester och saadane geistlige, som nyde deris pro officio, motte holde deris rostieniste efter den taxt, som nu af adelen af tonde korn at regne holdis, hvorimod de af geistligheden, som saadane rostieniste holde schulde, for den aarlig almindelig paabudden schat, som paa deris personer, bynderne untagen, paaleggis, underdanigst begiere naadigst at motte forschaanis.

Dette forschrefne hafve vi saa kortelig paa I gode herrers anmoding ladet forfatte och bevilget, dog os herudinden novactigh ved hans kongl. mayt[s] revers at forsickris, saadant af os icke for nogen debito at eractis, mens godvilligen at vere samtyckt, os och voris kiere efterkommere uden schade och præjudicio udi nogen maade. Vi forhaaber, at dette af menige Danmarkis rigis raad vel blifver optagen, och saafremt vi nu imod forhaabning uforret sag schulde fra hver andre skillis, da ville vi hermed for voris gandsche posteritet vere undschylt.

Datum Kiøbenhafn den 28[b] octob. 1641.

Henrich Huittfeldt[c]. *Niels Kragh*. *Jürgen Brahe*[c]. *Erich Juell*[d]. *Peder Langhe*. *Heinrich von Puttbusch*. Paa her Friderich Redzis oc min egne vegne *Christen Skieel As*. *Falck Giøe Henrichsen*. *Mogens Høeg*. *Gunde Rosenkrandtz*[c]. *Knudt Wllfeldt*[c]. *N. Trolle*[d]. *Henrich Rantzow*.

Tillæg: Indlæg fra Adelen, 28 Oktbr. Kopi: Kanc.

I. Anlangendis at hans mt. sig hafver besvergit at lade udschrifve flere af kronens tienere, efterdi hand tilforn holder dem 10 mand af sine, saa er icke anderlidis voris underdanigste mening, end at det folk, hand allerede holder af sine, ocsaa derunder dette andit med schulle comprehenderis, anseendis at dette alene til landvern er actit.

II. Eftersom begeris, at de gamble compagnier motte blifve ved mact och de ny bevilgede bønderknecte af de samme officerer excerceris, daa

a I C tilføjes: Och det udi beredskab paa visse beleilig steder henliggis. Dersom ellers den høyeste nød det saa udkrefvede, da mand for mand at motte [op]maanis och paa visse sted forsamlis met hvis gewher hand hafde och best bruge kunde, och da at fecte for sit, sin hustrues och børn velfert och lif.

Efterdi for[ne] obrister och commissarier til och ofte vilde komme til at reyse igiennom landene dette at stille i verck och hafve udi flittig act och opsiun, begieris underdanigst, de met hans kong. mt[s] pas paa tvende vogne enhver naadigst dertil motte forsiunis, hvor deris reyse sig kunde henbegifve.

b C: 21. *c* Fattes i B og D. *d* Fattes i A.

dersom det af di samme officerer, vi nu hafver, sehe kand ved kirkerne, som allerede samptøckt er, ser vi det gerne, mens dersom officererne icke kand til saadan excerce tilstrecke, daa rigens raad os andre middel der til af rigens indkombst at ville forschaffe; ellers ville vi blifve ved voris forige propositions, sluttet och ofverlefverit er. Och saa frembt det icke efterkommis kand, och vi imod forhaabning uforrettede sager schulle adschillies, daa ville vi derudi for voris posteritet och enhver verre undschylt. Actum Havniæ den 28 oct. 1641.

312. Adelens yderligere Begjæringer, 28 Oktbr.

A. Orig., skrevet paa samme Papir som n. 311: RR. 52, VI a. B. Temmelig afvigende Afskrift (Koncept?) med kun 12 Artikler: Kanc. C. Afskrift i Sjæl. Landebog Fol. 38.

Memorial, som blef ofverleverit samtlige rigens raad den 30 octob. 1641 [a].

1. Eftersom en andel soldater af adelen til rigens defension at lade udskrifve oc til landvern at exerceris er bevilget [b]efter vidre schriftlig concept[b], begieris underdanigst kong. mts patent udi den mening, at endog ridderskabet oc adelen self hafve hals oc haand ofver dieris tiener, dog at høybemelte kong. mayt. vil hafve forskrefne adelens tiener befalit, under hoieste straf af deris hosbunde at udstaa, at de imod deris herskabs vilie oc minde, naar de er udskrefne, icke maa begifve dennem fra goedsit, enten paa kronens, ind udi kiobstederne eller andensteds paa adelens; saa fremt saadant skier, da skal den, paa hvis stafn den undvigte findis, eller borgemester oc raad udi kiøbstederne lade hannem vere følgactig til den, hannem hafver udskrefvit, som hannem kand sette til rette ved hegtelse eller udi andre maader, som vedbor, indtil hand retter for sig eller stiller borgen.

2. Eftersom oc til forskrefne folckis gewehr at indkiobe, saa oc lunte oc krud til deris exercitia at skaffe er bevilget paa et aars tid 8 danske skilling af hver tonde hart korn, saa oc 2 slet daler[c] af hver hundrede rixdaler capital, som nogen hafver paa rente ofver sin bortskyldig gield, begieris kong. mts patent, at alle af adelen oc geistligheden [d]och alle, som frie goedts niuder[d], motte under deris hender levere rictig extract af deris jordboger, vere sig sedegaarde, skofve oc al landgild efter billig oc sedvanlig taxt, saa velsom rictig fortegnelse paa al dieris tilstandendis gields summa, som nogen hafver, vere sig adelen efter deris egen

a Saaledes i A. *b* Fattes i A og C. *c* B: rix daler. *d* Fattes i A og C.

bevilling, geistligheden eller borgerskabet, at der efter den bevilgede eller paabudne contribution oc penge kand indfordris. Saa fremt oc nogen her udi findis forsommelig oc icke til rette tid, nemlig til pindsedag forstkommendis, udgifver forskrefne 8 ß eller 2 s. d.[a] af hundrede rd. af den tilstandendis gield [b]thil stigtens commissarie udi Jutland, och udi andre provincier thil landcommissarier, dog udi Seland thil lehnsmendene[b], da landcommissarier at vere tilladt at annamme fyllest udleg af deris jordeguodts, som jordeguods hafve, oc de andre at sogis uden dom derfor udi de vare, som commissarierne sielf begiere, oc derforuden en hver, som her udi findis forsømmelig, at vere forfalden til landkisten 50 rd. in specie, som af forskrefne commissarier i lige maade skal indfordris.

[c]3. Bevilgis 4 mend af hver 300 th. hartkorn, oc af hans kong. mt. dobbelt saa mange at udskrifvis, som tilforne ere under regimenterne, til at lade exercere oc bruge alene til landvern oc icke nogensteds af rigit at udføris; dog adelens folck af tilforordnede danske officerer oc kong. mt[s] oc geistlighedens folck af de officerer, som de ere undergifne; kiobstederne at taxeris dobbelt oc under deris egen officerer at exerceris.

4. Folcket at exerceris paa de steder, rigens marsch i Jylland oc nerverendis raad i de andre lande med commissarierne eracte beleiligst oc officererne blifve udvist.

5. En general munstring at holdis en gang hver aar under hver compagnie paa en beleilig tid for bunden.

6. At soldaterne, naar de ere udskrefne, icke maa drage af stafnen, førend de 2 aar ere passerede, icke heller at inddrage i kiobstederne sig der at forskaane eller i andre maade at slippe, med mindre de steder enten hel eller half gaard.

7. Gewehret skal indkiobis af den bevilgede contribution, oc imidlertid at den indkrefvis, skal pengene laanis af landkisten, oc siden, naar contributionen blifver indkrefvit, der igien indleggis[c].

8. Kong. mt[s] forskrifvelse til Staderne, at gewehret maa [af Nederland[d]] udstedis.

9. Kong. mayt[s] pas paa 2 vogne til hver af commissarierne, lindendis til borgemester oc raad, saa oc til bonderfogderne.

a B: 2 rix daler, men i Randen: 2 sl: dr. *b* Fattes i A og C. *c* § 3—7 fattes B. *d* Saaledes B.

10. Kong. mt[s] bref, at monupolier motte afskaffis, oc at alle lensmendene en hver udi sit lehn derom motte erkyndige oc sig derpaa erklere, [a]paa det de ved hans mt[s] obne brefve kunde revoceris. Oc dersom ded jo skulde bevilgis apoteckerne alene at holde specerie, da lensmanden oc byes øfrighed at injungeris aarligen efter marckinders kiøb at taxere hver slags specerie, de hafve at selge, saa oc deris apotecke aarligen at lade visitere[a].

11. At lensmendene motte befalis med flid at hafve inspection, at fremmede icke skulle forhindris at selge deris vahre til kiøbstederne, mens at commercien motte vere fri, saa vit ded er icke imod kiøbstedernis privilegier.

12. At den forordning, som anno 1623 den 25 julii oc anno 1639 om øxen er udgaaen, motte confirmeris oc hafvis i act, at øxenen til rette tide blifve opstaldne, nemlig til Martini, Ribe alene undtagit, som hafver ser privilegie, thi ellers begaaes der under et undersleb. Oc, om nogit imod for[ne] forordninger blef handlet, oc lensmanden forsomte at forfølge den, der imod handler, daa at vere en hver, som lyster, der paa at tale tilladt, oc øxenen da at vere forfalden, [b]den halfve part til øfrigheden oc den halfve part til den paatalende[b], dog hosbondens ret uforkrencket.

13. Kong. mayt[s] bref, at gresøxen icke maa udstedis af rigit, som aarligen skier imod forordningen ved special bevillinger.

14. Kong. mat[s] bref til lensmendene om ufri folck, som besidde frit guodts enten ved pant eller kiøb [c]eller udi andre maader, som icke thillades, dog ved synderlig prætext det niuder[c], at en hver sig erklerer oc gifver til kiende, om nogen ufri saadant gods hafver, oc at siden motte gioris forordning, at ded igien kommer til frit folck, med vider efter voris forige indleg.

15. Mandat, ingen fremmede, som sig for adel holder, sig udi rigit at maa nedsette eller niude adelig frihed, endog den sig for adel udgifver, med mindre den sin adelstand for rigens marsch oc 4 de eldste af adel udi den provincie, den sig nedersetter, tilborligen beviser, saa vel som maa hafvis i act, om de adels personer, som sig med ufri folck udi ecteskab indlade, med deris born efter forordningen at maa forholdis.

a I B staar her: och hvis ehragtes billigen at kunde forblifve, derom at lade giøre ahnordening, at samme vahre, som de privelegierde saaledis selger, billigen efter markeders kiøb taxeres, saavelsom apothekerne aarligen visiteres. *b* B: halfdelen thil den paathalende och halfdelen thil herschabet. *c* Fattes i A og C.

16. Erindring til lensmendene, at ufornoden[a] hestemøller oc sqvatmøller motte afskaffis.

17. Mandat om ofverflodig klædedract, en hver efter sin stand at tilladis at bruge oc icke der ofver, [b]item hvid floer och dyrebahr knipling af thraa at maa afschaffes[b].

18[c]. At de gode herrer rigens raad vilde disponere hans kong. mt. dertil, at tu af dem motte stedse følge med hannem til Glückstad oc andensteds uden rigit, hannem at raadføre i de sager, som rigit vedkommer, paa ded icke ved andre derude, som os icke ere vel affectionerede, skulde practiceris ded, som kunde gerade voris kiere fæderne land til skade.

19. Disligiste at kong. mt[s] canceler motte hafve nogen inspection med ded tydske cancelie, paa det ingen brefve deraf uden hans vidskab skulle udkomme, dette lovlige rige til præjudits[c]. Hafniæ den 28[d] octob. anno 1641.

Niels Kragh. Peder Langhe. Erich Juell. Heinrich von Puttbusch. Falck Gioe Henrichsen. Mogens Høeg. N. Trolle. Paa her Friderich Redzis oc mine egne vegne *Christen Skieel As. Henrich Rantzow.*

313. Raadets Beslutninger. 1 Novbr.

A. Orig. og B. Kopi, begge med Jost Høgs Haand: RR. n. 52, VIII—VIII a.

En kort fortegnelse paa hvis her udi raadstuen udi Kiobenhavfn af rigens raad er om delibererit och sluttid.

1. Forst til unionens folck och soldatern med anden rigens uomgengelig fornoedenhed at holde ved lige erachtis raadeligt, at en dobbelt schat ofver begge rigerne, och saa som i fior sched er, schulle paabydis, af hvilken den halfve part til fastelavfn foerstkommendis och den anden halfve part til st. Hans dag dernestefter schulle erliggis; dog schal di forarmede moed noyachtige deromb forhverfvede tingsvinder, som af lensmendene schulle paaschrifvis, forschaanis for schat at udgifve.

2. Disligiste schulle och en korn schat bevilgis her udi Danmarck alenist lige som i fior at udgifvis, nemblich at en hver schatte bonde schulle til kyndelmis foerstkommendis gifve en half tonde korn, half rovg och half bing, eller trey rigs ort derfor, och schulle en cronens bunde gifve halft saa megit, enten udi korn eller penge.

a B: ulovglig. *b* Fattes i A og C. *c* § 18—19 fattes i B. *d* B: 30.

3. Om løesachtige folck, som icke lefver udi egteschab och avfler bøern sammen, som liggis y hiel eller udi andre maader af dem omkommis, deromb schulle en kongelig mandat udgaa, at alle boern, som udi slig maader omkommis, schulle af præsterne, udi hvis sogner saadant hendis, strax for des oefrighed angifvis, och bøernen icke stedis til jorde, foer di af uvillige folck er ved lovlig der til tagen sinn grandschit, och dersom daa nogen tegn eller formoedelig mistancke kunde befindis saadant af moderen eller andre dertil subordenerede personer at vehre sched, daa schulle sandmend dertil lovligen til tinge udmællis, sandhed deromb at udlede och deromb sverre, lige saasom di udi andre drabsager pleye at gioerre.

4. Om præster, som videndis begifver sig udi egteschab med loesachtige qvindfolck och vitterlige horrer, som tilforn af andre er lockid, achtis raadeligt, at deromb och schulle kongelige may[ts] mandat udgaa, at di, som saadant herefter befindis at gioerre, schulle dermed hafve derris kald forbrut.

5. Om loesgengere udi Schaane, som sig med boesser landit omstrippe understaar, deromb schulle kongelige befalling til lensmendene der udi landit udgaa, at di sig efter forordningen anno 1634 deromb udgangen schulle forholde.

6. Disligiste schulle och en mandat om adelig qvindis personer, som enten tilforn eller herefter med ufri mand sig udi egteschab indlader, udgaa, at di, som sligt herefter giorrendis vorder, schulle aldrig derefter forre derris forrige adels stamme navfn eller vaaben, och di, som derimod sligt at giorre sig fordrister, schulle til deris derpaa taalende slegt gifve it halft hunder rigsdaller til straf, och did saa tit dierris forseelse derudi findis.

7. De beviser, som til ufri mand, der oxxen kiober, udgifvis, schal formelde, at saadanne oxxen, som af hannem kiobt er, er til Martini opsat och til ret drifve tid er standen, och siden schal saadanne beviser aarligen med lensmendens renschaber til renterid fremschickis, at deraf kand forfaaris, hvorledis dermed er omgangit, och dersom daa befindis, at saadan forordning om slig oxxenkiob icke holdis vid lige, daa schal lensmendene af adelen deromb advaaris, och saa fremt di daa derofver icke retter paa saadant, daa schulle did stande en hver af adelen frit for derpaa at taale.

8. Om kongelige brefve, som til rigens raad ofver forordningers execution at holde blef omtaalid, deromb achtis raadeligst, at udi den reces, som om forordninger schulle fattis, deromb schulle udi dens fortaale indfoerris, at rigens raad udi hver provints schulle med flid hafve indseende, at ofver samme forordinger blef holt, saa och den, hvis forseelse kunde findis, schulle advaare, och om daa derpaa icke raadis buod, di daa paa tilborlige steder deromb schulle taale, paa did rettens administration for alle och hver dis bedre kunde hafve sin gienge.

9. Om adels godts, som di, der icke er af adel, enten vid kiob, pant eller indforsel hafver sig tilforhandlit, schulle och kongelige missiver ofver alt rigit til lensmendene udgaa, at di med did fodderligste och uden ald forsommelse schulle udi hans mayt[s] cantseli indschicke fortegnelse om alle dem, som sligt frit godts hafver udi hende, paa did paa middel kand betenckis, hvorledis saadant herefter kand forrekommis.

10. Dernest schulle kong. mayt[s] obne bref och udgaa, at alle di, som nogit frit godts enten vid kiob eller pant besidder, schulle did inden aar och dag igien til fri mand afhende, med mindre di derfor efter handfestningen schulle tiltaalis och stande til rette.

11. Mens med did godts, som ufri mand vid indfoersel hafver udi sin gields betaalling bekommit, dermed schulle saa forholdis, at en hver, sligt godts hafver udi hende, schulle did aarligen til landstingit opbyde och lade indforselen, hvorefter di dertil kommen er, der lade læse och paaschrifve, och imidler tid ingen kiobmand, som did for billig verdt vil sig tilforhandle, angifver, daa schal di forpligtid vehre, schovfene, som dertil ligger, vid magt at holde och icke til upligt lade forhugge.

12. Di fremmede, som sig herind i rigit begifver och nedsetter, och for adel sig vil holde och nyde adelige privilegier, schal, saa snart di hidkommendis vorder, angifve sig til hofve, och der nøyachteligen bevise derris adelig anher och herkombst, och siden derefter underdaanigst om adelig frihied hoes kongelig mayt. anholde, och saa fremt di saadant at nyde befindis schickelige, schulle di nyde saa megit af adelige privilegier som di efter kong. m. och rigens raads betenckende kunde findis, at meritere. Dersom och nogen af saadanne fremmede af adel lefve udi egte-

schab, schulle dierris hoestruers adelig herkombst och lovligen bevisis.

13. Der schulle och brefve udi hver provints til rigens raad udgaa, at di med lensmendene hver kiøbsted schulle taxxire, hvor mange[a] udi hver bye schulle forordnis til at lade sig exercere och til landevern med derris gewehr schulle fremsckikis, naar deromb paabydis, dog di kiobsteder dermed icke ment, som til festingern er forordnit. Actum Hafniæ den 1 novemb. anno 1641.

Ch. Thomesen. Thage Thott O. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg. Jørgen Wind. Jørgenn Seefeldt Christofferszen. Hanniball Sehestedtt.

Decbr. Delvist Raadsmøde i Kjøbenhavn.

15 Decbr. skrev Kongen fra Fulsbüttel til Raaderne, at de snarest mulig skulde begive sig til Kbhvn., hvor Kansleren vilde proponere dem Kongens Vilje[1]: Dagen efter skrev han til Kansleren, at denne skulde opfordre Raadet til at deliberere om, hvorvidt den regensburgske Rigsdagsbeslutning skulde antages eller ikke[2]. Det ses, at Indkaldelsen kun gjaldt »Raadet, som næst ved Haanden er«, medens Kongen selv vilde tale med Marsken, Rigens Kansler og *Gregers Krabbe* om Sagen[3]. Disse sidste opfordrede Kongen 27 Decbr. fra Glücksburg (*Egenh. Br. n. 118*) til at udtale sig om Midlerne til Defensionsværket (§ 1), en Titelstrid med Generalstaterne (§ 2) og Forhandlingerne med Hamburg (§ 3), hvilket de tre Raader gjorde 31 Decbr. (*n. 314*)[4].

I Kjobenhavn modte 6 Raader, der 4 Januar 1642 (*n.*

a Kopien tilføjer: soldater.

[1] Sjæl. T. XXVII, 270.

[2] Egenh. Br. n. 115, sml. S. 155 Anm.

[3] 4 Decbr. havde Kongen fra Fulsbüttel befalet Hr. *Jørgen Urne* strax at begive sig til Fæstningen Glückstadt: Jydske T. X, 416. 11 Decbr. modtog han denne Befaling: Ligprædikenen S. 47. *Jost Høg* synes ogsaa at være kaldt til Kongen: thi 9 Decbr. skrev han fra Kalø til Sekretær Otte Brokkenhus og bad ham undskylde ham hos Kongen, at han ikke efter Befaling kunde komme til Glückstadt, da hans »gamle podalske Svaghed« hindrede ham i at gaa. Orig.: Indkomne Breve til Kanc.

[4] Sml. Fridericia II, 280—81.

315) besvarede Propositionen af 16 Decbr.; de hældede til den Mening, at Regensburgerbeslutningerne ikke burde accepteres[1], hvilket ogsaa Stænderne i Fyrstendømmerne kort efter hævdede[2]. — Paa Raadsmodet synes Raadet[3] at have underskrevet en Kavtion for et Laan paa 220.000 Rdl.[4]

314. Betænkning af tre Raader. 31 Decbr.

Orig. med Gregers Krabbes Haand: RR. n. 52, IX.

Allernaadigste herre och koning.

Paa eders kong. mayt[s] skrivelse, som os underskrefne de dato Glückborg den 27 decemb. udi nerverende aar naadigst er tilskickit, er efterfolgende voris underdaanigst betenckende.

1. Først hvad middelen sig belanger til defensions verkit saaledis at continuere, at det til eders kong. mayt[s] nodtørftig udgift kunde forslaae, daa saavidt de af eders kong. mayt[s] forstracte hundrede och tredve thusinde rixd. vidkommer, thvifler vi ingenlunde, at same af rigens raad af skatten udlofvede summa bliver jo vel eders mayt. nu til omslag ufelbar igien erlagt och kand saa af hvis dette nerverende aars siste skat videre sig beløber, end samme summa vidkommer, en goed del formoedeligt ofver blive, hvormed mand en pardt af hvis anden udgift eider kong. mayt[s] skrivelse om formelder, kand aflegge. Derforuden formoeder vi, at denne nu tilkomendis aar paabudden skat vel skal til strecke at holde defensions verkit nest Gads hielp vid ligge, och, imedlertid den indkomer, kunde de thovhundrede och tyfve thusind daller, som candceleren her Christian Tommesen hafver om skrefvidt at vere paa rigens raads forlofte it omslags bref paa stillit, optagis och dertil bruggis, som siden igien af same skat, nar den indkommer, kunde afbetallis. Och dersom siden in eventum udi frembtiden videre dertil skulle behofvis, daa formener vi, at der vel nogle udi Danmark skulle findis, som paa gods til underpandt penge skulle forstrecke, nar de ellers udi tide derom bleve

---

[1] Jfr. Egenh. Br. n. 124.

[2] Egenh. Br. 1641—44 S. 155 Anm.

[3] Jfr. *n. 311* § 1 og Egenh. Br. n. 112, 116, 118.

[4] Jfr. ndfr. *n. 330* med Tillæg.

anmoedit, hvilket siden med mindre deficultet der udi landit igien, end til Kil sker, fraa denom kunde indlesis.

2. Hvad de herrer Staters begering om deris titel for eders kong. mayt^s altid at sette belanger, da bør eller kand vi ingenlunde raade nogit derudi at statuere, som eders mayt^s kongelige respect udi ringeste maade kunde vere præjudicerligt, formoder och icke, at de herrer Stater der udi videre skal scrupulere, helst naar ded med noiactige motiver bliver dennom remonstrerit, at saadandt med billighed af dennom icke kand sogis, strider och derforuden imod forige dansche koningers och udi eders kong. mayt^s regerings tid vidtagen och af denom sielf approberit stil och herkomme, hvor om der videre, naar vi bekommer Staternis bref at se, med de andre voris medbrodre udi raadit vil delibereris och sluttis det, som vi forhober udi alle maader at skulle vere eders kong. mayt. och chronen upræjudicerlig, forhobendis dog, at hvis eders kong. mayt. sielf kand eracte at vere eders kong. mayt. udi alle maader upræjudicerligt och dog gafnligt til goed fortroende och videre naaboelig correspondents och securitet hos de herrer Stater at stifte, vel skal lade sig befalde med it favorable ord eller thov hos eders mayt^s hands underskrivelse dennom at gratificere, anseendis at eders kong. mayt^s respect dermed intid kan afgaa, och de dog derofver af saaden eders mayt^s benevolents skulle tage aarsage at søge bedre fortroende med eders kong. mayt., hvor af rigerne langt mere fordel kunde hafve sig at formode end hos andre langt bordtliggende nationer.

3. Hvad denom til Hamborg belanger, som eders kong. mayt. omskriver dersamesteds at hafve ladit sig finde, som middel til bedre forstand imellom eders mayt. och dennom at stifte hafde sig angifvidt och dog siden derfraa igien er falden, formedelst de den tvistighed om tolden paa Elfven derudi som den fornemste pungt udi tractaten ville hafve inddragit, derom hafde vi gierne ynskit, at de deris saavidt udseende forset hafde ladit falde och til nogen bestandig forsoning hos eders mayt. at erlange hafde blevidt vid deris forslagen tractat frembturende, icke tviflendis, at saadandt nest Guds hielp jo hafde bekommidt goed succes och fructbarlig udgang, och beder endnu eder kong. mayt. paa det underdaanigst, at eders kong. mayt. efter sin af Gud saa hoyt begafvede kong. forstand sielf endnu frembdelis vilde lade sig befalde at tencke

paa nogen goed middel, hvor vid same tvistighed en gang for alle vid billige middel kunde ned leggis, paa det disse førstendomme och lande sambt eders kong. mayt[s] saa ner der hos angrendsende kongerige och lande, som endnu af Guds synderlige naade er udi saa goed och ynschelig velstand, icke der ofver skulle gerade udi ny vidtleftighed, til uvisse hvisudgang dette verck kunde gifve stoer aarsage. Actum Glyckstad den 31 decembris anno 1641.

Jørgen Wrne. Joest Høeg. Gregers Krabbe.

315. Raadets Betænkning, 4 Januar 1642.

A. Orig. og B. Kopi med Jørgen Sefelds Haand: RR. n. 52, XXVI—XXVI a.

Stormegtigste, høybaarne første, naadigste konning och herre.

Paa eders kong. mayestets naadigste proposition, daterit leyrit den 16 decembris, er voris underdanigste betenckende och mening, som efterfylger:

At det er stenderne udi Holstein befalit at komme sammen udi Kil strax efter omslag at deliberere om den schlus och abscheid, som til sidste reichsdag udi Rensborg giort och gifvit er, af dem er at accepteris eller ei, och naadigst der hos errinnerer eders kong. mayt. os, at dersom den accepteris, skulle den kunde foraarsage allehaande, som mand i fremtide skulle fortryde; och dersom den icke accepteris, at mand da altid faar at vere parat til at defendere sig baade mod en och mod anden. Och Danmark hafver efter unionens indhold forbundit sig thil at secundere førstendommit med raad och daaed, naar behof gioris; hvorfor os naadigst befalis at examinere samme verk och eders kong. mayt. lade vide voris underdanigste mening derom etc.

Til saadanne eders kong. mayt[s] naadigste befalling underdanigsten at efterkomme hafve vi faae, som her nu tilstede ere, flitteligen ofverveiet dette verk och befundet det af den beskaffenhed, at der siunis at skal delibereris, om det holsteinsche hertugdom, som er it ledemod af det romische rige, bør som undersaatte at parere hvis til sidste reichsdag til Rensborg er blefven af keyseren och stenderne besluttit; och derfore os saa megit betenckeligt falder derom nogit endeligt at raade, forind vist vidis, hvad de holsteinsche stender self raadeligst och best siunis. Mens dersom vi endeligen skulle efter e. kong. mayt[s] naadigste befalling sige voris underdanigste mening, da siunis os underdanigst icke

raadeligt at vere, at den contribution, som stenderne hafve til Rensborg samtyckt, skulle aldelis blifve keyseren afslagen af de Holsteinsche, saavit mand icke ved billig och velfunderte protestation kand forbigaae. Hvad indqvarteringen sig belanger, siunis os underdanigsten, at dersom stenderne i Holstein sig der i ville veigre, tor vi ey heller understaa os underdanigsten anderledis at raade.

Och eftersom samme reichs afsked Danmarkis rige anderledis intit angaar eller berorer, end saavit vi med forstendommit ere udi bemelte union, da vilde e. kong. mayt. naadigst lade sig derom erinnere, at af rigit er hid indtil altid underholdt mere folck dem til beste, end accorderit och tilsagt var, alligevel rigit er dem til ingen succurs forobligerit, forind de hafde først stillit sig udi deris fulde armatur, saavit de til deris defension behofvede och kunde til veie bringe, hvilcket de och icke endnu hafve giort, alligevel at rigit nu underholder dem hen ved sex tusind mand, som er langt ofver den bevilgede unionshielp. Dertilmed blifver den sidste oprettede unions extensions termin endet in junio nu førstkommende, saa at der vel skulle vidis udi tide, hvorledis dermed fremdelis skal forholdis, och naar commissarier om videre tractation skulle tilforordnis, alt eftersom eders kong. mayt. best siunis herudi at lade anordnes. Actum Kiøbinghafn den 4 januarii aar 1642.

Eders kongelig mayestetis underdanigste raad.

Christian Thomesen. Thage Thott O. Jørgenn Seefeldt Christofferszen. Corfitz Wllffeldt. Jørgen Wind. Hanniball Sehestedtt.

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1641.

Indlandet[1]. 1 Febr. bad den i Viborg forsamlede jydske Adel Kongen at beskikke to Mænd til at udlevere de i Viborg Kapitel indsatte Breve (*n. 316*). Den attraaede Befaling udstedtes 22 Febr.[2]

[1] Raadet nævnes ikke i Forbudene af 1 Maj mod Udførsel af magre Svin og af 17 Juni (fra Kronborg) mod Indførsel af Penge af »Payement«: Sjæl. T. XXVII, 163. 192.

[2] Wad, Om E. C. Knuth og S. Lerche, S. xviij—xix.

316. *Den jydske Adels Begjæring. 1 Febr.*

Orig.: Indlæg over alle Lande.

Erre vi underschrevfne af adelen paa det underdanigste begerendis, at vi maate bechomme hans mayt[s] nadigste befalningh til erlige och velbiurdige mend Christoper Fris til Astrup och Just Fris til Vaschergaard, at de maate optage alle de brefve, her udi Viborigh capitel ere indsatte, adelen vedkommende, och at dennom af landsdomerne sammesteds maatte tilforordnis vesse schrifvere, som samme brevfve richtigen kunde registere, och siden en hver derris gods anrorendis brefve tilstille, paa derris revers. Datum Viborigh den 1 februari anno 1641.

Jørgen Wrne. H. Rkrantz J.søn. Mogens Kaas. Joest Høeg. Gunde Lannghe H.søn. Otte Kaas. Peder Langhe. Mogens Juell. Gundi Rosterup. Jørgen Rosenkrandtz. Offue Juell. Iffr Krabbe Nielszen. Jørgenn Høg. Henrich Rantzöw. Niels Kragh. Manderup Due. J. Seef[*eldt*]. *Otte Sk*[*eel*].

5 Marts skrev Kongen fra Koldinghus til 14 Raader, at i den farlige Tid kunde det gevorbene Rytteri og Fodfolk ikke aftakkes, og begjærede derfor, at de snarest vilde erklære sig om, hvorvidt det var raadeligt at paabyde en Dobbeltskat til S. Michaelis (da en Enkeltskat næppe kunde strække til) for derved fremdeles at kunne underholde Soldatesken[1]. Dobbeltskatten udskreves 17 Maj med Raadets Raad og Betænkning[2].

17 April se ovfr. S. 562.

3 Maj befaledes det Hr. *Kristian Thomesen*, Hr. *Tage*

[1] Sjæl. T. XXVII, 146.

[2] Smstds. 173–84. Skatten skulde leveres til Kongens eget Kammer af Kommissarierne (Niels Trolle, Henning Valkendorf, Tønne Fris og Hr. *Tage Tot Ottesen* samt Hr. *Kristoffer Urne*). 23 Oktbr. befaledes det alle Kommissarierne indtil videre Ordre at levere Skatten til Hofmønsterskriveren Hans Bøjesen (smstds. 233), og 6 Novbr. fik denne fra Glückstadt Befaling til at indsende alt, hvad han havde af Skatten, til Generalkrigskommissarius Knud Ulfeld (smstds. 240). Da Tønne Fris døde, overdroges det 12 Maj 1642 *Gregers Krabbe* i hans Sted at være Kommissar: Jydske T. X, 459, jfr. 443 og Sjæl. T. XXVII, 299

Tot Ottesen, Hr. *Kristoffer Ulfeld* og *Jørgen Sefeld* med det forderligste at høre Rentemestrenes 15 Maaneders-Regnskaber[1]. 28 Maj 1642 fik Rentemestrene derefter Kvittering for Regnskab for Tiden 1 Maj 1639 til 31 Juli 1640, aflagt i Nærværelse af de nævnte Raader[2].

21 Avgust befaledes det Hr. *Kristian Thomesen* og *Jørgen Vind* at skaffe Kongen Underretning om, hvem der maatte være egnet til at afløse en afdød Raadmand i Kbhvn.[3]

7 Oktbr. se ovfr. S. 562.

23 Oktbr. befaledes det Hr. *Jørgen Urne* og *Jørgen Vind* strax at forhøre Kommissariernes Regnskab over Bekostningen ved Fæstningerne i Skaane fra den Tid, de sidst[4] gjorde Regnskab[5]. Jfr. ndfr. S. 638. — Samme Dag befaledes det Hr. *Kristian Thomesen* og *Jørgen Vind* strax at forhøre Hr. *Tage Tot Ottesens* Regnskab for Skatteoppebørselen i Skaane fra den Tid, han sidst gjorde Regnskab derfor[6]. Da Hr. Jørgen Brahe havde andraget Kongen om, at tvende gode Mænd af Raadet maatte forhøre hans Regnskab for, hvad han havde oppebaaret af Kommissarietold osv., og igjen udgivet til Officererne i Fyn, befaledes det 29 Oktbr. Hr. *Mogens Kaas* og Hr. *Hans Lindenov* med det forderligste at gjennemse Regnskabet og kvittere ham derfor[7].

Udlandet. *Hannibal Sehested* i Spanien, se ovfr. S. 563[8].

5 Marts befalede Kongen fra Koldinghus Hr. *Klavs Daa* og *Jørgen Vind* at møde i Stade 5 April til Forhandling med Staternes Deputerede[9]. Da den førstnævnte døde 30 Marts efter 18 Marts at have tiltraadt Rejsen[10], befaledes det 14 April *Jørgen Sefeld* at møde i hans Sted: Mødet var da ud-

[1] Sjæl. T. XXVII, 171.
[2] Sjæl. R. XXI, 148.
[3] Kbhvns. Dipl. V, n. 552.
[4] Ovfr. S. 534.
[5] Sjæl. T. XXVII, 229.
[6] Smstds. 232.
[7] Fynske T. V, 170.
[8] En paatænkt ny Sendelse af *Hannibal Sehested* til Spanien blev atter opgivet. Jfr. Egenh. Br. n. 104, 107.
[9] Sjæl. T. XXVII, 146.
[10] Hans Mikkelsens Ligprædiken.

sat til 19 Maj[1]. 16 Maj befuldmægtigede Kongen fra Glückstadt *Jørgen Vind*, *Jørgen Sefeld* og Kansler Ditlev Reventlov til Mødet i Stade 18 Maj[2]; deres Instrux udfærdigedes først 19 Maj[3], en ny Instrux 5 Juni sammestedsfra[4]. 21 Maj drog Raaderne afsted[5]. 18 Juni (dat. paa det kgl. Skib St. Sophia) befaledes det *Jørgen Vind*, *Jørgen Sefeld* og Reventlov igjen at begive sig til Stade, hvis Ærkebiskop Frederik af Bremen meddelte dem, at de hollandske Gesandter nu bekvemmede sig til Traktation[6]. Forhandlingerne varede til ind i Septbr.[7], og i Henhold til Aftalerne fastsattes ved Fdg. 22 Septbr. fra Glücksburg, at Generalstaternes Undersaatter fra 1 Novbr. 1640—1645 kun skulde betale Told som i 1637[8].

19 April befaledes det Hr. *Kristoffer Ulfeld* og *Jørgen Sefeld* strax at forføje sig til Kbhvn., hvor de skulde erfare Kongens Vilje[9]. 21 April befalede Kongen »D. R. Raad« at overveje, hvorvidt det ikke var rigtigst at lade nogle af Raadet meddele den portugisiske Udsending, hvorfor Kongen ikke kunde give ham Avdiens (*Egenh. Br. n. 41*). Udsendingen opnaaede heller ikke en saadan[10].

20 Maj udstedtes fra Glückstadt en Instrux for *Korfits Ulfeld*[11], der skulde rejse til Regensburg[12]. I Begyndelsen

---

[1] Sjæl. T. XXVII, 156.

[2] Orig. med Segl: Holland n. 68 b.

[3] Orig. med Segl: smstds. n. 70

[4] Orig. med Segl: smstds. n. 68 c. Jfr. Egenh. Br. n. 56.

[5] Kr. IV (Danske Saml. 2 R. III. 388).

[6] Sjæl. T. XXVII. 193.

[7] Protokol: Holland n. 69. Jfr. bl. a. Egenh. Br. n. 73.

[8] Sjæl. T. XXVII, 215. Jfr. Slange S. 1073—83. Fridericia II, 269—78. Sendefærden kostede 1828 Rdl., hvorfor Renteskriver Jens Sørensen, der var forordnet til »Spenditør«, gjorde Regnskab 7 Febr. 1642: Rentemesterregnsk. 1641-42, Indtægt.

[9] Sjæl. T. XXVII, 158

[10] Jfr. Egenh. Br. n. 48. Sml. Slange S. 1088—89, Fridericia II, 267.

[11] At denne tidligere paa Aaret, som Slange S. 1089 vil, var paa en Sendefærd til England, er næppe rigtigt. Det beror vel paa en ukorrekt Efterretning hos Sperling (Selvbiogr. ved B. Smith S. 105).

[12] Fridericia II, 157 Anm. Fuldmagt for samme (»regni nostri proregem«) og Dr. Vilhelm Biden-

af Juli kom han hertil, men Kejseren nægtede ham Avdiens paa Grund af Titulaturen i hans Kreditiv. I Avgust fik han tilsendt et nyt Kreditiv; han opnaaede en Avdiens, men Forhandlingerne førte ikke til noget Resultat; 7 Avgust (ny Stil) udnævnte Kejseren ham til tysk Rigsgreve[1]. 17 Septbr. skrev Kongen fra Glücksburg til *Korfits Ulfeld*, at han skulde vende hjem[2], og 13 Oktbr. (ny Stil) fik han sit Rekreditiv[3].

Til Rusland sendtes Grev Valdemar Kristian og *Gregers Krabbe*[4], der 13 Juni fik deres Kreditiv og Instrux[5] og afsejlede i Juli. 11 Septbr. fik de i Moskva Storfyrstens Resolution[6], men kom først hjem i den følgende Sommer[7].

1642.

Af Raaderne døde Rigsmarsken Jørgen Urne 19 Febr. og Hans Lindenov d. ældre 28 Avgust. Til Rigsmarsk udnævntes under Herredagen Anders Bille. Som Statholder i Norge afløstes Kristoffer Urne[8] *af Hannibal Schested.*

---

back, dateret Glücksburg .. Maj: Latina 1632—51. Han ledsagedes bl. a. af Mogens Henriksen Bille (Ligprædikenen, Bricka og Gjellerup I, 117). Jfr. ogsaa Egenh. Br. n. 25.

[1] Holman. Efterretn. II. 239; jfr. B. Smith. Leon. Christ. I, xlix.

[2] Egenh. Br. n. 90.

[3] Orig. med Segl Østrig n. 35 b. Jfr. Sperling, Selvbiogr. v. B. Smith S. 106—7; Slange S. 1049—50; Fridericia II. 157—59.

[4] 6 Marts befalede Kongen fra Koldinghus *Gregers Krabbe* strax at møde her for at erfare hans Vilje: Jydske T. X, 350.

[5] Protokol: Rusland n. 20, Fol. 70. 14 Juni befaledes det Peder Vibe at anholde den svenske Regering om Breve desangaaende til Guvernøren i Riga o. a.: Sjæl. T. XXVII, 189. 17 Juni befaledes det fra Kronborg Renteinestrene at forsyne Greven med, hvad han havde fornødent til Rejsen: smstds. 192.

[6] Den anf. Protokol, Fol. 77.

[7] Slange S. 1094—96, 1155—56; Fridericia II. 318.

[8] »efter hans ofte indstændige underdanigste Begjæringer«: Ligprædikenen (Bricka og Gjellerup I, 31). Jfr. ogsaa Egenh. Br. n. 124.

18 April. Herredag i Kjøbenhavn[1] samt Adelsmøde med forudgaaende Provinsmøder.

18 Januar udskreves Herredagen fra Kristianspris, og det befaledes Raaderne at møde senest Paaskeaften (9 April) for Herredagen »om nogle Rigens Bestillinger med Hs. Maj. at beraadslage«[2]. Blandt disse var især en grundig Reform af Lensvæsenet, hvorved Kongen vilde opnaa, at Kronens Udgift dækkedes af de regelmæssige Indtægter, medens Skatterne kun paaregnedes til extraordinære Foranstaltninger[3].

15 Januar tilskrev Kongen fra Kristianspris Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld*, at Landets Fare stedse blev større, idet fremmed Indkvartering i Fyrstendømmerne syntes utvivlsom, hvis den ikke i Tide blev hindret; han befalede dem derfor at forskrive Ridderskabet i Skaane til at møde i Malmø 30 Marts og opfordre det til at vælge et fuldmægtigt Udskud, der kunde være til Stede i Kbhvn. paa en vis Dag under førstkommende Herredag og »dèr videre slutte til hvis vores Fædreland og alle Indbyggernes egen Konservation bedst kan nødigt og tjenligt findes og optænkes«. Lignende Befalinger udgik til *Jørgen Vind*, *Jørgen Sefeld* og *Hans Lindenov* i Sjælland, Hr. *Mogens Kaas* og Hr. *Hans Lindenov* i Fyn og Hr. *Jørgen Urne*, Hr. *Jost Høg* og *Gregers Krabbe*

---

[1] Kr. IV (Danske Saml. 2 R. III 389).

[2] »og fik Hr. *Kristoffer Urne* og Hr. *Oluf Parsberg* Brev til samme Tid at møde«: Sjæl. T. XXVII, 275. Jfr. Egenh. Br. n. 124 (S. 172 og 172—73).

[3] 18 Januar paalagde Kongen fra Kristianspris Rentemestrene at gjøre et Overslag over Rigens Udgifter; naar disse var fradragne Indtægten, kunde det tiloversblevne »deles iblandt Rigens Raad og Lensmændene« (Egenh. Br. n. 121). Dagen efter tilskrev Kongen *Kristian Thomesen*, at Rigsraadet skulde betænke denne Sag, inden de til Paaske kom til Kjøbenhavn, saa at alting kunde være ordnet inden 1 Maj (smstds. n. 124). I denne Anledning meddelte, som det synes, Rentemestrene Kansleren en Kopi af Brevet af 18 Januar (smstds. S. 167 Anm. 5). Jfr. yderligere Brevene n. 120, 122, 125, 128, 132, 133.

i Jylland[1]. 2 Februar befaledes det fra Glückstadt de 3 Raader i Sjælland sammen med den sjællandske Adel tillige at forskrive Laalands og Falsters, saaledes som det plejede at ske[2]. — Af disse indledende Provinsmøder holdtes det sjællandske til fastsat Tid i Kjøbenhavn, hvor Adelen valgte fire Fuldmægtige (*n. 317*)[3].

Raadet mødte næsten fuldtallig, idet kun *Hans Lindenov* d. æ. og *Kristoffer Urne* udeblev[4]. Under Herredagen udnævntes *Anders Bille* til Rigsmarsk[5]. Retterthinget varede til 6 Maj[6]: 17 Maj tillod Kongen de fjærnere boende Raader at rejse, naar de vilde, dog Hr. *Oluf Parsberg* undtaget[7].

Kongen fremhævede i sin Proposition af 15 April (*Egenh.*

[1] Sjæl. T. XXVII, 272. Det havde først været paatænkt at lade Adelen i hvert Landskab umiddelbart ytre sig, jfr. Egenh. Br. n. 124, sml. 117.

[2] Sjæl. T. XXVII, 276. Dette Brev var foranlediget ved en Skrivelse fra *Jørgen Vind* til Sekretær Otte Brokkenhus, hvori han gjorde opmærksom paa, at Befalingen til *Jørgen Sefeld, Hans Lindenov* og ham kun lød paa den sjællandske Adel. Orig.: Indkomne Breve til Kanc.

[3] Cracau omtaler saavel det sjællandske som det skaanske Møde i sin Indberetning, Helsingør 12 April: Kronijk van het hist. genootschap te Utrecht, 17 jaarg. S. 395, jfr. S. 390.

[4] *Hans Lindenov* d. y. synes dog senere tilkommet end de øvrige; han deltog ikke i Domsafsigelserne og har ikke underskrevet Betænkningerne af 7 og 11 Maj.

[5] 16 April tilskrev Kongen *Kristian Thomesen* om Besættelsen af det ledige Marskembede (*Egenh. Br. n. 141*); i sit Svar af 17 April henledede Kansleren Opmærksomheden paa *Korfits Ulfeld* (da der i øvrigt blandt Rigens Raad ikke var nogen »som har været Soldat og for Alderdom og Skrobelighed samme Bestilling kunde betjene«), Anders Bille og Knud Ulfeld (Koncept: RR. n. 52, XII; jfr. Hist. Tidsskr. 4 R. III, 587). — Anders Bille nævnes som Rigsmarsk 16 Maj, da det befaledes to Adelsmænd at overlevere ham Vestervig Len (Jydske R. X, 210); han har medunderskrevet Raadets Begjæring af 18 Maj (*n. 322*), dermod ikke Brevene af 13 Maj eller tidligere. Om hans Ed, jfr. Egenh. Br. n. 149.

[6] Jfr. ogsaa Egenh. Br. n. 151, 154; Cracaus Indberetning af 17 Maj, anf. St. S. 399.

[7] Egenh. Br. n. 157.

Br. n. 140[1], jfr. *139*) den Fare for Danmark, der fremkom, hvis Sverige erhvervede Pommern. Raadet anbefalede 4 Maj (*n. 318*) at modarbejde Sverige under Haanden, hvad Kongen dog fandt ugjorligt (Brev til Hr. *Mogens Kaas* og Hr. *Jost Høg*, *Egenh. Br. n. 150*), hvorefter Raadet ogsaa frafaldt denne Tanke (7 Maj, *n. 319*)[2]. — Til Betaling af de hvervede Tropper bevilgede Raadet 11 Maj (*n. 320*[3]) en ny Dobbeltskat, der derefter udskreves 16 Juni fra Rendsborghus[4]. Tillige begjærede det dog, at Troppernes Tal mindskedes, medens det ønskede det opsagte Laan paa 80,000 Dl. erstattet ved et nyt under Raadernes Forløfte[5].

Kongen har uden Tvivl forhandlet ivrig med Raadet om sine finansielle Reformplaner[6]: herom vides dog intet nærmere. 10 Maj tilskrev Kongen *Kristian Thomesen* (*Egenh. Br. n. 155*), at han skulde sørge for en Opgjørelse af, hvad

---

[1] Hertil findes en Kopi eller Koncept af *Kr. Thomesen*, med dennes Paategning: Prop. anno 1642 then 16 april.: RR. n. 52, XI.

[2] Slange S. 1172. Sml. Fridericia II, 301—03, jfr. 305. 23 Maj bad Prins Kristian fra Nykjøbing *Korfits Ulfeld* lade ham vide, »hvad Raadet har erklæret sig paa det pommerske Værk«. Afskrift: Danske Kg. Hist. n. 97 b 7.

[3] Blandt Underskriverne fattes foruden *Hans Lindenov* d. y. ogsaa *Korfits Ulfeld*.

[4] Sjæl. T. XXVII, 331—45. Skatten skulde provinsvis leveres henholdsvis til Niels Trolle, Henning Valkendorf, *Gregers Krabbe* og Henrik Hvitfeld (Fol. 338 staar dog i Stedet: Hr. *Tage Tot Ottesen*) samt *Hannibal Sehested*, der atter skulde indbetale den til Hofmønsterskriver Hans Bøjesen. 1 Novbr. befaledes det dog Kommissarierne at indbetale Skatten til Generalkrigskommissarius Knud Ulfeld: smstds. 379, 386, 392.

[5] 8 Juli skrev Strømfelt til Axel Oxenstierna, at Raadet havde foreslaaet, at Kongen skulde forblive i Kbhvn. og Prinsen regere i Holsten, men at det ikke antoges, at Kongen vilde gaa ind herpaa. Afskrift: Allenske Sager n. 11; jfr. Fridericia II, 74 Anm. 1. Sml. Adelens Begjæringer 1641 (*n. 312* § 18).

[6] Jfr. et paabegyndt Brev til Prinsen: Egenh. Br. 1641—44 S. 195 Anm. 2. 21 April befalede Kongen *Jørgen Vind* at undersøge, hvorvidt det var sandt, at en Del af de Lensmænd, der var udenfor Raadet, havde deres Len paa bedre Betingelser end Rigsraaderne (Egenh. Br. n. 144).

Kongen havde faaet af de ham lovede 10 Td. Guld m. m.[1] En saadan Opgjørelse blev derefter udarbejdet[2], og 13 Maj erklærede Raadet (*n. 321*[3]), at der var indbetalt over 10 Td. Guld, men at det var villigt til efter Evne at yde Kongen endnu mere. — 18 Maj begjærede Raadet af Kongen, at han vilde skaffe Midler til Vaaben til 4000 Mand (*n. 322*[4]). — 16 Juni udstedtes fra Rendsborghus med Raadets Raad og Samtykke en Fdg. om Bryllupper[5].

Under Herredagen var der Udsendinge fra Hansestæderne i Kbhvn.; Forhandlingerne med dem førtes delvis af de tilstedeværende Raader[6].

Rigsraadet forhandlede tillige med de ved Herredagen mødte Fuldmægtige for Adelen (jfr. S. 598). Disse tilraadede 4 Maj (*n. 323*) indtrængende, at Striden med Hamburg skulde søges bilagt, og bevilgede til Kjøbenhavns Befæstning en Hjælp af 12 Skill. af hver Td. Hartkorn og 1 Rdl. af hver 100 Dl. Rentepenge; derimod nægtede de selv at besolde de Soldater, der udskreves af Adelens Gods. 5 Maj (*n. 324*) gik de ind paa at betale den til Geværers Indkjøb bevilgede Hjælp noget før, end det først var lovet, medens de derimod, hvad Soldaternes Sold angaar, kun stillede Laan i Udsigt mod Pant i Krongods eller senere Bevillinger[7]. 9 Maj gav Kongen Adelen en Revers i Anledning af, hvad den havde bevilget til Kjøbenhavns Befæstning[8]. De samme Ydelser, som Adelen havde bevilget, paalagde Kongen 22 Juli efter Raadets Raad og Betænkning ogsaa dem af Kleresiet og Borger-

[1] Jfr. ogsaa Egenh. Br. n. 135.
[2] Meddelt som Tillæg til *n. 321*.
[3] *Mogens Kaas* og *Tage Tot* har hverken underskrevet denne eller den følgende Betænkning.
[4] Blandt Underskriverne fattes her desuden *Korfits Ulfeld*, *Hannibal Schested* og *Hans Lindenov* d. y.
[5] Sjæl. T. XXVII, 315; trykt.
[6] Jfr. Egenh. Br. n. 150, 156, 157, 159, 160, 163, 165. Slange S. 1126—28, jfr. Fridericia II, 303 Anm. 4.
[7] Jfr. Slange S. 1141, Fridericia II, 301—02.
[8] To Orig. med Segl: RR. n. 52. XIX—XIX a (Afskrift i Sjæl. Landebog Fol. 48). Indført i Sjæl. R. med Datum 17 Maj; trykt: Lassen, Kbhvn. Befæstn. Hist. S. 137.

skabet, der besad frit Jordegods[1], fremdeles »de højlærde i Kbhvn.«[2] og Kapitlerne[3]. Pengene skulde i Skaane[1] og Fyn leveres til Landkommissarierne, i Jylland til Stiftskommissarierne, i Sjælland til Lensmændene (Universitetets dog til Landkommissarierne). — 23 Maj udgik en Fdg., at enhver maatte handle frit[5]; den var vistnok foranlediget ved Adelens Begjæringer 1641 (ovfr. S. 568).

A. *De indledende Provinsmøder.*

317. *Sjællands Adels Fuldmagt. 30 Marts.*

A. Orig.: RR. n. 52, XIII. B. Afskrift i Sjæl. Landebog Fol. 41.

Kiendis vy underschrefne (saa mange, som her udi Kiobenhafn af Sieland efter hans kong. mayt[s]. vor allernaadigste herres befalning hafver veret forschrefvet) forsamlede och giorer vitterligt, at eftersom høybemelte hans kong. mayt. ved thrende af rigens raad hafver ladet forschrefne ridderschaf proponere och mundtlig forholde den stuore fahre, vores kiere federne land af en fahrlig krigs lue och flamme, endnu udi ahngrentsendis lande er udi fulde brand, som formodelig viet vilde gribe om sig, om den endnu lenger schal continuere (det Gud almegtige naadelig afvende vilde), vy da vilde giore af vores middel en thienlig och vel plenipotentseret udschud och deputerede, som med de andre provinciers fuld-

---

[1] Sjæl. T. XXVII, 354

[2] Matzen, Kbhvns. Univ. Retshist. I, Tillæg S. 39, sml. I, 340.

[3] Sjæl. T. XXVII, 356. Missive herom til Bisperne i Aalborg og Odense: smstds. 357. Missive til Hr. *Korfits Ulfeld* om Kbhvns. Borgerskab og Kongens Tjenere dèr i Byen: smstds. 358. 19 Febr. 1643 befaledes det Lensmændene i Laaland-Falster at levere Kontributionen til de sjællandske Landkommissarier, efterdi Adelens Rostjeneste i Laaland-Falster var underlagt den sjællandske Fane: Smaal. T. VI, 510. Missive herom 18 Febr. til Niels Trolle og Kristen Skel: Orig. med Segl: RR. n. 53, I (Afskrift i Sjæl. Landebog Fol. 49).

[4] Da Gabriel Kruse og Gunde Rosenkrans klagede over, at en Part af Adelen i Skaane fandtes forsømmelig med at erlægge den udlovede Kontribution, befalede Kongen 10 Febr. 1643 Lensmændene at indkræve den og siden aflevere den til de to nævnte. Skaanske T. VII, 8.

[5] Sjæl. T. XXVII, 315. Raadet nævnes ikke i Fdg.

megtige udi forschrefne Kiobenhafn thil forstkommendes herredage kunde med rigens raadts raad och bethenckende bethencke och slutte nogen thienlig middel, hvorved dette rige, vores kiere federne land, kunde for fahre och ulycke forsickres, defenderes och forsvares, da hafve vy fuldmagt gifvet efterschrefne guode mend: Otte Brahe Stensen, h. Friederich Redtz, Niels Throlle och Christen Schiel paa forschrefne ridderschabs vegne med velbemelte rigens raad och de andre provinciers deputerede forschrefne thid at mode, da samptlig at deliberere, raade och slutte hvis vores kiere federne land kand komme thil velstand, defension och forsvar, och hvis de udi saa maader delibererendes, raadendes och sluttendes vorder, ville vy udi alle maader fuldbyrde, sambthycke och efterkomme, ligervis som vy self thilstede vahre. Des thil vitterlighed hafver vy dette med vores egen hender underschrefvet. Actum Kiobenhafn den 30 martii 1642.

Jorgen Wind. Jorgenn Seefeldt Christofferszen. Hanns Lindenow. Forschrefne sambtocher jeg, dog saa, iche noget sambtøches eller bevilgis, som adelens privilegier kand vere prejudicerlig: *F. Parsb. Siuerdt Vrne* paa min moders och moster Rigetze Grubbes och mine egen veine. *Axell Arnffeldt. Oluff Daa* paa sine egne och paa Chrestian Daas, Jørgen Daas, Dorrethe Daas och Ide Daas vegne. Paa mien egen, fru Dorrette Ruds, Lene Ruds och Margrette Krabbis vegne: *Vincendz Bille. Stehen Beck. Pros Munndt. Rønnov Bille. Fleming Vlfeldt. Achim von Bredow. G. Laxmandt*[a]. Paa min moders saa vel som paa mine egne veine: *Christian Friis. Niels Wind. Hans Wlderich Gylden Lowe.*

Vota[b].

[c]Jorgen Vinds: her Friderich Reds.
Christoffer Stensen.
Niels Trolle,
Christen Skel.

Jorgen Sefelds: paa de samme forschrefne.

Hans Lindenovs: paa de samme forschrefne[c]

[a] Fattes i B. [b] B: Adelens vota oc stemmer i Kiobenhafn paa fuldmegtige, der Jorgen Vind, Jorgen Sehefeld och Hans Lindenov, rigens raad, besverget sig at underschrifve fuldmagten med de andre af adelen. [c] Fattes i B.

Othe Brahe Stensens: [a]Jørgen Sefeld,
Friderich Parsberg,
Kristen Schel,
Nels Trolle[b].

[c]*Frederich Parsbergh.*
Niels Wind:
Jorgen Sefeld[d],
Otte Brahe
Stensen och Christian Schel,
Ronnov Bille[c].

Jørgen Sefeld,
Otte Brahe Stensen,
Christen Skiel,
Niels Trolle.
Frederich Redtz.

N. Trolle,
O. Daa:
Jorgen Sefeldt,
Otte Brahe Stensen,
h. Fredrech Redtz.
Christen Sckel.

Siuerdt Vrne
paa min moders
och min moster
Rigetze Grubbes veine
Jørgen Sefelt,
[e]her Axel Arenfelt,
Niels Throlle,
Christen Schel[e].

Paa frue Jytte s. Christian
Grubbis, fru Karen s. Godske
Lindenovs och mine egne vegne:
Christen Skieel As.:
Jørgen Schefeldt,
Otte Brahe Stensen,
h. Friderich Redtz,
Nels Trolle.

Otho Giø:
Jørgen Sefeldt,
Othe Brahe Stensøn,
Nels Trolle,
Christian Skiel.

Paa fru Dorette och fru Læne
Ruds, fru Margrette Krabbis
och sien egen vegne
Vincendz Billis:
h. Fredrich Retz,
Fredrich Pasberg,
Niels Throlle,
Christen Skel.

Paa Vendzel Rotkierkies vegne:
Jørgen Sefeld,
Otte Brahe Stensen,
Niels Trolle,
Christen Skiel.
Frederich Redtz.

a Her begynder først Adelsmændenes egenhændige Indførelser. *b* Først stod der Torkar Rhudt. *c* [1] Angivelserne er vanskelige at forstaa; i B opfattes vistnok rigtig Frederik Parsberg som havende stemt paa de samme som Fr. Redtz, men Ronnov Bille opfattes som den fjerde, paa hvem Niels Vind har stemt, medens Niels Vind i Virkeligheden synes at have sluttet sig til Fr. Parsberg. og Ronnov Bille kun at have stemt paa tre. *d* Først stod her: *Ronnov Bille.* *e* B: Otte Brahe St., h. Frederich Redtz, Christen Skiel.

Paa min svogers Achim v. Bredows och min egne veyne:
Jurgen Sefeldt,
Othe Brahe St.,
Niels Trolle.
Christen Schiel.
G[a]. Laxmand.

Jørgen Sefeld,
Othe Brahe Stensøn,
Niels Trolle.
Cresten Skiel.
Hans Wlderich Gylden Løwe.

Paa min moders och mine egne vegne *Christian Friis*:
Jørgen Sefelt,
h. Frederik Redz.
Sivert Urne,
Nels Trolle.

Axell Arnffeldt:
Sifvert Urne.
Sten Bech,
Niels Trolle.
Christen Skiel.

Pros Mund:
Jørgen Sefeld.
her F[r]ederich Res.
Nils Throlle,
Christian Skel.

Jeg for min person er skyldig at tiene kong. mt. och mit federneland af beste formue saa vel som en hver af forschrefne gode mend i ser, mens efterdi kong. mt. naadigst betroede mig at vere med i commissionen, som nu er forrettit, och derfore saa vel som for anden consideration skyld ei vel kunde giore videre, end commissionen indholte, da forhaabis jeg underdanigsten, at jeg for disse vota blifver undskylt.

J. S. C.[b]

Dersom det maa gialde at undskylde sig imod de fleste vota, saa beder vi och derom, eftersom vi tidt och ofte hafver veret med stor besverung adelens fuldmegtige.

N. Trolle. *Christen Skiel As.*

a ɔ B: Gabriel. *b* B: Jørgen Schefeld.

B. Raadets Forhandlinger.

318. Raadets Betænkning. 4 Maj.

A. Kopi med Tage Tots Haand: RR n. 52, XVI. B. Kopi med Jost Høgs Haand: smstds. XVI a.

Alle rigens raads underdanigste meningh er, at di Svenskis consilia om Pommeren med alle sig at bemectige, erre disse lande megit præjudicirlige, och at sligt derfor, saa vidt forsvarligt kunde vehre, skulle hindris.

Men eftersom baade hos tiden och maaden saadant at forhindre er den største difficultet, saa vil her udi ditte och mest ville falde betencheligt; thi dersom vi nogit med alfver skulle foretage, som dog icke udi dene thids faarlige conjunctur raadeligt eractis, da gifvis di Svenske dermed strax anledingh at søge frid med keiseren och consequenter den at erholde, skulle keiseren vel letteligen paa sin side derudi consentire, paa ded hand vid slige middel kunde dis snarer skillie sig vid dem, i hvad for interesse enten det romerske rige, churførsten af Brandenburgh eller andre derimod kunde hafve at prætendere; thi keiseren derofver kunde bekome mehr luft och dis bædre være Franzosen och andre hands fiender voxen, kunde och dermed hitse Svensken och os tilsammen, af hvis findtlig uenighed nd siden kunde hafve større fordel, om vi os udi saa maader paa begge sider af magt, middel, formue och mandskab consumerede, end dersom handt en stor victori udi marchen mod di Svendske kunde erholde.

Vi toge os ochsaa Francherige och Hollandt paa halsen, om vi udi saa maader node di Svenske til fredt, hvilchit och til hostilitet med os at begynde vilde gifve dem aarsagh, at vi motte saa endelig resolvere os til offentligh feide mod dem at føre, til hvilchit vi udi disse tiders farlige tilstandt ingenlunde tor understaa os at raade, helst efterdi saadan haarde middel erre af farlige, mectige consequentser; formuer her udi disse lande erre och ringe, och fast ingen fortroende hos alle omliggende naboer at formode.

Horfore vi gafnligt eracter at lade di Svensche endnu fremdelis ryckis med keiseren, saa vil der paa ded endeligen ufeilbar følge, at di enerverer sig sielf, efterdi di nu af deris egen formue nodis til krigen udi Tysklandt at føre, som di tilforn kunde

hafve paa de tydske boden: til med formener vi efterfolgende ufortenchelige forslag och vel nogit her udi at kunde udrette:

At mand skulle disponere en eller to af di fornembste til Stralsundt di Svenskis consilia at hindre och fortroligen derudi at negociere, at di icke bekomme fremgangh. Och naar nogen saadan der kunde opsporgis, kunde mand dem med adskillige victige motiver os derudi devincere och vel muligt mehre der med vid sligge ufortenchelige middel forrette end udi andre maader.

Superintendenten der udi Pommeren kunde mandt och udi alle mulige maader favorisere, paa det handt disbædre den geistlige orden der udi landit udi god devotion imod eders kong. mt. och disse lande kunde erholde.

Dersom hands kong. mt. och blifver tilsinds at gratificere di lybske, danziske och bremische deputerede, som nu er her tilstæde, da siunis os best, at sligt skede med en hver af dem à part, saa gafvis di Stralsunder dismere och di andre pomerske stæder strax derofver och aarsagh udi lige maader det hos eders mt. at soge, och kunde saa dette verch med dem, naar di ankom, disbædre uformerct for troligen negocieris. Hafniæ den 4 maii 1642.

319. Raadets Betænkning. 7 Maj.

A. Orig. med Jørgen Sefelds Haand og Paategning af Kongen: Kanc. B. Orig. med Gregers Krabbes Haand: RR. n. 52, XVIII. C. Kopi med Jost Høgs Haand: smstds. XVIII a. Ufuldstændig gjengivet af Baden, Danm. R. Hist. IV, 136—38.

Stormegtige, hoibaarne første, allernaadigste herre och konning.

Af eders kongelig mayestets naadigste proposition sub dato Hafniæ den 15 aprilis i nerverende aar befinde vi underdanigst eders mayts naadigste mening at vere, at de Svenskis endelige intention er enten med alle at impatronere sig Pomeren eller den beste del deraf, och hvad stoer præjuditie och merkelig fare disse riger och lande derofver, om sligt skulle hafve gienge, kunde tilvoxe, hvorfore och os udi tide befalis herom at deliberere och endeligen det at slutte, som e. mayt. herudi hos posteriteten kunde undskylde, om udgangen anderledis faldt, end e. mayt. gierne vilde.

Saa endog vi skinbarlig nock befinde, at de Svenskis endelig intention och forset er, at de sig Pomeren med alle kunde bemegtige och sligt at vere disse riger och lande til hoieste præjuditie och fare, saa hafve vi billigen aarsage med allerstorste underdanighed at tacke eders kong. mayt. for saadanne e. mayt' milde och kongelig forsorg for disse rigers och landes ynskelig prosperitet och velstand. Dog alligevel tor vi ingenlunde understaa os at raade, at e. mayt. udi denne farlige och megtige, vit udseende tids tilstand skulle nogit giorligen enten directe eller indirecte deremod foretage, och det for efterfylgende beveglige motiver och aarsager skyld:

1 For det er endnu en gandske uvisse spil, som Svensken och keyseren mod hver andre hafve i hende; — 2 tilmed er udgangen och enden derpaa uvisser; — 3 och staar aleniste udi Guds haand, om lodden skal falde saa lige efter Svenskens ynske paa Pomeren eller icke; — 4 vi foraarsage derofver keyseren at faa Svensken des snarer Pomeren udi hende, paa det hand udi saa maader kunde hitse os i haaren med hverandre och des bedre firmere sin magt mod Francosen; — 5 ellers lader vi os self Svensken paa halsen; — 6 vi offendere Francosen och Hollenderne, som ere deris alleerte; — 7 och maa derofver resolvere os til en offentlig krig, til hvilcken at begynde och lyckeligen ende her udi rigit er icke uden passelig forraad; — 8 aarsagen der til sinnis icke heller endnu vigtig nock at raade til nogen offentlig feide, hvis udgang och derfor kunde falde flux misslig och farlig; — 9 vi hafve os och fast ingen fortroende hos omliggende naaboer at forvente; — 10 och e. mayt[s] undersaatte, som endnu af Guds naade under e. mayt[s] milde regiment lefve udi saa god securitet och velstand, kunde derofver megtig bedrøfvis och settis udi hoieste fare; — 11 hvorfore vi skulle lade dem self ryckis med hver andre, efterdi Svensken derofver vel mueligt saa udmatter och enerverer sig self, at hand siden vel skal lade os en tid lang vere uattaquerit.

Och eftersom eders mayt. och self befinder det icke raadeligt at vere enten med dem af Stralsund, de andre pomerske steder eller superintendenten der sammesteds noget hemmeligt at skulle tracteris, formedelst det fast icke vel mueligt kunde holdis hemmeligt, saa bifalde vi och herudi med ald skyldig underdanighed

e. mayts kongelige tancker och for alting underdanigst raade, at e. mayt., som self klarligen saa naadigst stiller os for oine, at denne e. mayts erinnering er aleniste giort af kongelig christelig forsorg for eders mayts troe undersaatte och til at contestere sin gode affection mod sine kiere efterkommere, ville udi denne saa vel mente naadigste kongelig intention forblifve och se tiden och den uvisse krigs udgang nogit endnu an, och siden efter tidernis tilstand och forandring fatte den resolution och de raad, som nest Guds hielp siden kunde vere e. mayt. och voris fæderne land til sikerhed och beste, efterdi e. mayt. self saavelsom alle e. mayts retsindige undersaatte vel vide, hvor ringe middel her udi landene ere til nogen hostilitet at gifve anleiding. Hafniæ den 7 maii 1642.

Eders kong. mayts underdanigste raad.

Christian Thomesen. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg. Corfitz Wllffeldt. Olluff Parszberiigh. Jørgen Wind. Jørgenn Seefeldt Christofferszen. Hanniball Schestedtt. Gregers Krabbe.

320. *Raadets Betænkning, 11 Maj.*

A. Orig. med Jørgen Sefelds Haand og Paaskrift af Kongen: Riigens radtz begehring om soldaternis reduction anno 1642 den 12 may: Kanc. B. Orig. med Jost Høgs Haand: RR. n. 52, XXI. C. Kopi med Jørgen Vinds Haand: smstds. XXI a.

Stormegtige, høybaarne første, allernaadigste herre och konningh.

Eftersom vi hafve bekommit eders kongl. mayt naadigste befalling at tencke paa middel til at betale det gevorbene folck med, som her af rigit til hest och fods efter union underholdis, disligiste och grefve Pentzis regiment, saavit som der til af rigit skal contribueris,

Saa finde vi underdanigst, ehvor gierne vi och ville, ingen anden middel der til, end at der endnu en dobbelt skat foruden den, som til s. Hans dag skal erliggis, der til kunde blifve paa budden, hvilcken til Martini forstkommendis endeligen skulle afbetalis.

Och paa det forne skatter desbedre dertil kunde forslaa, och ed. mayts undersaatter dermed des mindre skulle graveris, da synnis os raadeligt, at det fremmede folck, som her efter skal underholdis, kunde reduceris til it visse antal och det stetse saa der

ved forblifve, med mindre den hoieste nod paatrengte, at mere der til skulle verbis.

Och til en begyndelse hermed och sligt strax at stille i verk kunde en del af grefve Pentzis regiment reformeris, saa det nu strax kunde reduceris och blifve i det hoieste tolf hundrede mand sterk. Och eftersom vi fornemme, at e. mayt. hafver det och naadigst ladet sig befalde, saa tacke vi och underdanigst derfore och forhaabe, naar sligt saa sker, at skatterne da des bedre skal kunde tilrecke forne folck med at underholde.

Och eftersom af samme skatter icke formodis mere at kunde eroberis, end som dertil fornøden gioris, och i saa maade ei vidis middel til at afligge de firesindstifve tusind daler, som til Kil ere opskrefne, med mindre en ny skat der til skulle paabiudis, til hvilcken vi ingenlunde tor understaa os at raade, da begere vi underdanigst, at eders kong. mayt. ville lade sig befalde de opskrefne penge paa andre steder igien at optage och it nyt bref med rigens raads forlyfte derpaa udgifve, saa kunde forne penge dermed afliggis, och det forste bref os igien hiem forskafvis, och pengene siden til Kil saa lenge forrentis, til Gud gifver bedre middel dem igien at afbetale. Hafniæ den 11 maii aar 1642.

Eders kong. mayts underdanigste troe raad.

Christian Thomesen. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg. Jørgen Wind. Olluff Parszberiigh. Jørgenn Seefeldt Christofferszen. Hanniball Schestedtt. Gregers Krabbe.

321. *Raadets Erklæring. 13 Maj.*

A. Orig. med Jørgen Sefelds Haand: RR. n. 52, XXII. B. Kopi med Jost Høgs Haand: smstds. XXII a.

Allernaadigste herre och konningh.

Udi eders kongelig maiestets naadigste befaling til os sub dto Rosenburg den 10 maii sidst forleden befinde vi underdanigst efterfølgende puncter fornemligen at indholdis. Forst, at vi med rentekammerit skulle giøre en rigtig liquidation om de thimaalhundert tusind daler, som e. mayt. er lofvit, den tid fredsforhandlingen nest den almegtige Guds naadige hielp och bistand af eders mayt. er blefven approberit. Och for det andet, at vi efter afregningen skulle tencke paa middel til at afligge den efterstaaende

rest, saa vel som och at afbetale hvis eders mayt. til renteriet och krigscommissarierne tid efter anden hafve ladet forstrecke, saa vilde e. kong. mayt. dermed naadigst vere fornoiet och intit regne hvis udi mange andre derudi specificierte adskillige maader med stoer umage och bekostning er blefven contribuerit och anvent.

Saa hafve vi, saa vit de udlofvede thi tønder guld sig belanger, derom med rentemesterne giort en rigtig afregning och derefter befinde, at samme penge, mere och icke mindre, udi eders mayts egit kammer at vere indleverit och sligt af skatterne at vere e. mayt. med alle erlagt och afbetalt, indtil de til unionens folck och til soldatesca at underholde er blefven deputeret, saa som det efter bemelte afregning ved rentemesterne, naar de derom bekomme ed. mayts befalling, klarligen kand demonstreris, saa vi forhaabe, e. mayt. vel dermed skal vorde tilfreds.

Vi tacke och herhos billigen e. kong. mayt. paa det allerunderdanigsten, at e. mayt. intit vil regne hvis med saa stoer umag och bekostning rigerne til beste baade til cronen, arsenalit, des adskillige munition, saa vel och paa des och cronens huse och festningernis kostbare bygninger, disligist til floden, holmen, provianthusene och andet sligt mere af e. mayt. self alene er blefven anvent, hvilckit altsammen at opregne eller udi nogen maade tilbørligen at æstimere os med alle vilde falde umueligt, fast mindre det nogen tid at kunde vederligge. Thi først er e. kong. mayts naadigste besverlige omsorg och kongelig uophorlige umage for os och alle e. mayts tro undersaatter uæstimerlig, ja kand aldrig nok enten af os eller posteriteten tilborligen berommis; vide och aldelis intet nogit saadant med anden betaling at vederligge end med det evig udodelig nafn, som e. mayt. sig hos alle och en hver dermed udi sin tid efterlader, samt och med den utviflagtige och uforanderlige bistandige gode affection, som e. mayt. hos alle fornuftige patrioter och retsindige undersaatte dermed hafver sig forhverfvit och, saa lenge som verden staar, hafver sig at formode.

Och dersom e. mayt. foruden alt dette vilde regne hvis til cronen och udi andre maader utallige af e. mayt. er blefven forstragt, da vilde det blifve it evigt och umueligt verck saadant end och udi ringiste maade tilborligen at vederligge: thi vi bekiende det langt mere at vere, end e. mayt. self om errinnerer.

Mens eftersom e. mayt. self derofver formedelst hvis forstreckninger til rigens nødtorft er giort, er kommen udi stoer gield och besveringer, til hvilcken at afligge Gud vid, hvor gierne vi ville komme e. mayt. til hielp: mens eftersom e. kong. mayt. efter sin af Gud i himmelen saa høit begafvede kongelig forstand vid langt bedre end vi self undersaatternes ringe vilkor, och med hvad stoer møde och arbede skatterne hid indtil, som dog af bondens sved skal tagis, ere bragt tilveie, da forhaabe vi paa det allerunderdanigst och derom ydmygeligen bede, at e. mayt. vilde endnu naadigst nogen stund vere tilfreds och patientere med os, indtil den megtige och gruelige krigslue, som ofver alt christendommit saa ynckeligen sig hafver udbred, nogenlunde til bedring kunde forandris, och i saa maader anse thiderne nogit, och indtil skatterne til soldaters underholdning icke lenger behofvis, [a]och rigens indkomst, som saaledis och udi andre maader nu en tid lang hafve verit separerit, kunde igien komme til e. kong. mayt[s] och rigens samtlige och fellids beste[a], saa ere vi underdanigst gierne ofverbodige til samme e. kong. mayt[s] gields afliggelse och betalling med en tønde guld, fire, fem, ja ydermere och saavit rigens och undersaatterens vilkor och formue det efter haanden kand taale och afsted komme, at komme e. mayt. til hielp. Bedendis endnu herhos paa det allerunderdanigste, at e. kong. mayt. saa naadigst med denne voris saavel mente underdanigste erklering vilde vere fornøiet och den med ald kongelig gunst och naade vilde naadigst optage, och saa hermed ville hafve e. mayt. udi den almegtige gode Guds høieste beskermelse til ald kongelig och ynskelig prosperitet och velstand underdanigst befalit. Hafniæ den 13[b] maii anno 1642.

E. kong. mayt[s] underdanigste raad.

Christian Thomesen. Christoffer Vlfeld. Joest Hoeg. Corfitz Wlffeldt. Ollųff Parszberiigh. Jorgen Wind. Jorgenn Seefeldt Christoffersen. Hanniball Sehestedtt. Gregers Krabbe. Hanns Lindenow.

a Staar i B som Tilføjelse. *b* I Paategningen paa B staar: 14

Tillæg: Overslag (med samtidig Paategning: Kiøbenhafvn den 30 aprilis anno 1642). RR. n. 52, XV.

Kapital	294.098 Rd.	-	Sk.
Renten heraf 1/6 1635 — 1/1 1636	10.345 —	77	—
Summa	304.443 —	77	—
Kortes:			
Enkeltskat til 11/11 1635	122.133 —	84	—
Restancer af tidligere Skatter	42.529 —	89	—
Summa:	164.663 —	77	—
Rest	139.780 —	-	—
Rente til 1/1 1637	8.386 —	77	—
Summa:	148.166 —	77	—
Kortes:			
Enkeltskat og 1/5 Skat til 11/11 1636	132.743 —	3½	—
Rest	15.423 —	73½	—
Rente til 1/1 1638	925 —	36	—
Summa:	16.349 —	13½	—
Enkeltskat til 11/11 1637	114.185 —	47	—
Afkortningen overgaar Fordringen med:	97.836 —	33½	—

Fortegnelse (RR. n. 52, XV a) over, hvad Kongen har forstrakt ind i Rentekammeret fra 12/5 1636 til Jul 1641 af hans eget Kammer saavelsom af Tolderne i Øresund .... 955.927 Dl. 24 Sk.

Udgift til Kongens Omslagsforretning til Kiel, til Hofsinder i Maanedssold, til de kgl. Børns Fornødenhed, til Kongens Krigsofficerer og Soldater efter Restsedler .... 179.716 Dl. 45 1/6 Sk.

I Behold, »som til kgl. Maj.s og Rigens Nødtørft i andre Maader er udgiven og anvendt«, ... 776.210 Dl. 74 5/6 Sk.

322. *Raadets Begjæring, 18 Maj.*

A. Orig. og B. Kopi med Jorgen Sefelds Haand: RR. n. 52, XXIII—XXIII a.

Allernaadigste konningh och herre.

Eftersom eders kong. mayt. naadigst hafver bevilgit af cronens och geistlighedens gods her i rigit at udskrifvis ny soldater och knegte for at exerceris och brugis til landvern, dersom de forige skulle nogensteds blifve brugte uden grendserne, och dertil nu mangeler gevehr til ohngefer 4000 mand,

Hvorfore er voris underdanigste begering, at e. k. mayt. naadigst ville bevilge os saa megit gevehr, som til forne 4000 ny knegte behofvis, och det foruden nogen betalling, som for er sked: mens dersom det ei maa ske, at e. k. mayt. da paa it aars tid ville

naadigst tilstede det at staa ubetalt, indtil saalenge commissarierne udi Skaane kunde samle penge och det af smaatolden afbetale. Haf. 18 mai 1642.

Vi forblifve altid e. kong. mayts underdanigste raad.

Christian Thomesen. Anders Bille. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg Styg. Olluff Parszberiigh. Jørgen Wind. Jørgenn Seefeldt Christofferszen. Gregers Krabbe.

C. *Adelens Forhandlinger.*

323. *Adelens Erklæring, 4 Maj.*

A. Orig.: RR. n. 52, XIV a. B. Orig.: smstds. XIV. C. Orig.: Kanc. D. Afskrift Sjæl. Landebog Fol. 44. Et Brudst. trykt: Lassen, Kbhvns. Befæstn. Hist. S. 136.

Kendis vi undersch. och giørre vitterligt, at eftersom kongelig mayest. vor allernaadigste herre af kongelig och faderlig omsorg naadigst hafver ladit riderschabit hid thil Kiøbbenhavnf convocere och dennom ved rigens høyvise raad proponere, at efterdi udi denne vit udseende farlige krigs thid, horudi vorris naboer udi Thyslandt ennu sorgeligen lefve, lader sig anse at gribbe vit om sig och sønderlig med indquartering udi Holsten, hvilken af enten di krigende partier ofverhand af Guds forsiun och raad beholdendis vorder, horudofver vi her udi rigit Danmarck och sonderlig den provincie Jylland schulle verre udi største pericel och farre, at derfor kunde bethenkis nogen thienlige middel, horved dette loflige rige Danmarck, vorris kierre fæderne land, udi denne ynschelige fred och rolighed kunde conserveris, om lante Holstein, som os allernest er anliggendis, med inquartering schulle besvergis.

Daa hafve vi hans kong. mayst. vorris allernaadigste herre fer althing for saadan hans faderlig omsorg och voris kierre fæderne lands conservation at søge och fodre paa det allerunderdanigste och ymygeligste at bethacke; den allermectiste Gud unde och gifve hans mayst. ennu frembdelis it lychsaligt och langvarrende regimente udi ald fred, velstand och velsignelse.

Daa efterdi den fornembste aarsag, horaf vi os siunis nogen farre kand hafve at befrocte, lader sig anse at komme af den misforstand, som er kommen imellom hans kong. mayest. och di Hamborger, saa vel af den handel, Pinnenberg anlangendis, daa siunis os intit bedre saadant end ved en god foræmning och

redelig fordrag at kunde remederis, horforre vi paa det venligste erre af di gode herrer rigens raad begierrendis, di med allerstørste flyd, horpaa vi dog ingenlunde thviller, ville arbeyde, at den allience och fordrag, som allerede imellom hans keyserlig mayst. och det romische rige, saa och hans kong. mayst. och krone Danmarck oprettit er, motte hafvis i god act, at hans keyserlig mayest. deraf ey thil anden vitløftighed schulle tagge nogen aarsag, saa och at hans kong. mayst. naadigst sig ville lade befalle, at det ved gode, throve dansche mend, som ville søgge rigens gavnf och forfremmelse, motte med vederparterne thracteris och handlis om en redelig fred och endrectighed udi alle billige och thilbørlige vilkor, om end nogit af den strengiste ret schulle efterladis udi denne farlige och besverlige thids thilstand, endog vi intit hans kong. mayst. her udi ville hafve forschrefvit, anseendis at vi erre forsickrede, at hans kong. mayst. for alt søgger rigens gavnf, fordel och beste, och efter at dette er stillit udi verck, at vi siden ved en thrych confæderation och forbuntnis med vorris andre naboer, Svensche, Hollender och di andre søestedder, saaledis motte forennis och fortrolligen forbindis, at vi os fra di stedder ingen farre kunde hafve at befrøcte, mens storre forsickring och assistens, om vi imod forhaabning kunde attaceris, os hafve at formode.

Anlangendis at velbemelte rigens raad vider hafver for ridderschabit paa hoyebe. hans kong. mayst[s] vegne proponerit, at efterdi kronnens indkomst icke alene er sufficent at underholle hvis soldatter addelen af deris gods thil landtsens gavnf och forsvar hafver bevilgit at udschrifve oc inden grendserne at bruge, om fornoddenhed det imod forhaabning kunde udkrefve, daa er hans kong. mayst. naadigst begierrendis, aaddelen self samme soldatter paa di stedder och pladtser, di at brugis erre bevilgede, ville besolde och underholde, och det paa thov, thri eller flerre aars thid, eftersom fornoddenhed och thidens thilstand det kunde udkrefve, daa forser vi os vist thil, di gode herrer dette hos sig selfver ville considerere, at vi saadant ingenlunde kunde udstaae af aarsage, at der allerede en stor thynge henger paa addelen med deris rostieniste af deris jordegodts at holle, som sig thil en stor summa penge belobber och mangen faller besverlig at bringe thil veye; thilmed blifver deris bonder och tienner dagligen besvergede med idelige och aarlige schatter, baade af penge och korn dennom paaleggis, och en

paart gaardene udgifve merre thil schat, end deris hosbondis landgille kand beløbbe, horofver en stor del allerede erre saaledis forarmede, at di deris landgille ille och med besverlighed udgifve, mange steds udi en part landene blifver hosbonden nød thil at forstrecke deris thienner heste, korn, penge thil at drifve deris avfl med, item lader dennom sidde fry for ecter, arbeyde, landgille med andre fryheder merre, paa det gaardene kand blifve beset och ved mact huldne, horfor der icke findis saadand forraad och formogsomhed hos nogen, at hans mayest[s] naadigst begerring af adelen, om di det ind gierne ville, kand underdanigst efterkommis.

Eftersom och af rigens raad fornødden eractis thil landsens defension en god real festning at schulle opbyggis, horudi hostrue, born, mobilia och andit, som sig self icke kunde forsvare, motte indsalveris, hor thil hans kong. mayst. synderlig hafver sig ladit Kiøbbenhanf befalde och eractit det fornødden, som naturen sinnis self at gifve anleding thil, at befestige, helst efterdi regalia, arsenallen och schibsflodden der forvarris och der udi kunde verre forsickrede, horfor, efterdi rigens indkomst er icke nochsom det forfaldne at reparere eller med nye verck at forbedre och forsickre, er hans kong. mayest. naadigst begierrendis, ridderschabit nogen hielp derthil ville bevilge saadant arbeyde at fuldrifve.

Saa endog ridderschabbit hafver ved hoyvictige aarsag underdanigst sig for saadan hans mayst[s] naadigst begierring at undschylle, doch at lade kiende deris plictige, underdanigste affection imod hans kong. mayst[s] naadigste, gode och faderlig omsorg at bevise, daa hafver ridderschabit for deris person bevilgit thil saa hoye fornødden brug at udgifve af hver thønde korn, alt udi hart korn anslagen, en half rix ort, och det thil forstkommendis jul i nerverrendis aar at erlegge, [a]efter den form oc condition, senisten slutted oc forabscheidet blef[a], saa och af hver hundrede rix dlr. in specie, nogen ofver deris bortschyllige gield kand hafve paa rente, schal gifve en rixdlr., forhaabendis at samme bevilgede hielp och penge blifver thil den destinerede brug anvende och, med første leylighed sehe kand, udi verck stillit.

Endelig anlangendis, at efterdi det ville falle adelen besver-

a Fattes i A.

lig saa ofte med reyser och moder at besvergis, horfor hans kong. mayst. naadigst begierrer, at saadan bevilling thil nogle aar motte extenderis eller saa lenge, denne farlige thilstand udi Thysland continuerer, daa efterdi vi allerede hafver indgangit merre, end en part af os vel kand afstedkomme, erre vi underdanigst begierrendis, hans kong. mayest. naadigst ville ladde sig befalde och det ey med ugunst optagge, at vi saadan hans kong. mayst[s] naadigst begerring ey kunde underdanigst efterkomme, underthaggendis hvis af os thilforn thil landsens defension sluttit och consenterit er: vi forser os underdanigst thil, at hans kong. mayst. os igien naadigst reverserer, at saadan underdanigst bevilling ey for nogen debito at optagis eller os och voris efterkommer paa vorris af kong. mayst. gifne fryhedder thil nogen præjudicio eller forfang i nogen maader. Vi for vorris person forblifver althid hans kong. mayst[s] underdanigste thienner, och di gode herrer rigens høyvise raad, vorre kierre slect och venner thil ald velbehagelig thiennist.
Datum Kiøbbenhavnf den 4 may anno 1642.

Laxmandt Gyldenstiern. Peder Langhe. Niels Kragh. Thage Thott A[a]. *Erich Juell. Falck Lycke. Borchard Rhudt. Christoffer Stens. Christen Skieel As.*[b] *Falck Giøe Henrichsen. N. Trolle*[b]. *Sten Bille E. s.*[a] *Mogens Hoeg*[a]. *Henrich Rantzow*[a]. *Gunde Rosenkrandtz.*

324. Adelens yderligere Erklæringer, 5 Maj.

A. Orig.: RR. n. 52, XVII a. B. Orig.: smstds. XVII. C. Afskrift: Sjæl. Landebog Fol. 47.

Hvad sig belanger den bevilgede hielp thil Kiøbenhavnfs festnings forbedring, som thil jul vaar bedagit och formenis thil den termin vel siynt at fremkomme, daa paa det saadant verck dis snarrere kand gaae for sig, erbinder ridderschabbit sig efter rigens raadts egen begerring at erlegge den udlofvede hielp, som thil geverrens indkiøb af landkisten schulle udthagis thil pindsdag er bevilgit, som er otte schilling af hver tonde hartkorn, den thil en hver thilforornede commissarier udi hver sit land at fremschicke och siden thil hvem hans kong. mayst. at affodre forordnis naadigst vorder, at erlegge; de resterrende firre schilling af hver tonde korn schal siden thil juel rictig och klar giorris, som udlofvit er.

a Fattes i B og D. *b* Fattes i C.

Anlangendis at rigens raad ennu erre begierrendis, ridderschabbit ville bevilge, at dersom, det Gud forbiude, rigens grendser med nogen fiendlighed eller ofverfald schulle beengstigis, saa rigit eller en provincie deraf schulle staae i yderste ruin och pericel, at di daa hvis knecte di thilforn bevilgit hafver, enten alt eller halft, paa derris egen bekostningh thov, threy eller flerre maaneder med pendinge eller och med comis underholle, daa er saaledis vorris korte betenkende herpaa, at der ved rigens mars med en hver landts eller provincies udaf adelen derthil deputerede commissarier motte udi hver land eller provincie landfolckit udi visse trupper dellis, visse samle och lovpladser[a] ordineris, bavnen paa visse och beqvemme stedder oprettis och ellers udi anden god och fornodden postur settis, paa det en hver, som derofver nogen befalling kunde hafve, kunde vide bavnerne efter gammel sedvanne at antende och folckit paa en hvers sin befalt sted at samble, saa erre di erboddige ofver den rostienniste, di rigit efter handfestningen plictig erre, med lif, blod och gandsche mact, derris fæderne land, hustrue, born och gandsche formue at forsvarre, dog inden grendserne alene udi hoyeste och yderste nod. Imillertid medens di saaledis thil landverren erre henlagt, dennom daa af kronens och rigens indkompst, saa och af hvis skatter af kronens och adelens thienner kunde bevilgis och visse throve och gode commissarier kunde bethrovis, at underhollis och dersom saa ske kunde, det vi doch icke forhaaber, at kronen och rigit saadant icke kunde hafve i forraad, daa erbinder en hver rigens mand och dansche patriot sig, en hver efter sinne efne, vilkor och formue, kronen och rigit med penge, guld och solf, korn och anden fædthalle udi saadan nod at forstrecke, doch eftersom udi forige kongers thid och ellers af arilds thid sched er, paa visse brugelig pant af kronens gods, som siden efter kronens och thidens leylighed dennom igen kunde fralosis. Actum Kiobbenhavnf den 5 may anno 1642.
Laxmandt Gyldenstiern. Gunde Rosenkrantz[b]. *Niels Kragh. Peder Langhe. Erich Juell*[c] *Falck Gioe Henrichsen. Falck Lycke. Borchard Rhudtt. Christen Skieel As.*[d] *Mogens Hoeg. Christoffer Stens.*[a] *Sten Bille E. s.*[b] *N. Trolle*[d]. *Thage Thott A.*[d]

Anlangendis at di gode herrers rigens raad frembdelis lader riderschabit ennu forregifve, at dersom nogit paakom imod forhaabning, vi endaa ville beqvemme os thil at underholle folckit

a B: laufplatser. *b* Fattes i B og C. *c* Fattes i C. *d* Fattes i A.

alene paa en maaneds thid, om icke lenger, indthil vider andorning kunde giorris och landit i den postur settis, at med vorris egne dansche mend och officerer efter vorris seniste i dag ofverleverede indlegs indhold kand giorris den verren, thienlig kand verre, daa ville di, nar di derom vider besøgt vorder, saaledis lade sig befinde, som gode, erlige och dansche mend och patrioter egner och bør. Actum ut supra.

Laxmandt Gyldenstiern. Niels Kragh. Peder Langhe. Erich Juell. Christoffer Stens[a]. *Falck Lycke. Gunde Rosenkrandtz*[a]. *Mogens Høeg. Falck Gioe Henrichsen. Borchard Rhudtt. Christen Skieel As.*[b] *Thage Thott A. Sten Bille*[a]. *N. Trolle*[b].

6 Novbr. Raadsmøde i Kjøbenhavn.

Raadsmødet foranledigedes ved Kongens Døtres Bryllupper[1]; Raadet synes mødt fuldtalligt, ene *Korfits Ulfeld* (da i England) og *Oluf Parsberg* (i Norge) undtaget[2].

Efterat Kongen 20 Novbr. i et Brev til *Kristian Thomesen* fra Frederiksborg stærkt havde betonet Nødvendigheden af en Madskat til Flaaden (*Egenh. Br. n. 205*), bevilgede Raadet 25 Novbr. en saadan (*n. 325*), der derefter udskreves 16 Decbr.[3] Desuden bevilgede Raadet en Enkeltskat samt et særligt Tillæg, der skulde afgives til Statholderen og anvendes til Kjøbenhavns Befæstning; herom udgik Brevene 29 Decbr.[4] Fremdeles bevilgedes en Dobbeltskat; om denne se ndfr. S. 631. — 22 Novbr. proponerede Kongen Anlæggelsen af en Handelsstad ved Listerdyb (*Egenh. Br. n. 206*); Raadet udtalte

a Fattes i B og C. *b* Fattes i A.

---

[1] 30 Maj indbødes Raadet (14 i Tallet) og en Part af Adelen samt Lensmændene i Sjælland til 6 Novbr. i Kbhvn. at overvære Kongens Døtres Bryllupper med *Hannibal Sehested* og Ebbe Ulfeld; Raaderne og de sjællandske Lensmænd skulde forinden møde 4 Novbr. i Frederiksborg for Dagen efter at følge Kongen til Kbhvn.: Sjæl. T. XXVII. 323 31. Jfr. Egenh. Br. n. 156.

[2] *Hannibal Sehested* har dog ikke medunderskrevet Raadets Betænkninger.

[3] Sjæl. T. XXVII. 403.

[4] Smstds. 410—24. Missive desangaaende til *Korfits Ulfeld*: Kbhvns. Dipl. V, n. 574. Kommissarierne var de samme som 16 Juni (ovfr. S. 599); de skulde indbetale Skatten til Generalkrigskommissarien Knud Ulfeld.

25 Novbr., at man burde begynde med at anlægge et Fort her (*n. 326*), hvad Kongen dog fandt urimeligt (*Egenh. Br. n. 207*). Da Kongen 26 Novbr. i en Skrivelse til Rigens Marsk og Kansleren (*smstds. n. 208*) begjærede Raadets Erklæring om, at hvad der anvendtes til Anlæget, ikke skulde skade ham, svarede Raadet 27 Novbr. (*n. 327*), at det til Foretagendet vilde bevilge en Enkeltskat[1].

21 Januar 1643 udgik med Raadets Raad og Samtykke en Fdg., hvorved Terminen for Rentebetaling for Sjælland og Skaane fastsattes til 14 Dage før Jul[2]. — 25 Novbr. skrev Raadet til det svenske Raad, se ndfr. S. 626[3].

325. *Raadets Skatteberillinger, 25 Novbr.*

A. Orig. og B. Kopi med Jost Høgs Haand: RR. n. 52. XXXI—XXXI a.

Eftersom did gevorben kriegsfolck, som til hest och fodts efter unionen her udi rigit schal underholdis, udi rette tide aarligen schal afbetaalis, saa er dertil en dobbelt schat ofver begge rigerne til Martini foerstkommendis och en enfack schat til st. Hans dag foerstkommendis udi tilkommende aar bevilgit at schulle paabydis, hvilke begge schatter baade af geistlige och verslige, saa och udi capittellerne och kiobstederne schal udgifvis, lige saa som dit udi nerverrende aar sched er, och ingen derudi, som vidkommer, forschaanis; men udi Norlandene schal forholdis, saa som daa sched er. I lige maader er och til floden en korn schat bevilgit at

[1] Paa en udateret Ansøgning fra KristiansstadsBorgerskabomHjælp til en Bro paategnedes: »Er kong. mayts naadigst befalling, at dette schal lefveris raadit. Af chantseliet paa Kiøbenhafn slot den 23 novemb. 1642. Iffuer Wind.« Orig.: Indlæg. 16 Decbr. befaledes det Ebbe Ulfeld at levere Borgerne Bygningstømmer af Kongens Skove til Broen: Skaanske T. VI, 515.

[2] Sjæl. T. XXVIII, 10; trykt.

[3] Til Sverige indberettedes, at Kongen skulde have forhandlet med Rigsraadet om at inddrage den svenske Sundtoldfrihed, hvad Raadet dog modsatte sig. Fridericia II, 287 (»sikkert uden Grund«). — En Erklæring af Strømfeldt, dateret Helsingør 9 Decbr., om hvad han forstod ved svensk Gods, synes forelagt Rigsraadet, siden den i Orig., forsynet med en egenhændig Paategning af Kongen, opbevares i RR. n. 52. XXV. Jfr. Fridericia II, 287.

schulle til fastelavfven foerstkommendis udgifvis. lige saa som forgangen aar schied er.

Disligiste schal foruden bemelte unions schat til anden rigens notturft[a] af hver sielfeyer bonde her udi rigit gifvis en rigsort och af hver feste bonde en half ort. och af en fuld gaard udi Norge gifvis en half ort och af en half gaard sex schilling, hvilken forne schat ofver begge rigerne til st. Hans dag foerstkommendis schal erliggis, och udi Norge paa en tid annammis och med it mantal forklarris: och hvis udi saa maader udi begge rigerne udgifvis, schal til statholderen her udi Kiøbenhavfn levierris. [b]Actum Hafniæ den 25 nov. anno 1642[b].

Ch. Thomesen. Anders Bille. Mogens Kaas. Thage Thot O. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg. Christopher Vrne. Jørgen Wind. Jorgenn Seefeldt Christofferszen. Gregers Krabbe. Hanns Lindenow.

326. *Raadets Betænkning. 25 Novbr.*

A. Orig. med Gregers Krabbes Haand: RR. n. 52, XXXII B. Koncept med Jost Høgs Haand: smstds. XXXII a.

Stoermegtige, hoiborne første, allernaadigste herre och konning.

Eftersom vi af eders kongelig mayts naadigste proposition de dato Hafniæ den 22 9bris udi nerverende aar underdaanigste fornemme, med hvad stoer commoditet en fornemme handelstad vid Listerdyb kunde funderis. som nest Guds hielp kunde blifve disse rigger och begge forstendomme til stoer sickerhed. gafn och beste, och derfore os befalis at betencke. hvorledis samme verck saaledis best kunde angribis. at det icke udi lengden andet skulle causere. end det mand gierne vilde, saa hafve vi, saadandt eders kong. mayts naadigste befalning underdaanigst at efterkomme. saame leilehed vel ofverveiit och bode af hoistbemelte eders mayts proposition, saavel som sammesteds egen kongelige besigtelse och betenckelig situation vel befinder. at forne sted for den beqvemme och hoifornoden havns skyld. som der udi Vestersoen findis. saavel som andre vigtige aarsager och commoditeters skyld er af stoer importants. saa at disse rigger och lande der udi hafve deris megtig interesse och des storre securitet paa de steder nest Guds hielp at formoede. saa frembt samme plads och havn vel hafvis udi

a A tilføjer i Randen: NB. Den hielle och halfve orts schat er bevilgit til Kiøbenhaufs festing. *b* Fattes i B, der derimod har Kanslerens Paategning: Rigens raads beslut om skatter anno 1642 then 25 novemb.

agt och vid en goed fort saaledis blef forsickrit, at den stedse hos rigit kunde forblifve.

Men efterdi stedet er os ubekiendt och derfore nu ei vide, om nogen steds der paa enden af Lister saadan en fort beqvemmelig kand liggis, som havnen vel kand vere med forsickrit, och pladsen derforuden der sammesteds saa kunde funderis, at den icke rigit til skade skulle komme andre udi henderne, efterdi steddit, som den ny handelsted skulle hos funderis, intid kand hielpe til havnens forsickring, heller den i ringeste maade kand commendere: daa eragte vi underdaanigst raadsomt, at eders mayts., for nogit der med skulle forretagis, ville lade sig befalde derom med flid at lade forfare, saa och derhos it ofverslag ungefer at lade giore, hvad bekostning paa samme fort der at ligge kunde formenis fornøden at vere der paa at anvende; saa kunde mand siden samme leilehed ydermere eftertencke, och saa frembt eders mayt. daa af kongelig forsorg for disse landis securitet och velstand gavnligt kunde befindis dertil at giore nogen forlag, saa kunde vi disbedre[a] underdaanigst vide os at erklere, hvorledis best dermed kunde forholdis och hvad middel derfor igien kunde optenckis til at contentere eders mayts., thi ellers vide vi udi denne saamegit besverlig tid ingen anden middel, i hvor gierne vi och vilde, der til at optenke, eftersom undersaaterne allerrede med forrige udi nerverende aar paabuddene och bevilgede skatter[b], saavelsom de trende, som i tilkommende aar er samtogt, saaledis er graverit, at det er dem fast umueligt mere at kunde afstedkomme. Och efterdi det eders mayt. sielf vel vitterligt er, at saadanne skatter bode til Kiobinghafns festnings fornødenhed, saavel som de fremmede folckis underholding och anden uomgengelige stoere udgifter medgaar, saa forhobe vi underdaanigst, eders mayt. vel skal lade sig befalde med denne voris underdaaniste erklering nogen stund och, indtil tiderne sig forandre, at vere naadigst tilfreds. Disimidlertid om nogit med for[ne] fortis fundering skulle begyndis, eracte vi raadsomt at vere endnu nogen stund [c]med den ny handelstads at differere, och det[c] indtil mand kunde forfare, om digerne, som der i egnen skulle liggis, kunde blive bestandige.

a Herefter er i B tilføjet i Randen, men atter udstreget: naar tiderne forandris.
b B tilføjer i Randen, men overstreget: som er did eniste middel, vi vide at optencke.
c Er i B tilføjet i Randen.

Och nar det siden skulle settis i verck, daa forhobe vi, at eders mayts. vilde bevise sine troe undersaater her i rigit den kongelige gunst at lade samme bye ligge paa den danske grund, och om nogit goeds paa forstendomens[a] boden kunde findis, som samme sted kunde ligge beleiligt, at det daa moed andet rigens goeds dertil motte mageskiftis, paa det for^ne^ sted des mere kunde vere rigit til des storre securitet och velstand. Och nar siden for^ne^ stad formedelst deris ankomst, som sig did kunde begifve och der ned sette, [b]formedelst privilegier och stedens commoditet skyld[b] formeredis, saa kunde derefter tenckis paa middel, hvorledis den best kunde fortificeris. Kiobinghafn den 25 novembris anno 1642.

Eders kongelig mayt^s^ underdaanigste raad.

Ch. Thomesen. Anders Bille. Mogens Kaas. Thage Thott O. Christoffer Vlfeld. Joest Hoeg. Christopher Vrne. Jørgen Wind. Jørgenn Seefeldt Christoffersz\en. Gregers Krabbe. Hanns Lindenow.

327. *Raadets Replik. 27 Novbr.*

A. Orig. med Gregers Krabbes Haand: RR. n. 52, XXXIV. B. Orig. med Jørgen Sefelds Haand: smstds. XXXIV a.

Stormegtige hoiborne første, naadigste herre och konning.

Eftersom eders kongelig mayt^s^ naadigste befalning om den fortification och inddigning vid Lister os tilholder, at vi os skriftlig skulle erklere, at saavidt der sammesteds til den danske chronis forsickring, gafn och beste inddiggis och gioris, det skulle vere eders mayt. och eders uden skade, saa er derpaa denne efterfolgende voris underdaanigste erklering, at vi til samme steds fundering udi alle mulige maade med ald pligtskyldige underdanighed, som och udi alle andre forfaldene occasioner tilforn sked er, gierne ville tilhielpe at befordre eders mayt^s^ kongelige intention, medens den storste difficultet, som vi her hoes befinde och os til forige voris erklering hafver gifvdt anleding, bestoer fornemmeligen derudi, at vi icke kand vide, hvor hoit den bekostning, som der paa skal anvendis, sig kand belobe, och derfore befrogte det at udlofve, som siden icke skulle findis middel til, ihvor gierne vi och vilde, at afbetalle eller bringe tilveie, helst efterdi vi allerede ere eders kong. mayt. nogle tonder guld skyldig, som vi til sistforleden herredage udlofvede, och der-

a I B stod først: den holstensche. *b* Er i B tilføjet i Randen.

foruden en stoer summa penge aarligen til det fremmede folck at underholde medgaar, til hvilke begge poster en megtig summa penge udkrefvis, som mand endeligen af skatterne fororsagis at optage, eftersom fast ingen anden middel forsvarligen vidis at optencke, efterdi alle varene her udi rigit allerede saa ere graverede, at der paa intid mere kand paaleggis. Hvorfore denne voris underdaanigste begering er, at eders kong. mayt. med forige och denne voris underdaanigste erklering vilde naadigst vere tilfreds och den udi ald kongelige gunst vilde optage och sig derhos naadigst forsickre, at sasnart rigerne kand taalle de forrige udlofvede tonder guld at aflegge, och det fremmede folck sieckerligen kand afskaffis[a], och rigens troe undersater, som aarligen med trende skatter betyngis, kand taalle videre skat at udgifve, daa ville vi gierne (om samme festning bliver lagt paa Danmarckis rigis udisputerlig grund), komme eders mayt. och rigit til hielp med en enfagt skat, som vi formene i det ringiste at belobe sig til hundrede och thyfve thusind daller rix. Hafniæ den 27 9bris anno 1642.

Eders kongelig mayts underdaanigste raad.

Christian Thomesen. Anders Bille Mogens Kaas. Thage Thott O. Christoffer Vlfeld. Joest Høeg. Christopher Vrne. Jørgen Wind. Jørgenn Seefeldt Christoffersøn. [b] *Hanniball Sehestedtt. Gregers Krabbe Hanns Lindenow*[b].

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1642.

Indlandet. 24 Marts befaledes det fra Frederiksborg Hr. *Kristian Thomesen, Jørgen Vind* og *Hannibal Sehested* med forderligste at gjennemse Hofmønsterskriveren Hans Bojesens sidste Omslagsregnskab og kvittere derfor[1]. Samme Dag befalede Kongen Statholderen, »naar I kan være oppe og det for andre vore naadigste Befalinger ske kan«, da at deltage med de 3 Raader i Gjennemsynet[2].

a B: aftackis. *b* Fattes i B.

[1] Sjæl. T. XXVII, 285 [2] Smstds.

19 April befaledes det Hr. *Oluf Parsberg*, *Jørgen Sefeld*, *Hannibal Sehested* og *Gregers Krabbe* med det forderligste at forhøre Generalkrigskommissarius Knud Ulfelds Regnskab for Udgifter til Soldatesken[1]. 7 Maj fik han Kvittering af de nævnte Raader for Regnskab fra 1 Maj 1640 til Marts 1642[2].

22 April (altsaa under Herredagen) befaledes det Hr. *Korfits Ulfeld*, Hr. *Oluf Parsberg* og *Hannibal Sehested* at akkordere med Kristen Bentsen, Raadmand i Kbhvn., samt Peder Nielsen og Peder Grøner, Borgere smstds., om Forpagtningen af Kobberbjergværket »Gudsgave« i Østerdalen og »dermed til en rigtig Ende imellem os og dem nu her i Byen gjøre«[3].

6 Maj befaledes det Hr. *Kristian Thomesen* og Hr. *Korfits Ulfeld* at forhøre Rigets Regnskaber fra 1 Avg. 1640 til 1 Maj 1642[4]. Kvitteringen udfærdigedes først 1647, se under 27 Febr. 1647.

30 Maj befaledes det Hr. *Kristian Thomesen* og Hr. *Korfits Ulfeld* at forhøre nogle tilstedeværende øselske Supplikanter, fornemme Rigsmarsken Hr. *Anders Billes* Betænkning og siden erklære sig derom[5].

11 Novbr. befaledes det *Jørgen Vind* og *Jørgen Sefeld* at gjennemse Hofmønsterskriveren Hans Bøjesens Regnskaber fra Michaelis 1641 til Mich. 1642 og kvittere ham derfor[6].

Efter Ansøgning fra Hans Haumand, Indbygger i Kbhvn., paa egne og de andre ostindiske Bevinthebbers Vegne, befalede Kongen[7] 17 Novbr. Hr. *Tage Tot*, Hr. *Kristoffer Ulfeld*, *Jørgen Vind* og Hr. *Korfits Ulfeld* at kjende og dømme paa

---

[1] Sjæl. T. XXVII. 296.

[2] Sjæl. R. XXI, 131. Brevet er skrevet paa Grundlag af Raadernes Kvittering af 5 Maj. Orig. med 4 Segl: Indkomne Breve til Kanc.

[3] Kbhvns. Dipl. V. n. 566. Jfr. Egenh. Br. n. 157.

[4] Sjæl. T. XXVII. 307.

[5] Smstds. 323.

[6] Smstds. 377.

[7] Jfr. ovfr. S. 511—12.

de Mangler, som af de forrige tilforordnede Mænd er »slaget« i de østindiske Regnskaber, »saa og deres Dokumenter, hvorledes han med de andre Bevinthebbere deres betroede Bestilling forvaltet haver, overser og det skriftlig fra Eder giver beskrevet«[1]. Befalingen blev dog ikke efterlevet; Krigen kom imellem, og *Jørgen Vind* døde; da Hans Homand imidlertid af Kompagniets Bevinthebber, »som om forskr. Regnskaber og Mangler nogen Videnskab have kunne, alene er i Live«, befalede Kongen 16 April 1646 Rigens Hofmester, Hr. *Tage Tot*, Hr. *Kristoffer Ulfeld* og Hr. *Kristoffer Urne* snarest at komme til Ende med Regnskaberne[2].

Fyrstendømmerne. I Anledning af Digestridighederne med Hertug Frederik besluttede Kongen, endnu før den dertil udnævnte Kommission havde forrettet sit Hverv, at appellere til den i Unionen fastsatte Domstol af Raader fra begge Sider, og 18 Juli meddelte han Kansler *Kr. Thomesen*, at denne tilligemed *Jørgen Sefeld*, *Jørgen Vind*, *Gregers Krabbe* og *Hans Lindenov* (den yngre) samt Ditlev Reventlov i den Anledning skulde møde i Kolding[3]. 3 Avgust befaledes det derefter de ovennævnte Raader samt Hr. *Mogens Kaas* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* at møde 21 Avgust i Kolding for dèr at erfare Kongens Vilje[4]. »Dette Møde blev afslaget«[5].

Sverige. Allerede i 1639 havde den svenske Resident Johan Strømfelt paa det svenske Rigsraads Vegne overleveret det danske Raad en Memorial, hvori det beklagede, at Skyts, tilhørende svenske Borgere, var blevet beslaglagt i Sundet, svenske Undersaatter opholdne her til Trods for deres Certifikater og Borgere fra Pernau graverede med Told. Det trak ud med Svaret, og da Strømfelt i 1642 begav sig til Sverige,

[1] Sjæl. T. XXVII, 355.
[2] Kbhvn. Dipl. V, n. 645.
[3] Egenh. Br. n. 174.
[4] Sjæl. T. XXVII, 362.
[5] Randbemærkning smstds. Jfr. Slange S. 1137—38.

fik han her Ordre til at overgive en ny Memorial, dateret 21 Maj, hvorved det svenske Raad mindede det danske om Svar paa sin Memorial af 1639 og tillige anmodede det om at overveje de nye Hindringer for Kommercien, der siden var kommet til, især hvad Handelen med Vaaben angaar[1].

21 Juli afgav imidlertid den danske Resident i Stockholm, Peder Vibe, paa det danske Raads Vegne et Svar paa Memorialen af 1639, idet han undskyldte dets sene Fremkomst[2], og da Strømfelt 2 Avgust fremførte sit nye Ærende for Raadet[3], kunde dette henvise til hint Svar af 21 Juli[4]. 25 Novbr. skrev Raadet derefter til det svenske, at Peder Vibe allerede for nogen rum Tid siden havde faaet Befaling til at afgive Svaret paa den tidligere Memorial; i dette var ogsaa Spørgsmaalet om fri Passage for Munition berørt, og Raadet vilde derfor kun minde om, hvad derom var fastsat ved Grænsemødet 1624[5]. Jfr. ndfr. S. 639.

Udlandet. *Gregers Krabbe* i Rusland, se ovfr. S. 596.

Forhandlinger med Hansestæderne, se ovfr. S. 600.

18 Juli befalede Kongen Hr. *Tage Tot*, Hr. *Kristoffer Ulfeld*, *Jørgen Sefeld*, *Hans Lindenov*, Hr. Frederik Redtz og 19 andre Adelsmænd snarest mulig at forføje sig til Kbhvn., hvor de videre skulde blive forstendiget om hans Intention og Mening[6]. Indkaldelsen var foranlediget ved Ankomsten af

---

[1] Jfr. Oversigten i: Manifest förklar. orsakerne osv. 1644. S. Lij—Liij.

[2] Trykt: smstds. Liij.

Indlæg: Svenske Acta VI, 82

[4] Jfr. Strømfelts Indberetning, Helsingør 5 Avgust. Afskrift: Allenske Sager n. 11.

[5] Svenske Acta VI, 84 (her uden Datum); Koncept af *Kr. Thomesen*: Sverige. Trykt: Manifest förklar. orsakerne 1644 S. M, hvorefter Brevet var underskrevet af 10 Raader (Jørgen Sefelds Patronym Kristoffersen er i Aftrykket blevet til: Christoffer Person!). Jfr. Slange S. 1131—32 Fridericia II, 285—87.

[6] Sjæl. T. XXVII, 354.

nogle russiske Udsendinge[1], der derefter 27 Juli havde Avdiens hos Kongen[2]. 2 Avgust fik de deres Resolution[3].

24 Oktbr. fik *Korfits Ulfeld* Instrux som Udsending til England for her mulig at mægle mellem Kongen og Parlamentet[4], til hvem han fik Kreditiv 26 Oktbr.[5] Han kom til England i Novbr. og fik Rekreditiv af Karl I i Reading 28 Novbr.[6] I Decbr.[7] kom han tilbage[8].

1643.

Korfits Ulfeld udnævntes 1 April[9] til R. Hofmester, og Jørgen Vind aflagde Ed som Rigens Admiral paa Frederiksborg 10 April[10], efterat det første Embede havde henstaaet ubesat siden 1632, det andet siden 1641.

20 Febr. Raadsmøde i Kjøbenhavn.

1 Januar befaledes det alle Raaderne, *Hannibal Sehested* undtaget, at møde 20 Febr. i Odense[11], og 20 Januar befaledes det ogsaa Knud Ulfeld (Generalkrigskommissar) at indfinde sig dèr[12]. 12 Febr. udgik der Brev til en Part af Raadet

---

[1] Jfr. Egenh. Br. n. 172.

[2] Slange S. 1136–37. Jfr. Strømfelts Indberetning 29 Juli: Afskrift: Allenske Sager n. 11.

[3] Diplomatariet. Jfr. Fridericia II, 318–19.

[4] Egenh. Br. n. 198.

[5] Latina 1632—51.

[6] Orig.: England n. 34.

[7] Sperling, Selvbiogr. v. B. Smith S. 111, opgiver Februar, men i det mindste i Januar var *Korfits Ulfeld* hjemme (jfr. Egenh. Br. n. 236).

[8] Jfr. Sperling, anf. St. S.108–11. Slange S. 1124—26, Fridericia II, 315.

[9] Jfr. Fridericia II. 292. I Rentemestrenes Regnskaber regnes hans Udnævnelse fra 8 Januar 1642 (jfr. Meddel. fra Rentekammerarch. 1872. S. 134), men sikkert ved en Antedatering. Sml. B. Smith, Leon. Christ. I, 120 og L.

[10] Ligprædikenen S. 36. Jfr. Slange S. 1158.

[11] Sjæl. T. XXVIII, 1. Jfr. Egenh. Br. n. 229.

[12] Sjæl. T. XXVIII, 9. Jfr. Egenh. Br. n. 234.

om strax at begive sig til Kbhvn. i Stedet for til Odense[1]. Alle de tilkaldte, 13 i Tallet, kom til Stede. 27 Febr. udstedtes med Raadets Raad og Betænkning den store Reces[2], i hvis Indledning det paalagdes R. Raad i hver Provins alvorlig og ivrig at have Tilseende med dens Efterkommelse[3].

22 Febr. meddelte Kongen Raadet (*Egenh. Br. n. 247*, jfr. *246*), at han agtede at tvinge Hamburgerne til Eftergivenhed ved en Blokade, og begjærede, at Raadet vilde skaffe de dertil nødvendige Midler ved at formaa Adelen til at yde Kongen et Laan af Landekisten[4]. Raadet udtalte 25 Febr. (*n. 328*), at der vel kunde skaffes Penge ad anden Vej, men fraraadede bestemt ethvert fjendtligt Skridt mod Hamburg. Kongen erklærede sig Dagen efter (*Egenh. Br. n. 249*) tilfreds med det første, medens han fastholdt Nødvendigheden af en skarp Optræden[5].

328. Raadets Betænkning. 25 Febr.

A. Orig. med Gregers Krabbes Haand: RR. n. 53, ll. B. Kopi med Jost Høgs Haand og Kanslerens Paategning: Rigens raadts underthanigst svar paa hans k. m. proposition, dat. Kiøh. then 26 [!] feb. anno 1643: smstds. ll a.

Stoermegtige høiborne første, allernaadigste herre och konning. Eftersom af eders kongelig mayt[s] naadigst proposition, dat. Hafniæ 22 feb. nerverende aar, vi nu underdanigst fornemme, at eders kong. mayt. for sin kongelig ret och reputation skyld nu endeligen er til sinds moed de Hamborger nogit at foretage, hvor med de omser (efter ad alle fredferdige tractater och handel med dennom nu paa trettan aars tid forgefvis ere foretagne) kunde

[1] Ligesaadant et Brev fik Hr. *Jost Høg, Anders Bille, Gregers Krabbe,* Hr. *Mogens Kaas,* Hr. *Kristoffer Urne,* Hr. *Oluf Parsberg* og Knud Ulfeld«: Sjæl. T. XXVIII, 17—18.

[2] Ogsaa *Hannibal Sehested* nævnes med.

[3] Jfr. *n. 313* § 8. Recessen udsendtes først til Forkyndelse fra Frederiksborg 2 Januar 1645: Sjæl. T. XXVIII, 248. 17 Novbr. 1645 befaledes det fra Haderslev de jydske Lensmænd samt Hr. *Tage Tot* og Hr. *Kristoffer Ulfeld* (ɔ: de skaanske Kommissarier) at lade den forkynde: Sjæl. T. XXVIII, 473.

[4] Jfr. herom Egenh. Br. n. 225, 238 og 242.

[5] Sml. Slange S. 1148—50, Fridericia II, 322—23.

dragis och tvingis til den skyldighed och pligt, som de eders mayt. och eder mayts kongelige hus och familie ere forobligerede, och sligt uden nogen canoneren eller mineren, men aleniste med en bloquade nest den allerhoiestis hielp och megtige bistand best formener at kunde erholdis och til veie bringis, saa deris stoere insolents och mod Gud och retten foretagne uforsvarlige attentater, som de imod eders mayts egen kong. person och salig hertog Uldrick, hoiloflig ihukommelse, sambt eders mayts festning Glyckstad och skibis gevaldtsom, skammelig procederen, som fast ald verden er bekiendt, dermed nogenlunde kunde tvingis, och de udi saa maade, efterdi det gode intid vil forfange, in ordinem kunde redigeris, och derfore naadigst begerer, til det geworbene folck, som nu ligger her udi rigit och dertil behofvis, at opbringe kunde gioris den forordning, at der til saadan forraad af penge kunde vere for handen, at de udi det ringiste, nar de skulle commenderis at marchere, kunde bekomme en maanids sold paa handen, eller och adelen at disponere, at de dertil af de penge, som udi landkisten til landsens defension hafver udi forraad, vilde laane eders mayt. saa mange, som dertil kunde behøfvis,

Saa efterdi vi underdaanigst fornemme, at det er eders mayts endelige resolution samme bloquering at foretage och fortsette, saa formoede vi vel, kand findis saadanne middel, som til det geworbene folck, her endnu udi rigit er, at opbringe, til med och en maanadts sold derforuden at gifve dennom paa handen, nar de skulle opbydis at marchere, kunde foruden adelens anmoeding om penge af landkisten vel bringis til veie, helst efterdi saadannne conventer, som dertil behofvis, udi denne tid er flux betenkelig at beramme. Mens efterdi vi dog for vore personer och for mange betenckelige och vigtige aarsager skyld aldrig hafver tordt understaaid os udi denne saa megit farlige tid at til rade til nogen saadan hostilitet, icke heller dette endnu tor under staa os at giore och derfore dismere underdaanigst forhobe at vere hos eders kong. mayt., voris federne land och posteriteten i alle maade undskyldt, saa frembt (det Gud aldsommegtigste naadeligen vilde forbinde) nogit sadant skulle foretagis och nogit andit derofver uformodeligt kunde paakomme, end som mand gierne vilde. Hvorfore nar vi herforuden sagens egen vigtighed och den

store fare, som eders kong. mayt. derofver kunde sette sin egen kongelig person och reputation, disse riger och lande udi, ret ponderere och ofverveie, sambt den uvisse udgang, som derpaa kunde folge, om eders mayt. saadan en megtig stad, som paa folck och formufve hafver goed forraad, med saa ringe it folck vilde bloquere, daa befinde vi saadandt fast uraadeligt at vere, eftersom, om sligt skulle mislinge, saadanne farlige consequentser der paa kunde folge, som ingen nu letteligen hafde sig at formoede: tilmed vilde dette verck hoigligen bedrefve eders mayt[s] troe undersaater, helst om de formerke, at denne saa megit ynschelig och fredelig tilstand, som vi af Guds synderlig naade fast for alle andre nationer udi lefver, skulle saa uformodeligt til urolighed och ufred forandris, och det beste folck och floden, hvor udi voris største conservation nest Guds hielp fornemmeligen bestoer, skulle foris af rigit, eders mayt. sielfver, chronerne och menige rigernis indbyggere til storre skade, end som nu kand eractis.

Hvorfore vi paa det allerunderdaanigst och ydmygelist for Guds skyld ere begerendis, at eders kong. mayt. vilde endnu nogen tid lang temporicere och endnu forsoge, om de icke til andre bedre och forsvarliger tancker kunde disponeris, och imidlertid och til tiden sig nogit forandrer, intid hassardere enten eders kong. mayt[s] egen person, folck eller flode, hvor paa der ligger saa stoer magt, som siden, om nogit effective med same bloquering skulle foretagis, icke saa letteligen igien kunde remederis, om nogit, det Gud forbiude, eders kong. mayt[s] armee uformoedeligt derofver skulle timis och tilslaais, och vilde helder onske, at der andre middel foruden eders mayt[s] egen persons och disse landers fare kunde paafindis, hvor med de kunde straffis och til rette settis. Actum Hafniæ den 25 februarii anno 1643.

Eders kong. mayt[s] underdaanigste raad.

Christian Thomesen. Anders Bille. Mogens Kaas. Thage Thot O. Christoffer Vlfeld. Joest Hoeg. Christopher Vrne. Corfitz Wllfeldt. Olluff Parszberiigh. Jørgen Wind. Jorgenn Seefeldt Christoffersæn. Gregers Krabbe. Hanns Lindenow.

17 April. Herredag i Kjøbenhavn.

Herredagen udskreves 29 Decbr. 1642[1]. Af Raaderne synes foruden *Hannibal Sehested* kun *Hans Lindenov* at være udeblevet. Retterthinget varede til 11 Maj. 10 Maj udstedte Kongen med Samtykke af Rigsraadet (14 i Tallet) nye Statuter for Soro Akademi[2]. Den Dobbeltskat, der med Raadets »Raad og Betænkning« udskreves fra Glücksburg 30 Avgust[3], var bevilget paa Modet i Novbr. 1642 (ovfr. S. 618).

7 April henvendte Hamburgs Borgemester og Raad sig til Rigsraadet med en Klage over den paabegyndte Anlæggelse af en Bro ved Altona, der formentlig var præjudicerlig for Elbstrømmen og derved for Hamburg[4]. Kongen forklarede Sagen for Raadet[5] og lod Frederik Günther[6] affatte et Udkast til et afvisende Svar fra Raadet, hvilket han derefter sendte dette med Paategning om, at saaledes kunde det svare, ham uden Præjudits[7].

April. Norsk Adels (Stænder?)-Møde i Kristiania.

13 Oktbr. 1642 befaledes det fra Frederiksborg *Hannibal Sehested* og Jens Bjelke paa ny at foreholde Stænderne at

---

[1] Sjæl. T. XXVII, 409—10 (uden Liste over Raadet). Jfr. Egenh. Br. n. 229.

[2] Pontoppidan, Annal. eccl. IV, 353 (Afskrift: Univ. Bibl. Addit. Fol. 68). Derimod nævnes Raadet hverken i den ny Toldrulle af 26 April (Sjæl. T. XXVIII, 47; Fdg. efter Recessen Fol. Biij og Paus S. 790), i Forhøjelsen af Hestetolden, forkyndt 3 Juni fra Glücksburg (Sjæl. T. XXVIII, 57; Fdg. efter Recessen Fol. Ciij), eller i den ændrede Toldrulle af 18 Septbr. (Fdg. efter Recessen Fol. Dj og Paus S. 795. jfr. Sjæl. T. XXVIII, 102).

[3] Sjæl. T. XXVIII, 75—95. Kommissarier var provinsvis Niels Trolle, Henning Valkendorf, Hr. Axel Arnfeld og Hr. Henrik Hvitfeld samt *Hannibal Sehested*, der alle skulde indbetale Skatten til Generalkrigskommissarien Knud Ulfeld. 18 Decbr. befaledes det dog Niels Trolle og Henrik Hvitfeld samt Hr. *Kristoffer Ulfeld* (der havde modtaget Skattepenge fra Norge) at sende alt til Henning Valkendorf paa Fyn: smstds. 113.

[4] Orig. med Segl: RR. n. 53, III.

[5] Jfr. Egenh. Br. n. 275.

[6] Jfr. smstds. n. 274.

[7] Udkast: RR. n. 53, III c (Paategningen: Egenh. Br. n. 276). Jfr. Slange S. 1151—53, Fridericia II. 324.

bevilge en anselig Hjælp[1]. Adelen indgav 24 April et Andragende om Nedsættelse af Rostjenesten, hørte 26 April Kommissariernes Proposition og afgav Dagen efter Svar[2]. Kongen erklærede sig fra Glücksburg 1 Juni tilfreds med Stændernes Bevilling[3].

10 Juli. Raadsmøde i Kolding.

Efterat et Møde mellem Kongen og Hertugen af Holsten var ansat til 10 Juli i Kolding[4], befaledes det 8 Juni fra Glückburg Hr. *Kristian Thomesen*, Hr. *Jost Høg*, *Anders Bille* og *Gregers Krabbe* at møde dèr og forhandle med de holstenske Deputerede om Prolongation af Unionen[5]. Mødet fandt Sted, og allerede 11 Juli underskrev de fire Rigsraader med de kongelige og hertugelige Raader en Traktat om den udvidede Unions Forlængelse i 5 Aar fra Datum[6].

5 Juli befaledes det fra Haderslev Raadet at møde i Kolding 10 Juli »eller det snareste mulig ske kan«[7]. Kongen vilde selv komme til Stede for at erfare, hvorledes Raadet vilde skaffe Midler til Sendefærden til Osnabrück[8]; men 10 Juli skrev han til Kansleren fra Haderslevhus, at han dèr vilde afvente Raadets Ankomst, »naar det, som i Kolding er at forrette, har erlanget sin Ende«[9]. — Af Raaderne vides *Tage Tot*, *Kristoffer Urne*, *Oluf Parsberg* og *Hannibal Sehested* ikke at have givet Møde. — 12 Juli opfordrede Kongen fra Haderslevhus Raadet til at ytre sig om, hvorledes Udsendingene i Osnabrück skulde stille sig til Spørgsmaalet om Pommerns Overladelse til Sverige (*Egenh. Br. n. 303*)[10]. I en

---

[1] Norske Rigsreg. VIII, 227.
[2] Jfr. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 348—51; Aschehoug, Norges off. Ret I, 415—16.
[3] Norske Rigsreg. VIII, 283.
[4] Jfr. Egenh. Br. n. 290.
[5] Sjæl. T. XXVIII, 58.
[6] Orig.: Slesvig (Reg. 13), n. 219 b; jfr. Staatsbürg. Mag. IX, 514.
[7] Sjæl. T. XXVIII, 61.
[8] Kr. IV til *Kr. Thomesen*, Glücksburg 29 Juni: Egenh. Br. n. 300, jfr. 298.
[9] Egenh. Br. n. 302.
[10] Jfr. Egenh. Br. n. 300, 302.

(udateret) Memorial udviklede Kongen sin Mening og forlangte desuden Raadets Erklæring om Pengemidlerne til Sendefærden (*smstds. n. 304*)[1]. Raadets Svar er ikke bevaret; om Sendefærden se ndfr. S. 640.

15 Juli lovede Kongen med Rigsraaderne at overholde den fornyede Union med Fyrstendømmerne[2].

21 Juli befaledes det en Del af Lensmændene, som har Kjøbstæder under sig, i disse at forordne »de tvende bedste Huse til vores elsk. D. R. Raads Losementer stedse at forblive«, hvorimod de skulde forskaanes for al Indkvartering[3].

Oktbr. Raadsmøde i Odense.

Mødet synes foranlediget ved et Bryllup[4]. Af Raaderne synes kun 7 at være mødte, idet *Korfits Ulfeld*, *Kristoffer Ulfeld*, *Jost Høg*, *Oluf Parsberg*, *Hannibal Sehested*. *Gregers Krabbe* og *Hans Lindenov* ikke vides at have været til Stede. 24 Oktbr. afgav Raadet en Dom[5].

[1] Sml. Fridericia II. 321. 331—32.

[2] Orig., underskrevet og forseglet af Kongen og 10 Raader: Slesvig n. 220.

[3] Sjæl. T. XXVIII, 64. Jfr. Efterretn. om Helsingørs Realskole 1866. S. 16. Da de Borgere i Laaland og Falster, der ydede Logementerne, siden undslog sig ved at modtage Indkvartering, skrev Kongen dog 24 Septbr. 1644 fra Malmøhus til Jost Fred. v. Pappenheim, at de, »saalænge denne [Krigs] Tid varer, ogsaa med andre deres Medborgere holder Indkvartering; dog skal derhos haves i Agt, at de ikke saa meget besværes med Indkvartering, at de jo altid haver et Kammer fri, hvori de kunne logere en af vore gode Mænd, om nogen af dem did kommer«: Smaal T. VI, 536. Om Forholdet i Ribe se Kinch, Ribe Bys Hist. II. 426.

[4] 20 Juli ytrer Kongen, at han venter at være i Kbhvn. og have Raadet hos sig 2—3 Uger efter Mikkelsdag (Egenh. Br. n. 305). 5 Septbr. skrev Kongen fra Glücksburg til *Korfits Ulfeld*, at Raadet, naar det efter Bilageret kom til Kolding for at deliberere om Svaret paa det svenske Brev, ogsaa skulde forhandle om Svaret til den engelske Udsending (smstds. n. 325 jfr. 326). 12 Oktbr. omtaler Kongen, at Raadet var kaldet til Odense, hvor Klavs Sehesteds Bryllup skulde holdes (smstds. n. 343); der skulde forhandles om Midler til Udsendingene i Osnabrück samt om, hvad Riget skylder Landekisten for Kristianspris' Gods (jfr. herom smstds. n. 334).

[5] 7 Oktbr. skrev Prins Kristian fra Glückstadt til R. Hofmester, at han havde anmodet Kongen om

22 Oktbr. skrev Kongen fra Odensegaard til Rigsadmiral *Jørgen Vind* om sine Pengekrav paa Riget og befalede ham at vise de andre Raader Brevet (*Egenh. Br. n. 344*); 23 Oktbr. befaledes det sammestedsfra Kansleren at lade Raadet forhandle om Midlerne til Flaadens Udrustning, og Dagen efter tilskrev Kongen ham, at han skulde minde Raadet om de Penge, der skyldtes for Kristianspris Gods (*smstds. n. 345, 347*). Raadet foreslog 25 Oktbr. (*n. 330*), at Kongen skulde tilbagegive det dets Obligationsbrev paa 220.000 Dl.[1] imod at det lovede at holde ham skadesløs for i alt 263.120 Dl., og bevilgede en Madskat (*n. 329*), hvorom Breve udgik 14 Decbr.[2] — 25 Oktbr. nedsatte Kongen »efter vore kjære Undersaatters Supplikation og Begjæring« Tolden paa Korn til, hvad den havde været før Toldrullen af 26 April[3]. — 24 Oktbr. skrev Rigsraadet til det svenske Rigsraad (se ndfr. S. 639.)[4].

329. Raadets Bevilling, 25 Oktbr.

A. B. Orig. med Tage Tots Haand: RR. n. 53, V—V a

Efter kong. mt^s naadigste begieringh hafver vi underdanigst bevilgit hands kong. mt. en madskat, ofver al Danmarch til forstkomendis fastelavn skal udleggis, lige som den forgangen aar blef bevilgit och udgifvet. Af Ons den 25 octob. 1643.

Ch. Thomesen. Anders Bille. Jørgen Wind. Mogens Kaas.
Thage Thott O. Christopher Vrne. Jørgen Seefeldt Christofferszen.

at lade sig hans »Dont« referere af Raadet nu i Odense. »Da svarede H. M. skriftlig: Kunde jeg erholde noget hos R. Raad og disponere dem dertil, saa han det gjerne. Saa H. M. har nu vist mig til Eder, gode Herrer, ved hvilke jeg vil blive«. Afskrift: Danske Kg. Hist. n. 97 b, 11. 24 Oktbr. skrev Prinsen fra Gottorp til *Kristian Thomesen*, at Kongen havde erklæret ham, at Forøgelse af Underholdningen maatte han søge hos R. Raad, hvorfor han nu havde befalet sin Marskalk at henvende sig til Kansleren. 29 Oktbr. (Aar 1642, skal vistnok være 1643) skrev Prinsen sammestedsfra til R. Hofmester, at R. Raad i Odense havde svaret hans Marskalk, at de ved første Lejlighed vilde andrage hans »Dont« for Kongen, hvorfor han vilde oppebie Raadets næste Sammenkomst, ogsaa fordi Kongen havde erklæret, at han skulde søge det hos R. Raad samtlig. Egenh. Originaler med Segl: Danske Kg. Hist. n. 96.

[1] Jfr. herom den som Tillæg meddelte Optegnelse og ovfr. S. 589.

[2] Sjæl. T. XXVIII, 109.

[3] Sjæl. T. XXVIII, 105 (Fdg. efter Recessen Fol. Fij).

[4] Jfr. ovfr. S. 633 Anm. 4.

330. Raadets Betænkning. 25 Oktbr.

A. Orig. med Jørgen Sefelds Haand og Paategning af Kongen: Riigens radtz obligation: Kanc. B. Orig. med samme Haand: RR. n. 53, IV. C. Koncept af samme med mange Rettelser smstds. IV a.

Stormegtigste hoybaarne forste, allernaadigste konning och herre.

Eftersom eders kongelig mayestet naadigst hafver ved rigens admiral ladet errinnere os om de store bekaastninger, som giorte ere paa adskillige embahsades, som skickede ere til kieiseren, Beyrn och andre, emidlertid denne krig i Tydskland varer med Svensken, savelsom til Sverig, Spanien, Engeland, Muschau och til Stade, och til saadanne extraordinarie udgifter at vere e. kong. mayt. tilforn bevilgit en sum, som icke endnu skal vere indkommen och betalt, mens de 102.000 daler, som e. mayt. hafver bekommit, at skal vere af de 130.000 daler, som e. mayt. forstragte och udlaante, den tid krigsfolcket kom at ligge ved Hamborg, hvoraf endnu skal restere e. kong. mayt. 28.000 daler ubetalte, saa at ed. mayt. formener os [a] paa rigens vegne [a] at vere endnu skyldige 248.000 daler, och derfor intit videre ved forige bevilgede sum at kunde sig paatage at bekoste end denne embahsade alene, som nu er til Osnabrygge udskickit, naar pengene ellers til e. kong. mayt. erliggis och til veye bringis, eftersom e. kong. mayts naadigste skriftlig befalling och erinnering, daterit Odensegaard den 22 octob. 1643, i sin mening ydermere udviser och indholder,

Hvor til er voris underdanigste svar, at os nocksom erinnerer, at saadant icke er eders mayt. igien erlagt, som saaledis bekostit och anvent er til adskillige gesanters behof, hvorfore vi allerunderdanigsten hafve eders kong. mayt. at betacke, och af Gud allermegtigste at ynske, at der ved nogit got til en almindelig god fred igien at bringe til veye motte udrettis, och endog vi allerunderdanigsten flitteligen hafve ofverveiet och betengt alle middel och veye til at kunde saadanne udgift opbringe, som til denne legation behofvis, och dogligevel ingen befinde; mens alene paa det allerunderdanigste ere begerendis, at eders kong. mayt. naadigst ville endnu fremdelis giore forstreckning til denne embahsadis bekostning, indtil saalenge det beqvemligen och lideligen

a Er i C tilføjet over Linjen.

kunde blifve ved skattene aflagt, som til den ende paabindis kunde, och saaledis blifve e. kong. mayt. igien betalte. Och eftersom voris forige udgifne obligation och omslagsbref paa 220.000 rixdaler, som tilforn her til deputerit blefve, icke er os endnu igien tilstillit, da er voris allerunderdanigste begering, at den motte os igien blifve tilstillit, hvoremod vi da underdanigsten nu her med lofve och beplicte os och vore efterkommende Danmarkis rigens raad at holde e. kong. mayt. skadislos for forne hofvitstoel thoehundrede och tifvetusinde rixdaler, saa och for tvende aars rente af ethundert och tolftusind rixdaler ohngefer, som der af ere spenderede paa de forige embahsades, beregnet samme rente fra Kiler omslag aar 1642 och til førstkommende omslag, som holdis skal 1644, nemligen trettentusind firehundrede och fyrgetifve rixdaler, saa och derforuden at holde e. kong. mayt. skadislos for de tifve och otte tusind rixdaler, som endnu restere paa de hundert och tredeve tusind rixdaler, forstragt blefve til soldaterne, der de skulle marchere af rigit och campere ved Hamborg, med deris tvende aars rente forfalden, nemlig et tusind sex hundrede och firesindstifve rixdaler, som i lige maade ere beregnede til forne førstkommende omslag, saa at summen da alsammen, hofvetstoel och tvende aars rente, belober sig tilhaabe beregnet thoehundertusind treysindstifve trey tusind it hundert och tifve rixdaler, som vi hermed lofve at forskafve eders kong. mayt. betalt som forbemelt. [a]Hvoraf da blifver beholdendis hos eders kong. mayt. it hundert och otte tusind rixdaler, som icke ere spenderede til de forige legationer och til denne legation, til Osnabrygge er, at kunde anvendis.

Och eftersom eders kong. mayt. herforuden och naadigst befaler at tenckis paa middel til den contribution, som fattis i landkisten udi Lanteholstein af det gods Christianpris, som er lagt under cronen, saa efterdi vi ingenlunde vide raad til rede penge, da nodis vi underdanigsten igien at begere, at e. kong. mayt. saadant naadigst ville forstrecke, som ongefer sig skal belobe thietusind rixdaler, [b]och i ligemaade skal eders kong. mayt. betalis som forbemelt med aarlige rente af denne och forne summa, beregnet sex daler af hver hundert, saalenge det staar ubetalt[b]. Datum Odensegaard den 25 octob. 1643.

Eders kong. mayts allerunderdanigste raad.

[Samme Underskrifter.]

a Alt det følgende staar i C som Tilføjelse i Randen. b Er i B tilføjet i Randen.

Tillæg. Tysk Optegnelse: RR. n. 53, VI.

Til Omslaget 1642 skulde paa Rigsraadets Obligation optages 220.000 Rdl., men optoges kun 165.500, hvoraf til Omslaget 1643 afbetaltes 82.500 Rdl. og til det forestaaende Omslag 1644 skal afbetales 83.000 hvorved Obligationen er helt indløst.

Hvis de 220.000 Rdl. er bevilgede til Ambassaderne til Spanien og England o. a. samt til den nuværende Fredstraktation, skylder Raaderne da Kongen Kapitalen med 2 Aars Rente, er 246.400 Rdl., dertil af de Generalkommissarien Knud Ulfeld laante 130.000 Rdl. endnu 28.000 Rdl., i alt 274.400 Rdl.

Hvis de 220.000 Rdl. kun er bevilget til de skete Ambassader og til Laanet til Kommissarien, men ikke til den nuværende Fredstraktation, er 1642 af Unionspengene afbetalt 102.000 Rdl. og resterer kun 118.000 Rdl og to Aars Renter 14.160 Rdl., i alt 132.160 Rdl.

Novbr.? Provinsmøder af Adelen.

25 Oktbr. befaledes det fra Odense »nogle af Rigens Raad« at sammenkalde Adelen landskabsvis og opfordre den til at forny den Bevilling (ovfr. S. 568) om at holde Soldater, der udløber til førstkommende S. Mortens Dag, endnu paa nogle Aars Tid[1]. — Sjællands, Laalands og Falsters Adel mødtes 24 Novbr. i Ringsted, hvor de valgte Fuldmægtige til et Fællesmøde (*n. 331*). Dettes Afholdelse blev dog hindret ved Krigens Udbrud.

331. Sjællands, Laalands og Falsters Adels Fuldmagt, 24 Novbr.

A. Orig.: RR. n. 53, VII. B. Afskrift: Sjæl. Landebog Fol. 50.

Eftersom menige adel och ridderschabf herudi Sielland, Laaland och Falster hafver epter ko. ma[s] naadigste befalling verret forschrefne at moede her i Ringsted i dag dend 24 novembr. 1643 for at bevilge och sambtoche soldaterne endnu at continueris och holdes herepter, indtil saalenge Gud allermegtigste vil naadeligen, at det maa med freden i Thydschland til en goed fordrag komme igien, at, saa lenge krigen der varer, noget kunde her i riget hafves i beredschabf, vorris kiere federneland och os sielf til defension, daa hafve vi underschrefne, som i egen person ere motte och paa vore egne veigne saavelsom paa dieris veigne, som vi hafve fuldmacht af, hertil os underdanigsten gierne resol-

[1] Sjæl. T. XXVIII, 105.

verit, saaledis som herepter følger, at vi underschrefne fuldmacht gifver Niels Throlle, Henrich Rammel, hofmester for det kongelige adelige academie Soroe, och Christen Schel til Valløe at møede med det første tillige med alle andre provindtsiers deputerede och svare ko. ma. paa dend proposition, giort ved rigens raad om adelens soldater endnu lenger at holde, saa och vidre at proponere, svare och slutte alt hvis til vorris federne lands velstand kand ehragtis thienlig, dog adelens velherbrachte friheder uforkrenchet, och derudi at giore och lade, som vi sielf persoenligen der til stede vare och det proponerede, svarede och sluttede. Dismidlertid schal dog paa dend korte tid soldaterne blifve och holdes udi dieris esse, som de hidindtil verret hafver. Datum Ringsted dend 24 9br. 1643.

Jørgen Wind. Jørgen Seefeldt Christofferszen paa voris egne och paa velbyrdige mend Hans Lindenov til Ifversnes, Danmarckis rigis raad och høvitsmand paa Kallundborg, Jost Fridrich von Papenheim til Søholt, høvitsmand paa Aalholm, och Hendrich Lindenov til Gafnø, deris vegne efter deris skrifvelse och fuldmagts lydelse.

O. B.[a] Paa fru Karren Gyldenstierns saa och paa fru Eddel Rosenkrantzis vegne: *N. Trolle.* Paa her Fredrich Retzes och mine eigene vegne: *Wentzell Rotkirch.* [b]Paa min egen vegne samtycher jeg dette och iche videre paa Lollands vegne, efterdi Flemming Ulfeld iche møder med mig, ey heller hafver fuldmagt soldaterne for dem at bevilge, mens fast mere der udi sig undschyller: *Laue Bi[lle]*[b]. Paa Rønne Billis och mine vegne: *Pros Mandt. Hans Wlderich Gylden Løwe. Niels Wind.*

Raadets Virksomhed udenfor Møderne i 1643.

Indlandet. 11 Marts befaledes det Hr. *Korfits Ulfeld* og *Jørgen Vind* med det forderligste at gjennemse de af Hr. *Tage Tot Ottesen*, Hr. *Kristoffer Ulfeld* og Hr. Henrik Hvitfeld som Generalkommissarier i Skaane indleverede Regnskaber[1] (jfr. ovfr. S. 594). Regnskabet for 1636—41 aflagdes allerede 2 Dage efter for de to nævnte Raader[2].

15 Marts befaledes det Hr. *Kristian Thomesen*, Hr. *Kor-*

a B: Otte Brahe Stenssen. *b* Fattes i B.

---

[1] Sjæl. T. XXVIII, 29. [2] Jfr. Skaanske R. V, 478.

fits Ulfeld og *Jørgen Vind* at gjennemse Hofmonsterskriveren Hans Bojesens sidste Omslagsregnskab og kvittere ham derfor [1].

29 Juli befalede Kongen Hr. *Kristoffer Ulfeld*, Hr. *Kristoffer Urne* og *Hans Lindenov* strax med det allerførste at begive sig til Kbhvn., hvor de skulde erfare hans naadigste Vilje [2].

16 Decbr. befaledes det Hr. *Korfits Ulfeld* og Hr. *Kristian Thomesen* at forhøre Rigens Regnskaber fra 1 Maj 1642 til 1 Maj 1643 [3].

Fyrstendømmerne. Hamburg. jvfr. ovfr. S. 631. — Møde om Unionens Forlængelse, se ovfr. S. 632.

11 Oktbr. skrev Hertug Frederik fra Gottorp til Rigsraadet, at Kristian IV's Udliggere tog Told af hans Undersaatter, og bad Raadet tage sig af denne Sag [4].

Sverige. 3 Juni klagede det svenske Rigsraad fra Stockholm til det danske over Overgrebene i Sundet [5]. I de andre Raaders Fraværelse erklærede *Korfits Ulfeld* og *Kristian Thomesen* 1 Juli, at de svenske Certifikater havde været falske [6]. 19 Avgust skrev det svenske Raad paa ny og skarpere [7] og fik denne Gang Svar fra hele det danske Raad. Odense 24 Oktbr. [8] (jfr. S. 634). — 12 Decbr. gik Torstenson over Holstens Grænse.

---

[1] Sjæl. T. XXVIII, 30.

[2] Smstds. 69.

[3] Smstds. 112.

[4] Qvellensamml. II, 2, S. 128. Jfr. herom Egenh. Br. n.187, 192; Fridericia II, 372—73. *Jørgen Vind* skal i dette Aar tilligemed Ditlev Reventlov være sendt til Hertug Frederik: Ligprædikenen S. 35.

[5] Orig. med 17 Underskrifter og 3 Segl: Sverige (Svenske Acta VI, 103). Trykt: Manifest förklar. orsakerne osv., S. Mij. Hele denne Brevvexling skal her kun netop berøres.

[6] Svenske Acta VI, 107 (Koncept af *Kr. Thomesen*: Sverige). Trykt anf. St. S. Miiij. Jfr. Egenh. Br. n. 294.

[7] Orig. med 11 Underskrifter og 4 Segl: Sverige (Svenske Acta VI, 109). Trykt anf. St. S. N. Forhandlingen om dette Svar i Raadets Protokol; Afskrift: Allens Sager n. 13.

[8] Svenske Acta VI, 117 (Koncept af *Kr. Thomesen*:) Sverige. Trykt: (Dansk) Manifest 1644, S. Ciij: Manifest förkl. orsakerne S. Niij (her med Datum 26 Oktbr. og med Anførelse af 7 Raaders Un-

Udlandet. 8 Febr. tilskrev Kongen *Kristian Thomesen*, *Korfits Ulfeld* og *Jørgen Vind* at »Rigens Raad, som til Stede ere«, skulde forhandle med en meklenburgsk Udsending [1].

Den længe paatænkte Sendefærd til Fredsmødet i Osnabrück [2] kom endelig i Stand i Juli. Hertil valgtes *Jost Høg* og *Gregers Krabbe* samt Dr. Kristoffer von der Lippe og Dr. Langermann. 17 Juli udfærdigedes deres Instrux paa Haderslevhus [3], efterat Kongen i Forvejen havde raadslaaet herom med Raadet (ovfr. S. 632). 2 Avgust tiltraadtes Rejsen [4]. — 25 Decbr. befalede Kongen fra Frederiksborg Hr. *Jost Høg* og *Gregers Krabbe* at stille Svenskernes Overfald i det rette Lys for de kejserlige Gesandter og derefter at tiltræde Hjemrejsen [5]. Allerede før Modtagelsen af denne Ordre havde *Jost Høg* begivet sig hjemad: i Januar 1644 fulgte *Gregers Krabbe* og v. d. Lippe efter [6] [illegible]

3 Septbr. befaledes det fra Glückstadt Hr. *Oluf Parsberg* at møde i Kbhvn. i Oktbr. og da følge Grev Valdemar til Moskva [7]. 29 Septbr. udfærdigedes sammestedsfra Kreditiv og

derskrifter). Jfr. Egenh. Br. n. 325, 343. Sml. Slange S. 1187—89. Fridericia II, 355—59, jfr. 364.

[1] Egenh. Br. n. 241, jfr. 243. Sml. Fridericia II, 325—27.

[2] Til Udsending havde Kongen først i Vinteren 1641—42 tænkt paa *Hannibal Sehested*, men denne ønskede at forskaanes. Kongen forlangte da, at man skulde nævne ham en anden, der kunde udføre det vanskelige Hverv (Egenh. Br. n. 117, 124, jfr. 102, 106, 127, 130). *Kristian Thomesen* bad 25 Febr. 1642 Kongen selv vælge en Sendemand blandt Rigsraaderne og de holstenske Raader (Koncept: RR. n. 52 X); jfr. Egenh. Br. n. 131.

[3] Slange S. 1163. Samme Dag tilskikkede Kongen Hr. *Kristoffer Urne* Rigens Segl, som han skulde forestaa, mens Hr. *Jost Høg* var uden Riget: Fynske T. V, 239. Jfr. Egenh. Br. 1641—44 S. 370 Anm.

[4] Brokmand, Ligprædiken over Jost Høg S. 39.

[5] Sjæl. T. XXVIII, 119.

[6] Sml. Slange S. 1162—70, 1176—85, 1202, 1209—11; Fridericia II, 330—44, 386—90, jfr. 395—96. Sendefærden kostede 35.986 Rdl. efter en Optegnelse af 17 Septbr. 1645: Danske Kanc., Forskjellige Overslag.

[7] Norske Rigsreg. VIII, 295. En foreløbig Meddelelse om Sendefærden var allerede tilsendt Hr.

Instrux for Hr. *Oluf Parsberg* og Sten Bille til Kjærsgaard som Udsendinge til Rusland[1]. I Decbr. kom Udsendingene i Følge med Grev Valdemar Kristian til Rusland, 21 Januar 1644 naaede de Moskva. Det uheldige Udfald af de her førte Ægteskabsforhandlinger er bekjendt, og 26 Juni 1644 skrev Kristian IV til Storfyrsten, at om det fastsatte Giftermaal ikke stilledes i Værk, skulde Udsendingene vende tilbage[2]. 17 Avgust 1645 havde Prinsen og Udsendingene deres Afskedsavdiens hos Tsaren; 20 Avgust forlod de Moskva. 31 Avgust underskrev Udsendingene i Dorgabus deres Relation[3].

Efterat det engelske Parlament 23 Septbr. havde udstedt Kreditiv for to Udsendinge til Danmark og 25 Novbr. for to nye, skrev Kongen 12 Decbr. fra Frederiksborg til R. Hofmester, at de nysankomne Udsendinge skulde have Avdiens af R. Raad, som i »Kbhvn. nu findes«[4]. 18 Decbr. fremkom de to førstnævnte med deres Proposition, og 23 Decbr. afgav de yderligere Erklæringer paa Begjæring af Rigsraaderne[5]. 5 Januar 1644 skrev Kongen fra Odense til Parlamentet om de mellem dets Udsendinge og de dertil kommitterede Rigsraader førte Forhandlinger[6].

Oluf Parsberg 14 Juli fra Haderslevhus: smstds. 286.

[1] Protokol (Rusland n. 20) Fol. 92, 87.

[2] Smstds. Fol. 95.

[3] Orig.: Rusland n. 25. Sml. Slange S. 1160, 1286–91; Fridericia II, 319–20, 384–86.

[4] Egenh. Br. n. 363.

[5] Tysk Orig.: England. Jfr. Egenh. Br. 1641—44, S. 399 Anm. 1.

[6] Latina 1632—51. Udsendingenes Triplik af 18 Januar 1644: Tysk Orig.: England.

Oversigt over de enkelte Raaders Virksomhed.

Hrd. ɔ: Herredag. Rdm. ɔ: Raadsmøde. Indkald. ɔ: Indkaldelsesbrev. Under »Retterthinget« meddeles efter Herredagsdombøgerne, hvilke Raader der deltog i Domsafsigelserne. Tallene angiver den Rækkefølge, hvori Raaderne underskrev Betænkningerne, opregnes i Kancelliets Kopibøger el. lign.; i Stedet for Tallene sættes Stjærner, hvor Rækkefølgen ikke kan bestemmes eller hvor vedkommende har været til Stede uden dog at have underskrevet.

	1627													
	Rdm. 29/1			Rdm. ·/8		Rdm. ·/9	[Hrd. 15/10 [1]]		Rdm. 1/11	Hrd. 17/12			Rdm. 23/4	
	Indkald. 14 Decbr. 1626	Betænkn. 29 Jan. og 10 Febr.	Dom 5 Febr.	Indkald. 6 Avg.	Betænkn. 16 og 21 Avg.	Betænkn. 26 Septbr. — 9 Okt.	Indkald. 7 Juli	Indkald. 17 Juli	Betænkn. 8—30 Nov.	Indkald. 30 Nov.	Retterthinget	Betænkn 4—21 Jan 1628	Betænkn. 29 April — 6 Maj	Indhent. af Betænkn. 24 Maj
Kristian Holk.....	2	2	»	1	3	»	»	2	2	3	»	3	3	3
Jakob Ulfeld......	3	»	»	2	4	2	»	4	3	4	1	4	»	1
Kristen Fris......	1	1	1	»	1	1	»	1	1	1	»	1	1	»
Albret Skel.......	4	3	2	3	5	3	»	3	4	5	2	5	4	4
Iver Jul..........	5	»	»	4	6	»	1	5	»	6	†			
Anders Bille......	6	»	»	5	»	»	2	6	5	7	3	6	5	5
Jens Jul..........	»	»	»	»	»	»	»	7	»	»	»	»	»	»
Holger Rosenkrans	7	4	3	6	7	4	»	8	»	8	»	»	[3]	
Mogens Kaas......	8	5	4	9	8	5	10	9	»	12		»	6	7
Tage Tot.........	»	6	5	7	9	»	3	10	6	11		»	7	8
Klavs Daa........	9	»	»	8	10	6	4	11	7	13	4	7	8	9
Kr. Thomesen.....	10	7	6	»	»	»	5	12	»	10	»	»	»	»
Kristoffer Ulfeld...	11	8	7	10	11	7	6	13	8	9	5	8	9	6
Hans Lindenov....		9	8	11	12	8	7	15	9	15	6	9	10	11
Otte Skel.........		»	»	12	13	»	8	14	10	14	7	10	11	10
Jost Høg.........		10	9	13	14	9	9	16	11	16	8	11	12	12
Frans Rantzau....		11	10	»	»	10	»	17	12	17	9	12	13	»
Jørgen Skel[2]......												2	2	2

[1]) Herredagen blev afsagt.
[2]) Jørgen Skel har allerede medunderskrevet Raadets Breve af 16 og 21 Avg. 1627 fik Indkaldelse til Herredagen 30 Nov. s. A.
[3]) Udtraadte i (April?) 1628.

1628					1629						1630						
Rdm. 5/6 [4]	Rdm. ·/8				Rdm. 16/3		Rdm. 13/4	Rdm. 29/5		Rdm. 25/8		Rdm. ·/3	Rdm. 3/4	Hrd. 24/5			
Indkald. 6 Juni	Indkald. 12 Avg.	Betænkn. 2–3 Sept.	Indhent. af Bevill. 28 Sept.	Indhent. af Betænk. 18 Nov.	Indkald. 3 Marts	Retterth. og Betænkn.	Indkald. 24 Marts	Indkald. 18 Maj	Betænkn. 30 Maj	Betænkn. 3–5 Sept.	Indhent. af Betænkn. 22 Jan.	Betænkn. 27 Marts	Betænkn. 5 April	Indkald. 16 Jan.	Retterthinget	Betænkn. 20 Maj — 26 Juli	Indhent. af Bevill. 11 Dec.
»	2	3	2	3	2	2	2	3	2	3	1	»	»	3	4	3	[5])
2	3	»	3	4	»	»	»	4	3	4	2	»	»	4	3	»	÷
»	»	1	»	1	»	»	»	1	»	1	»	1	»	1	1	1	1
3	4	4	4	5	»	»	»	5	4	5	3	»	1	5	5	4	4
4	5	5	5	6	3	3	4	7	5	6	4	»	»	6	6	5	5
»	»	»	»	»	»	»	»	6	»	»	10	»	2	7	7	6	6
6	7	6	6	7	4	4	»	8	6	7	9	»	3	8	8	7	7
5	8	7	7	8	5	5	»	9	7	8	6	»	»	9	10	8	8
7	9	8	8	9	6	6	3	10	8	9	8	2	»	10	9	9	3
»	»	»	»	10	8	7	5	11	9	10	14	»	4	11	11	10	9
8	6	9	9	11	7	8	»	12	»	11	7	3	»	12	12	11	10
9	10	10	11	12	10	9	»	13	10	12	13	4	»	14	14	12	12
10	11	11	10	13	9	10	6	14	11	13	11	»	5	13	13	13	11
11	12	12	12	14	11	11	»	15	12	14	12	5	»	15	15	14	13
»	»	13		15	12	12	7	16	13	15	»	6	»	16	16	15	14
1	1	2	1	2	1	1	1	2	1	2	5	»	»	2	2	2	2
			Kristoffer Urne ...					17	14		»	»	»	»	»	»	15

[4]) Næppe afholdt.

[5]) Entlediget 31 Juli 1630.

	1631										1632		
	Rdm. $^{2}/_{1}$			Hrd. $^{6}/_{6}$			Rdm. $^{·}/_{8}$	Rdm. $^{14}/_{10}$	Rdm. $^{14}/_{11}$		Rdm. $^{4}/_{4}$	Hrd. $^{2·}/_{5}$	Rdm. $^{·}/_{12}$
	Indkald. 6 Dec. 1630	Betænkn. 26 Jan.	Indhent. af Betænkn. 10 Apr.	Indkald. 22 Dec. 1630	Indkald. 21 Maj	Retterth og Betænkn.	Betænkn. 4 Avg.	Indkald. 25 Avg.	Indkald. 4 Okt.[1]	Betænkn. 15 Nov.	Betænkn. 7—24 Apr.	Retterth. og Betænkn.	Betænkn. 8—26 Dec.
Kristen Fris......	1	1	1	1	»	1	1	1	1	1	2	2	1
Albret Skel.......	4	»	3	3	2	4	2	3	1*	3	5	5	»
Anders Bille......	5	3	4	4	3	5	»	4	3	4	»	6	4
Jens Jul.........	6	4	5	5	4	6	»	5	2*	5	6	7	»
Mogens Kaas.....	7	5	6	6	5	7	3	6	5	6	7	8	3
Tage Tot.........	8	6	7	7	6	8	»	7	4	7	»	9	6
Klavs Daa........	3	2	8	8	7	3	»	2	2	2	4	4	2
Kr. Thomesen.....	9	»	9	9	8	9	4	8	3*	8		10	»
Kristoffer Ulfeld...	10	8	10	10	9	10	»	9	6	9	8	11	7
Hans Lindenov....	12	7	12	13	11	»	5	10	7	10	9	12	5
Otte Skel........	11	»	11	11	10	11	6	11	4*	11	10	13	»
Jost Høg.........	13	9	13	12	12	12	7	12	8	12	11	14	8
Frans Rantzau....	14	10	14	14	»	13	8	13	9	13	1	1	†
Jørgen Skel......	2	?	2	2	1	2	†						
Kristoffer Urne...	»	»	15		»		»	»		»	»		
Jorgen Urne....											3	3	»

[1]) De jydske Raader er mærkede med en Stjærne.

1633						1634			1635			
Rdm. 3/4		Hrd. 17/6		Rdm. 8/11		Rdm. 10/3	Rdm. 27/6	Rdm. 16/8	Hrd. 13/4		Hrd. 16/11	
…ndkald. 12 Febr.	Betænkn. 9–13 Apr.	Indkald 12 Nov 1632.	Retterth. og Bevill.	Indkald. 17 Okt.	Indhent. af Bevill. 5 Dec.	Indkald. 18 Febr.	Betænkn. 1 Juli	Betænkn. 9 Avgust	Indkald. 7 Nov. 1634.	Retterth. og Betænkn.	Indkald. 14 Juli	Retterth. og Betænkn.
»	1	»	1	7	1	1	1	1	»	1	»	1
5	4	2	4	2	4	3	»	4	3	4	3	4
6	5	3	5	—	—	†						
3	6	4	6	3	5	5	†					
4	7	5	7	6	6	»	—	—	7	5	6	5
7	8	6	8	11	7	»		5	4	6	4	6
2	3	7	3	8	3	»	3	3	2	3	2	3
8	9	8	9	4	9	4	»	»	8	7	7	7
9	10	9	10	12	8	»	4	6	5	8	5	8
1	11	13	11	9	10	»	5	7	10	»	9	9
0	12	11	12	5	11	6	»	»	6	†		
2	13	12	13	10	12	»	6	8	9	9	8	10
»	»	»	»	»	13	»	»	9	»	»	»	
1	2	1	2	1	2	2	2	2	1	2	1	2

	1636								1637				
	Hrd. 2/5			Rdm. 3/9		Hrd. 13/10			Hrd. 24/4	Rdm. •/10	Rdm. 11/11	Hrd. 2/4	Rd… •/…
	Indkald. 15 Jan.	Retterthinget	Betænkn. 23 Maj	Indkald 24 Avg.	Betænkn. 4 Sept	Indkald. 7 Juni	Retterthinget	Betænkn. 3 Nov.	Retterth. og Betænkn.	Betænkn. 27 Okt.	Betænkn. 18–19 Nov.	Retterth. og Betænkn.	Betænkn. 10 Sept.
Kristen Fris	»	1	1	1	1	»	1	1	1	1	1	1	
Albret Skel	3	4	4	»	3	2	4	4	4	»	3	4	
Mogens Kaas	4	6	5	»	4	3	5	»	5	4	4	5	
Tage Tot	5	5	6	3	5	4	6	5	6	»	5	6	
Klavs Daa	2	3	3	2	2	5	3	3	3	3	2	3	
Kr. Thomesen	6	7	7	»	»	6	7	6	7	5	6	7	
Kristoffer Ulfeld	7	8	8	4	6	7	8	7	8	6	7	8	
Hans Lindenov	8	»	9	6	»	9	»	8	»	»	8	»	
Jost Høg	9	9	11	5	7	8	9	9	9	7	9	9	
Kristoffer Urne	»	»	»	7	8	»	»	»	»	»	»	»	
Jørgen Urne	1	2	2	»	»	1	2	2	2	2	»	2	
Kortits Ulfeld			10	8	»	10	10	10	10	8	»	10	

38			1639			1640						1641				
	Rdm. ·/12	Rdm. 29/12	Hrd. 22/4	Rdm. ·/8		Hrd. 4/5		Rdm. 1/10		Rdm. 27/10			Rdm. 17/8	Hrd. 27/9		Rdm. ·/12
Indhent. af Bet.	Betænkn. 4 — 20 Dec.	Bet. 30 Dec. — 7 Jan. 1639.	Rettet 1. og Betænkn.	Betænkn. 13 og 19 Avg.	Indhent. af Bevill. 13 Nov.	Indkald. 16 Dec. 1639.	Retterth. og Betænkn.	Indkald. 10 Sept.	Betænkn. 3 Okt.	Indkald. 10 Okt.	Betænkn. 1 Nov.	Indhent. af Betænkn. 5 Marts	Betænkn. 21 Avg.	Indkald. 1 Maj	Retterth. og Betænkn.	Betænkn. 4 Jan. 1642
1	1	1	1	1	†											
4	4	3	†													
5	5	4	4	4	3	3	4	»	3	3	4	3	3	2	3	
8	6	5	5	5	4	4	5	3	»	5	»	4	4	3	4	2
3	3	»	3	3	2	2	3	2	2	»	3	2	†			
6	7	6	6	6	6	6	1	1	»	1	1	»	1	»	1	1
7	8	»	7	»	5	5	6	4	4	4	5	5	5	4	5	»
9	»	»	8	7	7	7	»	»	5	»	»	6	»	6	»	»
0	»	»	9	8	8	8	7	»	»	»	»	7	6	5	6	»
»	»	»	»	»	»	»	»	5	6	9	6	14	»	»	»	»
2	2	2	2	2	1	1	2	»	1	2	2	1	2	1	2	»
1	»	»	10	»	9	9	8	»	»	»	»	8	»	7	»	4
			Oluf Parsberg.....				9	7	»	»	»	13	»	»	»	»
			Jørgen Vind......				10	6	7	6	7	9	»	11	7	5
			Jørgen Sefeld.....				11	»	8	7	8	10	7	9	8	3
			Hannibal Sehested.				12	»	»	»	»	»	8	10	9	6
			Gregers Krabbe ...				13	»	»	»	»	11	»	12	»	»
			Hans Lindenov....				14	8	9	8	»	12	»	8?	10	

	1642				1643					
	Hrd. 18/4		Rdm. 6/11		Rdm. 20/2		Hrd. 17/4	Rdm. 10/7	Rdm. ·/10	
	Retterthinget	Betænkn. 4 — 18 Maj	Indbydelse 30 Maj	Betænkn. 25—27 Nov.	Indkald. 1 Jan.	Betænkn. 25 Febr.	Retterthinget	Unionen 15 Juli	Dom 24 Okt.	Betænkn. 25 Okt.
Mogens Kaas	2	3	3	3	3	3	5	5	4	4
Tage Tot.........	3	4	4	4	4	4	6	»	5	5
Kr. Thomesen.....	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1
Kristoffer Ulfeld...	4	5	5	5	5	5	8	6	»	»
Hans Lindenov....	»	»	6	†						
Jost Høg.........	5	6	7	6	6	6	7	7	»	»
Kristoffer Urne ...	»	»	8	7	7	7	9	»	»	6
Jørgen Urne......	†									
Korfits Ulfeld.....	6	7	9	»	8	8	1	1	»	»
Oluf Parsberg	7	8	10	»	9	9	10	»	»	»
Jørgen Vind......	8	9	11	8	10	10	4	4	3	3
Jørgen Sefeld.....	9	10	12	9	11	11	11	8	6	7
Hannibal Sehested.	10	11	»	10	»	»	»	»	»	»
Gregers Krabbe ...	11	12	13	11	12	12	12	9	»	»
Hans Lindenov....	»	13	14	12	13	13	»	10	»	»
Anders Bille......		2	2	2	2	2	3	3	2	2

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har den 15. Maj 1881 besluttet at udgive Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV's Tid ved Professor, Dr. phil. Kr. Erslev under Tilsyn af Bibliotheksassistent, Dr. phil. J. A. Fridericia og Geheimearkivar A. D. Jørgensen.

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie

stiftedes i Januar 1877 med det Formaal at fremme Studiet af Fædrelandets Historie ved Offentliggjørelsen af nogle af de mange Aktstykker, Breve, Krøniker og andre Kilder, som endnu henligger utrykte eller er mindre tilfredsstillende udgivne. Planen for Selskabet er den at betro Udgivelsen af de enkelte Kilder til et eller flere Medlemmer af Selskabet eller til Udenforstaaende, saaledes at de almindelige Regler for Udgivelsesmaaden vedtages af Selskabet, og saaledes at Udgivelsen kontrolleres gjennem et af Selskabet nedsat Udvalg.

Selskabet har hidtil udgivet:

Kong Frederik den Førstes danske Registranter, udgivne ved Kr. Erslev og W. Mollerup. 1879.

Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, udgivne ved C. F. Bricka og J. A. Fridericia. 1—14 Hæfte (1632—1648 og 1596—1623). 1878—87.

Codex Esromensis. Esrom Klosters Brevbog, udgivet ved O. Nielsen. 1880—81.

Danske Kancelliregistranter 1535—1550, udgivne ved Kr. Erslev og W. Mollerup. 1881—82.

Libri memoriales capituli Lundensis. Lunde Domkapitels Gavebøger og Nekrologium, udgivne ved C. Weeke. 1 Hæfte. 1884.

Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV's Tid, udgivne ved Kr. Erslev. 1 Bind og 2 Binds 1 Hæfte. 1883—87.

Forordninger, Recesser og andre kongelige Breve, Danmarks Lovgivning vedkommende 1558—1660, udgivne ved V. A. Secher. 1—2 Hæfte.

Forretningsudvalgets Medlemmer er for Tiden: Kr. Erslev. W. Mollerup. A. Thiset.